

GOVERNMENT OF INDIA
ARCHAEOLOGICAL SURVEY OF INDIA

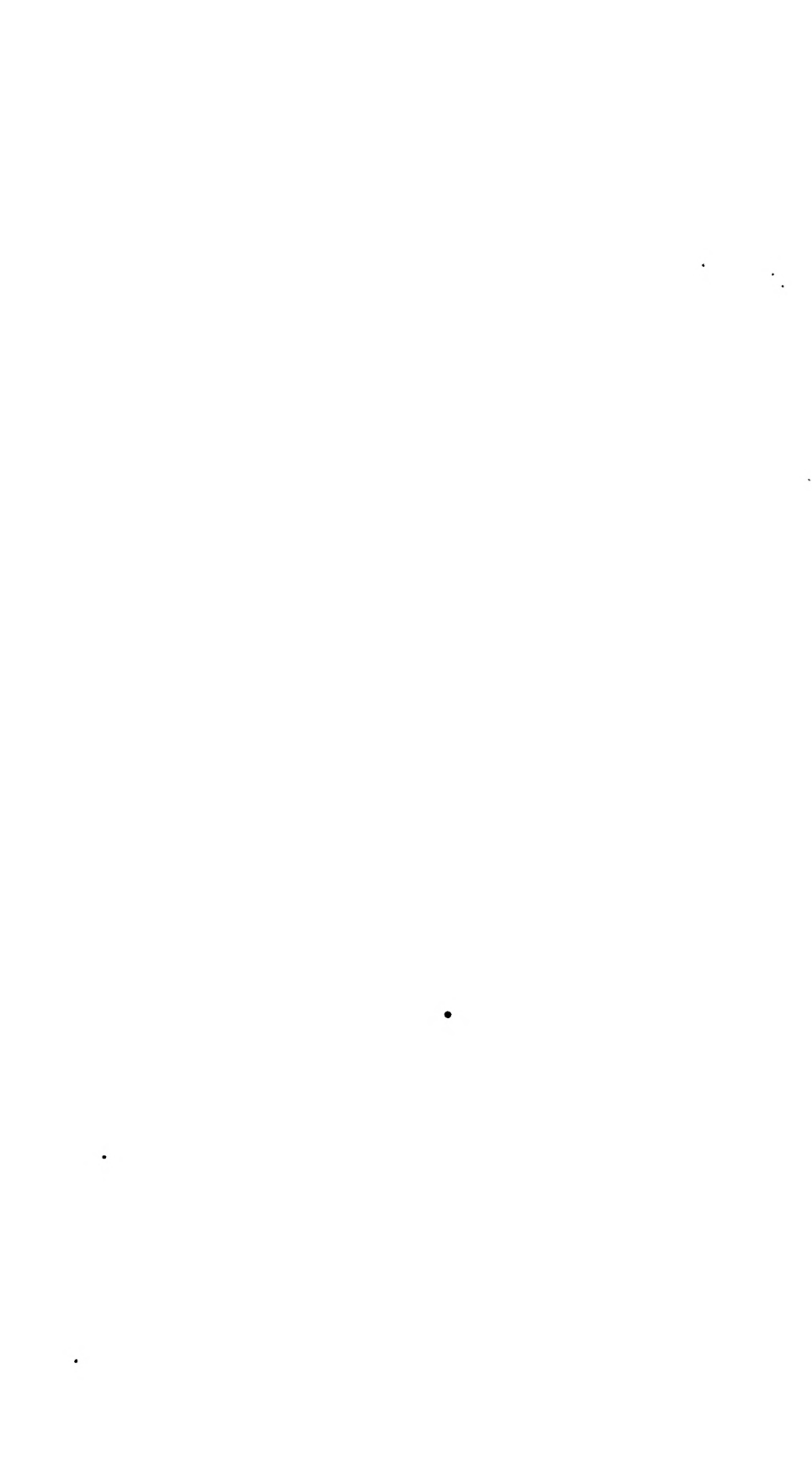
CENTRAL
ARCHAEOLOGICAL
LIBRARY

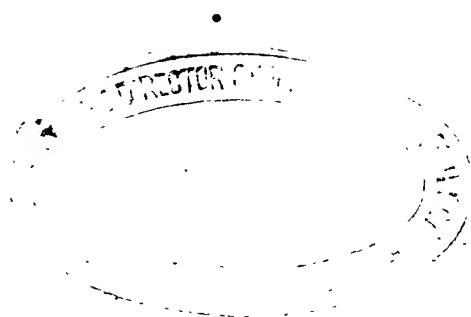
ACCESSION NO 4237

CALL No. B Pa 8 / Fax.

JĀTAKATṬHAVANNAṆĀ

BY

V. FAUSBØLL.

•

1235

E

Jātakatthavarāṇanā (T. 122)

THE
JĀTAKA

TOGETHER WITH ITS COMMENTARY

BEING

TALES OF THE ANTERIOR BIRTHS
OF
GOTAMA BUDDHA.

FOR THE FIRST TIME EDITED IN THE ORIGINAL PĀLI

BY

V. FAUSBØLL

AND TRANSLATED

BY

T. W. RHYS DAVIDS.

TEXT. VOL. I.

LONDON.
TRÜBNER & CO.

STRASSBURG.
KARL J. TRÜBNER.

KOPENHAGEN.
H. HAGERUP.

1877.

[All Rights Reserved.]

10586

BPa8
Full

CENTRAL ARCHAEOLOGICAL
LIBRARY, NEW DELHI.

Acc. No. .... ~~9228~~ 9237

Date..... 3-8-57 .....

Call No. .... BP 28 .....

Fan

DEDICATED
TO THE MEMORY OF
THE GREATEST LINGUIST OF THE NORTH
RASMUS KRISTIAN RASK
THE PEASANT'S SON.

PRELIMINARY REMARKS.

To constitute the text I have only had three MSS., the *Kopenhagen Palm leaf MS.* (C^k) described in *Codices Orientales Bibliothecæ Regiæ Havniensis*. Pars 1 p. 36, and two quite recent Transcripts on paper, sent to Mr. Childers by two learned natives of Ceylon, the one by the Buddhist priest *Subhūti* (C^s)¹, the Editor of *Moggallāna's Abhidhānappadīpikā*, the other by *L. Cornelle Wijesinha Mudaliyar* (C^v).

These three Mss. are all written in Cingalese characters, and represent in fact only one MS. as they agree in very essential readings of which some are evidently wrong. f. i. p. 24 *sucim pi asucim pi* for *sucinhi asucimhi*, p. 47—48 *halāhala* for *kolāhala*. p. 75—76 *pūjayamāno* for *pūjiyamāno*, p. 84 *-iriin* for *-irī*, p. 112 *sati* for *satim*, p. 122 *tumhe* for *tumhehi*, p. 124 *gamissati* for *gammessati*, p. 142. *gatā* for *gatam*, p. 156 *vutte* for *vutto*, p. 170 *esa* for *esā*, p. 171 the second hemistich is wanting, p. 175 *nandin* for *nandī*, p. 185 *nahāpeti* for *nahāpehi*, p. 192 *añjana* for *añja*, p. 193 *pavitthe* for *pavitttho*, p. 195 *laddhan* for *laddhā*, p. 200 *vaddhiin* for *vaddhī*? p. 204 *Sakko* for *Sakke*, p. 206 *Sujātā* for *Sujātam*, p. 224 *ārādhetti* for *ārādheti*. The agreement of these as well as all other Cingalese Mss. seems to point to the existence of only one redaction of the *Tēpitāka Buddha-vacana* in Ceylon, and as this redaction, in the course of time, has been considerably corrupted, it will be of the greatest importance, in editing texts, also to be able to collate Burmese and Siamese MSS. When this, some time ago, struck me, I tried to get a copy of the *Jātaka* from Siam, but failed. That is to say, I sent, through the Governor-General of India, copies of what I had hitherto published of the Buddhist Scripture to the King of Siam, and by another way a letter in which I asked the king in return to present me with a copy of the *Jātaka Book*. I do not doubt that he has received my books, but I am afraid that my letter never reached him, and that this is the reason I neither got an answer, nor the MS. I wanted.

Having no other sources² than Cingalese Mss. I can only give

¹ The first part only, the *Nidāna*, written on palm-leaves.

² In the Phayre Collection in London there is no copy of the *Jātakatthavannanā*, and it is only recently I learn that it is to be found at Paris.

the Cingalese Redaction, and try by parallelism to correct it where it is evidently wrong. However, as Pāli is as yet so little known, its study being still so young, I have, for fear of making mistakes, in many instances preferred to give what I found before me, and only in the foot-notes to state my doubts and point to emendations. Should I in any place have misunderstood the text, it must be my excuse that I have had so much to do in the rough part of the work that I have not had time for a higher criticism. Furthermore everybody that has been engaged in this sort of work will willingly, I am sure, excuse any mistakes on my part, as he will know that one's eyes get so dimmed by the dust of the rough work that one is apt to lose sight of the whole which otherwise would illuminate the single parts and make them appear in the right light. But also those who are not acquainted with the difficulties that beset a first edition, will make allowances for any blunders I may have committed, considering that only just now the classical philologists, after publishing and studying texts for four hundred years, have begun by a higher criticism to eliminate the many corruptions that have crept into the classical authors.

As I have made it a rule not to alter anything in the text before me arbitrarily, I have not meddled with such apparent irregularities as *ekadevatāpi thātum samattho nāhosi* p. 72, *balavā mettī* p. 189, *bhībhaccha* p. 61 and 171 etc.; nor have I ventured to correct such forms as *vutte* p. 156 and *pavitthe* p. 193, considering that you find *e* for *o* in the Magadha dialect. I have only corrected the text in places where I was sure, from other passages, that it was wrong. When I have considered two different readings equally good I have generally in each single case chosen the one that was supported by the two MSS., I think this is the only way in which we at last may arrive at the right spelling of Pāli words, at least as far as the orthography is concerned in which they have been handed down to us through the MSS. Sometimes I have let the Sanskrit orthography guide me, but perhaps wrongly.

That my readers may judge of the state of my materials I have in the first eight sheets given a pretty complete specimen of the various readings of the MSS., but have afterwards shortened them much and shall continue to do so throughout the whole book to save space.

I have taken care not to overload the text with European punctuation.

The printing of the book in three different types is an attempt at disengaging the Text from the Commentary by pointing out the constituent parts of the book, but I am not sure I have always succeeded, still it is quite clear that throughout the book there are three different elements, viz. the frame, the tale and the verbal interpretation, all three kept quite separate, but it seems that

even in the middle of the tale itself there may sometimes be found explanations that more properly belong to the verbal interpretation f. i. p. 99, 14. How much of the three constituent parts belongs to the fundamental Jātaka Book is not clear, and cannot be told now as the Jātaka itself does not at present time exist separately.

I have continued to transliterate the Oriental into Latin characters and shall continue to do so in all I publish of Pāli, for it is my conviction that the fine Latin Characters must not only henceforward be applied to languages which have no literature and to literatures which have hitherto not been published, but also that they one day will supersede all other characters when Europeo-American Civilisation has, like a lava, laid itself over all other civilisations and made them into Herculaneums and Pompeiis.

This edition of the Jātakatthavannanā will appear in five volumes (ten parts) of about 30 sheets each, to be finished in ten years.

Kopenhagen.

V. Fausbøll.

CORRECTIONS AND ADDITIONS.

- Page 1 verse 3. for namassanādito read namassanādino.
 — 2 line 2 from the bottom, before ²C^k add l. Cfr. Dh. p. 116
 — 3 l. 19, for upari pāsāda- read uparipāsāda-.
 — 13 l. 1, for māni- read maṇi-
 — 14 l. 16, yasmā . . . samyhati must belong to the Comment, and ought therefore to have been printed in small type and without number.
 — 25 l. 2. for vicinissami read vicinissāmi.
 — 26 v. 184, for sadevaketi read sadevake ti.
 — 27 l. 10 fr. the b, after dasapāramiṇi add ⁹
 — 29 l. 20, for nama read nāma.
 — 31 l. 5 fr. the b., add (Dhp. p. 126)
 — 38 l. 20, for bodhi. So read bodhi. so. ✱
 — 45 l. 10 fr. the b, for esa read esā.
 — 47 l. 14 for sukhaṇi dukkham read sukhaṇidukkharū.
 — 50 l. 2 fr. the b, add read haritapattāya?
 — 53 l. 10, for muccitvā read muñcivā.
 — 56 l. 11, for siribhavam read sirivibhavam.
 — 60 l. 7 fr. the b, add (Dhp. p. 115).
 — 62 l. 12 fr. the b, for -sadiṣo read -sadiṣo.
 — 63 l. 10, for Kanthakāṇ read Kanthakam.
 — 80 l. 7, for yevā read yeva.
 — 92 l. 13, for patināṇam read patināṇam.
 — 92 l. 22, for -hiraṇṇa- read -hiraṇṇa-.
 — 107 l. 14, for ossatthabāho read ossatthabhāvo.
 — 120 l. 22, for mālākāre read mālākāre.
 — 124 l. 5 fr. the b., for ⁴so all three MSS. instead etc. read ¹so all three MSS. ²so all three MSS. instead etc.
 — 131 l. 3, for anavajjam I ought to have adopted the reading of C^s C^v.
 — 131 l. 4, for -saṇṭhitam read -saṇṭhitam.
 — 149 l. 5 fr. the b, for therī read therī.
 — 192 l. 9 fr. the b., for palivethetva read palivethetvā
 — 215 l. 1 fr. the b., after MSS. add instead of pajjalito sikhī.

PRELIMINARY REMARKS 2

In preparing the Second Part of this First Volume for the press I have laboured under great difficulties, the consequence of which has been that the publication has been considerably delayed.

For the Jātakas as far as 42 I have, besides the Copenhagen MS. (C^k or K), had a Transcript by Subhūti (C^o), and for the Jātakas as far as 50 one by Vijesinha (Cⁿ). Of the Jātakas 42—50 I received a Transcript by Subhūti after having printed them, and consequently could only use it for the Corrections. For the Jātakas 50—104 I have had a portion of Vijesinha's palm leaf MS. which that gentleman with no slight risk took out of his MS. and sent by post, he not having time to copy it. Subhūti, in the same liberal spirit, has incurred the same risk by sending some of the Jātakas following after 50, but these I have not been able to profit by as they have not yet reached me.

When I got as far as Jātaka 104 I was left alone, having only the Copenhagen MS. to work from. In the midst of my distress I learned from Childers that there was a copy of the Jātaka in the National Library at Paris, and I at once, without knowing anything of the size of this MS., endeavoured to obtain the loan of it through the Danish Government, but was refused. This however, did not surprise me, as the MS., M. L. Feer informed me, consists of 15 vols, the text being mixed up with a Burmese translation. To make use of such a MS. would always be a difficult task to any one but those who by long acquaintance had become quite familiar with it.

I again made an application through the Government, this time to the St. Petersburg Academy which I knew some years ago had acquired a MS. of the Jātaka from Ceylon, but Schiefner apprised me, on behalf of the Academy, that it was being used by Prof. Minayeff, and consequently I could not have it. In the mean time Prof. Minayeff kindly offered to compare my proofs with the Petersburg MS. A similar offer I had however already had from M. L. Feer in Paris, and I therefore chose the latter as the most practicable. It will thus be seen that had not this gentleman so obligingly come to my rescue I should most likely have had to give up my undertaking. From Jātaka 104 M. L. Feer has, with the greatest kindness and without being wearied by my inquiries, revised my proofs by comparing the corrupted and perplexing passages in our MS. with the corresponding ones in the Paris MS., and in this way it has been possible for me in most instances to arrive at an intelligible text: however, there will of course remain some obscurities that to all appearance might have been cleared up by means of a larger stock of materials.

It is with the deepest sorrow I conclude these remarks, sorrow over the loss of my dear friend R. C. Childers. All who have known this truly good and noble man, this gifted and industrious scholar, must feel what a great loss his friends and literature have sustained by his premature death.

Kopenhagen July 12, 1877.

CORRECTIONS AND ADDITIONS.

- Page 4 l. 11, 13, 15, The Buddhavaṃsa-MS. in the Phayre Collection of the India Office Library reads *picchi-*.
- 11 l. 5 fr. the b āgamaṇaṃmaggaṃ, so also B-V. (Phayre Coll.)
  - 13 l. 15, for cattāri B-V. reads catuḥi
  - 16 l. 8, for assatthassa mūle B-V reads assattharuḅbhamūlambhi
  - 17 l. 6 fr. the b, for yaṃ B-V. reads yā (= yāni?).
  - 19 l. 18, B-V dasasabassina.
  - 20 l. 2 fr the b., B-V. kiṃsmiṃmūci.
  - 21 l. 1, B-V paripūraya
  - 25 l. 18, for ubhato kotisu read ubhatokotisu
  - 27 l. 2, B-V. abhivandisum
  - 28 l. 21, B-V. kassaci varasahapattiyo.
  - 31 l. 15, for mukham vivatamatte read mukhamvivatamatte, cfr. p. 279 l. 8 fr. the b.
  - 36 l. 10, B-V. tejasin.
  - 45 v. 259, The Cariyāpitaka-MS. in the Phayre Collection of the India Office Library reads bhikkhūyupagatani.
  - 45 v. 260, C-P. (Phayre Coll.) sulehi vijhayaṇte pi kottiyaṇte pi satthihi.
  - 46 v. 266, C-P. mātāpitā na maṇi deṣṣā atthānaṃ me na desiyo
  - 47 v. 267, C-P. - - na pi bhūyāmi kassaci mettāphalenupatthaddho - - tadā.
  - 47 v. 268, C-P - - chavathikam unidhūya - - dassenti nappakam.
  - 47 v. 269, C-P - - pathavi aviṇṇya sukkaṃ dukkhaṃ sūpi dānaphalā - -
  - 105 l. 17, read medhāvū.
  - 122 l. 22, so all three MSS instead of aggaṃ va sandhaman^o
  - 126 l. 5, after akāṇṇsu B-V adds Bāraṇasī antarabahirāṇam kiṃ agghatī taṇḍulanālikā va assapaṇcasatehi agghatī tūni ekatandulanālikā itī Bodhisatto imaṃ gātham āha:
 Kiṃ agghatī taṇḍulanālikā ca
 Bāraṇasī antarabahirāṇam
 assapaṇcasatehi tūni ca
 ekā taṇḍulanālikā ti Tasmiṃ etc.
- Cfr. L. Frey in Journ. As. 1876. VIII, 520.
- 140 l. 20, read -mahāsālo.
  - 142 l. 20, solasaṇipite, so all three MSS. instead of dvādaśa-.
  - 152 l. 17, after uṇasāṇvase, add (Dhp p. 329).
  - 153 l. 22, read dhiratthu.
  - 155 l. 15, for kaṇḍitam read kaṇḍī, tam
  - 155 l. 17, read tam sallaṇ ca, mahantam.
  - 155 l. 18, for gālhavedhitaṃ read gālhavedhī, tam
  - 156 l. 8, for ratthehi read rasehi.
  - 158 l. 8, for vatahaṃ read va tahaṃ.
  - 169 l. 17, add 18 after ti.

- Page 171 l 3, 8, 9, 10, 11, 23, 24. for ti read 'ti, likewise in similar passages
- 171 l. 15, etam - - - vadhissasīti. ought to have been printed in the middle type. After padan ti there seems to be a lacuna, but according to a communication from Mr. L. Feer the MS. at Paris coincides with our MS.
  - 172 l. 8, Imasmiñ - - - nāma seems to belong to the Comment.
  - 175 l. 11, for thapayimsu read thapayimsu
  - 180 l. 22, for adūbhāyasapathaṃ read adūbhāya sapathaṃ.
  - 191 l. 10, for atitam read atītaṃ
  - 194 l. 12, galesu, so all three MSS. instead of gale?
  - 197 l. 4, for pane read pana.
  - 197 l. 12, for hetthāmañcato read hetthā mañcato.
  - 197 l. 23, for na cirassa read nacirassa here and elsewhere
  - 198 l. 28, for issariyaṃ nissāya 'pānavadhāṃ read 'issariyaṃ nissāya pāna-.
  - 211 l. 1 fr. the b., note, for imaṇ read imama.
  - 213 l. 13, for andako sampadaletvā read andakosam padāletvā.
  - 215 l. 1, C-P. (Phayre Coll.) has mahā pajjalito sikkhī.
  - 221 l. 3, nagaravāsikam, so all three MSS instead of Jetavanavāsikam.
  - 227 l. 13, for n' atthi, Taṃ read n' atthi. Taṃ
  - 235 l. 15, for 'kilant amhā read 'kilant' amhā
  - 240 l. 20, for pavatitvā read pavattitvā.
  - 241 l. 3 fr. the b., Navanipāte, so all three MSS instead of Chanipāte (= Kapaṭajātaka in Pañcanipāta)
  - 248 l. 11, Rohinījātaka, cfr. L. Feer in Journ Asiat 1875. VI p. 282.
  - 248 l. 18, for mātu sarire makkhikā māretvā „vināsaṃ read „mātu - - vināsam.
  - 250 l. 1, for rukka- read rukkha-.
  - 253 l. 1, for ten' eva vacakāraṇena read ten' eva ca kāraṇena C^k C^v have teneva vacakāraṇena, C^s teneva kāraṇena
  - 253 l. 2, katvā, so all three MSS, omit katvā?
  - 253 l. 6, for aggho read with C^v C^s anaggho.
  - 253 l. 7, for ulloki, tato read with C^k C^s ullokite.
  - 254 l. 2 fr. the b., note, after MSS. add so also C^s.
  - 254 l. 2 fr. the b., note, after ⁵ read so C^k C^s;
  - 254 l. 1 fr. the b., note, after ⁶ read so C^k C^s;
  - 255 l. 1 fr. the b., note, for both read all three.
  - 255 l. 1 fr. the b., note, after ² add C^s.
  - 256 l. 2, for attanāpi C^s has attano pi.
  - 258 l. 2 fr. the b., note, after ² add C^s.
  - 258 l. 2 fr. the b., note, after MSS. add C^s -sīnam.
  - 258 l. 2 fr. the b., note, after idani add C^s idāni nakkhattaṃ bhavissatī and idāni nakkhattaṃ bhavissatī added after bhavissatī.
  - 258 l. 1 fr. the b., note, after ³ add so C^k C^v;
  - 259 l. 1 fr. the b., note, after ¹ add so C^s;
  - 260 l. 1 fr. the b., note, after devā? add C^s has devā
  - 260 l. 1 fr. the b., note, after ² add C^s.
  - 260 l. 1 fr. the b., note, after ³ add so C^v C^s;
  - 260 l. 1 fr. the b., note, after ⁴ add so C^v C^s;
  - 261 l. 1 fr. the b., note, for so both read so all three.
  - 261 l. 1 fr. the b., note, after C^v add C^s
  - 262 l. 3 fr. the b., for hanāpetvā read hanāpetha².
  - 262 l. 2 fr. the b., note, for nahāpetvā read nahāpetha.
  - 262 l. 2 fr. the b., note, cross out note 3.
  - 265 l. 4 & 3 fr. the b. for -sumuggam, sumugge read -samuggaṃ, -samugge.
  - 266 l. 2, for nahānanulitto read nahāṇu-
  - 267 l. 22 and p 268 l. 13, for karoṭ' eva read karotv-eva?
  - 268 l. 23, for macca- read matta-.
  - 268 l. 2 fr. the b., note, after ⁹ add C^k maccasā-.
  - 269 l. 21, for surā read suram?

Page 286 l. 16, for ācariyā read ācariyā.

- 290 l. 1, for jīnam ūtagītam read jīnam jūtagītam.
- 292 l. 10, omit one puppha².
- 296 l. 20, for silābhedam read silābhedam.
- 300 l. 4, for velāya read velāyo?
- 300 l. 30, for pati- read pati-.
- 304 l. 30, for āgantvā read āgantvā?
- 305 l. 18, for karomīti pañjaggāhi read karomīti Patijaggāhi.
- 306 l. 13, for aññam read aññā?
- 307 l. 11, for inaggā read naggā?
- 317 l. 22, for amhākum read amhākam
- 322 l. 2 fr the b., note, for du gandha read duggandha.
- 326 l. 1, for pacchā bhānam read pacchābhānam here and elsewhere.
- 326 l. 20, cross out the comma after atthi.
- 330 l. 16, for valākakam read valāhakam.
- 331 l. 22, for Pajjunnadevamarajassa read -devarājassa.
- 332 l. 3 fr the b., for khandhāvāram khandhe read khandhāvāramkhandhe.
- 332 l. 1 fr the b., note, after MSS. add instead.
- 339 l. 4, cross out ² after catūhi
- 339 l. 11, for janapade read jānapade?
- 339 l. 12, for vapakamme read vapanakammanāte?
- 345 l. 15, for pañca read ca?
- 351 l. 6, for atthi read n' atthi?
- 360 l. 24, for pabbijitānam read pabbajitānam.
- 360 l. 30, for nagaratonikkhamanto read nagarato nik-.
- 367 l. 10, for dhammānūvattī read dhammānu-
- 370 l. 19, for dīnādīmutto read dīnādīmutto?
- 387 l. 8, for kattabbākattabbam read kattabbākattabbam
- 388 l. 1 for patibaddho read patibandho?
- 389 l. 8, for yathā ca read yathā va
- 389 l. 16, fr. the b., for mayham read mayhami.
- 397 l. 18, for pajapati read pajāpati.
- 408 l. 23, for lābhagga- read lābhagga-.
- 421 l. 2 & 1 fr. the b., note, for B read BP.
- 422 l. 20, for kundakakhajjakam read kundakakhajjakam.
- 422 l. 2 fr the b., note, for B read BP.
- 424 l. 1 fr. the b., note, for B read BP
- 426 l. 1 fr the b., note, for B read BP
- 427 l. 22 for nikkhanto sadiso read nikkhantasadiso.
- 430 l. 16, for lamghananataka yoniyam read lamghananatakayoniyam.
- 433 l. 4 fr the b., for karetti read karentiti?
- 442 l. 1, for pañyesamāno read -mānā.
- 442 l. 3, for tāta read tāta?
- 445 l. 14, for ākāsena read ākāse nam?
- 457 l. 20, for nivesanam read nivesanam
- 459 l. 7, for -gandusam read -gandūsam
- 462 l. 20, for sikkhā read sikkhā
- 470 l. 28, for avatthitattā bhaya- read avatthitattābhaya-.
- 480 l. 1, for jāyati read jāyati.
- 483 l. 13, for kalaham katva kassaci read kalaham katva kassaci.
- 483 l. 2 fr. the b., add (Dhp. p 147. 12)
- 486 l. 19, for Bodhisattassa rajjena read Bodhisattam sarajjena?
- 488 l. 13, for mirana- read marana-
- 491 l. 25, for sāmi pāde read sāmipāde.
- 498 l. 15, for utthāya read utthaya.
- 504 l. 14, for nāsiviso read āsiviso?

NAMO TASSA BHAGAVATO ARAHATO SAMMĀSAMBUDDHASSA.

1. Jātikoṭīsaḥassehi pamāṇarahitaṃ hitaṃ
lokassa lokanāthena kataṃ yena Mahesinā
2. Tassa pāde namassitvā katvā Dhammassa c' añjaliṃ
Saṃghaṃ ca patimānetvā sabbasammānabhājanam
3. Namassanādito¹ assa puññassa Ratanattaye
pavattassānubhāvena bhettvā² sabbe upaddave
4. Taṃ taṃ kāraṇam āgama desitāni jutimatā
Apaṇṇakādīni purā jātakāni Mahesinā
5. Yāni yesu ciraṃ Satthā lokanittaraṇatthiko³
anante bodhisambhāre paripācesi⁴ nāyako
6. Tāni sabbāni ekajjhaṃ āropentehi saṃgahaṃ⁵
Jātakam nāma saṃgītaṃ⁶ dhammasaṃgāhakehi⁷ yaṃ
7. Buddhavaṃsassa etaṃ icchantena ciraṭṭhitiṃ
yācito abhigantvāna therena Atthadassinā
8. Asaṃsatṭhavihārena sadā saddhivihārīnā
tath' eva Buddhamittena santacittena viññunā
9. Mahimsāsakavaṃsamhi sambhūtena nayaññunā
Buddhadevena ca tathā bhikkhūnā suddhabuddhinā
10. Mahāpurisacariyānaṃ ānubhāvaṃ acintiyaṃ
tassa vijjotayantassa Jātakass' Atthavaṇṇanam
11. Mahāvihāravāsīnaṃ vācanāmagganissitaṃ
bhāsissam⁸, bhāsato taṃ me sādhu gaṇhantu sādhaṃ.

¹ Ck namassanādino? ² Ck hetvā, C' hatvā. ³ Ck -nittarana-, Cs -nittarana-
corrected to -nittarana-. ⁴ Ck paripāceti. ⁵ Cs saṃgahaṃ. ⁶ Cs saṃgītaṃ.
⁷ Cs -saṃgāhakehi. ⁸ Cs bhāsissam.

Sā panāyaṃ Jātakassa Atthavaṇṇanā Dūrenidānaṃ Avidūrenidānaṃ Santikenidānaṃ ti imāni tīṇi nidānāni dassetvā vaṇṇiyamānā ye naṃ suṇanti tehi samudāgamato paṭṭhāya viññātattā¹ yasmā sutthu viññātā nāma hoti tasmā taṃ tīṇi nidānāni dassetvā vaṇṇayissāma. Tattha ādito tāva tesāṃ nidānānaṃ paricchedo veditabbo. Dīpaṃkarapādamūlasmiṃ hi katābhinihārassa Mahāsattassa yāva Vessantarattabhāvā cavitvā Tusitapure nibbatti tāva pavatto kathāmaggo Dūrenidānaṃ nāma. Tusitabhavanato pana cavitvā yāva bodhimande sabbaññutappatti tāva pavatto kathāmaggo Avidūrenidānaṃ nāma. Santikenidānaṃ pana tesu tesu thānesu viharato taṃhiṃ taṃhiṃ yeva thāne labbhatiti. Tattha idaṃ Dūrenidānaṃ nāma:

I. Dūrenidāna.

Ito kira kappasatasahassādhikānaṃ catunnaṃ asaṃkheyyānaṃ matthake Amaravatī nāma nagaraṃ ahoṣi. Tattha Sumedho nāma brāhmaṇo paṭivasati ubhato sujāto mātito ca pitito² ca saṃsuddhagahaniko yāva sattamā kulaparivaṭṭā akkhitto anupakkuṭṭho jātivādena abhirūpo dassaṇīyo pāsādiko paramāya vaṇṇapokkharatāya samannāgato. So aññaṃ kammaṃ akatvā brāhmaṇasippam eva uggaḥhi. Tassa daharakāle yeva mātāpitāro kālam akāsi. Ath' assa rāsivaddhako amacco ayapottakam³ āharitvā suvaṇṇarajatamaṇimuttādibharite gabbhe vivaritvā „ettakam⁴ te kumāra mātusantakam ettakam pitusantakam ettakam ayyakapayyakānaṃ“ ti yāva sattamā kulaparivaṭṭā dhanam ācikkhivā „etaṃ paṭijaggāhiti“ āha. Sumedhapandito cinteṣi: „imaṃ dhanam saṃharitvā mayhaṃ pitupitāmahādayo paralokaṃ gacchantā ekaṃ kahāpaṇaṃ pi gahetvā na gatā, mayā pana gahetvā gamana-kāraṇaṃ kātuṃ vaṭṭatiti“ rañño ārocetvā nagare bherin⁵ carāpetvā mahājanaṃ dānaṃ datvā tāpa-apabbajjaṃ pabbajji. Imassa paṇ' atthassa āvibhāvatthaṃ imaṃhiṃ thāne Sumedhakathā kathetabbā. Sā paṇ' esā kiñc' āpi Buddhavaṃse niraṇtaraṃ āgatā yeva gāthābandhanena pana āgatattā na sutthu pākāṭā, tasmā taṃ antaraṇtarā gāthābandhadīpakehi vacanehi saddhiṃ kathessāma. Kappasatasahassādhikānaṃ hi catunnaṃ asaṃkheyyānaṃ matthake dasahi saddehi avivittaṃ Amaravatīti ca Amaraṇaṃ ti ca laddhanāmaṃ nagaraṃ ahoṣi; yaṃ sandhāya Buddhavaṃse vuttaṃ:

¹ C^s C^v seem to have viññātattā and C^k viññānatthā ² C^k pitito. ³ so all three MSS. ⁴ C^v ettakan. ⁵ C^s bherin.

12. Kappe ca¹ satasahassee ca caturo ca asaṁkhiye
Amarāṁ nāma nagarāṁ dassaneyyāṁ manoramāṁ
dasahi saddehi avivittāṁ annapānasamāyutan ti.

Tattha dasahi saddehi avivittan ti hatthisaddena assasaddena rathasaddena
bherisaddena mutiṅgasaddena vīṇāsaddena² gītasaddena sammāsaddena saṁkha-
saddena tālasaddena³ „asaṁkhiya“⁴ pivatha khādathā⁵ 'ti dasamena saddenā 'ti
imehi dasahi saddehi avivittāṁ⁶ ahoṣi. Tesāṁ pana saddānaṁ ekadesam
eva gahetvā

13. Hatthisaddaṁ assasaddaṁ bherisaṁkharathāṁ ca
khādatha pivathā 'c-eva annapānena ghositan ti

Buddhavaṁse vuttagāthāṁ vatvā

14. Nagāraṁ sabbaṅgasampannaṁ sabbakammamupāgataṁ
sattaratanasampannaṁ nānājanasamākulāṁ
samiddhaṁ devanagaraṁ va āvāsāṁ puñṇakammaṇaṁ.
15. Nagare Amaravatiyā Sumedho nāma brāhmaṇo
anekakoṭṭisannicayo pahūtaḍḍhanadhañṇavā⁶
16. Ajjhāyako mantadharo tiṇṇaṁ⁷ vedāna pāragū⁸
lakkhaṇe itihāse ca sadhamme pāramiṁ gato ti

vuttaṁ hi. Ath' ekadivasaṁ so Sumedhapañḍito upari pāsāḍavarataḷe
rahogato hutvā pallāṁkaṁ ābhujitvā nisiṁno ciñtesi: „punabbhave
pañḍita paṭisaṁdhiḡgahaṇaṁ nāma dukkhaṁ tathā nibbattaṁ nibbattaṁ tathā
saṁrabhedanaṁ, ahaṁ ca jātidhammo jarādhammo vyādhidhammo ma-
raṇadhammo. evaṁbhūtena mayā ājātiṁ ajaraṁ avyādhim adukkham
asukhaṁ sītaṁ Amatamahānibbānaṁ pariyesituṁ vaṭṭati, avassam
bhavato muñcivā nibbānagāminā ekena maggena bhavitabban“ ti; tena
vuttaṁ:

17. „Rahogato nisīditvā evaṁ⁹ ciñesi' ahaṁ tadā:
'dukkho punabbhavo nāma saṁrassa ca bhedaṇaṁ.
18. Jātidhammo jarādhammo vyādhidhammo c' ahaṁ tadā
ajaraṁ amaraṁ khemaṁ pariyesissāmi Nibbutiṁ.
19. Yan nūn' imaṁ pūtikāyaṁ nānākuṇapapūritaṁ¹⁰
chaddhayitvā¹¹ gaccheyyaṁ anapekko anattiko.

¹ C^v omits ca. ² C^k C^s vīṇa-. ³ C^s tāla-. ⁴ C^s asaṁkhiya. ⁵ C^v vivittāṁ.

⁶ C^s C^v pahuta-. ⁷ C^k tiṇṇa, C^v tiṇṇa corrected to tiṇṇaṁ. ⁸ C^k C^s pāragu.

⁹ C^s evaṁ. ¹⁰ all three MSS. -kuṇapa-. ¹¹ C^k chaddhayitvāna, C^s jaddhayitvāna.

20. Atthi hehiti so maggo. na so sakkā na hetuye.¹
pariyesi-sāmi taṃ maggaṃ bhavato parimuttiyā' ti.

Tato uttarim pi evaṃ cinte-si: „yathā hi loke dukkha-sa paṭipakkha-bhūtaṃ sukhaṃ nāma atthi evaṃ bhave sati tappatipakkhena vibhavaṇāpi bhavitabbaṃ. yathā ca uṇhe sati tassa vūpa-amabbhūtaṃ sītaṃ pi atthi evaṃ rāgādīnaṃ' vūpa-samena Nibbānenāpi bhavitabbaṃ. yathā ca pāpaka-sa lāma-sa dhamma-sa paṭipakkhabhūto kalyāṇo anavajja-dhammo pi atthi yeva evaṃ eva pāpikāya jātiyā sati sabba-jātikhepanato ajāti-saṃkhātena Nibbānenāpi bhavitabbaṃ evā' ti: tena vuttam:

21. 'Yathāpi dukkhe vijjante sukhaṃ nāma pi vijjati
evaṃ bhave vijjamāne vibhavo pi icchitabbako.
22. Yathāpi uṇhe vijjante aparaṃ vijjati sītaṃ
evaṃ tividdhaggaṃ vijjante Nibbānaṃ icchitabbakaṃ.
23. Yathāpi pāpe vijjante kalyāṇam pi³ vijjati
evaṃ eva jāti vijjante⁴ ajātim pi icchitabbakaṃ' ti.

Aparaṃ pi cinte-si: „yathā nāma gūtharā-imhi nimuggena puri-sena dūrato pañcavanṇapaduma-sāṇhaṇṇaṃ mahātaḷakaṃ di-svā katarena nu kho maggena ettha gantabbaṃ' ti taṃ taḷakaṃ gavesitum yuttaṃ yaṃ tassa agavesanaṃ na so taḷaka-sa do-sa evaṃ kile-samaladhovane Amatamahānibbānataḷāke vijjante tassa agavesanaṃ na Amatanibbāna-mahātaḷaka-sa do-sa. yathā ca corehi samparivārito puri-sa palāyanamagge vijjamāne pi sace na palāyati na so magga-sa do-sa puri-sa' eva do-sa evaṃ eva kile-sa parivāretvā gahita-sa puri-sa-sa vijjamāne yeva nibbāna-gāmiṃhi sive magge magga-sa agavesanaṃ nāma na magga-sa do-sa puggala-sa' eva do-sa. yathā ca vyādhipīlito puri-sa vijjamāne vyādhitikechake vejje sace taṃ vejjaṃ gavesitvā vyādhin' na tikiechāpeti na so vejja-sa do-sa evaṃ eva yo kile-savyādhipīlito kile-savūpa-sa-maggakovidāṃ vijjamānaṃ eva ācariyaṃ na gavesati tassa' eva do-sa na kile-savinā-saka-sa ācariya-sa' ti: tena vuttam:

24. 'Yathā gūthagato puri-sa taḷakaṃ di-svāna pūritaṃ
na gavesati taṃ taḷakaṃ na do-sa taḷaka-sa so
25. Evaṃ kilesamaladhove vijjante Amatantale⁵
na gavesati taṃ taḷakaṃ na do-sa Amatantale.⁷

¹ C^o hetuyo. ² C^s rāgādīnaṃ. ³ C^s kalyāṇam pi (corrected to kalyāṇam api. ⁴ C^s evaṃ jātimhi vijjante. ⁵ C^s vyādhim. ⁶ C^t -tale. ⁷ C^k C^o -tale.

26. Yathā arihi¹ pariruddho vijjante gamane pathe
na palāyati so puriso na doso añjasassa so
27. Evaṃ kilesapariruddho vijjamāne sive pathe
na gavesati taṃ maggaṃ na doso sivamañjase.
28. Yathāpi vyādhito puriso vijjamāne tikicchake
na tikicchāpeti taṃ vyādhim na so doso tikicchake
29. Evaṃ kilesavyādhīhi dukkhito patipīlito
na gavesati taṃ ācariyaṃ na so doso vināyake² ti.

Aparam pi cintesi: „yathā maṇḍanakajātiko puriso kaṇṭhe āsattaṃ kuṇapaṃ³ chaḍḍetvā sukhaṃ gacchati evaṃ mayāpi imaṃ pūtikāyaṃ chaḍḍetvā anapekkhena Nibbānanagaraṃ pavisitabbaṃ⁴, yathā ca nara-nāriyo ukkārabhūmiyaṃ uccārapasāvaṃ katvā na taṃ ucchaṇṇena vā ādāya dasantena vā veṭhetvā gacchanti jigucchamānā pana anapekkhā va chaḍḍetvā gacchanti evaṃ mayāpi imaṃ pūtikāyaṃ anapekkhena chaḍḍetvā Amataṃ⁵ Nibbānanagaraṃ pavisitum vaṭṭati, yathā ca nāvika nāma jajjaraṃ nāvaṃ anapekkhā chaḍḍetvā gacchanti evaṃ ahaṃ pi imaṃ navahi vaṇamukkhā paggharantaṃ kāyaṃ chaḍḍetvā anapekko Nibbānanagaraṃ pavissāmi. yathā ca puriso nānāratanāni ādāya corēhi saddhiṃ maggaṃ gacchanto attano ratanaṇā-abbhayaṇa te chaḍḍetvā khemaṃ maggaṃ gaṇhāti evaṃ ayaṃ pi karajakāyo ratanavilopaka-corasadi-so. „ac⁶ āhaṃ ettha tappaṃ karissāmi ariyamaggakusaladham-maratanam me nassissati, tasmā mayā imaṃ cora-sadi-yaṃ kāyaṃ chaḍḍetvā Nibbānanagaraṃ pavisitum vaṭṭatīti⁷: tena vuttaṃ:

30. „Yathāpi kuṇapaṃ⁸ puriso kaṇṭhe baddhaṃ jigucchiya mocayitvāna gaccheyya sukhi seṇi sayamvasi
31. Tath⁹ ev¹⁰ imaṃ pūtikāyaṃ nānakuṇapasaṇcayaṃ⁶
chaḍḍayitvāna gaccheyyaṃ anapekko anattikā.
32. Yathā uccāraṭṭhānaṃhi karī-yaṃ nara-nāriyo
chaḍḍayitvāna gacchanti anapekkhā anattikā
33. Evaṃ eva⁷ imaṃ kāyaṃ nānakuṇapapūritam⁸
chaḍḍayitvāna gacchissāṃ vaccaṃ katvā yathā kuṭim.
34. Yathāpi jajjaraṃ nāvaṃ paluggaṃ⁹ udakagāhinim¹⁰
sāmi chaḍḍetvā gacchanti anapekkhā anattikā

¹ C¹ aribhi. ² C¹ C² kuṇapaṃ, C³ kuṇapaṃ corrected to kuṇapaṃ. ³ C² pavisi-corrected to pavisi-. ⁴ C¹ amata ⁵ C¹ C² kuṇapaṃ. ⁶ C¹ C² -kuṇapa-. ⁷ C¹ evaṃ evāha, C² evaṃ evāhaṃ. ⁸ C¹ -kuṇapa- corrected to -kuṇapa-. ⁹ C¹ paluggaṃ. ¹⁰ C¹ -gāhinim.

35. *Evam eva imam kāyam navacchiddam dhuvassavam*
chaddayitvāna gacchi-sam chinnam¹ nāvam va sāmikā.
36. *Yathāpi puriso corehi gacchanto bhaṇḍam ādiya*
bhaṇḍacchedabhayaṃ di-svā chaddayitvāna gacchati
37. *Evam eva ayaṃ kāyo mahācora-samo² viya.*
pahāy³ imam gamissāmi kusalacchedanābhaya⁴ ti.

Evam Sumedhapandito nānāvidhāhi upamāhi imam nekkhammūpasam-bitam attham cintetvā sakanivesane aparimitam bhogakkhandham hetthā-vuttanayena kapanaddhikādīnam³ vi-sajjetvā mahādānam datvā vatthu-kāme ca kilesakāme ca pahāya Amaranagarato nikkhamitvā ekako va Himavante Dhammakam nāma pabbataṃ nissāya assamaṃ katvā paṇṇa-sālaṃ ca caṃkamaṃ ca māpetvā pañcahi nīvaraṇadosehi vivaṃjītaṃ „evam samāhite citte“ ti ādinā nayena vuttehi atthahi kāraṇagunehi samupetaṃ abhiññāsamkhātum balam āharitum tasmim assamapade navadosasamannāgataṃ sātakaṃ pajahitvā dvādaśaguṇasamannāgataṃ vākacīraṃ nivāsetvā isipabbajjam pabbaji. evam pabbajito atthadosa-samākiṇṇam taṃ paṇṇa-sālaṃ pahāya dasaguṇasamannāgataṃ rukkha-mūlaṃ upagantvā sabbaṃ dhaññavikatiṃ pahāya pavattaphalabhojano hutvā nisajjaṭṭhānacaṃkamavaseṇ⁵ eva padhānam padahanto sattāhabbhanta-re yeva atthannaṃ samāpattinaṃ pañcannaṃ ca abhiññānaṃ lābhi ahoṣi, evaṃ⁴ taṃ yathāpatthitaṃ abhiññābalam pāpuṇi: tena vuttaṃ:

38. „*Evāhaṃ cintayitvāna nekaḥkoṭi-satam dhanam*
nāthānāthānaṃ datvāna Himavantaṃ upāgamiṃ.
39. *Himavantaṃ ayaṃ Dhammako nāma pabbato*
assamo sukato mayhaṃ paṇṇa-sālā sumāpitā.
40. *Caṃkamaṃ tattha māpesiṃ⁵ pañcadosa-vivaṃjītaṃ*
atthagaguṇasamupetaṃ.⁶ abhiññābalam āharin.
41. *Sātakaṃ pajahin tattha navadosa-upāgataṃ.*
vākacīraṃ nivāsesin dvādaśaguṇa-upāgataṃ.
42. *Atthagadosa-samākiṇṇam pajahin paṇṇa-sālakaṃ.*
upāgamin rukkhamūlaṃ guṇe da-saḥ⁷ upāgataṃ.
43. *Vāpitaṃ ropitaṃ dhaññaṃ pajahin nirava-sato.*
anekaguṇasampannaṃ pavattaphalam ādiyini.

¹ C^v chinnam corrected to jinnam, C^s jinnam corrected to jinnam. ² C^v mahācorabhato. ³ C^s kapanaddhikādīnaṃ, C^k kapaniddhikādīnaṃ, C^v kapanaddhikādīnaṃ. ⁴ C^s evaṃ. ⁵ C^v māpetvā. ⁶ so all three MSS.

44. Tattha-ppadhānaṃ padahiṃ nipaṇṇatthānacāṃkame,
abbhantaramhi sattahe abhiññābala pāpunin' ti.

Imāya pana pāliyā¹ Sumedhapanḍitena assamapannasālacāṃkamā sahatthā māpitā viya vuttā, ayaṃ pan' ettha attho: Mahāsattaṃ „Himavantaṃ ajjhogahetvā ajja Dhammakapabbataṃ pavissatīti“ disvā Sakkena² Vissakammadevaputtaṃ āman-tetvā „tāta ayaṃ Sumedhapanḍito 'pabbajjissāmi' nikkhanto, etassa vasanatthā-naṃ māpehīti“. So tassa vacanaṃ sampaticchitvā ramanīyaṃ assamaṃ supanna-sālāṃ manoramaṃ caṃkamaṃ māpesi. Bhagavā pana tadā attano puññānubhā-vena nipphannaṃ taṃ assamapadaṃ sandhāya „Sūriputta tasmiṃ Dhamma-
pabbate

Assamo sukato mayhaṃ panna-sālā sumāpitā,
caṃkamaṃ tattha māpesiṃ pañcadosavivajjitaṃ“ ti

āha. Tattha sukato mayhaṃ ti sukato mayā, panna-sālā sumāpitā ti panna-cchadanā-sālāpi me sumāpitā aho-si; pañcadosavivajjitaṃ ti pañc' ime caṃkamana-dosā nāma³: thaddhavisamā-tā antorukkhatā gahanacchannatā⁴ atisa-mbādhatā ativisālātī ti, thaddhavisamabhūmibhāgasmiṃ hi caṃkame caṃkamanta-sa-pādā rujanti pho-tā uttahaṃti cittaṃ ekaggataṃ na labhati kamma-tthānaṃ vipajjati, mudusamā-tale pana phāsuvihāraṃ āgama kamma-tthānaṃ sampajjati⁵, tasmā thaddhavisamabhūmibhāgatā eko doso ti veditabbo, caṃkamassa anto majjhe vā kotiyaṃ vā rukkhe sati pamādam āgama caṃkamanta-sa nalātaṃ vā sīsaṃ vā patihaññatīti antorukkhatā dutiyo doso, tinalatādigahanacchanna⁶ caṃkame caṃ-kamanto andhakāra-vēlayaṃ uragādike pāne akkamitvā vā māreti tehi vā daṭṭho dukkhaṃ āpajjati gahanacchannatā tatiyo doso, atisa-mbādhe caṃkame āyāmato ratanike vā adharatanike vā caṃkame⁷ caṃkamanta-sa paricchede pakkhalitvā nakhāpi āṅguliyo pi bhujjantīti atisa-mbādhatā catuttho doso, ativisāle caṃkame caṃkamanta-sa cittaṃ vidhāvati ekaggataṃ na labhatīti ativisālātā pañcama doso, puthulato pana diya-dharatanaṃ dvīsu passesu ratanamattaṃ⁸ anucaṃkamaṃ dighato sarthibhatthaṃ mudutalaṃ⁹ samavippakinnavālukaṃ caṃkamaṃ vattati, Cetiya-giriṃhi dīpappasā-daka-Mahīnattherassa caṃkamaṃ viya tādisaṃ aho-si, tenāha: caṃkamaṃ tattha māpesiṃ pañcadosavivajjitaṃ ti, atthaguṇa-sa-mū-petaṃ ti atthahi samanasukkhēhi upetaṃ, atth' imāni samanasukkhāni nāma: dhanadhañña-pariggahābhāvo anavajjapināpātapaṇiyesanabhāvo nibbutapindaṃ bhuñjanabhāvo¹⁰ ratthaṃ pīetvā dhanasāraṃ vā sīsakahāpanādīni vā ganhantesu rājakesu ratthakilesābhāvo upakaranesu nicchandarāgabhāvo coravilope nibbhaya-bhāvo rājarājamahāmattehi asamsatthabhāvo catusu disāsu appaṭṭhatabhāvo, idaṃ

¹ C^k pāliyā, C^s pāliyā corrected to pāliyā. ² C^v Sakko. ³ C^v omits nāma.

⁴ C^s gahana- corrected to gahana-. ⁵ C^v sammajjati, C^s sammajjati corrected to sampajjati. ⁶ C^s -gahana-. ⁷ C^v omits caṃkame. ⁸ C^k C^v ratanamatta

⁹ C^v mudutala. ¹⁰ so all three MSS.

vuttam hoti: yathā tasmiṃ assame vasantena sakkā honti imāni artha sukhāni vindituṃ evam atthagunasaṃupetam¹ tam assamaṃ māpesin ti, abhiññā-balam āharin ti pacchā tasmim assame vasanto kasinaparikkammam katvā abhiññānaṃ ca samūpattinaṃ ca uppādanatthāya aniccato dukkhato vipassanaṃ ārabhitvā² thāmapattam vipassanābalam āharin³, yathā tasmiṃ vasanto tam balam āharituṃ sakkomi⁴ evam taṃ assamaṃ tassa abhiññatthāya vipassanā-balassa anucchavikam katvā māpesin ti attho; sātakaṃ pajahim tattha na-vadosaṃupāgatan ti etthāyaṃ ānupubbikathā⁵: taṭṭā kira kutilenacamkamādi-patimaṃditam⁶ pupphūpagaphalūpagarukkhasaṅghanam ramanīyam madhura-salilāsayaṃ apagatavālamigabhinnaśakakunam pavivekakkhamam assamaṃ mā-petvā alamkātacamkamassa ubhoṣu antesu ālambanaphalakam samvīdhāya nīdā-natthāya caṅkamavemajjhe samatalam muggavannasilam māpetvā anto panna-sālāyaṃ jātāmaṇḍalam vākacīram tīdandakumbhikādikē tāpasaparikkhāre maṇḍa-pe pāṇiyakutapāṇiyasamkhaṇṇiyasārāvaṇi⁷ aggisālāyaṃ aṅgārakapalladārūādāniti⁸ evaṃ yaṃ yaṃ pabbajitānaṃ upakāraya saṃvattati taṃ sabbam māpetvā panna-sālābhittiyaṃ „ye keci pabbajitukāma ime parikkhāre gahe tvā pabbajantū“ ti akkharāni chinditvā deva lokam eva gate Vissakame devaputte Sumedhapaṇḍito Himavanta pāde girikandārānusāreṇa attano nīvasānurupam phāsukaṭṭhānam olo-kento naḍṇivattane vissakammanimmitam sakkadattiyaṃ ramanīyam assamaṃ disvā caṅkamanakoṭṭim gantvā padavalaṇṇam⁹ aṇṇasanto „dhuvam pabbajitā dhura-gāme bhikkham pariyesitvā kilantariṇā āgantvā panna-sālāni pavisitvā nī-ṇṇā bha-vissantīti“ cintetvā thokaṃ āgāmetvā „atīviya cīrāyanti“ jānissāmi¹⁰ panna-sā-lakutidvārāni¹¹ vivaritvā anto pavisitvā ito c’ ito ca olovento mahābhittiyaṃ akkha-rāni vācetvā „mayhaṃ kappiyaparikkhāre ete, ime gahe tvā pabbajissāmi“ attanā nivatthapārutaṃ sātakaṃyugaṃ pajahi, tenāha: sātakaṃ pajahim tatthā ti. evaṃ pavittho ahaṃ Sāriputta tassam panna-sālāyaṃ sātakaṃ pajahim nava dosa-mupāgatan ti sātakaṃ pajahanto nava dose disvā pajahin ti dīpeti, tapasa-pabbajam pabbajitānaṃ hi sātakaṃmiṃ nava dosa uparīhanti: mahagghabhāvo eko doso, parapatibaddhatāya upajjanabhāvo eko, paribhogena lahuṃ kilissa-nabhāvo eko kilittho ca dhovītabbo ca rajītabbo ca hoti, paribhogena jīra-nabhāvo eko jinnassa hi tunnaṃ vā aggaladānaṃ¹¹ vā kūtābham hoti, puna pariyesanāya durabhisambhavabhāvo eko, tāpasapabbajjāya asārupabhāvo eko. paccatthikānaṃ sādharānabhāvo eko yathā hi naṃ¹² paccatthikā na gāhanti tathā gopetabbam hoti, paribhuñjantassa vibhūsanatthānabhāvo eko, gahe tvā carantassa khandhabhāramahicchabhāvo eko ti; vākacīram nīvāsesin ti tadā ahaṃ Sāriputta ime nava dose disvā sātakaṃ pahāya vākacīram nīvāsesim. muṇ-

¹ C^s C^v samūpetam. ² C^v āharitvā. ³ C^k C^s āhari. ⁴ C^s sakkoti. ⁵ C^v ānupubbakathā, C^k anupubbakathā. ⁶ C^s kutilena-. ⁷ C^k C^v -kūta-. ⁸ C^s C^v aṅgāra-. ⁹ C^k C^v padavalaṇṇam. ¹⁰ C^s -sālā-, C^k -sālā- corrected to -sālā-. ¹¹ C^k C^v aggala- ¹² C^v tam.

jatinam hīrahīraṃ katvā ganthetvā¹ kataṃ vākaṭṭhaṃ nivāsanaṃ parupanaṭṭhāya² ādiyaṃ ti attho, dvādasagunam upāgataṃ ti dvādasahi ānisaṃsehi samannāgataṃ, vākaṭṭhasmiṃ hi dvādasā ānisaṃsā: appagghaṃ suṇḍaraṃ kappiyaṃ ti ayaṃ³ tāva eko ānisaṃso, sahatthā kātuṃ sakkā ti ayaṃ dūtiyo, paribhogena sanikaṃ⁴ kilissati dhoviyamāne⁵ pi papañco n' atthi ti ayaṃ tatiyo, paribhogena jinne pi sibbitabbābhāvo catuttho, puna pariyesantassa sukhena karanabbhāvo pañcamaṃ, tāpasapabbajjāya sārūppabbhāvo chattho, paccatthikānaṃ nirūpabhogabbhāvo⁶ sattamaṃ, paribhuñjantassa vibhūsanatthānābhāvo atthamaṃ, dhārasaṃsallahukabbhāvo navamaṃ, cīvarapaccaye appicchabbhāvo dasamaṃ. vākupattiyā dhammikaanavajjabhāvo ekādasamaṃ, vākaṭṭhe nathe pi anapekkhabhāvo dvādasamaṃ ti; atthadosasamākinnaṃ pajahim paṇṇasālakānaṃ ti kathaṃ pajahi, so kira varasātakayugaṃ omuñcanto cīvaravaṃse laggitaṃ anojapupphadāmasadisam rattam vākaṭṭham gahe tvā nivāsetvā tass' upari aparaṃ suvaṇṇavannaṃ vākaṭṭhaṃ paridāhitvā puṇṇāgapupphasantharasadisam sakhuraṃ ajinacammaṃ ekaṃsaṃ katvā jarāmaṇḍalam parimuñcitvā cūlāya saddhimaṃ niccalabbhāvakaranattham sārasūciṃ⁷ pavesetvā muttājālasadisāya sikkāya pavālavannaṃ⁸ kuṇḍikaṃ odāhitvā tisu thānesu vaṃkam kājaṃ ādāya ekissā kājakotiyaṃ kuṇḍikaṃ ekissā amkusa-pacchiṃ tidandakādīni olambetvā khātibhāraṃ aṃse katvā dakkhiṇena hatthena kattaradandaṃ gahe tvā paṇṇasālato nikkhamitvā satthi hatthamaṃ hācamaṃ kame aparāparaṃ caṃkamanto attano vesam oloketvā „mayhaṃ mano matthakaṃ patto, sobhati vata me pabbajjā, Buddhapaccekaṃ buddhādīhi sabbehi vīrapurisēhi vānītā thomitā ayaṃ pabbajjā nāma, pahīnaṃ me gihibandhanaṃ, nikkhanto 'smi'⁹ nekkhammaṃ¹⁰, laddhā me uttama pabbajjā, karissāmi samānadharmānaṃ, labhissāmi magga phala sukhaṃ“ ti ussahajāto khārikājaṃ otāretvā caṃkamavemajjhe mug-gaṇṇasālāpatte suvaṇṇapaṭimā viya nisinna divasabbhāgaṃ vītinaṃ etvā sāyanaṃ samayaṃ paṇṇasālam pavisitvā bidalamaṇḍakapasse katthattarikaṃ nipanno sarīraṃ utum gāhāpetvā balavapaccūse pabujjhivā attano āgamaṇaṃ āvajjesi: „aham gharāvāse ādīnaṃ disvā amitabhogaṃ anantaṃ yasam pahāya araṇṇam pavisitvā nekkhammagavesako hutvā pabbajito, ito dāni patthāya paṇḍacāraṃ caritum na vattati; pavivekaṃ hi pahāya vicarantaṃ micchāvitakkamakkhikā khādanti, idani mayā vivekaṃ anubrūhetuṃ vattati, ahaṃ hi gharāvāsaṃ palibodhato disvā nikkhanto, ayaṃ ca manāpā paṇṇasālā, beluvapakavannaṃ paribhanda-katā bhūmi, rajatavannaṃ setabhittiyo kapoṭapādavannaṃ paṇṇacchadanāṃ, vi-cittattharakavannaṃ bidalamaṇḍako, nivāsaphāsukaṃ vasaṇatthānaṃ, etto atirekatarā viya me gehasampadā paññāyatiti“ paṇṇasālāya dose vicinanto attha dose passi, paṇṇasālāparibhogasmiṃ hi attha ādīnavā: mahāsambhārena dabbasambhāre sam-odhānetvā karanapariyesanabbhāvo eko ādīnavo, tinapaṇṇamattikāsu patitāsu

¹ Ck gantetvā, Cs gantetvā corrected to ganthetvā. ² Ck -pārūpana-. ³ Cv ayaṃ.

⁴ Cv sanikaṃ. ⁵ Ck Cv dhoviyamāne. ⁶ Ck -bhogābhāvo. ⁷ Ck Cs -suciṃ.

⁸ Ck pavālavanna, Cv pavālavannaṃ. ⁹ Cv smim. ¹⁰ Ck Cv nekkhamma.

tāsam punappuna thapetabbatāya nibaddhajagganabhāvo dutiyo, ¹senāsananāma mahallakassa pāpunāti, avelāya vutthāpiyamānassa cittekaggatā na hotīti² vutthāpanīyabhāvo³ tatiyo, sītuṇhapatiḥhātena kūyassa sukhumālakaranabhāvo catuttho, „geham⁴ pavitthena yaṁ kiñci pāpaṁ sakkā kātun⁵“ ti garahapaticchādanabhāvo pañcamo, „mayhan⁶“ ti pariggahakaranam chattho, „gehassa atthibhāvo nāma sadutiya-kavāso“ ti sattamo, ūkamamkunagharagolīkādinam sādharanatāya bahusādhāranabhāvo atthamo, iti ime atthaḍḍīnave disvā Mahāsatto panna-sālan⁷ pajahi, tenāha: arthadosasamākinnaṁ pajahiṁ panna-sālakan ti; upāgamiṁ rukkhamūlam gune dasa⁸ upāgatan ti „channaṁ patikkhipitvā dasaḥi gunehi upetaṁ rukkhamūlaṁ upagato ‘smīti’ vadati, tat⁹ ime dasa guṇā: appasamārambhatā eko guṇo, „upagamanamattakam eva hi tattha hotīti“ appajagganatā⁵ dutiyo, „tam hi sammattham pi asammatttham pi paribhogaphāsukaṁ hoti yeva“ anutthāpanīyabhāvo⁶ tatiyo. „garaham na paṭicchādeti, tattha hi pāpaṁ karonto lajjatīti“ garahāya apaticchannabhāvo catuttho, „abbhokāsavāso viya kāyaṁ na santhambhetīti“ kūyassa asanthambhanabhāvo pañcamo, pariggahakaranabhāvo chattho, gehālayapatikkhepo sattamo, bahusādhāranagehe viya „patijaggissāmi⁷ nam⁸, nikkhamathā“ ti nīharanakābhāvo atthamo, vasantassa sappītikabhāvo navamo, rukkhamūlasenāsanaṁ gatagatatthāne sulabbatāya anapekkhabhāvo dasamo ti. „ime dasa guṇe disvā rukkhamūlaṁ upagato ‘smīti’ vadati; imāni ettakāni kārāṇāni sallakkhetvā Mahāsatto punadivase bhikkhāya pāvisi, ath’ assa sampattagāme manussā mahantena ussāhena bhikkham adāmsu, so bhattakiccaṁ nīṭṭhapetvā assamaṁ āgama nīsīditvā cintesi: „nāhaṁ ‘āhāram labhāmīti’ pabbajito, sinīddhāhāro nāmi’ esa mānamadapurisamade vaḍḍhethi, āhāramūlakassa ca dukkhassa anto n’ atthi, yaṁ nūnāhaṁ vāpitaṁ ropitaṁ dhañṇānibbattaṁ āhāraṁ jahitvā pavattaphalabhojano bhaveyyaṁ“ ti; so tato patthāya tathā katvā ghatanto vīyamanto sattābhāntare yeva attha samāpattiyo pañca abhiññā nibbatesi, tena vuttaṁ:

Vāpitaṁ ropitaṁ dhañṇāṁ pajahiṁ niravasesato,
anekagunasampannaṁ pavattaphalaṁ ādiyaṁ.
Tattha-ppadhānaṁ padahiṁ nisajjattānacaṁkame,
abbhantaramhi sattāhe abhiññābala pāpunā ti.

Evam abhiññābalaṁ patvā Sumedhatāpase samāpattisukhena vītināmente Dīpaṅkaro⁹ nāma Satthā loke udapādi. Tassa paṭisandhi-jātibodhidhammacakkappavattanesu sakalāpi dasasahassilokadhātu sam-

¹ C^s senāsanan corrected to senāsanaṁ. ² all three MSS. vutthāpaniya-. ³ C^v gahaṁ corrected to garaham. ⁴ C^k panna-sālam. ⁵ C^k -jaggantā, C^v -janatā.

⁶ C^k anutthāpaniya-. ⁷ C^v patijaggissāmiṁ corrected to -ssāmi ⁸ C^v omits nam. ⁹ C^v dīpaṅkaro.

kampi sampakampi sampavedhi mahāviraṇaṃ viravi, dvattiṃsa pubbaṇi-
mittāni pāturaṇaṃsu. Sumedhatāpaso samāpattisukhena vītināmento
n' eva taṃ saddaṃ assosi na tāni nimittāni addasa; tena vuttaṃ:

45. „Evaṃ me siddhippattassa vasibhūtaṃ sāsane
Dīpaṅkaro nāma Jīno uppajji lokanāyako.
46. Uppajjante ca jāyante bujjhante dhammaḍḍesane
caturo nimitte nāddasaṃ¹ jhānaratisamappito“ ti.

Tasmiṃ kale Dīpaṅkaradasabalo catuhi khīṇāsavaṣaṣasahashehi pari-
vuto anupubbena cārikaṃ caramāno Rammakaṃ nāma nagaraṃ patvā
Sudassanamahāvihāre paṭivasati. Rammanagaravāsino „Dīpaṅkaro kira
samaṇissaro paramābhisambodhiṃ patvā pavattavaradhammacakko anu-
pubbena cārikaṃ caramāno Rammanagaraṃ patvā Sudassanamahāvi-
hāre paṭivasatīti“ sutvā sappinavanītādīni c' eva bhesajjāni vatthacchā-
danāni ca gāhāpetvā gandhamālādībatthā yena Buddho yena Dhammo
yena Saṅgho tannimā tapponā tappabbhārā hutvā Satthāraṃ upa-
saṅkamitvā vanditvā gandhādīhi pūjetvā ekamantaṃ nisinnā, dham-
maḍḍesanaṃ sutvā svātanaṃ nimantetvā utthāyāsanaṃ pakkamīsu. Te
punaradvase mahādānaṃ sajjetvā nagaraṃ alaṅkaritvā Dasabalassa
āgamanamaggaṃ alaṅkarontā udakabhinnatthānesu paṃsuṃ² pakkhi-
pitvā samaṃ bhūmitalaṃ katvā rajatapattavaṇṇaṃ vālukaṃ ākiranti,
lājāni c' eva pupphāni ca vikiranti, nānāviraḡgehi vatthehi dhaja-
paṭāke ussāpenti, kadaliyo c' eva puṇṇaghaṭapantiyo ca patitthāpenti.
Tasmiṃ kale Sumedhatāpaso attano assamapadā uggantvā tesāṃ ma-
nussānaṃ uparibhāgena ākāseṇa gacchanto te haṭṭhatutthi manusse
disvā „kiu nu kho kāraṇaṃ“ ti ākāsaṭo oruḡha ekamantaṃ tthito
manusse pucchi: „hambho kassa tumhe imaṃ maggaṃ alaṅkarothā“
ti; tena vuttaṃ:

47. „Paccantadesavisaye nimantetvā Tathāgataṃ
tassa āgamanamaggaṃ³ sodhenti tuṭṭhamānasā.
48. Ahaṇa tena samayena nikkhamitvā sakassamā
dhuṇanto vākaṭṭhāni gacchāmi ambare tadā.
49. Vedajātāṃ jaṇaṃ disvā tuṭṭhahaṭṭhaṃ pamoditaṃ
orohitvāṇa gaganā manusse pucchi tāvade:

¹ C^k C^s nāddasāsiṃ ² C^k C^s paṃsu. ³ so all three MSS.

50. 'Tuṭṭhahaṭṭho paṇodito vedajāto mahājano,
kassa sodhīyati¹ maggo añjasam vaṭumāyānan²' ti.

Manussā āhaṃsu: „bhante Sumedha na tvaṃ jānāsi: 'Dīpaṃkarada-sabalo sammāsambodhim patvā pavattavaradhammacakko cāṅkaṃ ca-ramāno ambhakaṃ nagaram patvā Sudassanamahāvihāre paṭivasati, mayā² taṃ Bhagavantam nimantayimha. tass' etaṃ Buddhassa Bhagavato āgamanamaggaṃ alaṅkaromā³' ti. Sumedhatāpaso cintesi: „'Buddho' ti kho ghosamattam pi loke dullabham. pag eva Buddhup-pādo, mayāpi imehi manussehi saddhim Dasabalassa maggaṃ alaṅkaritum vaṭṭatiti⁴'. So te manusse āha: „sace bho tumhe etaṃ maggam Buddhassa alaṅkarotha mayham pi ekaṃ okāsaṃ detha. aham pi tumhehi saddhim maggaṃ alaṅkarissāmīti⁵'. Te „sādhū⁶' ti sampaṭicchitvā „Sumedhatāpaso iddhimā⁷' ti jānantā udakabhinnokāsaṃ sallak-khetvā „tvaṃ imaṃ ṭhānaṃ alaṅkarohīti⁸' adāṃsu. Sumedho buddhārammaṇaṃ pītiṃ⁹ gahetvā cintesi: „ahaṃ imaṃ okāsaṃ iddhiyā alaṅkaritum pahomi. evaṃ alaṅkato pana maṃ na paritosessati. ajja mayā kāyaveyyāvaccam kātum vaṭṭatiti¹⁰' paṇṇuṃ āharitvā tasmim padese pakkhipi. Tassa tasmim padese analaṅkate yeva Dīpaṃkaro Dasabalo mahānubhāvānaṃ chaḷabhiṇṇākhīṇā-avānaṃ catuhi satasahashehi parivuto devatāsu dibbamālagandhādīhi¹¹ pūjayantesu¹² dibbasamgītesu pavattantesu¹³ manussehi¹⁴ mānusakagandhehi c' eva mālādīhi ca pūjayantesu¹⁵ anantāya Buddhalīlāya Manosilātale vijambhamāno siho viya taṃ alaṅkatapaṭiyattamaggaṃ paṭipajji. Sumedhatāpaso akkhini um-mīletvā alaṅkatamaggena āgacchantassa Dasabalassa dvattiṃsamahāpurisalakkhaṇapatimanditaṃ asītiyā anubyañjanehi anubyañjitaṃ¹⁶ hyā-mappabhāya¹⁷ samparivāritaṃ mañivannagaganatale nānappakārā¹⁸ vijjulatā viya āvelāvelabhūtā c' eva yugaḷayugaḷabhūtā ca chabbannagha-nabuddharasmiyo¹⁹ vissajjentaṃ rūpaggappattaṃ attabhāvaṃ oloketvā „ajja mayā Dasabalassa jīvitapariccāgam kātum vaṭṭatiti²⁰' „mā Bhagavā kalale akkamī. mañiphalaka-etuṃ pana akkamanto viya saddhim catuhi khīṇāsavasatasahashehi mama piṭṭhim maddamāno gacchatu. taṃ me bhavissati dīgharattaṃ hitāya sukhāyā²¹' ti kese mocetvā ajinajātāvā-

¹ C^s sodhīyati ² C^s mayam ³ C^s buddhorammaṇaṃ pītiṃ. Cⁿ buddhāram-manapītiṃ. ⁴ C^s -gandhādīsu, C^k gandhādīsu ⁵ C^s pūjayantisu ⁶ Cⁿ pavat-tiyamānesu. ⁷ so all three MSS. instead of manussehu? ⁸ Cⁿ pūjiyamānesu ⁹ C^s anubyañjitaṃ. ¹⁰ C^s vyāma-. ¹¹ C^s -karā, Cⁿ -kāra. ¹² C^k -gbana-

kacirāni kāḷavaṇṇe¹ kalale pattharitvā māṇiphalakasetum viya kalala-
piṭṭhe nipajji; tena vuttaṃ:

51. „Te me puṭṭhā vyākariṃsu: ‘Buddho loke anuttaro
Dīpaṃkaro nāma Jino uppaṇṇi lokanāyako.
tassa sodhiyati² maggo añjasam vaṭumāyanam’.
52. ‘Buddho’ ti mama sutvāna pīti uppaṇṇi tāvade.
‘Buddho Buddho’ ti kathayanto somanassam pavedayim.³
53. Tattha tathvā vicintesiṃ tuṭṭho samviggamānaso:
‘idha bījāni ropissam. khaṇo ve mā upaccagā.
54. Yadi Buddhassa sodhetha ekokāsam dadātha me.
aham pi sodhayissāmi añjasam vaṭumāyanam’.
55. Adāṃsu te mam’ okāsam sodhetum añjasam tadā.
‘Buddho Buddho’ ti cintento maggaṃ sodhem’ ahan tadā.
56. Anīṭṭhite mam’ okāse Dīpaṃkaro mahāmuni
cattārisatasahasseehi⁴ chaḷabhiññeehi tādihi⁵
khīṇāsavehi vimalehi paṭipajji añjasam⁶ Jino.
57. Paccuggamanā vattanti, vajjanti bheriyo bahū⁷,
āmoditā naramarū sādhuḷkāraṃ pavattayum.
58. Devā manusse passanti manussāpi ca devatā.
ubho pi te pañjalikā anuyanti Tathāgataṃ.
59. Devā dibbehi turiyehi manussā mānusakehi ca
ubho pi te vajjayantā⁸ anuyanti Tathāgataṃ.
60. Dibbam mandāravam puppham padumam pāricchattakam
disoddisam okiranti ākāsanabhagatā⁹ marū.
61. Campakam salalam nīpam nāgapunnāgaketakam
disoddisam ukkhipanti bhūmitalagatā narā.
62. Kese muñciv’ aham tattha vākaciraṇ ca cammakam
kalale pattharitvāna avakujjo nipajji’ aham.
63. ‘Akkamitvāna mam Buddho saha sis-ehi gacchatu.
mā¹⁰ kalale akkamittho. hitāya me bhavissatī’“

so kalalapiṭṭhe nipannako va puna akkhīni ummiletvā Dīpaṃkaradaśa-
balassa Buddhasiriṃ sampassamāno evam cintesi: „sace aham iccheyyam
sabbakilese jhāpetvā saṃghanavako hutvā Rammanagaraṃ paviseyyam.

¹ C^k C^s kāla-. ² C^s C^v sodhiyati. ³ C^k pavedayam. ⁴ so all three MSS.

⁵ C^k tādihi, C^v tādisi. ⁶ C^s añjasam. ⁷ C^k C^s bahu. ⁸ C^k vejjayantā.

⁹ C^v ākasatalagatā ¹⁰ C^k C^s add nam.

aññātakavesena pana me kilese jhāpetvā Nibbānapattiya¹ kiecam n'atthi. yan nūnāham Dīpaṃkaradasabalo viya paramābhi-sambodhinī patvā dhammanāvaṃ āropetvā mahājanāṃ Saṃsārasāgarā uttāretvā pacchā parinibbāyeyyaṃ. idaṃ mayhaṃ patirūpan² ti. Tato aṭṭha dhamme sam-
odhānetvā Buddhabhāvāya abhinīhāraṃ katvā nipaṭṭhi: tena vuttaṃ:

64. „Puthaviyaṃ³ nipannassa evaṃ me āsi cetaso:
iccamāno ahaṃ ajja kilese jhāpaye mama.
65. Kim me aññātavesena dhammaṃsacchikaten⁴ idha.
sabbāññutaṃ⁵ pāpuṇitvā Buddhō hessaṃ sadevake
66. Kim me ekena tiṇṇena purisena thāmadassinā,
sabbāññutaṃ⁶ pāpuṇitvā santāressaṃ sadevake.
67. Iminā me adhikārena purisena thāmadassinā
sabbāññutaṃ pāpuṇāmi tāreṃ janataṃ bahuṃ.
68. Saṃsārasotaṃ chinditvā viddhamisitvā tayo bhava
dhammanāvaṃ samāruhya santāressaṃ sadevake⁷ ti.

yasmā pana Buddhattaṃ patthentassa

69. Manussattaṃ lūgasampatti hetu Satthāradassanaṃ
pabbajjā guṇasampatti adhikāro ca chandatā
aṭṭhadhammasamodhānā abhinīhāro samijjhati.

Manussattabhāvasmiṃ yeva hi thatvā Buddhattaṃ patthentassa patthanā samijjhati nāgassa vā supannassa vā devatāya vā patthanā no samijjhati, manussattabhāve pi purisaliṅge tthitass eva patthanā samijjhati itthiā vā paṇḍakanapūmsakambhato-byañjanakūṇaṃ⁸ vā no samijjhati, purisassa pi tasmīṃ attabhāve arahattappattiya hetusampannass⁹ eva patthanā samijjhati no itarassa, hetusampannena pi sace jīvamānakabuddhass¹⁰ eva santikā patthentassa patthanā samijjhati parinibbute Buddhē cetiyasantike vā bodhimūle vā patthentassa na samijjhati, Buddhānaṃ santike patthentassāpi pabbajjālīṅge tthitass¹¹ eva samijjhati no gihilīṅge tthitassa, pabbajitassāpi pañcābhīṇassa atthasamāpattilābhino yeva samijjhati na imāya guṇasampattiya virahitassa, guṇasampannenāpi yena attano jīvitaṃ Buddhānaṃ pariccattam hoti tassa iminā adhikārena adhikārasampannass¹² eva samijjhati na itarassa, adhikārasampannassāpi yassa Buddhakūradhammānaṃ atthāya mahanto chando ca mahanto ussāho ca vāyāmo ca pariyetthi¹³ tass¹⁴ eva samijjhati na itarassa, tatth¹⁵ idaṃ chandamahantatāya opammam: sace hi evaṃ assa „yo sakala-cakkavāḷagabbham ekodakābhūtaṃ attano bāhubalena pataritvā pāraṃ gantum

¹ C^v nibbanappattiya. ² C^v puthuviyaṃ. ³ C^k sabbaññūtaṃ. C^v sabbaññūtaṃ.

⁴ C^v sabbaññūtaṃ. ⁵ C^s -vyañjana-. ⁶ C^v pariyetthi

samattho so Buddhattaṃ pāpunāti, yo vā pana sakalacakkavālagabbhaṃ velugumbasañchannaṃ viyūhitaṃ madditvā padasā gacchanto pāraṃ gantunā samattho so Buddhattaṃ pāpunāti, yo vā pana sakalacakkavālagabbhaṃ sattiyo ākoṭetvā nirauntaraṃ sattithalasamākinnaṃ padasā akkamamāno pāraṃ gantunā samattho so Buddhattaṃ pāpunāti, yo vā pana sakalacakkavālagabbhaṃ vītaccikaṃgārabbharitaṃ pādehi maddamāno pāraṃ gantunā samattho so Buddhattaṃ pāpunāti¹“ yo etesu ekam pi attano dukkaraṃ na maññati „ahaṃ etam pi taritvā vū gantvā vū pāraṃ gahessāmīti“ evaṃ mahantena chandena ca ussāhena ca vāyāmena ca pariyetthiyā ca samannāgato hoti tassa patthanā samijjhati na itarassa. Sumedhatāpasō pana ime attha dhamme samodhānetvā Buddhābhāvāya abhinīhāraṃ katvā nipajji. Dīpaṃkaro pi Bhagavā āgantvā Sumedhatāpasassa sīsabhāge thatvā maṇisīhapañjaraṃ² ugghāṭento viya pañcavaṇṇapasādasampannāni akkhiṇi ummiletvā kalalapiṭṭhe nipannaṃ Sumedhatāpasam disvā „ayaṃ tāpasō Buddhattāya³ abhinīhāraṃ katvā nipanno. ijjhissati nu kho imassa patthanā udāhu no“ ti anāgataṃ saññānaṃ pesetvā upadhārento „ito kappasatasahassādhikāni cattāri asaṃkheyyāni atikkamitvā Gotamo nāma Buddhō bhavissatīti“⁴ natvā thatako va parisamajjhe vyākāsi: „Passatha no tumhe imaṃ ugghatapaṃ⁵ tāpasam kalalapiṭṭhe nipannaṃ“ ti. „Evaṃ bhante“. „Ayaṃ Buddhattāya⁶ abhinīhāraṃ katvā nipanno, samijjhissati imassa patthanā, ito kappasatasahassādhikānaṃ catunnaṃ asaṃkheyyānaṃ matthake Gotamo nāma Buddhō bhavissati, tasmīṃ pan’ assa attabhāve Kapilavattu⁷ nāma nagaraṃ nivāso bhavissati. Māyā nāma devī⁸ mātā, Suddhodano nāma rājā pitā, aggasāvako Upatisso nāma thero, dutiyasāvako Kolito nāma, Buddhupatthāko Ānando nāma, aggasāvika Khemā nāma therī⁹, dutiyasāvika Uppalavaṇṇā¹⁰ nāma therī¹¹ bhavissati. paripakkāṇāṇo mahābhiniikkhamanaṃ katvā mahāpadhānaṃ padahitvā nigrodhamūle pāyāsam paṭiggahetvā Neraujārāya tīre paribhuñjitvā bodhimandaṃ āruya assattharukkhamūle abhisambujjhissatīti“ tena vuttaṃ:

70. “Dīpaṃkaro¹⁰ lokavidū¹¹ āhutaṇṇaṃ paṭiggaho
ussisake maṃ thatvāna idaṃ vacanam abravī¹²:
71. ‘Passatha imaṃ tāpasam jaṭilaṃ ugghatāpanaṃ.
aparimeyye ito kappe Buddhō loke bhavissati.

¹ C^s C^v mañi-. ² C^s buddhatthāya. ³ C^s ugghatapan. ⁴ C^s buddhattāya corrected to buddhatthāya. ⁵ C^v kapilavattun. ⁶ C^s devī. ⁷ C^k C^v therī
⁸ all three MSS. uppalavanna. ⁹ C^v therī. ¹⁰ C^v dīpaṃkaro. ¹¹ C^k C^s lokavidu. ¹² C^v -bruvī

72. Aho Kapilavhayā rammā nikkhamitvā Tathāgato
padhānaṃ padahittvāna katvā dukkarakāriyaṃ
73. Ajapālarukkhamūle nisīdityā Tathāgato
tattha pāyāsam aggayha Nerañjaram upehiti.
74. Nerañjarāya tīre pāyāsam ādāya so Jino
paṭiyattavaramaggena bodhimūlamhi eluti.
75. Tato padakkhiṇam katvā bodhimandaṃ anuttaro
assatthassa mūle bujjhissati mahāyaso.
76. Imassa janikā mātā Māyā nāma bhavissati.
pitā Suddhodano nāma, ayaṃ hessati Gotamo.
77. Anāsavā vītarāgā santacittā samāhitā
Kolito Upatisso ca aggā hessanti sāvakā.
78. Ānando nāma' upatthāko upatthissati taṃ Jinam,
Khemā Uppalavaṇṇā ca aggā hessanti sāvikā
79. Anāsavā vītarāgā santacittā samāhitā.
Bodhi tassa Bhagavato 'Assattho' ti pavuccati¹.

Sumedhatāpaso „mayhaṃ kira patthanā samijjhissatīti“ somanas-sappatto ahosi. Mahājano Dīpaṃkaradasabalassa vacanaṃ sutvā „Sumedhatāpaso kira Buddhabijam Buddhāṃkuro“ ti haṭṭhatuṭṭho ahosi. Evaṃ c' assa ahosi: „yathā nāma puriso nadim taranto ujukena titthena uttaritum asakkonto heṭṭhātittthena uttarati evaṃ evaṃ² mayaṃ Dīpaṃkaradasabalassa sāsane maggaphalaṃ alabhamānā anāgate yadā tvaṃ Buddho bhavissasi³ tadā tava sammukhā maggaphalaṃ sacchikātum samatthā bhaveyyāma“⁴ ti patthanam ṭhapayimsu. Dīpaṃkaradasabalo pi Bodhisattam paṇaṃsitvā aṭṭhahi pupphamutṭhihi pūjetvā padakkhiṇam katvā pakkāmi. Te pi catusatasahassasamikhā khīṇāsavā Bodhisattam gandhehi ca mālehi⁵ ca pūjetvā padakkhiṇam katvā pakkamimsu. Devamanussā pana tath' eva pūjetvā vanditvā pakkantā. Bodhisatto sabbesaṃ paṭikkantakāle sayanā vuttāya „pāramiyo vicinissāmiti“ puppharāsimatthake pallaṃkam ābhujitvā⁶ nisīdi. Evaṃ nisinne Bodhisatte sakaladasasahassacakkavāle devatā sannipatitvā sādhuṇāraṃ katvā „ayya Sumedhatāpasa porāṇakabodhisattānaṃ pallaṃkam ābhujitvā“ 'pāramiyo vicinissāma' ti nisinnakāle yaṃi pubbanimittāni nāma paṇṇāyanti tāni sabbāni pi ajja pātubhūtāni. nissamāyena tvaṃ Buddho

¹ C^k pavuccatīti. ² so all three MSS. ³ C^k C^v bhavissati. ⁴ C^v mālehi. ⁵ C^k ābhujitva. ⁶ C^v ābhujitvā.

bhavissasi, mayam etaṃ jānāma: yass' etaṃ nimittāni paññāyanti eka-
tena¹ so Buddho hoti, tvaṃ attano viriyaṃ dāḥaṃ katvā paggaṇhā"
ti Bodhisattam nānappakārehi thutūhi abhithunimsu²; tena vuttam:

80. „Idaṃ sutvāna vacanaṃ asamassa Mahesino
āmoditā³ naramarū: ‘Buddhabījāmkuro ayaṃ’.
81. Ukkutṭhisaddā vattanti appoṭṭhenti hasanti⁴ ca
katañjalī namassanti dasasahassī⁵ sadevakā.
82. ‘Yad’ imassa Lokanāthassa virajjhissāma sāsaṇaṃ
anāgataṃhi addhāne hessāma sammukhā imaṃ.
83. Yathā maṇussaṃ nadiṃ tarantā paṭṭitthaṃ virajjhiya
heṭṭhātithhe gaheṭvāna uttaranti mahānadiṃ
84. Evaṃ evaṃ⁶ mayam sabbe yadi muñcem’ imaṃ Jinam
anāgataṃhi addhāne hessāma sammukhā imaṃ’.
85. Dīpaṃkaro Lokavidū⁷ ābutiṇaṃ paṭiggaho
mama kammaṃ pakittetvā dakkhiṇaṃ⁸ padam uddhari⁹.
86. Ye tattha āsuṃ Jinaputtā sabbe padakkhiṇaṃ akaṃsu maṃ,
naṛā nāgā ca gandhabbā abhivādetvāna pakkamuṃ.
87. Dassanaṃ me atikkante sasamghe Lokanāyake
haṭṭho haṭṭhena cittaṇa āsaṇā vutṭhahiṃ tadā.
88. Sukhena sukhito homi pāmuḍḍhena¹⁰ pamodito,
pītiyā ca abhissanno¹¹ pallaṃkaṃ ābhujim tadā.
89. Pallaṃkena nisīditvā evaṃ cintes’ ahaṇ tadā:
‘vasibhūto ahaṃ jhāne abhiññāsu pāramim gato,
90. Sahassikamhi¹² lokamhi isayo n’ atthi me samā,
asamo iddhidhammesu alabhiṃ iḍisaṃ sukhaṃ’.
91. Pallaṃkābhujane¹³ mayhaṃ dasasahassādhivāsino¹⁴
mahānādaṃ pavattesuṃ: ‘dhuvaṃ¹⁵ Buddho bhavissasi.’
92. Yaṃ pubbe Bodhisattānaṃ pallaṃkavaramābhujе
nimittāni padissanti tāni ajja padissare.
93. Sītaṃ vyapagataṃ hoti uṇhaṇ ca upasammati,
tāni ajja padissanti, dhuvaṃ Baddho bhavissasi.
94. Dasasahassilokadhātu¹⁶ nissaddā hoti nirākulā,
tāni ajja padissanti, dhuvaṃ Buddho bhavissasi.

¹ C^k C^v ekattena. ² C^k C^s abhithutimsu. ³ C^k C^v amoditā, C^s āmodinā?

⁴ C^k sahanti, C^s sabanti corrected to hasanti. ⁵ C^k C^s dasasahassī ⁶ so all three MSS ⁷ C^s -vidu. ⁸ C^v dakkhiṇa ⁹ C^k uddharī, C^v uddharim. ¹⁰ C^s pāmojjeṇa.

¹¹ C^k C^v abhissanto. ¹² C^v sāh-. ¹³ C^s -bhuñjane ¹⁴ C^v tidassassādhivāsino.

¹⁵ C^v tuvaṃ. ¹⁶ C^v dasasahassī-.

95. Mahāvātā na vāyanti, na sandanti savantiyo,
tāni ajja padissanti, dhuvam Buddhō bhavissasi.
96. Thalajā dakajā pupphā sabbe pupphanti tāvade,
te p' ajja pupphitā sabbe, dhuvam Buddhō bhavissasi.
97. Latā vā yadivā rukkhā phalabhārā honti tāvade,
te p' ajja phalitā sabbe, dhuvam Buddhō bhavissasi.
98. ākāsaṭṭhā ca bhummaṭṭhā ratanā jotanti tāvade,
te p' ajja ratanā jotanti, dhuvam Buddhō bhavissasi.
99. Mānusakā ca dibbā ca turiyā vajjanti tāvade,
te p' ajj' ubho abhiravanti, dhuvam Buddhō bhavissasi.
100. Vicittapupphā gaganā abhivassanti tāvade,
te p' ajja padissanti, dhuvam Buddhō bhavissasi.
101. Mahāsamuddo ābhujati, dasasabassī pakampati,
te p' ajj' ubho abhiravanti, dhuvam Buddhō bhavissasi.
102. Niraye pi dasasabassī¹ aggi² nibbāyi tāvade,
te p' ajja nibbutā³ aggi⁴, dhuvam Buddhō bhavissasi.
103. Vimalo hoti suriyo, sabbe dissanti tārakā,
te pi ajja padissanti, dhuvam Buddhō bhavissasi.
104. Anovaṭṭena udakena mahiyā ubbhijji tāvade,
taṁ p' ajj' ubbhijjate mahiyā, dhuvam Buddhō bhavissasi.
105. Tārāgaṇā virocanti nakkhattaṁ gaganamaṇḍale
visākhā candimāyuttā, dhuvam Buddhō bhavissasi.
106. Bilāsayaṁ darīsayā nikkhamanti sakāsayaṁ,
te p' ajja āsayā chuddhā, dhuvam Buddhō bhavissasi.
107. Na hoti arati sattānaṁ, santuṭṭhā honti tāvade,
te p' ajja sabbe santuṭṭhā, dhuvam Buddhō bhavissasi.
108. Rogā tadā ūpasammanti jighacchā ca vinassati.
tāni ajja padissanti, dhuvam Buddhō bhavissasi.
109. Rāgo tadā tanu⁵ hoti, doso moho pi nassati,
te p' ajja vigatā sabbe, dhuvam Buddhō bhavissasi.
110. Bhayaṁ tadā na bhavati, ajja p' etaṁ padissati,
tena līgena jānāma: dhuvam Buddhō bhavissasi.
111. Rajo n' uddhamasati⁶ uddham, ajja p' etaṁ padissati,
tena līgena jānāma: dhuvam Buddhō bhavissasi.
112. Anitthagandho pakkamati, dibbagandho pavāyati,
so p' ajja vāyati gandho, dhuvam Buddhō bhavissasi.

¹ C^o dasasabassi ² C^k C^o aggi. ³ C^v nibbuto. ⁴ C^k C^o aggi. ⁵ C^v tanū. ⁶ C^v -sati.

113. Sabbe devā padissanti t̐hapayitvā arūpino,
te p' ajja sabbe dissanti, dhuvam̐ Buddhō bhavissasi.
114. Yāvataṁ nirayā nāma sabbe dissanti tāvade,
te p' ajja sabbe dissanti, dhuvam̐ Buddhō bhavissasi.
115. Kuddā kavāṭā selā ca na hont' āvarāṇan' tadā,
ākāsabhūtā te p' ajja, dhuvam̐ Buddhō bhavissasi.
116. Cuti ca upapatti² ca khaṇe tasmiṁ³ na vijjati,
tāni ajja padissanti, dhuvam̐ Buddhō bhavissasi.
117. Daḷham̐ paggaṇha viriyam̐, mā nivatta abhikkama,
mayam̐ p'etaṁ vijānāma: dhuvam̐ Buddhō bhavissasīti⁴.

Bodhisatto Dīpaṁkaradasabalassa ca dasasahassacakkavāle devatānaṁ ca¹ vacanam̐ sutvā bhiyyosomattāya sañjātussāho hutvā cintesi: „Buddhā nāma amoghavacanā, n' atthi Buddhānaṁ kathāya aññathattam̐, yathā hi ākāse khittaleddussa patanam̐ jātassa maraṇam̐ aruṇe uggate suriyass' ut̐thānam̐ āsayā nikkhantasīhassa sīhanādanadanam̐ garugabbhāya it̐thiyā bhāramocanam̐ dhuvam̐ avassabhāvi evam̐ evam̐² Buddhānaṁ vacanam̐ nāma dhuvam̐ amogham̐, addhā aham̐ Buddhō bhavissāmīti³“; tena vuttam̐:

118. „Buddhassa vacanam̐ sutvā dasasahassina⁴ c'ūbhayam̐
tut̐thahatt̐ho pamudito evam̐ cintes' ahan tadā:
119. 'Advejjhavacanā Buddhā, amoghavacanā Jinā,
vitatham̐ n'atthi Buddhānaṁ, dhuvam̐ Buddhō bhavām' aham̐.
120. Yathā khittam̐ nabhe leḍḍu dhuvam̐ patati bhūmiyam̐
tath' eva Buddhaset̐thānam̐ vacanam̐ dhuvasassatam̐.
121. Yathāpi sabbasattānam̐ maraṇam̐ dhuvasassatam̐
tath' eva Buddhaset̐thānam̐ vacanam̐ dhuvasassatam̐.
122. Yathā rattikkhaye patte suriyass' uggamanam̐ dhuvam̐
tath' eva Buddhaset̐thānam̐ vacanam̐ dhuvasassatam̐.
123. Yathā nikkhantasayanassa sīhassa nadanam̐ dhuvam̐
tath' eva Buddhaset̐thānam̐ vacanam̐ dhuvasassatam̐.
124. Yathā āpannasattānam̐ bhāramoropanam̐⁵ dhuvam̐
tath' eva Buddhaset̐thānam̐ vacanam̐ dhuvasassatan⁶“ ti.

So „dhuv' āham̐ Buddhō bhavissāmīti⁷“ evam̐ katasanniṭṭhāno buddha-
kāraḍe dhamme upadhāretum̐ “kahan nu kho Buddhakāraḍadhammā,

¹ C^k hontāvarāṇan, C^v hontācaranan. ² C^k uppatti, C^v C^s uppatti. ³ C^v khantes-
miṁ. ⁴ C^k C^s devatānam̐ ca, C^v -nam̐ ca corrected to -nāṇa. ⁵ so all three MSS.

⁶ C^k dasasahassina ⁷ C^k bhāravoropanam̐ ?

kiṃ uddhaṃ udāhu adho disāsu vidisāsū“ 'ti anukkamena sakaladhammadhātum vicinanto porāṇakabodhisattehi āsevitānisevitāṃ paṭhamāṃ dānapāramīṃ disvā evaṃ attānaṃ ovadi: „Sumedhapaṇḍita tvaṃ ito paṭṭhāya paṭhamāṃ dānapāramīṃ pūreyyāsi, yathā hi mikkujjito udakumbho nissesaṃ katvā udakaṃ vamaṭi yeva na paccāharati evaṃ evaṃ dhaṇaṃ vā yaṣaṃ vā puttadāraṃ vā āṇapaccaṅgaṃ vā anoloketvā sampattayācakānaṃ sabbaṃ icchiticchitaṃ nissesaṃ katvā dadamāno bodhirukkhamūle nisīditvā Buddho bhavissasīti“ paṭhamāṃ dānapāramīṃ dāhaṃ katvā adhiṭṭhāsi; tena vuttaṃ:

125. „Handa buddhakare dhamme vicināmi ito c' ito uddhaṃ adho dasadisā yāvata dhammadhātuyā.
126. Vicinanto tadā dakkhiṃ paṭhamāṃ dānapāramīṃ pubbakehi Mahesīhi anuciṇṇaṃ mahāpathaṃ.
127. 'Imaṃ tvaṃ paṭhamāṃ tāva dāhaṃ katvā samādiya dānapāramitāṃ gaccha yadi bodhiṃ pattum icchasi.
128. Yathāpi kumbho sampuṇṇo yassa kassaci adhokato vamate udakaṃ nissesaṃ na tattha parirakkhati
129. Tath' eva yācake disvā hīnamukkapaṭṭhamajjhime dadāhi dānaṃ nissesaṃ kumbho viya adhokato“ ti.

Ath' assa „na ettakeh' eva Buddhakāraḥ kadhammehi bhavitabban“ ti uttarim pi upadhārayato dutiyāṃ sīlapāramīṃ disvā etad ahoṣi: „Sumedhapaṇḍita tvaṃ ito paṭṭhāya sīlapāramīṃ pūreyyāsi, yathā hi camaramiṇo nāma jīvitam pi anoloketvā attano vālaṃ eva rakkhati evaṃ tvaṃ pi ito paṭṭhāya jīvitam pi anoloketvā sīlaṃ eva rakkhanto Buddho bhavissasīti“ dutiyāṃ sīlapāramīṃ dāhaṃ katvā adhiṭṭhāsi; tena vuttaṃ:

130. „Na h' ete cttakā yeva Buddhadhammā bhavissare. añṇe pi vicinissāmi ye dhammā bodhipācanā.
131. Vicinanto tadā dakkhiṃ dutiyāṃ sīlapāramīṃ pubbakehi Mahesīhi āsevitānisevitāṃ.
132. 'Imaṃ tvaṃ dutiyāṃ tāva dāhaṃ katvā samādiya sīlapāramitāṃ gaccha yadi bodhiṃ pattum icchasi.
133. Yathāpi camarī vālaṃ kismici' pativilaggitaṃ upeti maraṇaṃ tattha na vikopeti vāladhiṃ (Cfr. *Ælian* 16, 11.)

¹ C^v kismiṃ.

134. Tath' eva catusu bhūmīsu¹ sīlāni paripūriya²
parirakkha³ sabbadā sīlāni camarī viya vāladhin⁴ ti.

Ath' assa „na ettakeh' eva Buddhakāradhammehi bhavitabban“ ti
uttarim pi upadhārayato tatiyaṃ nekkhammapāramiṃ disvā etad ahoṣi:
„Sumedhapañḍita tvaṃ ito paṭṭhāya nekkhammapāramiṃ pūrey-
yāsi, yathā hi ciram pi bandhanāgāre vasamāno puriso na tattha
sinehaṃ karoti atha kho ukkaṇṭhati yeva avasitukāmo hoti evam eva
tvaṃ sabbabhave bandhanāgārasadise katvā sabbabhave ukkaṇṭhito
muñcitukāmo hutvā nekkhammābhīmukho va hohi, evaṃ Buddho bha-
vissasīti“ tatiyaṃ nekkhammapāramiṃ daḷhaṃ katvā adhiṭṭhāsi; tena
vuttam:

135. „Na h' ete ettakā yeva Buddhadhammā bhavissare,
aṇṇe pi vicinissāmi ye dhammā bodhipācanā.
136. Vicinanto tadā dakkhiṃ tatiyaṃ nekkhammapāramiṃ
pubbakehi Mahesīhi āsevanisevitaṃ.
137. 'Imaṃ tvaṃ tatiyaṃ tāva daḷhaṃ katvā samādiya
nekkhamme pāramiṃ gaccha yadi bodhiṃ pattum icchasi.
138. Yathā andughare puriso ciravuttho dukhaddito
na tattha rāgaṃ abhijaneti muttiṃ yeva gavesati
139. Tath' eva tvaṃ sabbabhave passa andughare viya,
nekkhammābhīmukho hohi bhavato parimuttiyā“ ti.

Ath' assa „na ettakeh' eva Buddhakāradhammehi bhavitabban“ ti
uttarim pi upadhārayato catutthaṃ paññāpāramiṃ disvā etad ahoṣi:
„Sumedhapañḍita tvaṃ ito paṭṭhāya paññāpāramiṃ pi pūreyyāsi.
hīnamajjhimukkattṭhesu kiñci⁴ avajjetvā sabbe pi paṇḍite upasamkamitvā
paññaṃ puccheyyāsi, yathā hi piṇḍacāriko bhikkhu hīnādibhedesu
kulesu kiñci avajjetvā paṭipāṭiyā piṇḍāya caranto khippaṃ yāpanaṃ
labhati evaṃ tvaṃ pi sabbapaṇḍite upasamkamitvā paññaṃ pucchanto
Buddho bhavissasīti“ catutthaṃ paññāpāramiṃ daḷhaṃ katvā adhiṭṭhāsi;
tena vuttam:

140. „Na h' ete ettakā yeva Buddhadhammā bhavissare,
aṇṇe pi vicinissāmi ye dhammā bodhipācanā.
141. Vicinanto tadā dakkhiṃ catutthaṃ paññāpāramiṃ
pubbakehi Mahesīhi āsevanisevitaṃ.
142. 'Imaṃ tvaṃ catutthaṃ tāva daḷhaṃ katvā samādiya
paññāpāramitaṃ gaccha yadi bodhiṃ pattum icchasi.

¹ C^v bhūmīsu. ² C^k C^v paripūriya ³ C^v parirakkhe. ⁴ so all three MSS.

143. Yathāpi¹ bhikkhu bhikkhanto hīnamukkaṭṭhamajjhime
kulāni na vivajjento evaṃ labhati yāpanaṃ
144. Tath' eva tvaṃ sabbakāle paripucchanto buddhaṃ janam
paññāpāramitaṃ gantvā sambodhiṃ pāpuṇissasīti².

Ath' assa „na ettakeh' eva Buddhakāradhammehi bhavitabban“ ti
uttarim pi upadhārayato pañcamam viriyapāramim disvā etad ahosi:
„Sumedhapāṇḍita tvaṃ ito paṭṭhāya viriyapāramim pūreyyāsi,
yathā siho migarājā sabbairiyāpathesu dāḥaviriyo hoti evaṃ tvaṃ
sabbabhavesu sabbairiyāpathesu dāḥaviriyo anolīnaviriyo samāno Buddho
bhavissasīti“ pañcamam viriyapāramim dāḥam katvā adhiṭṭhāsi; tena
vuttam:

145. „Na h' ete ettakā yeva Buddhadhammā bhavissare,
aññe pi vicinissāmi ye dhammā bodhipācanā.
146. Vicinanto tadā dakkhiṃ pañcamam viriyapāramim
pubbakehi Mahesihi āsevanisevitam.
147. 'Imaṃ tvaṃ pañcamam tāva dāḥam katvā samādiya
viriyapāramitaṃ gaccha yadi bodhiṃ pattum icchasi.
148. Yathāpi siho migarājā nisajjaṭṭhānacamkame
alīnaviriyo hoti paggaḥitamano sadā
149. Tath' eva tvaṃ pi sabbabhaye paggaṇha viriyaṃ dāḥam,
viriyapāramitaṃ gantvā sambodhiṃ pāpuṇissasīti³.

Ath' assa „na ettakeh' eva Buddhakāradhammehi bhavitabban“ ti
uttarim pi upadhārayato chaṭṭham² khantipāramim disvā etad ahosi:
„Sumedhapāṇḍita tvaṃ ito paṭṭhāya khantipāramim pūreyyāsi,
sammānane pi avamānane pi khamo va bhavēyyāsi, yathāpi paṭṭhaviyaṃ
nāma sucim pi pakkhipanti asucim pi na tena paṭṭhavi³ sineham na
paṭiḥham karoti khamati sahati adhiṭṭhāseti yeva evaṃ evaṃ tvaṃ pi
sammānanāvamānanesu khamo va samāno Buddho bhavissasīti“ chaṭṭham
khantipāramim dāḥam katvā adhiṭṭhāsi; tena vuttam:

150. „Na h' ete ettakā yeva Buddhadhammā bhavissare,
aññe pi vicinissāmi ye dhammā bodhipācanā.
151. Vicinanto tadā dakkhiṃ chaṭṭhamam khantipāramim
pubbakehi Mahesihi āsevanisevitam.
152. 'Imaṃ tvaṃ chaṭṭhamam tāva dāḥam katvā samādiya
tatha advejjhamānaso sambodhiṃ pāpuṇissasi.

¹ C^k C^v yathā   ² C^v chattha corrected to chaṭṭhamam   ³ so all three MSS.

153. Yathāpi paṭhavī nāma sucim pi asucim pi ca
sabbam sahati nikkhepam na karoti paṭigham dayam
154. Tath' eva tvam pi sabbesam sammānāvamānakkhamo
khantipāramitaṃ gantvā sambodhim pāpuṇissasīti".

Ath' assa „na ettakeh' eva Buddhakāradhammehi bhavitabban" ti
uttarim pi upadhārayato sattamaṃ saccapāramim disvā etad ahoṣi:
„Sumedhapāṇḍita tvam ito paṭṭhāya saccapāramim pi¹ pūreyyāsi,
asaniyā matthake² patamānāya pi dhanādīnaṃ atthāya chandādīnaṃ
vasena sampajānamusāvādaṃ nāma mā akāsi, yathā hi osadhītārakā³
nāma sabbautusu⁴ attano gamanavīthim jahitvā aññāya vīthiyā na
gacchati sakavīthiyā va gacchati evam evam tvam pi saccam⁵ pahāya
musāvādaṃ nāma akaronto yeva Buddho bhavissasīti" sattamaṃ sacca-
pāramim dāham katvā adhiṭṭhāsi: tena vuttam:

155. „Na h' ete ettakā yeva Buddhadhammā bhavissare,
aññe pi vicinissāmi ye dhammā bodhipācanā.
156. Vicinanto tadā dakkhim sa'tamaṃ saccapāramim
pubbakehi Mahesihi āsevanisevitam.
157. 'Imam tvam sattamaṃ tāva dāham katvā samādiya
tattha advejjhavacano sambodhim pāpuṇissasi.
158. Yathāpi osadhī nāma tulābhūtā⁶ sadevake
samaye utupasse⁷ vā na vokkamati vīthito
159. Tath' eva tvam pi saccesu mā vokkami vīthito,
saccapāramitaṃ gantvā sambodhim pāpuṇissasīti".

Ath' assa „na ettakeh' eva Buddhakāradhammehi bhavitabban" ti
uttarim pi upadhārayato atthamaṃ adhiṭṭhānapāramim disvā etad ahoṣi.
„Sumedhapāṇḍita tvam ito paṭṭhāya adhiṭṭhānapāramim pi pūreyyāsi,
yam adhiṭṭhāsi tasmiṃ adhiṭṭhāne niccalo bhavēyyāsi, yathā hi pabbato
nāma sabbadisāsu pi vāte paharante pi na kampati na calati attano
thāne yeva tiṭṭhati evam evam tvam pi attano adhiṭṭhāne niccalo
honto⁸ va Buddho bhavissasīti" atthamaṃ adhiṭṭhānapāramim dāham
katvā adhiṭṭhāsi: tena vuttam:

160. „Na h' ete ettakā yeva Buddhadhammā bhavissare,
aññe pi vicinissāmi ye dhammā bodhipācanā.

¹ C^k saccapāramim. ² C^v mattake, C^s mattake corrected to matthake. ³ C^k
osadhikārakā. ⁴ so all three MSS. ⁵ C^s saccam. ⁶ C^k tulābhūtā. ⁷ C^s utupasse.
⁸ C^s bhonto.

161. Vicinanto tadā dakkhiṃ aṭṭhamāṃ adhiṭṭhānapāramiṃ
pubbakehi Mahesihi āsevitānisevitāṃ.
162. 'Imaṃ tvaṃ aṭṭhamāṃ tāva daḥhaṃ katvā samādiya
tatha tvaṃ acalo hutvā sambodhiṃ pāpuṇissasi.
163. Yathāpi pabbato selo acalo suppatiṭṭhito
na kampati bhusavātehi sakatṭhāne va tiṭṭhati
164. Tath' eva tvaṃ pi adhiṭṭhāne sabbadā acalo bhava,
adhiṭṭhānapāramiṃ gantvā sambodhiṃ pāpuṇissasīti¹.

Ath' assa „na ettakeh' eva Buddhakāradhammehi bhavitabban“ ti
uttarim pi upadhārayato navamaṃ mettāpāramiṃ disvā etad ahoṣi:
„Sumedhapāṇḍita tvaṃ ito paṭṭhāya mettāpāramiṃ pūreyyāsi, hitesu
pi ahitesu pi ekacitto bhaveyyāsi, yathāpi udakaṃ nāma pāpajanassa
pi kalyāṇajanassa pi sītabhāvaṃ ekasadisāṃ katvā pharati evam evaṃ¹
tvaṃ sabbasattesu mettacittena ekacitto honto² Buddho bhavissasīti“
navamaṃ mettāpāramiṃ daḥhaṃ katvā adhiṭṭhāsi; tena vuttaṃ:

165. „Na h' ete ettakā yeva Buddhadhammā bhavissare,
aṇṇe pi vicinissāmi ye dhammā bodhipācānā.
166. Vicinanto tadā dakkhiṃ navamaṃ mettāpāramiṃ
pubbakehi Mahesihi āsevitānisevitāṃ.
167. 'Imaṃ tvaṃ navamaṃ tāva daḥhaṃ katvā samādiya
mettāya asamo hohi³ yadi bodhiṃ⁴ pattum icchasi.
168. Yathāpi udakaṃ nāma kalyāṇe pāpake jane
samaṃ pharati⁵ sītena pavāheti rajomalam
169. Tath' eva tvaṃ pi ahitahite samaṃ mettāya bhāvaya,
mettāpāramitaṃ gantvā sambodhiṃ pāpuṇissa-īti⁶.

Ath' assa „na ettakeh' eva Buddhakāradhammehi bhavitabban“ ti
uttarim pi upadhārayato dasamaṃ upekkhāpāramiṃ disvā etad ahoṣi:
„Sumedhapāṇḍita tvaṃ ito paṭṭhāya upekkhāpāramiṃ pi pūreyyāsi,
sukhe pi dukkhe pi majjhato va bhaveyyāsi, yathāpi paṭhavi⁶ nāma
sucim pi asucim pi⁷ pakkipamāne majjhata va hoti evam evaṃ
tvaṃ pi sukhadukkhesu majjhato va honto⁸ Buddho bhavissasīti“
dasamaṃ upekkhāpāramiṃ⁹ daḥhaṃ katvā adhiṭṭhāsi; tena vuttaṃ:

¹ Ck eva. ² Ck bhonto? C^o bhonto. ³ Ck C^s hoti. ⁴ Ck bodhim. ⁵ Ck parati
C^v harati. ⁶ Ck pathavi, C^s C^v pathaviṃ. ⁷ so all three MSS., instead of sucimhi
asucimhi? ⁸ C^s bhonto. ⁹ Ck C^s upekkhā-

170. „Na h' ete ettakā yeva Buddhadhammā bhavissare,
aññe pi vicinissami ye dhammā bodhipācanā.
171. Vicinanto tadā dakkhiṃ dasamaṃ upekkhāpāramiṃ¹
pubbakehi Mahesihi āsevitani-sevitāni.
172. 'Imaṃ tvaṃ dasamaṃ tāva daḥhaṃ katvā samādiya
tulābhūto daḥho hutvā sambodhiṃ pāpuṇissasi.
173. Yathāpi paṭhavi nāma nikkhittam asuciṃ suciṃ
upekkhati² ubbo p' ete kopānunaṇṇavajjitā
174. Tath' eva tvaṃ pi sukhadukkhe tulābhūto sadā bhava,
upekkhāpāramitaṃ³ gantvā sambodhiṃ pāpuṇissasīti⁴“.

Tato cintesi: „Imasmiṃ loke Bodhisattehi pūreṭabbā bodhiparipācanā
Buddhakāraḍadhammā ettakā yeva, dasa pāramiyo ṭhapetvā aññe n' atthi,
imāpi dasa pāramiyo uddham ākāse pi n' atthi, hetthā paṭhaviyam pi
puratthimādisu⁵ disāsu pi n' atthi, mayham yeva pana hadayamaṇisantare
patiṭṭhitā⁶ ti. Evaṃ tāsāṃ hadaye patiṭṭhitabhāvaṃ disvā sabbāpi
daḥhaṃ katvā adhiṭṭhāya punappuna sammāsanto anulomapaṭilomaṃ
sammāsati, pariante gaheṭvā ādiṃ pāpeti, ādimhi gaheṭvā pariante
ṭhapeti, majjhe gaheṭvā ubhato osāpeti, ubhato koṭisu⁷ gaheṭvā majjhe
osāpeti⁸, aṇṇapariccāgo pāramiyo nāma bāhirabhaṇḍapariccāgo upapāra-
miyo nāma jīvitapariccāgo paramatthapāramiyo nāma 'ti dasa pāramiyo
dasa upapāramiyo dasa paramatthapāramiyo ti yamakatelāṃ vinivaṭṭento⁹
viya Mahāmeruṃ mantham¹⁰ katvā cakkavālamahāsamuddam ālulento⁹
viya ca sammāsati. Tassa dasa pāramiyo sammāsantassa sammāsantassa
dhammatejēna catunahutādhikāni dve yojanasatasahasāni bahalā ayaṃ
mahāpaṭhavi¹⁰ hatthinā akkantaṇaḷakalāpo¹¹ viya pīḷiyamānaṃ ucchu-
yantaṃ viya mahāviraṇaṃ viravamānā saṇṇakampi sampakampi sampavedhi,
kulālacakkaṃ viya telayantacakkaṃ viya ca paribbhaṇi; tena vuttaṃ:

175. „Ettakā yeva te loke ye dhammā bodhipācanā,
tat' uddham n' atthi aññatra, daḥhaṃ tattha patiṭṭhaha'.
176. Ime dhamme sammāsato sabbhāvasarasalakkhaṇe
dhammatejēna vasudhā dasasahasāni pakampatha.
177. Calatī¹² ravatī puthavi¹³ ucchuyantaṃ va pīḷitaṃ,
telayante yathā cakkam evaṃ kampati medinīti⁴“.

¹ so all three MSS. ² so all three MSS. ³ so all three MSS. ⁴ C^v puratthimādi
⁵ so all three MSS. ⁶ C^k obhāseti. ⁷ C^s vinivaddhento, C^k vinivaddhento?
⁸ C^k mattha, C^s mattham, C^v mattham corrected to mantham. ⁹ C^k ālulento, C^s
ālulento. ¹⁰ C^k paṭhavi, C^s mahāpaṭhavi. ¹¹ C^s -nala-. ¹² C^s calatī. ¹³ C^s puthavi.

Mahāpaṭhaviyā kampamānāya Rammanagaravāsino saṇṭhātum asakkontā yugantavātamhā¹ hatā mahāsālā² viya mucchitamucchitā papatimsu. ghaṭṭādīni kulālabhājanāni pavaṭṭantāni³ aṇṇamaṇṇāni paharantāni cunṇavicunṇāni ahesum. Mahājano bhītatāsito Satthāraṃ upasaṃkamitvā „kin nu kho Bhagavā nāgāvaṭṭo⁴ ayaṃ bhūṭayakkhadevatāsu aṇṇatarāvaṭṭo⁵ ti, na hi mayā etaṃ jānāma. api ca kho sabbo pi ayaṃ mahājano upadduto, kin nu kho imassa lokassa pāpakāṃ bhavissati udāhu kalyāṇaṃ, kathetha no etaṃ kāraṇaṃ“ ti āha. Satthā tesāṃ kathāṃ sutvā „tumhe mā bhāyatha mā cintayittha. n’ atthi vo itonidānaṃ bhayaṃ, yo so mayā ajja Sumedhapaṇḍito ‘anāgate Gotamo nāma Buddho bhavissasīti’⁶ vyākato so idāni pāramiyo sammasati, tassa pāramiyo sammasantassa vilōlentassa⁷ dhammatejēna sakala-dasasahassilokadhātu⁸ ekappahārena kampati c’ eva ravati cā“ ti āha; tena vuttam:

178. „Yavatā parisā āsi Buddhassa parivesane pavedhamānā sā tattha mucchitā seti bhūmiyā.
179. Ghaṭṭānekaśassāni kumbhīnā ca satā bahū saṇcunṇamathitā tattha aṇṇamaṇṇ’ ūpagaṭṭitā⁹.
180. Ubbiggā tasitā bhītā bhantā vyādhitamānasā mahājanā samāgama¹⁰ Dīpaṃkaram upāgamum.
181. ‘Kiṃ bhavissati lokassa kalyāṇaṃ atha pāpakāṃ, sabbo upadduto loko, taṃ vinodehi cakkhumā’.
182. Tesāṃ sadā¹¹ saṇṇapesi Dīpaṃkaro Mahāmuni¹²: ‘vissatthā hotha mā bhāṭha imasmiṃ puthavikampane.
183. Yam ahaṃ ajja vyākāsīm ‘Buddho loke bhavissati’ eso sammasatī dhammaṃ pubbakāṃ jinasevitā.
184. Tassa sammasato dhammaṃ Buddhabhūmiṃ asesato tenāyaṃ kampitā puthavi dasasahassī sadevaketi”.

Mahājano Tathāgatassa vacanaṃ sutvā haṭṭhatuṭṭho mālāgandhavilepanam ādāya Rammanagarā nikkhamitvā Bodhisattaṃ upasaṃkamitvā mālādīhi pūjetvā vanditvā padakkhiṇaṃ katvā Rammanagaram eva pāvisi. Bodhisatto pi dasa pāramiyo sammasitvā viriyaṃ dāhaṃ katvā adhiṭṭhāya nisinnāsanaṃ vutthāsi: tena vuttam:

¹ so all three MSS. ² C^s sālā corrected to mahāsālā. ³ C^k C^s pavaddhantāni. ⁴ C^k C^s nāgāvaddho. ⁵ C^k C^s -vaddho. ⁶ C^k bhavissasīti, C^v bhavissatīti. ⁷ C^k C^s vilōlentassa. ⁸ C^k C^s -śassā-. ⁹ C^k C^v upagaṭṭitā? ¹⁰ C^s C^v yamāgama. ¹¹ C^s tadā, C^v sadā corrected to tadā. ¹² C^k C^v mahāmuni.

185. „Buddhassa vacanam sūtvā mano nibbāyi tārade,
sabbe mañ upasamkamma puna pi mañ abhivandiyum¹.
186. Samādiyivā Buddhagūṇaṃ dāhaṃ katvāna mānasam
Dīpaṃkaram namassivā va² āsanā vuṭṭhahim tadā³ ti.

Atha Bodhisattaṃ āsanā vuṭṭhahantaṃ sakaladasasahassacakkavāle⁴
devatā sannipatitvā dibbehi mālāgandhehi pūjetvā „ayya Sumedha-
tāpasa⁵ tayā aṇṇa Dīpaṃkaradasabalassa pādamaṇḍale mahatī patthanā
patthitā, sā te anantarāyena samijjhatu, mā te bhayaṃ vā cham-
bbhattaṃ vā ahoṣi, sarīre appamattako pi rogo mā uppajji, khippaṃ
pāramiyo pūretvā sammāsambodhiṃ paṭivijjha, yathā pupphūpaga-
phalūpagā rukkhā samaye pupphanti c' eva phalanti ca tath' eva tvaṃ
pi samayaṃ anatikkamitvā khippaṃ bodhim uttamaṃ phusassū⁶ 'ti ādini
thutimaṅgalāni payirudāhaṃsu. evaṃ payirudāhitvā attano attano
devatṭhānam eva⁷ agamaṃsu. Bodhisatto pi devatāhi abhithuto „ahaṃ
dasapāramiyo pūretvā kappasatasahassādhikānaṃ⁸ catunnaṃ asaṃkhe-
yānaṃ matthake Buddhō bhavissāmīti⁹ viriyaṃ dāhaṃ katvā adhiṭṭhāya
nabhaṃ abbhuggantvā Himavantaṃ eva agamāsi; tena vuttaṃ:

187. „Dibbaṃ mānusakam pupphaṃ devā mānusakā ubho
samokiranti pupphehi vuṭṭhahantassa āsanā.
188. Vedayanti ca te sotthim devā mānusakā ubho:
'mahantaṃ patthitaṃ tuyhaṃ taṃ labhassu yathicchitaṃ.
189. Sabbītiyo vivajjantu, sabbarogo vinassatu,
mā te bhavatu antarāyo, phusa khippaṃ bodhim uttamaṃ.
190. Yathāpi samaye patte pupphanti pupphino duma
tath' eva tvaṃ mahāvīra Buddhañāṇena pupphasi.
191. Yathā ye keci Sambuddhā pūrayum dasapāramim⁷
tath' eva tvaṃ mahāvīra pūrehi⁸ dasapāramim.
192. Yathā ye keci Sambuddhā bodhimaṇḍamhi bujjhare
tath' eva tvaṃ mahāvīra bujjhassu Jinabodhiyaṃ.
193. Yathā ye keci Sambuddhā dhammacakkaṃ pavattayum
tath' eva tvaṃ mahāvīra dhammacakkaṃ pavattaya.
194. Puṇṇamāse yathā cando parisuddho virocati
tath' eva tvaṃ puṇṇamano viroca dasasahassiyaṃ.

¹ so all three MSS. ² Cv omits va. ³ Cv -cakkavāle. ⁴ Cv Sumedha ⁵ Ck devatṭhānaṃ
omitting eva ⁶ Ck -sahassādhikāni, Cs -sahassādhikāni corrected to -sahassādhī-
kānaṃ. ⁷ Cv dasapāramī. ⁸ Cs pūresi. ⁹ Cv dasapāramī.

195. Rāhumutto yathā suriyo tāpena¹ atirocati
tath' eva lokam muñcivā viroca siriya tuvaṃ.
196. Yathā yā kāci nadiyo osaranti mahodadhiṃ
evaṃ sadevakā lokā osarantu tav' antikaṃ.
197. Tehi thutippasattho so dāsa dhamme samādiya
te dhamme paripūrento pavanam pāvisī tadā² ti

Sumedhakathā niṭṭhitā.

Rammanagaravāsino pi kho nagaram pavisitvā buddhapamukhassa bhikkhusaṅghassa mahādānam adāsi. Satthā tesam dhammam desevā mahājanam saraṇādi³u² patitṭhāpetvā Rammanagaramhā nikkhamitvā tato uddham pi yāvatāyukam tiṭṭhanto sabbam Buddhakiccam³ katvā anukkamena anupādisesāya Nibbānadhātuyā parinibbāyi. Tattha yaṃ vattabham tam sabbam Buddhavaṃse vuttanāyena eva veditabham. vuttam hi tattha:

198. „Tadā te bhojayitvāna sasamgham Lokanāyakaṃ
upagañchum saraṇam tassa Dīpaṇkarassa Satthuno.
199. Saraṇāgamane kañci⁴ nivesesi Tathāgato
kañci⁵ pañcasu sīlesu sīle dasavidhe parāṃ.
200. Kassaci deti sāmāññaṃ caturo phalamuttame,
kassaci asame dhamme deti so paṭisambhidā.
201. Kassaci varasamāpattiyo⁶ aṭṭha deti Narāsabho,
tisso kassaci vijjāyo chaḷabhiññaṃ pavecchati.
202. Tena yogena janakāyaṃ ovadati Mahāmuni,
tena vitthārikam āsi Lokanāthassa sāsanam.
203. Mahāhanu usabhakkhandho Dīpaṇkarasanāmakō
bahū⁷ jane tārayati parimoceti duggatini.
204. Bodhaneyyam janam disvā satasabasse pi⁸ yojane
khaṇena upagantvāna bodheti tam Mahāmuni.
205. Paṭhamābhisamaye⁹ Buddhō koṭṭisatam abodhayi,
dutiyaḥbhisamaye¹⁰ Nātho satasabassam abodhayi¹¹.
206. Yadā devabhavanamhi Buddhō dhammam adesayi
navutikoṭṭisabassānam tatiyaḥbhisamayo ahu.

¹ C^s tāpena ² so all three MSS. ³ C^s sabbabuddhakiccam, C^v sabbam kiccam.

⁴ Ck C^s kiñci. ⁵ C^s kiñci corrected to kañci ⁶ so all three MSS. ⁷ Ck C^s babu ⁸ C^v hi. ⁹ C^s -samayo ¹⁰ C^s -samayo, C^v -samayo corrected to -samaye.

¹¹ Ck abodhayi

207. Sannipātā tayo āsum Dīpaṃkarassa Satthuno :
koṭisatasahasānaṃ paṭhamo āsi samāgamo.
208. Puna Nārada-kūṭamhi pavivekagate Jine
khīṇāsavā vīṭamalā samimsu satakoṭiyo.
209. Yadā vasi¹ Mahāvīro Sudassanasiluccaye²
navutikoṭisahashehi pavāresi tadā Muni.
210. Aham tena samayena jaṭilo uggaṭāpano
antalikkhamhi caraṇo pañcābhiññāsu pāragū³.
211. Dasavīsamsabassānaṃ dhammābhisamayo ahu.
ekadvinnāṃ abhisamayo gaṇanāto⁴ asaṃkhiyā.
212. Vitthārikaṃ bāhujaññaṃ iddhaṃ pītaṃ⁵ ahū⁶ tadā
Dīpaṃkarassa Bhagavato sāsanāṃ suvisodhitāṃ.
213. Cattāri satasahasāni chaḷabhiññā mahiddhikā
Dīpaṃkaraṃ Lokaviduṃ parivārenti sabbadā.
214. Ye keci tena samayena jahanti mānusam bhavaṃ
appattamānasā sekhā garahitā va bhavanti te.
215. Supupphitaṃ pāvacaṇaṃ arahantehi tāḍhi
khīṇāsavehi vimalehi upasobhati sadevake.
216. Nagaraṃ Rammavati nāma, Sumedho nāma khattiyo.
Sumedhā⁷ nama janiyā Dīpaṃkarassa Satthuno.
217. Sumaṅgalo⁸ ca Tisso ca ahesuṃ aggasāvakaṃ,
Sāgato nāṃ⁹ upatṭhāko¹⁰ Dīpaṃkarassa Satthuno.
218. Nandā c¹¹ eva Sunandā ca ahesuṃ aggasāvikaṃ,
bodhi tassa Bhagavato Pippalīti pavuccati.
219. Asītiḥatthamubbedho Dīpaṃkaro Mahāmuni
sobhati dīparukkho va sālarājā va phullito.
220. Satasahasānaṃ vassāni āyūṃ tassa Mahesino,
tāvataṃ tiṭṭhamāno so tāresi janataṃ bahuṃ.
221. Jotayitvāna saddhammaṃ santāretvā mahājanaṃ
jalitvā aggikkhandho va nibbuto so sasāvako.
222. Sā ca iddhi¹⁰ so ca yaso¹¹ tāṇi ca pādesu cakkaratanāni¹²
sabbaṃ samantarahitaṃ, nanu rittā sabbasaṃkharā¹³ ti.

¹ C^v vasi. ² C^s -siluccaye. ³ C^s C^v pāragu. ⁴ C^s gaṇanāto corrected to gaṇanāto, C^v gaṇanāto. ⁵ C^v C^s pītaṃ corrected to phītaṃ ⁶ C^s ahū. ⁷ C^s C^v sumedha. ⁸ C^k C^v sumamgalo. ⁹ C^s nāmūpatṭhāko. ¹⁰ C^s iddhi. ¹¹ C^s so ca so, C^v ce yaso corrected to so ca yaso. ¹² so all three MSS. ¹³ C^s -saṃkharā, C^k -saṃkarā.

223. „Dīpaṃkarassa aparena¹ Koṇḍañño nāma Nāyako
anantatejo amitayaso appameyyo durāsado“.

Dīpaṃkarassa pana Bhagavato aparabhāge ekaṃ asaṃkheyyaṃ atikkamitvā Koṇḍañño nāma Satthā udapādi. Tassāpi tayo sāvakasannipātā ahesuṃ, paṭhamasannipāte koṭisatasahassaṃ, dutiye koṭisahassaṃ, tatiye navutikoṭiyo. Tadā Bodhisatto Vijitāvi nāma cakkavattī² hutvā koṭisatasahassasaṃkhasa buddhapamukhasa bhikkhusaṃghassa mahādānaṃ adāsi. Satthā Bodhisattaṃ „Buddho bhavissasīti“³ vyākāritvā dhammaṃ desesi. So Satthu dhammakathaṃ sutvā rajjaṃ niyyādetvā pabbaji. So tīṇi⁴ Piṭakāni uggahetvā attha samāpattiyo pañca ca abhiññāyo uppādetvā aparihīnajjhāno⁵ Brahma-loke nibbatti. Koṇḍaññabuddhassa pana Rammavati nāma nagaraṃ, Sunando nāma khattiyo pitā, Sujātā nāma devī mātā, Bhaddo ca Subhaddo ca dve aggasāvaka, Anuruddho nāma upatthāko, Tissā ca Upatissā ca aggasāvika, Sālakalyāṇī⁶ bodhi, atthāsītihatthubbedhaṃ sarīraṃ, vassasatasahassaṃ āyuppanāṃ ahoṣi. Tassa aparabhāge ekaṃ asaṃkheyyaṃ atikkamitvā ekasmiṃ yeva kappe cattāro Buddhā nibbattiṃsu: Maṅgalo⁷ Sumano Revato Sobhito ti. Maṅgalassa Bhagavato tayo sāvakasannipātā ahesuṃ, tesu⁸ paṭhamasannipāte⁹ koṭisatasahassaṃ bhikkhū ahesuṃ, dutiye koṭisahassaṃ, tatiye navutikoṭiyo. Vemātikabbhātā kir’ assa Ānandakumāro navutikoṭisaṃkhaṃ paṇḍitaṃ saddhiṃ dhammasavanatthāya Satthu santikaṃ agamāsi¹⁰. Satthā tassa ānupubbikathaṃ¹¹ kathesi. so saddhiṃ paṇḍitaṃ saha¹² paṭisambhidāhi arahattaṃ pāpuṇi. Satthā tesāṃ kulaputtānaṃ pubbacaritaṃ olokento iddhiṃ apattacivarassa upanissayaṃ divā dakkhiṇatthāṃ pasāretvā „etha bhikkhavo“ ti āha. Sabbe taṃ khaṇaṃ yeva iddhiṃ apattacivaradharā satthi-vassatherā viya ākappasampannā hutvā Satthāraṃ vanditvā parivārayiṃsu. Ayam assa tatiyo sāvakasannipāto ahoṣi. Yathā pana aññesaṃ Buddhānaṃ samantā asītihatthappamāṇā yeva sarīrapabbhā ahoṣi na evaṃ, tassa pana Bhagavato sarīrapabbhā niccākālaṃ dasasahasīloka dhātum¹³ pharitvā atthāsi. Rukkha paṭhavipabbata-samuddādayo antamaso ukkhalīyādīni upādāya suvaṇṇapattapariyonaddhā viya ahesuṃ. Āyuppanāṃ paṇḍitaṃ assa navutivassasahassāni ahoṣi. Ettakaṃ kālaṃ candasuriyādayo attano pabbhā virocitum na sakkhiṃsu. rattindivaṃ paricchedo na paṇḍāyittha, divā suriyālokena viya sattā

¹ aparena corrected to aparena. ² Ck Cv cakkavatti. ³ Ck tīni, Cv tīni corrected to tīni. ⁴ Cv -hīna-. ⁵ so all three MSS. ⁶ Ck Cv maṅgalo. ⁷ C tesu corrected to te, Cv te corrected to tesu. ⁸ C -pātesu. ⁹ C agamāsi. ¹⁰ C anupubbikathaṃ. ¹¹ C saha. ¹² Cv dasasahasī.

niccam Buddhāloken¹ eva vicariṃsu, sāyaṃ pupphanakusumānaṃ pāto va ravanasaṅgaṇḍināṃ ca vasena loko rattindivamparicchedaṃ² sallakkhesi. „Kim pana aññesaṃ Buddhānaṃ ayam ānubhāvo n' atthitī“ no n' atthi, te hi pi ākaṃkhamānā dasasahassī³ vā lokadhātum tato vā bhiyyo ābhāya phareyyum, Maṅgalassa⁴ pana Bhagavato pubbapattthanāvasena aññesaṃ vyāmappabhā viya sarīrappabhā niccam eva dasasahassilokadhātum⁵ pharitvā atṭhāsi. So kira Bodhisattacariyakāle vessantarasaḍise attabhāve tṭhito saputtadāro vaṃkapabbatasadise pabbate vasi. Ath' eko Kharadāṭhiko nāma yakkho Mahāpurisassa dānajiḥṇasayataṃ⁶ sutvā brāhmaṇavaṇṇena upasaṃkamtvā Mahāsattam dve dārake yāci. Mahāsatto „dadāmi brāhmaṇassa puttake“ ti haṭṭha-paṭṭha udakapariyantam paṭhaviṃ kampaṇo dve pi dārake adāsi. Yakkho caṃkamanakotiyam ālambanaphalakaṃ nissāya tṭhatvā passantass' eva Mahāsattassa mūlakalāpaṃ viya dārake khādi. Mahāpurisassa yakkham oloketvā mukham vivaṭamatte aggijālā viya lohitadhāraṃ uggiramānaṃ tassa mukham disvāpi kesaggaṃattam pi domanassaṃ na uppajji⁷, „sudinnaṃ vata me dānaṃ“ ti cintayato pan' assa sarīre mahantaṃ pītisomanassaṃ udapādi. So „imassa me nissandena anāgate iminā va nīhārena rasmiyo nikkhamantū“ 'ti patthanaṃ akāsi. Tassa taṃ patthanaṃ nissāya Buddhabhūtaṃ sarīrato rasmiyo nikkhamitvā ettakaṃ tṭhanaṃ phariṃsu. Aparam pi 'ssa pubbacaritaṃ atthi: so kira Bodhisattakāle ekassa Buddhassa cetiyam disvā „imassa Buddhassa mayā jīvitam pariccajītum vaṭṭatīti“ daṇḍakadīpikāveṭṭhananiyāmena sakalasarīraṃ veṭṭhapetvā ratanamakulaṃ satasahassagghaṇakaṃ⁸ suvaṇṇapātīm sappissa pūrāpetvā tattha saḥassaṃ vaṭṭiyo⁹ jāletvā taṃ sīsenādāya sakalasarīraṃ¹⁰ jālāpetvā cetiyam padakkhiṇaṃ karonto sakalarattim vītināmesi. evaṃ yāva aruṇuggamaṇā vāyamaṇṭassa pi 'ssa lomakūpamattam pi usumaṃ na gaṇhi, padumagabbhaṃ pavitṭha-kālo viya ahosi, dhammo hi nāma¹¹ esa attānaṃ rakkhantaṃ rakkhati; tenāha Bhagavā:

224. „Dhammo have rakkhati dhammacāriṃ.

dhammo suciṇṇo¹² sukham āvahāti,

esānisamso dhamme¹³ suciṇṇe¹⁴:

na duggatim gacchati dhammacāritī“

¹ Ck Cv rattindivaparichedaṃ. ² Ck Cs dasasahassī. ³ Cs Cv maṅgalassa.

⁴ Ck Cv dasasahassī-. ⁵ Cs -sayanaṃ. ⁶ Ck Cs uppajji. ⁷ all three MSS.

satasahassagghaṇakaṃ. ⁸ Cs vaddhiyo. ⁹ Ck omits jāletvā - - sakalasarīraṃ.

¹⁰ (Ck Cv) suciṇṇo. ¹¹ Ck dhammo, Cv dhammo corrected to dhamme. ¹² Ck suciṇṇo.

imassāpi kammassa nissandena tassa Bhagavato¹ sarīrobhāso dasa-
 sahassilokadhātum¹ pharitvā atthāsi. Tadā amhākaṃ Bodhisatto Suruci
 nāma brāhmaṇo hutvā Satthāraṃ „nimantessāmīti“ upasāṃkamitvā
 madhuradhammakathaṃ sutvā „sve mayhaṃ bhikkhaṃ gaṇhatha
 bhante“ ti āha. „Brāhmaṇa kittakehi te bhikkhūhi attho“ ti.
 „Kittakā pana vo bhante parivārabhikkhū“ ti āha Tadā Satthu
 paṭhamasannipāto yeva hoti, tasmā „koṭisatasahassan“ ti āha. „Bhante
 sabbehi pi saddhiṃ mayhaṃ gehe bhikkhaṃ gaṇhathā“ ti. Satthā
 adhiyāsesi. Brāhmaṇo svātanāya nimantetvā gehaṃ gacchanto cintesi:
 „ahaṃ ettakānaṃ bhikkhūnaṃ yāgubhattavattadhāni dātum nona
 sakkomi, nisīdanaṭṭhānaṃ pana kathaṃ bhavissatīti“. Tassa sā cintā
 caturāsītiyojanasahassamatthake t̥hitassa devarañño Paṇḍukambalasilā-
 sanassa uṇhabhāvaṃ janesi. Sakko „ko nu kho maṃ imasmā t̥hānā
 cāvetukāmo“ ti dibbacakkhunā olokento Mahāpurisaṃ disvā „Suruci-
 brāhmaṇo buddhapamukhaṃ bhikkhusaṃghaṃ nimantetvā nisīdanaṭṭhā-
 natthāya cintesi, mayāpi tattha gantvā puññakoṭṭhāsaṃ gahetum
 vaṭṭatīti“ vadḍhakivaṇṇaṃ nimminivā² vāsipharasuhatto Mahāsattassa
 purato pātur ahoṣi, „atthi nu kho kassaci bhatiyā kattabban“ ti āha.
 Mahāpuriso disvā „kiṃ kammaṃ karissasīti“ āha. „Mama ajānanasippaṃ
 nāma n’ atthi, gehaṃ vā maṇḍapaṃ vā yo yaṃ kareti tassa taṃ
 kātum jānāmīti“. „Tena hi mayhaṃ kammaṃ atthīti“. „Kiṃ ayyā“
 ’ti. „Svātanāya me koṭisatasahassabhikkhū nimantitā, tesaṃ nisīdana-
 maṇḍapaṃ karissasīti“. „Ahaṃ nāma kareyyaṃ sace me bhatim
 dātum sakkhissathā“ ti. „Sakkhissāmi tātā“ ti. „Sādhu karissāmīti“
 gantvā ekaṃ padesaṃ olokesi. Dvādasaterasayojanappamaṇo padeso
 kaṣiṇamaṇḍalaṃ³ viya samatalo ahoṣi. So „ettake t̥hāne sattaratanamayo
 maṇḍapo utthahatū“ ti cintetvā olokesi, tāvad eva puthavim⁴ blinditvā
 maṇḍapo utthahi. Tassa sovaṇṇamāyesu thambhesu rajatamayā ghaṭakā
 ahesuṃ, rajatamāyesu sovaṇṇamayā, maṇiṭthambhesu pāvālamayā⁵,
 pavālatthambhesu⁶ maṇimayā, sattaratanamāyesu sattaratanamayā va⁷
 ghaṭakā ahesuṃ. Tato „maṇḍapassa antarantare kiṃkiṇikajālaṃ
 olambatū“ ti olokesi. Saha olokanen’ eva jālaṃ olambi yassa
 mandavāteritassa pañcaṅgikaṣṣ’ eva turīyassa madhurasaddo niggacchati,
 dibbasāṅgītivattanakālo⁸ viya hoti. „Antarā⁹ gaudhadāmaṃaladāmāni
 olambantū“ ti cintesi, dāmāni olambimsu. „Koṭisatasahassasaṃkhānaṃ

¹ C^v dasasabassi- ² C^v nimminivā. ³ C^k kaṣiṇa- ⁴ C^k C^v puthavim corrected to puthavim. ⁵ C^k C^v pavāla-. ⁶ C^v pavāla-. ⁷ C^v ca. ⁸ C^v -saṅgīti-
⁹ C^v antarantarā.

bhikkhūnam āsanāni ca ādhārakāni ca paṭhaviṃ bhinditvā utṭhahantū¹ 'ti cintesi, tāvad eva utṭhahim-u. „Koṇe koṇe ekekā udakacāṭiyo utṭhahantū² 'ti cintesi, udakacāṭiyo utṭhahimsu. Ettakam māpetvā brāhmaṇassa santikam gantvā „ehi ayya, tava maṇḍapam oloketvā mayham bhatim delhiti³ āha. Mahāpuriso gantvā maṇḍapam olokesi. oloketass⁴ eva sakalasārīram pañcavaṇṇāya pītiyā nīrantaram phutaṃ ahoṣi. Ath⁵ assa maṇḍapam oloketvā etad ahoṣi: „nāyaṃ maṇḍapo manussabhūtena kato. mayham pana ajjhāsayam mayham guṇam āgama addhā Sakkabhavaṇam uṇham ahoṣi, tato Sakkena devaṇṇāyāyaṃ maṇḍapo kārito bhavissati, na kho pana⁶ me yuttam evarūpe maṇḍape ekadivasam yeva dānam dātuṃ sattāham dassāmiti⁷ cintesi. Bāhirakadānam⁸ hi kittakam pi samānam Bodhisattānam tuṭṭhim⁹ kātuṃ na sakkoti, alaṃkatasīsam¹⁰ pana chinditvā añjitaakkhīni uppāṭetvā hadayamaṇṣam vā ubbattetvā dinnakāle Bodhisattānam cāgam nissāya tuṭṭhi nāma hoti. Amhākam pi hi Bodhisattassa Sivijātake devasikam pañcakahāpaṇammanāni viṣṭajjetvā catusu dvāresu majjhe nagare dānam dentassa tam dānam cāgatutṭhim uppādetuṃ nāsakkhi, yadā pan¹¹ assa brāhmaṇavaṇṇena āgantvā Sakko devarājā akkhīni yāci tadā nāni uppāṭetvā dadamaṇass¹² eva hāso uppajji, kesaggaṃattam pi cittam¹³ aññathattam nāhoṣi. Evaṃ dānam nissāya Bodhisattānam titti nāma n¹⁴ atthi. Tasmā so pi Mahāpuriso „sattāham mayā koṭṭasatasahassasaṃkhānam bhikkhūnam dānam dātuṃ vaṭṭatitī¹⁵ cintetvā tasmim maṇḍape nisīdāpetvā sattāham gavaṇānam nāma dānam adāsi. Gavaṇānam ti mahante mahante kolambe¹⁶ khīrassa pūretvā uddhane āropetvā ghaṇapākapakke khīre thoḷe tandule pakkhipitvā pakkam madhusakkatacūmasapphi abhisamkharabhojanam vuccati. Manussā yeva pana parivisitum nāsakkhimsu, devāpi ekantarikā hutvā parivisimsu¹⁷. Dvādasaterasayojanappamāṇatṭhānam pi bhikkhū gaṇhitum na-ppahosi yeva, te pana bhikkhū attano attano ānubhāvena nisīdimsu. Pariyosānadivase sabbabhikkhūnam pattāni dhovāpetvā bhesajjattāya sappinavanitamadhuphāṇitādi¹⁸ pūretvā ticivarehi saddhim adāsi. Saṃghānavakabhikkhūna laddhacīvara¹⁹āṭakā satasahassagghanakā²⁰ ahesum, Satthā anumodanam karonto „ayam puriso evarūpam mahādānam adāsi, ko nu kho bhavissatitī²¹ upadhārento „anāgate kappasatasahassādhikānam dvinnam asamkheyyānam matthake Gotamo nāma Buddho bhavissatitī²² disvā Mahāpurisam āmantetvā „tvam

¹ C^k omits pana. ² so all three MSS. ³ C^k C^v tuṭṭhi. ⁴ C^s alaṃkatasīsam.

⁵ C^k kolambe. ⁶ C^k pavissimsu. ⁷ C^k -j-pānitā-, C^v -pphānitā-, C^s -pphānitā- corrected to -phānitā-.

ettakaṃ nāma kālaṃ atikkamitvā Gotamo nāma Buddhō bhavissasīti¹ vyākāsi. Mahāpuriso vyākaraṇaṃ sutvā „ahaṃ kira Buddhō bhavissāmi, ko me gharāvāsena attho, pabbajissāmi“ cintetvā tathārūpaṃ sampattiṃ khelapiṇḍam viya pahāya Satthu santike pabbaji. pabbajitvā Buddhavacanam uggaṇhetvā² abhiññā ca samāpattiyo ca nibbattetvā āyupariyosāne Brahmaloce nibbatti. Maṅgalassa³ pana Bhagavato nagaraṃ Uttaraṃ nāma ahoṣi, pitāpi Uttaro nāma khattiyo, mātāpi Uttarā nāma, Sudevo ca Dhammaseno ca dve aggaśāvaka, Pālito nāma upaṭṭhāko, Sīvalī ca Asokā ca dve aggaśāvikā, Nāgarukkho bodhi. atṭhāsītihatthubbedham sarīraṃ ahoṣi. Navutivassasahasāni tathvā parinibbute pana tasmīṃ ekappahāren⁴ eva dasacakkavālasahasāni ekandhakārāni ahesuṃ. sabbacakkavālesu manussānam mahantaṃ āroḍanaparidevanaṃ ahoṣi.

225. „Koṇḍaññaṃsa aparena⁵ Maṅgalo⁶ nāma nāyako
tamaṃ loke nihantvāna dhammokkam abhidhārayīti“.

Evam dasasahasalokadhātum⁷ andhakāraṃ katvā parinibbutassa Bhagavato aparabhāge Sumano nāma Satthā udapādi. Tassāpi taṃ sāvakasannipātā, paṭhamasannipāte koṭisatasahasāni bhikkhū ahesuṃ, dutiye Kañcanapabbatamhi⁸ navutikoṭisatasahasāni. tatiye asītikoṭisatasahasāni. Tadā Mahāsatto Atulo nāma nāgarājā ahoṣi mahiddhiko mahānubhāvo. So „Buddhō uppanno“ ti sutvā nātisaṃghaparivuto nāgabhanā nikkhamitvā koṭisatasahasabhikkhuparivārassa tassa Bhagavato dibbaturiyehi upahāraṃ kāretvā mahādānaṃ datvā paccekāni dussayugāni datvā saraṇesu paṭiṭṭhāsi. So pi naṃ Satthā „anāgate Buddhō bhavissasīti“⁹ vyākāsi. Tassa Bhagavato nagaraṃ Khemaṃ nāma ahoṣi, Sudatto nāma rājā pitā, Sirimā nāma mātā, Saraṇo ca Bhāvitatto ca aggaśāvaka, Udeno naṃ upaṭṭhāko, Soṇā ca Upasōṇā ca aggaśāvikā, Nāgarukkho¹⁰ ca¹¹ bodhi, navutihatthubbedham sarīraṃ, navuti yeva vassasahasāni āyuppanāni ahoṣi.

226. „Maṅgalassa¹² aparena¹³ Sumano nāma nāyako
sabbadhammehi asamo sabbasattānaṃ uttamo“.

¹ C² uggaṇhetvā. ² C¹ maṅgalassa. ³ C¹ aparena. ⁴ C¹ C² maṅgalo. ⁵ C¹ C² dasasahasāni. ⁶ C¹ -pabbatampi, C² -pabbatampi corrected to -pabbatamhi. ⁷ C¹ C² bhavissasīti. ⁸ C¹ nagaram. ⁹ C¹ nagarukkho. ¹⁰ C¹ va. ¹¹ C¹ C² maṅgalassa. ¹² C¹ aparena.

Tassa aparabhāge Revato nāma Satthā udapādi. Tassāpi¹ tayo sāvakasannipātā. paṭhamasannipāte gaṇanā nāma n' atthi, dutiye koṭi-satasahasam bhikkhū ahesuṃ. tathā tatiye. Tadā Bodhisatto Atidevo nāma brāhmaṇo hutvā Satthu dhammadesanaṃ sutvā saraṇesu paṭiṭṭhāya sirasi añjaliṃ ṭhapetvā tassa Satthuno kilesappahāne vaṇṇaṃ vatvā uttarāsaṅgena pūjaṃ akāsi. So pi naṃ² „Buddho bhavissasīti“ vyākāsi. Tassa pana Bhagavato nagaraṃ Sudhañṇavatī³ nāma ahoṣi. pitā Vipulā nāma khattiyo, mātā Vipulā nāma. Varuṇo ca Brahmadevo ca aggasāvaka, Sambhavo nāma upaṭṭhāko, Bhaddā ca Subhaddā ca aggasāvikā, Nāgarukkho⁴ ca⁵ bodhi. sarīraṃ asītihaṭṭhubbedhaṃ ahoṣi, āyūṃ⁶ saṭṭhivassasahasānīti.

227. „Sumanassa aparena⁷ Revato nāma nāyako
anūpamo⁸ asadiṣo atulo uttamo Jino“ ti.

Tassa aparabhāge Sobhito nāma Satthā udapādi. Tassāpi tayo sāvakasannipātā. paṭhamasannipāte koṭisataṃ bhikkhū ahesuṃ, dutiye navutikoṭiyo, tatiye asītiakoṭiyo. Tadā Bodhisatto Ajito⁹ nāma brāhmaṇo hutvā Satthu dhammadesanaṃ sutvā saraṇesu paṭiṭṭhāya buddha-pamukhassa bhikkhusaṃghassa mahādānaṃ adāsi. So pi naṃ „Buddho bhavissasīti“¹⁰ vyākāsi. Tassa pana Bhagavato nagaraṃ Sudhammaṃ nāma ahoṣi, pitā Sudhammo nāma rājā, mātāpi Sudhammā nāma, Asamo ca Sunetto ca aggasāvaka, Anomo nāma upaṭṭhāko, Nakulā ca Sujātā ca aggasāvikā, Nāgarukkho⁴ ca¹¹ bodhi. aṭṭhapañṇāsa-haṭṭhubbedhaṃ¹² sarīraṃ ahoṣi, navutivassasahasāni āyuppamaṇaṃ ti.

228. „Revatassa aparena¹³ Sobhito nāma nāyako
samāhito santacitto asamo appaṭipuggalo“ ti.

Tassa aparabhāge ekaṃ asaṃkheyyaṃ atikkamitvā ekasmiṃ kappe tayo Buddhā nibbattiṃsu: Anomadassi¹⁴ Padumo Nārado ti. Anomadassissa Bhagavato tayo sāvakasannipātā, paṭhame attha bhikkhu-satasahasāni ahesuṃ. dutiye satta, tatiye cha. Tadā Bodhisatto eko yakkhasenāpati¹⁵ ahoṣi mahiddhiko mahānubhāvo anekakoṭi-

¹ C^v tassapi. ² C^v tam. ³ C^k dhañṇavatī. ⁴ C^s nāgarukkho. ⁵ C^k C^v va.

⁶ C^v āyu. ⁷ C^s aparena. ⁸ C^s anupamo. ⁹ C^s ajino? ¹⁰ C^k C^s bhavissasīti.

¹¹ C^s C^v va. ¹² C^k C^v -pañṇāsa-, C^s -pañṇāsa-. ¹³ C^s aparena. ¹⁴ C^s anomadassi. ¹⁵ C^k C^v -senāpati.

satasahassānaṃ yakkhānaṃ adhipati. So „Buddho uppanno“ ti sutvā āgantvā buddhapamukhassa saṃghassa mahādānaṃ adāsi. Satthāpi naṃ „anāgate Buddho bhavissati“ vyākāsi. Anomadassissa pana Bhagavato Candavati¹ nāma nagaram² ahoṣi, Yasavā nāma rājā pitā, Yasodharā nāma mātā, Nisabho ca Anomo ca aggasāvaka, Varuṇo nāma upatthāko, Sundarī ca Sumanā ca aggasāvikā, Ajjunarukkho bodhi, sarīram aṭṭhapaṇṇāsahatthubbedhaṃ ahoṣi, vassasatasahassaṃ āyū³ ti.

229. „Sobhitassa aparena⁴ Sambuddho dipaduttamo
Anomadassī⁵ amitayaso tejaśī⁶ duratikkamo“ ti.

Tassa aparabhāge Padumo nāma Satthā udapādi. Tassāpi tayo sāvakasannipātā, paṭhamasannipāte koṭisatasahassaṃ bhikkhū⁷ ahesuṃ, dutiye tīṇi⁸ satasahassāni, tatiye agāmake araṇṇe mahāvanasaṇḍavāsīnaṃ bhikkhūnaṃ⁹ dve satasahassāni. Tadā Tathāgate tasmiṃ vanasaṇḍe vasante Bodhisatto sīho hutvā Satthāram nirodhasamāpattim samāpannaṃ disvā pasannacitto vanditvā padakkhiṇaṃ katvā pītisomanassajāto tikkhattum sīhanādaṃ naditvā sattāhaṃ buddhārammaṇaṃ¹⁰ pītiṃ avijahitvā pītisukheṇ¹¹ eva gocarāya apakkamitvā jīvitapariēcāgaṃ katvā payirupāsamaṇo aṭṭhāsi. Satthā sattābhaccayena nirodhā vuṭṭhito sīhaṃ oloketvā „bhikkhusaṃghe pi cittaṃ pasādetvā saṃghaṃ vandissati“ „bhikkhusaṃghe āgacchatu“ ti cintesi. Bhikkhū tāvad eva āgamiṃsu. Sīho saṃghe cittaṃ pasādesi. Satthā tassa manaṃ oloketvā „anāgate Buddho bhavissati“ vyākāsi. Padumassa pana Bhagavato Campakaṃ nāma nagaram¹² ahoṣi. Padumo nāma rājā pitā, mātāpi Asamā nāma, Sālo ca Upasālo ca aggasāvaka, Varuṇo nāma upatthāko. Rāmā ca Uparāmā¹³ ca aggasāvikā, Soṇarukkho¹⁴ nāma bodhi, aṭṭhapaṇṇāsa-hatthubbedhaṃ¹⁵ sarīraṃ ahoṣi, āyū¹⁶ vassasatasahassaṃ ti.

230. „Anomadassissa apareṇa Sambuddho dipaduttamo
Padumo nāma nāmena asamo appaṭipuggalo“ ti.

Tassa aparabhāge Nārado nāma Satthā udapādi. Tassāpi tayo sāvakasannipātā, paṭhamasannipāte koṭisatasahassabhikkhū ahesuṃ,

¹ C^k candavati. ² C^s naṅgaram. ³ C^s ayu. ⁴ C^s aparena. ⁵ C^s anomadassī.

⁶ C^s tejaśi. ⁷ all three MSS bhikkhu. ⁸ C^s tīni. C^v tīni corrected to tīni.

⁹ C^s bhikkhūnaṃ. ¹⁰ C^k C^v buddhārammaṇā. ¹¹ C^s naṅgaram. ¹² C^s Surama.

C^k omits uparāma ca. ¹³ C^s soṇa. ¹⁴ C^s C^v paṇṇasa-, C^k paṇṇasa-. ¹⁵ C^v ayu.

dutiye navutikoṭisatasahassāni, tatiye asītikoṭisatasahassāni. Tadā Bodhisatto isipabbajam pabbajitvā pañcasu abhiññāsu aṭṭhasu ca samāpattisu¹ vaṁ hutvā buddhapamukhassa saṅghassa mahādānaṁ datvā lohitacandanena pūjam akāsi. So pi tam² „anāgate Buddho bhavissasīti“ vyākāsi. Tassa Bhagavato Dhañṇavatī nāma nagaram ahoṣi. Sumedho nāma khattiyo pitā. Anomā nāma mātā. Bhaddasālo ca Jitamitto³ ca aggasāvaka. Vāseṭṭho nām⁴ upaṭṭhāko, Uttarā ca Phagguṇī⁵ ca aggasāvikā. Mahāsoṇarukkho⁶ nāma bodhi, sarīram aṭṭhāsītihatthubbedham ahoṣi, navutivassasahassāni āyū⁷ 'ti⁸.

231. „Padumassa aparena Sambuddho dipaduttamo
Nārado nāma nāmena asamo appaṭipuggalo“ ti.

Nāradabuddhassa aparabhāge ito satasahassakappamatthake ekasmiṁ kappe eko va⁹ Padumuttarabuddho nāma udapādī. Tassāpi tayo sāvakasannipātā. paṭhame koṭisatasahassāni bhikkhū ahesum, dutiye Vebhārapabbate navutikoṭisahasāni, tatiye asītikoṭisahasāni. Tadā Bodhisatto Jaṭilo nāma Mahāraṭṭhiyo hutvā buddhapamukhassa saṅghassa cīvaradānaṁ adāsi. So pi nam „anāgate Buddho bhavissasīti“ vyākāsi. Padumuttarassa pana Bhagavato kāle titthiyā nāhesum, sabbe devamanussā Buddham eva saraṇam agamaṁsu. Tassa nagaram¹⁰ Hamsavatī¹¹ nāma ahoṣi, pitā Ānando nāma khattiyo. mātā Sujātā nāma, Devalo ca Sujāto ca aggasāvaka, Sumano nāma upaṭṭhāko. Amitā ca Asamā ca aggasāvikā. Sālarukkho ca¹² bodhi, sarīram aṭṭhāsītihatthubbedham ahoṣi, sarīrappabhā samantato dvādasa yojanāni gaṇhi, vassasatasahassam āyum¹³.

232. „Nāradassa aparena Sambuddho dipaduttamo
Padumuttaro nāma Jino akkhobbho sāgarūpamo“ ti.

Tassa aparabhāge tiṁsakappasahasāni aṭṭikkamitvā Sumedho ca Sujāto cā 'ti ekasmiṁ kappe dve Buddhā nibbattiṁsu. Sumedhassāpi tayo sāvakasannipātā, paṭhamasannipāte Sudassananagare¹⁴ koṭisatam khīṇāsavā ahesum, dutiye navutikoṭiyo, tatiye asītikoṭiyo. Tadā Bodhisatto Uttaro nāma māṇavo¹⁵ hutvā nidahitvā ṭhapitam yeva

¹ C^s samāpattisu, C^k samāpatti. ² so all three MSS. ³ C^k phagguṇī. ⁴ C^s -sona-. ⁵ C^k C^s āyuti. ⁶ C^v omits va. ⁷ C^s naṅgarām. ⁸ C^s hamsavatī.
⁹ C^s C^v va. ¹⁰ C^v āyū. ¹¹ C^s -naṅgare. ¹² C^s māṇavo.

asītikotiḍhanam viissajjitrā buddhapamukhassa saṅghassa mahādānam datvā dhammam sutvā saranesu patitthāya nikkhamitrā pabbaji. So pi nam „anāgate Buddho bhavi-sasīti“ vyākāsi. Sumedhassa Bhagavato Sudassanam nāma nagaram¹ ahoṣi. Sudatto nāma rājā pitā. matāpi Sudattā nāma. Sarano ca Sabbakāmo ca dve aggasāvaka. Sāgaro nāma upatthāko. Rāmā ca Surāmā ca dve aggasāvika. Mahānīparukkho bodhi, sarīram atthāsītihatthubbedham ahoṣi, āyu² navutivassasahasāni.

232. „Padumuttarassa aparena Sumedho nāma nāyako durāsado uggatejo sabbalokuttamo muniti“.

Tassa aparabhāge Sujāto nāma Satthā udapādi. Tassāpi taṇḍava-sāvakasannipātā, paṭhamasannipāte atthibhikkhusahassāni ahesum, duttiye paññāsam³. tatiye cattārisam⁴. Tada Bodhisatto cakkavattirājā⁵ hutvā „Buddho uppanno“ ti sutvā upasānikamivā dhammam sutvā buddhapamukhassa saṅghassa saddhīm sattahi ratanehi catumahādīparajjam datvā Satthu santike pabbaji. Sakalaratthavāsino ratthuppādam gahetvā āramikakiccaṃ sādhetvā buddhapamukhassa saṅghassa niccam mahādānam adāmsu. So pi nam Satthā vyākāsi. Tassa Bhagavato nagaram⁶ Sumaṅgalam⁷ nāma ahoṣi. Uggato⁸ nāma rājā pitā. Pabhāvatī nāma mātā. Sudassano ca Devo ca aggasāvaka. Nārado nāma upatthāko. Nāga ca Nāgasamālā ca aggasāvika. Mahāvelurukkho bodhi. So kira mandachiddo ghanakkhandho uparimahāsākhāhi morapiṇṇakalāpo⁹ viya virocittha. Tassa Bhagavato sarīram paññāsahatthubbedham¹⁰ ahoṣi, āyū¹¹ navutivassasahasāni.

233. „Tatth' eva Maṇḍakappamhi Sujāto nāma nāyako siḥahan'usabhakkhandho appameyyo durāsado“ ti.

Tassa aparabhāge ito atthārasakappasatamatthake ekasmiṃ kappe Piyadassī Atthada-sī Dhammadassī taṇḍava Buddhā nibbattim-u. Piyadassissa pi¹² taṇḍava-sāvakasannipātā. paṭhame koṭisatasahassam bhikkhū ahesum. duttiye navutikotiyo, tatiye asītikotiyo ti. Tada Bodhisatto Kassapo nāma mānava¹³ tiṇṇam vedānam pāram gato va hutvā Satthu dhammadesanam sutvā koṭisatasahassadhaṇapariccāgena

¹ C^s naṅgarām ² so all three MSS. ³ C^s paññāsām. ⁴ C^k C^s cattārisām.

⁵ C^v cakkavattirājā. ⁶ C^s naṅgarām. ⁷ C^k C^v sumāngalam. ⁸ C^s upaggato.

⁹ C^s -kalāpā. ¹⁰ all three MSS. paññāsa-. ¹¹ C^v āyū. ¹² C^s piyadassissāpi.

¹³ C^s C^v mānava.

samghārāmaṃ kāretvā saraṇesu ca sīlesu ca patitthāsi. Atha naṃ Satthā „atthārasakappasataccayena Buddho bhavissasīti“ vyākāsi. Tassa Bhagavato Anomaṃ nāma nagaraṃ¹ aho-si. pitā Sudinno nāma rājā, mātā Candā nāma, Pālito ca Sabbadassī ca agga-sāvakā. Sobhito nāma² upatthāko, Sujātā ca Dhammadinnā ca agga-sāvikā. Piyaṅgurukkho³ bodhi. sarīraṃ asīti hatthubbedham aho-si. navutivassasaha-sāni āyū³ 'ti.

235. „Sujātassa aparena⁴ sayambhū⁵ lokanāyako
durāśado asamasamo Piyadassī mahāyaso“ ti.

Tassa aparabhāge Atthadassī nāma Satthā udapādi. Tassāpi tayo sāvakasannipātā, paṭhame aṭṭhanavutibhikkhusatasahassāni ahesuṃ, dutiye aṭṭhāsītisatasahassāni. tathā tatiye. Tadā Bodhisatto Susīmo nāma mahiddhikatāpasō hutvā devalokato mandāravapupphachattaṃ āharitvā Satthāraṃ pūjesi. So pi naṃ vyākāsi. Tassa Bhagavato Sobhitaṃ nāma nagaraṃ⁶ aho-si, Sāgaro nāma rājā pitā. Sudassanā nāma mātā. Santo ca Upasanto ca agga-sāvakā. Abhayo nāma⁷ upatthāko, Dhammā ca Sudhammā ca agga-sāvikā, Campakarukkho bodhi. sarīraṃ asīti hatthubbedham aho-si. sarīrappabbhā samantato sabbakālāni yojana-mattāni pharitvā aṭṭhāsi, āyūṃ vassasatasahassānīti⁷.

236. „Tatth' eva Maṇḍakappamhi Atthadassī narāsabho
mahātamaṃ nibantvāna patto sambodhim uttaman“ ti.

Tassa aparabhāge Dhammadassī nāma Satthā udapādi. Tassāpi tayo sāvakasannipātā, paṭhame koṭṭisatāni bhikkhū ahesuṃ, dutiye sattatikotīyo, tatiye asītikotīyo. Tadā Bodhisatto Sakko devarājā hutvā dibbagandhapuppheli ca dibbaturiyehi ca pūjāni akāsi. So pi naṃ⁸ vyākāsi. Tassa Bhagavato Saraṇaṃ⁹ nāma nagaraṃ aho-si, pitā Saraṇo nāma rājā, mātā Sunandā nāma. Padumo ca Phussadevo ca agga-sāvakā, Sunetto nāma⁹ upatthāko. Khemā ca Sabbanāmā ca agga-sāvikā. Rattakuravakarukkho bodhi. bimbijālo ti pi vuccati. Sarīraṃ paṇ' assa asīti hatthubbedham aho-si. vassasatasahassaṃ āyū 'ti.

237. „Tatth' eva Maṇḍakappamhi Dhammadassī mahāyaso
tamandhakāraṃ vidhametvā atirocati sadevake“ ti.

¹ C¹ anomanāmanaṅgarāni. ² C² C³ piyaṅgu-. ³ C³ āyū. ⁴ C⁴ aparena ⁵ C⁵ ⁶ sayambhu. ⁶ C⁶ naṅgarāni ⁷ C⁷ -sahassanti. ⁸ C⁸ tati. ⁹ C⁹ C⁹ saraṇaṃ

Tassa aparabhāge ito catunavutikappamatthake ekasmiṃ kappe eko va Siddhattho nāma Buddho udapādi. Tassāpi tayo sāvakasannipātā, paṭhamasannipāte koṭisatasahassaṃ bhikkhū ahesuṃ, dutiye navutikoṭiyo, tatiye asītikoṭiyo. Tadā Bodhisatto uggatejo abhiññābalasampanno Maṅgalo¹ nāma tāpaso hutvā mahājambuphalaṃ āharitvā Tathāgatassa adāsi. Satthā taṃ phalam paribhuñjitvā „catunavutikappamatthake Buddho bhavissa-ṭi“ Bodhisattaṃ vyākāsi. Tassa Bhagavato nagaraṃ² Vebhāraṃ nāma ahoṣi, pitā Jayaseno nāma rājā, mātā Suphaṣṣā nāma, Sambalo ca Sumitto ca aggasaṅvakā. Revato nāma upatṭhāko. Sivali ca Surāmā ca aggasaṅvikā, Kaṇikārarukkho³ bodhi. sarīraṃ satṭhi-hatthubbedhaṃ ahoṣi, vassasatasahassam āyū⁴ ti.

229. „Dhammadassissa aparena⁴ Siddhattho nāma nāyako
nihanitvā tamaṃ sabbaṃ suriyo v⁵ abbhuggato³ yathā“ ti.

Tassa aparabhāge ito dvānavutikappamatthake Tisso Phusso ti ekasmiṃ kappe dve Buddhā nibbattiṃsu. Tissassa Bhagavato tayo sāvakasannipātā, paṭhamasannipāte bhikkhūnaṃ koṭisataṃ ahoṣi, dutiye navutikoṭiyo, tatiye asītikoṭiyo. Tadā Bodhisatto mähābhogo mahāyaso Sujāto nāma khattiyo hutvā isipabbajjaṃ pabbajitvā mahiddhikabhāvaṃ patvā „Buddho uppanno“ ti sutvā dibbaṃ mandāravapadumaṃ pāricchattakapupphāni ādāya catuparisamajjhe gacchantaṃ Tathāgataṃ pūjesi, ākāse pupphavitānaṃ akāsi. So pi naṃ Satthā „ito dvenavutikappe Buddho bhavissa-ṭi“ vyākāsi. Tassa Bhagavato Khemam nāma nagaraṃ ahoṣi, pitā Janasandho nāma khattiyo, mātā Padumā nāma, Brahmadevo ca Udayo ca aggasaṅvakā, Sambhavo nāma upatṭhāko, Phussā ca Sudattā ca aggasaṅvikā, Asanarukkho bodhi, sarīraṃ satṭhi-hatthubbedhaṃ ahoṣi, vassasatasahassaṃ āyū⁶ ti.

239. „Siddhatthassa aparena⁶ asamo appatipuggalo
anantasilo amitayaso Tisso lokagganāyako“ ti.

Tassa aparabhāge Phusso nāma Satthā udapādi. Tassāpi tayo sāvakasannipātā, paṭhamasannipāte satṭhiṃ⁷ bhikkhusatasahassāni, dutiye paññāsa⁸, tatiye dvattiṃsa. Tadā Bodhisatto Vijitāvi nāma khattiyo hutvā mahārajjam⁹ pahāya Satthu santike pabbajitvā tiri¹⁰

¹ C^k C^v maṅgalo. ² C^s nagaram. ³ C^s C^v kanikāra-. ⁴ C^s aparena. ⁵ C^s vabbhugato. ⁶ C^s aparena. ⁷ C^v satthi. ⁸ C^k C^s paññāsa. C^v paññāsa. ⁹ C^s C^v mahārajjam. ¹⁰ C^k C^s tiri.

piṭakāni uggahetvā mahājanassa dhammakathaṃ kathesi silapāramiṃ ca pūresi. So pi naṃ Buddho tath' eva vyākāsi. Tassa Bhagavato Kāsi' nāma nagaram² ahoṣi. Jayaseno nāma rājā piṭā, Sirimā nāma mātā, Surakkhito ca Dhammaseno ca aggasāvaka. Sabhiyo nāma upaṭṭhāko, Cālā ca Upacālā aggasāvika. Āmalakarukkho bodhi, sarīraṃ aṭṭhapanāṇāsahatthubbedham³ ahoṣi. navutivassasahassāni āyū 'ti.

240. „Tatth' eva Maṇḍakappamhi ahū⁴ Satthā anuttaro anūpamo⁵ asamasamo Phusso lokagganāyako“ ti.

Tassa aparabhāge ito ekanavutikappe Vipassī nāma Bhagavā udapādi. Tassāpi tayo sāvakasannipātā, paṭhamasannipāte aṭṭhasatthim⁶ bhikkhusatasahassam ahoṣi. dutiye ekasatasahassam. tatiye asītisahassāni. Tadā Bodhisatto mahiddhiko mahānubbhāvo Atulo nāma nāgarājā hutvā sattaratanakhacitam ovaṇṇamayapiṭham Bhagavato adāsi. So pi tam⁷ „ito ekanavutikappe Buddho bhavissasīti“⁸ vyākāsi. Tassa Bhagavato Bandhumati nāma nagaram⁹ ahoṣi, Bandhumā nāma rājā piṭā, Bandhumatī nāma mātā, Khaṇḍo ca Tisso ca aggasāvaka, Asoko nāma upaṭṭhāko, Candā ca Candamittā ca aggasāvika. Pāṭalirukkho bodhi, sarīraṃ asītihatthubbedham ahoṣi. sarīrappabhā sadā sattayojanāni pharitrā¹⁰ aṭṭhāsi. asītivassasahassāni āyū 'ti.

241. „Phussassa aparena Sambuddho dipaduttamo Vipassī nāma nāmena loka uppajji cakkhumā“ ti.

Tassa aparabhāge ito ekatiṃsakappe Sikhī ca Vessabhū cā'ti dve Buddhā ahesum. Sikhissāpi tayo sāvakasannipātā, paṭhamasannipāte bhikkhusatasahassam ahoṣi. dutiye asītisahassāni. tatiye sattati. Tadā Bodhisatto Arindamo nāma rājā hutvā buddhapamukhassa saṃghassa sacīvaram¹¹ mahādānam pavattetvā sattaratanapatimaṇḍitam hatthiratanam datvā hatthipamāṇam kutvā kappiyabhaṇḍam adāsi. So pi nam¹² „ito ekatiṃse kappe Buddho bhavissasīti“ vyākāsi. Tassa pana Bhagavato Arunavati nāma nagaram ahoṣi, Aruṇo nāma khattiyo piṭā. Pabhāvati nāma mātā, Abhibhū ca Sambhavo ca aggasāvaka, Khemaṃkaro nāma upaṭṭhāko. Makhilā ca Padumā ca aggasāvika. Puṇḍarikarukkho bodhi,

¹ so all three MSS. ² C^s nāgarām. ³ C^s C^v -pannāsa-, C^k pannāsa. ⁴ C^k āhū, C^s ahu. ⁵ C^s anūpamo. ⁶ C^v -satthī. ⁷ C^k nam? ⁸ C^k bhavissatīti. ⁹ C^s naṅgarām. ¹⁰ C^k paritrā. ¹¹ C^k cīvaram. ¹² C^k C^v tam.

sarīraṃ sattatimsahatthubbedhaṃ ahoṣi. sarīrappabhā yojanattayam pharitvā arthāsi. sattatimsavassasahassāni āyū 'ti.

242. „Vipassissa aparena Sambuddho dipaduttamo

Sikhīsavhaya¹ nāma Jino asamo appaṭipuggalo“ ti.

Tassa aparabhāge Vessabhū nāma Satthā udapādi. Tassāpi tayo sāvakasannipātā. paṭhamasannipāte asītibhikkhu-atasahassāni ahesum, dutiye sattati, tatiye satṭhi. Tadā Bodhisatto Sudassano nāma rājā hutvā buddhapamukhassa saṅghassa sacīvarāṃ mahādānaṃ datvā tassa santike pabbajitvā ācāragunasampanno Buddharatane cittikārapītibahulo ahoṣi. So pi naṃ Bhagavā „ito ekatimsakappe Buddho bhavissasīti“ vyākāsi. Tassa pana Bhagavato Anopamaṃ nāma nagaraṃ ahoṣi, Suppatito nāma rājā pitā, Yasavatī nāma mātā, Soṇo ca Uttaro ca aggasāvakā, Upasanto nāma upaṭṭhāko, Dāmā ca Samālā ca aggasāvikā, Sālarukkho bodhi. sarīraṃ satṭhihatthubbedhaṃ ahoṣi, satṭhivassasahassāni āyū 'ti.

243. „Tatth' eva Maṇḍakappamhi asamo appaṭipuggalo

Vessabhū nāma nāmena loke uppajji so Jino“ ti.

Tassa aparabhāge imasmiṃ kappe cattāro Buddhā nibbattā: Kakusandho Koṇāgamano Kassapo amhākam Bhagavā ti. Kakusandhassa Bhagavato eko sannipāto², tattha cattālīsāṃ³ bhikkhusahassāni ahesum. Tadā Bodhisatto Khemo nāma rājā hutvā buddhapamukhassa saṅghassa sapattacīvarāṃ⁴ mahādānaṃ⁵ c' eva añjanāni bhesajjāni c' eva datvā Satthu dhammadesanaṃ sutvā pabbaji. So pi naṃ Satthā vyākāsi. Kakusandhassa pana Bhagavato Khemaṃ nāma nagaraṃ ahoṣi, Aggidatto nāma brāhmanaṃ pitā. Visākhā nāma brāhmaṇī mātā, Vidhūro⁶ ca Sañjivo ca aggasāvakā, Buddhiḥ nāma upaṭṭhāko, Sāmā ca Campakā ca aggasāvikā. Mahāsīrasarukkho bodhi. sarīraṃ cattālīsahatthubbedhaṃ ahoṣi. cattālīsāṃ vassasahassāni āyū 'ti.

244. „Vessabhussa aparena⁷ Sambuddho dipaduttamo

Kakusandho nāma nāmena appameyyo durāsado“ ti.

¹ C^v sikhīsavhaya corrected to sikhivhaya. ² C^v sāvakasannipāto, C^s saunipāto corrected to sāvakasannipāto. ³ C^k cattālīsāṃ. ⁴ C^k pattacīvarāṃ. ⁵ C^k mahādānaṃ. ⁶ C^s C^v vidhūro. ⁷ C^s aparena

Tassa aparabhāge Konāgamano¹ nāma Satthā udapādi. Tassāpi eko sāvakasannipāto, tattha tiṃsabhikkhusahassāni ahesum. Tadā Bodhisatto Pabbato nāma rūjā hutvā amaccagaṇaparivuto Satthu santikaṃ gantvā dhammadesanaṃ sutvā buddhapamukhaṃ bhikkhusaṃghaṃ nimantetvā mahādānaṃ parattetvā pattuṇṇacīnapaṭṭaṃ² koseyyaṃ kambalaṃ dukulāni³ c' eva suvaṇṇapaṭṭakaṃ⁴ ca datvā Satthu santike pabbaji. So pi naṃ⁵ vyākāsi. Tassa Bhagavato Sobhavatī nāma nagaraṃ⁶ ahoṣi, Yaṇṇadatto nāma brāhmaṇo pitā, Uttarā nāma brāhmaṇī mātā. Bhiyyoso⁷ ca Uttaro ca aggasāvaka. Sotthijo nāma upaṭṭhāko. Samuddā ca Uttarā ca aggasāvika, Udumbararukkho bodhi, sarīraṃ vīsatihatthubbedhaṃ⁸ ahoṣi, tiṃsavassasahassaṃ āyū⁹ ti.

245. „Kakusandhassa aparena⁹ Sambuddho dipaduttamo
Konāgamano¹⁰ nāma Jino lokajettho narāsabho“ ti.

Tassa aparabhāge Kassapo nāma Satthā loke udapādi. Tassāpi eko sāvakasannipāto, tattha vīsatiabhikkhusahassāni ahesum. Tadā Bodhisatto Jotipālo nāma māṇavo¹¹ hutvā tiṇṇaṃ vedānaṃ pāragū bhūmiyaṃ ca antalikkhe ca pākaṭo Ghaṭṭikārassa kumbhakārassa mitto ahoṣi. So¹² tena saddhiṃ Satthāraṃ upasaṃkamitvā dhammakathaṃ sutvā pabbajitvā āradhaviṇṇaṃ tiṇi piṭakāni uggahetvā vattāvatta-sampattiyaṃ Buddhasāsaṇaṃ sobhesi. So pi naṃ Satthā vyākāsi. Tassa Bhagavato jātanagaraṃ Bārāṇasī nāma ahoṣi. Brahmadaṭṭo nāma brāhmaṇo pitā. Dhanavati nāma brāhmaṇī mātā. Tisso ca Bhāradvājo ca aggasāvaka. Sabbamitto nāma upaṭṭhāko, Anulā¹³ ca Uruvelā ca aggasāvika, Nigrodharukkho bodhi, sarīraṃ vīsatihatthubbedhaṃ ahoṣi, vīsativassasahassāni āyū¹⁴ ti.

246. „Konāgamanassa aparena¹⁴ Sambuddho dipaduttamo
Kassapo nāma so Jino dhammarājā pabhamkaro“ ti.

Yasmiṃ pana kappe Dīpaṃkaradasabalo udapādi tasmiṃ aṇṇe pi tayo Buddhā ahesum. Tesāṃ santikā Bodhisattassa vyākaraṇaṃ n' atthi,

¹ C^k C^s konāgamano. C^v konāgamano. ² C^k -paddhaṃ, C^s pattuṇṇaṃ cīna-paddhaṃ. ³ C^k C^s dukulāni. ⁴ C^k -paṭṭhakaṃ, C^s -paddhakaṃ. ⁵ C^s taṇi. ⁶ C^s naṃgarāni. ⁷ C^v yaso. ⁸ C^k tiṃsatihatthubbedhaṃ. ⁹ C^s aparena. ¹⁰ C^k konāgamano, C^s konāgamana. ¹¹ C^k C^s māṇavo. ¹² C^k omits so. ¹³ C^s anulā. ¹⁴ C^s aparena.

tasmā te idha na dassitā. Aṭṭhakathāyaṃ pana tamhā kappā paṭṭhāya
sabbe Buddhie dassetuṃ idaṃ vuttaṃ:

247. „Taṇhaṃkaro Medhaṃkaro atho pi Saranaṃkaro
Dīpaṃkaro ca sambuddho Koṇḍañño dipaduttamo.
248. Maṅgalo¹ ca Sumano ca Revato Sobhito muni
Anomadassī Padumo Nārado Padumuttaro.
249. Sumedho ca Sujāto ca Piyaḍassī mahāyaśo
Atthadassī Dhammadassī Siddhattho lokanāyako.
250. Tisso Phusso ca sambuddho Vipassī Sikhi Vessabhū
Kakusandho Koṇāgamano Kassapo cāpi nāyako.
251. Ete ahesuṃ Sambuddhā vitarāgā samāhitā²
sataraṃsīva uppannā mahātamavinodanā.
jalitvā aggikkhandhā³ va nibbutā te sa-āvakā⁴ ti.

Tattha ambhākaṃ Bodhisatto Dīpaṃkarādīnaṃ catuvīsatiyā Buddhānaṃ
santike adhikāraṃ karonto kappasatasahassādhikāni cattārī asaṃkheyyāni
āgato. Kassapassa pana Bhagavato orabhāge ṭhapetvā imaṃ
Sammāsambuddham aṇṇo Buddho nāma u' atthi. Iti Dīpaṃkarādīnaṃ
catuvīsatiyā Buddhānaṃ santike laddhavyākaraṇo pana Bodhisatto.
Yena pana tena

Manussattam līṅgasampatti hetu Satthāradassanam
pabbajjā guṇasampatti adhikāro ca chandatā
aṭṭhadhammasamodhānā abhinīhāro samijjhātīti

ime aṭṭhadhamme samodhānetvā Dīpaṃkaraṇapādamūle katābhinihārena⁴
„handā buddhakare dhamme vicināmi ito c' ito⁵ ti ussāhaṃ katvā
„vicinanto tadā dakkhimi paṭhamam dānapāramiṃ⁶ ti dānapāramitādayo
buddhakāraḍadhammā diṭṭhā ne⁷ pūrento yeva Vessantarattabhāvā
āgami. āgacchanto va⁸ ye te katābhinihārānaṃ Bodhisattānaṃ
ānisaṃsā samvaṇṇitā:

252. „Evaṃ sabbaṅgasampannā bodhiyā niyatā narā
saṃsaraṃ dīghaṃ addhānaṃ kappakotisatehi pi
253. Avīcimhi na uppajjanti. tathā lokantaresu ca,
nijjhāmatanṇhā khuppiṇāsaṃ na honti kālakaṇṇakā,
na honti khuddakā pāṇā uppajjantāpi duggatim,

¹ C^k C^v mangalo ² C^s mahāyaśa. ³ C^s aggikkhandho. ⁴ C^k -hārena, C^v -hāro
na. ⁵ C^v te. ⁶ so all three MSS.

254. Jāyamānā manussesu jaccandhā na bhavanti te.
sotavekalyatā n' atthi, na bhavanti mūgapakkhikā,
255. Itthibhāvaṃ na gacchanti. ubhatovyañjanapaṇḍakā
na bhavanti pariyāpannā bodhiyā niyatā narā.
256. Muttā ānantarīkehi¹ sabbattha suddhagocārā
micchādītthim na sevanti kammakiriyadassanā,
257. Vasamānāpi saggesu asaṇṇam² na uppajjare,
suddhāvāsesu devesu hetu nāma na vijjati.
258. Nekkhammaninnā sappurisa visamyuttā bhavābhare
caranti lokatthacariyāyo pūrentā sabbapāramitī³

te ānisaṃse adhigantrā va āgato. Pāramiyo pūrentassa c' assa
Akittibrāhmaṇakāle Saṃkhabrāhmaṇakāle Dhanañjayarājakāle Mahāsu-
dassanakāle Mahāgovindakāle Nimimahārājakāle Candakumārakāle
Visayhasettṭhikāle Sivirājakāle Vessantarakāle ti dānapāramitāya
pūritattabbhāvānam³ parimāṇam n' atthi. Ekantena pan' assa
Sasapaṇḍitajātake

259. „Bhikkhāya upagatam disvā sakattānam⁴ pariccajimi,
dānena me samo n' atthi, esā me dānapāramitī⁵“

evam attapariccāgaṃ karontassa dānapāramitā paramatthapāramī nāma
jātā. Tathā Silavanāgarājakāle Campeyyanāgarājakāle Bhūridattanāga-
rājakāle Chaddantanāgarājakāle Jayaddisarājassa⁵ putta-Alinasattu-
kumāra-kāle ti sīlapāramitāya pūritattabbhāvānam parimāṇam nāma n'
atthi. Ekantena pan' assa Saṃkhopālajātake

260. „Sūlehi pi⁶ vijjhayanto⁷ koṭṭayante⁸ pi⁹ sattihi
Bhojaputte na kuppāmi, esa me sīlapāramitī¹⁰“

evam attapariccāgaṃ karontassa sīlapāramitā paramatthapāramī nāma
jātā. Tathā Somanassakumārakāle Hatthipālakumārakāle Ayoghara-
paṇḍitakāle ti mahārājāni pahāya nekkhammapāramitāya pūritattabbhā-
vānam parimāṇam nāma n' atthi. Ekantena pana Cūlasutasomajātake¹⁰

¹ C^v -rikehi. ² C^k C^s asaṇṇam. ³ C^k pūritattabbhāvānam corrected to
pūritattabbhāvānam, C^v pūjitattabbhāvānam corrected to pūritatta-. ⁴ C^s sakkattānam
corrected to sakattānam. ⁵ C^s jayaddinarājassa, C^k jayaddiya-. ⁶ C^k C^v omit pi.
⁷ so all three MSS, instead of vijjhayante? ⁸ C^s koṭṭayante, C^k kottayanto.
⁹ C^k omits pi. ¹⁰ C^k cūla-.

261. „Mahārajjaṃ hatthagataṃ kheḷapiṇḍaṃ¹ va chaḍḍayim,
cajato na hoti laganāṃ. esā me nekkhammapāramīti“

evaṃ nissāṅgatāya² rajjaṃ chaḍḍetvā nikkhamantassa nekkhamma-
pāramī paramatthapāramī nāma jātā. Tathā Vidhūrapaṇḍitakāle³
Mahāgovindapaṇḍitakāle Kuddālapaṇḍitakāle Arakapaṇḍitakāle Bo-
dhiparibbājakakāle Mahosadhapaṇḍitakāle ti paññāpāramiyā⁴ pūritatta-
bhāvānaṃ parimāṇaṃ nāma n' atthi. Ekantena paṇ' assa Sattubhatta-
jātake Senakapaṇḍitakāle

262. „Paññāya⁵ pavicinanto 'haṃ⁶ brāhmaṇaṃ mocayim dukhā,
paññāya⁷ me samo n' atthi, esā me paññāpāramīti“

antobhastagataṃ sappaṃ dassentassa paññāpāramī⁷ paramatthapāramī
nāma jātā. Tathā viriyapāramitādinam pi pūritattabhāvānaṃ parimāṇaṃ
nāma n' atthi. Ekantena paṇ' assa Mahājanakajātake

263. „Atīradassī jalamaḷḷhe hatā sabbe va mānusa.
cittassa aññathā n' atthi. esā me viriyapāramīti“

evaṃ mahāsamuddaṃ tarantassa viriyapāramī paramatthapāramī nāma
jātā. Khantivādajātake

264. „Acetanaṃ va koṭṭente⁸ tiṇhena pharasunā mama
Kāsīrāje na kuppāmi, esā me khantipāramīti“

evaṃ acetanābhāvena viya mahādukkhaṃ adhivāsentassa khantipāramī
paramatthapāramī nāma jātā. Mahāsutasomajātake

265. „Saccavācaṃ unurakkhanto cajitvā mama jīvitam
mocayim ekasataṃ khattiye, paramatthasaccapāramīti“

evaṃ jīvitam cajitvā saccam anurakkhantassa saccapāramī paramattha-
pāramī nāma jātā. Mūgapakkhajātake

266. „Mātāpitā na me dessā. na pi me dessaṃ mahāyasaṃ,
sabbaññutaṃ piyaṃ mayhaṃ, tasmā vataṃ adhiṭṭhahin“ ti

¹ C^o C^o khela-. ² C^o nissāṅgataya. ³ C^o C^o vidhūra-. ⁴ C^o pañña-. ⁵ C^o
paññāya. ⁶ C^o omits haṃ. ⁷ C^o C^o paññā-. ⁸ C^o koṭṭente ⁹ C^o paramatthaṃ
saccapāramīti, C^o paramatthapāramīti.

evaṃ jīvitam¹ pi caṇḍitvā vataṃ adhiṭṭhahantassa adhiṭṭhānapāramī paramatthapāramī nāma jātā. Ekarājaṇātaka

267. „Na maṃ koci uttasati, na pi 'haṃ bhāyāmi'² kassaci.
mettābalen' upatthaddho ramāmi pavane sadā" ti

evaṃ jīvitam pi anavaloketvā mettāyantassa mettāpāramī paramatthapāramī nāma jātā. Lomahamsajātaka

268. „Susāne seyyaṃ kappemi chavaṭṭhikaṃ upadhāy' ahaṃ,
gomaṇḍalā upagantvā rūpaṃ dassent' anappakan" ti

evaṃ gāmadārakesu niṭṭhubhanādīhi c' eva mālāgandhūpahārādīhi ca sukhadukkhaṃ uppādetesu pi upekkhāṃ anatiyattassa upekkhāpāramī paramatthapāramī nāma jātā. Ayam ettha saṃkhepo, vitthārato paṇ' esa attho Cariyāpiṭakato gaheṭṭabbo. Evaṃ pāramiyo pūretvā Vessantarabbhāve³ ṭhito

269. „Acetanāyaṃ puthavī⁴ aviññāya sukhaṃ dukhaṃ,
sāpi dānabalā mayhaṃ sattakkhattuṃ pakampathā" ti

evaṃ mahāpaṭhavikampanāni⁵ mahāpuññāni karitvā āyupariyosāne tato cuto Tusitabhavane nibbatti. Iti Dīpaṃkarapādamūlato paṭṭhāya yāva ayaṃ Tusitapure nibbatti ettakaṃ ṭhānaṃ Dūrenidānaṃ nāma⁶ 'ti vedittabbaṃ.

II. Avidūrenidāna.

Tusitapure vasante yeva pana Bodhisatte Buddhahalālahaṃ⁶ nāma udapādi. Lokasmiṃ⁷ hi tīṇi halālāṇi uppajjanti: Kappahalālahaṃ Buddhahalālahaṃ Cakkavattihalālahaṃ ti. Tattha vassasatasahassassa accayena kappuṭṭhānaṃ bhavissati Lokabyūhā nāma kāmāvacaradevā muttasirā vikiṇṇakesā rudammukhā assūni hatthehi puñjamaṇā rattavatthanīyatthā ativiya virūpavesadhārino⁸ hutvā manussapathe vicarantā evaṃ ārocenti: „mārisā"⁹ ito vassasatasahassassa accayena kappuṭṭhānaṃ bhavissati, ayaṃ loko vinassissati, mahāsamuddo pi

¹ C^o jīvitam. ² C^v bhayāmi. ³ C^k C^v vessantarabbhāve. ⁴ C^k C^v puthavī, C^o pathavī. ⁵ C^o mahāpaṭhavī. ⁶ so all three MSS. instead of -kolāhalaṃ? ⁷ C^v tassāpi lokasmiṃ. ⁸ C^o -dhārīno. ⁹ C^o mārisā mārisā, C^k mārisa.

sussissati, ayaṃ ca mahāpaṭhavi¹ Sineru ca pabbatarājā uddāyhiṣṣanti vinassissanti, yāva Brahmaloḷā lokavināso bhavissatī² mettāni mārisā bhāvētha. karuṇaṃ muditaṃ upekkhaṃ mārisā bhāvētha. mātaraṃ upaṭṭhahatha pitaraṃ upaṭṭhahatha. kule jeṭṭhāpacāyino hotā³ 'ti. Idaṃ Kappahalāhalaṃ nāma. Vassasahasassa accayena pana sabbaññu-Buddho loke uppajjissatī⁴ lokapāladevatā: 'ito mārisā vassasahasassa accayena Buddho loke uppajjissatī⁵ ugghosentā⁶ āhiṇḍanti. Idaṃ Buddhahalāhalaṃ nāma. Vassasatassa pana accayena cakkavattirājā uppajjissatī⁷ devatā yeva: 'ito mārisā vassasataccayena cakkavattiko⁸ rājā loke uppajjissatī⁹ ugghosentiyo āhiṇḍanti. Idaṃ Cakkavattihalāhalaṃ nāma. Imāni tīni halāhalāni mahantāni honti. Tesu Buddhahalāhalasaddaṃ sutvā sakaladasahassacakkavāle¹⁰ devatā ekato sannipatitvā 'asuko nāma satto Buddho bhavissatī¹¹ 'natvā taṃ upasamkamitvā āyācanti, āyācamānā ca pubbanimittesu uppannesu āyācanti. Tadā pana sabbaṃpi tā ekekacakkavāle¹² Cātummahārāja - Sakka - Suyāma - Santusita-Paranimmitavasavatti-Mahābrahmehi saddhiṃ ekacakkavāle¹³ sannipatitvā Tusitabhavane Bodhisattassa santikaṃ gantvā 'mārisā¹⁴, tumhehi dasapāramiyo pūrentehi na Sakkasampattim na Māra-Brahma-Cakkavattisampattim¹⁵ patthentehi pūritā lokanittaraṇaṭṭhāya¹⁶ pana sabbaññutaṃ¹⁷ patthentehi pūritā, so vo dāni kālo mārisa Buddhattāya¹⁸, samayo mārisa Buddhattāya¹⁹ 'ti yācimsu. Atha Mahāsatto devatānaṃ paṭiññaṃ²⁰ adatvā va kālādīpadesakulajanettiāyuparicchedavasena pañcamahāvilocanaṃ nāma vilokesi. Tattha 'kālo nu kho²¹ ti²² 'kālo nu kho²³ ti paṭhamaṃ kālaṃ vilokesi. Tattha vassasatasahassato uddhaṃ vaddhitaāyukālo kālo nāma na hoti, kasmā²⁴ tadā hi sattānaṃ jātijarāmarāṇāni na paññāyanti²⁵, Buddhānaṃ ca dhammadesanā tilakkhaṇamuttā nāma n²⁶ atthi, tesāṃ aniccadukkhamanattā ti kathentānaṃ 'kin nāma²⁷ etaṃ kathentitī²⁸ n²⁹ eva sotabbaṃ na saddhātābbaṃ maññanti³⁰, tato abhisamayo na hoti, tasmīṃ asati aniyyānikaṃ sāsanaṃ hoti, tasmā so akālo. Vassasatato ūnāyukālo³¹ pi kālo na hoti, kasmā? tadā sattā ussannakilesā honti, ussannakilesānaṃ ca dinno ovādo ovādaṭṭhāne na tiṭṭhati udaye dandārājī³² viya khippaṃ

¹ Ck -pathavi. ² C² bhavissati. ³ C³ ugghosento. ⁴ Ck cakkavatti. ⁵ C⁵ -vale.

⁶ so all three MSS. ⁷ Ck na māra na brahma na cakkavattisampattim, C⁷ nā māra na brahma na cakkavattisampattim ⁸ C⁸ nittaraṇa-. ⁹ C⁹ sabbaññutaṃ.

¹⁰ Ck C¹⁰ buddhattāya ¹¹ Ck C¹¹ patimñāni ¹² C¹² omits ti. ¹³ C¹³ paññāyanti

¹⁴ C¹⁴ maññanti. ¹⁵ C¹⁵ -ayakālo. ¹⁶ Ck -rājī.

vigacchati, tasmā so pi akālo. Vassasatasahassato pana paṭṭhāya heṭṭhā vassasatato paṭṭhāya uddham āyukālo kālo nāma, tadā ca vassasatakālo, atha Mahāatto nibbattitabbakālo¹ ti passi. Tato dīpaṃ vilokento saparivāre cattāro dīpe oloketvā „tisu dīpesu Buddhā na nibbattanti, Jambudīpe yeva nibbattanti“ dīpaṃ passi. Tato „Jambudīpo nāma mahā, dasayojanasahassaparimāṇaṃ², katarasmiṃ nu kho padese Buddhā nibbattanti“ okāsaṃ vilokento Majjhimadesaṃ passi. Majjhimadeso nāma „puratthimadisāya Kajaṅgalan nāma nigamo tassa aparena Mahāsālo tatoparaṃ paccantimā janapadā orato majjhe, pubbadakkhiṇāya disāya Salalavatī nāma nadī tatoparaṃ paccantimā janapadā orato majjhe, dakkhiṇāya disāya Setakannikan³ nāma nigamo tatoparaṃ paccantimā janapadā orato majjhe, pacchimāya disāya Thūna⁴ nāma brāhmaṇagāmo tatoparaṃ paccantimā janapadā orato majjhe, uttarāya disāya Usīraddhajo nāma pabbato tatoparaṃ paccantimā janapadā orato majjhe“ ti evaṃ Vinaye vutto padeso. So āyāmato tīni yojanasatāni vitthārato aḍḍhatiyāni parikkhepatō navayojanasatānīti. Etasmiṃ padese Buddhā Paccakabuddhā aggasāvaka mahāsāvaka⁵ asīti mahāsāvaka cakkavattirājā aṇṇe ca mahesakkhā⁶ khattiyabrāhmaṇagahapatimahāsālā uppajjanti. „Idaṃ c’ ettha Kapilavattukam nāma nagaram. tattha mayā nibbattitabban⁷ ti niṭṭham agamāsi. Tato kulam vilokento „Buddhā nāma vessakule vā suddakule vā na nibbattanti, lokasammate pana khattiyakule vā brāhmaṇakule vā ti dvīsu yeva kulesu nibbattanti, idāni ca khattiyakulam lokasammataṃ, tattha nibbattissāmi, Suddhodano nāma rājā me pitā bhavissatīti“ kulam passi. Tato mātaram vilokento „Buddhamātā nāma lolā surādhuttā na hoti, kappasatasahassaṃ pana pūritapāramī, jātito paṭṭhāya akhaṇḍapañcasilā yeva hoti, ayaṃ ca Mahāmāyā nāma devī edisā, ayaṃ ca me mātā bhavissatīti, kittakam pan’ assā⁸ āyun⁹ ti dasannaṃ māsānaṃ upari satta divasāni passi. Iti imaṃ pañcamahāvīlokanaṃ viloketvā „kālo me mārīsa⁷ Buddhabhāvāyā“ ’ti devatānaṃ saṅghaṃ karonto paṭiñṇam⁸, datvā „gacchatha tumhe“ ti tā devatā uyyojetvā Tusitadevatāhi parivuto Tusitapure Nandanavanaṃ pāvisi. Sabbadevalokesu hi Nandanavanaṃ atthi yeva. Tatra naṃ devatā „ito cuto sugatim gacchā“ ’ti⁹ pubbe katakusalakammokāsaṃ

¹ C^k nibbattitabbo kālo. ² C^k C^s -parimāṇaṃ. ³ C^s setakannikan. ⁴ C^s thūna.

⁵ C^k C^s mahesakkā. ⁶ C^s panassa. ⁷ so all three MSS. ⁸ C^s paṭiñṇam.

⁹ C^k C^s ito cuto sugatim gacchati, C^s ito cuto sugatim gaccha ito cuto sugatim gacchātu corrected to -- gacchāti.

sārayamānā vicaranti. So evaṃ devatāhi kusalam sārayamānāhi parivuto tattha vicaranto cavitvā Mahāmāyāya deviyā kucchimim paṭi-andhim ganhi. Tassāvibhāvattham¹ ayaṃ anupubbakathā: tadā kira Kapilavatthunagare² āsālhinakkhattam³ ghuṭṭham ahoṣi. Mahājano nakkhattam kilati⁴. Mahāmāyā devī pure puṇṇamāya sattamadivasato patthāya vigatasurāpānam⁵ mālāgandhavibhūṭisampannam⁶ nakkhattakīlam⁷ anubhavamānā sattamadivase pāto va utthāya gandhodakena nahāyitvā cattāri satasahasāni viśajjētvā mahādānam datvā sabbālamkāravibhūsitā varabhojanam bhuñjitvā uposathaṅgāni⁸ adluthāya alamkatapaṭiyattaṃ sirigabbham pavisitvā sirisāyane nipannā niddam okkamamānā imam supīnam addasa: Cattāro kira nam mahārājāno sāyane⁹ eva saddhim ukkhipitvā Himavantam netvā satthiyojanike Manosilātale sattayojanikassa mahāsālarukkhaṃsa hetthā ṭhapētvā ekamantam aṭṭhamisu. Atha nesaṃ deviyo āgantvā devim Anotattadahaṃ netvā manussamalaharaṇattham nahāpetvā dibbavattham nivāsāpetvā gandhehi vilimpāpetvā dibbapupphāni pilandhāpetvā⁹ — tato avidūre Rajatapabbato, tassa anto kanakavimānam atthi — tattha pācīnasīsakam dibbasāyanam paññāpetvā¹⁰ nipajjāpesum. Atha Bodhisatto setavaravāraṇo hutvā — tato avidūre eko Suvannapabbato — tattha caritvā tato oruḥa Rajatapabbatam abhirūhitvā¹¹ uttaradisato āgama rajatadāmaṇṇāya soṇḍāya setapadumam gahetvā koṇcanādam naditvā kanakavimānam pavisitvā māṭusāyanam tikkhattum padakkhiṇam katvā dakkhiṇapassam tāletvā¹² kucchim pavitṭhasadiso ahoṣi. Evaṃ uttarasālhinakkhattena¹³ paṭi-andhim ganhi. Punadivase pabuddhā devī tam supīnam raṇṇo āroceṣi. Rājā catusaṭṭhimatte brāhmaṇapāmoḁkhe pakkosāpetvā¹⁴ haritupattāya¹⁵ lājādihi katamaṅgalasakkārāya¹⁶ bhūmiyā mahārāhani āsanāni paññāpetvā tattha nisinnānam brāhmaṇānam sappimadhusakkarābhisamkhatassa varapāyāsassa suvaṇṇarajatapāṭiyo pūretvā suvaṇṇarajatapāṭihi yeva paṭikujjetvā¹⁷ adāsi aññehi¹⁸ ca ahatavattakapilagāvidānādīhi¹⁹ te santappesi. Atha tesam sabbakānehi santappitānam²⁰ supīnam ārocāpetvā „kim bhavissatīti” puechi. Brāhmaṇā āhamisu: „mā cintayī mahārāja, deviyā te kucchimi”²¹ gabbho paṭiṭṭhito. so

¹ C^k tassāvibhāsattham. ² C^v -nagare. ³ C^v -salhi-. ⁴ C^k C^v kilati. ⁵ C^k C^v -surāpāna. ⁶ C^v -gandhavibhūṣanasampannam. ⁷ C^v -kīlam. ⁸ C^k uposathagāni. ⁹ C^v pilandhāpetva. ¹⁰ C^k C^v paññāpetva. ¹¹ C^k C^v abhirūhitvā ¹² C^k tāletvā, C^v phāletvā. ¹³ so all three MSS. ¹⁴ C^v pakkhosāpetva. ¹⁵ C^v bharitupannāya corrected to bharitupattaya, C^v haritupattāya. ¹⁶ C^v -maṅgala-. ¹⁷ C^k patikuj-jetvā. ¹⁸ C^k aññehi ¹⁹ C^v āhata- ²⁰ C^v santappikānam. ²¹ C^k kucchimim.

ca kho purisagabbho na itthigabbho, putto te bhavissati, so sace agāraṇi ajjhāvasissati rājā bhavissati cakkavatti¹. sace agārā nikkhamma pabbajissati Buddho bhavissati loke vivattacchaddo² ti. Bodhisattassa pana mātukuccehimhi paṭisandhigahaṇakkhaṇe³ ekappahāren⁴ eva sakaladasasahasā lokadhātu saṅkampi sampakampi sampavedhi. Dvattimsa pubbanimittāni pātur ahimsu: dasasu cakkavālasahas-
sesu⁵ appamāno obhāso phari. tassa taṁ sirim datṭhukāmā viya andhā cakkhūni paṭilabbhimsu, badhirā saddam sunimsu⁶, mūgā samālapimsu, khujjā ujugattā ahesum, paṇḍulā padasā gamanaṁ paṭilabbhimsu, bandhanagatā sabbasattā andubandhanādīhi muccimsu⁷. sabbanarakesu aggi nibbāyi, pittivisaye khuppiṇā vūpasami, tiracchānānaṁ bhayaṁ nāhosi, sabbasattānaṁ rogo vūpasami, sabbasattā piyaṁvadā ahesum, madhurenākārena assā hasimsu⁸ vāraṇā gajjimsu, sabbaturiyāni sakasakanimādaṁ muccimsu aghaṭṭitāni⁹ yeva. manussānaṁ hatthupagā-
dīni¹⁰ ābharaṇāni viravimsu. sabbadā vippasannā ahesum. sattānaṁ sukhāṁ uppādayamāno mudu sītalo vāto vāyi. akālamegho vassi, paṭhavito pi udakaṁ ubbhijjivā vissanā. pakkhino ākāsagamanāṁ vijahimsu. nadiyo assandamānā¹¹ aṭṭhamasu. mahāsamudde madhuraṁ udakaṁ ahosi. sabbatthakam eva pañcavaṇṇehi padumehi sañchannatalo ahosi, thalajajalajādīni¹² sabbapupphāni pupphimsu, rukkhānaṁ khandhesu khandhapadumāni sākhāsu sākhāpadumāni latāsu latāpadumāni pupphimsu, thale silātālāni bhinditvā uparūpari satta satta¹³ hutvā daṇḍapadumāni nāma nikkhamimsu. ākāse olambakapadumāni nāma nibbattimsu. samantato pupphavassaṁ vassimsu¹⁴. ākāse dibbaturiyāni vaj-
jimsu, sakaladasasahasā¹⁵ lokadhātu vaṭṭetvā vissatṭhamālāgulaṁ¹⁶ viya uppīletvā¹⁷ baddhamālākālāpo viya alamkatapaṭiyattāni mālāsanaṁ viya ca ekamālāmālīni¹⁸ vipphurantavālavijāni pupphadhūpagandhaparivāsītā¹⁹ paramasobhaggappattā ahosi. Evaṁ gahitapaṭisandhikassa Bodhisattassa paṭisandhito paṭṭhāya Bodhisattassa c²⁰ eva Bodhisattamātuyā ca upaddavanivāraṇattham khaggahatthā cattāro devaputtā ārakkhamaṁ gāṇhimsu. Bodhisattamātu purisesu rāgacittāni n²¹ uppajji, lābhaggayasag-
gappattā ca ahosi sukhini²² akilantakāyā. Bodhisattā ca anto-

¹ Ck C^v cakkavatti. ² Ck C^v -ganhana-. ³ Ck cakkavāla-. ⁴ C^v C^v sunimsu.
⁵ Ck samuccimsu. ⁶ C^v hesimsu. ⁷ Ck aghaṭṭitāni. ⁸ C^v hatthupagādīni,
C^v hatthupagādīni corrected to hatthupagatādīni, Ck hatthupagādīni. ⁹ C^v C^v
asandamānā. ¹⁰ Ck -jādīhi. ¹¹ C^v satta. ¹² C^v vassi. ¹³ Ck -sahasā ¹⁴ Ck
visattha-, C^v C^v vissatṭhamālāgulaṁ. ¹⁵ Ck upīletvā, C^v uppīletvā. ¹⁶ C^v
ekaekamālīni. ¹⁷ Ck -parivāsītā. ¹⁸ Ck sukhini, C^v sukhini.

kucchigataṃ vippasanne maṇiratane āvutapaṇḍusuttaṃ viya passati. Yasmā ca Bodhisattena vasitakucchi nāma cetiyagabbhasadisā na sakkā hoti aññena¹ āvasitum vā paribhuñjitum vā ta-mā Bodhisattamātā sattāhajāte Bodhisatte kālaṃ katvā Tusitapure nibbattati. Yathā ca aññā² itthiyo dasamāse appatvāpi atikkamitvāpi nisinnāpi nipannāpi vijāyanti na evaṃ Bodhisattamātā. sā pana Bodhisattam dasamāse kucchinā pariharitvā tñitā va vijāyati. ayaṃ Bodhisattamātu dhammatā. Mahāmāyāpi devī pattena telaṃ viya dasamāse kucchiyā Bodhisattam pariharitvā paripuṇṇagabbhā nātigharam gantukāmā³ Suddhodanama-bārājassa ārocesi: „icchāmi⁴ ahaṃ deva kulasantakaṃ Devadahanagaraṃ gantum“ ti. Rājā „ādhū“⁵ ti sampaṭicchitvā Kāpilavatthuto yāva Devadahanagarā maggam samaṃ karetvā kadalipuṇṇaghaṭṭadhajapaṭākādīhi⁶ alankārāpetvā devīm sovaṇṇasivikāya niṭṭhāpetvā amaccasahassena ukkhipāpetvā mahantena parivārena pesesi. Dvinnam pana nagarānam antare ubhayanagaravāsīnam⁷ pi Lumbinivanam⁸ nāma maṇ-galasālavanam atthi. Tasmīm samaye mūlato paṭṭhāya yāva aggasākhā sabbaṃ ekaphāliphullaṃ⁹ aho-si. „ākhantarehi c’¹⁰ eva pupphantarehi ca pañcavaṇṇabhamaragaṇā nānappakārā ca sakunasaṃghā madhurassarena vikūjantā vicaranti. Sakalaṃ Lumbinivanam¹¹ cittalatāvanasadisam mahānubhāvassa rañño susajjitaāpānamañḍalaṃ viya aho-si. Deviyā taṃ disvā sālavanakīlaṃ kīlitukāmātā¹² udapādi. Amaccā devīm gahetvā sālavanam pavasiṃsu. Sā maṇ-galasālamūlaṃ gantvā sālāsākhāyaṃ gaṇhitukāmā aho-si. Sālāsākhā¹³ su-seditavettaggaṃ viya onamitvā deviyā hatthapathaṃ upagañchi¹⁴. Sā hatthaṃ pasāretvā sākhaṃ aggahesi. Tāvad eva c’ assā¹⁵ kammajavātā calīṃsu. Ath’ assā sāniṃ parikkhipitvā mahājano paṭikkami. Sālāsākhaṃ gahetvā tiṭṭhamānāya eva c’ assā gabbhavuṭṭhānaṃ aho-si. Taṃ khaṇaṃ yeva cattāro pi suddhacittā Mahābrahmāno¹⁶ suvaṇṇajālaṃ ādāya sampattā tena suvaṇṇajālena Bodhisattam sampaṭicchitvā mātu purato tñapetvā „attamanā devī¹⁷ hohi, mahesakkho te putto uppanno“ ti āhaṃsu. Yathā pana aññe sattā mātukucchito nikkhamantā paṭikkūlena¹⁸ asucinā makkhitā nikkhamanti na evaṃ¹⁹ Bodhisatto. Bodhisatto

¹ Ck C^s aññena. ² Ck C^s aññā. ³ C^s kadalī-. ⁴ Ck C^s -vāsīnam. ⁵ Ck C^s lumbinī-. ⁶ Ck ekaphāliphullaṃ. C^s ekaphāliphullaṃ. ⁷ C^s C^s lumbinī-. ⁸ Ck sālavanam kīlitu-. C^s sālavanakīlīm kīlitu-. ⁹ C^s upagañji. ¹⁰ Ck tāvadevassā, C^s tāvadevavassā. ¹¹ C^s mahābrahmāno, C^s mahābrahmāno corrected to mahābrahmāno. ¹² C^s devī. ¹³ Ck paṭikkūlena. ¹⁴ Ck taṃ evaṃ, C^s na eva

pana dhammāsano otaranto dhammakathiko viya nissenito¹ otaranto puriso viya ca dve ca hatthe dve ca pāde pasāretvā t̥bitako mātukucchisambhavana kenaci asucinā amakkhito suddho visado kāsikavatthe nikkhittamanīratanaṃ viya jotanto² mātukucchito nikkhami. Evaṃ sante pi Bodhisattassa ca Bodhisattamātuyā ca sakkāratthaṃ ākāso dve udakadhārā nikkhamitvā Bodhi-attassa ca mātu c' assa sarīre utuṃ gāhāpesuṃ. Atha naṃ suvaṇṇajālena paṭiggahetvā t̥hitānaṃ Brahmānaṃ hatthato cattāro mahārājāno maṅgalasammatāya sukkhasamphassāya ajinappaveṇiyā gaṇhiṃsu, tesāṃ hatthato manussā dukūlacumbaṭakena, manussānaṃ hatthato muccitvā³ paṭhaviyaṃ paṭiṭṭhāya puratthimadisāṃ olokesi. Anekāni cakkavālasahassāni⁴ ekaṅgaṇāni⁵ abhesuṃ. Tattha devamanussā gandhamālādīhi pūjayamānā „Mahāpurisa idha tumhehi sadiso añño n' atthi, ku' ettha uttaritaro“⁶ ti āhaṃsu. Evaṃ catasso disā ca catasso anudisā ca heṭṭhā⁷ upariti dasa pi disā anuriloketvā⁸ attano sadisaṃ adisvā „ayaṃ uttarā“⁹ disā“ ti sattapadavītihārena agamāsi Mahābrahmunā setacchattaṃ dhāriyamāno Suyāmena vālavijaniṃ aññehi ca devatāhi sesarājajakudhabhaṇḍabhatthāhi anugammanāno, tato sattamapade t̥hito „aggo 'ham asmi lokassā“¹⁰ 'ti ādikāṃ āsabhiṃ vācāṃ nicchārento sīhanādaṃ nadi¹¹. Bodhisatto hi tiṣu attabhāvesu mātukucchito nikkhantamatto eva vācāṃ nicchāresi Mahosadhattabhāve Vessantarattabhāve imasmiṃ attabhāve ti. Mahosadhattabhāve kir' assa mātukucchito nikkhamantass' eva Sakko devarājā āgantvā candanasāraṃ hatthe t̥hapetvā gato. So taṃ muṭṭhiyaṃ katvā va nikkhanto. Atha naṃ mātā „tāta kiṃ gahetvā āgato sīti“ pucchi. „Osadhaṃ amma“¹² 'ti. Iti osadhaṃ gahetvā āgatattā Osadhadārako t' ev' assa nāmaṃ akaṃsu. Taṃ osadhaṃ gahetvā cāṭiyaṃ pakkhipiṃsu. Āgatāgatānaṃ andhabadhirādīnaṃ¹³ tad eva sabbarogavūpasamāya bhesajjaṃ ahosi. Tato „mahantaṃ idaṃ osadhaṃ“¹⁴ ti uppannavacanaṃ upādāya Mahosadho t' ev' assa nāmaṃ jātaṃ. Vessantarattabhāve pana mātukucchito nikkhamanto dakkhiṇahatthaṃ¹⁵ pasāretvā va „atthi nu kho amma kiñci gehasmiṃ, dānaṃ dassāmiti“ vadanto nikkhami. Ath' assa mātā „sadhane kule nibbatto si tātā“¹⁶ 'ti puttassa hatthaṃ

¹ C^k C^s nissenito. ² C^s jotento. ³ C^k C^s muccitvā. ⁴ U^v cakkavālā-. ⁵ C^k ekaṅgaṇāni, C^s ekaṅgaṇāni. ⁶ C^s evaṃ disā ca catasso catasso anudisā heṭṭhā, C^v evaṃ catasso disā ca catasso anudisā heṭṭhā. ⁷ C^s anuloketvā. ⁸ C^k uttara. ⁹ C^v nadi. ¹⁰ C^k andhabadhirādīnaṃ. ¹¹ C^k omits mahantaṃ idaṃ osadham.

attano hatthatale katvā saḥassatthavikāni thapāpesi. Imasmiṃ pana attabhāve imaṃ sihanādaṃ naditi. Evaṃ Bodhisatto tīsu attabhāvesu mātukucchito nikkhantamatto va vācaṃ nicchāresi. Yathā ca paṭisandhikkhane jātikkhane pi 'ssa dvattimsa pubbaṃmittāni pātur abimsu¹. Yasmīṃ pana samaye amhākaṃ Bodhisatto² Lumbinivane³ jāto⁴ tasmīṃ yeva samaye Rāhulamātā devī⁵ Channo amacco Kāludāyī⁶ amacco Kanthako assarājā Mahābodhi rukkho cattāro nidhikumbhiyo ca jātā, tattha ekā gāvutappamāṇā ekā addhayaḥjanappamāṇā⁷ ekā tigāvutappamāṇā ekā yujanappamāṇā ahoṣīti ime satta sahajātā nāma. Ubhayānagaravāsino Bodhisattāni gaḥetvā Kapilavatthunagaram eva agamaṃsu. Taṃ divasaṃ yeva ca „Kapilavatthunagare Suddhodana-mahārājassa putto jāto. ayaṃ kumāro bodhitale nisīditvā Buddho bhavissatīti“ Tāvatisabbhavane⁸ haṭṭhatuṭṭhā devasaṃghā celukkhepādīni⁹ pavattentā kilimsu¹⁰. Tasmīṃ samaye Suddhodanamahārājassa kulūpako¹¹ atṭhasamāpattilābhī¹² Kāladevalo¹³ nāma tāpasō bhattakiccaṃ katvā divāvihāratthāya Tāvatisabbhavanāni gantvā tattha divāvihāraṃ nisinno tā devatā disvā „kiṃkāraṇaṃ tumhe evaṃ tuṭṭhamānasā kilatha¹⁴, mayhaṃ p'etaṃ kāraṇaṃ kathethā“ ti pucchi. Devatā āhaṃsu: „mārīsa Suddhodanaraṇṇō putto jāto. so bodhitale nisīditvā Buddho hutvā dhammacakkaṃ pavattessati, tassa anantaṃ Buddhalīlham daṭṭhuṃ dhammaṃ ca sotum lacchāmā“ ti iminā kāraṇena tuṭṭh' ambhā¹⁵ ti. Tāpasō tāsāni vacanāni sutvā khippaṃ deva lokato oruḥha rājanivesanaṃ pavisitvā paṇṇattāsane nisinno „putto kira te mahārāja jāto, passissāmi na“ ti āha. Rājā alamkatapaṭiyattam kumāraṃ ānāpetvā¹⁶ tāpasāni vandāpetuṃ abhihari. Bodhisattassa pādā parivattitvā tāpasassa jarāsu paṭiṭṭhaḥimsu. Bodhisattassa hi ten' attabhāvena vanditabbayuttako aṇṇō nāma n'atthi. sace hi ajānantā Bodhisattassa sīsaṃ tāpasassa pādamūle thaṃpeyyuṃ sattadhā assa muddhaṃ¹⁷ phaleyya¹⁷. Tāpasō na me attānaṃ nāsetum yuttan¹⁸ ti utṭhāyāsanaṃ Bodhisattassa aṇḍaṃ paggaḥesi. Rājā taṃ acchariyam disvā attano puttaṃ vandi. Tāpasō atīte cattālīsā kappe anāgate cattālīsā¹⁹ ti asīti kappe anussarati. Bodhisattassa lakkaṇasampattiṃ disvā „bhavissati nu kho Buddho udāhu no“ ti āvajjitvā upadhārento „nissamsayam Buddho bhavissatīti“ ūatvā „acchariyapuriso ayaṃ“ ti

¹ C^o pāturahamsu. ² C^o bodhisatte. ³ C^o C^o lumbinivane. ⁴ C^o C^o jāte.

⁵ C^o devī. ⁶ C^o kāludayī. ⁷ C^o addha-. ⁸ C^o -bhavanato. ⁹ C^o celu-.

¹⁰ C^o kilimsu, C^o C^o kilimsu. ¹¹ C^o kulupako. ¹² C^o C^o -lābhī. ¹³ C^o kāla-.

¹⁴ C^o kilatha ¹⁵ C^o anāpetvā. C^o ānāpetvā ¹⁶ C^o muddhā. ¹⁷ C^o phaleyya

sitaṃ akāsi. Tato „ahaṃ imaṃ Buddhabhūtaṃ daṭṭhuṃ labhissāmi nu kho“¹ ti upadhārento „na labhissāmi, antarā yeva kālaṃ katvā Buddhasatena pi Buddhasahasena pi gantvā bodhetuṃ asakkuneyyo“² Arūpabhava³ nibbattissāmiti“⁴ disvā „Evarūpaṃ nāma acchariyapurisaṃ Buddhabhūtaṃ daṭṭhuṃ na labhissāmiti“⁵. mahatī⁶ vata me jāni⁷ bhavissatīti“⁸ parodi. Manusā disvā „ambhākaṃ ayyo idāṃ“⁹ eva hasitvā puna rodituṃ upaṭṭhito. kin nu kho bhante ambhākaṃ ayyaputtassa koci antarāyo bhavissatīti“¹⁰ pucchimsu. „N“¹¹ atth¹² etassa antarāyo. nissamsayena Buddho bhavissatīti“¹³. „Atha kasmā paroditthā“¹⁴ ti. „Evarūpaṃ purisaṃ Buddhabhūtaṃ daṭṭhuṃ na labhissāmi. mahatī⁷ vata me jāni⁸ bhavissatīti“⁹ attānaṃ anusocanto rodāmīti“¹⁰ āha. Tato „kin nu kho me nātakeṣu koci etaṃ Buddhabhūtaṃ daṭṭhuṃ labhissati na labhissatīti“¹¹ upadhārento bhāgineyyaṃ Nālakadārakaṃ addasa. So bhāginiyā gehaṃ gantvā „kahaṃ te putto Nālako“¹² ti. „Gehe ayya“. „Pakkosāhi“¹³ nan“¹⁴ ti. Attano „antikaṃ āgataṃ āha: „Tāta Suddhodanamahārājaṣa kule putto jāto Buddhaṃkuro. esa pañcatimsa vassāni atikkamitvā Buddho bhavissatīti“¹⁵. tvaṃ etaṃ daṭṭhuṃ labhissasīti. ajj¹⁶ eva pabbajjhīti“¹⁷. Sattasītikotiḍḍhane kule nibbatto dārako „na maṃ mātulo anatthe niyojessatīti“¹⁸ cintetvā tāvad eva antarāpanato¹⁹ kāsāvāni c²⁰ eva mattikāpattaṃ ca āharāpetvā kesamassuṃ ohāretvā kāsāvāni vatthāni acchādetvā „yo loke uttamapuggalo taṃ uddissa mayhaṃ pabbajjā“²¹ ti bodhisattābhimukhaṃ añjalim²² paggayha pañcapaṭiṭṭhiteṇa vanditvā pattaṃ thavikāya pakkhipitvā aṃsakūṭe olambetvā Himavantaṃ pavisitvā samanadhammaṃ akāsi. So paramābhīsambodhiṃ pattaṃ Tathāgataṃ upasāmakamitvā Nālakapaṭipadaṃ kathāpetvā puna Himavantaṃ pavisitvā arahattaṃ patvā ukkaṭṭhapaṭipadaṃ paṭipanno satt²³ eva māse āyūṃ pāletvā ekam Suvāṇṇapabbataṃ nissāya tṭhitako va anupādisesāya Nibbānadhātuyā parinibbāyi. Bodhisattam pi kho pañcamadivase²⁴ sīsaṃ nahāpetvā²⁵ „nāmagahaṇaṃ gaṇhissāmā“²⁶ ti rājabhavanaṃ catujātikagandhehi vilimpitvā lājapañcamakāni pupphāni vikiritvā asambhinnaṃ pāyāsam pacāpetvā tīṇaṃ vedānaṃ pārage aṭṭhasataṃ brāhmaṇe nimantetvā rājabhavane nisīdāpetvā subhojanaṃ bhojetvā

¹ C^s adds no. ² C^s asakkuneyye. C^v asakkuneyye. ³ C^s arupabhavane. ⁴ C^s labhissāmi. ⁵ C^k mahatī. ⁶ C^k jāti. ⁷ C^k mahatī. ⁸ C^k jāti. ⁹ C^k pakkosahi.

¹⁰ C^s C^v bhavissasīti. ¹¹ C^k C^s antarāpanato. ¹² C^k añjalim. ¹³ C^k pañcadivase.

¹⁴ C^k nahāpetvāna.

mahāsakkāraṃ katvā „kin nu kho bhavissatī“ lakṣhaṇāni paṭiggahāpesuṃ¹. Tesu

270. Rāmo Dhajo Lakṣhaṇo cāpi Manti
Koṇḍañño ca Bhojo Suyāmo Sudatto.
ete tadā aṭṭha ahesuṃ brāhmaṇā.
chalaṅgavā² mantāni vyākariṃsū ti

ime aṭṭh' eva brāhmaṇā lakṣhaṇapaṭiggāhākā¹ ahesuṃ. Paṭisandhi-gaṇadivase supino⁴ pi eteh' eva paṭiggahito⁵. Tesu satta janā dve aṅguliyo ukkhipitvā dvedhā vyākariṃsu: „imehi lakṣhaṇehi samannāgato agāraṃ ajjhāvasamāno rājā hoti cakkavattī⁶. pabbajamāno Buddho“ ti sabbaṃ cakkavattiraṇṇo śiribhavaṃ ācikkhiṃsu. Tesāṃ pana sabbadaharo gottato Koṇḍañño nāma māṇavo⁷ Bodhisattassa lakṣhaṇavarāṇippattiṃ oloketvā „etassa agāramajjhe ṭhānakāraṇaṃ n' atthi, ekanten' eva vivattaacchaddo Buddho bhavissatī“ ekam eva aṅgulim ukkhipitvā ekasavyākaraṇaṃ vyākāsi. Ayaṃ hi katādhikāro pacchimabharikasatto paṇṇāya itare satta jane abhiḥbhavitvā „imehi lakṣhaṇehi samannāgatassa agāramajjhe ṭhānaṃ nāma n' atthi, asāmisayaṃ Buddho bhavissatī“ ekam eva gatiṃ addasa. tasmā ekam aṅgulim ukkhipitvā evaṃ vyākāsi. Atha te⁸ brāhmaṇā attano gharāni gantvā putte āmantayīṃsu: „tātā⁹, amhe mahallakā. Suddhodanamahārājassa puttāṃ sabbaññutaṃ pattāṃ¹⁰ mayāṃ sambhavyeyyāma vā no vā. tumhe tasmīṃ kumāre sabbaññutaṃ patte tassa vāsane pabbajeyyāthā“¹¹ ti. Te satta pi janā yāvatāyukāni ṭhatvā yathākammaṃ gatā. Koṇḍañño māṇavo va arogo ahoṣi. So Mahāsatte buddhiṃ anvāya mahābhiniḥkhamanaṃ abhinikkhamitvā anukkamena Uruvelaṃ gantvā „ramaṇīyo¹² vata ayaṃ bhūmibhāgo. alāpi vat' idaṃ kulaputtassa padhānatthikassa padhānāyā“ ti cittaṃ uppādetvā tattha vāsaṃ upagato. „Mahāpuriso pabbajito“ ti sutvā tesāṃ brāhmaṇānaṃ putte upasāṃkamitvā evaṃ āha: „Siddhatthakumāro kira pabbajito. so nissāmsayaṃ Buddho bhavissati. sace tumhākaṃ pitaro arogā¹³ assuṃ aṇṇaṃ nikkhamitvā pabbajeyyūṇi, sace tumhe pi iccheyyātha etha. ahaṃ taṃ purisaṃ anupabbajissāmi“ ti. Te sabbe ekacchandā bhavituṃ

¹ Ck paṭiggahesuṃ. ² Ck Cs chalaṅgavā. ³ Ck Cs -paṭiggahākā, Cv -paṭiggahakā.

⁴ Ck Cs supine. ⁵ Cv paṭiggahimsu. ⁶ Ck Cv cakkavattī. ⁷ Cs māṇavo.

⁸ Ck ne. ⁹ Cs tātā. ¹⁰ Cs sabbaññutappattāṃ. ¹¹ Ck Cs pabbajeyyāthā.

¹² Cs ramaṇīyo. ¹³ Ck ārogā.

nāsakkhiṃsu. Taṃ janā na pabbajimsu. Koṇḍaññabrāhmaṇaṃ
 jeṭṭhakaṃ katvā itare cattāro pabbajimsu. Te pañca pi janā
 Pañcavaggiyatherā nāma jātā. Tadā pana rājā „kiṃ disvā mayhaṃ
 putto pabbajissatī“ pucchi. „Cattāri pubbanimittānīti“. „Kataraṃ
 katarāṃ cā“¹ ti. „Jarājiṇṇaṃ vyādhitaṃ mataṃ pabbajitaṃ“ ti. Rājā
 „ito paṭṭhāya evarūpānaṃ mama puttassa santikaṃ upasaṃkhamitūṃ
 mā adatttha, mayhaṃ puttassa Buddhabhāvena kammaṃ u’ atthi, ahaṃ
 mama puttaṃ dvisahassadīparivārānaṃ catunnaṃ mahādīpānaṃ
 issariyādhīpaccaṃ rajjaṃ kārentaṃ chattiṃsayojanaparimaṇḍalāya
 parisāya parivutaṃ gaganatale vicaramānaṃ passitukāmo“ ti, evaṃ ca
 pana vatvā imesaṃ catuppakārānaṃ purisānaṃ kumārassa cakkhupathe
 āgamaṇaṃ² nivāraṇatthaṃ catuṣu disāsu gāvute gāvute ārakkhaṃ
 ṭhapesi. Taṃ divasaṃ ca pana maṅgalaṭṭhāne sannipatītesu asītiyā
 nātikulasahassee ekeko ekamekaṃ puttaṃ paṭijāni: „ayaṃ Buddho
 vā hotu rājā vā. mayā ekamekaṃ³ puttaṃ dassāma, sace pi Buddho
 bhavissati khattiyasamaṇeh’ eva purakkhataparivārīto vicarissati, sace
 pi rājā bhavissati khattiyakumāreh’ eva purakkhataparivārīto
 vicarissatīti“. Rājā Bodhisattassa uttamarūpasampannā vigatasabbadosā
 dhātiyo paccupaṭṭhāpesi. Bodhisatto anantena parivārena mahantena
 sirisobhaggena vadḍhati. Ath’ ekadivasaṃ rañño vappamaṅgalaṃ nāma
 ahoṣi. Taṃ divasaṃ sakalanagaraṃ devavimānaṃ viya alaṃkaronti.
 Sabbe dāsakammakārādayo abhavaṭṭhanivattā gandhamālādīpatimaṇḍitā
 rājakule sannipatanti. Rañño kammante naṅgalasahasam⁴ yojjyati.
 Tasmiṃ pana divase ekena ūnaṃ aṭṭhasataṃ saddhiṃ balivaddarasmiyottehi
 rajataparikkkhatāni⁵ honti. Rañño ālambananaṅgale⁶ pana ratta-
 suvaṇṇaparikkhatāni⁷ hoti. Balivaddānaṃ siṅgarasmiyatodāpi suvaṇṇa-
 parikkhatā⁸ va⁹ honti. Rājā mahāparivārena nikkhamanto puttaṃ
 gahetvā āgamāsi. Kammantaṭṭhāne eko jamburukkho bahalapalāso
 sandacchāyo ahoṣi. Tassa heṭṭhā kumārassa sayanaṃ paññāpetvā¹⁰
 upari suvaṇṇatārakhacitaṃ vitānaṃ bandhāpetvā sāṇipākārena¹¹ parik-
 khipāpetvā ārakkhaṃ ṭhāpetvā rājā¹² sabbālaṃkāraṃ alaṃkaritvā
 amaccaparivuto naṅgalakaraṇaṭṭhānaṃ āgamāsi. Tattha rājā suvaṇṇa-
 naṅgalaṃ¹³ gaṇhāti, amaccā ekaūnaṭṭhasataṃ rajatanāṅgalāni, kassakā
 sesanaṅgalāni, te¹⁴ tāni gahetvā ito c’ ito ca kasanti. Rājā orato
 vā pāraṃ gacchati pārato vā oraṃ āgacchati, etasmiṃ¹⁵ ṭhāne

¹ Cs āgamaṇa. ² Cs ekameka. ³ Cv naṅgala-. ⁴ Cv parikkhitāni. ⁵ Cs Cv
 -naṅgale. ⁶ Cv -parikkhitāni. ⁷ Cv -parikkhitā, Ck -parikkatā. ⁸ Ck vā.
⁹ Cs paññāpetvā. ¹⁰ Cs sāni-. ¹¹ Cv -naṅgalāni. ¹² Cv ke. ¹³ Cs ekasmiṃ.

mahāsampattim¹ anubhosi². Bodhisattaṃ parivāretvā nisinnā dhātiyo „rañño sampattim passissāmā“³ 'ti antosānito⁴ bahi nikkhantā. Bodhisatto ito c'ito ca olokeno kañci adisvā vegena utthāya pallamkam ābhujitvā ānāpāne pariggahetvā paṭhamajjhānam nibbattesi. Dhātiyo khajjabhojjantare vicaramānā thokaṃ cirāyimsu. Sesarukkhānaṃ chāyā ativattā tassa pana rukkhassa parimaṇḍalā hutvā atthāsi. Dhātiyo „ayyaputto ekako“⁵ ti vegena sāṇiṃ ukkhipitvā anto pavisaṃānā Bodhisattaṃ sayane pallamkena nisinnam taṃ ca pāṭihāriyaṃ disvā gantvā rañño ārocesuṃ: „deva kumāro evaṃ nisinnō. aññesaṃ rukkhānaṃ chāyā ativattā jamburukkhassa chāyā parimaṇḍalā tthitā“⁶ ti. Rājā vegenāgantvā pāṭihāriyaṃ disvā „idaṃ te tāta dutiyaṃ vandanā“⁷ ti puttam vandi. Atha anukkamena Bodhisatto soḷasavassapadesiko jāto. Rājā Bodhisattassa tinaṃ utūnaṃ anucchavike tayo pāsāde kāresi ekaṃ navabhūmakam⁸ ekaṃ sattabhūmakam⁹ ekaṃ pañcabhūmakam¹⁰. cattālīsasahassā ca nāṭakiyo upatthāpesi. Bodhisatto devo viya accharāsaṃghaparivuto alamkatanāṭakaparivuto nippurisehi turiyehi paricāriyamāno¹¹ mahāsampattim anubhavanto utuvārena utuvārena tesu tesu pāsādesu viharati. Rāhulamātā pan' assa devī aggamahesi¹² ahoṣi. Tass' evaṃ mahāsampattim anubhavantassa ekadivasaṃ nāṭisaṃghassa abbhantare ayaṃ kathā udapādi: „Siddhatto kilāpasuto¹³ va vicarati. na kiñci sippaṃ sikkhati. saṅgāme¹⁴ paccupatthite kiṃ karissatīti“. Rājā Bodhisattaṃ pakkosāpetvā „tāta tava nāṭakā 'Siddhattho kiñci sippaṃ asikkhitvā kilāpasuto¹⁵ va vicaratīti“ vadanti, ettha kiṃ pattakāle maññasīti¹⁶. „Deva mama sippaṃ sikkhanakiccaṃ n' atthi, nagare mama sippaṃ dassanattam bheriṃ carāpettha. ito sattamadvase nāṭakānaṃ sippaṃ dassessāmīti“. Rājā tathā akāsi. Bodhisatto akkhanavedhivā vedhidhanuggahe¹⁷ sannipātāpetvā mahājanassa majhe aññehi ca dhanuggahehi asādhāraṇam nāṭakānaṃ dvādasavidhaṃ sippaṃ dassesi. Taṃ Sarabhaṅgajātake āgatanāyena veditabbaṃ. Tadāssa nāṭisaṃgho nikkamkho ahoṣi. Ath' ekadivasaṃ Bodhisatto uyyānabhūmiṃ gantukāmo sārathim āmanetvā „ratham yojeḥitī“ āha. So „sādhū“¹⁸ 'ti paṭisunitvā¹⁹ mahārahaṃ uttamaratham sabbālamkārena alamkaritvā kumudapattavaṇṇe

¹ C^s C^v mahāsampatti. ² C^s C^v ahoṣi. ³ C^k C^v antosānito. ⁴ C^v parimaṇḍalā'tthitā corrected to parimaṇḍalatthitā. ⁵ C^v -bhūmakam. ⁶ C^k parivāriyamāno. ⁷ C^k C^v aggamahesi. ⁸ C^k kilāpasūto, C^v kilāpasuto. ⁹ C^k saṅgāme. ¹⁰ C^k kilāpasūto, C^v kilāpasuto. ¹¹ C^k C^s mamñasīti. ¹² C^v vālavedhi. ¹³ C^k C^s paṭisunitvā.

⁸ C^h C^s abhiruhi. ⁹ C^h paricārika-

ahosi. So „ko nu kho maṃ imamahā ṭhānā cāvetukāmo“ ti upadhārento Bodhisattassa alaṃkaraṇakālaṃ disvā Vissakammaṃ āmantesi: „samma Vissakamma. Siddhatthakumāro aṭṭha adḍharattasamaye mahābhiniḱkhamanaṃ¹ nikkhamissati. ayaṃ assa pacchimo alaṃkāro, uyyānaṃ gantvā Mahāpurisaṃ dibbaalaṃkārehi alaṃkarohi“². So „sādhū“³ ti paṭisūṇitvā devatānubhāvena taṃ khaṇaṃ yeva upasaṃkamitvā tass’ eva kappakasaḍḍiso hutvā kappakassa hatthato veṭhanadussaṃ gahetvā Bodhisattassa sīsaṃ veṭhesi. Bodhisatto hatthasamphassen’ eva „nāyaṃ manusso, devaputto eko“⁴ ti aññāsi⁵. Veṭhanen’ eva veṭhitamatte sīsamoliyaṃ maniratanākārena dussasahassaṃ abbhuggaṇṇhi⁶. puna veṭhentaṃsa dussasahassaṃ⁷ ti dasakkhattuṃ veṭhentaṃsa dasadussasahasāni abbhuggacchiṃsu. Sīsaṃ khuddakaṃ dussāni bahūni kathaṃ abbhuggatāniti na cintetabbaṃ, tesu hi sabbamahantaṃ sāmalaṭāpupphappamāṇaṃ avasesāni kutumbakapupphappamāṇaṃ ahesuṃ. Bodhi-sattassa sīsaṃ kiṇṇakkhagavacchitaṃ⁸ viya kuyyaka-pupphaṃ⁹ ahosi. Ath’ assa sabbālaṃkārapatimaṇḍitaṃ sabbatālāvacaṇesu¹⁰ sakāni sakāni ca paṭibhānāni¹¹ dassayantesu¹² brāhmaṇesu jaya-nandā-ti-ādi-vacanehi sūtamāghatandhakādisu¹³ nānappakārehi maṅgalavacanathutighosehi¹⁴ sambhavantesu¹⁵ sabbālaṃkārapatimaṇḍitaṃ¹⁶ rathavaraṃ abhirūhi¹⁷. Tasmiṃ samaye „Rāhulamātā puttaṃ vijjātā“ ti sutvā Suddhodanamahārājā „puttaṃ me tutṭhiṃ“¹⁸ nivedethā¹⁹ ti sāsanaṃ²⁰ paṇiṇi. Bodhisatto taṃ sutvā „Rāhulo jāto, bandhanaṃ jātan“ ti āha. Rājā „kiṃ me putto avacā“ ti pucchitvā taṃ vacanaṃ sutvā „ito paṭṭhāya me nattu“²¹ Rāhulakumāro yeva nāmaṃ hotū²² ti. Bodhisatto pi kho rathavaraṃ āruya mahantena yaṇena atimanorameṇa²³ sirisobhaggena nagaraṃ pāvisi. Tasmiṃ samaye Kisāgotamī nāma khattiyakāṇṇā uparipāsāḍavaratalagatā nagaraṃ padakkhiṇaṃ kurumāṇassa Bodhisattassa rūpasirīṃ disvā piṭisomanassajātā imaṃ udānaṃ udānesi:

21. „Nibbutā nūna sā mātā.

nibbuto nūna so pitā,

nibbutā nūna sā nāri¹

yaṃ nāyaṃ² idiso patiti.“

¹ Ck Cv -nikkhamanaṃ. ² Cv eso. ³ Ck Cs amñāsi. ⁴ Ck Cs abbhuggaṇṇhi
⁵ Cv -sahasāni. ⁶ Ck kiṇṇakkha-. ⁷ Cv kuyyātha- corrected to kuyyāta-.
⁸ Cv -tālā-. ⁹ Cs paṭibhānāni ¹⁰ Cs suta- -disu, C^v suta- -tandhakādisu
corrected to -khandakādisu. ¹¹ Cv maṅgala-. ¹² Cv sambhāventesu. ¹³ Ck
-patimaṇḍita. ¹⁴ Ck Cs abhirūhi. ¹⁵ Ck Cv tutṭhi. ¹⁶ Ck sāsanaṃ. ¹⁷ Ck Cs
nattā. ¹⁸ Ck atimanohareṇa. ¹⁹ so all three MSS. ²⁰ Ck yaṃ nāyaṃ.

Bodhisatto taṃ sutvā cintesi: „ayam evaṃ āha, evarūpaṃ attabhāvaṃ passantiyā mātuhadayaṃ nibbāyati pituhadayaṃ nibbāyati pajā-patihadayaṃ¹ nibbāyatīti², kasmīṃ nu kho nibbuta hadayaṃ nibbutaṃ³ nāma hotīti“. Ath' assa kilesesu virattamānasassa etad ahoṣi: „rūgaggimhi nibbuta nibbutaṃ nāma hoti, dosaggimhi mohag-gimhi nibbuta nibbutaṃ nāma hoti, mānadiṭṭhiādisu sabbakilesadarathesu nibbutesu nibbutaṃ⁴ nāma hoti, ayaṃ me sussaṇaṃ⁵ sāvesi. ahaṃ hi nibbānaṃ gavesanto carāmi, ajj' eva mayā gharāvāsaṃ chaḍḍetvā“ nikkhamma pabbajitvā nibbānaṃ gavesituṃ vaṭṭati⁶. ayaṃ imissā ācariyabhāgo hoti“ ti kaṇṭhato omuñcitvā Kisaṅgotamiyā satasa-hassagghaṇakam⁷ muttāhāraṃ pesesi. Sā „Siddhatthakumāro mayi paṭibaddhacitto hutvā paṇṇākāraṃ peseti“ somanassajātā ahoṣi. Bodhisatto pi mahantena sirisobhaggena attano pāsādaṃ abhirūhitvā⁸ sirisayane nipajji. Tāvad eva naṃ sabbālaṃkārapatimaṇḍitā naccagītādisu⁹ susikkhitā devakaṇṇā¹⁰ viya rūpappattā itthiyo nānā-turiyāni gahetvā samparivārayitvā abhiraṃapentiyo naccagītavāditāni payojayimsu. Bodhisatto kilesesu virattacittatāya naccādisu¹² anabhirato muhuttaṃ niddaṃ okkami. Tāpi itthiyo „yass' atthāya mayaṃ naccādinī payojayema so niddaṃ upagato, idāni kimatthaṃ kilamāma“ ti gahitagahitāni turiyāni ajjhottharitvā nipajjimsu. Gandhatelapadipā jhāyanti. Bodhisatto pabujjhivā sayanapitṭhe pallaṅkena nisīno addasa tā itthiyo turiyabhaṇḍāni avattharitvā niddāyantiyo ekaccā paggharitakhelā¹³ lālākilinnagattā ekaccā dante khādantiyo ekaccā kākacchantiyo ekaccā vippalapantiyo¹⁴ ekaccā vivaṭṭamukhā ekaccā apagatavattā¹⁵ pākāṭabhībhācchasambādhaṭṭhānā¹⁶. So tāsaṃ taṃ vippakāraṃ disvā bhīyyosomattāya¹⁷ kāmesu viratto ahoṣi. Tassa alaṃkatapaṭiyattaṃ sakkabhavanasadisam pi taṃ mahātalaṃ vippavid-dhanānākuṇapabharitaṃ¹⁸ āmakasusānaṃ viya upaṭṭhāsi, tayo bhavā ādittagehasadisā viya khāyimsu. „upaddutaṃ vata bho upassaṭṭhaṃ vata bho“ ti udānaṃ pavatti, ativiya pabbajjāya cittaṃ nāmi. So „ajj' eva mayā mahābhīnikkhamanaṃ¹⁹ nikkhamituṃ vaṭṭatīti“ sayanā vutṭhāya dvārasamīpaṃ gantvā „ko etthā“ ti āha.

¹ C^k C^s pajāpatī-. ² C^k nibbāyati. ³ C^k C^s nibbutā. ⁴ C^k C^v nibbutaṃ.

⁵ C^k C^s sussaṇaṃ. ⁶ C^k C^v chaḍḍetvā. ⁷ C^s vaddhati. ⁸ all three MSS. -gghaṇakam.

⁹ C^k C^s abhirūhitvā. ¹⁰ C^k -tādisu. ¹¹ C^s -kaṇṇā. ¹² so all three MSS.

¹³ C^k C^s -khelā, C^v -khelā corrected to -khela. ¹⁴ C^k vippalapanantiyo.

¹⁵ C^v apagatavattā. ¹⁶ C^k -sambandha-. ¹⁷ C^s C^v bhīyyo-. ¹⁸ C^k vippaṭi-

viddhanānākuṇapa-. ¹⁹ C^v mahābhīnikkhamanaṃ.

Ummāre sīsam katvā nipanno Channo „aham ayyaputta Channo“ ti āha. „Aham ajja mahābhinnikkhamanaṃ¹ nikkhamitukāmo. ekaṃ me assaṃ kappehiti“. So „sādhu devā“² ti assabhaṇḍakaṃ gahe tvā assa-
-ālaṃ gantvā gandhatelapadīpeṣu jalanteṣu sumanapattavitanassa³
hetthā ramaṇīye bhūmibhāge thitam Kanthakam a-sarājānaṃ disvā
„ajja mayā imam eva kappetuṃ vaṭṭatīti“⁴. Kanthakaṃ kappesi. So
kappiyamāno va aññāsi⁵: „ayam kappanā atigālhā, aññeṣu divasesu
uyyānakilādigumane kappanā viya na hoti. mayham ayyaputto ajja
mahābhinnikkhamanaṃ⁶ nikkhamitukāmo bhavi-satīti“. tato tuṭṭhamānaso
mahāhasitam hasi⁷. So saddo sakalanagaram pattharivā gaccheyya.
Devatā pana taṃ saddam nirumbhivā⁸ na kassaci sotum adāṃsu.
Bodhisatto pi kho Channaṃ pesetvā va „puttam tāva passissāmiti“
cintetvā nisinnapallamkato vutthāya Rāhulamātāya vasanaṭṭhānaṃ
gantvā gabbhadvāram vivari. Tasmīṃ khane antogabbhe gandhatelap-
padīpo jhāyati. Rāhulamātā sumanamallikādīnaṃ pupphānaṃ ammaṇa-
mattena abhiṭṭhāna-ayane puttassa matthake hattham thapetvā
niddāyati. Bodhisatto ummāre pādaṃ⁹ thapetvā thitako va oloketvā
„sac“ āhaṃ deviyā hattham apanetvā mama puttam gaṇhissāmi devī
pabujjhissatīti¹⁰, evaṃ me gamanantarāyo bhavi-satīti. Buddho hutvā va
āgantvā passissāmiti¹¹ pāsādatalato otari. Yam pana Jātakat-
thakathāya „tadā sattāhajāto Rāhulakumāro hotīti“ vuttaṃ taṃ
sesaṭṭhakathāsu¹² n¹³ atthi. Tasmā idam eva gaheṭabbam. Evaṃ
Bodhisatto pāsādatalā otarivā assasamīpam gantvā evam āha: „tāta
Kanthaka, tvaṃ ajja ekarattim mam¹⁴ tārāya¹⁵, aham taṃ missāya
Buddho hutvā sadevakam lokam tāre-sāmiti“, tato ullamghitvā
Kanthakassa piṭṭhiṃ abhirūhi¹⁶. Kanthako gīvato¹⁷ paṭṭhāya āyāmena
atthārasahattho hoti tadanucchavikena ubbedhena samannāgato thāma-
jvasampanno sabba-eto dhota-samkhasadīso. So sace haseyya¹⁸ vā
pādasaddam kareyya vā¹⁹ saddo sakalanagaraṃ avatthareyya. tasmā
devatā attano ānubhāvena tassa yathā na koci suṇāti evaṃ hasitaṃ-
saddaṃ sannirumbhivā²⁰ akkamaṇaakkamaṇapadavāre²¹ hatthatalāni
upanāmesum. Bodhi-atto a-savarassa piṭṭhivaramajjhagato²² Channaṃ

¹ C^v mahābhinnikkhamanaṃ. ² C^v -paddha-. ³ C^v vaddhatīti. ⁴ C^k C^v aññāsi.

⁵ C^v mahābhinnikkhamanaṃ. ⁶ C^v mahāhasitam hesi. C^v mahāhasitam hamsito corrected to -hamsi. ⁷ C^k C^v nirumbhivā. ⁸ C^k padam. ⁹ C^v pabujjhissati.

¹⁰ C^k sesakathakathāsu. ¹¹ C^v man. ¹² C^k tārāya, C^v tārāya corrected to tārāya. ¹³ C^k C^v abhirūhi. ¹⁴ so all three MSS. ¹⁵ C^k hasseyya, C^v hesseyya.

¹⁶ C^k C^v omit vā. ¹⁷ so all three MSS. ¹⁸ C^k akkamaṇaakkamaṇa-, C^v akkamaṇaakkamaṇa-. ¹⁹ C^k piṭṭhivaramajjhagato. C^v piṭṭhimajjhagato.

assassa vāladhiṃ gāhāpetvā aḍḍharattasamaye mahādvārasamīpaṃ patto. Tada pana rājā „evaṃ Bodhisatto yāya kāyaci velāya nagaradvāraṃ vivaritvā nikkhamitum na sakklissaṭṭi“ dvisu dvārakavātesu ekekaṃ¹ purisasaḥassena vivaritabbam kārāpesi. Bodhisatto thāmaḥbalasampanno hatthigaṇaṇāya koṭisaḥassahatthiṇam balam dhāreti purisagaṇaṇāya dasapurisaḥassassa². So cintesi: „sace dvāraṃ na avāpurīyati ajja Kanthakassa piṭṭhe nisiṇṇo va vāladhiṃ gahetvā thitena Channena saddhiṃ yeva Kanthakam ūrūhi³ nippīletvā⁴ aṭṭhārasahatthubbedham pākāraṃ uppatitvā atikkamissāmi“. Channo cintesi: „sace dvāraṃ na vivarīyati aham ayyaputtaṃ khandhe nisīdāpetvā Kanthakāṃ dak-
khīṇahatthena kucchiyaṃ parikkhīpanto upakaecchantare katvā pākāraṃ uppatitvā atikkamissāmi“. Kanthako pi cintesi: „sace dvāraṃ na vivarīyati aham attano sāmikāṃ piṭṭhiyaṃ yathāniṣṇaṃ eva Channena vāladhiṃ gahetvā thitena saddhiṃ yeva ukkhipitvā pākāraṃ uppatitvā atikkamissāmi“. Sace dvāraṃ na avāpurīyittha yathācintitaṃ eva tisu janesu aññataro⁵ sampādeyya. Dvāre adhivatthā devatā pana dvāraṃ vivari. Tasmīṃ yeva khaṇe Māro „Bodhisattam nivattessāmi“ āgantvā ākāse thito āha: „mārisa mā nikkhami, ito te sattame divase cakkaratanaṃ pātubhavissati, dvisahassaparittadīpaparivārānaṃ catunnaṃ mahādīpānaṃ rajjaṃ kāressasi, nivatta mārisa“ ti āha. „Ko si tvaṃ“ ti. „Ahaṃ Vasavattīti“. „Māra jānāmi“ aham mayhaṃ cakkaratana-
pātubhāvaṃ, anattiko haṃ rajjena, dasasaḥassilokadhātum⁶ unādetvā Buddho bhavissāmi“ āha. Māro „ito dāni te paṭṭhāya kāmavitakkāṃ vā vyāpādavittakkam vā vihiṃsāvitakkāṃ vā cintitakāle jānissāmi“ otārāpekho chāyā viya anapagacchanto⁷ anubandhi. Bodhisatto pi hatthagataṃ cakkavattirajjaṃ khelapiṇḍam⁸ viya anapekko chaḍḍetvā⁹ mahantena sakkārena nagarā nikkhamitvā āsālhipuṇṇamāya¹⁰ uttarāsālhanakkhatte¹¹ vattamāne nikkhamitvā ca puna nagaraṃ apaloketukāmo jāto, evaṃ ca pan¹² assa citte uppannamatte yeva „Mahāpurisa na tayā nivattitvā olokanakamam katan“ ti vadamānā viya mahāpaṭṭhavi¹³ kulālacakkaṃ viya chijjitvā parivatti. • Bodhisatto nagarābhimukho thitvā nagaraṃ oloketvā tasmīṃ puthavippadese¹⁴ Kanthakanivattana-
nacetiyatthānaṃ dassetvā gantabbamaggābhimukhaṃ¹⁴ Kanthakam

¹ C^k C^v ekeka. ² C^v dasapurisaḥassānaṃ, C^s koṭisaḥassassa leaving out dasapurisa. ³ C^v ūrūhi. ⁴ C^k C^s nippīletva. ⁵ C^k C^s aññataro. ⁶ C^s C^v dasasaḥassī-. ⁷ C^k C^s anupagacchanto. ⁸ C^k C^s khela-. ⁹ C^k chaḍḍetvā.
¹⁰ C^k āsālhi-, C^v asālhi-. ¹¹ C^k uttarāsālhanakkhattena, C^v uttarasālhanakkhatte.
¹² C^k C^v mahāpaṭṭhavi. ¹³ C^k pathavi-. ¹⁴ C^s gantabbamaggābhimukhaṃ,
C^v gantabbamaggābhimukho.

katvā pāyāsi mahantena sakkārena ulārena sirisobhaggena. Tadā kir' assa devatā purato saṭṭhim ukkāsaḥassāni dhārayiṃsu pacchato saṭṭhim dakkhiṇapassato saṭṭhim vāmapassato saṭṭhim. Aparā devatā cakkavālamukhavatṭhiyaṃ¹ aparimāṇā ukkā dhārayiṃsu, aparā devatā ca nāgasupañṇādayo² ca dibbehi gandhehi mālehi cuṇṇehi dhūpehi pūjayamānā gacchanti. pāricchattakapupphehi c'³ eva ghanameghavuṭṭhikāle dhārāhi viya nabhaṃ nīrantaraṃ ahoṣi. Dibbāni saṅgītāni⁴ pavattanti. samantato aṭṭhaturiyāni saṭṭhaturiyāni aṭṭhasaṭṭhaturiyasatasahassāni pavajjayiṃsu. samuddakuechiyaṃ meghatthanitakālo viya Yugandharakuechiyaṃ sāgaraniggho-akālo viya vattati. Iminā sirisobhaggena gacchanto Bodhisatto ekaratten' eva tīni⁵ rajjāni atikkamma tiṃsayojanamattḥake Anomānāmanadītiraṃ pāpuṇi. „Kiṃ pana asso tatoparaṃ gantuṃ na sakkotiti“. Nona sakkoti, so hi ekacakavālagabbhaṃ⁶ nābhīyā⁷ ṭhitacakkassa nemivaṭṭiṃ maddanto viya antantena⁸ caritvā pure pātarāsaṃ eva āgantvā attano sampāditaṃ bhattaṃ bhuñjitum samatto. Tadā pana devatānāgasupañṇādīhi ākāse ṭhatvā ossaṭṭhehi gandhamālādīhi yāva ūruppadesā sañchannaṃ sarīraṃ ākadḍhitvā gandhamālājaṭaṃ⁹ chindantassa atipapañco ahoṣi, tasmā tiṃsayojanamattam eva agamāsi. Atha Bodhisatto nadītire ṭhatvā Channaṃ pucchi: „kiṃ nāma ayaṃ¹⁰ naditi“. „Anomā nāma devā“¹¹ ti. „Amhākaṃ pi pabbajjā anomā nāma bhavissatīti“ paṇhiyā ghaṭṭento assassa saññaṃ¹² adāsi. Asso uppatitvā aṭṭhausabhavitthārāya nadiyā pārimatīre aṭṭhāsi. Bodhisatto assapiṭṭhito oruḥha rajatapattasadiṣe¹³ vālūkāpuline¹⁴ ṭhatvā Channaṃ āmantesi: „samma Channa, traṃ mayhaṃ ābharaṇāni c' eva Kanthakaṃ ca ādāya gaccha, ahaṃ pabbajissāmīti“. „Ahaṃ pi deva pabbajissāmīti“. Bodhisatto „na labbhā tayā pabbajitum, gaccha traṃ“ ti tikkhattum paṭibāhitvā ābharaṇāni c' eva Kanthakaṃ ca paṭicchāpetvā¹⁵ cintesi: „ime mayhaṃ kesā samaṇasārūppā na hontīti, añño Bodhisattassa kese chinditum yuttarūpo n' atthi, tato sayam eva khaggena chindissāmīti“ dakkhiṇa-hatthena asim gaṇhitvā vāma-hatthena moliyā saddhim cūlaṃ¹⁶ gaṇhitvā chindi. Kesā dvaṅgulamattā¹⁷ hutvā dakkhiṇato āvattamānā sīsaṃ alliyiṃsu, tesāṃ yāvajīvaṃ tad eva pamāṇaṃ ahoṣi, massuṃ ca¹⁸ tadanurūpaṃ ahoṣi. Puna kesamassuohāraṇakiccaṃ nāma nāhoṣi¹⁹.

¹ C^s -vaḍḍhiyaṃ. ² C^v nāgā- ³ C^v saṅgītāni. ⁴ C^s tīni. ⁵ C^s cakkavāla-.

⁶ C^s nābhī ⁷ C^s attantena. ⁸ C^s gandhamāla-. ⁹ C^k ayaṃ. ¹⁰ C^s saññaṃ.

¹¹ C^s rajapaddha-. ¹² C^s C^v -puline. ¹³ C^k paṭicchādetvā. ¹⁴ C^k C^v cūlaṃ.

¹⁵ C^v dvaṅgula-. ¹⁶ C^k massuṃ ca, C^v massu ca. ¹⁷ C^k na hoṣi, C^v na hoṣi corrected to nāhoṣi.

Bodhisatto saha molinā cūlain¹ gahetvā „sac’ āhaṃ Buddho bhavissāmi ākāse tiṭṭhatu, no ce bhūmiyaṃ patatū“ ‘ti antalikkhe khipi, taṃ² cūlāmaṇivethanaṃ³ yojanappamaṇaṃ ṭhānaṃ gantvā ākāse aṭṭhāsi. Sakko devarājā dibbacakkhunā oloketvā yojaniyaratanacamaṇḍakena⁴ sampatiṇṇhitvā Tāvātimsabhavane Cūlāmaṇicetiyaṃ nāma patiṭṭhāpesi⁵:

272. „Chetvāna molinā varagandhavāsitaṃ
vehāsayaṃ ukkhipi aggapuggalo,
sahassanetto sirasā paṭiggahī⁶
suvannaṇḍamaṇḍavarena Vāsavo“ ti.

Puna Bodhisatto cintesi: „imāni kāsikavatthāni mayhaṃ na sama-
ṇasārūppānīti“. Ath’ assa Kassapabuddhakāle purāṇasahāyako⁷
Ghaṭṭikāro⁸ Mahābrahmā ekaṃ Buddhantaraṃ jaraṃ appattena mita-
bhāvena cintesi: „ajja me sahāyako mahābhiniikkhamanaṃ⁹ nikkhanto,
samaṇaparikkhāraṃ assa gahetvā gacchissāmi“.

273. „Ticīvaraṇ ca patto ca
vāsi sūciṇ ca bandhanaṃ
parissāvanaṇa, aṭṭh’ ete
yuttayogassa bhikkhuno“ ti

ime aṭṭha samaṇaparikkhāre āharitvā adāsi. Bodhisatto arahaddhajaṃ
nivāsetvā uttamapabbajjāvesaṃ gaṇhitvā „Channa mama vacanena
mātāpitunnaṃ ārogyaṃ vadehīti“ uyyojesi. Channo Bodhisattaṃ
vanditvā padakkhiṇaṃ katvā pakkāmi. Kanthako pana Channena
saddhiṃ mantayamānassa Bodhisattassa vacanaṃ suṇanto ṭhatvā
„n’ atth’ idāni mayhaṃ puna sāmīno dassanaṃ“ ti cakkhupathaṃ
vijahanto sokaṃ¹⁰ adhivāsetuṃ asakkonto hadayena phalitena kālaṃ
katvā Tāvātimsabhavane Kanthako nāma devaputto hutvā nibbatti.
Channassa paṭhamāṃ eko va soko abhosi, Kanthakassa pana kāla-
kiriya¹¹ dutiyena sokena pīḷito¹² rodanto paridevanto nagaraṃ
agamāsi. Bodhisatto pi pabbajitvā—tasmīṃ yeva padese Anūpiyaṃ¹³
nāma ambavanaṃ atthi, tattha sattāhaṃ pabbajjāsukhena vītināmetvā—

¹ C^k cūlain. ² C^k nam. ³ C^k C^s cūlā-. ⁴ so all three MSS. ⁵ C^k patiṭṭhapesi.

⁶ C^s paṭiggahī. ⁷ C^k -sahāyo. ⁸ C^s ghaṭṭikāro, C^v ghaṭṭikāra. ⁹ C^s C^v -nikkhamanaṃ. ¹⁰ C^k C^v sotāni. ¹¹ C^v kālākiriya. ¹² C^k C^s pīḷito. ¹³ all three MSS. anupiyaṃ.

ekadivāsen¹ eva tiṃsayaohanamaggaṃ padasā gantvā Rājagaham¹ pāvisi. pavisitvā sapadānaṃ piṇḍāya carī. Sakalanagaram Bodhisattassa rūpadassanena Dhanapālakena paviṭṭha-Rājagaham viya Asurindena paviṭṭha-Devanagaram viya ca saṃkhobham agamāsi. Rājapurisā gantvā „deva, evarūpo nāma satto nagare piṇḍāya carati, ‘devo vā manusso vā nāgo vā supaṇṇo vā ko nāma’ eso” ti na jānāmā² ‘ti ārocesum. Rājā pāsādatale thatvā Mahāpurisaṃ disvā acchariyabbhuto jāto purise ānāpesi: „gacchatha bhaṇe vīmaṃsatha. sace amanusso bhavissati nagarā nikkhamitvā antaradhāyissati, sace devatā bhavissati ākāseṇa gacchissati, sace nāgo bhavissati paṭhaviyaṃ nimujjitvā gamissati. sace manusso bhavissati yathāladham bhikkham pari-bhuñjissatīti”. Mahāpuriso pi kho missakabbhattaṃ saṃharitvā „alaṃ me³ ettakaṃ yāpanāyā” ti nātvā paviṭṭhadvāren⁴ eva nagarā nikkhamitvā Paṇḍavapabbatachāyāya puratthābhīmukho nisīditvā āhāraṃ paribhuñjitum āradhho. Ath’ assa antāni parivattitvā mukhena nikkhamanākārappattāni ahesum. Tato tena attabhāvena evarūpassa āhārassa cakkhunāpi aditṭhapubbatāya tena paṭikkulāhārena “aṭṭiya-māno⁴ evaṃ attanā va attānaṃ ovadi: „Siddhattha tvaṃ sulabhaanna-pānakule tivassikagandhasālībhojanam nānaggaraschi bhuñjanatṭhāne nibbattitvāpi ekaṃ paṃsukūlikam⁵ disvā ‘kadā nu kho aham pi evarūpo hutvā piṇḍāya caritvā bhuñjissāmi, bhavissati⁶ nu kho me so kālo’ ti cintetvā nikkhanto, idāni kiṃ nāma’ etaṃ karo-ṇīti”. Evaṃ attanā va attānaṃ ovaditvā nibbikāro hutvā āhāraṃ paribhuñji. Rājapurisā tam pavattim disvā gantvā raṇṇo ārocesum. Rājā dūtavacanam sutvā vegena nagarā nikkhamitvā Bodhisattassa santikaṃ gantvā iriyāpathasmiṃ yeva pasīditvā Bodhisattassa sabbaṃ issariyaṃ niyyādesi. Bodhisatto „mayhaṃ mahārāja vatthukāmehi vā kilesakāmehi vā attho n’ atthi, ahaṃ paramābhisambodhiṃ patthayanto nikkhanto” ti. Rājā anekappa-kāraṃ yācanto pi tassa cittaṃ alabhitvā „addhā tvaṃ Buddho bhavissasi. Buddhabhūtena pana te paṭhamam mama vijitam āgantabban” ti. Ayam ettha saṃkhepo, vitthāro pana „pabbajjam kittayissāmi yathā pabbaji cakkhumā” ti imam Pabbajjāsuttam saddhiṃ Aṭṭhakathāya⁷ oloketvā veditabbo. Bodhisatto pi raṇṇo paṭiññaṃ⁸ datvā anupubbena cārikaṃ caramāno Ālāraṃ ca Kālāmaṃ Uddakaṃ ca Rāmaputtaṃ upa-saṃkamitvā samāpattiyo nibbattetvā „nāyaṃ maggo bodhiyā” ti tam

¹ C^s C^v rājagaham. ² C^s konāmoso. ³ C^k ce. ⁴ C^s addhiyamāno. ⁵ C^s C^v paṃsukūlikam. ⁶ C^k bhavissasīti, C^s C^v bhavissasi. ⁷ C^k aṭṭhakathāyaṃ, C^s aṭṭhakathāyaṃ corrected to -kathāya. ⁸ C^s raṇṇo paṭimūlam.

pi samāpattibhāvanam analanīkaritvā sadevakassa lokassa attano thā-maviriyasandassanattam mahāpadhānam padahitukāmo Uruvelam gantvā „ramanīyo¹ vatāyam bhūmibhāgo²“ ti tatth³ eva vāsam upagantvā mahāpadhānam padahi. Te pi Koṇḍañña-pamukhā pañca pabbajitā gāmanigamarājadhānisu⁴ bhikkhāya carantā tattha Bodhisattam sampā-puṇisū. Atha nam chabbassāni mahāpadhānam padahantam „idāni Buddho bhavissati idāni Buddho bhaviṣṣatī“⁵ pariveṇasamajjanādikāya⁶ vattapaṭivattāya upatṭhahamānā santikāvacarā c’ assa⁷ ahesum. Bodhisatto pi kho „koṭṭipattam⁸ dukkarakārikam karissāmīti“ ekatilatanḍulādīhi pi vitināmesi, sabbaso pi āhārūpacchedam akāsi, devatāpi lomakūpehi ojaṃ upasamharamānā paṭikkhipi⁹. Ath’ assa tāya nirāharatāya paramakasimānappattakāyassa¹⁰ suvaṇṇavaṇṇo kāyo kālavanṇo¹¹ ahosi, dvattiṃsa Mahāpurisalakkhaṇāni¹² paṭicchannāni ahesum. App-ekadā appānakam¹³ jhānam jhāyanto mahāvedanāhi abhitunno visāṇṇibhūto¹⁴ camkamanakoṭṭiyam patati¹⁵. Atha nam ekaccā devatā „kālakato samaṇo Gotamo“ ti vadanti, ekaccā „vihāro v’ eso arahatan“ ti āhaṇisū. Tattha yāsam „kālakato“ ti ahosi tā gantvā Suddhodanamahārājassa ārocesum: „tumhākam putto kālakato“ ti. „Mama putto Buddho hutvā kālakato ahutvā¹⁶“ ti. „Buddho bhavitum nāsakkhi, padhānabhūmiyam yeva patitvā kālakato“ ti. Idam sutvā rājā „nāham saddahāmi, mama puttassa bodhim appatvā kālakiriya nāma n’ atthīti“ paṭikkhipati¹⁷. „Kasmā pana rājā na saddahatīti“, Kāladevalatāpasassa vandāpanadivase jamburukkhamaṇe ca pāṭihāriyānam dīṭṭhattā. Puna Bodhisatte¹⁸ saṇṇam¹⁹ paṭilabhītvā utṭhite tā devatā āgantvā „ārogo²⁰ te mahārāja putto“ ti ārocenti. Rājā „jānām’ aham puttassa amaraṇabhāvan“ ti vadeti. Mahāsattassa chabbassāni dukkarakāriyam karontassa ākāse gaṇṭhikaraṇakālo viya ahosi. So „ayam dukkarakārikā nāma bodhāya maggo na hotīti²¹“ olārikam²² āhāram āhāretum gāmanigamesu piṇḍāya caritvā āhāram āhari. Ath’ assa dvattiṃsa Mahāpurisalakkhaṇāni pākatiṇāni ahesum, kāyo suvaṇṇavaṇṇo ahosi. Pañcavaggiyā bhikkhū „ayam chabbassāni dukkarakārikam karonto pi sabbaññutam paṭivijjhitum nāsakkhi, idāni

¹ C^s ramanīyo. ² C^k C^v -dhānisu. ³ C^k C^s parivena. ⁴ C^k C^s cassā. ⁵ C^s koṭṭipattam. ⁶ C^v parikkhipi. ⁷ C^s -kīsimāna-, C^k C^v -kaśimā-. ⁸ C^k C^v kālavanṇo. ⁹ C^k -lakkhaṇāni. ¹⁰ C^k C^s appānakam. ¹¹ C^k C^s visāṇṇī-. ¹² C^s omits this word, C^k patti. ¹³ so all three MSS.; add vā? ¹⁴ C^k paṭikkhipīti. ¹⁵ C^k C^s bodhisatto. ¹⁶ C^k C^s saṇṇam. ¹⁷ C^k ārogo, C^s arogo. ¹⁸ C^s hoti. ¹⁹ C^k C^v olārikam, C^s olārikam corrected to olārikaṇu.

gāmādisu¹ piṇḍāya caritvā olārikam² āhāram āhariyamāno kim sakkhissati, bāhuliko esa padhānavibbhanto, sīsam nahāyitukāmassa³ ussāvabindutakkaṇam viya amhākam etassa antikā visesatakkāṇam⁴, kim no iminā⁵ ti Mahāpurisaṃ pahāya attano attano pattacīvaram gahetvā atthārasayojanamaggaṃ gantvā⁶ Isipatanam pavisimsu. Tena kho pana samayena Uruvelāyaṃ Senāninigame⁶ Senānikuṭimbikassa gehe nibbattā Sujātā⁷ nāma dārikā vayappattā ekasmiṃ nigrodharukkhe patthanam akāsi: „sace samañjātikam kulagharam gantvā paṭhamagabbhe puttam labhissāmi anusamvaccaram te satasahassapariccāgena balikammam karissāmi⁸“. Tassa sā patthanā samijjhi. Sā Mahāsattassa dukkarakārikam karontassa chaṭṭhe vasse paripunṇe⁹ Visākhapunnāyā balikammam⁹ kātukāmā hutvā puretaram dhenusahassam Laṭṭhimadhu-kavane carāpetvā tāsam khīram pañca dhenusatāni pāyevā tāsam khīram adḍhatiyāniti evam yāva soḷasannaṃ dhenūnaṃ khīram attha dhenuyo pivanti tāva khīrassa bahalataṃ ca madhurataṃ ca ojavantataṃ¹⁰ ca patthayamānā khīraparivattanaṃ nāma akāsi. Sā Visākhapunnāmadivase pāto va „balikammam karissāmi⁸“ rattiyaṃ paccūsamayaṃ paccuṭṭhāya tā attha dhenuyo duhāpesi. Vacchakā dhenūnaṃ thanamūlaṃ nāgamaṃsu. Thanamūle pana navabhājanesu¹¹ upanītamattesu attano dhammatāya khīradhārā pavattimsu. Taṃ acchariyaṃ disvā Sujātā sahatthen¹² eva khīram gahetvā navabhājane pakkhipitvā sahatthen¹² eva aggim katvā pacitum ārabhi¹². Tasmim pāyāse paccamāne mahantamahantā bubbulā uṭṭhahitvā¹³ dakkhiṇāvattā hutvā sañcaranti, ekaphusitam pi bahi na patati¹⁴, uddhanato appamattako pi dhūmo na uṭṭhahati. Tasmim samaye cattāro lokapālā āgantvā uddhane ārakkaṃ gaṇhimsu. Mahābrahmā chattaṃ dhāresi. Sakko alātāni¹⁵ samānento aggim jālesi. Devatā dvisahassadīparivāresu catusu mahādīpesu devānaṃ¹⁶ ca manusṣānaṃ ca upakappanaojam attano devānubhāvena daṇḍakabaddham madhupaṭalaṃ pīletvā¹⁷ madhum gaṇhamānā viya saṃharitvā taṭtha pakkhipimsu. Aññesu¹⁸ hi¹⁸ kālesu devatā kabale kabale ojam pakkhipanti. sambodhidivase ca pana parinibbānadivase ca ukkhaliyaṃ yeva pakkhipanti. Sujātā ekadivāsen¹⁹

¹ C^v gāmanigāmādisu. ² C^k C^v olārikam. ³ C^s nabbāyitukāmassa. ⁴ C^k C^s -takkaṇam. ⁵ C^s gantvā. ⁶ C^k -nigamo, C^v -nigamā. ⁷ C^k Sujā. ⁸ C^s C^v paripunna. ⁹ C^v parikammam. ¹⁰ C^k ovachantaṃ, C^s ojavantaṃ, C^v ojavantataṃ corrected to ojavantataṃ. ¹¹ C^k C^v -bhājane. ¹² C^s ārabhi. ¹³ C^v vut-
ṭhahitvā. ¹⁴ C^k patṭi, C^s patṭi. ¹⁵ C^s alātāni. ¹⁶ C^s devatānaṃ. ¹⁷ C^k pīletvā, C^s pīletvā. ¹⁸ C^s aññesu. ¹⁹ C^k omits hi.

eva tattha attano pākāṇi anekāni acchariyāni disvā Puṇṇadāsini
 āmantesi: „amma Puṇṇe ajja ambhākaṃ devatā ativiya pasannā, mayā
 ettake kāle evarūpaṃ acchariyaṃ nāma na diṭṭhapubbam¹, vegena
 gantvā devatṭhānaṃ paṭijaggāhīti“. Sā „sādhū ayye“ ti tassā vacanaṃ
 sampaticchitvā turitaturitā rukkhāmūlaṃ agamāsi. Bodhisatto pi kho
 tasmiṃ rattibhāge pañca mahāsupine disvā paṇigrahaṇto „nissam-
 sayenāhaṃ Buddho ajja bhaviṣṣāmi“ katasanniṭṭhāno tassā rattiyā
 accayena katasarīrapaṭijaggano bhikkhācārakālaṃ āgamayamāno pāto
 va āgantvā tasmiṃ rukkhāmūle nisīdi attano pabbhāya sakalarukkhāṃ²
 obhāsayamāno. Atha kho sā Puṇṇā āgantvā addasa Bodhisattaṃ
 rukkhāmūle pācīnalokadhātum olokayamānaṃ nisinnaṃ, sarīrato c' assa
 nikkhantāhi pabbhāhi sakalarukkhāṃ suvaṇṇavaṇṇaṃ disvā tassā etad
 ahoṣi: „ajja ambhākaṃ devatā rukkhato oruḥha sahatthen' eva
 balikammaṃ paṭicchitum nisinnā. 'maññe³“ ti ubbegapattā hutvā vegena
 gantvā Sujātāya etaṃ atthaṃ ārocesi⁴. Sujātā tassā vacanaṃ sutvā
 tuṭṭhamānasā hutvā „ajja dāni paṭṭhāya mama jeṭṭhadhītuṭṭhāne
 tiṭṭhāhīti“ dhītu anucchavikaṃ sabbālaṃkāraṃ adāsi. Yasmā pana
 Buddhabhāvaṃ pāpupānadvase sataśabassagghanikaṃ⁵ suvaṇṇapāṭiṃ
 laddhuṃ vaṭṭati⁶ tasmā sā „suvaṇṇapāṭiyaṃ pāyasaṃ pakkhipissāmi“
 cittaṃ uppādetvā sataśabassagghanikaṃ⁷ suvaṇṇapāṭiṃ nīharāpetvā
 tattha pāyasaṃ pakkhipitukāmaṃ pakkabhājanam āvajjesi. Sabbo pāyaso
 padumapattā udakaṃ viya vinivaṭṭitvā⁸ pāṭiyaṃ paṭiṭṭhāsi, ekapāṭi-
 pūramatto va ahoṣi. Sā taṃ pāṭiṃ ānāya suvaṇṇapāṭiyā paṭikujjetvā⁹
 vasanena veṭhetvā sabbālaṃkāraṃ attabhāvaṃ alaṃkaritvā taṃ pāṭiṃ
 attano sīse ṭhapetvā mahantena ānubhāvena nigrodhamūlaṃ gantvā
 Bodhisattaṃ oloketvā balavasomanassajātā rukkhadevatā ti saññāya¹⁰
 diṭṭhatṭhānato paṭṭhāya onatonatā¹¹ gantvā sīsato thālaṃ otāretvā
 vivaritvā suvaṇṇabliṃkārena gandhapupphavāsitaṃ udakaṃ gahetvā
 Bodhisattaṃ upagantvā aṭṭhāsi. Ghaṭṭikāramahābrahmunā dinnamattikā-
 patto ettakaṃ addhānaṃ Bodhisattaṃ avijahitvā tasmiṃ khāṇe
 adassanaṃ gato. Bodhisatto pattaṃ upassanto dakkhiṇahatthaṃ
 pasāretvā udakaṃ sampaticchi. Sujātā sah' eva pāṭiyā pāyasaṃ
 Mahāpurisassa hatthe ṭhapesi. Mahāpuriso Sujātaṃ olokesi. Sā
 ākāraṃ sallakkhetvā „ayya mayā tumbhākaṃ pariccattaṃ gaṇhitvā
 yathāruccim gacchathā“ ti vanditvā „yathā mayhaṃ manoratho

¹ C² C² diṭṭhapubbā ² C² C² sakalaṃ rukkhāni. ³ C² maññe. ⁴ C² ārocesi.

⁵ C² -gghanikā ⁶ C² vaddhati ⁷ so all three MSS. ⁸ C² vinivaddhitvā.

⁹ C² paṭikuechitvā. ¹⁰ C² C² saññāya. ¹¹ C² onato, C² onatonatā.

nipphanṇo¹ evaṃ tumbhākaṃ pi nippajjatū² 'ti vatvā satasahassag-
ghanikāya³ suvaṇṇapāṭiyā purāṇapannaṃ⁴ viya anapekkhā hutvā
pakkāmi. Bodhisatto pi kho nisinnatṭhānā uṭṭhāya rukkhāṃ padak-
khiṇaṃ⁵ katvā pāṭiṃ ādāya Neraṇṇarāya tīraṃ gantvā anekesaṃ⁶
Bodhisattasahassānaṃ abhisambujjhanadivase otaritvā — nahānatṭhānaṃ
Suppatitṭhitatitthaṃ nāma atthi. tassa⁷ tīre pāṭiṃ ṭhapetvā otaritvā —
nahātvā anekabuddhasahasahassānaṃ nivāsanaṃ arahaddhajaṃ nivāsetvā
puratṭhābhūmukho nisīditvā ekatṭhitālapakkappamāṇe⁸ ekūnapaṇ-
nāsa⁹ piṇḍe katvā sabbāṃ appodakaṃ madhupāyāsāṃ paribhuñji. So
eva hi 'ssa Buddhabhūtaṃ sattaṣattāhaṃ bodhimande vasantassa
ekūnapaṇnāsa¹⁰ divasāni āhāro ahoṣi, ettakaṃ kālaṃ n' eva añño āhāro
atthi na nahānaṃ na mukhadhovanānaṃ na sarīravalaṇṇo¹¹, jhānasukhena
maggasukhena phalasukheṇ¹² eva vītināmesi. Taṃ pana pāyāsāṃ
bhuñjitvā suvaṇṇapāṭiṃ gaheṭvā „sac' āhāraṃ ajja Buddho bhavitum
sakkhissāmi ayaṃ pāṭi¹³ paṭisotaṃ gacchatu, no ce sakkhissāmi anu-
sotaṃ gacchatū¹⁴ 'ti vatvā pakkhipi. Sā sotaṃ chindamānā nadimajjhaṃ
gantvā majjhamajjhatṭhānen¹⁵ eva jāvasampanno asso viya asītihattha-
mattatṭhānaṃ paṭisotaṃ gantvā ekasmiṃ āvatte nimujjitvā Kālanāgarāja-
bhavanaṃ gantvā tiṇṇaṃ Buddhānaṃ paribhogapāṭiyo kili kilīti¹⁶
rāvaṃ kārayamānā paharitvā tāsāṃ sabbahetṭhimā hutvā atṭhāsi.
Kālo nāgarājā taṃ saddaṃ sutvā „hiyyo¹⁷ eko Buddho nibbatti,
puna ajja eko nibbatto¹⁸ ti anekehi padasatehi¹⁹ thutiyo vadamāno
atṭhāsi. Tassa pana mahāpaṭhaviyā ekayojanatigāvutappamāṇaṃ
nabhaṃ pūretvā ārohanakālo ajja vā hiyyo vā ti sadiso ahoṣi. Bo-
dhisatto pi nadītīraṃhi supupphitasālavane divāvihāraṃ katvā sāyaṇ-
hasamaye pupphānaṃ vaṇṇato muñcanakāle devatāhi alamkatena
atṭhūsabhavitthārena²⁰ maggena siho va vijambhamāno bodhirukkhābhi-
mukho pāyāsi. Nāgayakkhasupannaṇādayo dibbehi gandhapupphādīhi
pūjayimsu, dibbasaṃgītāni²¹ pavattayimsu, dasasahassilokadhātu²²
ekagandhā ekamālā ekasādhukārā ahoṣi. Tasmiṃ samaye Soṭṭhiyo
nāma tinahārako²³ tiṇaṃ ādāya paṭipathe āgacchanto Mahāpurisassa
ākāraṃ natvā atṭha tiṇamutṭhiyo adāsi. Bodhisatto tiṇaṃ gaheṭvā

¹ C^k nipphanṇo. ² so all three MSS. ³ C^k C^s purāṇa-. ⁴ C^k C^s padakkhiṇaṃ.
⁵ C^v aneka. ⁶ C^s tassā. ⁷ C^k -ppamāno. C^s -ppamāno. ⁸ C^k -pannāsa, C^s C^v
-pannāsa. ⁹ C^s -paṇnāsa. ¹⁰ C^v -valaṇṇo. ¹¹ C^s kilīti. ¹² C^s bhīyyo,
C^v bhīyyo corrected to hiyyo. ¹³ C^s padasantehi. ¹⁴ C^s -vitthārena corrected
to -vitthārena. ¹⁵ C^s -saṃgītāni. ¹⁶ C^s -dhātum. ¹⁷ C^k tinakāreko, C^s tina-
hāramko.

bodhimāṇaṁ āruya dakkhiṇadisābhāge uttarābhimukho aṭṭhāsi. Tasmim̐ khaṇe dakkhiṇacakkavālaṁ¹ osīditvā heṭṭhā avicisampattam̐ viya ahoṣi, uttaracakkavālaṁ² ullaṅghitvā upari bhavaggappattam̐ viya ahoṣi. Bodhisatto „idam̐ sambodhim̐ pāpuṇanaṭṭhānaṁ na bhavissati, maññe³“ ti padakkhiṇaṁ karonto pacchimadisābhāgaṁ gantvā puratthābhimukho aṭṭhāsi. Tato pacchimacakkavālaṁ⁴ osīditvā heṭṭhā avicisampattam̐ viya ahoṣi, puratthimacakkavālaṁ⁵ ullaṅghitvā bhavaggappattam̐ viya ahoṣi. ṭhiṭaṭṭhiṭaṭṭhāne kir’ assa nemivaṭṭapariyante akkante nābhiyā paṭiṭṭhitamahāsakaṭacakkam̐ viya mahāpaṭhavi onatunnatā⁶ ahoṣi. Bodhisatto „idam̐ pi⁷ sambodhim̐ pāpuṇanaṭṭhānaṁ na bhavissati, maññe⁸“ ti padakkhiṇaṁ karonto uttaradisābhāgaṁ gantvā dakkhiṇābhimukho aṭṭhāsi. Tato uttaracakkavālaṁ⁹ osīditvā heṭṭhā avicisampattam̐ viya ahoṣi, dakkhiṇacakkavālaṁ¹⁰ ullaṅghitvā bhavaggappattam̐ viya ahoṣi. Bodhisatto „idam̐ pi sambodhipāpuṇanaṭṭhānaṁ na bhavissati, maññe¹¹“ ti padakkhiṇaṁ karonto puratthimadisābhāgaṁ gantvā pacchimābhimukho aṭṭhāsi. Puratthimadisābhāge pana sabbabuddhānaṁ pallam̐kaṭṭhānaṁ, tam̐ n’ eva-ccchambhati¹² na kampati. Mahāsatto „idam̐ sabbabuddhānaṁ avijahitaacalaṭṭhānaṁ kilesapañjaraviddham̐-anaṭṭhānaṁ“ ti nātvā tāni tiṇāni agge gahetvā cālesi. Tāvad eva cuddasaḥattho pallam̐ko ahoṣi. Tāni pi kho tiṇāni tathārūpena saṇṭhānena saṇṭhahimsu yathārūpaṁ sukusalo pi cittaḥkāro vā potthakāro vā ālikhitum pi samattho n’ atthi. Bodhisatto bodhikhandham̐¹³ piṭṭhito katvā puratthimābhimukho daḥhamānaso hutvā „kāmaṁ¹⁴ taco ca nahāru¹⁵ ca aṭṭhi¹⁶ ca avasussatu, upasussatu sarīre maṁsa-lohitam̐, na tv-eva sammāsambodhim̐ appatvā imam̐ pallam̐kaṁ bhindissāmīti“ asanisatasannipātenāpi abhejjarūpaṁ¹⁷ aparājitaṭṭhānaṁ abhujitvā nisīdi. Tasmim̐ samaye Māro devaputto „Siddhatthakumāro mayham̐ vaṣaṁ atikkamītukāmo, na dāni ’ssa atikkamītum dassāmīti“ Mārābalassa saṅtikanā gantvā etam̐ attham̐ ārocetvā Mārāghosanaṁ nāma ghoṣāpetvā Mārābalaṁ ādāya nikkhami. Sā Mārasenā Mārassa purato dvādasa yojanāni hoti, dakkhiṇato ca vāmato ca dvādasa yojanāni, pacchato yāva cakkavālapariyantaṁ¹⁸ katvā ṭhitā, uddham̐ navayojanubbedhā, yassā unnadantiyā unnādasaddo

¹ C^v -vālaṁ. ² C^v -vālaṁ. ³ C^s maññe. ⁴ C^v -vālaṁ. ⁵ C^k C^s onatunnatā.

⁶ C^k C^v idam̐. ⁷ C^k C^v omit pi. ⁸ C^s sambodhi. ⁹ so all three MSS.

¹⁰ C^v bodhikandham̐, C^k bodhikhandam̐. ¹¹ C^k kayam̐. ¹² C^k nahāru. ¹³ C^s

C^v atthi. ¹⁴ C^k C^s abhejjarūpa, C^v abhejjarūpa corrected to abhejjarūpaṁ.

¹⁵ C^k C^v cakkavāla-.

tiyojanappamāṇāni pabbatakūṭāni padāletvā vanagaccharukkādīni ummūle-
tvā samantā gāmanigame cuṇṇavicuṇṇam¹ kātum samatthāpi Mahā-
purisassa puṇṇatejēna vihatānubhāvā Bodhisattam patvā cīvarakaṇṇa-
mattam pi cāletum nāsakkhiṃsu. Tato „udakena nam ajjhottharivā
māressāmīti“ mahāvassam samuṭṭhāpesi, tassānubhāvena uparūpari
satapaṭalasahassapaṭalādibhedā valāhakā utṭhahitvā vassim̐su. vuṭṭhidhārā-
vegena paṭhavi² chiddā alosi, vanarukkhādīnam uparibhāgena mahāogho
āgantvā Mahā-sattassa cīvare ussāvabinduṭṭhānamattam pi temetum
nāsakkhi. Tato pāsāṇavassam samuṭṭhāpesi, mahantāni mahantāni
pabbatakūṭāni dhūpayantāni pajjalantāni³ ākāsenāgantvā Bodhisattam
patvā dibbamālāguḷabhāvam⁴ āpajjim̐su. Tato paharaṇavassam
samuṭṭhāpesi. ekatodhārāubhatodhārāsisattikhurappādayo⁵ dhūpayantā
pajjalantā ākāsenāgantvā Bodhisattam patvā dibbapupphāni abesum̐.
Tato aṅgārakavassam⁶ samuṭṭhāpesi. kiṃsukavaṇṇā aṅgārā ākāsenā-
gantvā Bodhisattassa pādamūle dibbapupphāni hutvā vikirim̐su. Tato
kukkuḷavassam⁷ samuṭṭhāpesi, accuṇṇo aggivaṇṇo⁸ kukkuḷo⁹ ākāsenā-
gantvā Bodhisattassa pādamūle candanacuṇṇam hutvā nipati. Tato
vālukavassam¹⁰ samuṭṭhāpesi. atisukhumavālukā dhūpayantā pajjalantā
ākāsenāgantvā Bodhisattassa pādamūle dibbapupphāni hutvā nipatim̐su.
Tato kalavassam samuṭṭhāpesi, tam kalalam dhūpayantam pajjalantam
ākāsenāgantvā Bodhisattassa pādamūle dibbavilepanam hutvā nipati.
Tato „iminā bhūmisetvā Siddhattham palāpessāmīti“ andhakāram
samuṭṭhāpesi, tam caturaṅgasamannāgatam mahātaman hutvā Bo-
dhisattam patvā suriyappabhāvihataṃ vija andhakāram antaradhāyi.
Evaṃ Māro imāhi navahi vātavassapāsānapaharaṇaṅgārakukkuḷavālika-
kalalandhakāravuṭṭhi¹¹ Bodhisattam palāpetum asakkonto „kiṃ bhane
tiṭṭhatha, imam kumāram gaṇhatha hanatha palāpethā“ ti parisam
āṇāpetvā¹² sayam pi Gīrimekhalassa hatthino khandhe nisinno
cakkāvudham¹³ ādāya Bodhisattam upasamkamitvā „Siddhattha,
utṭhathatha etaṃnā pallamkā. nāyam tuyham pāpuṇāti. mayham eso
pāpuṇātīti“ āha. Mahāsatto tassa vacanam sutvā avoca: „Māra,
n' eva tayā dasa pāramiyo pūritā na upapāramiyo na paramattha-
pāramiyo, na pi pañcamahāpariccāgā pariccattā, na nānatthacariyā¹⁴
na lokatthacariyā na buddhicariyā pūritā¹⁴. nāyam pallamko tuyham

¹ C^k cuṇṇamvicuṇṇam. ² so all three MSS. ³ C^s pajjalantāni. ⁴ C^s -gula-.
⁵ C^k -satthi-. ⁶ C^k aṅgāravassam. ⁷ C^s aṅgāraka-. ⁸ C^s kukkula-. ⁹ C^s
aggivanna. ¹⁰ C^s kukkulo. ¹¹ C^s vāluka-. ¹² -vālika-, so all three MSS.
¹³ C^s ānāpetvā. ¹⁴ C^s C^k cakkāvudham. ¹⁵ C^k C^s pūritā.

„Mārassa parājayo jāto, Siddhatthakumārassa jayo. jayapūjam karis-sāmā“ 'ti nāgā nāgānaṃ supaṇṇā supaṇṇānaṃ devatā devatānaṃ brahmāno brahmānaṃ pesetvā gandhamālādihatthā Mahāpurisassa santikā¹ bodhipallāmaṃ agamaṃsu. Evaṃ gatesu ca pana tesu

274. „Jayo hi Buddhassa sirīmato ayaṃ
Mārassa ca pāpimato parājayo“,
ugghosayum bodhimaṇḍe pamoditā
jayaṃ tadā nāgagaṇā Mahesino.

275. „Jayo hi Buddhassa sirīmato ayaṃ
Mārassa ca pāpimato parājayo“,
ugghosayum bodhimaṇḍe pamoditā
supaṇṇasaṃghāpi jayaṃ Mahesino.

276. „Jayo hi Buddhassa sirīmato ayaṃ
Mārassa ca pāpimato parājayo“,
ugghosayum bodhimaṇḍe pamoditā
jayaṃ tadā devagaṇā Mahesino.

277. „Jayo hi Buddhassa sirīmato ayaṃ
Mārassa ca pāpimato parājayo“,
ugghosayum bodhimaṇḍe pamoditā
jayaṃ tadā brahmagaṇāpi tādino.

Arasesā dasasu cakkavālasahassesu³ devatā mālāgandhavilepanehi pūjayamānā nānappakārā thutiyo vadamānā aṭṭhaṃsu. Evaṃ dharamāne yeva suriye Mahāpuriso Mārabalaṃ vidhametvā cīvarūparipatamānehi² bodhirukkhaṃkurehi rattapavāladalehi⁴ viya pūjayamāno⁵ paṭhame yāme pubbenivāsānānaṃ majjhimayāme dibbacakkhuṃ visodhetvā pacchimayāme paṭiccasamuppāde nānaṃ otāresi. Ath⁶ assa dvādasapa-dikaṃ paccayākāraṃ vaṭṭavivaṭṭavasena⁶ anulomapaṭilomato sam-masantassa sammasantassa dasasahassilokadhātu⁷ udakapariyantaṃ katvā dvādasakkhattuṃ saṃkampi. Mahāpurise⁸ pana dasasahassiloka-dhātuṃ⁷ unnādetvā aruṇuggamanavelāya sabbaññūtaññaṃ⁹ pa-

¹ C^k C^v santikā ² C^s cīvarupari-. ³ C^v cakkavāla-. ⁴ C^s -pavāla-. ⁵ so all three MSS. instead of pūjiyamāno. ⁶ C^k C^s vaddhaviṭṭavasena. ⁷ C^s C^v dasasahassī-. ⁸ C^k mahāpuriso, C^s mahāpuriso corrected to mahāpurise. ⁹ C^s sabbaññūta-?, C^v sabbaññūtam.

ṭivijjhante sakaladasasahassilokadhātu¹ alamkatapatiyattā ahoṣi. Pācīnacakkavālamukhavatṭiyaṃ² ussāpitānaṃ dhajānaṃ paṭākānaṃ raṃsiyo³ pacchimacakkavālamukhavatṭiyaṃ² paharanti⁴, tathā pacchimacakkavālamukhavatṭiyaṃ² ussāpitānaṃ⁵ pācīnacakkavālamukhavatṭiyaṃ², uttaracakkavālamukhavatṭiyaṃ⁶ ussāpitānaṃ dakkhiṇacakkavālamukhavatṭiyaṃ², dakkhiṇacakkavālamukhavatṭiyaṃ² ussāpitānaṃ uttaracakkavālamukhavatṭiyaṃ⁶ paharanti. paṭhavitale⁶ ussāpitānaṃ pana dhajānaṃ paṭākānaṃ Brahmalokeyaṃ āhacca aṭṭhaṃsu. Brahmalokeyaṃ baddhānaṃ paṭhavitale⁶ paṭiṭṭhaṃsu. dasasaha-sacakkavāle⁷ pupphūpagarukkā pupphāṃ gaṇhiṃsu. phalūpagarukkā phalapinḍibhārabharitā ahesuṃ. khandhesu khandhapadumāni pupphīṃsu, sākhaṃ sākhaṃ padumāni. latāsu latāpadumāni, ākāse olambakapadumāni⁸, silātālāni bhinditvā uparūpari⁹ sattasatta¹⁰ hutvā daṇḍakapadumāni utṭhaṃsu. dasasahasilokadhātu¹¹ vatṭetvā¹ vissaṭṭhamālāguḷā viya susanthatapupphasanthāro viya ca ahoṣi, cakkavālantaresu¹² aṭṭhajojanasahasasalokantarikā satta-urīyappabhāya pi anobhāsitaṃ pubbā ekobhāsā ahesuṃ. caturāsītiyojanasahasasagambhīro mahāsamuddo madhurodako ahoṣi, nadiyo na-ppavattīṃsu. jaccandhā rūpāni pa-siṃsu, jātibadhira saddaṃ suṇiṃsu, jātīpīṭhasappi¹³ pada-sā gacchiṃsu, andubandhanādīni chinditvā patīṃsu. Evaṃ aparimāṇena sirivibhavena¹⁴ pūjyamāne¹⁵ nekappakāresu acchariyadhammesu pātubhūtesu sabbaññūtañānaṃ¹⁷ paṭivijjhātvā sabbabuddhānaṃ avijāhitāṃ udānaṃ udānesi:

278. „Anekajātisaṃsāraṃ
sandhāviṣsaṃ anibbisaṃ
gahakārakaṃ gavesanto,
dukkhā jāti punappunāni. (Dhp. v. 153.)

279. Gahakāraka diṭṭho si,
puna gehaṃ na kāhasi.
sabbā te phāsukā bhaggā.
gahakūṭaṃ, viśamkhitaṃ.
viśamkhāragataṃ¹⁶ cittaṃ
taṇhānaṃ khayam ajjhagā¹⁷ ti. (Dhp. v. 154)

¹ C¹ C² -dasasahassī-. ² C² -cakkavāla-, C¹ -vaddhiyaṃ. ³ C¹ C² omit raṃsiyo. ⁴ C² paharanti. ⁵ C¹ omits ussāpitānaṃ. ⁶ C² paṭhavitale. ⁷ C¹ C² -cakkavāle. ⁸ C² olambika-. ⁹ C² uparūpari. ¹⁰ C¹ C² sattasattā. ¹¹ C¹ C² dasasahassī-. ¹² C² vaddhetvā. ¹³ C¹ C² cakkavālantaresu. ¹⁴ C¹ C² -pīṭhasappi. ¹⁵ C¹ -vibhavena. ¹⁶ so all three MSS. instead of pūjyamāno. ¹⁷ C¹ C² sabbaññūta-?. C¹ sabbamūta-?. ¹⁸ C² viśamkhāragataṃ.

Iti Tusitapurato paṭṭhāya yāva ayaṃ bodhimaṇḍe sabbaññūtapatti¹
ettakaṃ ṭhānaṃ Avidūrenidānaṃ nāma 'ti vedittabbam.

III. Santikenidāna.

Santikenidānaṃ pana „Bhagavā Sāvattiyaṃ viharati Jetavane
Anāthapiṇḍikassa ārāme, Vesālīyaṃ viharati Mahāvane kūtāgārasālāyaṇa'
ti evaṃ „tesu tesu ṭhānesu viharanto tasmim tasmim ṭhāne yeva
labbhatiti“ vuttaṃ. kinc' āpi evaṃ vuttaṃ atha kho pana tam pi
ādito paṭṭhāya evaṃ vedittabbam. Udānaṃ udānetvā nisinnassa hi
Bhagavato etad ahoṣi: „aham kappasatasahassādhikāni cattāri asaṃ-
kheyyāni imassa pallaṃkassa kāraṇā sandhāvim², ettakaṃ me kālāṃ
imass' eva pallaṃkassa kāraṇā alaṃkatasāsaṃ givāya chinditvā dinnam,
suaññitāni akkhini hadayamaṃsaṃ ubbattetvā dinnam. Jālikumāra-
sadiśa³ puttā Kaṇhājinakumāri-sadiśā dhītaro Maddidevi-sadiśa⁴
bhariyāyo ca paresaṃ dāsattāya dinnā, ayaṃ me pallaṃko jaya-
pallaṃko varapallaṃko ca. ettha me nisinnassa saṃkappā paripuṇṇā,
na tāva ito vuṭṭhahissāmīti“ anekakoṭisatasahassaṃ samāpattiyo samā-
pajjanto sattāhaṃ tatthi' eva nisīdi, yaṃ sandhāya „atho kho Bhagavā
sattāhaṃ ekapallaṃkena⁵ nisīdi⁶ vimuttisukhapatisaṃveditī“. Ath'
ekaccānaṃ devatānaṃ „ajjāpi nūna Siddhatthassa kattabbakiccaṃ
atthi, pallaṃkasmiṃ hi ālayam na vijahatīti“ parivittakko udapādi.
Sattā devatānaṃ vitakkam ṇatvā tāsāṃ vitakkam vūpasamanatthāṃ
vehāsaṃ abbhuggantvā yamakapāṭihāriyaṃ dassesi. Mahābodhimaṇḍa-
smiṃ hi katapāṭihāriyaṃ⁷ ca ṇāṭisaṃmāgame katapāṭihāriyaṃ ca
Pāṭikaputtasamāgame⁸ katapāṭihāriyaṃ ca sabbaṃ gaṇḍambamūle
yamakapāṭihāriyasadiśaṃ ahoṣi. Evaṃ Sattā iminā pāṭihāriyena
devatānaṃ vitakkam vūpasametvā pallaṃkato īsakaṃ pācīnanissite
uttaradisābhāge ṭhatvā „imasmim vata me pallaṃke sabbañ-
ñūtañāṇaṃ⁹ paṭividdhan“ ti cattāri asaṃkheyyāni kappasata-
sahassaṃ ca pūritānaṃ pāraṇiṇaṃ phalādhigamaṭṭhānaṃ¹⁰ pallaṃ-
kaṃ animisehi akkhihi olokayamāno sattāhaṃ vītināmesi. Tam
ṭhānaṃ Animisacetiyaṇa nāma jātāṃ. Atha pallaṃkassa ca ṭhitat-
ṭhānassa ca antarā caṃkamāṃ māpetvā puratthimacchimato āyate¹¹

¹ C^k sabbaññūta-, C^s sabbamñūta-, C^v sabbaññūta-?. ² C^k upasandhāvim.

³ C^s jāliyakumāra-. ⁴ C^s maddidevi-, C^v maddidevi-. ⁵ C^k ekapallaṃke. ⁶ C^v nisīditvā. ⁷ C^s -pāṭihāriyaṃ, C^v -pāṭihāriyaṃ corrected to -pāṭihāriyaṃ. ⁸ C^k pāṭika- corrected to pāṭhika-. ⁹ C^s sabbamñūta-, C^v sabbaññūta-, C^k sabbañ-
ñūta-?. ¹⁰ C^s phalādhigamaṇa-. ¹¹ C^s āyane, C^k āyatane?

ratanacamikame camkamanto sattāhaṃ vītināmesi. Taṃ ṭhānaṃ Ratanacamikamacetiyaṇaṃ nāma jātaṃ. Catutthe pana sattāhe bodhito pacchimuttaradisābhāge devatā Ratanagharāṃ nāpayimsu. Tattha pallaṃkena nisīditvā Abhidhammapitakāṃ viśesato c' ettha 'anantanayaṃ'² samantapaṭṭhānaṃ vicinanto sattāhaṃ vītināmesi. Abhidhammikā paṇāhu: Ratanagharāṃ³ nāma ratanamāyaṃ gehaṃ sattannaṃ pakaraṇānaṃ⁴ sammasitaṭṭhānaṃ ratanagharāṃ ti, yasmā paṇ' ettha ubho p' ete pariyāyā yujjanti tasmā ubhayam p' etaṃ gahetabbam eva. Tato paṭṭhāya pana taṃ ṭhānaṃ Ratanagharacetiyaṇaṃ nāma jātaṃ. Evaṃ bodhisamīpe yeva cattāri sattāhāni vītināmetvā pañcame sattāhe bodhirukkhamulā yena Ajapālanigrodho ten' upasamīkamaṃ. Tatrāpi dhammaṃ vicinanto yeva vimuttisukhaṃ ca paṭisaṃvedento nisīdi. Tasmiṃ samaye Māro devaputto „ettakaṃ kālāṃ anubandhanto otārāpekkho"⁵ pi imassa kiñci khalitaṃ nāddasaṃ, atikkanto dāni esa mama vasaṃ“ ti domanassappatto mahāmagge nisīditvā solasa kārāṇāni cintento bhūmiyaṃ solasa lekhā kaḍḍhi: „ahaṃ eso viya dānapāramiṃ na pūresiṃ, ten' amhi iminā sadiso na jāto“ ti ekaṃ lekhaṃ kaḍḍhi; tathā „ahaṃ eso viya śīlapāramiṃ nekkhammapāramiṃ paññāpāramiṃ viriyapāramiṃ khantipāramiṃ saccapāramiṃ adhiṭṭhānapāramiṃ mettāpāramiṃ upekkhāpāramiṃ na pūresiṃ, ten' amhi iminā sadiso na jāto“ ti dasamaṃ lekhaṃ kaḍḍhi; „ahaṃ eso viya asādhāraṇassa indriyaparopariyānāṇassa“⁶ paṭivedhāya upanissayaabhūtā dasa pāramiyo na pūresiṃ, ten' amhi iminā sadiso na jāto“ ti ekādasamaṃ lekhaṃ kaḍḍhi; tathā „ahaṃ eso viya asādhāraṇassa āsayānusayānāṇassa“⁷ mahākaraṇāsamaṃpattiṇāṇassa⁸ yamakapāṭihiraṇāṇassa⁹ anāvāraṇāṇassa sabbaññūtaṇāṇassa¹⁰ paṭivedhāya upanissayaabhūtā dasa pāramiyo na pūresiṃ, ten' amhi iminā sadiso na jāto“ ti solasamaṃ lekhaṃ kaḍḍhi. Evaṃ imehi kārāṇehi mahāmagge¹¹ solasa lekhā ākaḍḍhamāno nisīdi. Tasmiṃ samaye Taṇhā Aratī Ragā ti tisso Māraddhitaro „pitā no na paññāyati“¹², kahaṃ nu kho etarahitī“ olokayamānā taṃ domanassappattaṃ bhūmiṃ likhamānaṃ disvā pitu santikaṃ gantvā „kasmāsi tāta dukkhī“¹³ domanasso“ ti pucchimsu. „Ammā“¹⁴, ayaṃ Mahāsamaṇo mayhaṃ vasaṃ atikkanto, ettakaṃ kālāṃ olokeno otāraṃ assa daṭṭhuṃ nāsakkhiṃ, ten' amhi dukkhī dummano“ ti.

¹ C^s cettha. ² C^s anantanayanam. ³ C^s -gharam. ⁴ C^s pakāraṇānaṃ. ⁵ C^k C^s otārāpekkho. ⁶ C^k -ñānassa. ⁷ C^s -ñānassa. ⁸ C^s -karuna-. ⁹ C^k -ñānassa.

¹⁰ C^s sabbaññūta-, C^k sabbaññūta-. ¹¹ C^v -maggehi. ¹² C^k C^s pamūyati.

¹³ C^k dukkhi. ¹⁴ C^k amma.

„Yadi evaṃ mā cintayittha, mayaṃ etaṃ attano vase katvā ādāya āgamiṣṣāṃā“¹ 'ti. „Na sakkā ammaṃ eso kenaci vase kātuṃ. acalāya saddhāya¹ paṭiṭṭhito eso puriso“² ti. „Tāta mayaṃ itthiyo nāma, idān' eva taṃ rāgapāsādīhi bandhītvā ānessāma, tumhe mā cintayitthā“³ 'ti Bhagavantāṃ upasaṃkamitvā „pāde te Samaṇa paricāremā“⁴ 'ti āhaṃsu. Bhagavā n' eva tāsaṃ vacanaṃ manasi akāsi⁵ na akkhīni⁶ ummīletvā olokesi, anuttare upadhisāṃkhaye vimuttamānaso vivekasukhaṃ⁷ nēva anubhavanto nisīdi. Puna Māradhītarō „uccāvaca kho purisānaṃ adhippāyā, kesañci kumārīkāsu pemaṃ hoti kesañci paṭhamavaye tṭitāsu kesañci majjhimavaye tṭitāsu kesañci pacchima-
vaye tṭitāsu, yaṃ nūna mayaṃ nānappakārehi palobheyamā“⁸ 'ti ekamekā kumārivaṇṇādivasena sataṃ sataṃ attabhāve abhinimminitvā⁹ kumārīyo avijātā sakiṃ vijātā duvijātā majjhimitthiyo mahitthiyo ca hutvā chakkhattuṃ Bhagavantāṃ upasaṃkamitvā „pāde te Samaṇa paricāremā“¹⁰ 'ti āhaṃsu. Tam pi Bhagavā na manas' ākāsi yathā taṃ anuttare¹¹ upadhisāṃkhaye vimutto. Keci¹² paṇācariyā vadanti: tā mahitthibhāvena upagatā disvā Bhagavā evaṃ evaṃ etā khaṇḍa-
dantā palitakesā hontū 'ti adhiṭṭhāsīti, taṃ na gahetabbaṃ, na hi Satthā evarūpaṃ adhiṭṭhānaṃ karoti, Bhagavā pana „apetha, tumhe kiṃ disvā evaṃ vāyamatha, evarūpaṃ nāma avītarāgādīnaṃ purato kātuṃ vaṭṭati“¹³, Tathāgatassa pana rāgo pahīno¹⁴ doso pahīno¹⁵ moho pahīno¹⁶ ti attano kilesappahānaṃ ārabha

280. „Yassa jitaṃ nāvajīyati“¹¹
jitaṃ assa no yāti koci loke
tam Buddham anantagocaraṃ
apadaṃ kena padena nessatha: (Dhpd. v. 179.)

281. Yassa jālinī¹² visattikā
taṇhā n' atthi kuhiñci netave
taṃ Buddham anantagocaraṃ
apadaṃ kena padena nessathā“¹³ 'ti (Dhpd. v. 180.)

imā Dhammapade Buddhavagge dve gāthā vadanto dhammaṃ kathesi.
Tā „saccaṃ kira no pitā avoca: 'Arahaṃ Sugato loke na rāgena

¹ C^k saddāya, C^v sabbāya. ² C^s paricārācā. ³ C^s ākāsi. ⁴ C^k na sakkhītiṇi, C^v na sakkhīni. ⁵ C^v -sukhaṃ corrected to -sukhasaṃ, C^s -sukhaṃ. ⁶ C^v abhinimminitvā. ⁷ C^k anuttaro. ⁸ C^s koci. ⁹ C^s vaddhati. ¹⁰ C^v pahīno. ¹¹ C^k nāvajīyati. ¹² C^k C^v jālini.

suvāṇayo¹ ti ādīni vatvā pitu santikaṃ agamaṃsu. Bhagavāpi tattha sattāhaṃ vītinaṃmetvā Mucalindaṃ agamāsi. Tattha sattāhaṃ vītinaṃmetvā vaddalikāya uppannāya sītādiṇḍiṇīyānāthaṃ² Mucalindena nāgarājena sattakkhattuṃ bhogehi parikkhitto asambādhaṃ gandha-kuṭṭiyāṃ viharanto viya vimuttisukhaṃ paṭisaṃvediyamāno sattāhaṃ vītinaṃmetvā rājāyatanāṃ upasāṃkamī. Tatthāpi vimuttisukhapaṭisaṃvedī³ yevā nisīdi. Ettāvataṃ sattaṣattāhāni paripuṇṇāni. Etth⁴ antare⁵ n⁶ eva mukhadhovanāṃ na sarīrapaṭijagganāṃ na āhāraṃkiccaṃ ahosi. jhānasukkena magga-sukkena phalasukheṇ⁷ eva ca vītinaṃmesi. Ath⁸ assa tasmīṃ sattaṣattāhamatthake ekūnapañnāsatiṃ⁹ divase tattha nisinnassa „mukhaṃ dhovissāmiti“¹⁰ cittaṃ udapādi. Sakko devānaṃ indo agadahaṃṭakāṃ¹¹ āharitvā adāsi. Satthā taṃ paribbuñji, ten¹² assa sarīravalaṇṇāṃ ahosi. Ath¹³ assa Sakko yeva nāgalatā-dantakatthaṃ c¹⁴ eva mukhadhovanaudakaṃ ca adāsi. Satthā taṃ dantakatthaṃ khādītva Anotattadahe udakena mukhaṃ dhovitvā tatth¹⁵ eva rājāyatanamūle nisīdi. Tasmīṃ samaye Tapassu-Bhallukā¹⁶ nāma dve vāṇijā¹⁷ pañcāhi sakaṭasatehi Ukkalā janapadā Majjhimadesaṃ gacchantā attano nātisālohitāya devatāya sakaṭāni sannirumbhitvā¹⁸ Satthu āhārasampādane¹⁹ ussāhitā manthaṃ²⁰ ca madhupiṇḍikāṃ ca ādāya „patigaṇhātu“²¹ no bhante Bhagavā imaṃ āhāraṃ anukampaṃ upādāya²² ti Satthāraṃ upasāṃkamitvā aṭṭhaṃsu. Bhagavā pāyāsaṃ²³ paṭiggahaṇa-divase yeva pattassa antarahitattā „na kho Tathāgatā hatthesu patigaṇhanti, kimhi nu kho ahaṃ patigaṇheyyaṃ“ ti cintesi. Ath²⁴ assa cittaṃ natvā catuhi²⁵ di-āhi cattāro Mahārājāno indanīlamanāpimaye patte upanāmesuṃ. Bhagavā te paṭikkhipī. Puna muggavaṇṇasalamaye cattāro patte upanāmesuṃ. Bhagavā catunnam pi devaputtānaṃ anukampāya cattāro patte paṭiggahetvā uparūpari²⁶ ṭhapetvā „eko hotū“²⁷ ti adhiṭṭhaṃhi. Cattāro pi mukhavatṭṭiyaṃ paṇḍāyamānalekhā²⁸ hutvā majjhimena pamāṇena²⁹ ekattaṃ upagamīsu. Bhagavā tasmīṃ paccagghe selamaye patte āhāraṃ patigaṇhitvā paribbuñjitvā anumodanaṃ akāsi. Dve bhātaro vāṇijā Buddhaṃ ca Dhammaṃ ca saraṇaṃ

¹ C^k sītāpati-, C^v sītāpati- corrected to sītāpati-. ² C^k vimuttisukhaṃpaṭisaṃvedī, C^v vimuttisukhapaṭisaṃvedī corrected to -sukhapati-. ³ ettantare ⁴ C^k C^v -pamānāsatiṃ, C^v -pañnāsatiṃeva. ⁵ so all three MSS. ⁶ C^v tapassū-. ⁷ C^v vāṇijā. ⁸ C^v sannirumbhitvā. ⁹ C^k āhārasampādane ¹⁰ C^k C^v matthaṃ. ¹¹ C^v patigaṇhātu. ¹² C^v pāyāsa. ¹³ so all three MSS. ¹⁴ C^k C^v uparūpari. ¹⁵ C^k C^v pamāṇāmanā-. ¹⁶ C^v omits pamāṇena and adds antena ca. C^k panamanena corrected to pamāṇena, C^v pamāṇena

gantvā drevācikaupāsakā ahesuñ. Atha tesam „ekam no bhante paricāritabbatthānam dethā“ 'ti vadantānam dakkhiṇahatthena attano sisam parāmasitvā kesadhātuyo adāsi. Te attano nagare tā dhātuyo anto pakkhipitvā cetiyam patiṭṭhāpesuñ. Sammāsambuddho pi kho tato uṭṭhāya puna Ajapālanigrodham eva gantvā nigrodhamūle nisīdi. Ath' assa tattha nisinnamattass' eva attanā adhigatassa dhammassa gambhīrattam paccavekkhantassa Buddhānam āciṇṇo¹ „adhigato kho my-āyam² dhammo“ ti paresam dhammam adesetukammataḥkārapavatto vitakko udapādi. Atha Brahmā Sahampati³ „nassati vata bho loko. vinassati vata bho loko“ ti dasahi cakkavālasahashehi Sakka-Suyāma-Santusita-Sunimmita-Vasavatti-Mahābrahmuno⁴ ādāya Satthu santikam gantvā „desetu bhante Bhagavā dhammam, desetu Bhagavā bhante⁵ dhamman“ ti ādinā nayena dhammadesanānam āyāci. Satthā tassa paṭiññam⁶ datvā „kassa nu kho aham paṭhamam dhammam deseyyan“ ti cintento „Ālāro paṇḍito. so imam dhammam khippam ājānissatīti“ cittam uppādetvā puna olokento tassa sattāhakālakatabhāvam⁷ natvā Uddakam āvajjesi⁸. Tasāpi abhidosaḥkalakatabhāvam natvā „bahūpakārā⁹ kho Pañcavaggiyā bhikkhū“ ti Pañcavaggiye ārabha manasikāram katvā „kham nu kho te etarahi viharantīti“ āvajjento „Bārāṇasiyam Migadāye“ ti natvā „tattha gantvā dhammacakkam paratessāmiti“ katipāham bodhimandaśamantā¹⁰ yeva piṇḍāya caranto viharitvā „Āsāhipunnamāsiyam Bārāṇasim gamissāmiti“ cātuddasiyam paccūsaśamaye pabbhātāya rattiya kālāss' eva pattacivaram ādāya atthārasayojanamaggaṃ paṭipanno antarāmagge Upakam¹¹ nāma ājīvikam disvā tassa attano Buddhābhāvam ācikkhitvā tam divasaṃ yeva sāyaṇśamaye¹² Isipatanam agamāsi. Pañcavaggiyatherā Ta-thāgataṃ dūrato va āgacchantam disvā „ayam āvuso samaṇo Gotamo paccayabāhullāya āvattitvā paripunnakāyo phitindriyo¹³ suvaṇṇavaṇṇo hutvā āgacchati, imassa abhivādanādini na karissāma. mahākulappasūto¹⁴ kho pan' esa āsanābhīharāṃ arahati, ten' assa āśanamattam paññāpessāmā¹⁵“ 'ti katikam akāmsu. Bhagavā sadevakassa lokassa cittācāram jānanasamatthena nāṇena „kin nu kho ime cintayimāsū“ 'ti āvajjitvā cittaṃ aññāsi¹⁶. Atha ne sabbadevamanussesu anodissakavasena

¹ C^s C^v āciṇno. ² C^s myayam. ³ C^s C^v -pati. ⁴ C^k -suyāma-. ⁵ C^v bhagavā bhante corrected to bhante bhagavā. ⁶ C^k C^s paṭiññam. ⁷ C^k sattāham-. ⁸ C^s avajjesi. ⁹ C^s bahūpakārā. ¹⁰ C^v bodhisāmantā. ¹¹ C^s udakam. ¹² C^k sāyanha-. ¹³ C^k thinitindriyo corrected to thipitindriyo, C^v phitindriyo corrected to pitindriyo. ¹⁴ C^s -ppasuno. ¹⁵ C^k C^s paññā-. ¹⁶ C^k C^s aññāsi.

pharaṇasamattham mettacittam saṁkhipitvā odissakavasena mettacittam phari. Te Bhagavatā mettacittena phutthā¹ Tathāgate upasaṁkamante upasaṁkamante sakāya katikāya² saṇṭhātum asakkontā abhivādanapaccutthānādini³ abbakiccāni akāmsu. Sambuddhabbhāvaṁ pan' assa ajānamānā kevalam nāmena ca āvusovādena ca samudācaranti. Atha ne Bhagavā .mā bhikkhave Tathāgataṁ nāmena ca āvusovādena ca samudācaratha, ahaṁ bhikkhave Tathāgato Saṁmāsambuddho⁴ ti attano Buddhabbhāvaṁ saṁnāpetvā⁵ paṇṇattavarabuddhāsane⁶ nisinno Uttarasāḷhanakkhattayoge vattamāne aṭṭhārasahi⁷ Brahmakoṭihi parivuto Paṇḍavaggiye there āmantetvā Dhammacakkappavattanasuttaṁ desesi. Tesu Aṇṇākoṇḍānāthero⁸ desanānūsārena⁹ nāpaṁ pesento suttapariyosāne aṭṭhārasahi Brahmakoṭihi saddhim sotāpatti-phale patiṭṭhāsi. Satthā tatth' eva vassam upagantvā punadivase Vappatheraṁ ovaḍanto vihāre yeva nisīdi. Sesā cattāro piṇḍāya carāmsu. Vappathero pubbaṇhe¹⁰ yeva sotāpatti-phalaṁ pāpuṇi. Eten' eva upāyena punadivase Bhaddiyatheraṁ punadivase Mahānāmatheraṁ punadivase Assajitherān ti sabbe sotāpatti-phale patiṭṭhāpetvā paṇcamiyāṁ pakkhassa paṇca pi jane sannipādetvā Anantalakkhaṇasuttantaṁ desesi. desanāpariyosāne paṇca pi therā arahattaphale patiṭṭhāhiṁsu. Atha Satthā Yasassa kulaputtassa upanissayaṁ disvā taṁ rattibhāge nibbhiṇṇitvā geham pahāya nikkhantaṁ .ehi Yasā' ti pakkosiyvā taṁ pi yeva rattibhāge sotāpatti-phale¹¹ punadivase arahatte patiṭṭhāpetvā apare pi tassa saḥāyake catupannāsa jane ehibbhikkhupabbajjāya¹² pabbājetvā arahattaṁ¹³ pāpesi. Evaṁ loke aka-saṭṭhiyā arahantesu jātesu Satthā vuttavasso¹⁴ pavāretvā .caratha¹⁵ bhikkhave cārikan¹⁶ ti saṭṭhiṁ bhikkhū disāsu pesetvā sayam Uruvelaṁ gacchanto antarāmagge Kappāsīyavanasaṇḍe tiṇsa jane Bhaddavaggiyakumāre vinesi. Tesu sabbapaccchimako sotāpaṇṇo sabbuttamo anāgāmi¹⁷ aho-si. Te pi sabbe ehibbhikkhubhāven' eva pabbājetvā disāsu pesetvā sayam Uruvelaṁ gantvā addhuddhān' pāṭibhāriyasahassāni dassetvā Uruvelakassapādāyo saḥassajatilaparivāre tebhātikajaṭile vinctvā ehibbhikkhubhāven' eva pabbājetvā Gayāsīse nisīdāpetvā Adittapariyāyadesanāya arahatte¹⁸ patiṭṭhāpetvā tena arahantasahassena parivuto .Bimbisāraraṇṇō dinnam pa-

¹ Ck C^s putthā ² C^s vatikāya. ³ C^s -paccupatthānādini. ⁴ Ck C^s saṁnāpetva.

⁵ C^s paṇṇatta-. ⁶ C^s aṭṭhārasamāsehi. ⁷ C^s aṇṇākoṇḍānā-. ⁸ C^s -sārena.

⁹ Ck pubbaṇhe. ¹⁰ Ck -phalesu. ¹¹ Ck C^s ehibbhikkhu, C^s bhāvena added instead of pabbajjāya ¹² Ck C^s arahattam ¹³ C^s vuttavasso ¹⁴ C^s carata.

¹⁵ Ck C^s anāgāmi. ¹⁶ Ck C^s arahante.

tiñṇam¹ mocessāmiti² Rājagahanagarūpacāre Latthivanuyyānam³ agamāsi. Rājā uyyānapālassa santikā „Satthā āgato“ ti sutvā dvādasanahutehi brāhmaṇagahapatikehi parivuto Satthāraṃ upasāṃkamitvā cakkavicittatalesu suvaṇṇapaṭavitanāni viya pabhāsamudayaṃ vissajjentesu⁴ Tathāgatassa pādesu sirasā nīpatitvā ekamantaṃ nisīdi saddhiṃ parisāya. Atha kho tesāṃ brāhmaṇagahapatikānaṃ etad ahoṣi: „kinu nu kho Mahāsamaṇo⁵ Uruvelakassape brahmacariyaṃ caratī udāhu Uruvelakassapo Mahāsamaṇe⁶“ ti. Bhagavā tesāṃ cetasaṃ cetoparivittakkaṃ aññāya⁷ therāṃ gāthāya ajjhabhāsi:

992. „Kim eva disvā Uruvelavāsi
pahāsi aggim kisako vadāno.
pucchāmi taṃ Kassapa etaṃ atthaṃ:
kathaṃ pahīnaṃ tava aggihuttaṃ“ ti.

Thero pi Bhagavato adhippāyaṃ viditvā

993. Rūpe ca sadde ca atho rase ca
kāmitthiyo cābhivadanti⁸ yaññāni⁹.
etaṃ malan ti upadhīsu ñatvā
tasmā na viṭṭhe na hute araṃjin ti

imaṃ gāthaṃ vatvā attano āvakabhāvappakāsanatthaṃ Tathāgatassa pādapiṭṭhe sīsaṃ ṭhapetvā „satthā me bhante Bhagavā, sāvako 'haṃ asmīti“ vatvā ekatālaṃ dvitālaṃ titālan ti yāva sattatālappamaṇaṃ sattakkhattuṃ vehāsaṃ abhuggantvā oruyha Tathāgataṃ vanditvā ekamantaṃ nisīdi. Taṃ pāṭihāriyaṃ disvā mahājano „aho mahānubhāvā Buddhā. evaṃ thāmagataditthiko⁹ nāma 'arahā“ ti maññamāno Uruvelakassapo pi ditthijālaṃ bhinditvā Tathāgatena damito“ ti Satthu guṇakathaṃ yeva kathesi. Bhagavā „nāhaṃ idāni eva Uruvelakassapaṃ damemi. atīte pi esa mayā damito yevā“ ti vatvā imissā aṭṭhuppattiyā Mahānārada-kassapajātakaṃ kathetvā cattāri saccāni pakāsesi. Magadharājā ekādasahi nahutehi saddhiṃ sotāpattiphale paṭiṭṭhāsi, ekaṃ nahutaṃ upāsakattaṃ paṭivedesi.

¹ Ck C^s paṭimānaṃ. ² C^v latthu-. ³ C^s vissajjantesu. ⁴ C^s mahāsamane.

⁵ Ck C^v mahāsamaṇo, C^s mahāsamaṇo corrected to -samaṇo. ⁶ C^s aññāya.

⁷ C^s cābhivadanti, C^v cābhivadanti corrected to nabhivadanti. ⁸ Ck C^s yaññāni, C^v saññāni corrected to yaññāni. ⁹ Ck C^v thāmagana-ditthiko.

Rājā Satthu santike nisinno yeva pañca assāsake pavedetvā saraṇaṃ gantvā svātanāya nimantetvā āsanā vuṭṭhāya Bhagavantam padakkhiṇaṃ katvā pakkāmi Punadivase yehi ca Bhagavā diṭṭho yehi ca adiṭṭho sabbe pi Rājagahavāsino aṭṭhāra-akoṭisaṃkhā manussā Tathāgataṃ daṭṭhukāmaṃ pāto va Rājagahato Laṭṭhivanaṃ agamaṃsu. Tigāvutamaggo na-ppahosi. Sakalalaṭṭhivanuyyānaṃ niraṇṭaraṃ puṭaṃ¹ ahoṣi. Mahājāno Dasabalassa rūpaggaṇṇapattāṃ attabhāvaṃ passanto tittim kātuṃ nāsakkhi. Vaṇṇabhū² nāma³ e-ā. evarūpesu hi ṭhānesu Tathāgataṃ lakkhaṇānubyañjanādiṇṇapabbheda⁴ sabbhāpi rūpakāyasirīm⁵ vaṇṇetabbā. Evaṃ rūpaggaṇṇapattāṃ Dasabalassa sarīraṃ passamānena mahājānena niraṇṭaraṃ puṭe⁶ uyyāne ca magge ca ekabhikkhussāpi nikkhamanokā⁷so nāhoṣi. Taṃ divasaṃ kira „Bhagavā cinnabhatto bhavēyya. taṃ mā ahoṣi“ Sakkassa nisinnāsanaṃ uṇhākāraṃ dassesi. So āvajjanaṃ taṃ kāraṇaṃ natvā māṇavakavaṇṇaṃ⁸ abhinimminivā⁹ Buddha-Dhamma-Saṃgha-paṭisaṃyuttatthutiyo¹⁰ vadamāno Dasabalassa purato otaritvā devānubhāvena¹¹ okāsaṃ katvā

284. „Danto dantehi saha purāṇajaṭilehi vippamuttehi¹²

siṅgīnikkhasavaṇṇo Rājagahaṃ pāvisi Bhagavā.

285. 286. Mutto muttehi -pe-. Tiṇṇo tiṇṇehi -pe-.

287. Dasāvāso Dasabalo dasadhammavidū¹³ dasahi c' upeto

so dasasataparivāro Rājagahaṃ¹⁴ pāvisi Bhagavā¹⁵ ti

imāhi gāthāhi Satthu vaṇṇaṃ vadamāno purato pāyāsi. Mahājāno māṇavakassa¹⁶ rūpasirīm disvā „atīviya abhirūpo ayaṃ māṇavako¹⁷. na kho paṇ' amhehi diṭṭhapubbo“ ti cintetvā „kuto ayaṃ māṇavako¹⁸. kassa vā ayaṃ“ ti āha. Taṃ sutvā māṇavo¹⁹

288. Yo dhīro sabbadhī danto Buddho appaṭipuggalo

arahaṃ sugato loke tassāhaṃ paricārako²⁰ ti

gāthaṃ āha. Satthā Sakkena katokāsaṃ maggaṃ paṭipajjitvā

¹ C^k putham, C^r putham corrected to putam ² so all three MSS, instead of vaṇṇabhūmi? ³ C^r lakkhaṇanubyañjanādi-, C^r lakkhaṇānubyañjanādi-, ⁴ so all three MSS. instead of -siri? ⁵ C^r phute. ⁶ C^s māna-. ⁷ C^v abhinimminivā.

⁸ C^k -parisaṃyutta-, C^s -paṭisaṃyukta-, C^v -paṭisaṃyutte-. ⁹ C^r devatānubhāvena.

¹⁰ C^v vippamutto vippamuttehi. ¹¹ C^r -vidu. ¹² so all three MSS. ¹³ C^s C^v māṇavakassa. ¹⁴ C^r māṇavako ¹⁵ C^s C^r māṇavako. ¹⁶ C^r māṇavo. ¹⁷ C^s

parivārako

bhikkhusahassaparivuto Rājagahaṃ¹ pāvīsi. Rājā buddhapamukhassa saṃghassa mahādānaṃ datvā „ahaṃ bhante tiṇi² ratanāni vinā vattitum na sakkhissāmi, velāya vā avelāya vā Bhagavato santikaṃ āgamiṣṣāmi, Laṭṭhivanuyyānaṃ ca nāma atidūre idam³ paṇi⁴ amhākaṃ Veļuvanaṃ nāma uyyānaṃ nātidūre. gamanāgamanasampannaṃ buddhārahaṃ senāsanaṃ idam me Bhagavā patigaṇhatū⁵“ ti suvaṇṇabhikkārena⁶ pupphagandhavāsītamaṇiṇaṇṇaudakaṃ ādāya Veļuvanuyyānaṃ pariccajanto Dasabalassa hatthe udakaṃ pātesi. Tasmiṃ ārāmapaṭṭiggaṇṇaṃ⁷ Buddhasāsanaṃ mūlāni otiṇṇānīti mahāpaṭhavi⁸ kampi. Jambudīpasmiṃ⁹ hi ṭhapetvā Veļuvanaṃ aṇṇaṃ¹⁰ paṭhaviṃ kampetvā gahitasenāsanaṃ nāma n¹¹ atthi. Tambapaṇṇidīpe pi ṭhapetvā Mahāvihāraṃ aṇṇaṃ paṭhaviṃ kampetvā gahitasenāsanaṃ nāma n¹² atthi. Satthā Veļuvanārāmaṃ paṭṭiggaṇṇetvā raṇṇo anumodanaṃ katvā utṭhāyāsanaṃ bhikkhusaṃghaparivuto Veļuvanaṃ agamāsi. Tasmiṃ kho pana samaye Sāriputto ca Moggallāno cā ‘ti dve paribbājaka Rājagahaṃ upaniṣṣāya viharanti amataṃ pariyesamānā. Tesu Sāriputto Assajītheraṃ piṇḍāya pavittṭhaṃ disvā pasamaccitto payirupāsitvā „ye dhammā hetuppabhavā“ ti gāthaṃ sutvā sotāpattiphale patitṭhāya sahāyakassa Moggallāna-paribbājaka-sāpi tam eva gāthaṃ abhāsi. So pi sotāpattiphale patitṭhahi. Te ubho pi Saṇḍajam oloketvā attano parisāya saddhiṃ Satthu santike pabbajimsu. Tesu Mahāmoggallāno sattāhena arahattaṃ pāpuṇi Sāriputtatthero addhamāseṇa, ubho pi ca ne Satthā agga-āva-kaṭṭhāne ṭhapesi. Sāriputtattherena arahattapattadivase yeva sāvaka-sannipātaṃ akāsi. Tathāgate pana tasmiṃ¹³ ūeva Veļuvanuyyāne viharante Suddhodanamahārājā „putto kira me chabbassāni dukkara-kārikaṃ caritvā paramābhisaṃbodhiṃ patvā pavattavaradhammacakko Rājagahaṃ nissāya Veļuvane viharatīti“ sutvā aṇṇataraṃ¹⁴ amaccaṃ āmantesi: „ehi bhane purisa-sahassaparivāro Rājagahaṃ gantvā mama vacanena ‘pitā vo Suddhodanamahārājā daṭṭhukāmo’ ti vatvā puttam me¹⁵ gaṇhitvā ehitī“ āha. So „evaṃ devā“ ti raṇṇo vacanaṃ sirasā sampaticchitvā purisa-sahassaparivāro khippam eva satṭhiyojanamaggaṃ gantvā Dasabalassa catuparisamaṃjhe nisīditvā dhammadesanavelāya vihāraṃ pāvīsi. So „tiṭṭhatu tāva raṇṇo¹⁶ pahitasāsanaṃ“ ti parisante ṭhito Satthu dhammadesanaṃ sutvā yathāṭhito va saddhiṃ purisa-

¹ so all three MSS. ² Cs tiṇi. ³ Cs idam. ⁴ Ck suvaṇṇabhikkārena, C^s suvaṇṇabhikkārena. ⁵ Cs -gaṇṇa. ⁶ Ck Cv -paṭhavi. ⁷ Ck jambudīpasmiṃ.

⁸ Ck Cs aṇṇaṃ. ⁹ Ck Cs tasmiṃ. ¹⁰ Ck Cs aṇṇataraṃ. ¹¹ Ck puttameva.

¹² C^s raṇṇo.

hassena arahattaṃ patvā pabbajjaṃ yāci. Bhagavā „etha bhikkhavo“ ti hatthaṃ pasāresi. Sabbe taṃ khaṇaṃ yeva iddhimayapattacivaradharā vassasatikatherā viya ahesuṃ. Arahattam pattakālato paṭṭhāya pana ariyā nāma majjhata¹ va houtiti rañño pahita-sāsanāni Dasabalassa na kathesi. Rājā „n' eva gatako va“ āgacchati na sāsanaṃ sūyatiti“ „ehi bhāṇe tvaṃ gacchā“ 'ti ten' eva niyāmena aññaṃ² amaccaṃ pesesi. So pi gantvā purimanayen' eva saddhīm pariśāya arahattaṃ patvā tuṇhī³ ahoṣi. Rājā eten' eva niyāmena purisaṣaṇṇa-parivāre nava⁴ amacce pesesi. Sabbe attano kiccaṃ nittapetvā tuṇhī bhūtā tatth' eva viharissu. Rājā sāsanaṃ attakam pi āharitvā ācikkhantaṃ alabhivā cintesi: „ettakā janā mayi sinehabhāvena“ sāsanaṃ attam pi na paccāharissu, ko nu kho me vacanaṃ karissatiti“ sabbaṃ rājā-balaṃ olovento Kāludāyīṃ addasa. So kira rañño⁵ sabbattha-sādhako abbhantariko ativissāsiko Bodhisattena saddhīm ekadivase jāto sahaṇaṃ-sukhito⁶ sahāyo. Atha nam rājā āmantesi: „tāta Kāludāyī, ahaṃ mama puttāni passitukāmo nava purisaṣaṇṇaṃ pesesiṃ, ekapuriso pi āgantvā sāsanaṃ attam ārocetvāpi n' atthi. dujjāno kho pana jīvitantarāyo, ahaṃ jīvamāno va puttāni datthum icchāmi. sakkhissati⁷ nu kho me puttāni dassetun“ ti. „Sakkhissāmi deva sace pabbajitum labhissāmīti“. „Tāta tvaṃ pabbajitvā vā upabbajitvā vā mayhaṃ puttāni dassethi“. So „sādhu deva“ 'ti rañño⁸ sāsanaṃ ādāya Rājagahaṃ gantvā Satthu dhammadesanavelāya pariśapariyante tṛito dhammaṃ sutvā aparivāro arahattaphalaṃ patvā ebhibhikkhubhāve paṭiṭṭhāsi⁹. Satthā Buddho hutvā paṭṭhamaṃ antovassaṃ Isipatane vasitvā vuttavasso¹⁰ parāretvā Uruvelāṃ gantvā tattha tayo māse vasanto tebhātikajaṭṭile vinetvā bhikkhusaṣaṇṇa-parivāro Phussaṃsā-puṇṇamāya Rājagahaṃ gantvā dve māse vasi. Ettāvata Bārāṇasito nikkhantassa¹¹ pañca māsa jātā. sakalo hemanto atikkanto, Udāyittherassa āgatadivasato sattatṭhadivasā vitivattā. So Phagguṇi-puṇṇamāsiyaṃ¹² cintesi: „atikkanto hemanto, vasantasamayo anupatto, manussehi sassaḍḍhiṃ udāharitvā sammukhaṭṭhāne maggā dinnā. haritatinasāñchannā¹³ paṭhavī. supupphitā vanasaṇḍā, paṭipajjanakkhamā maggā, kālo Dasabalassa nātisaṃgaham kātun“ ti. Atha Bhagavantaṃ upasaṃkamitvā

¹ C^o majjatta. ² C^o ca. ³ C^o aññaṃ. ⁴ C^o tuṇhī. ⁵ C^o naca, C^o neva.

⁶ C^o sinehābhāvena. ⁷ C^o rañño. ⁸ C^o -kīlito. ⁹ so all three MSS., instead of sakkhissasi? ¹⁰ C^o ebhibhikkhū paṭiṭṭhāsi. ¹¹ C^o vuttavasso. ¹² C^o C^o nikkhamantassa. ¹³ C^o phagguṇa-. ¹⁴ C^o C^o -sañjanno.

289. „Āṅgārino¹ dāni dumā bhadante
phalesino chadanaṃ vippahāya,
te accimanto va pabhāsanti.
samayo Mahāvīra bhagī rasānaṃ.

290. Nātisītaṃ nātiuphaṃ nātidubbhikkhachātakaṃ²,
saddalā haritā bhūmi, esa kālo Mahāmuni³“

saṭṭhimattāhi⁴ gāthāhi Dasabalassa kulānagaragamanatthāya gamana-
vaṇṇaṃ vaṇṇesi. Atha naṃ Satthā „kinu nu kho Udāyi madhurassarena
gamanavaṇṇaṃ vaṇṇesi“ āha. „Bhante tumhākaṃ pitā Suddhodana-
mahārājā passitukāmo. karotha nātakānaṃ saṃgahaṃ“⁵ ti. „Sādhu
Udāyi. karissāmi nātakānaṃ saṃgahaṃ. bhikkhusaṃghassa ārocehi,
gamiyavattaṃ pūressanti“⁶. „Sādhu bhante“ ti thero ārocesi.
Bhagavā Aṅga-Magadha-vāsīnaṃ⁷ kulaputtānaṃ dasahi sahassehi
Kapilavatthuvāsīnaṃ dasahi sahassehi⁸ sabbe⁹ eva vīsatisahassehi
khīṇāsavabbhikkhūhi parivuto Rājagahā nikkhamitvā divase divase¹⁰
yojanaṃ gacchati. „Rājagahato saṭṭhiyojanaṃ Kapilavatthuṃ dvīhi¹¹
māsehi pāpuṇissāmiti“¹² aturita-cārikaṃ pakkāmi. Thero pi „Bhagavato
nikkhamatthāvaṃ raṇṇo“¹³ ārocessāmiti¹⁴ vechāsaṃ abbhuggantvā raṇṇo¹⁵
nivesane pātur aho. Rājā therānaṃ divā tuṭṭhacitto mahārahe pallaṃke
nisīdāpetvā attano paṭiyāditassa nānaggarasabhojanassa pattāṃ pūretvā
adāsi. Thero utthāya gamanākāraṃ dassesi. „Nisīditvā bhuñjathā“
‘ti. „Satthu santikaṃ gantvā bhuñjissāmi mahārājā“ ‘ti. „Kahaṃ
pana Satthā“ ti. „Vīsati-bhikkhusahassapari-vāro tumhākaṃ dassanattāya
cārikaṃ nikkhamto mahārājā“ ‘ti. Rājā tuṭṭhamānaso āha. „tumhe imaṃ
paribhuñjitvā yāva maṇa putto imaṃ nagaraṃ pāpuṇāti tāv’ assa ito
va piṇḍapātāṃ pariharathā“ ‘ti. Thero adhvāsesi. Rājā therānaṃ
parivisitvā pattāṃ gandhacūṇṇena ubbattetvā uttamabhojanassa pūretvā
„Tathāgatassa dethā“ ‘ti therassa hatthe paṭiṭṭhāpesi. Thero sabbesaṃ
passantānaṃ¹⁶ yeva pattāṃ ākāse khīpitvā sayanaṃ pi vechāsaṃ
abbhuggantvā piṇḍapātāṃ āharitvā Satthu hatthe ṭhapesi. Satthā
taṃ paribhuñji. Eten’ upāyena thero divase divase āhari. Satthāpi
antarāmagge raṇṇo¹⁷ yeva piṇḍapātāṃ paribhuñji. Thero pi bhatta-
kiccāvasāne divase divase¹⁸ „ajja ettakaṃ Bhagavā āgato. ajja ettakaṃ“

¹ C^o āṅgārino corrected to agārino. ² C^s C^v -jātakam. ³ C^s saṭṭhimantāhi.

⁴ C^s saṃgahan. ⁵ C^s aṅga-. ⁶ C^s omits one divase. ⁷ C^k C^v dvīhi. ⁸ C^s raṇṇo. ⁹ C^k passanānaṃ, C^s passantānaṃ. ¹⁰ C^v raṇṇo. ¹¹ C^k omits one divase.

ti buddhagunapaṭiṣaṃyuttāya ca kathāya sakalarājakulaṃ Satthu dassanaṃ vinā yeva Satthari sañjātappasādaṃ akāsi. Ten' eva naṃ Bhagavā „etadaggaṃ¹ bhikkhave mama sāvakānaṃ bhikkhūnaṃ² kulappasādakānaṃ yadidaṃ Kāludāyiti³ etadagge ṭhapesi. Sākiyāpi kho anuppatte Bhagavati „amhākaṃ nātiseṭṭhaṃ passissāmā“⁴ 'ti san-nipatitvā Bhagavato vasaṇatṭhānaṃ vīmaṇisaṃānā „Nigrodhasakkassa ārāmo ramaṇiyo⁵“ ti sallakkhetvā tattha sabbaṃ paṭijagganavidhiṃ kāretvā gandhapupphahatthā paṇḍuggamaṇaṃ karontā sabbālaṃkāra-patimaṇḍite daharadahare⁶ nāgaradārake ca dārikāyo ca paṭhamam paṇiṇiṃsu⁷, tato rājakumāre ca rājakumāriyo ca, tesam anantaraṃ⁸ sāmāṃ gandhapupphacunnādihi pūjayaṃānā Bhagavantaṃ gahetvā Nigrodhārāmaṃ eva agamaṇiṃsu. Tatra Bhagavā vīsatisahassakkhīṇāsava-parivuto paṇḍattavarabuddhāsane nisīdi. Sākiyā nāma mānajatikā mānatthaddhā. Te „Siddhatthakumāro amhehi daharataro amhākaṃ kaniṭṭho bhāgineyyo putto nattā“ ti cintetvā daharadahare rājakumāre āhaṃsu: „tumhe vandatha. mayam tumhākaṃ piṭṭhito nisīdissāmā“⁹ 'ti. Tesu evaṃ nisimnesu Bhagavā tesam ajjhāsayam oloketvā „na maṃ nātayo vandanti. bandā dāmi ne vandāpessāmi¹⁰“ abhiññāpādakajjhānaṃ¹¹ samāpajjitvā vuṭṭhāya ākāsaṃ abbhuggantvā tesam sīse pādapaṇḍum okiramaṇo viya Gaṇḍambamūle yamaka-pāṭihāriyasudisaṃ pāṭihāriyaṃ akāsi. Rājā taṃ¹² acchariyaṃ disvā āha: „Bhagavā tumhākaṃ jātadivase Kāḷadevalassa vandanatthaṃ upanītānaṃ pāde vo parivattitvā brāhmaṇassa matthake paṭiṭṭhite disvāpi ahaṃ tumhe vandāmi. ayaṃ me paṭhamavandanā, vappamaṅgaladivase jambucchāyāya sirisayane nisinnānaṃ vo jambucchāyāya aparivattanaṃ disvāpi pāde vandāmi, ayaṃ me dutiyā¹³ vandanā, idāni imaṃ aditṭhapubbaṃ pāṭihāriyaṃ disvāpi tumhākaṃ pāde vandāmi, ayaṃ me tatiyā vandanā“ ti. Raṇṇo¹⁴ pana vandite Bhagavantaṃ avanditvā ṭhātum samattho nāma eko Sākiyo pi nāhosi, sabbe vandāṃsu yeva. Iti Bhagavā nātaye vandāpetvā ākāsaṃ otaritvā paṇḍatte¹⁵ āsane nisīdi. Nisinne Bhagavati sikhāppatto nātisaṃāgamo ahoṣi. Sabbe ekaggacittā hutvā nisīdiṃsu. Tato mahāmegho pokkharavassaṃ vassi. tambavaṇṇaṃ udakaṃ heṭṭhā viravan-tam gacchati, temitukāmo va temeti, atemitukāmaṃ sarīre udabindu-matto pi na patati. Taṃ disvā sabbe acchariyabbhutacittajātā „aho acchariyaṃ aho abbhutaṃ“ ti kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ. Satthā „na

¹ C^k C^v etadaggaṃ. ² C^s bhikkhūnaṃ. ³ C^s rammaṇiyo. ⁴ C^s dahare dahare.

⁵ C^s paṇiṇiṃsu. ⁶ C^s anantaraṃ. ⁷ C^k C^s abhiññā-. ⁸ C^k C^s naṃ. ⁹ C^k dutiya. ¹⁰ C^s raṇṇo. ¹¹ C^s paṇḍatte.

idānim eva mayhaṃ nāṭisanāgame pokkharavassam vassati, atīte pi vassīti¹ imissā aṭṭhuppattiya Vessantarajātakam kathesi. Dhamma-desanam sutvā sabbe utthāya vanditvā pakkamimsu. eko pi rājā vā rājamahāmatto vā „sve amhākam bhikkham gaṇhathā“ ti vatvā gato nāma n' atthi. Satthā punadivase vīsatisahassabhikkhuparivuto Kapilavatthuṃ piṇḍāya pāvisi. Taṃ na koci gantvā nimantesi vā pattaṃ vā aggahesi. Bhagavā indakhīle tṭhito va āvajjesi: „kathan nu kho pubbabuddhā kulanagare piṇḍāya carimsu, kiṃ uppaṭipāṭiya issarajanānam gharāni agamamsu² udāhu sapadānacārikam carimsu“ ti. Tato ekabuddhassāpi uppaṭipāṭiya gamanam adisvā³ „mayāpi dāni ayaṃ eva vaṃso ayaṃ me pavēni⁴ paggaḥetabbā. āyatiṃ ca me sāvakaṃ pi mamaṃ⁵ nēva anusikkhantā piṇḍacāriyavattam paripūressantīti“ kotiyam niviṭṭhagehato paṭṭhāya sapadānam⁶ piṇḍāya cari. „Ayyo kira Siddhatthakumāro piṇḍāya caratīti“ dvibhūmakatibhūmakādisu⁷ pāsādesu sihapāṇjare vivaritvā mahājano dassanavyāvaṇṇo ahosi. Rāhulamātipi devī⁸ „ayyaputto kira imasmiṃ yeva nagare mahantena rājānubhāvena suvaṇṇasivikādīhi vicaritvā⁹ idāni kesamassam ohāretvā kāsāyavattavasano kapālahattho piṇḍāya carati. sobhati nu kho“ ti sihapāṇjaram vivaritvā olokaṃ mānā Bhagavantaṃ nānāviraḡasamuḡjalāya sarīrappabhāya nagaravithiyo obhāsetvā vyāmapabbhāparikkhepasamupabbūhāya¹⁰ asitānubyaṇjanāvabhāsītāya¹¹ dvattimsamahāpurisalakkhaṇa-patimaṇḍitāya anopamāya Buddhasiriyā virocamaṇam, disvā

291. „Siniddhanīlamudukuṇcitakeso
suriyasunimmalalābhinalāto
yuttatuṅgamudukāyatanāso
raṃsijālavitato narasīho“ ti

evamādikāhi aṭṭhahi narasīhagāthāhi nāma abhiṭṭhavitvā „tumhākam putto piṇḍāya caratīti“ raṇṇo¹² ārocesi. Rājā samviggahadayo hatthena sātakam saṇṭhapento turitaturitam nikkhamitvā vegena gantvā Bhagavato purato tṭhāvā āha: „kiṃ bhante amhe lajjāpetha, kimattham piṇḍāya caratha, kiṃ 'ettakānam bhikkhūnam na sakkā bhattam laddhun' ti

¹ C^s āgamamsu. ² C^k disvā. ³ C^s pameṇi corrected to pavēni, C^v pameṇi corrected to pavēni. ⁴ C^k C^s mamaṃ. ⁵ C^s sapadānam. ⁶ C^s dibhūmaka-.

⁷ C^s devī. ⁸ C^s C^k vivaritvā. ⁹ C^k byāma- -samūpa-, C^s vyāma- -samupabbu-, C^v vyāma- -samupabbu-. ¹⁰ C^s asitānubyaṇjanāvabhāsītāya, C^k asitānubyaṇjanāvabhāsītāya, C^v asitānubyaṇjanāvabhāsītāya. ¹¹ C^s raṃṇo.

saṇṇam¹ karitthā² ti. „Cārittaṃ etaṃ³ mahārāja amhākaṃ⁴ ti.
 „Nanu bhante amhākaṃ Mahāsammatakhattiyavaṃso nāma vaṃso,
 tattha ca ekakhattiyō pi bhikkhācāro nāma n' atthīti⁵. „Ayaṃ
 mahārāja rājavaṃso nāma tava vaṃso. amhākaṃ pana Dīpaṃkaro⁶
 Koṇḍañño -pe- Kassapo ti ayaṃ Buddhavaṃso nāma. ete ca aññe ca
 anekasahassasamikhā Buddhā bhikkhācārā bhikkhācāren' eva jīvikam
 kappesun⁷ ti antaravīthiyam⁸ ṭhito va

292. „Uttiṭṭhe na-ppamajjeyya,
 dhammaṃ sucariṃ care,
 dhammacārī sukhaṃ seti
 asmiṃ loke paramhi ca⁹ (Dhp. v. 168.)

imaṃ gātham āha. Gāthāpariyosāne rājā sotāpattiṭṭhāsi.

293. „Dhammaṃ care sucariṃ,
 na naṃ duccariṃ care,
 dhammacārī sukhaṃ seti
 asmiṃ loke paramhi cā¹⁰ ti (Dhp. v. 169.)

imaṃ pana gātham sutvā sakadāgāmiphale patitṭhāsi. Dhamma-
 pālajātakam sutvā anāgāmiphale patitṭhāsi. Maraṇasamaye setacchattassa
 hetthā sirisayane nipanno yeva arahattam¹¹ pāpuṇi. Araṇṇavāsena⁶
 padhānānuyogakiccaṃ⁷ raṇṇo nāhosi. Sotāpattiṭṭhalaṃ sacchikatvā
 yeva pana Bhagavato pattam gahevā sapariṣam Bhagavantam
 mahāpāsādam āropetvā paṇitena khādanīyena bhojanīyena⁹ parivisi.
 Bhattakiccapariyosāne sabbaṃ itthāgāraṃ āgantvā Bhagavantam vandi
 ṭhapetvā Rāhulamātaram. Sā pana „gaccha. ayyaputtaṃ vandāhīti¹⁰
 pariṇaṇa vuccamānāpi „sace mayhaṃ guṇo atthi sayam eva me
 santikaṃ ayyaputto āgamissati. āgataṃ eva naṃ vandissāmīti¹¹ vatvā
 na agamāsi. Bhagavā rājānaṃ pattam gāhāpetvā dvīhi aggasāvakehi
 saddhim rājadhītāya sirigabbhaṃ gantvā „rājadhītā yathāruccim
 vandamānā na kiñci vattaḃbā¹² ti vatvā paṇṇatte¹⁰ āsane nisīdi. Sā
 vegena gantvā¹¹ gopphakesu gahevā pādapiṭṭhiyam sīsam parivattetvā
 yathājjhāsayaṃ vandi. Rājā rājadhītāya Bhagavati sinehabahumānā-
 diguṇasampattiyo kathesi: „bhante mama dhītā tumhehi kāsāyāni

¹ Ck C^s samūnam. ² C^s evam. ³ Ck C^s dipamkara. ⁴ Ck antaravīthi ⁵ C^s
 arahattam. ⁶ C^s arañña-. ⁷ C^s padānā-. ⁸ C^s raṇṇo. ⁹ Ck C^s khādanīyena
 bhojanīyena. ¹⁰ C^s paṇṇatte. ¹¹ C^s vegēnāgantvā.

nivattānāṃ¹ sutvā tato paṭṭhāya kāsāvatthā jātā, tumhākaṃ ekabhattikabhāvaṃ sutvā ekabhattikā va jātā, tumhehi mahāsayanassa chadditabhāvaṃ² natvā paṭṭikamaṇḍake³ yeva nipannā, tumhākaṃ mālā-gandhādīhi viratabhāvaṃ natvā viratamālāgandhā⁴ va jātā, attano nātakesu mayāṃ paṭijaggissāmā⁵ 'ti sāsane pesite ekañāṭikam pi na olokesi, evaṃ guṇasampannā me Bhagavā dhītā⁶ ti. „Anacchariyaṃ mahārāja yaṃ idāni tayā rakkhīyamānā rājadhītā paripakke nāṇe⁷ attānaṃ rakkheyya, eṣā pubbe anārakkhā pabbatapāde vicaramānā aparipakke nāṇe attānaṃ rakkhīti⁸ vatvā Candakinnarajātaṃ kathetvā utthāyāsanaṃ pakkāmi. Dutiyadivase Nandassa rājakumārassa abhisekāgehappavesanavivāhanaṃgaleṣu vattamāṇeṣu tassa gehaṃ gantvā kumāraṃ pattam gāhāpetvā pabbājetukāmo maṅgalaṃ vatvā utthāyāsanaṃ pakkāmi. Janapadakalyāṇī⁹ kumāraṃ gacchantam disvā „tuvataṃ kho ayyaputta āgaccheyyāsīti¹⁰ vatvā gīvaṃ pasāretvā olokesi. So pi Bhagavantaṃ „pattam gaṇhathā¹¹ 'ti vattum avisahamāno vihāraṃ yeva agamāsi. Taṃ anicchanānaṃ yeva Bhagavā pabbājesi. Iti Bhagavā Kapilapuram gantvā tatiyadivase Nandaṃ pabbājesi. Sattame divase Rāhulamātā kumāraṃ alaṃkaritvā Bhagavato santikaṃ pesesi: „Passa tāta etaṃ vīsatisahassasamaṇaparivutaṃ suvaṇṇavaṇṇaṃ brahmarūpivaṇṇaṃ¹² samaṇaṃ, ayaṃ te pitā, etassa mahantā nidhiyo abhesuṃ, ty-assa¹³ nikkhamanato paṭṭhāya na passāma, gaccha naṃ dāyajjāṃ yāca: 'ahaṃ tāta kumāro, abhisekaṃ patvā cakkavattī bhavissāmi¹⁴, dhanena me attho, dhanam me dehi. sāmiko hi putto pitu santakassā¹⁵ 'ti. Kumāro ca Bhagavato santikaṃ gantvā pitu sinehaṃ paṭilabhitvā haṭṭhatuṭṭho „sukhā te samaṇa chāyā¹⁶ ti vatvā aññaṃ¹⁷ pi bahum attano anurūpaṃ vadanto¹⁸ aṭṭhāsi. Bhagavā katabhatta-kicco anumodanaṃ katvā utthāyāsanaṃ pakkāmi. Kumāro pi „dāyajjāṃ me samaṇa dehi, dāyajjāṃ me samaṇa dehīti¹⁹ Bhagavantaṃ anubandhi. Bhagavā kumāraṃ na nivattāpesi. Parijano pi Bhagavatā saddhim gacchanto nivattetuṃ nāsukkhī. Iti so Bhagavatā saddhim ārāmaṃ eva agamāsi. Tato Bhagavā cintesi: „yaṃ ayaṃ pitu santakaṃ²⁰ dhanam icchatī taṃ vattānugataṃ²¹ savighātāṃ, hand' assa bodhi-maṇḍe paṭiladdhaṃ sattavidhaṃ ariyadhaṇaṃ demi, lokuttaradāyajjassa naṃ²² sāmikaṃ karomīti²³ āyasmantaṃ Sāriputtaṃ āmantesi: „tena hi

¹ C^s jadḍita-, C^v chaddita-. ² C^s paddhika, C^v patikka-. ³ C^v viratamālā-gandhā corrected to -mālāgandhā. ⁴ C^s paripakkañāno. C^v paripakkañāne.

⁵ C^s -yāni. ⁶ C^v -vanna. ⁷ C^v tassa. ⁸ C^v bhavissāma. ⁹ C^s aññaṃ.

¹⁰ C^s vadanto. ¹¹ C^v santikaṃ. ¹² C^s vaddhānugataṃ. ¹³ C^s tam.

tvam Sāriputta Rāhulakumāraṃ pabbājehīti¹. Pabbajite pana kumāre raṇṇo adhimattadukkhāṃ uppajji. Taṃ adhiyāsetuṃ asakkonto Bhagavato nivedetvā „sādhu bhante, ayyā¹ mātāpitūhi ananuñātāni² puttāni na pabbājeyyūn“ ti varaṃ yāci. Bhagavā tassa taṃ varaṃ datvā punadivase rājanivesane katapātārāso ekamantaṃ nisimhena raṇṇā³ „bhante. tumhākaṃ dukkaracārikakāle ekā devatā maṃ upasaṃkamitvā ‘putto te kālakato’ ti āha, tassā vacanaṃ asaddahanto ‘na mayhaṃ putto bodhiṃ appatvā kālāṃ karotīti’ taṃ paṭikkhipin’ ti vutto⁴, idāni kiṃ⁵ saddahissatha ye tumhe pubbe pi atṭhikāni⁶ dassetvā ‘putto te mato’ ti vutte na saddahitthā⁷ ti imissā atṭhupattiya Mahādhammapālajātakaṃ kathesi. Kathāpariyosāne rājā anāgāmiphale patiṭṭhahi. Iti Bhagavā pitaraṃ tisu phalesu patiṭṭhāpetvā bhikkhusaṃghaparivuto puna-d-eva Rājagahaṃ gantvā Sītavane vihāsi. Tasmim samaye Anāthapiṇḍiko gaḥapati pañcahi sakatasatehi bhaṇḍaṃ ādāya Rājagahe piyasahāyassa setṭhino gehaṃ gantvā tattha Buddhassa Bhagavato uppanabhāvaṃ sutvā balavapaccūsasamaye devatānubhāvena vivaṭena dvārena Satthāraṃ upasaṃkamitvā dhammaṃ sutvā sotāpattiṃ phale patiṭṭhāya dutiyadivase buddhapamukhassa saṃghassa mahādānaṃ datvā Sāvattihim⁷ āgamanatthāya Satthu paṭinñāmi⁸ gaḥetvā antarāmagge pañcacattārīsajoyanattṭhāne sataśaḥassaṃ sataśaḥassaṃ dāpetvā yojanikāya yojanikāya vihāre karetvā⁹ Jetavanaṃ koṭṭisanthārena atṭhārasahiraṇṇākoṭṭhi kiṇitvā¹⁰ navakammaṃ paṭṭhapesi¹¹. So majjhe Dasabalassa gandhakuṭṭim karesi. Taṃ parivāretvā asīti-mahātherānaṃ¹² pāṭiekkasannivesane¹³ āvāse ekakuḍḍakadvikuḍḍakahaṃsavatṭakadīghasālamaṇḍapādivasena sesasenāsanāni¹⁴ pokkharāṇiyo ca¹⁵ caṃkamanarattiṭṭhānadivāṭṭhānāni cā ti atṭhārasakoṭṭipariccāgena ramaṇiye bhūmibhāge manoramaṃ vihāraṃ kārāpetvā Dasabalassa āgamanatthāya dūtaṃ pesesi. Satthā dūtaṃ sāsanaṃ sutvā mahābhikkhusaṃghaparivāro Rājagahā nikkhamitvā anupubbena Sāvattihinagaraṃ pāpuni. Mahāsetthi¹⁶ pi kho vihāramahaṃ sajjetvā Tathāgatassa Jetavanaṃ¹⁷ pavisaṇadivase puttāni sabbālaṃkārapatimaṇḍitaṃ katvā alaṃkatapaṭiyatṭhe’ eva pañcahi kumārasatehi saddhiṃ pesesi. So saparivāro pañcavaṇṇavatthasamujjalāni pañcadhajasatāni gaḥetvā

¹ C^v ayya. ² C^s ananuyyātam, C^k ananuñātāni. ³ C^s raṇṇā. ⁴ C^v vutte. ⁵ C^v sakim. ⁶ C^k adhiṭṭhikāni. ⁷ C^k sāvattihīyaṃ. ⁸ C^k C^v paṭinñāmi. ⁹ C^v kārāpetvā. ¹⁰ C^k kiṇitvā. ¹¹ C^s paṭṭhapesi. ¹² C^k C^v -mahāṭṭherānaṃ, C^s -mahāṭṭherānaṃ. ¹³ C^v pāṭiekkā-. ¹⁴ C^v sasasenāsaṇa. ¹⁵ C^s C^v omit ca. ¹⁶ C^v -setthi. ¹⁷ C^k jetavanassa.

Dasabalassa purato ahosi. Tesāṃ pacchato Mahāsubhaddā - Cūla-subhaddā¹ ti dve seṭṭhidhītaro pañcahi kumārisatehi² saddhiṃ puṇṇaghaṭe gahetvā nikkhamimsu. Tesāṃ pacchato seṭṭhibhariyā sabbālaṃkārapatimaṇḍitā pañcahi mātugāmasatehi saddhiṃ puṇṇapātiyo gahetvā nikkhami. Sabbesāṃ pacchato sayāṃ mahāseṭṭhi³ ahatavatthanivattho ahatavattheh' eva pañcahi seṭṭhisatehi saddhiṃ Bhagavantāṃ abbhuggañchi⁴. Bhagavā imaṃ upāsakapariṣaṃ purato katvā mahābhikkhusaṃghaparivuto attano sarīrappabhāya⁵ suvaṇṇarasasekapiṇḍarāṇi viya vanantarāṇi kurumāno anantāya Buddhalīlāya⁶ appaṭisaṃyāya Buddhasiriyā Jetavanavihāraṃ pāvisi. Atha naṃ Anāthapiṇḍiko pucchi: „kath' āham bhante imasmiṃ vihāre paṭipajjāmiti". „Tena hi gahapati imaṃ vihāraṃ āgatānāgatassa bhikkhusaṃghassa dehiti". „Sādhu bhante" ti mahāseṭṭhi³ suvaṇṇabhikkhāraṃ ādāya Dasabalassa batthe udakaṃ pātetvā „imaṃ Jetavanavihāraṃ āgatānāgatassa cātuddisassa buddhapamukhassa saṃghassa dammīti" adāsi. Sāthā vihāraṃ paṭiggahetvā anumodanaṃ karonto

294. „Sitaṃ uḥhaṃ paṭihanti
tato vālamigāni⁷ ca
sirimsape ca makase ca
sisire cāpi vuṭṭhiyo.

295. Tato vātātape ghore
saṅjāte⁸ paṭihaññati⁹.
Leṇatthaṇ ca sukhatthaṇ ca
jhāyituṇ ca vipassituṇ
vihāradānaṃ saṃghassa
aggaṃ Buddhena vaṇṇitaṃ.

296. Tasmā hi paṇḍito poso
sampaṣsaṃ atthaṃ attano
vihāre kāraye ramme
vāsaya' ettha bahussute.

297. Tesāṃ annaṇ ca pānaṇ ca
vatthasenāsanāni ca
dadeyya ujubhūtesu
vippasannena cetasā.

¹ C^s C^v -cūla-. ² C^s kumārī-. ³ so all three MSS. ⁴ C^s C^v abbhuggaṇḍi.

⁵ C^s ṣarīra- ⁶ C^s C^v -līlāya ⁷ C^s vāla-. ⁸ C^s saṃjāte. ⁹ C^s paṭihamaṇḍi.

298. Te tassa dhammaṃ desenti
sabbadukkhāpanūdanam.
yaṃ yo dhammaṃ idh' aṇṇāya¹
parinibbāti anāsavo² ti

vihārānisamsaṃ kathesi. Anāthapiṇḍiko dutiyadivasato paṭṭhāya vihāramahaṃ ārabhi. Visākhāya pāsādamaho catuhi³ māsehi niṭṭhito. Anāthapiṇḍikassa pana vihāramaho navahi māsehi niṭṭhāsi. Vihāramahe pi aṭṭhāras⁴ eva⁵ koṭiyo agamaṃsu. iti imasmiṃ yeva vihāre catupaṇṇāsakoṭisaṅkhaṃ dhanam pariccaji. Atīte pana Vipassissa Bhagavato kāle Punabbasumitto nāma seṭṭhi⁶ suvaṇṇiṭṭhikasanthārena kīṇitvā⁷ tasmim yeva thāne yojanappamāṇaṃ saṅghārāmaṃ kāresi. Sikhissa Bhagavato kāle Sirivaddho nāma seṭṭhi⁸ suvaṇṇaphālasanthārena⁹ kīṇitvā¹⁰ tasmim yeva thāne tigāvutappamāṇaṃ saṅghārāmaṃ kāresi. Vessabhussa Bhagavato kāle Sotthiyo nāma seṭṭhi¹¹ suvaṇṇahatthipada-santhārena kīṇitvā¹² tasmim yeva thāne addhayojanappamāṇaṃ saṅghārāmaṃ kāresi. Kakusandhassa Bhagavato kāle Accuto nāma seṭṭhi¹³ suvaṇṇiṭṭhikasanthārena¹⁴ eva¹⁵ kīṇitvā¹⁶ tasmim yeva thāne gāvutappamāṇaṃ saṅghārāmaṃ kāresi. Koṇāgamanassa Bhagavato kāle Uḍḍo nāma seṭṭhi¹⁷ suvaṇṇakacchapasanthārena¹⁸ kīṇitvā¹⁹ tasmim yeva thāne addhagāvutappamāṇaṃ saṅghārāmaṃ kāresi. Kassapassa Bhagavato kāle Sumaṅgalo²⁰ nāma seṭṭhi²¹ suvaṇṇiṭṭhikasanthārena kīṇitvā²² tasmim yeva thāne soḷasakarīṣappamāṇaṃ saṅghārāmaṃ kāresi. Amhākaṃ Bhagavato kāle Anāthapiṇḍiko seṭṭhi²³ kahāpanakoṭisanthārena²⁴ kīṇitvā²⁵ tasmim yeva thāne aṭṭhakārīṣappamāṇaṃ saṅghārāmaṃ kāresi. Idam kira thānaṃ sabbabuddhānaṃ avijahitaṭṭhānaṃ²⁶ eva. Iti mahābodhimande sabbānūṭappattito²⁷ yāva mahāparinibbānanaṃ yasmim thāne Bhagavā vihāsi idam Santike nidānaṃ nāma. tassa vasena sabbajātakāni vaṇṇayissāma.

NIDĀNAKATHĀ

• niṭṭhitā.

¹ C^s idhamāya. ² C^k attharase yeva. ³ so all three MSS. ⁴ C^k kīṇitvā
⁵ C^s -thārena. ⁶ C^s kīṇitvā. ⁷ C^s -thāreneva. ⁸ C^k C^s kīṇitvā. ⁹ C^s C^k
sumaṅgalo. ¹⁰ C^v kahāpana-. ¹¹ C^s kahāpanakoṭisanthārena. ¹² C^s avijahitāni
thānaṃ. ¹³ C^s sabbānūṭappattiko. ¹⁴ C^v sabbānūṭappattito.

NAMO TASSA
BHAGAVATO ARAHATO SAMMĀSAMBUDDHASSA¹.

I. EKANIPĀTA.

1. APPANNAKAVAGGA.

1. Appannakajātaka.

Imaṃ tāva Appannakadhammadesanaṃ Bhagavā Sāvattthim² upanis-
sāya Jetavanamahāvihāre viharanto kathesi. Kam pana āraḁbha
ayam kathā samuṭṭhitā ti. Setṭhissa sahāyake pañcasate tittthiya-
sāvake³. Ekasmiṃ hi divase Anāthapiṇḍiko setṭhi⁴ attano sahāyake
pañcasate aññatittthiyasāvake⁵ ādāya bahumālāgandhavilepanaṃ⁶ c' eva
telamadhuphāṇitavattthacchādanāni⁷ ca gāhāpetvā⁸ Jetavanam ganṭvā
Bhagavantaṃ vanditvā mālādīhi⁹ pūjetvā bhesajjāni c' eva vatthāni ca
bhikkhusaṃghassa vissajjetvā cha nisajjadose vajjetvā ekamantaṃ
nisīdi. Te pi aññatittthiyasāvaka¹⁰ Tathāgataṃ vanditvā Satthu punṇa-
candasassirikaṃ mukhaṃ lakkhaṇānubyañjanapatimanditaṃ vyāmappa-
bhāparikkhitaṃ¹¹ brahmakāyaṃ āvelāvelā¹² yamakayamakā¹³ hutvā nic-
charantiyo¹⁴ ghanabuddharasmiyo ca¹⁵ olokayamānā Anāthapiṇḍikassa
samipe yeva nisīdiṃsu. Atha tesam¹⁶ Manosilātale sihanādaṃ nadanto
taruṇasiho viya gajjanto pāvussakamegho viya ca Ākāsagaṅgaṃ¹⁷ otā-

¹ C^o namo buddhāya. ² C^k C^v sāvattthiyam, C^o sāvattthim corrected to sāvattthiyam.

³ C^o -sāvake ti. ⁴ so all three MSS. ⁵ C^o tittthiyasāvake, C^k aññatittthiya-

⁶ C^o -vilepanāni. ⁷ C^k telamadhuppānitaṃ-, C^o sappitelamadhuphanita-. ⁸ C^o

gāhāpetvā. ⁹ C^o mālāgandhādīhi. ¹⁰ C^k te pi añña-, C^o atha kho te añña-

¹¹ C^o byāma-. ¹² C^v āvelāvelā, C^o āvelā āvelā corrected to āvela āvelā. ¹³ C^k

yamakāyamakā ¹⁴ C^o viniccharantiyo. ¹⁵ C^o omits ca. ¹⁶ C^v nesaṃ. ¹⁷ C^k

C^v ākāsagaṅgaṃ, C^o ākāsagaṅgā.

rento viya¹ ratanadāmaṃ ganthento viya ca atthaṅgasamannāgatenā
 savaṇīyena² kamaṇīyena brahmassarena nānāyavicittāṃ madhura-
 dhammakathāṃ³ katheṣi. Te Satthu dhammade-anaṃ sutvā pasannacittā
 vuttāyā⁴ Dasabalaṃ vanditvā aññatitthiyasaraṇaṃ⁵ bhinditvā Buddhaṃ
 saraṇaṃ agamaṃsu. Te tato paṭṭhāya niccakālaṃ Anāthapiṇḍikena
 saddhiṃ gandhamālādīhatthā vihāraṃ gantvā dhammaṃ suṇanti dānaṃ
 denti sīlaṃ rakkhanti uposathakammaṃ karonti. Atha Bhagavā Sāvat-
 thito puna-d-eva Rājagahaṃ agamāsi. Te Tathāgataassa gatakāle tam⁶
 saraṇaṃ bhinditvā puna aññatitthiyasaraṇaṃ⁷ gantvā attano mūlatṭhāne
 yeva patitṭhitā. Bhagavāpi sattatṭhamāse⁸ vitināmetvā puna Jetavanaṃ
 agamāsi. Anāthapiṇḍiko puna pi te ādāya Satthu santikaṃ gantvā
 Satthāraṃ gandhādīhi⁹ pūjetvā vanditvā ekamantaṃ nisīdi. Te pi
 Bhagavantaṃ vanditvā ekamantaṃ nisīdiṃsu. Atha nesāṃ Tathāgate
 cārikaṃ pakkante gahitasaraṇaṃ bhinditvā puna aññatitthiyasaraṇaṃ
 eva gabetvā mūle patitṭhitābhāvaṃ Bhagavato ārocesi. Bhagavā
 aparimitakappakoṭiyo¹⁰ nirantaraṃ pavattitavacīsucaritānubhāvena dib-
 bagandhagandhitā¹¹ nānāgandhapūritaṃ ratanakaraṇḍakaṃ vivarento viya
 mukhapadumaṃ vivaritvā madhurasaraṃ¹² nicchārento „saccaṃ kira
 tumhe upāsakā tīṇi¹³ saraṇāni bhinditvā aññatitthiyasaraṇaṃ¹⁴ gatā¹⁵ ti
 pucchi. Atha tehi paṭicchādetuṃ asakkontehe „saccaṃ Bhagavā¹⁶ ti
 vutte Satthā „upāsakā, heṭṭhā avicim upari bhavaggaṃ paricchedaṃ
 katvā tiriyaṃ aparimāṇāsu lokadhātūsu¹⁷ silādiguṇena Buddhena sadiso
 nāma n' atthi, kuto adhikataro. 'yāvata bhikkhave sattā apadā vā -pe-¹⁸
 Tathāgato tesāṃ aggamaṃ akkhāyati'. 'yaṃ kiñci vittaṃ idha vā hurāṃ
 vā -pe-¹⁹, 'aggato ve pasannānaṃ²⁰ ti ādīhi suttehi pakāsite ratanatta-
 yagūṇe pakāsetvā²¹ evaṃ uttamaguṇehi²² samannāgataṃ ratanattaya-
 saraṇaṃ²³ gatā upāsakā vā upāsikā vā nirayādisu²⁴ nibbattanakā nāma
 n' atthi, apāyanibbattito pana muccitvā²⁵ devaloke uppajjitvā²⁶ mahā-
 sampattiṃ anubhonti²⁷. tasmā tumhehi evarūpaṃ saraṇaṃ bhinditvā
 aññatitthiyasaraṇaṃ gacchantehi ayuttaṃ katan²⁸ ti āha. Ettha ca
 tīṇi ratanāni mokkhasasena²⁹ uttamavasena saraṇagataṇaṃ apāyesu
 nibbattiya³⁰ abhāvaṃ³¹ dīpanatthaṃ imāni suttāni dassetabbāni:

¹ C^s adds ca. ² C^k C^v savaṇīyena. ³ C^s madhurasaraṃ dhammaṃ. ⁴ C^s utthāya.

⁵ C^k añña-. ⁶ C^s omits tam. ⁷ C^s satta attha māse. ⁸ C^s gandhamālādīhi. ⁹ C^k -koṭiye. ¹⁰ C^k C^v -ganthitam. ¹¹ C^s madhurasaraṃ. ¹² C^k tīṇi ¹³ C^k C^v -dhātusu

¹⁴ C^s apadā vā dipadā vā catuppadā vā. ¹⁵ C^s hurāṃ vā ti, Cfr. Khud. Pāṭha p. 7.

¹⁶ C^s pasannānaṃ. ¹⁷ C^s pakāsitvā. ¹⁸ C^s -guṇa. ¹⁹ C^s ratanattayaṃ saraṇaṃ.

²⁰ C^k C^v -yādisu. ²¹ C^s muccitvā. ²² C^s devalokaṃ uppattitvā ²³ C^s anu-

bhavanti ²⁴ C^s katan. ²⁵ C^s abhāva, C^k abhāvaṃ corrected to abhāva

Ye keci Buddhāṃ saraṇaṃ gatā se
na te gamissanti apāyaṃ¹,
pahāya mānusaṃ dehaṃ
devakāyaṃ paripūressanti².

Ye keci Dhammaṃ -pe-
Ye keci Saṅghaṃ -pe-
devakāyaṃ paripūressantīti³.

Bahuṃ ve saraṇaṃ yaṇṭi
pabbatāni vanāni ca -pe-
etaṃ saraṇaṃ āgama
sabbadukkhaṃ pamuccatīti. (Dhp. v. 188—192).

Na kevalaṃ ca nesaṃ Satthā ettakaṃ yeva⁴ dhammaṃ desesi, api ca
kho „upāsakā Buddhānussatikanmaṭṭhānaṃ nāma Dhammānussati -pe-
Saṅghānussatikanmaṭṭhānaṃ nāma sotāpattimaggaṃ deti sotāpatti-
phalaṃ deti sakadāgāmi-maggaṃ deti sakadāgāmi-phalaṃ deti anāgāmi-
maggaṃ deti anāgāmi-phalaṃ deti arahattamaggaṃ deti arahattaphalaṃ
detīti“ evamādihi pi nayehi dhammaṃ desetvā „evapurāṇaṃ nāma saraṇaṃ
bhindantehi ayuttaṃ tumhehi katan“ ti āha. Ettha ca Buddhānussa-
tikamaṭṭhānādīnaṃ sotāpattimaggaḍḍipadānaṃ⁵, „ekadhammo bhikkhave
bhāvito bahulikato ekantambhidāya virāgāya nirodhāya upasamāya
abhiññāya“ sambodhāya nibbānāya samvattati, katamo ekadhammo.
Buddhānussatīti“ evamādihi suttehi dīpetabbāni. Evaṃ Bhagavā nānap-
pakārehi upāsake ovaḍḍitvā „upāsakā, pubbe pi manussā asaraṇaṃ
saraṇaṃ ti takkagāhena viruddhagāhena gahetvā amanussapariggahite⁷
kantāre yakkhabhattaṃ hutvā mahāvināsaṃ pattā, apannakagāhaṃ⁸
pana ekamsagāhaṃ aviruddhagāhaṃ gahitamanussā tasmim yeva
kantāre sotthibhāvaṃ pattā“ ti vatvā tuṇhi⁹ ahosi. Atha kho Anā-
thapiṇḍiko gahapati utthāyāsanaṃ Bhagavantaṃ vanditvā abhithavitvā
sirasi¹⁰ añjaliṃ¹¹ patitthāpetvā evaṃ āha: „bhante idāni tāva imesaṃ
upāsakānaṃ uttamasaraṇaṃ¹² bhinditvā takkagahaṇaṃ¹³ amhākaṃ
pākātaṃ, pubbe pana amanussapariggahite kantāre takkikānaṃ vināso
apannakagāhaṃ gahitamanussānaṃ ca sotthibhāvo amhākaṃ paṭicchanno

¹ C^s apāyabhūmiṃ ² C^k -ssanti, C^e -ssantīti. ³ C^s paripūrissanti, ⁴ C^s etta-
kam eva. ⁵ C^k sotāpattimaggaṃ dīppadānaṃ, C^s -maggaḍḍipabbhedānaṃ. ⁶ C^k
abhiññāya. ⁷ C^k -parigahite, C^s manussapariggahite. ⁸ C^s -gāhaṃ. ⁹ C^k tuṇhi.
¹⁰ C^s sirasmiṃ. ¹¹ C^s añjali ¹² C^s uttamaṃ saraṇaṃ. ¹³ C^s adds viruddha-
gahaṇaṃ.

tumhākam eva pākato, sādhu vata no Bhagavā ākāse puṇṇacandaṃ utthāpento viya imam kāraṇaṃ pākataṃ karotū¹ 'ti. Atha Bhagavā „mayā kho gahapati aparimitakālaṃ dasa pāramiyo pūretvā lokassa kaṃkhacchedanattam eva sabbaññūtañānaṃ paṭividdham. sīhavasāya suvaṇṇanālīṃ¹ pūrento viya sakkaccaṃ soṭaṃ odahitvā suñāhīti²“ seṭṭhino satuppādaṃ janetvā himagabbhaṃ padāletva puṇṇacandaṃ nīharanto viya bhavantarena paticchannakāraṇaṃ pākataṃ akāsi.

Atīte Kāsiratthe Bārānasinagare Brahma datto nāma rājā ahoṣi. Tadā Bodhisatto satthavāhakule patisandhiṃ gahetvā¹ anupubbena vayappatto pañcahi sakatasateli vaṇijjāṃ⁵ karonto vicarati. So kadāci pubbantato aparantaṃ gacchati kadāci aparantato pubbantaṃ. Bārānasiyaṃ yeva añño⁶ pi satthavāhaputto atthi bālo ayyatto anupāyakuṣalo. Tadā Bodhisatto Bārānasito mahagghaṃ⁷ bhaṇḍaṃ gahetvā pañca sakatasatāṇi pūretvā gamanasajjāṇi katvā thapesi. So pi bālasatthavāhaputto tath⁸ eva pañca sakatasatāṇi pūretvā gamanasajjāṇi katvā thapesi. Bodhisatto cintesi: „ace ayaṃ bālasatthavāhaputto mayā saddhiṃ yeva gamissati sakatasahassee⁹ ca⁹ ekato magge¹⁰ gacchante maggo pi na-ppahessati¹¹. manussānaṃ dārūdakādīni¹² pi¹³ balivaddānaṃ tināni pi dullabbhāni bhaviṣṣanti, etena vā mayā vā purato gantum vattatīti¹⁴“ so taṃ pakkosāpetvā etaṃ atthaṃ ārocetvā „dvīhi¹⁵ amhehi ekato gantum na sakkā¹⁶ ti, kiṃ tvam purato gamissasi¹⁶ udāhu pacchato¹⁷ ti āha. So cintesi: „mayi purato gacchante bahū¹⁸ ānisaṃsā¹⁸, maggena abhinneṃ¹⁹ eva gamissāmi, gonā anāmatthaṭṭhānaṃ khādissanti, manussānaṃ anāmatthaṃ¹⁹ sūpeyyapaṇṇaṃ bhaviṣṣati, pasannaṃ²⁰ uḍakam, yathāruceṃ agghaṃ thapetvā bhaṇḍaṃ vikkiniṣṣāmīti²¹“ so „ahaṃ samma purato gamis-

¹ C¹ nālīṃ. ² C¹ suñāhīti. ³ C¹ baranasi-, C² baranasi-. ⁴ C¹ adds dasa-māsacrayena mātukucchito nikkhamitvā. ⁵ C¹ vaṇijjāṃ. ⁶ C¹ añño. ⁷ C¹ mahaggha. ⁸ C¹ sakatasahassee corrected to -sahasseehi, C² -sahasseehi. ⁹ va? C¹ omits ca. ¹⁰ C¹ omits magge. ¹¹ C¹ napahessati. ¹² C¹ dārūdakadīnaṃ, C² dārūdakāni. ¹³ C¹ C² omits pi. ¹⁴ C¹ adds pi. ¹⁵ C¹ sakko. ¹⁶ C¹ gacchasi. ¹⁷ C¹ bahu. ¹⁸ C¹ anisaṃsā. ¹⁹ C¹ anamattha. ²⁰ C¹ pasanna. ²¹ C¹ vikkini-.

sāmīti¹ “. Bodhisatto pi pacchato gamane bahū ānisaṃse addasa, evaṃ² hi³ assa ahosi: „purato⁴ gacchantā⁵ magge visamaṭṭhānaṃ samaṃ karissanti, ahaṃ tehi gatamaggena gamissāmi, purato gatehi balivaddeli pariṇatathaddhatine⁶ khādite mama goṇā puna utthitāni⁷ madhuratiṇāni⁸ khādissanti⁹, gahitapaṇṇaṭṭhānato utthitaṃ manussānaṃ sūpeyyapaṇṇaṃ madhuraṃ bhavissati, anudake¹⁰ ṭhāne¹¹ khanitvā ete udakaṃ uppādessanti, parehi¹² katesu āvātesu mayāṃ udakaṃ pivissāma, agghaṭṭhapanāṃ nāma manussānaṃ jīvitā voropanasadisāṃ, ahaṃ pacchato gantvā etehi thapitagghen¹³ eva¹⁴ bhaṇḍaṃ vikkīṇissāmīti“, atha so ettake ānisaṃse disvā „samma tvāṃ purato gacchā¹⁵“ ti āha. „Sādhu sammā“ ti bālasatthavāho sakaṭāni yojetvā nikkhanto anupubbenā¹⁶ manussāvāsāṃ atikkamitvā kantāramukhaṃ pāpuṇi. Kantāraṃ¹⁷ nāma corakantāraṃ vāḷakantāraṃ¹⁸ nirudakakantāraṃ¹⁹ amanussakantāraṃ appabhakkhakantāraṃ²⁰ ti pañca-vidhaṃ, tattha corehi adhiṭṭhito maggo corakantāraṃ nāma, sihādīhi adhiṭṭhitamaggo vāḷakantāraṃ²¹ nāma, yattha nahāyitum vā pātum²² vā udakaṃ n²³ atthi idaṃ nirudakakantāraṃ²⁴ nāma, amanussādhiṭṭhitaṃ²⁵ amanussakantāraṃ nāma, mūlakhādānīyādivirahitaṃ²⁶ appabhakkhakantāraṃ nāma, imasmiṃ pañcavidhe kantāre taṃ kantāraṃ nirudakakantāraṃ²⁷ c²⁸ eva amanussakantāraṃ ca²⁹. Tasmā so satthavāhaputto sakaṭesu mahanta-mahantaṇṇaṭṭhāni³⁰ thapetvā³¹ udakassa pūrāpetvā satthiyojanikaṃ kantāraṃ paṭipajji. Atha³² assa kantāramajjhāni gatakāle³³ kantāre adhiyatthayakkho „imehi gahitaudakaṃ chaddāpetvā³⁴ dubbale katvā sabbe va ne³⁵ khādissāmīti“. sabbasetataruṇabalivadda-

¹ C^s adds āha. ² C^s evaṃ. ³ C^s omits hi. ⁴ C^s ete purato. ⁵ C^s gacchanto. ⁶ C^v paritthaddhatīṇe. ⁷ C^k puna utthitāni. ⁸ C^k omits madhura. ⁹ C^k khāyissanti. ¹⁰ C^k C^v anūdake. ¹¹ C^s adds āvātaṃ. ¹² C^k C^v paresuhi. ¹³ C^k thapitaggho, C^v thapitaggha. ¹⁴ C^s gacchāhi. ¹⁵ C^s anupubbo. ¹⁶ C^s kantāraṃ corrected to kantārā. ¹⁷ C^k vāla-. ¹⁸ C^s C^v nirūdaka-. ¹⁹ C^k -kantāraṃ. ²⁰ C^s pivitum. ²¹ C^s amanussehi adhiṭṭhitam. ²² C^k C^v -khādānīyā-. ²³ C^k ceva. ²⁴ C^s mahanta-mahantā-. ²⁵ C^s thapāpetvā. ²⁶ C^k kantāramajjhakāle. ²⁷ C^k C^v chaddāpetvā. ²⁸ C^s sabbe jāne.

yuttam¹ manoramam yānakam māpetvā² dhanukalāpaphalakā-
vudhahatthehi³ dasahi dvādasahi amanussehi parivuto uppala-
kumudāni piḷandhitvā⁴ allasīso allavattho issarāpuriso viya
tasmiṃ yānake nisīditvā kaddamamakkhitehi⁵ cakkehi paṭipa-
tham agamāsi. Parivāramanussāpi ssa purato ca⁶ pacchato ca
gacchantā allakesā allavatthā uppalakumudamālā piḷandhitvā⁴
padumapūṇḍarikakalāpe gahetvā bhisamuḷālāni⁷ khāntā uda-
kabindūhi c' eva kaḷalena ca paggharanteṇa agamāmsu. Sat-
thavāhā ca nāma yadā dhuravāto vāyati⁸ tadā yānake nisī-
ditvā upaṭṭhākaparivutā rajam paṭisaṅkhamāntā purato gacchanti,
yadā pacchato⁹ vāyati tadā ten' ekaṃ nayena pacchato gac-
chanti, tadā pana dhuravāto ahoṣi¹⁰. Yakkho so satthavāhaputto
purato agamāsi. Yakkho tam āgacchantam disvā attano yā-
nakam maggā okkametvā¹⁰ „kham gacchathā“¹¹ ti tena saddhiṃ
paṭisanthāram akāsi. Satthavāho pi attano yānakam maggā
okkamāpetvā¹⁰ sakatānam gamanokāsam datvā ekamantam
ṭhito¹¹ tam yakkham avoca: „bho, amhe tāva Bārānasito
āgacchāma, tumhe pana uppalakumudāni piḷandhitvā paduma-
pūṇḍarikahatthā bhisamuḷālāni¹² khāntā kaddamamakkhitā¹³
udakabindūhi paggharantehi āgacchatha, kin¹⁴ nu kho tumhehi¹⁵
āgatamagge devo vassati uppalādisaṅchannāni¹⁶ sarāni atthīti¹⁶
pucchi. Yakkho tassa katham sutvā „samma, kiṃ nām' etaṃ
kathesi, esā nīlavanarāji paṇṇāyati¹⁷. tato paṭṭhāya sakalam
araṇṇam ekodakam, nibaddham¹⁸ vassati, kandarā pūrā, tasmiṃ
tasmiṃ¹⁹ thāne padumādisaṅchannāni²⁰ sarānīti²¹“ vatvā paṭipāṭiyā

¹ C¹ sabbasetam-. ² C¹ adds udakakalalamakkhitehi. ³ C¹ -vudhadihatthehi. ⁴ C¹ piḷandhitvā. ⁵ C¹ -makkhite, C² -makkhite corrected to -makkhitehi. ⁶ C¹ -mulāni, C² -mulāni corrected to -mulāni. ⁷ C¹ yadadhuravāto purato vāyati, C² yadā purato vāto vāyati. ⁸ C¹ adds vāto. ⁹ C¹ tadā pana purato vāto ahoṣi, C² tadā pana dhuravāto purato ahoṣi. ¹⁰ C¹ okkametvā, C² okkametvā. ¹¹ C¹ yam. ¹² C¹ -mulāni corrected to -mulāni, C² -mulāni corrected to -mulāni. ¹³ C¹ khānta ca udakakalalamakkhitā. ¹⁴ C¹ kin. ¹⁵ C¹ C² tumhe. ¹⁶ C¹ uppalasaṅch- corrected to uppalādisaṅch-. ¹⁷ C¹ paṇṇāyati. ¹⁸ C¹ adds devo. ¹⁹ C¹ C² -pūrāya tasmiṃ tasmiṃ. C³ -pūrāya tasmiṃ. ²⁰ C¹ paduma-saṅch-. ²¹ C¹ sarāni atthīti.

gacchantesu sakātesu „imāni sakāṭāni ādāya kahaṃ gacchathā“
 'ti pucchi. „Asukaṃ janapadaṃ nāmā“ 'ti. „Imasmiṃ ca
 imasmiṃ ca sakāṭe kiṃ nāma bhaṇḍaṃ“ ti. „Asukaṃ ca asukaṃ
 cā“ 'ti. „Pacchato āgacchantāṃ sakāṭāṃ ativiya garukaṃ
 hutvā āgacchati, 'etasmiṃ kiṃ bhaṇḍaṃ“ ti. „Udakaṃ etthā“
 'ti. „Parato tvaṃ udakaṃ ānentehi¹ vo manāpaṃ² kataṃ, ito
 paṭṭhāya paṇa udakena kiccaṃ n'atthi, purato bahū³ udakaṃ,
 cāṭiyo⁴ bhinditvā udakaṃ chaḍḍetvā⁵ sukhena gacchathā“ 'ti
 āha, evaṃ ca pana vatvā „tumhe gacchatha, amhākaṃ papañco
 hotīti“ thokaṃ gantvā tesāṃ adassanaṃ patvā attano yakkha-
 nagaram eva agamāsi. So pi kho⁶ bālasatthavāho attano bāla-
 tāya yakkhassa vacanaṃ gahetvā cāṭiyo bhindāpetvā pasata-
 mattam⁷ pi udakaṃ anavasesetvā sabbam chaḍḍetvā⁸ sakāṭāni
 pājāpesi⁹. Purato appamattakam pi udakaṃ nāhosi. Manussā
 pāṇiyam¹⁰ alabhantā kilamimsu. Te yāva suriyass' atthagamanā¹¹
 gantvā sakāṭāni mocetvā parivattakena thapetvā goṇe cakkesu
 bandhimsu. N' eva goṇānaṃ udakaṃ¹² ahosi na manussānaṃ
 yāgubhattaṃ vā¹³. Dubbalamanussā tattha tattha nipajjitvā
 sayimsu. Rattibhāgasamanantare yakkhā yakkhanagarato āgantvā
 sabbe pi goṇe ca manusse ca jīvitakkhayaṃ pāpetva māṃsaṃ
 khādītva aṭṭhinaṃ avasesetvā agamimsu¹⁴. Evaṃ ekaṃ bāla-
 satthavāhaputtaṃ nissāya sabbe te vināsaṃ pāpunimsu, hat-
 thaṭṭhikādīni¹⁵ disāvidisāvippakinnāni¹⁶ ahesuṃ, pañca sakāṭa-
 satāni yathāpūritāṃ eva aṭṭhamsu. Bodhisatto pi kho bāla-
 satthavāhaputtassa nikkhantadivasato māsaddhamāsaṃ vītina-
 metvā pañcahi sakāṭasatehi nagarā nikkhamma anupubbena
 kantāramukhaṃ pāpuṇi. So tattha udakacāṭiyo pūretvā bahū
 udakaṃ ādāya khandhāvāre bheriṃ¹⁷ carāpetvā manusse sanni-

¹ C^s āharantehi. ² C^s amanapam. ³ C^s bahu. ⁴ C^s udakacāṭiyo. ⁵ C^v chaḍ-
 dhetvā. ⁶ C^s omits kho. ⁷ C^s -mattam. ⁸ C^s chaḍḍāpetvā. ⁹ C^k C^v pājāpesi.
¹⁰ C^k pāṇiyam. ¹¹ C^s suriyatthagamanā. ¹² C^s adds vā yāgubhattaṃ vā.
¹³ C^s omits yāgubhattaṃ vā. ¹⁴ C^s agamimsu. ¹⁵ C^s adds pi. ¹⁶ C^s disāvi-
 disāsu vippak-. ¹⁷ C^s bheriṃ.

pātetvā evam āha: „maññānānāpucchitvā pasatamattam pi udakam mā valañjayittha, kantāre visarukkāhā nāma honti, pattam vā puppham vā phalam vā tumhehi pure¹ akhāditapubbam maññānāpucchitvā mā khāditthā“² ‘ti evam manussānam ovādam datvā pañcahi sakatasatehi kantāram patipajji. Tasmiñ kantāramajjham sampatte so yakkho purīmanayen³ eva Bodhisattassa paṭipathe attānam dassesi. Bodhisatto tam disvā va aññāsi⁴: „imasmiñ kantāre udakam n’ atthi, nirūdakakantāro⁵ nāma⁶ esa, ayañ ca nibbhayo rattanetto, chāyāpi⁷ ssa na paññāyati⁸, nissamsayam iminā purato gato bālasatthavāhaputto sabbam udakam chaḍḍapetvā⁹ kilametvā sapariso khādito bhavissati, mayham pana paṇḍitabhāvam upāyakosallam na jānāti, maññe“¹⁰ ti. Tato nam āha: „gacchatha tumhe, mayam vāñijā¹¹ nāma, aññam¹² udakam adisvā gahitaudakam¹³ na chaḍḍema, diṭṭhatthāne pana¹⁴ chaḍḍetvā sakaṭāni sallahukāni katvā gamissāma“¹⁵ ‘ti. Yakkho thokam gantvā adassanam upagamma attano yakkhanagaram eva gato. Yakkhe pana gate manussā Bodhisattam āhaṃsu: „ayya, ete manussā tesā nīlavanarāji paññāyati, tato paṭṭhāya devo nibaddham vassatīti¹⁶ vatvā uppalakumudamālāmālino¹⁷ padumapundarikakalāpe ādāya bhisa-mulālam¹⁸ khādamā¹⁹ allavatthā allasīsā udakabindūhi paggharantehi āgatā, udakam chaḍḍetvā lahuhehi sakatehi khippam gacchāma“²⁰ ‘ti. Bodhisatto tesam vacanam²¹ sutvā sakaṭāni thapāpetvā sabbamanusse²² sannipāṭāpetvā „tumhehi imasmiñ kantāre saro vā pokkharanī²³ vā atthīti²⁴ kassaci sutapubban“²⁵ ti pucchi. „Na ayyā sutapubban ti“²⁶, nirūdakakantāro²⁷ nāma eso²⁸ ti. „Idāni ekacce manussā etāya nīlavanarājiyā parato devo vassatīti²⁹ vadanti, vuṭṭhivāto nāma kittakam

¹ C¹ pure. ² C² aññāsi. ³ so all three MSS. ⁴ C³ paññāyati. ⁵ C⁴ C⁵ chaḍḍhāpetvā. ⁶ C⁶ vāñijā, C⁷ vāñijā. ⁷ C⁸ aññam. ⁸ C⁹ gahitam. ⁹ C¹⁰ omits pana. ¹⁰ C¹¹ -mālāmālino. ¹¹ C¹² -mulālam, C¹³ -mulāni corrected to -mulālāni. ¹² C¹⁴ katham. ¹³ C¹⁵ sabbe-. ¹⁴ C¹⁶ C¹⁷ -hi. ¹⁵ C¹⁸ sutapubbanti corrected to sutapubban. ¹⁶ C¹⁹ nāmeso.

thānaṃ vāyatitī¹. „Yojanamattam ayyā“² ti. „Kacci pana vo ekassāpi sarire³ vutthivāto paḥaratitī“⁴. „N⁵ atthi ayyā“ ti. „Meghasisam nāma kittake thāne paññāyatitī“⁶. „Yojanamatte⁷ ayyā“ ti. „Atthi pana vo kenaci ekam pi meghasisam dīṭṭhan“ ti. „N⁸ atthi ayyā“ ti. „Vijjullatā nāma kittake thāne paññāyatitī“⁹. „CatupañcayoJane ayyā“ ti. „Atthi pana vo kenaci vijjullatobhāso dīṭṭho“ ti. „N¹⁰ atthi ayyā“ ti. „Meghasaddo nāma kittake thāne sūyatitī“¹¹. „Ekadviojanamatte ayyā“ ti. „Atthi pana vo kenaci meghasaddo suto“ ti. „N¹² atthi ayyā“ ti. „Na ete¹³ manussā, yakkhā ete, amhe udakam chaḍḍāpetvā dubbale¹⁴ katvā ‘khādissāmā’ ti āgatā bhavissanti, purato gato bālasatthavāhaputto na upāyakusalo, addhā so etehi udakam chaḍḍāpetvā kilamētvā khādito bhavissati, pañca sakatasatāni yathāpūritān¹⁵ eva thitāni¹⁶ bhavissanti, ajja mayam tāni passissāma, pasatamattam pi udakam achaddētvā sīghasīgham¹⁷ pajethā¹⁸ ti pajāpesi. So gacchanto yathāpūritān¹⁹ eva pañca sakatasatāni gonamanussānañ²⁰ ca hatthattikādini disāsu²¹ vippakinnāni disvā sakatāni mocāpetvā sakataparivattakena khandhāvāraṃ bandhāpetvā kālass²² eva²³ manusse ca goṇe ca sāyamāsabhattam bhojāpetva manus-sānaṃ majje goṇe nipajjāpetvā sayam balañāyake gahetvā khaggahattho tiyāmarattim ārakkham gahetvā thitako va aruṇam utthāpesi. Punadivase pāto va sabbakiccāni niṭṭhāpetvā goṇe bhojetvā²⁴ dubbalasakatāni chaddētvā thirāni gāhāpetvā appaggham bhaṇḍam chaddētvā²⁵ mahaggham²⁶ āropetvā yathādhīpetam²⁷ thānaṃ gantvā dviguṇatiguṇena²⁸ mūlena bhaṇḍam vikkinnitvā sabbam²⁹ parisam ādāya puna attano nagaram eva agamāsi.

¹ C^s sarīraṃ. ² C^k paññāyatitī. ³ C^s tiyojanamatte. ⁴ C^s sūyatitī. ⁵ C^s -matte sūyatitī. ⁶ C^s ete na. ⁷ C^k C^v dubbalam. ⁸ C^k C^v thitā. ⁹ C^s sīgham. ¹⁰ C^k pajethā. ¹¹ C^k gonāmanu-. ¹² C^v disāvidisāsu. ¹³ C^k sakalasseva, C^s sakālasseva corrected to sakalasseva. ¹⁴ C^s bhojāpetvā. ¹⁵ C^k chaddhāpetvā. ¹⁶ C^s adds bhaṇḍam. ¹⁷ C^s -ppeta. ¹⁸ C^k diguṇa-. ¹⁹ C^s sabba

Satthā imaṃ kathaṃ kathetvā „evam gahapati pubbe takka-gābhagāhino mahāvīnāsaṃ pattā, apannakagāhino¹ pana amanussānaṃ hatthato muñcitvā sotthinā icchitaṭṭhānaṃ gantvā puna sakatṭhānaṃ eva paccāgaminissu²“ ti dve pi vatthūni ghatetvā imissā³ apanna-kadhammadesanāya⁴ abhisambuddho hutvā imaṃ gātham āha:

Apannakam thānam eke dutiyaṃ āhu takkikā.

etad aññāya medhāvī taṃ gaṇhe yad apannakan ti⁵. 1.

Tattha apannakan ti ekamsikam aviruddhaṃ niyyānikam, thānam ti kāraṇam, kāraṇam hi yasmā tadāyattavuttitāya phalaṃ tīrthati nāma tasmā thānam ti vuccati, „thānaṃ ca thānato arthānaṃ ca atthānato“ ti ādisu c' assa payogo veditabbo, iti apannakam thānam⁶ ti padadvayenāpi⁷ ekantahtasukkhā-vahattā⁸ paṇḍitehi paṭipannam ekamsikakāraṇam aviruddhakāraṇam niyyānikakāraṇam⁹ idan ti dīpeti. ayam ettha saṃkhepo. pabbhedato pana tīni saraṇā-gamanāni pañca sīlāni dasa sīlāni pātimokkhasaṃvaro indriyasāṃvaro ājīva-pārisuddhi paccayapatisevanāni sabbam¹⁰ pi catupārisuddhisīlāni indriyesu guttadvārata bhojane mattaññūtā¹¹ jāgariyanuyogo jhānam¹² vipassana abhiññā samāpatti ariyamaggo ariyaphalaṃ sabbam¹³ pi etam apannakatthānam apannakapatipadā niyyānikapatipadā¹⁴ ti attho, yasmā ca pana niyyānikapatipadāya etam nāmaṃ tasmā yeva Bhagavā apannakapatipadam desento¹⁵ imaṃ suttaṃ āha: „Tīhi bhikkhave dhammehi samannūgato bhikkhu apannakapatipadam paṭipanno hoti, yoniso¹⁶ c' assa āraddho hoti āsavānaṃ khayāya, katamehi tīhi: idha bhikkhave bhikkhu¹⁷ indriyesu guttadvāro hoti bhojane mattaññū¹⁸ hoti. jāgariyaṃ anuyutto hoti, kathaṃ ca bhikkhave bhikkhu indriyesu guttadvāro hoti: idha bhikkhave bhikkhu cakkhunā rūpaṃ disva na nimittaggāhī¹⁹ hoti -pe- evaṃ kho bhikkhave bhikkhu indriyesu guttadvāro hoti. kathaṃ ca bhikkhave bhikkhu bhojane mattaññū²⁰ hoti: idha bhikkhave bhikkhu paṭisamkhā yoniso āhāraṃ āhāreti²¹ na eva davaya na madaya -pe- evaṃ kho bhikkhave bhikkhu bhojane mattaññū²² hoti, kathaṃ ca bhikkhave bhikkhu²³ jāgariyaṃ anuyutto hoti: idha bhikkhave bhikkhu divasaṃ caṃkamena nisajjaya -pe- evaṃ kho bhikkhave bhikkhu jāgariyaṃ anuyutto hoti²⁴. imasmiṃ²⁵ cāpi sutte tayo va dhammā vuttā, ayam pana apannakapatipadā yāva arahattaphalaṃ labbhat²⁶

¹ C^o apannakagābhagāhino. ² C^o C^o paccā- C^o paccā- corrected to paccā-
³ C^o imissāya. ⁴ C^o -dhammamdesanāya. ⁵ C^o taṃ gaṇheyya apannakam corrected.
as it appears, to -dapannakam. ⁶ C^o apannakatthānam, C^o apannakatthānam cor-
rected to apannakam thānam. ⁷ C^o C^o add yaṃ. ⁸ C^o C^o -vahanta, C^o -vahantā.
⁹ C^o niyyānika-. ¹⁰ C^o sabbam. ¹¹ C^o mattaññūtā, C^o mattaññūtā, C^o mattaññūtā.
¹² C^o jhāna. ¹³ C^o niyyānika- corrected to niyyānika. ¹⁴ C^o dassento ¹⁵ C^o viriy
¹⁶ C^o C^o bhikkhū. ¹⁷ C^o mattaññū, C^o mattaññū. ¹⁸ C^o C^o -ggāhī. ¹⁹ C^o mattaññū.
²⁰ so all three MSS. ²¹ C^o C^o mattaññū. ²² C^o bhikkhū ²³ C^o C^o imasmiṃ.

eva, tattha arahattaphalam¹ pi phalasamāpattivihārassa c' eva anupādāpari-nibbānassa ca patipadāy' eva nāmañ² hoti, eke ti ekacce panditamanussā, tattha kiñc' āpi asukā nāma³ 'ti niyamo n' atthi, idam pana saparisam³ Bodhisattam yeva sandhāya vuttan ti vedittabban; dutiyam āhu takkikā ti. dutiyam ti pathamato apannakatthānato niyyānikakāraṇato⁴ dutiyam takkagāhakāraṇam⁵ aniyyānikakāraṇam⁶, āhu takkikā ti ettha pana saddhiṃ purimapaḍaṇa ayaṃ yojanā: apannakatthānam aviruddhakāraṇam⁷ niyyānikakāraṇam eke⁸ bodhisattapamukhā paṇḍitamānussā gaṇhiṃsu, ye pana bālasatthavāhaputtapamukhā⁹ takkikā āhu te dutiyam sāparādhani anekamśikatthānam aniyyānikakāraṇam¹⁰ aggahesum, tesu ye apannakatthānam aggahesum te sukkapatipadam patipannā¹¹, ye dutiyam „purato bhavitabban ndakenā“ 'ti takkagahasamkhatam aniyyānikakāraṇam aggahesum te kaṇhapatipadam patipannā, tattha sukkapatipadā aparihānipatipadā kaṇhapatipadā parihānipatipadā, tasmiṃ ye sukkapatipadam patipannā te aparihīnā sotthibhāvanā patti ye pana kaṇhapatipadam patipannā te parihīnā anayayasanaṃ āpannā ti; imam attham Bhagavā Anāthapiṇḍikassa gahapatiṇo vatvā¹² uttarim idam āha: Etad aṇṇāya¹³ medhāvī tam gaṇhe yad apannakam¹⁴ ti, tattha etad aṇṇāya¹⁵ mādhavīti medhā ti¹⁵ laddhanāmāya visuddhāya uttamāya paṇṇāya¹⁶ samannāgato kulaputto. etaṃ¹⁷ apannakam c' eva apannake cā¹⁸ 'ti dvīsu atakkagāhatakkagāhasamkhatesu thānesu guṇadosam vuddhihāniṃ atthānattham ātvā ti attho, tam gaṇhe yad apannakam¹⁹ ti yaṃ apannakam ekamśikasukkapatipadāparihāniyatipadāsaṃkhatam niyyānikakāraṇam tad eva gaṇheyya, kasmā: ekamśikādhāvato yeva, itaram pana²⁰ na gaṇheyya, kasmā: anekamśikādhāvato yeva, ayaṃ hi²¹ apannakapatipadā nāma sabbesam²² Buddhapaccekaḥ Buddhabuddhaputtānam patipadā, sabbabuddhā hi apannakapatipadāyam eva²³ thatvā dalhena viriyena pāramiyo pūretvā bodhitale Buddha nāma honti, Parcekabuddhā parcekabodhiṃ uppādentī. Buddhaputtā sāvakaḥ pāramiṇānam²⁴ pativijjhanti.

Iti Bhagavā tesam upāsakānam „tisso kusalasampattiyo“²⁵ cha kāmasagge Brahmālokaṃ sampattiyo ca datvāpi²⁶ pariyoṣāne arahatta-

¹ C^s -phalam. ² C^k C^s nama. ³ C^s saparisam corrected to saparisa. ⁴ C^k -karaṇato. ⁵ C^k C^v -karaṇam, C^s takkagāhakāraṇam. ⁶ C^k C^v -karaṇā. ⁷ C^k -karaṇam. ⁸ C^k etc. ⁹ C^s -vāhapamukhā. ¹⁰ C^k -karaṇā. ¹¹ C^k patipanno. ¹² C^k vatthā. ¹³ C^k aṇṇāya. ¹⁴ C^k gaṇheyyadapannakam, C^s gaṇheyyaapannakam corrected, as it appears, to -dapannakam. ¹⁵ C^k medhāya. ¹⁶ C^k paṇṇāya. ¹⁷ C^v ekam. ¹⁸ C^k apannakamceva. ¹⁹ C^s apannakamceva sapannake cā corrected to -sapannakamceva, C^s apannakam (eva apannañcā corrected to -apannake ca (in a note appannakāpannañcā). ²⁰ C^k tam gaṇheyyadapannakam, C^s tam gaṇheyya apannakam. ²¹ C^s omits hi. ²² C^k C^v sabbesam. ²³ C^k apannakapatipadāya ceva, C^s -patipadāyayeva. ²⁴ C^k -pāramiṇāna, C^v -pāramiyoṇānam. ²⁵ C^v kulasampattiyo. ²⁶ C^s datva.

maggadāyikā apannakapaṭipadā nāma catusu¹ apāyesu² pañcasu ca³ nīcakulesu nibbattidāyikā sapaṇṇakapaṭipadā⁴ nāmā⁵ ti imāṃ apanṇakadhammadesanaṃ dassetvā upari cattāri saccāni soḷasaḥ ākārehi pakāsesi. Saccapariyosāne sabbe pi te pañcasatā upāsakā sotāpatti-phale patitṭhahimsu.

Satthā imāṃ dhammadesanaṃ āharitvā⁶ dassetvā dve vatthūni kaṭhetvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakam samodhānetvā dassesi: „Tasmim amaye bāla-satthavāhaputto Devadatto aho si, tassa paṇṇasā Devadatta-paṇṇasā va⁷, paṇḍitasatthavāhaputtapaṇṇasā Buddhapariṇāsa, paṇḍita-satthavāhaputto pana aham eva aho si” ti desanaṃ niṭṭhapesi. Apanṇakajātakaṃ.

2. Vannupathajātaka.

Akilāsuno ti. Imāṃ dhammadesanaṃ Bhagavā Sāvattiyaṃ viharanto kathesi. Kaṃ ārabbhā⁸ ti. Ekaṃ ossaṭṭhaviriyam bhikkhum. Tathāgate kira Sāvattiyaṃ viharante eko sāvattivāsī⁹ kulaputto Jetavanam gantvā Satthu santike dhammadesanaṃ sutvā pasannacitto kāmesu ādīnavaṃ¹⁰ disvā pabbajitvā upasampadāya pañcavassiko hutvā dve mātikā uggahitvā vipassanācāram sikkhitvā Satthu santike attano cittaruciyaṃ kammaṭṭhānaṃ gahetvā ekaṃ araṇṇam¹¹ pavisitvā vasaṃ upagantvā temāsam vāyamaṃto obbhāsamattam vā nimittamattam vā uppādetum nāsakku. Atha¹² assa etad aho si: „Satthārā cattāro puggalā kathitā. tesu mayā padaparamena bhavitabbaṃ, n¹³ atthi maññe¹⁴ mayham imasmiṃ attabhāve maggo¹⁵ vā phalaṃ vā. kim karissāmi araṇṇavāsena¹⁶, Satthu santikum¹⁷ gantvā rūpaggappattaṃ Buddhasarīraṃ olokeno madhuradhammadesanaṃ suṇanto viharissāmi” ti. Puna Jetavanam eva paccāgamāsi. Atha naṃ sandiṭṭhā sambhattā āham su¹⁸ „āvuso, tvaṃ Satthu santike kammaṭṭhānaṃ gahetvā samanadhammaṃ karissāmi” ti gato. idāni pana āgantvā saṃgaṇikāya abhiraṃamāno carasi. kim nu kho te pabbajitakiccaṃ matthakaṃ pattam. appaṭi-sādhiko jāto sīti. „āvuso ahaṃ maggaṃ vā phalaṃ vā alabhivā abhabbapuggalena mayā bhavitabbaṃ ti viriyam ossajitvā āgato mhi” ti. „Akāraṇam¹⁹ te āvuso kataṃ dāḥa-viriyassa Satthu sāsane pabbajitvā viriyam ossajantena. ehi Tathāga-

¹ so all three MSS. ² C^v pāyesu. ³ C^v omits ca. ⁴ C^k sapaṇṇaka- ⁵ C^v omits āharitvā. ⁶ C^v omits va. ⁷ C^k C^v sāvattivāsī. ⁸ C^k C^v ādīnavaṃ-. ⁹ C^k araṇṇam. ¹⁰ C^k C^v maññe. ¹¹ C^k magge. C^v maggaṃ. ¹² C^k C^v araṇṇa-. ¹³ C^k santika. ¹⁴ C^v akaraṇam.

tassa taṃ dassāma¹ 'ti taṃ ādāya Satthu santikaṃ agamaṃsu. Satthā disvā evaṃ āha: „bhikkhave, tume etaṃ bhikkhuṃ aniccha-mānaṃ ādāya āgatā, kiṃ kataṃ minā²“ ti. „Bhante ayaṃ bhikkhu evarūpe niyyānikasāsane pabbajitvā samapadhammaṃ karonto viriyaṃ ossajitvā āgato“ ti. Atha naṃ Satthā āha: „saccaṃ kira tayā bhikkhu viriyaṃ ossaṭṭhaṃ“. „Saccaṃ Bhagavā³“ ti. „Kiṃ pana tvaṃ bhikkhu evarūpe sāsane pabbajitvā appiccho ti vā santuṭṭho ti vā pavivitto ti vā āraddhaviṛiyo ti vā⁴ evaṃ attānaṃ ajānāpetvā ossaṭṭha-viṛiyo bhikkhū ti jānāpesi, naṃ tvaṃ pubbe viriyavā ahoṣi. tayā ekena kataviriyāṃ nissāya marukantāre⁵ pañcasu sakatasatesu manussā ca goṇā ca pāṇiyāṃ⁶ labhivā sukhitā jātā. idāni kasmā viriyaṃ ossajasīti⁷. So bhikkhu ettakena upatthambhito ahoṣi. Taṃ pana kathaṃ sutvā bhikkhū⁸ Bhagavantam yācimsu: „bhante idāni iminā bhikkhunā viriyassa ossaṭṭhabhāvo ambhakaṃ pākaṭo, pubbe pana etassa ekassa viriyaṃ nissāya marukantāre goṇamanussānaṃ pāṇiyāṃ⁹ labhivā sukhitabhāvo paṭicchanno tumhākaṃ sabbaññūtañāpass¹⁰ eva¹¹ pākaṭo, ambhakaṃ p¹² etaṃ kāraṇaṃ katheṭhā“ ti. „Tena hi bhikkhave suṇāthā“ ti Bhagavā tesāṃ bhikkhūnaṃ satuppādaṃ janetvā bhavan-tarena paṭicchannakāraṇaṃ pākaṭaṃ akāsi:

Atīte Kāsiraṭṭhe Bārānasiyaṃ Brahmaḍatte rajjaṃ kārente Bodhisatto satthavāhakule paṭisandhiṃ gahetvā vayappatto pañcahi sakatasatehi vaṇijjaṃ karonto vicarati. So ekadā satṭhiyojanikaṃ marukantāraṃ paṭipajji. Tasmīṃ kantāre sukhumavālikā mutṭhinā gahitā hatthe na tiṭṭhati, suriyuggamanato paṭṭhāya aṅgārārāsi viya uṇhā hoti, na sakkā akkamituṃ, tasmā taṃ paṭipajjantā dārūdakatelataṇḍulādīni sakatehi ādāya rattim eva gantvā arunuggamane¹³ sakaṭāni parivattaṃ¹⁴ katvā matthake maṇḍapaṃ kāretvā kālass¹⁵ eva¹⁶ āhāraḱiccaṃ nitṭhāpetvā chāyāya nisinnā divasaṃ khepetvā atthaṃ gate suriye sāyamāsaṃ bhuñjitvā bhūmiyā sītalāya jātāya sakatāni yojetvā gacchanti, samuddagamanasadisam eva gamanaṃ hoti, thalaniyāma¹⁷ nāma laddhuṃ vaṭṭati, so tāra-

¹ C^k vā ti. ² C^k marū-. ³ C^c pāṇiyāṃ. ⁴ C^k bhikkhu. ⁵ C^s C^c sabbaññūta-.

⁶ C^k arunugg-. ⁷ C^s parivattakam. ⁸ C^s sakalasseva corrected to kālasseva

⁹ C^k -niyyāma, C^c phalaniiyāma.

kasaññāya¹ sattham tāreti². So pi satthavāho tasmiñ kāle iminā va niyāmena³ tam kantāram gacchanto ekūnasatṭhiyojanāni gantvā „idāni ekaratten⁴ eva marukantārā nikkhamanani bhavis-satṭhi“ sāyamāsani bhuñjitvā sabban dārūdakan khepetvā sakaṭāni yojetvā pāyāsi. Niyāmak⁵ purimasakate āsandiñ santharāpetvā ākāse tārakā⁶ olokento „ito pājethā“⁷ ti vadamāno nipajji. So dīgham addhānañ aniddāyanabhāvena kilanto niddaṇi okkami, goṇe⁸ nivattitvā⁹ āgatamaggam eva gaṇhante na aññāsi¹⁰. Gonā¹¹ sabbarattin agamanisu. Niyāmak¹² aruṇuggamanavelāya¹³ pa-buddho nakkhattaṇi oloketvā „sakaṭāni nivattetha“¹⁴ nivattethā¹⁵ ti āha. Sakaṭāni nivattetvā paṭipāṭin karontānañ yeva aruṇo uggamano¹⁶. Manussā „hiyyo amhakañ niviṭṭhakhandhāv-
raṭṭhānam ev¹⁷ etañ, dārūdakaṇ pi no¹⁸ khīnañ¹⁹, idāni ’mhā natthā“ ti sakaṭāni mocetvā parivattakena ṭhapetvā matthake maṇḍapañ katvā attano attano sakatassa hetthā anusocantā nipajjimsu. Bodhisatto „mayi viriyañ ossajante“²⁰ sabbe vinas-sissantṭhi“ pāto sitalavelāyam eva āhīṇḍanto ekañ dabbatīṇa-gacchañ disvā „imāni tīṇāni hetthā udakasinehena utṭhitāni bhavissantṭhi“ cintetvā kuddālañ gāhāpetvā²¹ tam padesañ khaṇāpesi. Saṭṭhihatthatṭhānañ khaṇimsu. Ettakañ ṭhānañ khaṇitvā paharantānañ kuddālo hetthā pāsāne paṭihaññi²², pa-haṭamatte sabbe viriyañ ossajimsu. Bodhisatto pana „imassa pāsāṇassa hetthā udakena bhavitabban“ ti otaritvā pāsāne ṭhito onamitvā²³ soṭaṇi odahitvā saddaṇi āvajjento hetthā udakassa pavattanasaddaṇi sutvā uttaritvā cūlupatthākañ āha: „tāta, tayā viriye ossatṭhe sabbe vinassissāma, tvaṇi viriyañ anossajitvā imañi ayakūṭaṇi gahetvā āvātañ otaritvā etasmiñ pāsāne pahārañ dehīti“²⁴. So tassa vacanañ sampaticchitvā

¹ Ck C^v -saññāya. ² C^v tāresi. ³ Ck niyyamena. ⁴ Ck C^v niyyamako. ⁵ Ck kārakā. ⁶ C^v ito pājetha ito pajethā. ⁷ Ck C^v gono. ⁸ C^v nivattetva. ⁹ Ck C^v aññāsi. ¹⁰ Ck gono. ¹¹ Ck aruṇugg. ¹² C^v omits nivattetha. ¹³ uggato? C^v uggamato, C^s arune uggamanato. ¹⁴ Ck no. ¹⁵ C^v khīnañ. ¹⁶ C^v ossajante. ¹⁷ Ck gāhāpetvā, C^s gāhanhāpetvā corrected to gaṇhāpetvā, C^v gahāpetvā corrected to gāhāpetvā. ¹⁸ Ck C^v -hamñi. ¹⁹ C^v onamitvā. ²⁰ C^s adds aha.

sabbesu viriyam ossajitvā tñitesu pi¹ viriyam anossajanto otaritvā pāsāne pahāram adāsi. Pāsāno majjhe bhijjitvā hetthā patitvā sotam sannirumbhitvā² atthāsi. Tālakkhandhappamānā³ udakavattī⁴ uggañchi⁵. Sabbe pānīyam pivitvā nahāyimsu. Atirekāni akkhayugādinī phāletvā⁶ yāgubhattam pacitvā bhuñjitvā⁷ gone ca bhojetvā suriye attham gate udakāvāṭasamīpe⁸ dhajam⁹ bandhitvā icchitaṭṭhānam agamimsu. Te tattha bhaṇḍam vikkinitvā dviguṇam¹⁰ catugguṇam bhogam labhitvā attano vasaṇaṭṭhānam eva agamimsu. Te tattha yāvatāyukam tñatvā yathākammam gatā. Bodhisatto pi dānādini puññāni¹¹ katvā yathākammam eva gato.

Sammāsambuddho imam dhammadesanam kathetvā abhisambuddho va imam gātham katesi:

Akilāsuno vannupathe¹² khaṇantā
udaṅgane tattha papam avindum.
evam muni¹³ viriyabalūpapanno
akilāsu vinde hadayassa santin ti. 2.

Tattha akilāsuno ti nikkosajjā āradhaviṛiyā, vannupathe ti, vanna vuccati vālukā. vālukāmagge ti attho, khaṇantā ti bhūmim khaṇamānā¹⁴. udaṅgane ti, ettha uda iti nipāto. āṅgane ti attho, manussānam sam-caranaṭṭhāne anāvate¹⁵ bhūmibhāge ti attho, tatthā ti tasmim vannupathe, papam avindum ti udakam labhimsu. udakam¹⁶ hi papīyanabhāvena¹⁷ papā ti vuccati, pavattam¹⁸ vā āpam papam, mahodakam ti attho; evaṇ ti opamma-paṭipādanam¹⁹, munīti²⁰, monam vuccati nānam, kāyamoneyyādīsu²¹ vā aññataram²², tena samannāgatattā puggalo munīti²⁰ vuccati. so paṇ' esa agāriyamuni anagāriyamuni sekhamuni asekkhamuni paccakkhamuni munimunīti²³ anekavidho, tattha agāriyamunīti gihī āgataphalo viññātasāsano²⁴, anagāriyamunīti tathārūpo va pabbajito, sekhamunīti sattasekha, asekkhamunīti²⁵ khīnāsavo, paccakkhamunīti paccakasambuddho, munimunīti sammāsambuddho. imasmim paṇ' atthe sabba-

¹ C^o omits pi. ² C^o sannirumbhitva. ³ C^o -nam. ⁴ C^k C^v udakavaddhi, C^v -vattī corrected to -vaddhi. ⁵ C^v uggañchi. ⁶ C^k phāletvā. ⁷ C^v adds tñito. ⁸ C^k C^v udakavāṭasamīpe. ⁹ C^k dhajam. ¹⁰ C^k C^v diguṇam. ¹¹ C^k C^v puññāni. ¹² C^v vannu-. ¹³ C^k muni, C^v munī. ¹⁴ C^v khaṇantā. ¹⁵ C^v anāvate. ¹⁶ C^k C^v udakam. ¹⁷ C^v papīyana- corrected, as it appears, to pīyana-. ¹⁸ C^v pavattam corrected, as it appears, to pavattam. ¹⁹ C^k -paṭipādanam, C^v -paṭipādanam. ²⁰ C^k munīti. ²¹ C^k C^v -moneyyādīsu. ²² C^k C^v aññataram. ²³ C^k munimunīti. ²⁴ C^v viññāta-. ²⁵ C^k -munīti.

sahgāhikavasena¹ moneyyasaṃkhātāya paññāya² samannāgato muniti veditabbo, viriyabalūpapanno ti viriyena c' eva kāyabalañānabalena ca³ samannāgato, akillāsū ti nikkosajjo. kāmañ⁴ taco ca⁵ nahāru⁶ ca atthi⁷ ca avasussatu upasussatu⁸ sarīre maṃsalohitañ ti evaṃ vuttena caturāṅgasamannāgatena viriyena samannāgatattā analaso, vinde hadayassa santin ti cittaṃ pi hadayarūpassa pi sītalabhāvakarapeṇa santin ti saṃkham gataṃ jhānavipassanābhīññārahattamaggañānasasaṃkhātā⁹ ariyadhammaṃ vindati paṭlabhatiti attho. Bhagavatā hi: „dukkhaṃ bhikkhave kusīto viharati vokiṃno pāpakehi akusalehi dhammehi mahantañ ca sadattham parihāpeti, āradbhavirīyo ca¹⁰ kho bhikkhave sukhāṃ viharati pavivitto pāpakehi akusalehi dhammehi mahantañ ca sadattham paripūreti¹¹, na bhikkhave hīnena aggassa paṭṭi¹² hoti¹³ evaṃ anekehi suttehi kusītassa dukkhavihāro āradbhaviriyassa sukhavihāro samvannito, idhāpi āradbhaviriyassa akatābhiniṇvesassa¹⁴ vipassakassa viriyabalena adhigantabbāṃ, tam eva sukhavihāraṃ dassento „evaṃ muni¹⁵ viriyabalūpapanno akillāsu vinde hadayassa santin“ ti āha. Idam vuttam hoti: „yathā te vāṇijā akillāsuno vaṇṇupathe¹⁶ khaṇṭā udakam labhimsu evaṃ imasmim pi¹⁷ sāsaṇe akillāsu hutvā vāyamamāno paṇḍito¹⁸ bhikkhu imam jhānādibbedam hadayasantiñ¹⁹ labhati, so tvaṃ bhikkhu pubbe udakamattassa atthāya viriyam katva idāni evaṃ evarūpe maggaphalatthāya¹⁹ niyyānikasāsane kasmā viriyam ossajasi“.

Evam maṃ dhammadeśanam dassetvā cattāri saccāṃ pakāsesi. Saccapariyosāṇe ossatṭhavirīyo bhikkhu aggaphale arahatte paṭiṭṭhāsi.

Satthā dve vatthūni kathetvā anusandhim ghatetvā jātakam samodhānetvā dassesi: „Tasmiṃ samaye viriyam anossajitvā pāsāṇaṃ bhinditvā mahājanassa udakadāyako cūlūpaṭṭhako²⁰ ayaṃ ossatṭhavirīyo bhikkhu ahoṣi. avasesaparisaṃ idāni Buddhaparisaṃ jātā. satthavāha-jetṭhako pana aham eva ahoṣi“ ti desanaṃ niṭṭhāpesi. Vaṇṇupathajātakam¹⁵.

3. Serivāṇijajātaka.

Idha ce hi naṃ virādhesīti. Imam²¹ pi dhammadeśanaṃ Bhagavā Sāvatthiyaṃ viharanto ekaṃ ossatṭhaviriyam eva bhikkhuṃ ārabha kathesi. Tam hi purimanayen' eva bhikkhūhi ānitaṃ Satthā āha: „tvaṃ bhikkhu²² evarūpe maggaphaladāyake

¹ Ck sabbāhikavasena. ² Ck Cv paññāya. ³ C* viriyabalūpapanno ti kāyabalena ceva nānabalena ca. ⁴ Ck kāmā, Cv kāmā corrected to kāmā. ⁵ Ck omits ca.

⁶ Ck Cv nahāru. ⁷ Ck Cv atthi. ⁸ C omits upasussatu. ⁹ Ck Cv -bhīññā-.

¹⁰ Cv va. ¹¹ Ck pūreti. ¹² so all three MSS. ¹³ C* akatābhini-. ¹⁴ C* muni.

¹⁵ C* vaṇṇu-. ¹⁶ C* hi ¹⁷ Ck paṇḍite. ¹⁸ Ck Cv hadayassa santin. ¹⁹ Cv magge-. ²⁰ C* -tṭhako. ²¹ Ck Cv idam. ²² Ck bhikkhu tvaṃ.

sāsane pabbajitvā viriyaṃ ossajanto sataṣaḥassagghanikāya¹ kañ-
canapāṭiyā parihīno Serivavāṇijo² viya ciraṃ socissasīti³. Bhikkhū
tassa atthassāvibhāvattamā⁴ Bhagavantam yācimsu. Bhagavā bhavan-
tarena paṭicchannam kāraṇam pākaṭam akāsi:

Atīte ito pañcame kappe Bodhisatto Serivaratthe Se-
rivo nāma kacchapuṭavāṇijo⁵ ahosi. So Serivā nāma ekena
lolakacchapuṭavāṇijena⁶ saddhiṃ Telavāham⁷ nāma nadiṃ utta-
ritvā Andhapuram nāma nagaram pavisanto nagaravithiyo
bhājetvā attano pattavithiyā bhaṇḍam vikkīṇanto⁸ cari. Itaro
attano pattam⁹ vithim ganhi. Tasmiṃ ca nagare ekaṃ seṭṭhi-
kulam pariṇṇam ahosi, sabbe puttabhātikā ca dhanaṃ ca
parikkhayaṃ agamāsi. Ekā¹⁰ dārikā ayyakāya saddhiṃ avasesā
ahosi. Tā dve pi paresam bhatim katvā jīvanti. Gehe pana
tesam mahāseṭṭhinā paribhuttapubbā suvaṇṇapāṭi bhājanantare
nikkhittā digharattam avalaṇṇīyamānā¹¹ malaggahitā¹² ahosi. Tā
tassā suvaṇṇapāṭibhāvam pi na jānanti. So lolavāṇijo tasmiṃ
samaye „maṇike gaṇhatha¹³, maṇike gaṇhathā¹⁴” ti vicaranto
gharadvāram pāpuni. Sā kumārikā tam disvā ayyakam āha:
„amma mayham ekaṃ pilandhanam¹⁵ gaṇhā¹⁶” ti. „Ammā
mayam duggatā. kiṃ datvā gaṇhissāmā¹⁷” ti. „Ayaṃ no pāṭi
atthi¹⁸” no ca amhākam upakārā. imam datvā gaṇhā¹⁹
”ti. Sā vāṇijam²⁰ pakkosāpetvā āsane nisīdāpetva tam pātim
datvā „ayya imam gaṇetvā tava bhaginiyā kiñcid eva dehāti²¹”
āha. Vāṇijo²² pātim hatthena gaṇetvā „suvaṇṇapāṭi bhavis-
satīti²³” parivattetvā pātipiṭṭhiyā²⁴ sūciyā lekham kaḍḍhitvā²⁵
suvaṇṇabhāvam natvā²⁶ „imesam kiñci adatvā va imam pātim²⁷
harissāmīti²⁸” „ayaṃ kiṃ agghatī²⁹, adḍhamāsako pi ssa mūlam

¹ so all three MSS. ² C¹ serivāṇijo, C² serivavāṇijo corrected to serivāṇijo.

³ C¹ tassatthāvibhā-, C² tassatthassāvi-, ⁴ C¹ C² -vāṇijo, C³ adds vohāratthāya
gacchanto ⁵ C¹ -vāṇijena ⁶ C¹ kelavāham, C² adds in parenthesi tilavāham.

⁷ C² vikkīṇanto. ⁸ C² pattam corrected to patta. ⁹ C¹ C² eka ¹⁰ C² avariṇi-
yamānā corrected to avajīyamāna, C³ avalaṇṇīyamānā. ¹¹ C² malaggahitā. ¹² C²

omits maṇike gaṇhatha. ¹³ C² pilandhanam. ¹⁴ C² C³ anathī. ¹⁵ C² vāṇijam.

¹⁶ C² vāṇijo ¹⁷ C¹ C² pātipiṭṭhim, C³ pātipiṭṭhiyā corrected to pātipiṭṭhim.

¹⁸ C² kaḍḍhitvā. ¹⁹ C² jānitva. ²⁰ C² pati. ²¹ C² agghiti.

na hotīti“ bhūmiyaṃ khipitvā utthāyāsanaṃ pakkāmi. Tena¹ pavisitvā nikkhantavithiṃ² itaro pavisitum labbhatīti Bodhisatto taṃ vithiṃ³ pavisitvā „maṇike gaṇhathā“⁴ 'ti taṃ eva gharadvāraṃ pāpuṇi. Puna sā kumārikā tath' eva ayyakaṃ āha. Atha naṃ ayyakā „amma, paṭhamāṃ āgataṃ vāṇijo pātiṃ bhūmiyaṃ⁵ khipitvā gato, idāni kiṃ datvā gaṇhissāmā“⁶ 'ti āha. „Amma, so vāṇijo pharusavāco, ayaṃ pana piyadassano mudusallāpo, app-eva nāma naṃ gaṇheyyā“⁷ 'ti. „Tena hi pakkosā“⁸ 'ti. Sā taṃ pakkosi. Ath' assa gehaṃ pavisitvā nisinnassa taṃ pātiṃ adāsi. So tassā suvaṇṇapātibhāvaṃ űatvā „amma, ayaṃ pāti sataśaṇṇassaṃ agghati, pātiagghanaka-bhaṇḍaṃ⁹ mayhaṃ hatthe n' atthīti“ āha. „Ayya, paṭhamāṃ āgataṃ vāṇijo 'ayaṃ addhamāsakam pi na agghatīti' bhūmiyaṃ khipitvā gato, ayaṃ pana tava puṇṇena suvaṇṇapāti jāta bhavissatīti mayhaṃ imaṃ tuyhaṃ dema, kiṃcid eva no datvā imaṃ gahetvā yāhīti“¹⁰. Bodhisatto tasmiṃ khane hatthagatāni pañca kaḥāpanasatāni¹¹ pañcasatagghanakaṃ¹² ca bhaṇḍaṃ sabbaṃ datvā „mayhaṃ imaṃ tulaṃ ca pasibbakaṃ ca attha ca kaḥāpane“¹³ dethā“ 'ti ettakaṃ yācitvā ādāya pakkāmi. So sīgham eva nadītiraṃ gantvā nāvikaṃsa aṭṭha kaḥāpane¹⁴ datvā nāvaṃ abhirūhi. Tato lolavāṇijo¹⁵ pi puna gehaṃ¹⁶ gantvā „āharaṭha taṃ¹⁷ pātiṃ, tumhākaṃ kiṃcid eva dassāmi“¹⁸ āha. Sā taṃ paribhāsītva „tvaṃ amhākaṃ sataśaṇṇasagghanikaṃ¹⁹ suvaṇṇapātiṃ addhamāsakagghanikaṃ²⁰ pi na akāsi, tuyhaṃ pana sāmikasadiṣo eko dhammikavāṇijo amhākaṃ saḥassaṃ datvā taṃ ādāya gato“²¹ 'ti āha. Taṃ sutvā „tassa sataśaṇṇasagghanikāya²² hi²³ suvaṇṇapātiyā parihīno 'mhi, mahājānikaro vata me ayaṃ²⁴“²⁵ 'ti saṇjātabalavasoko satim²⁶ paccupatthāpetum asak-

¹ C^k kena, C^v ekena. ² C^k -vithi, C^v -vithi. ³ C^s vithi. ⁴ C^v bhūmim. ⁵ so all three MSS. ⁶ C^s kaḥāpana-. ⁷ C^s C^v -satagghana-. ⁸ C^s attha kaḥāpane ca, C^k C^v attha ca kaḥāpane. ⁹ C^s C^v kaḥāpane. ¹⁰ C^k -vāṇijo. ¹¹ C^k puna gehā. ¹² C^v naṃ. ¹³ so all three MSS. ¹⁴ C^s omits hi. ¹⁵ C^v ayaṃ. ¹⁶ all three MSS sati

konto visaññī¹ hutvā attano hatthagate kahāpane² c' eva bhaṇḍakañ ca gharadvāre yeva vikirivā nivāsanapārūpanam pahāya³ tulādaṇḍaṃ muggaraṃ katvā ādāya Bodhisattassa anupadaṃ pakkanto naditīraṃ gantvā Bodhisattaṃ gacchantāṃ disvā „ambho⁴ nāvika⁵ nāvāṃ nivattehīti“ āha. Bodhisatto „mā nivattayīti“ paṭisedheti. Itarassāpi Bodhisattaṃ gacchantāṃ passantassa passantassa balavasoko udapādi. Hadaṃ uḥhaṃ ahoṣi, mukhato lohitaṃ uggañchi, vāpikaddamo viya hadaṃ phali. So Bodhisatte āghātaṃ bandhitvā tatthi⁶ eva jīvitakkhayaṃ pāpuṇi. Idaṃ paṭhamāṃ Devadattassa Bodhisatte āghātabandhanaṃ. Bodhisatto dānādīni puñṇāni karitvā yathākammaṃ agamāsi.

Sammāsambuddho imaṃ dhammadeśanaṃ kathetvā abhisambuddho va imaṃ gāthaṃ kathesi:

Idha ce hi naṃ virādhesi saddhammassa niyāmatāṃ
ciraṃ tvaṃ anutapessasi Serivāyaṃ va vāñjo ti. 3.

Tattha idha ce hi naṃ virādhesi saddhammassa niyāmatāṃ ti imasmiṃ sāsane etaṃ saddhammassa niyāmatāsāṃkhātāṃ⁷ sotāpattimaggāṃ virādhesi yadi virādhesi viriyāṃ ossajanto nādhigacchasi na paṭilabhasīti attho, ciraṃ tvaṃ anutapessasīti evaṃ sante tvaṃ dīgham addhānaṃ socanto paridevanto anutapessasi, athavā ossatthaviriyatāya ariyamaggassa virādhittā dīgharattaṃ nirayādisu⁸ uppanno nānappakārāṇi dukkhāni anubhavanto anutapessasi kilamissasīti⁹, ayam ettha attho; katham: Serivāyaṃ va vāñjo¹⁰ ti, Serivā ti evaṃnāma¹¹ yam, vā 'ti yathā, idaṃ vuttaṃ hoti: yathā pubbe Serivā nāma vāñjo sataṣaṣṣaggaṇikaṃ¹² suvaṇṇapāṭiṃ labhitvā tassa gahaṇatthāya¹³ viriyāṃ akatvā tato parihīno anutappi evaṃ eva tvaṃ¹⁴ pi imasmiṃ sāsane paṭiyatta-suvaṇṇapāṭisadisāṃ ariyamaggāṃ ossatthaviriyatāya anadhigacchanto tato parihīno dīgharattaṃ anutappissasi¹⁵, sace pana¹⁶ viriyāṃ na ossajissasi¹⁷ paṭilabhasīti¹⁸.

¹ Ck C^v visaññī. ² Ck kahāpane. ³ C^v -pārūpanam pahāya. ⁴ Ck amho. ⁵ Ck nāvika. ⁶ C^v nivattehiti corrected to nivatteyīti. ⁷ all three MSS. -tā. ⁸ C^v -disu. ⁹ C^v kilamessasīti. ¹⁰ Ck vāñjo. ¹¹ so all three MSS. ¹² Ck gahana-. ¹³ C^v tvaṃ. ¹⁴ C^v anutapissasi, C^v anutappissasi corrected to anutapissasi. ¹⁵ C^v ossajissasi. ¹⁶ C^v lokuttaraṃ. ¹⁷ all three MSS. -ssatīti.

Evam assa Satthā arahattena¹ kūṭaṃ gaṇhanto imaṃ dhamma-desanaṃ dassetvā cattāri saccāni pakāsesi. Saccapariyosāne ossatthā-viriyo bhikkhu aggraphale arahatte² paṭiṭṭhāsi.

Satthāpi dve vatthūni kathetvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakaṃ samodhānetvā dassesi: „Tadā bālavāṇijo³ Devadatto ahoṣi. paṇḍitavāṇijo aham eva ahoṣi“ ti desanaṃ niṭṭhāpesi. Serivāṇijajātakaṃ⁴.

4. Cullakaseṭṭhi-jātaka.

Appakena pi medhāvīti. Imaṃ dhammadesanaṃ Bhagavā Rājagahaṃ upanissāya Jīvakaṃbavane viharanto Cullapanthakāttheraṃ ārabba katesi. Tattha⁵ Cullapanthakassa tāva nibbatti kathetabbā. Rājagahe kira dhanaseṭṭhikula-ssa dhītā attano dāsen⁶ eva saddhiṃ santhavaṃ katvā „aṇṇe pi me imaṃ kammaṃ jāneyyū“ ti bhītā evam āha: „amhehi imaṃmiṃ ṭhāne vasitūṃ na sakkā. sace me mātāpitāro imaṃ doṣaṃ jānissanti khaṇḍākhaṇḍaṃ karissanti. videsaṃ gantvā vasissāmā“ ti tatthasāraṃ gaṇetvā aggadavārena nikkhamitvā „yattha vā tattha vā aṇṇehi ajānanaṭṭhānaṃ gantvā vasissāmā“ ti ubbo pi agamaṃsu. Tesam ekasmiṃ ṭhāne vasantānaṃ sanivāsaṃ anvāya tassā kucchiyaṃ gabbho paṭiṭṭhāsi. Sā gabbhaparipākam āgamma sāmikena saddhiṃ mante-si: „gabbho me paripākam gato. nātibandhuvirahite ca ṭhāne gabbhavuṭṭhānaṃ nāma ubhinnaṃ pi ambhakaṃ dukkham eva. kulageham gacchāmā“ ti. So „ajja gacchāma. sve gacchāmā“ ti⁷ divase⁸ atikkāmesī. Sā entesi: „ayam bhālo attano doṣamahantatāya gantūṃ na ussahati. mātāpitāro nāma ekantahitā, ayaṃ gacchatu vā mā vā mayā gantum vaṭṭatitī“⁹. Tasmim gehā nikkhante gehaparikkhāraṃ paṭisaṃmetvā attano kulagharaṃ gatabhāvaṃ anantaragehavāsinaṃ¹⁰ ārocetvā maggaṃ paṭipajji. Atha so puriso gharaṃ āgato tam adissvā¹¹ paṭivissake pucchitvā „kulagharaṃ gatā“ ti sutvā vegena anubandhitvā antarāmagge¹² sampāpuṇi. Tassāpi tatth¹³ eva gabbhavuṭṭhānaṃ ahoṣi. So „kiṃ idam bhadde“ ti pucchi. „Sāmi, eko putto jāto“ ti. „Idāni kiṃ karissāmā“ ti. „Yass¹⁴ atthāya mayaṃ kulagharaṃ gaccheyyāma taṃ kammaṃ antarā va nippannaṃ¹⁵“ ti. tattha gantvā kiṃ karissāma, nivattāmā“ ti dve pi ekacittā hutvā nivattiṃsu. Tassa ca dārakassa panthe jātattā Panthako ti nāmaṃ

¹ C^s arahatte. ² C^k arahattam. ³ C^k -vāṇijo. ⁴ C^k -vāṇija- ⁵ C^s omits tattha.

⁶ C^k so ajja gacchāmā ti. ⁷ C^k divase. ⁸ C^k C^v vaddhatitī. ⁹ C^s antarageha- C^k anantaragehavasinam ¹⁰ C^k disvā. ¹¹ C^k anantara- ¹² C^s nippanno

akamsu. Tassā na cirass' eva aparo pi gabbho patitṭhahi. Sabbam purimanayen' eva vitthāretabbam. Tassa pi dārakassa panthe jātattā paṭhamajātassa Mahāpanthako ti nāman katvā itarassa Cullapanthako ti nāman akamsu. Te dve pi dārake gahetvā attano vasanaṭṭhānam eva āgatā. Tesam tattha vasantānam ayaṃ Panthadārako aññe¹ dārake² cullapitā ti ayyako ti ayyakā ti³ vadante⁴ sutvā mātaram pucchi: „amma aññe¹ dārakā cullapitā ti ayyako ti ayyakā ti³ vadanti. amhākaṃ nātakā n' atthiti“. „Ama tāta, tumhākaṃ ettha nātakā n' atthi, Rājagahanagare pana⁵ vo dhanasetṭhi⁶ nāma ayyako, tattha tumhākaṃ bahuñātakā⁷ ti. „Kasmā tattha na gacchāma amma⁸ ti. Sā attano agamanakārapaṃ⁹ puttassa kathetvā puttesu punappuna kathentesu sāmikaṃ āha: „ime dārakā ativiya kilamenti. kiṃ no mātāpitāro disvā maṃsaṃ khādisanti, ehi dārakānaṃ ayyakakulaṃ dassemā¹⁰ ti. „Ahaṃ sammukhā va ṭhātuṃ na sakkhissāmi. tam pana tattha nayissāmiti¹¹“. „Sādhū ayya, yena kenaci nayena dārakānaṃ ayyakakulam¹² eva daṭṭhum vaṭṭatīti¹³“. Dve pi janā dārake ādāya anupubbena Rājagahaṃ¹⁴ patvā nagaradvāre¹⁵ ekissā sālāya nivāsaṃ kappetvā dārakamātā dve dārake gahetvā¹⁶ āgatabhāvaṃ mātāpitunnaṃ ārocāpesi. Te tam āsanāṃ sutvā „saṃsāre carantānaṃ na putto dhītā¹⁷ nāma n' atthi. te amhākaṃ mahāparādhikā, na sakkā tehi amhākaṃ cakkhupathe ṭhātuṃ, ettakaṃ pana nāma dhanāṃ gahetvā dve pi janā phāsukaṭṭhānaṃ gantvā jīvantu. dārake¹⁸ pana idha pesentū¹⁹ ti. Setṭhidhītā mātāpitūhi¹⁷ pesitaṃ dhanāṃ gahetvā dārake āgatadūtānaṃ yeva hatthe datvā pesesi. Dārakā ayyakakule vadāhanti. Tesu Cullapanthako atidaharo, Mahāpanthako pana ayyakena saddhiṃ Dasabalassa dhammakathaṃ sotuṃ gacchati. Tassa niccaṃ Satthu sammukhā dhammaṃ suṇantassa pabbajjāya cittaṃ nami. So ayyakaṃ āha: „sace tumhe sampatīchatha ahaṃ pabbajeyyan²⁰ ti. „Kiṃ vadesi tāta, mayhaṃ sakalalokassāpi pabbajato tav' eva²¹ pabbajjā bhaddikā, sace sakkosi pabbaja tātā²² ti sampatīchitvā Satthu santikaṃ gato. Satthā „kiṃ mahāsetṭhi dārako te laddho²³ ti. „Ama bhante, ayaṃ dārako mayhaṃ nattā²⁴

¹ Ck C' aññe ² Ck dārako. ³ C' cullapitāyyako ayyakāti. C' cullapitāyyakoti ayyakāti. ⁴ C' vadantesu ⁵ Ck cullapitāyyakoti ayyakāti. C' cullapitā ayyako ayyakāti, C' cullapitā ayyakoti ayyakāti. ⁶ C' omits pana. ⁷ so all three MSS. ⁸ C' agamana-. ⁹ C' na sakkhissāmi tvam pana tattha nayissāmi, C' na sakkhissāmi tam pana nayissāmiti. ¹⁰ Ck ayyakulam. ¹¹ Ck C' vaddhatīti. ¹² C' -gaham. ¹³ Ck -dvārena. ¹⁴ C' ādāya. ¹⁵ C' repeats dhītā. C' na dhītā. ¹⁶ Ck dārako ¹⁷ C' -pitūhi ¹⁸ C' tameva ¹⁹ Ck nattam.

‘tumbhākāni santike pabbajāmīti’ āha¹. Satthā aññatarāni² piṇḍa-cārikaṃ „imāni dārakāni pabbājehīti” āpāpesi³. Thero tassa taca-paṇcākakammatthānaṃ ācikkhivā pabbājesi. So bahuni Buddha-vacanāni uggaṇhivā paripuṇṇavassāni upasampadāni labhi. upasampanno yonisomanasikāre kammaṃ karonto arahattam⁴ pāpuṇi⁵. So jhāna-sukhena maggasukhena ca vītināmento cintesi: „sakkā nu kho imāni sukhaṃ Cullapanthakassa dātun” ti. Tato ayyakasetṭhiṃsa santikāni gantvā „mahāsetṭhi sace tume sampaticchatha ahaṃ Cullapanthakāni pabbājeyyan” ti āha. „Pabbājetha bhante” ti. Thero Cullapanthakadārakāni pabbājetvā dasasu sīlesu patitṭhāpesi. Cullapanthakasāmaṇero pabbajitvā va dandho ahoṣi,

Padumaṃ yathā kokanadāni sugandhaṃ
pāto siyā phullaṃ avītagandhaṃ
Aṅgīrasaṃ passa⁶ virocamaṇaṃ
tapantaṃ ādiccaṃ iv⁷ antalikkhe ti

imāni ekaṃ gātham catuhi⁸ māsehi gaṇhituṃ nāsakkhi. So kira Kassapasammāsambuddhakāle pabbajitvā paññāvā⁹ hutvā aññatarassa² dandabbhikkhuno uddegahaṇakāle paribhāsakeliṃ¹⁰ akāsi. So bhikkhu tena paribhāsena¹⁰ lajjito n¹¹ eva uddeṣaṃ gaṇhi na sajjhāyam akāsi. Tena kammenāyaṃ pabbajitvā va¹¹ dandho jāto. gaṇhitagāthāni padāni upari upari gaṇhantaṃsa nassati. tassa imāni eva gāthāni gaṇhetuṃ vāyamaṇtassa cattāro māsa atikkantā. Atha naṃ Mahāpanthako āha: „Panthaka. tvaṃ imasmiṃ sāsane abhabbo. catuhi⁸ māsehi ekaṃ gātham pi gaṇhetuṃ na sakkosi¹², pabbajitakiccaṃ pana tvaṃ kathaṃ matthakāni pāpessasi, nikkhama ito vihārā” ti nikkadḍhi. Cullapanthako Buddhasāsane sinehena gihbhāvaṃ¹³ na pattheti. Tasmīṃ ca kāle Mahāpanthako bhuttuddesako hoti. Jivako Komārabhacco¹⁴ bahuni gandhamālaṃ ādāya attano ambavanaṃ gantvā Satthāraṃ pūjetvā dhammaṃ sutvā utṭhāyāsanaṃ Dasabalaṃ vanditvā Mahāpanthakāni upasamkamitvā „kittakā bhante Satthu santike bhikkhū” ti pucchī. „Pañcamattāni satānīti.” „Sve bhante buddhapamukhāni pañca bhikkhusatāni ādāya amhākaṃ nive-sane bhikkham gaṇhathā” ti. „Upāsaka. Cullapanthako nāma dandho avirūḍhidhammo¹⁵, taṃ ṭhapetvā sesānaṃ nimantaṇaṃ¹⁶

¹ C^k pabbajāmīti. ² C^k C^r añña-. ³ C^r āpāpesi. ⁴ C^k arahattam. ⁵ C^k pāpuṇi. ⁶ C^k phassa. ⁷ so all three MSS. ⁸ C^k C^r paññāvā. ⁹ C^k -kelam, C^r paribhāsakeliṃ. ¹⁰ C^r paribhāsena. ¹¹ C^r omits va. ¹² C^r gaṇhetumasakkosi. ¹³ C^k C^r gihī-. ¹⁴ C^k -bhando. ¹⁵ C^r avirūḍhi-. ¹⁶ C^r nimantaṇam.

paṭicchānīti¹ therō āha. Taṃ sutvā Cullapanthako cintesi: „thero ettakānaṃ bhikkhūnaṃ nimantaṇaṃ paṭicchanto maṃ bāhiraṃ katvā paṭicchati, nissamsayaṃ mayhaṃ bhātikassa mayi cittaṃ² bhinnam bhavissati, kiṃ dāni mayhaṃ iminā sāsanena, gihī hutvā dānādāni punnāni³ karonto jīviṣṣāmi⁴“ so punadivase pāto va „gihī bhavissāmi⁵“ pāyāsi. Satthā paṇḍusakāle yeva lokam olovento imam kāraṇam disvā paṭhamatarāṃ gantvā Cullapanthakassa gamanamagge dvāra-kotṭhake caṃkamanto aṭṭhāsi. Cullapanthako gharā nikkhamanto Satthāraṃ disvā upasamkamitvā vaudi. Atha naṃ Satthā „kahaṃ pana tvaṃ Cullapanthaka imāya velāya gaccha⁶“ āha. „Bhātā maṃ bhante nikkaddhati, tenāhaṃ vibbhamitum gacchāmi⁷“. „Cullapanthaka, tava pabbajjā nāma mama santakā. bhātārā nikkaddhito kasmā mama santikaṃ nāgañchi, ehi kiṃ te gihibhāvena⁸, mama santike bhaviṣṣasīti⁹“ Cullapanthakaṃ ādāya gantvā gandhakuṭipamukhe nisīdāpetvā „Cullapanthaka purattābbhimukho hutvā imam pilotikaṃ rajoharaṇaṃ rajoharaṇaṃ ti parimajjanto idh¹⁰ eva hohīti¹¹ iddhiyā abhisamkhaṭaṃ parisuddhaṃ pilotikaṃ datvā kāle ārocite bhikkhusaṃghaparivuto Jivakassa gehaṃ gantvā paññattāsane¹² nisīdi. Cullapanthako¹³ pi suriyaṃ olovento taṃ¹⁴ pilotikakhaṇḍaṃ rajoharaṇaṃ rajoharaṇaṃ ti parimajjanto nisīdi. Tassa taṃ pilotikakhaṇḍaṃ parimajjantassa parimajjantassa kilīṭṭhaṃ ahosi. Tato cintesi: „idaṃ pilotikakhaṇḍaṃ ativiya¹⁵ parisuddhaṃ, imam pana attabhāvaṃ nissāya purimapakatīṃ vijahitvā evaṃ kilīṭṭhaṃ jātaṃ, aniccā vata saṃkhārā¹⁶“ ti khayavayaṃ paṭṭhapento vipassanaṃ vadḍhesi. Satthā Cullapanthakassa¹⁷ cittaṃ vipassanaṃ¹⁸ ārūḥhaṃ ti natvā „Cullapanthaka¹⁹, tvaṃ etam pilotikakhaṇḍaṃ eva saṃkilīṭṭhaṃ rajarañjitaṃ²⁰ jātaṃ²¹ ti mā saññaṃ kari. abbhantare pana²² te rāgarajādāyo atthi, te harāhiti²³ vatvā obhāsaṃ vissajjetvā purato nisinna viya paññāyamānarūpo²⁴ hutvā imā gāthā abbhāsi:

Rāgo rajo na ca pana reṇu²⁵ vuccati,
rāgas²⁶ etaṃ adhivacanaṃ rajo ti:
etaṃ rajaṃ vippajahitvā bhikkhavo
viharanti te vigatarajassa sāsane.

¹ C^s nissamsayaṃ mayi bhātikassa cittaṃ. ² C^k C^v punnāni. ³ C^k C^s gihī-

⁴ C^s paññatte āsane, C^k C^v paññattāsane. ⁵ C^k C^v cūla-. ⁶ C^k tā. ⁷ C^s ati.

⁸ C^s vipassanā. ⁹ C^k rajarañjitaṃ corrected to rañjitaṃ. ¹⁰ C^s omits pana.

¹¹ C^k C^v paññā-. ¹² C^k reṇu.

Doso rajo -pe-.

Moho rajo na ca pana reṇu¹ ruccati,
mohass² etam adhivacanaṃ rajo ti:
etam rajaṃ vippajahitvā bhikkhavo
viharanti te vigataraḥassa sāsane ti.

Gāthāpariyosāne Cullapanthako² saha paṭisambhidāhi arahattam¹ pāpuṇi⁴.
Paṭisambhidāhi yev⁵ assa tīṇi⁶ Piṭakāni āgamiṃsu⁷. So kira pubbe
rājā hutvā nagarāṃ padakkhiṇaṃ karonto⁸ nalāṭato sede muñcante⁹
parisuddhena sāṭakena nalāṭantaṃ puṇṇi¹⁰. Sāṭako kiliṭṭho ahoṣi. So
„imaṃ sarīraṃ nissāya evarūpo parisuddho sāṭako pakatiṃ jahitvā
kiliṭṭho jāto. aniccā vata saṃkhāra“ ti aniccasaṇṇāṃ¹¹ paṭilabhi. tena
kāraṇen¹² assa rajoharaṇaṃ eva paccayo jāto. Jīvako pi kho¹³ Komāra-
bhacco¹² Dasabalassa dakkhiṇodakam upanāmesi. Satthā „nanu Jīvaka
vihāre bhikkhū¹⁴ atthīti“ hatthena pattaṃ pidahi. Mahāpanthako
„nanu bhante vihāre n¹⁵ atthi bhikkhū ti“¹⁴ āha. Satthā „atthi Jīvaka“
ti āha. Jīvako „tena hi bhaṇe¹⁷ gaccha“¹⁶. vihāre bhikkhūnaṃ atthi-
bhāvaṃ vā natthibhāvaṃ vā jānāhīti“ purisaṃ pesesi. Tasmim¹⁷ khaṇe
Cullapanthako² „mayhaṃ bhātiko vihāre bhikkhū n¹⁸ atthīti“ bhaṇati,
vihāre¹⁷ bhikkhūnaṃ atthibhāvaṃ assa pakāseṣṣāmiti“ sakalam amba-
vanaṃ bhikkhūnaṃ nēva¹⁹ pūresi. Ekacce bhikkhū cīvarakammaṃ
karonti, ekacce rajanakammaṃ¹⁹, ekacce sajjhāyaṃ karontīti evaṃ
aṇṇamaṇṇāṃ²⁰ asadisāṃ bhikkhusaḥassaṃ māpesi. So puriso vihāre
bahū bhikkhū disvā nivattitvā „ayya sakalam ambavanaṃ bhikkhūhi
paripuṇṇaṃ“ ti Jīvakaṃ ārocesi. Thero pi kho tatth²¹ eva²

„Sahassakkhattum attānaṃ nimmittvāna Panthako
nisīdi ambavane ramme yāva kālappavedanā“ ti.

Atha Satthā taṃ purisaṃ āha: „vihāraṃ gantvā ‘Satthā Cullapanthakam²²
nāma pakkosatīti’ vadehīti“. Tena gantvā tathā vutte „ahaṃ Culla-
panthako²² ahaṃ Cullapanthako²³“ ti mukhasaḥassaṃ utthahi. Puriso
gantvā „sabbe pi kira bhante Cullapanthakā“ yeva nāma²⁴ ti āha.
„Tena hi traṇi gantvā yo ‘ahaṃ Cullapanthako’²⁴ ti paṭhamam vadati

¹ C^k reṇu. ² C^k C^r cūla- ³ C^s arahattam ⁴ C^k papuṇi ⁵ C^k tīni. ⁶ C^k agamiṃsu. ⁷ C^s karonte. ⁸ C^s muccante. ⁹ C^s puṇṇi corrected to puṇṇi ¹⁰ C^k C^r -saṇṇāṃ ¹¹ C^k omits kho. ¹² C^k bhando corrected to -bhacco? (C^r -bhaddho. ¹³ C^s bhikkhu. ¹⁴ C^s vihāre bhikkhu natthīti ¹⁵ C^s bhante ¹⁶ C^k repeats gaccha. ¹⁷ C^s adds natthi ¹⁸ C^k C^r bhikkhūnaṃ nēva ¹⁹ C^s rajatakammaṃ? ²⁰ C^r aṇṇamaṇṇāṃ. ²¹ C^k nattheva ²² C^k cūla- C^r cūla- ²³ C^k C^r cūla-.

taṃ hatthe gaṇha, avasesā antaradhāvissantīti¹. So tathā akāsi. Tāvad eva saḥassamattā bhikkhū antaradhāyimsu. Thero gatenā purisena saddhiṃ agamāsi. Satthā bhattakiccapariyosāne Jivakaṃ āmantesi: „Jivaka, Cullapanthakassa¹ pattaṃ gaṇha. ayaṃ² te anumodanaṃ karissatīti³. Jivako tathā akāsi. Thero sīhanādaṃ nadanto⁴ taruṇa-sīho viya tīhi Piṭakehi saṃkhabhetaṃ anumodanaṃ akāsi. Satthā utthāyāsanaṃ bhikkhusaṃghaparivāro vihāraṃ gantvā bhikkhūhi ratte dassite utthāyāsanaṃ gandhakuṭipamukhe thatvā bhikkhusaṃghassa Sugatorādaṃ datvā kammaṭṭhānaṃ kathetvā bhikkhusaṃghaṃ uyyojetvā surabhi-gandhavāsitaṃ⁴ gandhakuṭiṃ pavisitvā dakkhiṇena passena siha-seyyaṃ upagato. Atha āyaṇhasamaye dhammasabhāyaṃ bhikkhū ito e⁵ ito ca saṃosaritvā rattakambalasāṇiṃ parikkhipantā viya nisīditvā Satthu guṇakathaṃ ārabhiṃsu: „āvuso. Mahāpanthako Cullapanthakassa ajjhāsayāṃ ajānanto cetuhi⁶ mā-ehi ekaṃ gāthaṃ gaṇhituṃ na sakkoti. dandho ayaṃ⁷ ti vihārā nikkaddhi. Sammā-sambuddho pana attano anuttaradhammārājatāya ekasmiṃ yev⁸ assa antarabhatte saha paṭisambhidāya⁸ arahattaṃ adāsi. tīṇi Piṭakāni paṭisambhidāhi yeva āgatāni⁹, aho Buddhānaṃ balan¹⁰ nāma mahantaṃ¹¹ ti. Atha Bhagavā dhammasabhāyaṃ imaṃ kathāpavattīṃ ṇatvā „ajja mayā gantuṃ vaṭṭatīti¹². Buddhaseyyāya utthāya surattadupattaṃ nivāsetvā vijjullatā viya kāyabandhanaṃ bandhitvā rattakambalasadi-saṃ Sugatamahācīvaram pārupitvā¹³ surabhi-gandhakuṭito nikkhamma mattavaravāraṇasīhavikkantavilā-sena¹⁴ anantāya Buddhalīlāya dhammasabhāyaṃ gantvā alaṃkatamaṇḍapamajjhe supaññattavarabuddhā-sanaṃ¹² abhiruṇha chabbannabuddhara-miyo vissajjento aṇṇavakucchiṃ obhāsayamāno Yugandharamatthake bālasuriyo viya āsanamajjhe nisīdi. Sammā-sambuddhe pana āgatamatte bhikkhusaṃgho kathaṃ pacchinditvā tuṇhī ahoṣi. Satthā mudukena mettacittena paṇisaṃ oloketvā „ayaṃ paṇisā ativiya sobhati. ekassa¹⁴ pi hatthakukkuccaṃ vā pādakukkuccaṃ vā ukkāśitasaddo vā khūpita-saddo vā n¹⁵ atthi. sabbe p¹⁶ ime Buddha-gāravena sagāravā Buddhatejena tajjitā mayi āyukappam pi akathetvā nisinne paṭhamam kathaṃ samuṭṭhāpetvā na kathessanti. kathāsamuṭṭhāpanavattan nāma mayā va jānitaḥḥaṇi. aham eva paṭhamam kathessā-mitī¹⁷ madhurena brahmassaarena bhikkhū āmantetvā „kāya nu ttha

¹ Ck cullapanthassa. ² C¹ ayaṃ. ³ C² nadantena. ⁴ Ck sūrabhi-gandhavāsavāsitaṃ, C² surabhi-gandhavāsamāsitaṃ. ⁵ so all three MSS. ⁶ C² paṭisambhidāhi.

⁷ Ck paṭisambhidāyeva āgatā. ⁸ C² balam ⁹ Ck vaddhatīti, C² vaddhātīti

¹⁰ Ck pārupitvā? ¹¹ C² mattavāraṇa- ¹² Ck C² supamūatta-. ¹³ Ck phassa.

bhikkhave etarahi kathāya sammisinnā. kā ca pana vo antarākathā vippakatā¹ ti āha. „Bhante. na mayaṃ imasmīṃ (thāne) nisinnā aññaṃ tiracchānakathāṃ kathema. tumhākaṃ yeva pana guṇe vaṇṇayamānā² nisinn’ ambhā“ ti. „āvuso. Mahāpanthako Cullapanthakassa ajjhāsayaṃ ajānanto -pe- aho Buddhānaṃ balan nāma mahantaṃ“ ti. Satthā bhikkhūnaṃ kathāṃ sutvā „bhikkhave, Cullapanthako maṃ nissāya idāni tāva dhammesu dhammamahantataṃ patto, pubbe pana maṃ nissāya bhogesu pi bhogamahantataṃ pāpupīti“ āha. Bhikkhū tass’ atthassa āvibhāvatthāṃ Bhagavantāṃ yācīṃsu. Bhagavā bhavantarena patiechannaṃ kārāṇaṃ pākataṃ akāsi:

Atite Kāsiraṭṭhe Bārānasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto seṭṭhikule nibbattitvā vayappatto seṭṭhiṭṭhānaṃ labhitvā Cullakaseṭṭhi³ nāma ahosi. So paṇḍito vyatto sabbanimittāni jānāti. So ekadivasaṃ rājūpaṭṭhānaṃ gacchanto antaravithiyaṃ matamūsikaṃ disvā taṃkhaṇe nak-khattaṃ samānetvā idam āha: „sakkā⁴ cakkhumatā kulaputtana imaṃ unduraṃ gahe tvā dārābharāṇaṃ vā⁵ kātuni kammante ca⁶ payojetun“ ti. Aññataro duggatakulaputto taṃ seṭṭhiṭṭha vacanaṃ sutvā „nāyaṃ ajānitvā⁷ kathessatiti“ mūsikaṃ gahe tvā ekasmīṃ āpaṇe⁸ biḷālass’ atthāya datvā kākāṇikaṃ⁹ labhi. Tāya kākāṇikāya¹⁰ phāṇitaṃ¹¹ gahe tvā ekena kuṭena pāṇiyaṃ¹² gaṇhi. So araññato¹³ āgacchante mālākāre¹⁴ disvā thokaṃ thokaṃ phāṇitakhaṇḍaṃ¹⁵ datvā uluṇkena pāṇiyaṃ¹⁶ adāsi. Te tassa ekekaṃ pupphamuṭṭhiṃ adāṃsu. So tena pupphamūlena punadivase pi phāṇitaṃ¹⁷ ca pāṇiyaghaṭaṃ ca gahe tvā pupphārā-mam eva gato. Tassa taṃ divasaṃ mālākārā¹⁸ adḍhacitake¹⁹ pupphagacche datvā agamaṃsu. So na cirass’ eva iminā upāyena atṭha kaḥāpaṇe labhi. Puna ekasmīṃ vātavutthidivase rājuyyāne bahū²⁰ sukkhadanḍakā ca sakkhā ca palāsaṃ ca vātena patitaṃ hoti. Uyyānapālo chaḍḍetun²¹ upāyaṃ na

¹ C^k vippakathā. C^v vippakathā corrected to vippakata. ² C^k vaṇṇayamānā.

³ so all three MSS. ⁴ C^s sakkhā. C^v kammantena. ⁵ C^v ajānetva. ⁶ C^k C^s

āpaṇe. ⁷ C^s kākāni-. ⁸ C^s phāṇitaṃ. ⁹ C^k pāṇiyaṃ. C^v pāṇiyam. ¹⁰ C^s añña-

sotā. C^k C^v araññato. ¹¹ C^k C^v mālākāre. ¹² C^k C^s phāṇita-. ¹³ C^k pāṇiyam.

¹⁴ C^s phāṇitaṃ. ¹⁵ C^k C^v mālākārā. ¹⁶ C^v -vitate. C^s -mitake. ¹⁷ C^k C^v bahu.

¹⁸ C^s jaddetun, C^k chaḍḍetun.

passati. So tattha gantvā „sace imāni dārupaṇṇāni mayhaṃ dassasi ahaṃ¹ te imāni sabbāni nīharissāmīti“ uyyānapālaṃ āha. So „gaṇha ayyā“² ti sampaticchi. Cullantevāsiko dāra-kānaṃ keḷimaṇḍalaṃ³ gantvā phāṇitaṃ⁴ datvā muhuttēna sab-bāni dārupaṇṇāni nīharāpetvā uyyānadvāre rāsinaṃ kāresi⁵. Tadā rājakumbhakāro rājakulānaṃ bhājanānaṃ pacanatthāya dārūni pariyesamāno uyyānadvāre tāni disvā tassa hatthato vikkīṇitvā gaṇhi. Tam divasaṃ Cullantevāsiko dāruvikkayena soḷasa kahāpaṇe cātiādini ca pañca bhājanāni⁶ labhi. So catuvīsatiyā kahāpaṇesu jātesu „atthi ayaṃ upāyo mayhaṃ“⁷ ti nagaradvārato avidūratthāne ekaṃ pāṇiyacātiṃ thapetvā pañcasate tiṇahārake pāṇiyena upatthahi. Te āhaṃsu: „tvam samma amhākaṃ bahupakāro⁸, kin⁹ te karomā“¹⁰ ti. So „mayhaṃ kicce uppanne karissathā“¹¹ ti vatvā ito e' ito ca¹² vicaranto thalapatha-kammikena ca jalapathakammikena¹³ ca saddhiṃ mittasanthavaṃ akāsi. Tassa thalapathakammiko „sve¹⁴ imaṃ nagaraṃ assa-vāṇijako¹⁵ pañca assasatāni gaḥetvā āgamissatīti“¹⁶ ācikkhi. So tassa vacanaṃ sutvā tiṇahārake āha: „ajja mayhaṃ ekekaṃ tiṇakalāpaṃ detha, mayā ca tiṇe avikkīte¹⁷ attano tiṇaṃ mā vikkīṇathā“¹⁸ ti. Te „sādhū“¹⁹ ti sampaticchitvā pañca tiṇa-kalāpasatāni āharitvā tassa ghare pātayīṃsu. Assavāṇijo²⁰ sakalanagare assānaṃ tiṇaṃ²¹ alabhivā tassa sahaṃsaṃ datvā taṃ tiṇaṃ gaṇhi. Tato katipāhaccayena tassa²² jalapatha-kammikasahāyako ārocesi: „pattanaṃ mahānāvā āgatā“²³ ti. So „atthi ayaṃ upāyo“²⁴ ti atthahi kahāpanehi sabbaparivāra-sampannaṃ²⁵ tāvakālikaṃ²⁶ rathaṃ gaḥetvā mahantena yasena nāvāpattanaṃ gantvā ekaṃ aṅgulimuddikaṃ nāvāya saccakāraṃ datvā avidūratthāne sāṇiṃ parikkhipāpetvā nisinna purise āṇāpesi: „bāhirato vāṇijesu²⁷ āgatesu tatiyena pāṇihārena²⁸

¹ C^s ahaṃ. ² C^k keḷi-, C^v keḷimaṇḍalaṃ. ³ C^s phāṇi-. ⁴ C^k karesi. ⁵ C^s omits pañca bhājanāni. ⁶ C^k C^v bahū upakāro. ⁷ C^s kin. ⁸ C^s omits ca. ⁹ C^s jala-kammikena. ¹⁰ C^s ssa. ¹¹ C^k -vāni-. ¹² C^s C^v avikkite. ¹³ C^k C^v cāriṃ. ¹⁴ C^k C^v ssa. ¹⁵ C^s -parivārā-. ¹⁶ C^v -kālikaṃ. ¹⁷ C^s pāṇihāriyena.

ārocethā¹ “ti. „Nāvā āgatā²“ ti sutvā Bārāṇasito satamattā³ vāṇijā „bhaṇḍaṃ gaṇhāmā⁴“ ti āgaminīsu. „Bhaṇḍaṃ tumhe na labhissatha, asukaṭṭhāne nāma mahāvāṇijena saccakāro dinno⁵“ ti. Te taṃ⁶ sutvā tassa santikaṃ āgatā. Pādamūlikapurisā purīmasaṇṇāvasena tatiyena pāṭihārena tesam⁷ āgatabhāvaṃ ārocesuṃ. Te satamattāpi⁸ vāṇijā ekekaṃ sahasaṃ datvā tena saddhiṃ nāvāya pattikā hutvā puna ekekaṃ sahasaṃ datvā patthiṃ vissajjāpetvā bhaṇḍaṃ attano santakaṃ akaṃsu. Cullantevāsiko dve sataśahassāni gaṇhītvā Bārāṇasīni āgantvā „kataṇṇutā⁹ bhavituṃ¹⁰ vattatīti¹¹“ ekaṃ sataśahassaṃ gāhāpetvā¹² Cullakasetthissa samīpaṃ gato. Atha naṃ seṭṭhi¹³ „kin te tāta katvā idaṃ dhaṇaṃ laddhaṃ¹⁴“ ti pucchi. So „tumhe¹⁵ kathītaupāye thatvā catumāsabbhantaren¹⁶ eva laddhaṃ¹⁷“ ti mata-mūsikaṃ ādiṃ katvā sabbam vatthum kathesi. Cullamahāseṭṭhi¹⁸ tassa vacanaṃ sutvā „na dāni evarūpaṃ dārakaṃ parasantakaṃ kātum vattatīti¹⁹“ veyappattaṃ dhītarāṃ datvā sakalakūṭumbassa sāmikaṃ akāsi²⁰. So seṭṭhino accayena tasmiṃ nagare seṭṭhiṭṭhānaṃ labhi. Bodhisatto pi yathākammaṃ agamāsi.

Sammāsambuddho pi imaṃ dhammadeśanaṃ kathetvā abhisambuddho va imaṃ gātham kathesi:

Appakena pi medhāvī²¹ pābhatena vicakkhaṇo

— samutthāpeti attānaṃ aṇuṃ aggiva santhamaṃ ti. 4.

Tattha appakena pīti thokenāpi parittakenāpi. medhāvīti paṇṇavā²², pābhatenā²³ ti bhaṇḍamūlena, vicakkhaṇo ti voharakusalā²⁴, samutthāpeti attānaṃ ti mahantaṃ dhaṇaṃ ca yasaṃ ca²⁵ uppādetva tattha attānaṃ santhāpeti²⁶ patitthāpeti, yatha kiṃ: aṇuṃ aggiva santhamaṃ. yathā paṇḍito puriso parittam aggiṃ anukkameṭṭa gomayacunnādini pakkhipitvā mukhavātena²⁷ dhamanto samutthāpeti vaddhetī mahantaṃ aggiṃ khandhaṃ karoti evam eva paṇḍito rhokam pi pābhatam labhitva nānūpayehi payojetva dhaṇaṃ ca yasaṃ ca²⁸

¹ C^k sattamatta. C^o sattamattam. ² C^o sam. ³ C^o omits tesam. ⁴ C^o sakamattāpi.

⁵ C^k kataṇṇutā? ⁶ C^o bhāvitum. ⁷ C^o gahāpetva. ⁸ so all three MSS. ⁹ so all three MSS instead of tumhehi? ¹⁰ C^k C^o vaddhatiti. ¹¹ C^k adāsi C^o ādāsi.

¹² C^k medhāvī. ¹³ C^k C^o paṇṇavā. ¹⁴ C^k C^o vohāra ke kusalo. ¹⁵ C^o mahantaṃ dhanasaṇṇeyam. ¹⁶ C^o santhāpeti. ¹⁷ C^k sukhavātena. ¹⁸ C^o dhanasaṇṇeyāna. C^k omits yasaṃ ca.

vaḍḍhethi vaḍḍhettvā ca pana tattha attānaṃ patitthāpeti. tāya eva vā pana dhanayasamahantatāya attānaṃ samutthāpeti, abhiññātāṃ¹ pākataṃ karotiti attho.

Iti Bhagavā „bhikkhave. Cullapanthako maṃ nissāya idāni dhammesu dhammamahantataṃ patto. pubbe pana bhogesu pi bhoga-mahantataṃ pāpuṇīti“.

Evam imāṃ dhammadesanaṃ dassettvā dve vatthūni kathetvā anusandhiṃ ghaṭettvā jātakāṃ samodhānesi: „Tadā Cullantevāsiko Cullapanthako aho si. Cullakamahāseṭṭhi² pana ahaṃ eva aho si“ ti desanaṃ niṭṭhapesi. Cullakaseṭṭhijātakaṃ³.

5. Taṇḍulanālijātaka.

Kim agghati taṇḍulanālikā ti. Idam Satthā Jetavane viharanto Lāludāyittheraṃ⁴ ārabha katesi. Tasmim samaye āyasmā Dabbo Mallaputto saṅghassa bhattuddesako hoti. Tasmim pāto va salākabhattāni uddi-amāne⁵ Udāyittherassa⁶ kadāci varabbhattaṃ pāpuṇāti⁷ kadāci lāmakabhattam. So lāmakabhattassa pattadivase salākaggaṃ⁸ ākulam karoti: „kim Dabbo va“ salākāṃ dātum jānāti. amhe na jānāmā“ ti⁹ vadati. Tasmim salākaggaṃ ākulam karonte „handa dāni tvaṃ eva salākā dehīti“ salākapacchiṃ adāsi. Tato patthāya so saṅghassa salākāṃ adāsi. dadanto pana idam varabbhattaṃ ti vā lāmakabhattam ti vā asukavassagge varabbhattaṃ ṭhitam asukavassagge lāmakabhattam ti vā na jānāti. ṭhitikam karonto pi asukavassagge ṭhitikā ti na sallakkheti, bhikkhūnaṃ ṭhitavelāya imasmiṃ ṭhāne ayaṃ ṭhitikā ṭhitā imasmiṃ ṭhāne¹¹ ayaṃ ti bhūmiyaṃ vā bhittiyaṃ vā lekham kaḍḍhati¹². Punadivase salākagge bhikkhū mandatarā vā honti bahutarā vā. tesu mandataresu lekhā heṭṭhā hoti bahūtaresu upari. so ṭhitikam ajānanto lekhāsannāya¹³ salākāṃ deti. Atha naṃ bhikkhū „āvuso Udāyī⁴ lekhā nāma heṭṭhā vā hoti“ upari vā, varabbhattaṃ pana asukavassagge ṭhitam lāmakabhattam asukavassagge ti ahaṃsu. So bhikkhū¹⁴ paṭippharanto „yadi evam ayaṃ lekhā kasmā evam ṭhitā. kim ahaṃ tumbākam saddahāmi. imissā lekhāya saddahāmīti“ vadati. Atha naṃ daharā ca sāmaṇerā¹⁷ ca „āvuso

¹ Ck Cv abhiññatam. ² so all three MSS ³ Ck cullasetṭhi-. ⁴ Ck Cv lāludāyittheraṃ. Ck lāludāyittheraṃ. ⁵ Cs uddisamāno ⁶ Ck Cv udāyittherassa. ⁷ Ck pāpuṇi. ⁸ Cs salākabhattam ⁹ Ck omits va, Cv dabbam va. ¹⁰ Cs adds pi. ¹¹ Cv omits ayaṃ. ṭhāne. ¹² Cs kaḍḍheti ¹³ Ck Cv -sannāya. ¹⁴ Cs udāyī.

¹⁵ Cs omits hoti. ¹⁶ Ck Cv bhikkhu. ¹⁷ Ck sāmaṇerā

Lāḷudāyi¹. tayi salākā² dente bhikkhū lābhena parihāyanti. na tvaṃ dātum anucchaviko, niggaḥcha ito³ ti salākaggato nikkaddhimsu. Tasmim̐ khañe salākagge mahantaṃ kolāhalaṃ ahoṣi. Taṃ sutvā Satthā Anandattheraṃ pucchi: „Ananda, salākagge mahantaṃ kolāhalaṃ, kiṃsaddo nāṃ⁴ eso⁵ ti. Thero Tathāgatassa taṃ atthaṃ ārocesi. „Ananda, na idāṃ⁶ eva Udāyi⁷ attano bālatāya paresaṃ lābhahāniṃ karoti, pubbe pi akāsi yevā⁸ 'ti āha. Thero tass⁹ atthassa āvibhāvattaṃ Bhagavantaṃ yāci. Bhagavā bhavantarena paṭicchannaṃ kāraṇaṃ pākataṃ akāsi:

Atite Kāsiraṭṭhe Bārāṇasīyaṃ Brahma datt o rājā ahoṣi. Tadā amhākaṃ Bodhisatto tassa agghakārako ahoṣi, hatthiassādini¹⁰ c' eva maṇisuvannādini¹¹ ca agghāpeti, agghāpetvā bhaṇḍasāmikānaṃ¹² bhaṇḍānurūpaṃ eva mūlaṃ dāpesi. Rājā pana luddho hoti, so lobhapakatiyā¹³ evaṃ cintesi: „ayaṃ agghāpanako evaṃ agghāpento na cirass¹⁴ eva mama gehe dhanāṃ parikkhayaṃ gamissati¹⁵, aññaṃ¹⁶ agghāpanakaṃ karissāmīti¹⁷ so sīhapañjaraṃ ugghātetvā rājaṇaṇaṃ olokento ekaṃ gāmikamanussaṃ lolabalaṃ rājaṇaṇena gacchantāṃ disvā „esa mayhaṃ agghāpanakakammaṃ kātum sakkhissatīti¹⁸ taṃ pakkosāpetvā „sakkhissasi bhaṇe amhākaṃ agghāpanakakammaṃ¹⁹ kātum²⁰ ti āha. „Sakkhissāmi devā²¹ 'ti. Rājā attano dhanarakkhaṇatthāya²² taṃ balaṃ agghāpanakakamme²³ ṭhapesi. Tato patthāya so bālo hatthiassādini agghāpento agghaṃ hāpetvā yathāruciya²⁴ katheti, tassa ṭhānantare ṭhitattā yaṃ so katheti taṃ eva mūlaṃ hoti. Tasmim̐ kāle uttarāpathato eko assavānijo²⁵ pañca assasatāni ānesi. Rājā taṃ purisaṃ pakkosāpetvā asse agghāpesi. So pañcannaṃ assasatānaṃ ekaṃ taṇḍulanālikaṃ²⁶ agghaṃ akāsi, katvā ca pana „assavānijaṣṣa²⁷ ekaṃ taṇḍulanālikaṃ²⁸ dethā²⁹ 'ti vatvā asse assa-

¹ C^s lāḷudāyi ² C^s salāka corrected to salāke. ³ C^k C^e ānandattheraṃ ⁴ so all three MSS. instead of gamessati? ⁵ C^s sāmikānaṃ. ⁶ C^s C^e -pakatitāya. ⁷ C^k aññaṃ. ⁸ C^k agghapanika-, C^e agghāpanika- ⁹ (C^k C^e -rakkhana-. ¹⁰ C^k agghāpanīyakamme. C^e agghāpanīyakamme. ¹¹ C^k -rūciyā. ¹² C^k -vānijo. ¹³ C^e -nālikaṃ. ¹⁴ C^k -vānijaṣṣa.

sālāyaṃ saṇṭhāpesi. Assavāṇijo¹ porāṇakaagghāpanikassa² saṇ-
tikanṃ gantvā taṃ pavattiṃ ārocetvā „idāni kiṃ kattabban“ ti
pucchi. So āha: „tassa purisassa lañcaṃ³ datvā evaṃ puc-
chatha: „amhākaṃ tāva assā ekaṃ taṇḍulanālikāṃ⁴ agghantīti“⁵
ñātam etaṃ, tumhe pana nissāya taṇḍulanāliya⁶ agghaṃ jāni-
tukāma⁷ amha⁸, sakkhissatha no rañño⁹ santike thatvā ‘sā taṇḍu-
lanālikā⁶ idaṃ nāma agghatīti¹⁰ vattun ti, sace ‘sakkomīti¹¹ vadati
taṃ gahetvā rañño⁹ santikaṃ gacchatha, aham pi tattha
āgamissāmīti“¹². Assavāṇijo¹ „sādhū“¹³ ti Bodhisattassa vacanaṃ
sampaṭicchitvā agghāpanikassa lañcaṃ³ datvā taṃ atthaṃ
ārocāpesi. So lañcaṃ³ labhitvā va „sakkhissāmi taṇḍulanāliṃ
agghāpetun“ ti. „Tena hi gacchāma rājakulan“ ti taṃ ādāya
rañño⁹ santikaṃ agamāsi. Bodhisatto pi aññe pi bahumaccā
agamāmsu. Assavāṇijo¹ rājānaṃ vanditvā „jahaṃ deva pañ-
cannaṃ assasatānaṃ ekaṃ taṇḍulanāliṃ¹⁴ agghanabhāvaṃ jāniṃ,
‘sā pana taṇḍulanāli kiṃ agghatīti¹⁵ agghāpanikaṃ puccha devā“¹⁶
ti. Rājā taṃ pavattiṃ ajānanto „ambho agghāpanika pañca
assasatāni kiṃ agghantīti“¹⁷ pucchi. „Taṇḍulanāliṃ¹⁸ devā“ ti.
„Hotu bhāṇe, pañca assasatāni¹¹ tāva taṇḍulanāliṃ¹² agghantu, sā
pana kim agghati taṇḍulanālikā¹³“ ti pucchi. So bālapuriso
„Bārāṇasiṃ¹⁴ santarabāhiraṃ agghati taṇḍulanālikā¹⁵“ ti āha.
So kira pubbe rājānaṃ anuvattanto ekaṃ sālitaṇḍulanāliṃ¹⁶
assānaṃ agghaṃ¹⁷ akāsi, puna vāṇijakassa¹⁸ hatthato lañcaṃ³
labhitvā tassā¹⁹ taṇḍulanālikāya⁶ Bārāṇasiṃ santarabāhiraṃ
agghaṃ akāsi. Tadā pana Bārāṇasiyā pākārāparikkhepo dvāda-
sayojaniko hoti, idaṃ assā²⁰ antarabāhiraṃ²¹ pana tiyojana-
satikaratthāṃ²², iti so bālo evaṃ mahantaṃ Bārāṇasiṃ²³ saan-
tarabāhiraṃ²⁴ taṇḍulanālikāya⁶ agghaṃ akāsi. Taṃ sutvā amaccā

¹ Ck -vāṇjo. ² C^s porāṇika-. ³ C^s lañjam. ⁴ C^s -nāliṃ, C^s -nālikāṃ. ⁵ Ck C^s aggha-
tīti, C^s agghatīti corrected to agghantīti. ⁶ C^s -nāli-. ⁷ C^s jānitum kāmamha. ⁸ Ck C^s
rañño. ⁹ Ck C^s -nāliṃ. ¹⁰ C^s agghatīti. ¹¹ Ck C^s -sata. ¹² C^s -nāliṃ. ¹³ Ck C^s -nālikā.
¹⁴ Ck bārānasi, C^s bārānasi corrected to bārānasīṃ. ¹⁵ C^s -nālikā. ¹⁶ C^s sāliṃ, C^s -nāliṃ.
¹⁷ Ck agghim. ¹⁸ Ck vāṇi-. ¹⁹ C^s C^s tassa. ²⁰ C^s C^s assa. ²¹ Ck C^s antarambāhiraṃ.
²² C^s -satikam-. ²³ Ck bārānasīyam. ²⁴ C^s mahantaṃ sā antaram bāhiraṃ corrected to
mahantaṃ bārānasīṃ antarabāhiraṃ, Ck saantarambāhiraṃ, C^s antaram sabāhiraṃ.

pāṇiṃ¹ paharitvā hasamānā „mayam pubbe paṭhaviṃ ca rajjaṇ ca anagghan ti saṇṇino² ahumha, evaṃ mahantaṃ kira sarājakam Bārāṇasirajjam taṇḍulanālimattaṃ agghati, aho agghāpanikassa paññāsampadā³, khami ettakam kalam agghāpaniko vihāsi, amhākam raṇṇo⁴ eva anucchaviko“ ti parihasam akamsu. Tasmini kāle rājā lajjito tam balam nikkaḍḍhāpetvā Bodhisattass⁵ eva agghāpanikaṭṭhānam adāsi. Bodhisatto pi yathākammai gato.

Satthā imam dhammadesanam āharitvā dassetvā dve vatthuni kathetvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakam samodhānesi: „Tadā gāmika-bālaagghāpaniko Lāludāyī⁶ ahosi, paṇḍitaagghāpaniko aham eva aho-si“ ti desanam niṭṭhapesi. Taṇḍulanālijātakam⁷.

6. Devadhammajātaka.

Hiriottappasampannā ti. Idam Bhagavā Jetavane viharanto aññataram⁸ bahubhaṇḍam bhikkhum ārabha katesi. Sāvattvivāsi⁹ kir¹⁰ eko kutumbiko¹¹ bhariyāya kālakatāya pabbaji. So pabbajanto attano parivenaṃ¹² ca aggisālāṇ ca bhaṇḍagabbhaṇ ca kāretvā bhaṇḍagabbham sappitaṇḍulādīhi pūretvā pabbaji. pabbajitvā pana attano dāse pakkosāpetvā yathārucitam āharam pacāpetvā bhuñjati. bahuparikkhāro ca ahosi, rattiṃ aññaṃ¹³ nivāsana¹⁴ parupanam¹⁵ hoti divā aññaṃ, viharapaccante vasati. Tass¹⁶ ekadivasaṃ cīvarapaccattharaṇādini niharitvā¹⁷ parivene¹⁸ pattharivā sukkhāpentassa sambahulā jānapadā bhikkhū senāsana¹⁹ cārikam āhīṇḍantā parivenam gantvā cīvarādini divā „kass²⁰ imāṇi“ pucchimsu. So „mayham āvuso“ ti āha. „Avuso idam pi cīvaram idam pi cīvaram idam pi nivāsanaṃ idam pi nivāsanaṃ idam pi²¹ paccattharaṇam²² sabbam tuyham evā“ ti. „Ama mayham evā“ ti. „Avuso, Bhagavatā tīni²³ cīvarāni anuññātāni²⁴, tvaṃ evaṃ appicchassa Buddhassa sāsaṇe pabbajitvā evaṃ bahuparikkhāro jāto, ehi tam Dasabalassa santikam nesaṃu“ ti tam adāya Satthu santikam agamaṃsu. Satthā divā „kiṃ nu kho bhik-

¹ C¹ paṇi, C² paṇim. ² C¹ C² saṇṇino. ³ C¹ -nāli-. ⁴ C¹ paṇṇa-. ⁵ C¹ C² raṇṇo. ⁶ C¹ C² -dayi. 6. Cfr. Dasaratha-j p. 39. ⁷ C¹ C² amñātaram. ⁸ C¹ C² -vāsi. ⁹ C¹ kutumbiko corrected to kutumbiko, C² C³ kutumbiko. ¹⁰ C¹ parivenaṃ. ¹¹ C¹ C² amñam. ¹² C¹ omits nivāsana. ¹³ C¹ -nālihi niharitvā. ¹⁴ C¹ C² parivene. ¹⁵ C¹ omits idam pi. ¹⁶ C¹ sapacca-. ¹⁷ C¹ ti. ¹⁸ C¹ C² anuññātāni.

khave aniccamānakaṃ yeva bhikkhuṃ gahetvā¹ āgat' atthā² ti āha. „Bhante ayaṃ bhikkhu bahubhaṇḍo bahuparikkhāro“ ti. „Saccaṃ kira tvaṃ bhikkhu bahubhaṇḍo“ ti. „Saccaṃ Bhagavā“ ti. „Kasmā pana tvaṃ bhikkhu bahubhaṇḍo jāto, nanu ahaṃ appiechatāya santutthiya -pe- pavivekassa viriyārambhassa vanṇaṃ vadāmīti“. So Satthu vacanaṃ sutvā kupito „iminā dāni nīhārena carissāmīti“ pārupanaṃ chaḍḍetvā³ parisamajjhe ekacīvaro atthāsi. Atha naṃ Satthā upatthambhayamāno „nanu tvaṃ bhikkhu pubbe hirottappa-gavesako⁴ dakarakkhasakāle pi hirottappaṃ gavesamāno dvādasa saṃvaccharāni vihāsi. atha kasmā idāni evaṃgaruke Buddhasāsane pabbajitvā catuparisamajjhe pārupanaṃ chaḍḍetvā⁵ hirottappaṃ pahāya ghito sīti“. So Satthu vacanaṃ sutvā hirottappaṃ paccupatthāpetvā taṃ cīvaraṃ pārupitvā Satthāraṃ vanditvā ekamantaṃ nisīdi. Bhikkhū tass' atthassa āvibhāvatthaṃ Bhagavantaṃ yācīṃsu. Bhagavā bhavantarena paṭicchannaṃ kāraṇaṃ pākāṇaṃ akāsi:

Atite Kāsiraṭṭhe Bārāṇasiyaṃ Brahmaddatto rājā ahosi. Tadā Bodhisatto tassa aggamahesiyā kucchismin paṭisandhiṃ gaṇhi⁶, tassa nāmagahaṇadivase Mahiṃsāsakumāro ti nāmaṃ akaṃsu. Tassa ādhāvitvā paridhāvitvā vicaraṇakāle raṇṇo⁷ añño pi putto jāto, tassa Candakumāro ti nāmaṃ akaṃsu. Tassa pana ādhāvitvā paridhāvitvā vicaraṇakāle Bodhisattamātā kālam akāsi. Rājā aññaṃ⁸ aggamahesitthāne thāpesi. Sā raṇṇo⁹ piyā ahosi manāpā. Sā piyasaṃvāsam anvāya ekaṃ puttaṃ vijāyi, Suriyakumāro ti tassa nāmaṃ akaṃsu. Rājā puttaṃ disvā tutthacitto „bhadde puttassa te¹⁰ varaṃ dammīti“ āha. Devī varaṃ icchitakāle gahetabbam katvā thāpesi. Sā putte vayappatte rājānaṃ āha: „devena mayhaṃ puttassa jātakāle varo dinno, puttassa me¹¹ rajjaṃ dehīti“. Rājā „mayhaṃ dve puttā aggikkhandhā viya jalamānā vicaranti, na sakkā tava puttassa rajjaṃ dātun“ ti paṭikkhipitvā taṃ punappuna¹² yācamānam eva disvā „ayaṃ

¹ C^k C^v gaṇhitvā. ² Cⁱ jaḍḍhetvā. ³ C^k C^v hirottappaṃgavesako. ⁴ C^s adds in the margin dasamāsaccayena puttam vijāyi. ⁵ C^k Cⁱ raṇṇo. ⁶ C^k C^v aññaṃ.

⁷ C^k ne. ⁸ C^s C^v add va. ⁹ C^s punappunam.

mayhaṃ puttānaṃ pāpakam pi cinteyyā¹ "ti putte pakkosā-
petvā āha: „tātā, ahaṃ Suriyakumārassa jātakāle varam
adāsiṃ, idāni 'ssa mātā rajjaṃ yācati, ahaṃ tassa na dātukāmo,
mātugāmo nāma pāpo, tumhākaṃ pāpakam pi cinteyya, tumhe
araññaṃ² pavisitvā mam' accayena kulasantake nagare rajjaṃ
kareyyāthā³“ 'ti kanditvā roditvā sīse cumbitvā uyyojesi. Te⁴
pitaraṃ vanditvā pāsādā orohante rājaṅgaṇe⁵ kiḷamāno⁶ Suriya-
kumāro pi disvā taṃ kārāṇaṃ űatvā „aham pi bhātikehi saddhiṃ
gamiṣṣāmi⁷“ tehi saddhiṃ yeva nikkhami. Te Himavantaṃ
pavisinisu. Bodhisatto maggā okkamma rukkhamūle nisiditvā
Suriyakumāraṃ āmantesi: „tātā Suriya etaṃ saraṃ gantvā
nahātvā ca pivitvā ca paduminipaṇṇehi⁸ amhākaṃ pi pāṇīyaṃ
ānehīti⁹“. Taṃ pana saraṃ Vessavaṇassa¹⁰ santikā ekena¹¹
dakarakkhasena laddhaṃ hoti, Vessavano¹² ca taṃ āha: „ṭha-
petvā devadhammajānanake ye aññe¹³ imaṃ saraṃ otaranti
te khādituṃ labhasi, anotiṇṇe na labhasīti¹⁴“. Tato paṭṭhāya
so rakkhaso ye taṃ saraṃ otaranti te devadhamme¹⁵ pucchitvā
ye na jānanti¹⁶ te khādati. Atha kho Suriyakumāro taṃ saraṃ
gantvā avimaṃsitvā¹⁷ va otari. Atha naṃ so rakkhaso gahetvā¹⁸
„devadhammaṃ jānāsīti“ pucchi. So „devadhammā nāma
Canda-Suriyā“ ti āha. Atha naṃ „tvaṃ devadhamme na
jānāsīti“ udakaṃ pavesetvā attano vasanaṭṭhāne ṭhapesi. Bo-
dhisatto pi taṃ cirāyantaṃ¹⁹ disvā Candakumāraṃ pesesi.
Rakkhaso taṃ pi gaṇhitvā „devadhamme jānāsīti“ pucchi.
„Āma jānāmi, devadhammo nāma²⁰ catasso disā“ ti. Rakkhaso
„na tvaṃ devadhamme jānāsīti“ taṃ pi gahetvā tatth' eva
ṭhapesi. Bodhisatto taṃ pi cirāyante „ekena antarāyena
bhavitabbaṃ“ ti sayāṃ tattha gantvā dvinnam pi otaraṇa-

¹ C^k araññaṃ, C^l ārañña. ² C^k kareyyāthā. ³ C^k C^l ne ⁴ C^k C^l rājaṅgaṇe.
⁵ C^l kīla-. ⁶ C^k -pannehi. C^k C^l -nassa. ⁷ C^k eko. ⁸ C^k C^l -no. ⁹ C^k
añño, C^l aññe. ¹⁰ C^k labhasīti. ¹¹ C^k -dhammesu. ¹² C^l jānti. ¹³ C^k
avimaṃsitvā. ¹⁴ C^l gantvā. ¹⁵ C^l pitaraṃ cirāyantaṃ corrected to pitaṃ atici-
rāyantaṃ. ¹⁶ C^l adds in the margin cattāro dissati.

padavalañjam¹ disvā „rakkhasapariggahitena² iminā sarena bhavitabban“ ti khaggaṃ sannayhitvā³ dhanuṃ gahetvā atṭhāsi. Dakarakkhaso Bodhisattaṃ udakaṃ anotarantaṃ disvā vana-kammikapuriso⁴ viya hutvā Bodhisattaṃ āha: „bho purisa, tvaṃ maggakilanto, kasmā imaṃ saraṃ otaritvā nahātvā⁵ pivitvā bhisamulālaṃ⁶ khāditvā pupphāni pilandhitvā⁷ yathā-sukhaṃ na gacchasīti“. Bodhisatto taṃ disvā „eso yakkho bhavissatīti“ nātvā „tayā me bhātikā gahitā“ ti āha. „Āma mayā“ ti. „Kiṃkāraṇa“ ti. „Ahaṃ imaṃ saraṃ otinṇake labhāmīti“. „Kiṃ pana sabbe va labhasīti“. „Ye deva-dhamme jānanti te ṭhapetvā avasese labhāmīti“. „Atthi pana te devadhammehi attho“ ti. „Āma atthi“. „Yadi evaṃ ahan⁸ te devadhamme kathessāmīti“. „Tena hi kathehi, ahaṃ deva-dhamme suṇissāmīti“. Bodhisatto „ahaṃ devadhamme ka-theyyaṃ, kilīṭthagatto paṇṇaṃ amhīti“ āha. Yakkho Bodhisattaṃ nahāpetvā bhojanaṃ bhojetvā pāṇiyaṃ pāyetvā pupphāni pilandhāpetvā¹⁰ gandhehi vilimpāpetvā alaṃkatamaṇḍapamajjhe pallamaṃ attharhitvā adāsi. Bodhisatto āsane nisīditvā yakkhaṃ pādamaṇḍale nisīdāpetvā „tena hi ohitasoto sakkaccaṃ deva-dhamme suṇāhīti“¹¹ imaṃ gātham āha:

Hiriottappasampannā sukkadhammasamāhitā

santo¹² sappurisā loke devadhammā ti vuccare ti. 5.

Tattha hiriottappasampannā ti hiriyaṃ ca ottappena ca samannāgatā, tesu kāyaduccaritādīhi hiriyaṃ hiri, lajjā¹³ etaṃ adhivacanaṃ, tehi yeva ottapatīti¹⁴ ottappam, pāpato ubbegass¹⁵ etaṃ adhivacanaṃ, tattha ajjhāttasammutṭhānā hiri bahiddhāsamutṭhānam ottappam. attādhīpateyyā¹⁶ hiri lokādhīpateyyaṃ ottappam, lajjāsabhāvasanthitā hiri bhayasabhāvasanthitaṃ ottappam, sappatissavalakkhaṇā hiri vajjabhīrukabhayadassāvīlakkaṇam¹⁷ ottappam; tattha ajjhāttasammutṭhānaṃ hiriṃ¹⁸ catuḥ¹⁹ kāraṇehi samutṭhāpeti, jātiraṃ paccavekkhitvā vayaṃ pacca-

¹ Ck -valaṇjaṃ. ² Ck -parigahitena, C^s -pariggahitena. ³ Ck sannayhitvā. ⁴ Ck vana-, C^s vana-? C^v vanakampika-. ⁵ Ck nahāyitvā. ⁶ C^s -mulālaṃ, Ck -mūlālaṃ. ⁷ Ck pilandhitvā. ⁸ Ck C^s labbhasīti. ⁹ C^s ahaṃ. ¹⁰ Ck pilandhāpetvā. ¹¹ Ck sunāhīti. ¹² Ck satto. ¹³ Ck ottappatīti. ¹⁴ Ck -teyyaṃ, C^s -teyyaṃ corrected to -teyyā. ¹⁵ so all three MSS. ¹⁶ all three MSS. -nā hiri.

vekkhitvā sūrabhāvaṃ paccavekkhitvā bāhusaccaṃ paccavekkhitvā, kathaṃ? „pāpaka-
karaṇaṃ nāṃ¹ etaṃ na jātisaṃpannānaṃ kammaṃ, hīnajaṇṇaṃ kevaṭṭādīnaṃ
idaṃ kammaṃ, tādissaṃ jātisaṃpannaṃ idaṃ kammaṃ kātuṃ na yuttaṃ“ ti
evaṃ² tāva jātiṃ paccavekkhitvā pānātipātādipāpaṃ akaronto hiriṃ samuṭṭhāpeti,
tathā „pāpakaraṇaṃ nāṃ etaṃ daharehi kattabbakammaṃ³, tādissaṃ vaye
thitassa idaṃ kammaṃ⁴ kātuṃ na yuttaṃ“ ti evaṃ vayaṃ paccavekkhitvā pānā-
tipātādipāpaṃ akaronto hiriṃ samuṭṭhāpeti, tathā „pāpaṃ nāṃ⁵ etaṃ dubbala-
jātikānaṃ kaṇṇaṃ, tādissaṃ sūrabhāvasaṃpannaṃ idaṃ kammaṃ kātuṃ na
yuttaṃ“ ti evaṃ sūrabhāvaṃ paccavekkhitvā pānātipātādipāpaṃ akaronto hiriṃ
samuṭṭhāpeti, tathā „pāpakammaṃ nāṃ etaṃ andhabālānaṃ kammaṃ na paṇḍi-
tānaṃ, tādissaṃ paṇḍitaṃ bahussutassa idaṃ kammaṃ kātuṃ na yuttaṃ“ ti
evaṃ bāhusaccaṃ paccavekkhitvā pānātipātādipāpaṃ akaronto hiriṃ samuṭṭhāpeti,
evaṃ ajjhattasamuṭṭhānaṃ hiriṃ⁶ catuhi⁷ kāraṇehi samuṭṭhāpeti, samuṭṭhāpetvā
ca pana attano citte hiriṃ pavesetvā pāpakammaṃ na karoti, evaṃ hiri ajjhatta-
samuṭṭhānā nāma hoti; kathaṃ ottappaṃ bahiddhāsamuṭṭhānaṃ nāma, „sace
tvaṃ pāpakammaṃ karissasi catusu⁸ parisāsu garahappatto bhavissasi,

Garahissanti taṃ viññū asueṃ nāgariko yathā.

vivajjito⁹ sīlavantehi kathaṃ bhikkhu karissatīti¹⁰.

paccavekkhanto⁵ bahiddhāsamuṭṭhānaṃ ottappena pāpakammaṃ na karoti, evaṃ
ottappaṃ bahiddhāsamuṭṭhānaṃ nāma hoti; kathaṃ hiri attādhipateyyā nāma,
idh¹ ekacco kulaputto attānaṃ adhipatiṃ jettakam katvā „tādissaṃ saddhā-
pabbajitassa bahussutassa dhutavādissa na yuttaṃ pāpakammaṃ kātuṃ“ ti pāpaṃ
na karoti, evaṃ hiri attādhipateyyā nāma hoti. tenāha Bhagavā: „Yo attānaṃ
yeva adhipatiṃ katvā akusalaṃ pajahati kusalaṃ bhāveti sāvajjaṃ pajahati
anavajjaṃ bhāveti suddham attānaṃ parihaṇatīti“; kathaṃ ottappaṃ lokādhi-
pateyyaṃ nāma. idh¹ ekacco kulaputto lokam adhipatiṃ jettakam katvā pāpa-
kammaṃ na karoti, yathāha: „Mahā kho paṇāyaṃ lokasannivāso, tasmīṃ⁹ kho
pana lokasannivāse santi samanabrāhmaṇā iddhimanto¹⁰ dibbacakkhukā para-
cittaviduno¹¹, te dūrato pi passanti āsanne pi¹² dissanti, cetasāpi cittaṃ
pajānanti, te pi maṃ evaṃ jānissanti: ‘passatha bho imaṃ kulaputtam, saddhāya
agārasmā anagāriyaṃ pabbajito samāno¹³ vokiṃno¹⁴ vihaṇati pāpakehi akusalehi
dhammehi¹⁵, santi devatā iddhimanto dibbacakkhukā paracittaviduniyo¹⁶, tā
dūrato pi passanti āsanne pi¹⁷ dissanti, cetasāpi cittaṃ pajānanti, tāpi maṃ¹⁸
jānissanti: ‘passatha bho imaṃ kulaputtam, saddhāya agārasmā anagāriyaṃ

¹ C^s C^v evam. ² C^s kattabbam kammaṃ. ³ C^k omits kammaṃ. ⁴ C^s -tthāna
hiri. ⁵ so all three MSS. ⁶ C^s vajjito. ⁷ C^s karissasīti. ⁸ C^k adds hi.
⁹ C^s mahan tasmīṃ. ¹⁰ C^k iddhimantā. ¹¹ C^k -vidūne, C^s -vidune. ¹² C^s
adds na. ¹³ C^s omits samāno. ¹⁴ C^k vokiṃne. ¹⁵ C^s dhammehi. ¹⁶ C^k
-vidūtiyo. ¹⁷ C^s adds na. ¹⁸ C^s adds evam.

pabbajito samāno vokiṇṇo¹ viharati pāpakehi akusalehi dhammehi¹, so lokam yeva adhipatim karitvā akusalam pajabati kusalam² bhāveti sāvajjam pajabati anavajjam³ bhāveti suddham attānam pariharaṭṭi⁴, evam ottappaṃ lokādhipateyyam nāma hoti⁵; lajjāsabhāvasanthitā hiri bhayasabhāvasanthitam⁵ ottappam ti, ettha pana lajjā ti lajjauākāro tena sabbhāvena santhitā hiri, bhayan ti apāyabhayan tena sabbhāvena santhitam ottappam, tadubhayam pi pāpavajjane pākātam hoti, ekacco⁶ hi yathā nāma eko kulaputto uccārapassāvādini karonto lajjitabbayuttakam⁷ ekam disvā lajjanākārappatto bhavēyya hīlito⁸ evam evam ajjhataṃ lajjidhammam okkametvā pāpakammam na karoti, ekacco⁹ apāyabbayabhito hutvā pāpakammam na karoti, tat' idam opammam: yathā hi¹⁰ dvīsu ayogulesu eko sītalo bhavēyya¹¹ gūthamakkhito eko unho āditto tattha paṇḍito sītalam gūthamakkhittatā jigucchanto na ganhāti itaram dāhabhayena¹² tattha sītalassa gūthamakkhittassa jigucchāya aganhanam¹³ viya ajjhataṃ lajjidhammam okkametvā¹⁴ pāpassa akaranam unhasa dāhabhayena aganhanam¹⁵ viya apāyabhayena pāpassa akaranam vedittabham: sappatissavalakkhaṇā hiri vajjabhīrukabhayadassāvilakkhanam¹⁶ ottappam ti, idam pi dvayam pāpavajjane yeva pākātam hoti¹⁷. ekacco hi jātimahantapaccavekkhanā¹⁸ satthumahantapaccavekkhanā dāyajjamahantapaccavekkhanā sabrahmacārimahantapaccavekkhanā¹⁹ ti catuhi²⁰ kāraṇehi sappatissavalakkhaṇam hirim samuṭṭhāpetvā pāpaṃ na karoti, ekacco attānuvādabhayam parānuvādabhayam dandabhayan duggatibhayan²¹ ti catuhi²⁰ kāraṇehi vajjabhīrukabhayadassāvilakkhanam ottappaṃ samuṭṭhāpetvā pāpaṃ na karoti, tattha jātimahantapaccavekkhanādini c' eva attānuvādabhayādini ca vitthāretvā kathetabbāni, tesam vitthāro Aṅguttaraṭṭhā-kathāya vutto²²; sukkadhammasamāhitā ti idam eva²³ hirottappaṃ ādīm katvā kattabbā²⁴ kusala dhammā sukkadhammā nāma, te sabbasamāhikanayena catubbūmakalokiyalokuttaradhammā, tehi samāhitā samannāgatā ti attho; santo sappurisā loko ti kāyakammādīnam santatāya santo kataññūkataveditāya²⁵ sobhanapurisā²⁶ ti sappurisā, loko ti pana saṃkhāraloko sattaloko okāsalo khandhaloko āyatanaloko dhātuloko ti anekavidho, tattha eko loko sabbe sattā āharatṭhitikā²⁷ -pe- atthārasalo atthārasa dhātuyo ti, ettha saṃkhāraloko vutto, khandhalokādayo tadantogadhā yeva, ayaṃ loko paraloko devaloko manussaloko ti ādisu pana sattaloko²⁸ vutto.

•

¹ C^k vokiṇṇo. ² C^k C^s kusalam. ³ C^s C^v anavajjam. ⁴ C^s hoti. ⁵ C^k C^v -santhitā. ⁶ C^k ekacce. ⁷ C^k C^v lajjitabbakayuttam. ⁸ C^k hīlito. ⁹ C^v hīlito, C^s hīlito. ¹⁰ C^s addo hi. ¹¹ C^s omits hi. ¹² C^k bhavēyyam. ¹³ C^s dāha-. ¹⁴ C^s agahanam, C^v aganhātam. ¹⁵ C^k C^v okkamitvā. ¹⁶ C^s agahanam. ¹⁷ C^s -dassāvī-. ¹⁸ C^s omits hoti. ¹⁹ C^k -nā. ²⁰ C^s -nā, C^s -cārī-. ²¹ so all three MSS. ²² C^s -bhayam. ²³ C^k vutte. ²⁴ C^k idhameva. ²⁵ C^s kattabba. ²⁶ C^k katavedikāya. ²⁷ C^s sobhana-. ²⁸ C^s āhara-. ²⁹ C^k ādisupantasantaloko.

Yāvatā candimasuriyā pariharanti virocanaṁ
tāva saḥassadhā loko ettha te vattatī¹ vaso ti

ettha okāsaloko vutto, tesu idha sattaloko adhippeto, sattalokasmiṁ hi yeva evarūpā sappurisā, te devadhammā ti vuccare, tattha devā ti sammuti-devā uppattidevā visuddhidevā ti tividdhā, tesu Mahāsammatakalato paṭṭhāya lokena devā ti sammata² rājarājakumārādayo sammutidevā nāma. devaloke uppannā uppattidevā nāma, khīnāsava visuddhidevā nāma, vuttam pi c' etaṁ: sammutidevā nāma rājāno devīyo kumārā³, uppattidevā nāma bhummadeve upādāya tatuttarīṁ devā, visuddhidevā nāma Buddhapacceka⁴ buddhakhīnāsavā ti, imesaṁ devānaṁ dhammā ti devadhammā ti⁵, vuccare ti vuccanti, hirottappamūlakā hi kusala⁶ dhammā⁵, kusalasampadāya c' eva devaloke nibbattiya⁷ ca visuddhibhāvass' eva⁸ kāraṇatā⁷ karaṇatthena tividdhānaṁ tesam devānaṁ dhammā ti devadhammā. tehi devadhammehi samannāgatā puggalāpi devadhammā, tasmā puggalādhittānāya desanāya⁹ te dhamme dassento santo sappurisā loka devadhammā ti vuccare ti āha

Yakkho imaṁ dhammadeśanaṁ sutvā pasanno Bodhisattaṁ āha: „paṇḍita, ahaṁ tumhākaṁ pasanno, ekaṁ bhātaraṁ demi, kataraṁ ānenūti“. „Kaniṭṭhaṁ“ ānehīti“. „Paṇḍita, tvam kevalaṁ devadhamme jānāsi yeva, na pana tesu vattasīti“. „Kiṁkāraṇa“ ti. „Yamkāraṇa jettḥam tḥapetvā kaniṭṭhaṁ“¹⁰ ānāpento jettḥapacāyikakammaṁ nāma na karosīti¹¹“. „Devadhamme cāhaṁ yakkha jānāmi tesu ca vattāmi, mayaṁ hi imaṁ araṇṇaṁ“¹² etaṁ nissāya pavitṭhā, etassa hi atthāya amhākaṁ pitaraṁ etassa mātā rajjaṁ yāci, amhākaṁ pana pitā taṁ¹³ varaṁ adatvā amhākaṁ anurakkhanatthāya¹⁴ araṇṇa-vāsaṁ¹⁵ anujāni, so kumāro anivattitvā amhehi saddhim āgato, ‘taṁ araṇṇe eko¹⁶ yakkho khādīti’ vutte pi na koci sadahissati, tenāhaṁ garaḥabhaya¹⁷ bhito tam eva ānāpemi“. „Sādhu sādhu paṇḍita, tvam devadhamme ca jānāsi tesu ca

¹ C^k vattatīti. ² C^k sammattā. ³ C^s kumārā corrected to rājakumārā. ⁴ C^s omits ti. ⁵ C^k kusalā-. ⁶ C^s visuddhiyāvasseva corrected to visuddhibhāvassaca. ⁷ C^v kāraṇatā. ⁸ C^v omits desanāya. ⁹ C^s kaniṭṭhaṁ corrected to kaniṭṭham. ¹⁰ C^s kaniṭṭhaṁ. ¹¹ C^k C^v nāma karosīti, C^s nāma karosīti corrected to na karosīti. ¹² C^k C^v araṇṇaṁ. ¹³ C^s naṁ. ¹⁴ C^k C^v anurakkhana-. ¹⁵ C^k C^v araṇṇa-, C^s araṇṇe-. ¹⁶ C^k amraṇṇamñevako corrected to amñevako, C^v araṇṇe eko. ¹⁷ so all three MSS.

vattasīti“ pasannacitto yākkho Bodhisattassa sādhu-kāraṃ datvā dve pi bhātaro ānetvā adāsi. Atha naṃ Bodhisatto āha: „samma, tvaṃ pubbe attanā katena pāpakammaena paresaṃ maṃsalohitakhādako¹ yakkho hutvā nibbatto, idāni puna pi pāpam eva² karosi, idam te pāpakammaṃ nirayādīhi mucceituṃ na dassati, tasmā ito paṭṭhāya pāpam pahāya kusalam karohīti“, asakkhi ca pana tam³ dametuṃ. So tam yakkhaṃ dametvā tena⁴ saṃvihitārakkho⁵ tatth⁶ eva vasanto ekadivasam nak-khattam oloketvā pitu kālakatabhāvaṃ natvā yakkhaṃ ādāya Bārāṇasīṃ gantvā rajjam gahe tvā Candakumārassa oparajjam Suriyakumārassa senāpatitthānaṃ datvā yakkhassa ramaṇīye thāne āyatanam kare tvā yathā so aggamaṃ aggapupphaṃ aggabhattaṃ ca labhati tathā akāsi. So dhammena rajjam kare tvā yathākammaṃ gato.

Satthā imam dhamma-desanaṃ āharitvā dassetvā⁷ saccāni pakāsesi. Saccapariyosāne so bhikkhu sotāpatti-phale paṭiṭṭhahi. Sammā-sambuddho pi dve⁸ vatthūni kathetvā anusandhim ghaṭetvā jātakam samodhānesi: „Tadā dakarakkha-so bahubhaṇḍikabhikkhu aho si, Suriya-kumāro Ānando. Candakumāro Sāriputto. jeṭṭhakabhātā Mahimsāsakumāro aham eva aho sin⁹ ti. Devadhammajātakaṃ.

7. Kaṭṭhahārijātaka.

Putto tyāham¹⁰ mahārājā ti. Idam Satthā Jetavane viharanto Vāsabhakkhattiyāya vatthum ārabha katesi. Vatthum Dvādasanipāte Bhaddasālajātaka vibhavissati. Sā kira Mahānāmassa Sakkassa dhītā Nāgamuṇḍāya nāma dāsīyā kucchimim jātā Kosalarājassa aggamahesi aho si. Sā¹¹ rañño¹² puttam vijayi. Rājā pan¹³ assā pacchā dāsibhāvaṃ natvā thānam parihāpesi, puttassa Viḍḍa-bhassāpi thānam parihāpesi yeva. Uḥho pi antonivesane yeva vasanti. Satthā tam kāraṇam natvā pubbaṇhasamaye¹⁴ pañcasatabhikkhupari-

¹ Ck C' mamsam-. ² C' pāpakammeva corrected to papakameva. ³ Ck C' naṃ. ⁴ Ck te. ⁵ Ck saṃvihita-. ⁶ so all three MSS. ⁷ C' adds pi. ⁸ Cfr. Dbpd p. 216. ⁹ Ck tyāha, C' tyāha corrected to tyāham. ¹⁰ Ck omits sā. ¹¹ Ck C' rañño. ¹² Ck C' pubbaṇha-.

ruto¹ rañño² nivesanam gantvā paññattāsane³ nisīditvā „mahārāja kham Vāsabhakhattiya“ ti āha. Rājā tam kāraṇam ārocesi. „Mahārāja Vāsabhakhattiya kassa dhītā“ ti. „Mahānāmassa bhante“ ti. „Āgacchamānā kassa āgatā“ ti. „Mayham bhante“ ti. „Mahārāja, esā rañño⁴ dhītā, rañño² va āgatā. rājānam yeva⁵ paṭicca puttam labhi, so⁶ putto kimkāraṇaṃ pītu santakassa rajjassa sāmiko na hoti. pubbe rājāno muhuttikāya kaṭṭhahārikāya kucchisimim puttam labhitvā puttassa rajjam adanissu“ ti. Rājā tass’ atthassāvibhāvavathāya Bhagavantam yāci. Bhagavā bhavantarena paṭicchannam kāraṇam pa-kaṭam akāsi:

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatto rājā mahantena yasena uyyānam gantvā tattha pupphaphalalobhena vicaranto uyyānavanasaṇḍe⁷ gāyitvā gāyitvā⁸ dārūni⁹ uddharamānam ekam itthim disvā paṭibaddhacitto saṁvāsam kappesi. Tam khaṇam yeva Bodhisatto tassā kucchiyam yeva paṭisandhim gaṇhi. Tāvad eva tassā vajirapūritā viya garukā kucchi¹⁰ ahoṣi. Sā gabbhassa paṭiṭṭhitabhavam ūtvā „gabbho me deva paṭiṭṭhito“ ti āha. Rājā aṅgulimuddikam datvā „sace dhītā hoti imam vissajjetvā poseyyāsi, sace putto hoti muddikāya saddhim mama santikam āneyyāsīti“¹¹ vatvā pakkāmi. Sāpi paripākagabbhā¹² Bodhisattam vijāyi. Tassa ādhāvitvā paridhāvitvā vicaranakāle kelimaṇḍale¹³ kilantassa¹⁴ evam vattāro¹⁵ honti „nippitiken amhā¹⁶ pahaṭā“ ti. Tam sutvā Bodhisatto mātu santikam gantvā „amma ko mayham pitā“ ti pucchi. „Tāta tvaṁ Bārāṇasirañño² putto“ ti. „Amma atthi pana koci sakkhīti“. „Tāta rājā imam muddikam datvā ‘sace dhītā hoti imam vissajjetvā poseyyāsi, sace putto hoti imāya muddikāya saddhim āneyyāsīti’ vatvā gato“ ti. „Amma evam sante kasmā mam pītu santikam

¹ C^s dvesata-. ² C^k C^v rañño. ³ C^k C^v paññattā-. ⁴ C^v eva sā rañño va corrected to evam sā rañño va, C^k esa rañño ⁵ C^k yena. ⁶ C^v labhito. ⁷ C^k -vanasaṇḍena ⁸ C^s omits one gāyitvā. ⁹ C^k dārūni. ¹⁰ C^s has later added ssā. ¹¹ C^k -siti ¹² C^s paripākka- corrected to paripakka-. ¹³ C^v kelimaṇḍale, C^k kelimaṇḍale kelimaṇḍale. ¹⁴ C^k kilantassa. ¹⁵ C^k cattāro. C^s vattā corrected to vattāro. ¹⁶ C^s nippitikenamhi, C^k nippitikenamahā.

nānesīti¹. Sā puttassa ajjhāsayaṃ ñatvā rājadvāraṃ gantvā rañño² ārocāpesi rañño³ ca⁴ pakkosāpitā pavisitvā rājānaṃ vanditvā „ayaṃ te deva putto“ ti āha. Rājā jānanto pi parisamajjhe lajjāya „na mayhaṃ putto“ ti āha. „Ayaṃ⁵ te deva muddikā, imaṃ sañjānāsīti⁶. „Ayaṃ pi mayhaṃ muddikā na hotīti⁷. „Deva idāni⁸ thapetvā saccakiriyaṃ añño⁹ mama sakkhī¹⁰ n' atthi, sac' ayaṃ dārako tumhe paṭicca jāto ākāse tiṭṭhatu, noce bhūmiyaṃ patitvā maratū¹¹ 'ti Bodhisattaṃ pāde gahetvā ākāse khipi. Bodhisatto ākāse pallaṅkaṃ ābhu-jitvā nisinno madhurassarena pitu dhammaṃ kathento imaṃ gātham āha:

Putto ty-āhaṃ mahārāja, tvaṃ maṃ posa janādhipa,
aññe¹² pi devo poseti kiñca devo sakaṃ pajaṃ ti. 6.

Tattha putto tyāhaṃ ti putto te ahaṃ, puttā ca naṃ¹³ ete¹⁴ atrajo khettajo antevāsiko dinnako ti catubbidhā¹⁵, tattha attanaṃ paticca¹⁶ jāto atrajo nāma, sayanapitthe pallaṅke ure ti evaṃ adisu¹⁷ nibbatto khettajo nāma, santike sippuggaṇṇako¹⁸ antevāsiko nāma, posāvanatthāya diṇno dinnako nāma, idha pana atrajaṃ sandhāya putto ti vuttaṃ, catuḥi¹⁹ saṅgahavatthūhi janāṃ rañjatīti rājā, mahanto rājā mahārājā, taṃ āmantento āha: mahārājā ti, tvaṃ maṃ posa janādhipā ti janādhipa mahājanajerthaka tvaṃ maṃ posa bharassu vadḍhehi, aññe²⁰ pi devo posetīti aññe²¹ pi hatthibandhādayo manusse hatthiassādayo tiracchānagate bahujane ca devo poseti, kiñca devo sakaṃ pajaṃ ti. ettha pana kiñca ti garahatthe ca anuggahatthe²² ca nipāto, sakaṃ pajaṃ attano puttaṃ maṃ devo na posetīti pi²³ vadanto garahati nāma, aññe²⁴ bahujane²⁵ posetīti vadanto anuggaṇṇati²⁶ nāma. iti Bodhisatto garahanto pi anuggaṇṇanto²⁷ pi kiñca devo sakaṃ pajaṃ ti āha.

Rājā Bodhisattassa ākāse nisīditvā evaṃ dhammaṃ desentassa sutvā „ehi tāta, ahaṃ eva posessāmi ahaṃ eva poses-sāmiti“ hatthaṃ pasāresi. Hatthasahassaṃ pasārayittha²⁸.

¹ C^k C^v -rañño. ² C^v omits ca. ³ C^s ayaṃ. ⁴ C^s has later added imaṃ. ⁵ C^k C^v añño. ⁶ C^k C^s sakkhī. ⁷ C^k aññe. ⁸ C^s nāmete corrected to nimesa. ⁹ C^s catubbidhā corrected to catubbidho. ¹⁰ C^k paṭi. ¹¹ C^k C^v ādisu. ¹² C^k C^v sippuggaṇṇako. ¹³ so all three MSS. ¹⁴ C^k añño, C^v aññe. ¹⁵ C^k C^v aññe. ¹⁶ C^k C^v anuggaṇṇatthe. ¹⁷ C^k posetīti. ¹⁸ C^v bahujanā. ¹⁹ C^v anuggaṇṇati. ²⁰ C^v anuggaṇṇanto. ²¹ pasāriyittha? C^k pasāresiyittha.

Bodhisatto aññassa¹ hatthe anotaritvā rañño² va hatthe otaritvā amke nisīdi³. Rājā tassa oparajjān datvā mātarañ aggammahe-sim akāsi. So pitu accayena Katthavāhanarājā⁴ nāma hutvā dhammena rajjān kāretvā yathākammañ gato.

Satthā Kosalarañño⁵ imañ dhammadesanañ āharitvā dve vatthūni dassetvā anusandhiñ ghaṭetvā jātakañ samodhānesi: „Tadā mātā Mahāmāyā ahoṣi, pitā Suddhodanamahārājā. Katthavāhanarājā⁴ aham eva ahoṣi“ ti⁶. Katthahārījātakañ.

8. Gāmanijātaka.

Api ataramānānañ ti. Idañ Satthā Jetavane viharanto ossaṭṭhaviṛiyañ bhikkhuñ ārabba kathesi. Imasmiñ pana jātake paccuppannavatthuñ ca atītavatthuñ ca Ekādasanipāte Sañ-varajātaka āvibhavissati. vatthuñ hi tasmiñ ca imasmiñ ca ekasadisam eva, gāthā pana nānā. Gāmanikumāro⁷ Bodhisattassa ovāde ṭhatvā bhātikasatassa kaṇiṭṭho⁸ pi hutvā bhātikasataparivārito se-tacchattassa heṭṭhā varapallanike⁹ nisinno attano yasasampattiñ olo-keṭvā „ayañ mayhañ yasasampatti ambhakañ¹⁰ ācariyassa santakā“ ti tuṭṭho imañ udānañ udānesi.

Api ataramānānañ phalāsā¹¹ va samijjhati,
vipakkabrahmacariyo¹² smi, evañ jānāhi Gāmanīti¹³. 7.

Tattha apiti nipātamattam. ataramānānañ ti paṇḍitānañ ovāde ṭhatvā aturitvā avegā hitvā¹⁴ upāyena kammañ karontanañ, phalāsā¹⁵ va sa-mijjhatīti yathāpatthitaphale āsā¹⁶ tassa phalassa nipphattiya¹⁷ samijjhati yeva, atha vā phalāsā¹⁸ ti āsāphalañ, yathāpatthitān¹⁹ phalañ samijjhati yevā ti attho, vipakkabrahmacariyo²⁰ smīti ettha cattari saṅghavattthūni²¹ setthacariyattā brahmacariyañ nāma tañ ca tammūlikāya yasasampattiya²² pati-laddhattā vipakkañ²³ nama, so vāssa yaso nipphanno²⁴ so pi setthatthēna brahmacariyañ nāma. tenāha vipakkabrahmacariyo²⁵ smīti, evañ jānāhi Gā-

¹ Ck Cv aññassa. ² Ck Cv rañño. ³ Ck nisīdi. ⁴ Cv katthavāhana-. ⁵ Cv -rañño. ⁶ Ck omits Satthā . . . ahoṣinti. ⁷ Ck Cv gāmani-. ⁸ Cv kaṇiṭṭho. ⁹ Ck Cv varapallanike. ¹⁰ Cv mayhañ. ¹¹ Ck phalāsā, Cv phalamsā corrected to phalāsā. ¹² Ck Cv gāmanīti. ¹³ Ck āvegāhitvā, Cv āvegāhitvā corrected to avegāyitvā. ¹⁴ Cv phalāsā. ¹⁵ Cv āsā. ¹⁶ Ck nipphattiya. ¹⁷ Cv phalāsā. ¹⁸ Cv omits yathā. ¹⁹ Ck Cv saṅgha-. ²⁰ Cv vipakkanañ, Cv vipakkata corrected to vipakkañ. ²¹ Ck nipphanno.

manīti¹ katthaci gāmikapuriso² pi gāmajeṭṭhako pi gāmani³, idha pana sabba-janaṇeṭṭhakaṃ attānaṃ sandhāyāha: „ambho Gāmani³, tvaṃ etaṃ kāraṇaṃ evaṃ⁴ jānāhi, ācariyaṃ nissāya bhūtikasataṃ atikkamitvā idaṃ mahārajjam patto 'smiti'⁵ udānaṃ udānesi.

Tasmiṃ pana rajjam patte sattatṭhadivasaccayena sabbe pi bhātaro attano vasaṇatṭhānaṃ gatā. Gāmanirājā⁵ dhammena rajjam kāretvā yathākammaṃ gato. Bodhisatto pi puṇṇāni⁶ katvā yathā-kammaṃ gato.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā dassetvā⁷ saccāni pakāsesi. Saccapariyosāne ossatṭhaviṛiyo bhikkhu arahatte patiṭṭhito ti. Satthā dve vatthūni kathetvā anusandhiṃ ghaṭetva jātakaṃ samodhānesi. Gāmanijātakaṃ.

9. Makhādevajātaḥ.

Uttamaṅgaruhā⁹ mayhan ti. Idaṃ Satthā Jetavane viharanto mahānekkhammaṃ ārabba kathesi. Taṃ heṭṭhā Nidānakathāyaṃ kathitam eva. Tasmiṃ pana kāle bhikkhū Dasaballassa nekkhammaṃ vaṇṇentā nisīdiṃsu. Atha Satthā dhammasabhaṃ āgantvā Buddhāsane nisīno bhikkhū āmantesi: „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā¹⁰ ti pucchitvā „bhante na aṇṇāya kathāya. tumhākaṃ yeva¹⁰ pana nekkhammaṃ vaṇṇayamānā nisinn' ambhā¹¹ ti „bhikkhave, na Tathāgato etarahi yeva nekkhammaṃ nikkhanto, pubbe pi nikkhanto yevā¹² 'ti āha. Bhikkhū tass' atthassā-vibhāvattham¹¹ Bhagavantam yāciṃsu. Bhagavā bhavantarena paṭicchannaṃ¹⁴ kāraṇaṃ pākaṇaṃ akāsi:

Atīte Videharatṭhe Mithilāyaṃ Makhādevo nāma rājā ahosi dhammiko dhammarāja. So caturāsitivassasabassāni kumārakilaṃ¹³ tathā oparajjam tathā mahārajjam katvā dīgham addhānaṃ khepetvā ekadivasam kappakaṃ āmantesi: „yadā me samma kappaka sirasmiṃ phalitāni passeyyāsi atha me āroceyyāsi¹⁴. Kappako pi¹¹ dīgham addhānaṃ khepetvā eka-

¹ C^v gāmanīti ² C^v gāmaka-. ³ C^k C^v gamani. ⁴ C^v eva. ⁵ C^v gāmanirājā, C^k gāmanirāja, C^s gāmanirāja. ⁶ C^k puṇṇāni ⁷ so all three MSS. ⁸ C^v gāmani-. ⁹ C^k C^v uttamaṅga-. ¹⁰ C^s omits yeva. ¹¹ C^s -bhāvattham corrected to -bhāvatthāya. ¹² C^s patiechanna. ¹³ C^k -kilāni. ¹⁴ C^s omits pi.

divasaṃ rañño¹ añjanavaṇṇānaṃ kesānaṃ antare ekam eva phalitaṃ disvā „deva ekan te² phalitaṃ dissatīti“ ārocesi, „tena hi me samma taṃ phalitaṃ uddharitvā pāṇimhi ṭha-pehīti“ ca³ vutto suvaṇṇasaṇḍāsena uddharitvā rañño¹ pāṇimhi patitthāpesi. Tadā rañño¹ caturāsītivassasahassāni āyuni ava-sittham hoti. Evaṃ sante pi phalitaṃ disvā va⁴ maccurājānaṃ āgantvā samīpe ṭhitaṃ viya attānaṃ ādittapaṇṇasālaṃ pa-vittham viya ca maññamāno⁵ samvegaṃ āpajjitvā⁶ „bāla Ma-khādeva yāva phalitass’ uppādā⁷ va ime kilese jahitum nā-sakkhīti“ cintesi⁸. Tass’ evaṃ phalitapātubhāvam⁹ āvajjantassa āvajjantassa antodāho uppajji, sarīrā sedā muccimisu, sāṭakā piḷetvā apanetabbākārappattā ahesum. So „ajj’ eva mayā nikkhamitvā pabbajitum vaṭṭatīti¹⁰“ kappakassa satasahas-sutthānaṃ gāmvaram datvā jeṭṭhaputtaṃ pakkosāpetvā „tāta, mama sīse phalitaṃ¹¹ pātubhūtaṃ, mahallako ’mhi jāto¹², bhuttā kho pana me mānusakā kāmā, idāni dīlhabkāme pariyesissāmi, nekkhammakālo¹³ mayham. tvaṃ imaṃ rajjaṃ paṭipajja, aham pana¹⁴ pabbajitvā Makhādevambavanuyyāne¹⁵ vasanto samaṇa-dhammaṃ karissāmīti“ āha. Taṃ evaṃ pabbajitukāmaṃ amaccā upasamkamitvā „deva kiṃ tumbhakaṃ pabbajjākāraṇaṃ“ ti pucchimisu. Rājā phalitaṃ¹¹ hatthena¹⁶ gahetvā amaccānaṃ imaṃ gātham āha:

Uttamaṅgaruhā mayham ime jātā vayoharā
pātubhūtā devadūtā, pabbajjāsamayo mamā ’ti. 8.

Tattha uttamāṅgaruhā¹⁷ ti kesa¹⁸, kesa hi sabbesaṃ hatthapādādīnaṃ aṅgānaṃ uttame sīrasmiṃ ruhattā¹⁹ uttamāṅgaruhā²⁰ nāmā ’ti vuccanti, ime jātā vayoharā ti passatha tata phalitapātubhāvena²¹ tinnaṃ vayānaṃ

¹ Ck C^v rañño. ² C^v tena. ³ C^v omits ca. ⁴ C^v omits va. ⁵ Ck C^v maññamāno. ⁶ C^v has later added cintesi. ⁷ C^v phali- corrected to pali- ⁸ C^v omits cintesi. ⁹ C^v palita-. ¹⁰ Ck C^v vaddhatīti. ¹¹ C^v palitam. ¹² C^v pāto. ¹³ C^v nekkhammakālo ¹⁴ C^v omits pana. ¹⁵ C^v makhādevavanuyyāne ¹⁶ C^v hatthe. ¹⁷ Ck C^v uttamāṅga-. ¹⁸ Ck kesarūhātikesā. ¹⁹ Ck rūhattā. ²⁰ C^v C^v uttamamga-. ²¹ C^v palita.

haranato ime jātā vayoharā, pātubbhūtā ti nibbattā, devadūtā ti, devo ti maccu, tassa dūtā ti devadūtā, sīrasmiṃ hi phalītesu pātubbhūtesu maccurājassa santike thito viya hoti, tasmā phalitāni maccudevassa dūtā ti vuccanti, devā viya dūtā ti pi devadūtā, yathā hi alamkatapatiyattāya devatāya ākāse thatvā „asukadivase marissasīti“ vutte tam tath' eva hoti evaṃ sīrasmiṃ phalītesu pātubbhūtesu devatāya vyākaraṇasadisam eva hoti, tasmā phalitāni devasadisā dūtā ti vuccanti, visuddhīdevānaṃ dūtā ti pi devadūtā, sabbabodhisattā hi jinṇavyādhimatapabbajīte disvā va saṃvegam apajjītvā nikkhamma pabbajanti. yathāha:

Jinnaṃ ca disvā dukkhitaṃ¹ ca vyādhitaṃ
mataṃ ca disvā gatam āyusaṃkhaṃ
kāśāyavattbaṃ pabbajitaṃ ca disvā
tasmā ahaṃ pabbajito 'mhi rājā ti.

iminā pariyāyena phalitāni visuddhīdevānaṃ dūtattā devadūtā ti vuccanti, pabbajjāsamayo mamaṃ² ti gihībhāvato nikkhantattṛhena pabbajjā ti laddhaṇā-massa samanaliṅgagahaṇassa³ kālo mayhaṃ ti dasseti.

So evaṃ vatvā⁴ taṃ divasaṃ eva rajjaṃ pahāya isipabbajjaṃ pabbajītvā tasmiṃ⁵ ñeva Makhādevambavane viharanto caturāsītivassasahassāni cattāro brahmavihāre bhāvetvā aparihīnājjhāne thito kālaṃ katvā Brahmaḁoke nibbattitvā puna tato cuto Mithilāyaṃ yeva Nimi nāma rājā hutva ossakka-mānaṃ⁶ attano vaṃsaṃ ghaṭetvā tatth' eva ambavane pabbajītvā brahmavihāre bhāvetvā puna brahmalokūpago va ahoṣi.

Satthāpi „na bhikkhave Tathāgato idāṃ' eva mahābhīnikkhamanaṃ nikkhanto, pubbe pi nikkhanto yevā“ 'ti imaṃ dhammadeṣanaṃ āharitvā dassetvā cattāri saccāni pakāsesi. Keci sotāpannā ahesuṃ, keci sakadāgāmino, keci anāgāmino. Iti Bhagavā imāni dve vatthūni kaṭhetvā anusandhim ghaṭetvā jātakam samodhānesi: „Tadā kappako Ānando ahoṣi. putto Rāhulo, Makhādevarājā pana ahaṃ evā ti. Makhādevajātakam.

¹ C^o dukkhitaṃ. ² C^o mamaṃ corrected to mamā. ³ C^o -gahaṇassa. ⁴ C^k C^o vattā. ⁵ C^k C^o tasmiṃ. ⁶ sic! C^o ossakkanāmaṃ.

10. Sukhavihārijātaka.

Yaṇ ca aññe¹ na rakkhantīti. Idam Satthā Anūpiyanagaram² nissāya Anūpiyambavane³ viharanto sukhavihārīn Bhaddiyattheram⁴ ārabha kathesi. Sukhavihārī⁵ Bhaddiyatthero⁶ chakhattiyasamāgame⁷ Upāli-sattamo pabbajito. Tesu Bhaddiyatthero⁸ ca Kimbilatthero⁹ ca Bhagutthero ca Upālithero ca arahattaṃ pattā, Anandatthero sotāpanno jāto. Anuruddhatthero dibbacakkhuko. Devadatto jhānalābhī¹⁰ jāto. Channam pana khattiyānaṃ vatthuṃ yāva Anūpiyanagarā¹¹ Khaṇḍahārajātaka āvibhavissati. Ayasmā pana Bhaddiyo rājakāle attānaṃ rakkhanto rakkhāsamvidhānadevatā va¹² bahūhi¹³ rakkhāhi rakkhiyamānassa upari pā-ādatale mahāsayane samparivattamānassāpi¹⁴ attano bhayapattiū¹⁵ ca idāni arahattaṃ patvā araññādisu¹⁶ yattha katthaci vicaranto pi attano vigatabhayataṃ ca samanupassanto „aho sukhaṃ aho sukhaṃ“ ti udānaṃ udānesi. Tam bhikkhū „āyasmā Bhaddiyo aññam¹⁷ vyākaroṭīti“ Bhagavato ārocesuṃ. Bhagavā „bhikkhave. Bhaddiyo na idān’ eva sukhavihārī¹⁸, pubbe pi sukhavihārī yevā“ ti āha. Bhikkhū tass’ atthassāvibhāvatthāya Bhagavantam yācimsu. Bhagavā bhavantarena paṭicchannam kāraṇam pākātaṃ akāsi:

Atīte Bārānasiyaṃ Brahmadaṭṭe rājjaṃ kārayamāne Bodhisatto udiccabrahmaṇamahāsalo hutva kāmesu ādinavaṃ¹⁹ nekkhamme cānisamsaṃ disvā kāme pahāya Himavantaṃ pavāsīva isipabbajjaṃ pabbajitvā atṭha samāpattiyo nibbatesi. Parivaro pi ssa mahā ahoṣi pañca tāpasasatāni. So vassakāle Himavantato nikkhamitva tāpasagaṇaparivuto gāmanigamādisu²⁰ cārikaṃ caranto Bārānasiṃ patvā rājānaṃ nissāya rājuyyāne vāsaṃ kappesi. Tattha vassike²¹ cattāro māse vasitvā rājānaṃ apucchī. Atha naṃ rājā „tumhe bhante mahallakā, kiṃ vo Himavantaṃ, antevāsike Himavantaṃ pe-

¹ C^v aññe. ² C^s C^v anupiya-. ³ C^k C^v bhaddiyatheram. ⁴ C^k C^v -vihārī.

⁵ C^k C^v bhaddiyatthero. ⁶ C^s omits cha, C^v jakhattiya-. ⁷ C^k C^v kimbilatthero.

⁸ C^k C^v -lābhī. ⁹ all three MSS. anupiya- ¹⁰ -devatāhiva? C^s attānaṃ rakkhanto

viviya rakkhāsamvidhānaṃ eva tāva corrected to attano rakkhāvidhānaṃ devatāva,

C^k C^v -samvidhānadevatāva. ¹¹ C^k C^v bahubi. ¹² C^k -mānassapi. ¹³ C^k -pattāñ.

¹⁴ C^k C^v araññādisu. ¹⁵ C^k C^v aññam. ¹⁶ C^k -hārī. ¹⁷ C^k ādinavaṃ.

¹⁸ C^k C^v -mādisu ¹⁹ C^v vassiko.

setvā idh' eva vasathā¹ "ti yāci. Bodhisatto jeṭṭhantevāsikaṃ pañca tāpasasatāni paṭicchāpetvā „gaccha tvam, imehi saddhiṃ Himavante vasa, aham pana idh' eva vasissamīti“ te uyyojetvā tatth' eva vasaṃ kappesi. So pan' assa jeṭṭhantevāsiko rāja-pabbajito¹ mahantaṃ rajjaṃ pahāya pabbajitvā kaṣiṇaparikammain² katvā aṭṭhasamāpattilābhī³ ahosi. So tāpasehi saddhiṃ Himavante vasamāno ekadivasam ācariyaṃ daṭṭhukāmo hutvā te tāpase āmantetvā „tumhe anukkaṇṭhamānā idh' eva vasatha, ahaṃ ācariyaṃ vanditvā āgamiṣsamīti“ ācariyassa santikaṃ gantvā vanditvā paṭisanthāraṃ⁴ katvā ekaṃ taṭṭhikaṃ⁵ attharitvā ācariyassa santike yeva nipaṇṇi. Tasmiṃ ca samaye rājā „tāpasam paṇissamīti“ uyyānaṃ gantvā⁶ vanditvā ekamantaṃ nisidi⁷. Antevāsītāpaso⁸ rājānaṃ disvāpi n' eva vuṭṭhāsī⁹, nipannako yeva pana¹⁰ „aho sukhaṃ aho sukhaṃ“ ti udānaṃ udānesi. Rājā „ayaṃ tāpaso maṃ disvāpi¹¹ na uṭṭhito“ ti anattamaṇo Bodhisattaṃ āha: „bhante, ayaṃ tāpaso yadicchakaṃ bhutto bhavissati, udānaṃ udānento sukhaseyyam eva kappeti¹²“. „Mahārāja, ayaṃ tāpaso pubbe tumhādiso eko rājā ahosi, sv-āyaṃ 'ahaṃ pubbe gihikāle¹³ rajjasiriṃ anubhavanto āvudhahatthehi bahūhi rakkhiyamāno pi evarūpaṃ sukhaṃ nāma nālatthan' ti attano pabbajjāsukhaṃ jhānasukhaṃ ārabha imaṃ udānaṃ udāneti¹⁴“, evaṃ ca pana vatvā Bodhisatto raṇṇo¹⁵ dhammakathaṃ kathetum imaṃ gātham āha:

Yaṃ ca aññe¹⁴ na rakkhanti yo ca aññe¹⁵ na rakkhati
sa ve rāja sukhaṃ seti kāmesu anapekkhavā ti. 9.

Tattha yaṃ ca aññe¹⁵ na rakkhanti¹⁶ ti yaṃ puggalaṃ aññe¹⁵ bahū¹⁶ puggalā na rakkhanti, yo caññe¹⁷ na rakkhatīti yo ca „ekako ahaṃ rajjaṃ kāmēti“ aññe¹⁵ bahū¹⁸ na rakkhati, sa ve rāja sukhaṃ setīti mahārāja

¹ C^s rājā-. ² C^k kaṣiṇa-. ³ C^k C^v -lābhī. ⁴ C^v paṭisamkhāraṃ. ⁵ C^k taddhitaṃ, C^v taddhikaṃ. ⁶ C^s āgantvā. ⁷ C^v nisidī. ⁸ C^s antevāsī-. ⁹ C^k vuṭṭhāsī. ¹⁰ C^s omits pana. ¹¹ C^s disvā. ¹² C^k C^v gihī-. ¹³ C^v raṇṇo. ¹⁴ C^v aññe. ¹⁵ C^k C^v aññe. ¹⁶ C^s C^v bahu. ¹⁷ C^k C^v caññe. ¹⁸ C^v bahu, C^s bahujane, jane being added later.

so puggalo eko adutiyo pavivitto kāyikacetasikasukhasamañgī¹ hutvā sukhaṃ seti, idaṃ ca desanāsīsam eva: na kevalaṃ pana seti yeva, evarūpo pana puggalo sukhaṃ gacchati tiṭṭhati nisīdati sayatiti sabbiriyāpathesu sukhappatto va hoti, kāmese anapekkhāvā ti vatthukāmakesakāmesu apekkhārahito vigatacchandarāgo nittanho, evarūpo puggalo sabbiriyāpathesu sukhaṃ viharati mahārājā² 'ti.

Rājā dhammadesanaṃ sutvā tuṭṭhamānaso vanditvā nive-sanam eva gato. Antevāsiko pi ācariyaṃ vanditvā Hima-vantam eva gato. Bodhisatto pana tatth' eva viharanto apa-rihīnājjhāno kālaṃ katvā Brahma-loke nibbatti.

Satthā mmaṃ desanaṃ³ āharitvā dassetvā dve vatthūni kathetvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakam samodhānesi: „Tadā antevāsiko Bhaddi-yatthero⁴ ahoṃ. gaṇasatthā aham evā“⁵ 'ti. Sukhavihārijātakam. Apaṇṇakavaggo paṭhamo.

2. SĪLAVAGGA.

1. Lakkhaṇajātaka.

Hoti sīlavatam attho ti. Idaṃ Satthā Rājagaham upa-nissāya Veḷuvane viharanto Devadattam ārabha katesi. Devadattassa vatthum yāva Abhimārapayojanā Khaṇḍahāla-jātaka āvibhavissati yāva Dhanapālakavissajjanā pana Cullahamsa-jātaka āvibhavissati yāva Paṭhavipavesanā Soḷasaṇipāte Samuddavaṇijajātaka āvibhavissati. Ekasmiṃ hi samaye Devadatto pañca vatthūni yācitvā alabhanto saṃgham bhinditvā pañca bhikkhusatāni ādāya Gayāsīse viharati. Atha tesam bhikkhūnam nāpaṃ¹ paripākam agamāsi. Tam nātvā Satthā dve aggasāvake āmante-si. „Sāriputta, tumbākam nissi-takā pañcasatā bhikkhū Devadattassa laddhim rocetvā tena saddhiṃ gatā, idāni pana tesam² nāpaṃ³ paripākam gataṃ⁴. tumhe bahūhi bhikkhūhi saddhiṃ tattha gantvā tesam dhammam desetvā te bhikkhū maggaphalehi sambodhetvā gahetvā āgacchathā“⁵ ti. Te tath' eva gantvā tesam dhammam desetvā maggaphalehi pabodhetvā punadivase

¹ C^k -samaṃgī, C^v samangī. ² C^s dhammadesanaṃ. ³ C^k C^v bhaddiyatthero.

⁴ C^s nāna. ⁵ C^k nesam. ⁶ all three MSS. gatā.

arunuggamanavelāya te bhikkhū ādāya Veluvanam eva agamaṃsu. Āgantvā ca pana Sāriputtathero¹ Bhagavantam vanditvā² t̥hitakāle bhikkhū theram pasamsitvā Bhagavantam āhamsu: „bhante, amhākaṃ jeṭṭhakabhātiko dhammasenāpati pañcahi bhikkhusatehi parivuto āgacchanto atiriya sobhi, Devadatto pana pahīnaparivāro jāto“ ti. „Na bhikkhave Sāriputto idān' eva nātisaṃghaparivuto āgacchanto sobhati, pubbe pi sobhi yeva, Devadatto pi na idān' eva gaṇato parihīno, pubbe pi parihīno yevā“ ti. Bhikkhū tass' atthassāvibhāvattāya Bhagavantam yācimsu. Bhagavā bhavantarena³ paṭicchannam kāraṇam pākaṭam akāsi:

Atīte Magadharatṭhe Rājagahanagare eko Magadha-rājā rajjam kāresi. Tadā Bodhisatto migayoniyam paṭi-sandhim gahetvā vuddhippatto migasahassaparivāro araṇṇe⁴ vasati. Tassa Lakkhano⁵ ca Kālo⁶ cā 'ti dve puttā ahesuṃ. So attano mahallakakāle „tātā, aham idāni mahallako, tumhe imam gaṇam pariharathā“ ti pañca pañca migasatāni ekekaṃ puttam paṭicchāpesi. Tato paṭṭhāya te dve janā⁷ migagaṇam pariharanti. Magadharatṭhasmiṃ⁸ ca sassasamaye kiṭṭhasambādhe araṇṇe⁹ migānam paripantho hoti. Manussā sassakhādakānam māraṇattāya¹⁰ tattha tattha opātam khananti¹¹ sūlāni ropenti pāsāṇyantāni¹² sajjeunti kūṭapāsādayo pāse oḍḍenti¹³. Bahū¹⁴ migā vināsam āpajjanti. Bodhisatto kiṭṭhasambādhasamayam nātvā putte pakkosāpetvā āha: „tātā¹⁵, ayaṃ kiṭṭhasambādhasamayo, bahū¹⁴ migā vināsam pāpuṇanti, mayam mahallakā, yena ken' upāyena ekasmiṃ t̥hāne vitināmessāma, tumhe tumhākaṃ migagaṇe gahetvā araṇṇe⁹ pabbatapādāni pavisitvā sassānam uddhatakāle āgaccheyyāthā¹⁶“ ti. Te „sādhū“ ti pitu vacanam sutvā saporivārā nikkhamimsu. Tesam pana gamana-magge manussā jānanti: „imasmiṃ kāle migā pabbatam arohani, imasmiṃ kāle orohantīti“¹⁷. Te tattha tattha¹⁷ pa-

¹ C^s -tthero. ² so all three MSS. ³ C^s C^t -tarena. ⁴ Cⁿ āramṇe. ⁵ C^s lakkhano. ⁶ C^s C^v kālo. ⁷ C^v gaṇā. ⁸ C^k C^s -smin. ⁹ C^k araṇṇe, C^v āramṇe. ¹⁰ C^s maraṇa-, C^v caraṇa- corrected to maraṇa-. ¹¹ C^k khaṇanti. ¹² C^s C^v pāsāna-. ¹³ C^k oḍḍenti. ¹⁴ C^s C^v bahu. ¹⁵ C^v tātā. ¹⁶ C^s āgaccheyyāthā. ¹⁷ C^k omits one tattha.

ticchannatthāne nilīnā bahumige vijjhutvā mārenti. Kālamigo¹ pi attano dandhatāya „imāya nāma velāya gantabbanī, imāya velāya na gantabban“ ti ajānanto migaganam ādāya pubbaṇhe pi sāyaṇhe² pi padose pi paccūse pi³ gāmadvārena⁴ gacchati. Manussā tattha tattha pakatiyā va thitā ca nilīnā ca bahū⁵ mige vināsam gamenti. Evañ so attano dandhatāya bahū⁶ mige vināsam pāpetvā appakeh⁷ eva mige hi araṇṇam⁸ pāvisi. Lakkhaṇamigo pana pandito vyatto upāyakusalo „imāya velāya gantabbanī, imāya velāya na gantabban“ ti jānāti, so gāmadvārena pi na gacchati, divāpi na gacchati, padose pi paccūse pi na gacchati, migaganam ādāya adḍharattasamayen⁹ eva gacchati, tasmā ekam pi migam avināsetvā¹⁰ araṇṇam¹¹ pāvisi. Te tattha cattāro māse vasitvā sassesu uddhāsesu pabbatā otarimsu. Kālo¹² pacchā gacchanto pi purimanayen¹³ eva avasesamige vināsam pāpento ekako va āgami. Lakkhaṇo¹⁴ pana ekamigam pi avināsetvā pañcahi pi migasatehi parivuto mātāpitunnam santikam āgami. Bodhisatto dve putte āgacchante disvā migaganena saddhim mantento imam gātham samuṭṭhāpesi:

Hoti sīlavatam attho paṭisanthāravuttinam, (Dhpd. p. 146).

Lakkhaṇam passa āyantanam nātisanighapurakkhataṃ,

atha passas¹⁵ imam Kālam¹⁶ suvihinaṃ va nātihiti¹⁷. 10.

Tattha sīlavatan ti sukkasīlatāya sīlavatānam ācārasampannānam, attho ti¹⁸ vaddhi, paṭisanthāravuttinam ti dhammapaṭisanthāro ca āmisapaṭisanthāro ca etesam vuttitī paṭisanthāravuttino. tesam paṭisanthāravuttinam¹⁹, ettha ca pāpanivāraṇaovādānusaṇivasena dhammapaṭisantharo ca gocaralābhā pana gilānupathānadharmikarakkhāvasena āmisapaṭisanthāro veditabbo, imam vuttam hoti: imesu divsu paṭisanthāresu thitānam²⁰ paṇḍitānam vaddhi nāma hoti, idāni tam vaddhim dassetum puttamataram ālapanto viya Lakkhaṇam passā ti ādim āha, tatrāyam samkhepattho: ācārapaṭisanthārasampannam attano

¹ all three MSS. kālā-. ² C¹ sāyaṇhe. ³ C¹ omits paccūse pi. ⁴ C¹ C² -dvārena. ⁵ C¹ bahū. ⁶ C¹ C² bahū. ⁷ C¹ araṇṇam, C² āraṇṇam. ⁸ C¹ omits imāya velāya gantabban. ⁹ C¹ vināsetvā. ¹⁰ C¹ kālā, C² kālō. ¹¹ C¹ -no. ¹² all three MSS. kālām. ¹³ C¹ nātihiti. ¹⁴ C¹ omits ti. ¹⁵ C¹ vuttinam. ¹⁶ C¹ adds ācārasampannam.

puttaṃ ekamigam pi avināsetvā nātisaṃghena purakkhataparivāritāni āgacchantāni passa, tāya pana ācārapaṭisaṅghārasampadāya vihīnaṃ dandhapaññaṃ¹ atha passasimaṃ Kālāṃ² ekam pi nātīm anavasesetvā suvihīnam eva nātīhi³ ekakaṃ āgacchantan ti.

Evam puttaṃ⁴ abhinanditvā pana Bodhisatto yāvatāyukam tathavā yathākammaṃ gato.

Satthāpi „na bhikkhave Sāriputto idān' eva nātisaṃghaparivārito⁵ sobhati, pubbe pi sobhi yeva, na ca Devadatto etarahi yeva gaṇaṃhā parihīno, pubbe pi parihīno⁶ yevā“ ti imam dhammadesanam dassetvā dve vatthūni ghaṭetvā anusandhiṃ yojetvā⁷ jātakam samodhānesi: „Tadā Kālō⁸ Devadatto ahoṣi, paṇḍitāpi 'ssa Devadattassa paṇḍitā va, Lakkhaṇo Sāriputto, paṇḍitā pan' assa Buddhapaṇḍitā, mātā Rāhulamātā ahoṣi, pitā pana aham eva ahoṣin“ ti. Lakkhaṇajātakaṃ.

2. Nigrodhamigajātaka.

Nigrodham eva seveyyā ti. Idam Satthā Jetavane viharanto Kumārakassa patherassa mātaram ārabha kathesi. Sā kira Rājagahanagare mahāvibhavassa seṭṭhino dhītā ahoṣi ussannakusalamulā parimaddhitasamkhārā pacchimabhavikā, antokūṭe⁹ padīpo viy' assā¹⁰ hadaye¹¹ arahattūpanissayo¹² jalati. Sā attānam jānana-kālato paṭṭhāya gehe anabhiratā pabbajitukamā hutvā mātāpitāro āha: „amma tātā¹³, mayham gharāvāse cittaṃ nābhiraṃhati, aham niyyānāke Buddhasāne pabbajitukamā, pabbajetha man“ ti. „Amma, kiṃ vadesi, imam kulam bahu vibhavam, tvaṃ ca amhakaṃ ekadhītakā¹⁴, na labbhā tayā pabbajitun“ ti. Sā punappuna yācitvāpi mātāpitunnam santikā pabbajam alabhamānā cintesi: „hotu. patikulaṃ gatā sāmikam āradhetvā pabbajissāmīti“ sā vayappattā patikulaṃ gantvā patidevatā hutvā sīlavatī¹⁵ kalyāṇadhammā agāraṃ ajjhāvasi. Ath' assā saṃvāsam anvāya kucchiyaṃ gabbho patitṭhahi. Sā gabbhassa patitṭṭhita-bhavam na aññāsi¹⁶. Atha tasmim nagare nakkhattam ghosayimsu.

¹ Ck Cv -paññaṃ, Cs -paññā. ² Cs kālani. ³ Cv nātīhi. ⁴ Cv vuttam.

⁵ Cs -parivuto. ⁶ Cs omits pubbe pi parihīno. ⁷ Ck sopetvā? ⁸ Cs kālō. 2. Cfr. Dhpd. p. 327. ⁹ Ck -kuṭe. ¹⁰ Cs viya issā corrected to viya assā.

¹¹ Ck hadayo. ¹² Cs arahattupa-, Cv arahattupa- corrected to arahattūpa-.

¹³ Cv tātā. ¹⁴ Ck -dhītakā, Cv -dhītikā. ¹⁵ Ck Cs sīlavatī. ¹⁶ Cv aññāsi.

Sakalanagaravāsino nakkhattaṃ kilīṃsu¹. Nagaraṃ devanagaraṃ
viya alamkatapaṭṭiyattaṃ ahosi. Sā pana tāva ulārāya² pi nakkhatta-
kilāya³ vattamānāya attano sarīraṃ na vilimpati nālaṃkaroti. pakati-
resen⁴ eva carati. Atha naṃ sāmiko āha: „blhadde, sakalanagaraṃ
nakkhattanissitaṃ⁴. tvaṃ pana sarīraṃ na-ppatijaggasīti⁴. „Ayya,
dvattimsāya me kuṇapehi⁵ pūritaṃ sarīraṃ. kiṃ iminā alamkatena.
ayaṃ hi kāyo n⁶ eva devanimmīto na brahmanimmīto na suvaṇṇamayo
na maṇimayo na haricandanamayo na puṇḍarīkakamaluppalagabbha-
sambhūto na amatośadhapūrito⁶. atha kho kuṇape⁷ jāto mātāpettika-
sambhavo añiccucchādanaparimaddanabhedanaviddhamāsanadhammo kata-
sivaddhano tanhuppādinno⁸ sokānaṃ nidānaṃ paridevānaṃ vatthu sabba-
rogānaṃ ālayo kammakaraṇānaṃ paṭiggaho antopūtibahinīcepaḍḍharano
kimikulānaṃ āvāso sīvathikapāyāto maraṇapariyosāno sabbalokassa
cakkhupathe vattamāno pi

Atthinahārusamīyutto⁹ tacamaṃsavilepano¹⁰
chaviyā kāyo paṭicchanno yathābhūtaṃ na dissati

Antapūro udarapūro yakapeḷassa¹¹ vatthino
hadayassa papphāsassa¹² vakkassa pihakassa ca
Siṃghāṇikāya¹³ khelassa¹⁴ sedassa medassa ca¹⁵
lohitassa lasikāya¹⁶ pittassa ca vasāya ca.

Ath' assa navahī sotehi asūci¹⁷ savati sabbadā
akkhimhā akkhigūthako kaṇṇamhā kaṇṇagūthako
Siṃghāṇikā¹⁸ ca nāsāto mukhena vamatī ekadā
pittam semhaṇ ca vamatī kāyamhā sedajallikā.

Ath' assa susiraṃ sīsaṃ matthalūṇgena pūritaṃ.
subhato naṃ maññati¹⁹ bālo avijjāya purakkhato.

Anantādinavo kāyo visarukkhasamūpamo
āvāso sabbarogānaṃ puñjo dukkhassa kevalo.

Sace imassa kāyassa anto bāhirato siyā
daṇḍam nūna gahetvāna kāke soṇe ca vāraye.

Duggandho asucikāyo²⁰ kuṇapo²¹ ukkarūpamo
nindito cakkhubbhūtehi kāyo bālābhinandito.

¹ C^k kilīṃsu. ² C^k ulārāya. ³ C^s -kilāya. ⁴ C^k nakkhattam-. ⁵ C^k C^s kuṇapehi.
⁶ C^k -pūjito. ⁷ C^s kuṇape. ⁸ C^k tanhuppādinno, (C^s tanhuppādinno. ⁹ C^s atthi-
nāharu-. ¹⁰ C^k -ne. ¹¹ C^s C^v -pelassa. ¹² C^k pappāsassa. ¹³ C^k C^s siṃghāṇikāya.
¹⁴ C^v khelassa. ¹⁵ so all three MSS. ¹⁶ C^v lasikāya. ¹⁷ C^k asūci. ¹⁸ C^s -nikā.
¹⁹ C^v maññati. ²⁰ C^s asūci-. ²¹ C^s kuṇapo.

Ayyaputta, imaṃ kāyaṃ alaṃkaritvā kiṃ karissāmi, nanu imassa alaṃkaraṇaṃ gūthapupphaghaṭassa bahicittakammakaraṇaṃ viya hotīti¹. Setṭhiputto taṃ tassā vacanaṃ sutvā āha: „bhadde tvaṃ imassa sarīrassa evaṃ dose passamānā kasmā na pabbajasīti“. „Ayyaputta ahaṃ pabbajjāṃ labhamānā ajj' eva pabbajeyyan“ ti. Setṭhiputto „sādhu, ahaṃ taṃ pabbājessāmīti“ vatvā mahādānaṃ pavattetvā mahāsakkāraṃ katvā mahantena parivārena bhikkhuniupassayaṃ netvā taṃ pabbājento Devadatta-pakkhiyānaṃ bhikkhunīnaṃ santike pabbājesi. Sā pabbajjāṃ labhitvā paripupphasamkappā attamanā ahoṣi. Ath' assā gabbhe paripākāṃ gacchante indriyānaṃ aññathattaṃ hatthapādapitṭhināṃ¹ bahalattaṃ udarapatalassa ca mahantataṃ disvā bhikkhuniyo taṃ pucchimsu: „ayye tvaṃ gabbhīni² viya paññāyasi³, kiṃ etaṃ⁴“ ti. „Ayye 'idaṃ nāma kāraṇaṃ' ti na jānāmi, silaṃ pana me paripuppan“ ti. Atha naṃ tā⁵ bhikkhuniyo Devadattassa santikaṃ netvā Devadattaṃ pucchimsu: „ayya, ayaṃ kuladhītā kicchena sāmikaṃ ārādhetvā pabbajjāṃ labhi, idāni⁶ paṇ' assā gabbho paññāyati², mayaṃ imassa gabbhassa gihikāle⁸ vā pabbajitakāle vā laddhabhāvaṃ na jānāma, kiṃ dāni karomā“ ti. Devadatto attano abuddhabhāvena khantimettānuddayānaṃ ca natthitāya evaṃ cintesi: „Devadattassa pakkhikā bhikkhuni⁹ kucchīnā¹⁰ gabbhaṃ pariharati, Devadatto ca taṃ ajjupekkhatīti¹¹ mayhaṃ garabā uppajjissati, mayā imaṃ uppabbājetuṃ vaṭṭatīti¹²“ so avīmaṃsitvā¹² va selagulaṃ¹³ pavattayamāno¹⁴ viya pakkhanditvā „gacchatha, imaṃ uppabbājethā“ ti āha. Tā tassa vacanaṃ sutvā utṭhāya vanditvā upassayaṃ gatā. Atha sā daharā tā bhikkhuniyo āha: „ayye, na Devadattathero Buddho, na pi mayhaṃ tassa santike pabbajjā, loke pana aggapuggalaṃ Sammasambuddhassa santike mayhaṃ pabbajjā, yā¹⁵ ca pana me dukkhena laddhā¹⁶ mā naṃ¹⁷ antaradhāpetha, etha¹⁸ naṃ gahetvā Satthu santikaṃ Jetavanaṃ gacchathā“ ti. Tā taṃ ādāya Rājagahā¹⁹ pañcācatālīsajojanaṃ²⁰ maggaṃ atikkamma anupubbena Jetavanaṃ patvā Satthāraṃ vanditvā tam atthaṃ ārocesuṃ Satthā cintesi: „kiñc' āpi gihikāle⁸ etissā gabbho patitṭhito evaṃ sante pi 'Samaṇo Gotamo

¹ Ck C^s -piṭṭhināṃ. ² Ck C^s gabbhīni. ³ Cv paññāyasi. ⁴ C^s etaṃ. ⁵ Ck nā. ⁶ Cv dāni. ⁷ Cv paññāyati. ⁸ Ck Cv gihī-. ⁹ Ck C^s bhikkhuni. ¹⁰ C^s kucchito. ¹¹ Cv vaddhatīti. ¹² Ck avi-. ¹³ Ck sevala-, C^s selagulaṃ. ¹⁴ all three MSS. pavaddhayamāno. ¹⁵ Ck Cv sā. ¹⁶ C^s laddha, Ck laddhāna. ¹⁷ Ck na. ¹⁸ Ck omits etha. ¹⁹ C^s rājagaha. ²⁰ Ck -lisa-.

Devadattena jahitikaṃ ādāya caratīti¹ titthiyānaṃ okāso bhavissati, tasmā imaṃ kathaṃ pacchinditūṃ sarājīkāya parisāya majjhe imaṃ adhikaraṇaṃ vinicchitūṃ² vaṭṭatīti³ punadivase rājānaṃ Pasenadikosalaṃ Mahānāthapiṇḍikaṃ Cūlanāthapiṇḍikaṃ⁴ Visākhaṃ mahāupāsikaṃ añ-
 nāni⁵ ca abhināṇātāni⁶ mahākulāni pakkosāpetvā sāyaṇhasamaye⁷ catusu⁸
 parisāsu sannipatitāsu Upālitherāṃ⁹ āmantesi: „gaccha, catuparisamajjhe
 imissā daharabhikkhuniyā kammaṃ sodhehīti“. „Sādhu bhante“ ti
 thero parisamajjhaṃ gantvā attano pattāsane nisīditvā raṇṇo¹⁰ purato
 Visākhaṃ upāsikaṃ pakkosāpetvā imaṃ adhikaraṇaṃ paṭicchāpesi:
 „gaccha Visākhe, ‘ayaṃ daharā asukamāse asukadivase pabbajitā’ ti
 tattato nātvā imassa gabbhassa pure vā pacchā vā laddhabhāvaṃ
 jānāhīti“. Upāsikā „sadhū“ ti sampaticchitvā sāyini¹¹ parikkhipāpetvā
 antosāpiyaṃ¹² daharabhikkhuniyā hatthapādanābhiudarapariyosānāni olo-
 ketvā māsadivase samānetvā gihibhāve¹³ gabbhassa laddhabhāvaṃ tattato
 nātvā therassa santikaṃ gantvā taṃ atthaṃ ārocesi. Thero catu-
 parisamajjhe taṃ bhikkhuniṃ suद्धhiṃ¹⁴ akāsi. Sā suद्धhā hutvā
 bhikkhusaṃghaṃ¹⁵ ca Satthāraṇ¹⁶ ca vanditvā bhikkhunihi saddhiṃ
 upassayaṃ eva gatā. Sā gabbhaparipākāṃ anvāya Padumuttarapāda-
 mūle patthitapatthanaṃ mahānubhāvaṃ puttāṃ vijāyi. Atha ekadi-
 vasaṃ rājā bhikkhuniupassayasamāpēna¹⁷ gacchanto dāraśaddaṃ
 sutvā amacce pucchi. Amaccā taṃ kārānaṃ nātvā „deva, sā dahara-
 bhikkhuni puttāṃ vijātā. tass’ eso saddo“ ti āhaṃsu. „Bhikkhunīnaṃ
 bhane¹⁸ dāraśagganaṃ nāma¹⁹ palibodho. mayāṃ naṃ jaggissāmā“ ti.
 Rājā taṃ dāraśaṃ nātakittānaṃ dāpetvā kumārāparihāreṇa vadḍhā-
 pesi. Nāmagahaṇadivase c’ assa Kassapo ti nāmaṃ akaṃsu. Atha
 naṃ kumārāparihāreṇa vadḍhitattā Kumārakassapo ti añjānimsu²⁰.
 So attavassikakāle Satthu santike pabbajitvā paripuṇṇavassō upasa-
 padaṃ labhitvā gacchante gacchante²¹ kāle dhammakathikesu citra-
 kathī²² aho-si. Atha naṃ Satthā „etadaggaṃ bhikkhave mama sāva-
 kānaṃ citrakathīnaṃ²³ yadidaṃ Kumārakassapo“ ti etadagge thāpesi.
 So pacchā Vammīkasutte²⁴ aḥattāṃ pāpuṇi. Mātāpi ’ssa bhikkhuni²⁵
 vipassitvā aggaphalaṃ pattā. Kumārakassapo thero Buddhānaṃ sāsane²⁶

¹ C^v vinicchinitūṃ. ² C^v cula-. ³ so all three MSS. ⁴ C^k C^v abhināṇātāni.
⁵ C^v sāyāṇha-. ⁶ C^v raṇṇo. ⁷ C^v sāyini. ⁸ C^v -sāni-. ⁹ C^k C^v gihī-. ¹⁰ C^v
 -saṃghaṃ. ¹¹ C^k C^v -raṇi-. ¹² C^v -samāpe ¹³ C^k C^v -jagganantāma pali-, C^v
 -jaggananāpali- corrected to -jagganapali-. ¹⁴ C^k C^v samjānimsu. ¹⁵ C^v omits
 one gacchante. ¹⁶ C^v citrakathī corrected to cittakathī. ¹⁷ C^k -kathīnaṃ, C^v
 cittakathīnaṃ. ¹⁸ C^k C^v vammika-. ¹⁹ C^k C^v bhikkhuni. ²⁰ C^v buddhasāsane.

gaganamajjhe puṇṇacando viya pākaṭo jāto. Ath' ekadivasam Tathā-gato pacchābhaddam piṇḍapāṭapaṭikkanto¹ bhikkhūnam ovādam datvā gandhakuṭim pāvisi. Bhikkhū ovādam gahetvā attano rattitṭhāna-divaṭṭhānesu² divasabhāgam khepetvā sāyaṇhasamaye³ dhammasabhāyam sannipatitvā „āvuso, Devadattena attano abuddhabhāvena c' eva khantimettādīnaṃ ca abhāvena Kumārakassapathero ca therī⁴ ca manam⁵ nāsita, Sammāsambuddho pana attano dhammarājatāya c' eva khantimettānuddayasampattiyā ca ubhinnaṃ pi tesaṃ paccayo jāto“ ti Buddhagūṇe vaṇṇayamānā nisīdimsu. Satthā Buddhalīlāya⁶ dhammasabham āgantvā paṇṇattāsane⁷ nisīditvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchi. „Bhante tumbhākam eva guṇa-kathāyā“ 'ti sabham ārocayimsu. „Na bhikkhave Tathāgato idān' eva imesaṃ ubhinnaṃ paccayo ca paṭiṭṭhā ca jāto, pubbe pi ahosi yevā“ 'ti. Bhikkhū tass' atthassāvibhāvatthāya Bhagavantaṃ yācimsu. Bhagavā bhavantarena paṭicchannaṃ kāraṇaṃ pākaṭam akāsi:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmaḍatte rajjaṃ kārayamāne Bodhisatto migayoniyaṃ paṭisandhiṃ gaṇhi. So mātu kucchito nikkhanto suvaṇṇavaṇṇo ahosi, akkhīni c' assa maṇi-gūlasadisāni⁸ ahesuṃ, siṅgāni rajatavaṇṇāni, mukham ratta-kambalapuṇḍjavāṇṇaṃ, hatthapādapariyantā lākhā parikammakatā viya, vāladhī camarassa viya ahosi, sarīraṃ pan' assa mahantaṃ assapotakappamānaṃ⁹ ahosi. So pañcasatamigaparivāro araṇṇe¹⁰ vāsaṃ kappesi nāmena Nigrodhamigarājā nāma. Avidūre pan' assa aṇṇo¹¹ pi pañcasatamigaparivāro Sākhamico nāma vasati, so pi suvaṇṇavaṇṇo va ahosi. Tena samayena Bārāṇa-sirājā¹² migavadhapaṇḍito¹³ hoti, vinā maṃsena na bhuñjati, manussānaṃ kammacchedaṃ¹⁴ katvā sabbe¹⁵ negamajānapade¹⁶ sannipātetvā devasikaṃ migavaṃ gacchati. Manussā cintesuṃ: „ayaṃ rājā ambhakaṃ kammacchedaṃ karoti, yaṃ nūna mayaṃ 〰

¹ C^s -paṭipakkanto. ² C^k C^s -divaṭṭhānesu. ³ C^k C^v sāyaṇha-. ⁴ C^k therī.

⁵ C^s manena. ⁶ C^s -līlāya, C^k -līlāya. ⁷ C^v paṇṇattā. ⁸ C^s maṇigula-

⁹ C^s -mānaṃ, C^v -potappamānaṃ. ¹⁰ C^k C^v araṇṇe. ¹¹ C^v aṇṇo. ¹² C^k -sī-

¹³ C^s migavadhapaṇḍito. ¹⁴ C^s kāmaccchedaṃ. ¹⁵ C^s omits sabbe. ¹⁶ C^s

C^v -janapade.

uyyāne migānaṃ nivāpaṃ vapitvā¹ pāṇīyaṃ² sampādetvā bahu-
 mige uyyāne pavesetvā dvāraṃ bandhitvā rañño³ niyyādemā⁴ “
 ‘ti te sabbe uyyāne nivāpatiṇaṃ⁵ ropetvā udakaṃ sampādetvā
 dvāraṃ yojāpetvā nāgare ādāya muggarādinānāvudhahatthā⁶
 araṇṇaṃ⁷ pavisitvā mige pariyesaṃānā „majjhe t̥hite mige
 gaṇhissāmā⁸“ ‘ti yojanamattaṃ t̥hānaṃ parikkhipitvā saṃkhi-
 pamānā Nigrodhamiga - Sākhāmigānaṃ vasaṇaṭṭhānaṃ majjhe
 katvā parikkhipiṃsu. Atha naṃ migagaṇaṃ disvā rukkhā-
 gumbādayo ca bhūmiṃ ca muggarehi paharantā migagaṇaṃ
 gahanaṭṭhānato nīharitvā asisattidhanuādīni⁹ āvudhāni uggritvā
 mahānādaṃ nadantā naṃ migagaṇaṃ uyyānaṃ pavesetvā
 dvāraṃ pidhāya rājānaṃ upasaṃkamtvā „deva, nibaddhaṃ
 migavaṃ gacchantā amhākaṃ kammaṃ nāsetha, amhehi araṇ-
 ñato¹⁰ mige ānetvā tumhākaṃ uyyānaṃ pūritaṃ, ito paṭṭhāya
 tesāṃ maṃsaṃ khādatha“ ‘ti rājānaṃ āpucchitvā pakkamiṃsu.
 Rājā tesāṃ vacanaṃ sutvā uyyānaṃ gantvā mige olokento dve
 suvaṇṇamige disvā tesāṃ abhayaṃ adāsi. Tato paṭṭhāya pana
 kadāci sāmaṃ gantvā ekamigaṃ vijjhितvā āneti, kadāci ‘ssa
 bhattakārako gantvā vijjhितvā āharati. Migā dhanuṃ disvā va
 maraṇabhayena tajjitā palāyanti, dve tayo pahāre labhitvā
 kilamanti pi gilānāpi honti maraṇaṃ pi pāpuṇanti. Migagaṇo
 taṃ pavattiṃ Bodhisattassa ārocesi. So Sākhāṃ pakkosāpetvā
 āha: „samma, bahu¹¹ migā nassanti, ekaṃsena maritabbe sati¹²
 ito paṭṭhāya mā kaṇḍena mige vijjhantu, dhammagāṇṭhikaṭṭhāne¹³
 migānaṃ vāro¹⁴ hotu, ekadivasāṃ mama parisāya vāro pāpuṇātu,
 ekadivasāṃ tava parisāya vāro pāpuṇātu, vārappatto migo
 gantvā dhammagāṇṭhikāya¹⁵ sīsaṃ t̥hapetvā nipajjatu, evaṃ
 sante migā vapitā¹⁶ na bhavissantīti“. So „sādhū“ ‘ti sam-
 paṭicchi. Tato paṭṭhāya vārappatto va migo gantvā dhamma-

¹ C^s vasitvā. ² C^s C^v pāṇīyaṃ. ³ C^v rañño. ⁴ C^s niyyā-. ⁵ C^s -tanam, C^v
 -tinam. ⁶ C^s -nāyayudha-. ⁷ C^s C^v araṇṇaṃ. ⁸ C^s gaṇhi-. ⁹ C^s -ādīni.
¹⁰ C^s C^v araṇṇato. ¹¹ C^v bahu. ¹² C^s ekaṃsenaṣṣitabbe sati. ¹³ C^s C^s
 -gaṇḍika-. ¹⁴ C^s dvaro. ¹⁵ C^s C^s -gandī-, C^v -gandhi-. ¹⁶ C^s vanitā

gaṇṭhikāya¹ gīvaṃ ṭhapetvā nipajjati. Bhattakārako āgantvā tattha nipannakam eva gahetvā gacchati. Ath' ekadivasam Sākhāmiḡassa parisāya ekissā gabbhinīmigiya² vāro pāpuṇi. Sā Sākhāmi upasaṃkamitvā „sāmi, aham pi gabbhinī³, puttakaṃ vijāyitvā dve janā vāraṃ gamissāma, mayhaṃ vāraṃ atikka-mehīti“ āha. So „na sakkā tava vāraṃ aññesaṃ⁴ pāpetuṃ, tvam eva tuyhaṃ pattāṃ jānissasi, gacchāhīti“ āha. Sā tassa santikā anuggahaṃ alabhamānā Bodhisattaṃ upasaṃkamitvā tam atthaṃ ārocesi. So tassā vacanaṃ sutvā „hotu, gaccha tvam, ahaṃ te vāraṃ atikkameṣṣāmiti“ sayam gantvā dhamma-gaṇṭhikāya⁵ sīsaṃ katvā nipajji. Bhattakārako taṃ disvā „laddhābhayo migarāja⁶ gaṇṭhikāya⁶ nipanno, kiṃ nu kāraṇaṃ“ ti vegena gantvā rañño⁷ ārocesi. Rājā tāvad eva rathaṃ āruya mahantena parivārena āgantvā Bodhisattaṃ disvā āha: „samma migarāja⁸, naṃ mayā tuyhaṃ abhayaṃ dinnam, kasmā tvam⁹ idha nipanno“ ti. „Mahārāja, gabbhinī¹⁰ migi¹¹ āgantvā¹² 'mama vāraṃ aññassa¹³ pāpehīti' āha, na sakkā kho pana mayā ekassa maraṇadukkhāṃ aññassa¹⁴ upari pakkhipituṃ, sv-āhaṃ attano jīvitaṃ tassā datvā tassā santakaṃ maraṇaṃ gahetvā idha nipanno, mā aññaṃ¹⁵ kiñci āsaṃkittha mahārāja“ ti. Rājā āha: „sāmi suvaṇṇavaṇṇamigārāja¹⁶, mayā tādiso khantimettānuddayasampanno manussesu pi na diṭṭhapubbo, tena te pasanno 'smi, utthehi, tuyhaṃ ca tassā ca abhayaṃ dam-mīti“. „Dvīhi abhaye laddhe avasesā kiṃ karissanti narindā“ ti. „Avasesānam pi abhayaṃ damma¹⁷ sāmīti“. „Mahārāja, evaṃ pi uyyāne yeva migā abhayaṃ labhissanti, sesā kiṃ karissantīti“. „Etesaṃ pi abhayaṃ dammi sāmīti“. „Mahārāja, migā tāva abhayaṃ labhantu, sesā catuppadā kiṃ karis-

¹ C^v -gaṇṭhikāya, C^s -gaṇṭhikāya. ² C^s gabbhinī-. ³ C^s gabbhinī. ⁴ C^k C^v aññesaṃ. ⁵ all three MSS. -gaṇṭhī-. ⁶ all three MSS. gandi-. ⁷ C^k C^v rañño. ⁸ C^s -rājā. ⁹ C^k tuvaṃ. ¹⁰ C^s C^v gabbhinī. ¹¹ C^s migi. ¹² C^s gantvā. ¹³ C^k C^v aññassa. ¹⁴ C^k aññassa. ¹⁵ C^k C^v aññaṃ. ¹⁶ C^s svanna-varāramigārāja. ¹⁷ C^v dammi.

santīti¹. „Etesam pi abhayam dammi sāmīti². „Mahārāja, catuppadā tāva abhayam labhantu, dvijagaṇā kiṃ karissantīti³. „Etesam pi⁴ dammi sāmīti⁵. „Mahārāja, dvijagaṇā⁶ tāva abhayam labhissanti, udaye vasantā macchā kiṃ karissantīti⁷. „Etesam pi abhayam dammi sāmīti⁸. Evaṃ Mahāsatto rājānam sabbasattānam abhayam yācitvā uttāhaya rājānam pañcasu silesu patitthāpetvā „dhammam cara mahārāja, mātāpitusu⁹ puttadhītāsu brāhmaṇagahapatikesu negamajānapadesu¹⁰ dhammam caranto samam caranto¹¹ kāyassa bhedā sugatim Saggam lokam gamissasīti¹²“ rañño Buddhalīhāya¹³ dhammam desetvā katipāham uyyāne vasitvā rañño¹⁴ ovādam datvā migagaṇa-parivuto araṇṇam¹⁵ pāvisi. Sāpi kho migadhenū pupphakaṇṇi-kasadisam puttam vijāyi. So kīlamāno¹⁶ Sākhānigassa santikam gacchati. Atha nam mātā tassa santikam gacchantam disvā „putta, ito paṭṭhāya mā etassa santikam gaccha, Nigrodhass¹⁷ eva santikam gaccheyyāsīti¹⁸“ ovaḍanti¹⁹ imam gātham āha:

Nigrodham eva seveyya, na Sākhān³ upasaṃvase,

Nigrodhasmim mataṃ seyyo yañce Sākhasmim³ jīvitam ti. 11.

Tattha nigrodham eva seveyyā ti tāta tvaṃ vā añño¹² vā attano hitakāmo Nigrodham eva seveyya bhajeyya upasaṃkameyya, na sākham upasaṃvase ti Sākhānigam pana na upasaṃvase, upagamma na saṃvaseyya, etam nissāya jīvikam na kappeyya, nigrodhasmim mataṃ seyyo ti Nigrodharañño¹³ pādamūle maraṇam pi seyyo varam uttamaṃ, yañce sākhasmim jīvitam ti yaṃ pana Sākhassa santike jīvitam tam n' eva seyyo na varam na uttamaṃ ti attho.

Tato paṭṭhāya ca pana abhaya-laddhakā migā manussānam sassāni khādanti. Manussā „laddhābhayaṃ ime migā“ ti paharitam vā palāpetum vā na visahanti. Te rājāṅgaṇe¹⁴ sanni-patitvā rañño¹⁵ tam attham ārocesum. Rājā „mayā pasannena

¹ C^v adds abhayam. ² C^v dvijagaṇā. ³ so all three MSS. ⁴ C^v -janapadesu.

⁵ C^s omits samam caranto. ⁶ C^k gamissantīti corrected to gamissasīti, C^s gamissasīti. ⁷ C^s -līhāya. ⁸ C^k C^v rañño. ⁹ C^k C^v aramṇam. ¹⁰ C^s kila- ¹¹ C^k C^s ovaḍanti. ¹² C^v añño. ¹³ C^k C^v -rañño. ¹⁴ C^s rājāṅgane, C^v rājāṅgane.

¹⁵ C^s rañño.

Nigrodhamigavarassa varo dinno, ahañ rajjañ jaheyya¹ na ca tañ² paṭiññañ³, gacchatha, na koci mama vijite mige paharituñ labhatīti⁴. Nigrodhamigo tañ pavattinī sutvā migagaṇaṃ sannipātāpetvā „ito paṭṭhāya paresaṃ sassaṃ khādituñ na⁴ labhathā“ ti mige vāretvā manussaṇaṃ ārocāpesi: „ito paṭṭhāya sassakārakamanussā sassarakkhanatthaṃ⁵ vatim⁶ mā karontu, khettaṃ pana āvijjhivā⁷ paṇṇasaññaṃ⁸ bandhantū“ ti. Tato paṭṭhāya kira khettesu paṇṇabandhanasaññaṃ⁹ udapādi, tato paṭṭhāya paṇṇasaññaṃ¹⁰ atikkamanakamigo nāma n' atthi, ayaṃ kira nesaṃ Bodhisattato laddhaovādo. Evañ migagaṇaṃ ovaditvā Bodhisatto yāvatāyukaṃ ṭhatvā saddhiṃ migeḥi yathākammaṃ gato. Rājāpi Bodhisattassa ovāde ṭhatvā puññāni¹¹ katvā yathākammaṃ gato.

Satthā „na bhikkhave idāñ evāhaṃ theriyā ca Kumārakassapassa ca avassayo, pubbe pi avassayo evā“ ti imaṃ dhammaḍḍesaṇaṃ āharitvā catusaccadhammaḍḍesaṇaṃ vinivattetvā dve vatthūni kathetvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātaṃ samodhānesi: „Tadā Sākhāmiḃ Devadatto ahoṣi, paṇḍitaḃ 'ssa Devadattapaṇḍitaḃ va¹², migadhenu therī¹³ ahoṣi, putto Kumārakassapo, rājā Ānando, Nigrodhamigaraḃjaḃ pana ahaṃ eva ahoṣin“ ti. Nigrodhamigajātakaṃ.

3. Kaṇḍinajātaka.

Dhirathu kaṇḍinaṃ sallan ti. Idāñ Satthā Jetavane viharanto purāṇadutiyaikapalobhanaṃ ārabba kathesi. Taṃ Aṭṭhanipāte Indriyajātake āvibhavissati. Bhagavā pana taṃ bhikkhuṃ etad avoca: „bhikkhu pubbe pi tvam etaṃ mātugāmaṃ nissāya jīvitaḃkkaḃyaṃ patvā vitaccikesu¹⁴ aṅgāresu pakko“ ti. Bhikkhū tass' atthassāvibhāvattāya Bhagavantaṃ yācimsu. Bhagavā bhavantarena paṭicchannaṃ kāraṇaṃ pakātaṃ akāsi. Itoparaṃ pana bhikkhūnaṃ

¹ C^s haheyyam. ² C^k nañ. ³ C^s paṭiññaṃ. ⁴ C^k omits na. ⁵ so C^s C^t, C^k -rakkhana. ⁶ C^k tiñ. ⁷ C^s āvijjhivā. ⁸ C^k paṇṇasaṃ, C^v paṇṇasaññaṃ, C^s paṇṇasaññaṃ. ⁹ C^s paṇṇa-, C^k C^v -saññaṃ. ¹⁰ C^k C^v -saññaṃ, C^s paṇṇasaññaṃ. ¹¹ C^k C^v puññāni. ¹² C^s ca. ¹³ C^s C^v therī. ¹⁴ C^v vitaccikesu, C^s vitakcikesu.

yācanāni bhavantarapaṭicchannatañ ca avatvā „atītaṃ āharitī“ ettakam eva vakkhāma, ettake vutte pi āvācanāni valāhakagabbhato candaniharanūpamā ca bhavantarapaṭicchannakāraṇabhāvo eā 'ti sabbam etaṃ hetthāvuttanayen' eva yojetvā veditabbanī¹.

Atīte Magadharaṭṭhe Rājagāhe Magadharājā rājāni kāreti. Magadhavāsikānaṃ sassasamaye migānaṃ² mahāparipantho hoti. Te araṇṇe³ pabbatapādaṃ pavisanti. Tattha eko araṇṇavāsipabbateyyamigo⁴ ekāya gāmantavāsīniyā⁵ migapotikāya saddhiṃ santhavaṃ katvā tesāṃ migānaṃ pabbatapādato oruḥa puna gāmanāni osaraṇakāle migapotikāya paṭibaddhacittatā tehi saddhiṃ yeva otarī⁶. Atha naṃ sā āha: „tvāṃ kho si ayya pabbateyyo bālamigo, gāmento ca nāma sāsāṃko sappaṭibhaya, mā amhehi saddhiṃ otarāhīti“⁷. So tassā paṭibaddhacittatāya anivattitvā saddhiṃ yeva agamāsi. Magadhavāsino „idāni migānaṃ pabbatapādaṃ otaraṇakālo“ ti ñatvā magge paṭicchannakoṭṭhakesu tiṭṭhanti. Tesāṃ pi dvinnāni āgamanamagge eko luddako paṭicchannakoṭṭhake ṭhito hoti. Migapotikā manussagandhaṃ ghāyitvā „eko luddako ṭhito bhavissatīti“ taṃ bālamigaṃ purato katvā sayāni pacchato ahoṣi. Luddako ekena sarappahārena migāni tatth' eva pātesi. Migapotikā tassa viddhabhāvaṃ ñatvā uppatitvā⁸ vātagatiyā palāyi. Luddako koṭṭhakā nikkhamitvā migāni okkantitvā aggiṃ katvā vītaccikesu⁹ aṅgāresu¹⁰ madhuramaṃsaṃ pacitvā khādītva pāṇiyanī¹¹ pivitvā avasesaṃ lohita-bindūhi¹² paggharantehi kācenādāya¹³ dārake tosentō gharāni āgamāsi. Tadā Bodhisatto tasmīṃ vanasaṇḍe devatā hutvā nibbatto hoti. So taṃ kāraṇaṃ disvā „īmaṃsa bālamigassa maraṇaṃ n' eva mātaraṃ nissāya na pītaraṃ nissāya atha kho kāmaṃ nissāya,

¹ (C¹ C² veditabba. ² (C¹ omits migānaṃ. ³ (C¹ araṇṇe. ⁴ C¹ araṇṇa-, C² araṇṇa-, C³ araṇṇavāsī-. ⁵ C¹ gāmantā-. ⁶ C¹ otarī. ⁷ (C¹ otarāhīti. ⁸ (C¹ uppatitvā, C² uppatitva corrected to uppatitvā. ⁹ C¹ vītaccikikesu, C² vītasi-kesu. ¹⁰ C¹ aṅgāresu. ¹¹ C¹ pāṇiyanī. ¹² (C¹ C² -bindūhi. ¹³ C¹ C² kājenādāya.

kāmanimittamhi. sattā¹ sugati yāva hatthacchedā² duggatiyañ
ca pañcavidhabandhanādinānappakārakam dukkham pāpuṇanti,
paresam maraṇadukkhuppādanam pi nāma imasmiṃ loke garahi-
tam eva, yaṃ janapadam mātugāmo vicāreti anusāsati so itthi-
parināyako³ janapado garahito va, ye sattā mātugāmassa vasaṃ
gacchanti te pi garahitā vā⁴ 'ti ekāya gāthāya tīṇi garaha-
vatthūni dassetvā vanadevatāsu sādhu-kāraṃ datvā gandha-
pupphādīhi pūjayamānāsu madhurena sareṇa taṃ vanasaṇḍam
unnādetto imāya gāthāya dhammaṃ deseti:

Dhi-r-atthu⁴ kaṇḍinam sallam purisam gālhavedhinam,
dhi-r-atthu⁵ taṃ janapadam yatth' itthi⁶ parināyikā⁷,
te cāpi dhikkitā sattā ye itthinam vasaṃ gatā ti. 12.

Tattha dhiratthū 'ti garahanatthe⁸ nipāto, sv-āyam idha uttāsaubbegavasena
garahane⁹ dāṭṭhabbo, uttasitubbiggā⁵ hi honto Bodhisatto evam āha, kaṇḍam
assa atthiti kaṇḍitaṃ⁹ kaṇḍinam¹⁰, taṃ¹¹ pana kaṇḍam anupavisanaṭṭhena¹²
sallan ti vuccati, tasmā kaṇḍinam sallan ti, ettha sallam kaṇḍin ti attho, sallam
vā assa atthiti sallo¹³, taṃ¹⁴ sallā ca¹⁵ mahantaṃ vanamukham¹⁶ katvā bala-
vappahāram¹⁷ dento gāham¹⁸ vijjhatiti gālhavedhitam¹⁹ gālhavedhinam²⁰,
nānappakārakena kaṇḍena kumudapattasāṇhānathalena²¹ ujukagamanen' eva²²
sallena ca samannāgatam gālhavedhinam²³ purisam dhiratthū 'ti ayam ettha
attho, parināyikā²⁴ ti issarā samvidhāyikā, dhikkitā²⁵ ti garahitā, sesam
ettha uttānattham eva, itoparam pana ettakam pi avatvā yaṃ yaṃ anuttānam
taṃ tad eva vaṇṇayissāma.

Evam ekāya gāthāya tīṇi garahavatthūni dassetvā Bodhi-
satto vanam unnādetvā Buddhalīlāyā²⁶ dhammaṃ deseti.

Satthā imam dhammadesanam āharitvā saccāni pakāsesi. Sacca-
pariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhu²⁷ sotāpattiphale patiṭṭhahi. Satthā dve

¹ read sattānam? ² Ck C^v -chedādi. ³ Ck itthiparināyako, C^v itthiparināyako.

⁴ C^s dhī-, C^v dhī- corrected to dhi-. ⁵ C^s dhī-. ⁶ C^s itthi. ⁷ Ck C^v parināyikā.

⁸ so all three MSS. ⁹ Ck C^s kaṇḍinam? ¹⁰ C^s kaṇḍinam, C^v kaṇḍinam later
put in parentheses. ¹¹ Ck nam. ¹² C^s -tṭhe. ¹³ C^s sallā. ¹⁴ C^s nam. ¹⁵ C^s
sallanti. ¹⁶ C^s vana-. ¹⁷ C^s -harām. ¹⁸ C^s gāham. ¹⁹ Ck gālhavedhitam,

C^v gālhavedhitā, C^s gālhavedhitam. ²⁰ Ck gālhavedhitam, C^s gālhavedhinam.

²¹ C^s -samhāna-. ²² C^v ujukagamaneneva. ²³ Ck -vedhitam, C^s gālhavedhinam.

²⁴ Ck C^v parināyikā. ²⁵ C^s dhikkikā. ²⁶ C^s -līlāyā ²⁷ C^s ukkaṇṭhita-.

vatthūni kathetvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakam samodhānesi. Itoparamāṇaṃ pana „dve vatthūni kathetvā“ ti imaṃ avatvā „anusandhiṃ ghaṭetvā“ ti ettakam eva¹ vakkhāma, avuttam pi pana heṭṭhāyuttanāyena² eva yojetvā gahetabbam. „Tadā pabbateyyo migo ukkaṇṭhitabhikkhu“³ ahosi, migapotikā purāṇadutiyikā⁴, kāmesu dosaṃ dassetvā dhammaṃ desitadevatā pana ahaṃ eva ahosi“ ti. Kaṇḍina jātakam.

4. Vātamigajātakā.

Na kiratthi raṭṭhehi pāpiyo ti. Idam Saṭṭhā Jetavane viharanto Culla piṇḍapātikatissatheraṃ⁵ ārabha katesi. Saṭṭhari kira Rājagaham upanissāya Veluvane viharante Tissakumāro nāma mahāvibhavassa seṭṭhikulassa putto ekadivasam Veluvanaṃ gantvā Saṭṭhu dhammadesanaṃ sutvā pabbajitukāmo pabbajjāṃ yācitvā mātāpitūhi⁶ ananuñātattā paṭikkhitto sattāhaṃ bhattachedaṃ katvā Raṭṭhapālathero⁷ viya mātāpitāro anujānāpetvā Saṭṭhu santike pabbaji. Saṭṭhā taṃ pabbājetvā addhamāsamattaṃ Veluvane viharitvā Jetavanaṃ agamāsi. Tatrāyaṃ kulaputto terasa dhutaṅgāni samādāya Sāvattihīyaṃ sapadānaṃ piṇḍāya caramāno kālaṃ vītināmeti. Cullapiṇḍapātikatissatthero⁸ nāma ti vutto⁹ gaganatale cando viya Buddhasāsane pākato pamāṇato ahosi. Tasmim kāle Rājagahe nakkhattakīlaya vattamānāya therassa mātāpitāro yaṃ tassa gihikāle¹⁰ ahosi ābharanabhaṇḍakaṃ¹¹ taṃ rajatacaṃgoṭake nikkhipitvā ure ṭhapetvā „aṇṇāsu nakkhattakīlāsu amhākaṃ putto iminā iminā alaṃkārena alaṃkato nakkhattaṃ kīḷati. taṃ no ekaputtakaṃ gahetvā Samaṇo Gotamo Sāvattihinagaraṃ gato, kahaṃ nu kho so etarahi nisinna, kahaṃ ṭhito“ ti vatvā rodanti. Ath’ ekā vaṇṇadāsī¹² taṃ kulāṃ gantvā seṭṭhibhāriyaṃ rodantiṃ disvā pucchi: „kiṃ ayye rodasīti“. Sā taṃ atthaṃ ārocesi. „Kiṃ pana ayye ayyaputto piyāyatīti“. „Asukaṃ ca asukaṃ cā“ ti. „Sace tumhe imasmiṃ gelie sabbaṃ issariyaṃ mayhaṃ detha ahaṃ vo puttaṃ ānessāmi“ ti. Seṭṭhibhāriyā¹³ „sādhū“ ti sampaticchitvā paribbayaṃ datvā mahantena parivārena taṃ uyyojesi: „gaccha. attano balena mama puttaṃ ānehi“ ti. Sā paṭicchannayāne nisinnā Sāvattihīyaṃ gantvā therassa bhikkhācāravithiyaṃ nivāsaṃ gahetvā seṭṭhikulā āgata-

¹ C^s etthakameva. ² C^s ukkaṇṭhita-. ³ C^s -duti-. ⁴ so all three MSS. ⁵ C^v -pitūhi. ⁶ C^v -tissatthero ti, C^k -tissatthero ti. ⁷ so all three MSS. instead of vutto? ⁸ C^k C^v gihī-. ⁹ C^v -kan corrected to -kam. ¹⁰ C^s vaṇṇadāsīnaṃ, C^v vaṇṇadāsī.

manusse therassa adassetvā attano parivāren' eva parivutā therassa piṇḍāya paviṭṭhassa ādito va ulūṃkabhikkhaṃ sarakabhikkhaṃ ca datvā rasatāṇhāya bandhitvā anukkamena gehe nisīdāpetvā bhikkhaṃ dadamānā attano vasaṃ upagatabhāvaṃ nātvā gilānālayaṃ dassetvā antogabbhe nipajji. Thero pi bhikkhācāraṇāya sapadānaṃ caranto gehadvāraṃ agamāsi. Parijano therassa pattāṃ gahetvā therāṃ ghare nisīdāpesi¹. Thero nisīditvā va „khaṃ upāsikā“ ti pucchi. „Gilānā bhante, tumhākaṃ dassanaṃ icchatīti“. So rasatāṇhāya² baddho attano vatasamādānaṃ³ bhinditvā tassāpi⁴ nipannaṭṭhānaṃ pāvisi. Sā attano āgataḥkāraṇaṃ kathetvā taṃ palobhetvā rasatāṇhāya⁵ bandhitvā uppabbājetvā attano vasaṃ⁶ ṭhapetvā yāne nisīdāpetvā mahantena parivārena Rājagahaṃ eva agamāsi. Sā pavatti pākāṭā jātā. Bhikkhū dhammasabbhāyaṃ sannisinnā „Cullapiṇḍapātikatissattherāṃ“⁷ kira ekā vāṇḍāsī⁸ rasatāṇhāya⁹ bandhitvā ādāya gatā“ ti kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ. Satthā dhammasabbhaṃ upagantvā alaṃkatāsane nisīditvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarāhi kathāya sannisinnā“ ti āha. Te taṃ pavattim kathayimsu. „Na bhikkhave idān' eva eso bhikkhu rasatāṇhāya bandhitvā¹⁰ tassā vasaṃ gato. pubbe pi tassā vasaṃ gato yevā“¹¹ ti vatvā atītaṃ āharī¹²:

Atīte Bārāṇasīyaṃ rañño Brahmaḍattassa Saṅjayo nāma uyyānapālo ahoṣi. Ath' eko vātamigo taṃ¹⁰ uyyānaṃ āgantvā Saṅjayaṃ disvā palāyati. Saṅjayaṃ pi na taṃ tajjetvā nīharati. So punappuna āgantvā uyyāne yeva carati. Uyyānapālo uyyāne nānappakāraṇāni pupphaphalāni gahetvā divase divase rañño abhiharati. Atha naṃ ekadivasaṃ rājā pucchi: „atthi pana samma uyyānapāla uyyāne kiñci acchariyaṃ passasīti“¹¹. „Deva aññaṃ na passāmi, eko pana vātamigo āgantvā uyyāne carati, etaṃ passāmīti“. „Sakkhissasi pana taṃ gahetun“ ti. „Thokaṃ madhuṃ labhanto imaṃ antorājanivesanaṃ pi taṃ ānetuṃ sakkhissāmīti“. Rājā tassa madhuṃ dāpesi. So taṃ gahetvā uyyānaṃ gantvā vātamigassa caraṇaṭṭhāne¹² tiṇāni

¹ C^v -pesi. ² C^s -taṇhāya. ³ C^v -dānaṃ. ⁴ C^s tasmāpi. ⁵ C^v attanā vese.

⁶ C^v -tissatheraṃ. ⁷ C^v vāṇḍāsī, C^s vāṇḍāsī. ⁸ C^v bajjhitvā. ⁹ C^s āharī. ¹⁰ C^k omits taṃ. ¹¹ C^v acchariyaṃ passatīti. ¹² C^k maraṇa-, C^v varana-corrected to carana-.

madhunā makkhetvā nilīyi¹. Migo āgantvā madhumakkhitāni
 tiṇāni khāditvā rasataṇhāya baddho aññattha agantvā² uyyānam
 eva āgacchati. Uyyānapālo tassa madhumakkhitatiṇesu pa-
 luddhabhāvaṃ ñatvā anukkamena attānaṃ dassesi. So taṃ
 disvā katipāhaṃ palāyitvā punappuna passanto vissāsaṃ āpajjitvā
 anukkamena uyyānapālassa hatthe ṭhitatināni khādituṃ āradhho.
 So tassa vissāsaṃ āpannabhāvaṃ ñatvā yāva³ rājanivesanā⁴
 vīthiṃ kilañjehi parikkhīpītvā vatahaṃ sākhaḥhaṅgaṃ pādetvā
 madhulābukaṃ anise laggetvā⁵ tiṇakalāpaṃ upakacchake ṭha-
 petvā madhumakkhitāni tiṇāni migassa purato purato vikiranto
 antorājanivesanaṃ yeva agamāsi. Mige⁶ antopaviṭṭhe⁷ dvāraṃ
 pidahiṃsu. Migo manusse disvā kampamāno maraṇabhayaḥhito
 antonivesanaṃ gato⁸ ādhāvati paridhāvati. Rājā pāsādā oruyha
 taṃ kampamānaṃ disvā „vātamigo nāma manussānaṃ dīṭṭhatṭhā-
 naṃ sattāhaṃ na gacchati, tajjitatṭhānaṃ yāvajīvaṃ na gacchati,
 so evarūpo gahanaṇissito⁹ vātamigo rasataṇhāya baddho idāni
 evarūpaṃ ṭhānaṃ¹⁰ āgato, n' atthi vata bho loke rasataṇhāya
 pāpakataraṃ nāmā¹¹ 'ti imāya gāthāya dhammadesanaṃ
 paṭṭhapesi:

Na kir' atthi rasehi pāpiyo
 āvāsehi vā santhavehi vā,
 vātamigaṃ gehanissitaṃ
 vasam ānesi rasehi Saṅjayo ti. 13.

Tattha kirā ti anussavatthe nipāto, rasehīti jivhāvīññeyyehi¹¹ madhuraṃ-
 bilādīhi, pāpiyo ti pāpataro, āvāsehi vā santhavehi vā ti nibaddha-
 vasaṇatthānaṃ anikkhātesu hi āvāsesu pi mittasanthavesu pi chandarāgo pāpako va-
 tehi pana sacchandarāgaparibhogehi¹² āvāsehi vā mittasanthavehi vā satagunena
 saḥassagunena madhuvapatisevanatthena¹³ āhāraṃ vinā jīvitindriyapālānāya¹⁴
 abhāvena ca sacchandarāgaparibhogarāsaṃ vā pāpatarā¹⁵ ti Bodhisatto pana anu-

¹ C^s nilīyi, C^v nilīyi. ² C^v āgantvā, C^k āgantvā corrected to nāgantvā. ³ C^s omits yāva. ⁴ C^v -nivesanaṃ. ⁵ C^k lagetvā. ⁶ C^k C^s migo. ⁷ C^k -paṭṭitthe.
⁸ C^v -nivesanaṃ gato corrected to -nivesanaṃ gano, C^s -nivesanaṃ gane. ⁹ C^k gahanaṇissito. ¹⁰ C^k evarūpatṭhānaṃ. ¹¹ C^k -vīññeyyāhi. ¹² C^v -rāgapabhogehi.
¹³ C^k C^s cadhuva-. ¹⁴ C^v jīvitindri-. ¹⁵ C^k pāpataro.

svāgataṃ viya imam atthaṃ katvā na kiratthi rasehi pāpiyo āvāsehi vā santhavehi vā ti āha, idāni tesāṃ pāpiyabhāvaṃ dassento vātaṃ migān-ti-ādim āha, tattha gehanissitaṃ ti gahanaṭṭhānanissitaṃ, idāṃ vuttaṃ hoti: pas-satha¹ rasānaṃ pāpiyabhāvaṃ, imaṃ nāma² araṇṇāyatane gahanaṇissitaṃ vāta-migāṃ Saṅjayo uyyānapālo madhura-sehi attano vasari ānesi, sabbathāpi sacchan-darāgaparibhogehi rasehi samaṃ aṇṇaṃ pāpakataṃ lāmakataṃ n' atthiti rasatanhāya ādīnavaṃ³ kathesi kathetvā ca pana taṃ migāṃ araṇṇaṃ eva pesesi.

Satthā „na bhikkhave sā vaṇṇadāsī⁴ idāni etaṃ rasatanhāya bandhitvā attano vase karoti, pubbe pi akāsi yevā“ ti imaṃ dhamma-desanaṃ āharitvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātaṃ samodhānesi: „Tadā Saṅjayo ayaṃ vaṇṇadāsī⁵ aho-si, vātamigo Cullapiṇḍapātiyo. Bārāṇasirājā pana aham eva aho-sin“ ti. Vātamigajātaṃ.

5. Kharādiyajātaka.

Aṭṭhak-huraṃ Kharādiye ti. Idāṃ Satthā Jetavane viharanto aṇṇataṃ dubbacabhi-kkhuṃ ārabba kathesi. So kira bhikkhu dubbaco ovādaṃ na gaṇhati. Atha naṃ Satthā pucchi: „saccaṃ kira tvaṃ bhikkhu dubbaco ovādaṃ na gaṇhasīti“. „Saccaṃ Bhagavā“ ti. Satthā „pubbe pi tvaṃ dubbacatāya paṇḍitānaṃ ovādaṃ agahetvā pāseṇa baddho va jīvita-kkhayaṃ patto“ ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kareṇte Bodhisatto migo hutvā migagaṇaparivuto araṇṇe vasati. Ath' assa bhagini⁶ migi puttakaṃ dassetvā „bhātika, ayaṃ⁷ te bhāgineyyo, etaṃ migamāyaṃ uggaṇhāpehīti“ paṭicchāpesi. So taṃ bhāgineyyaṃ „asukavelāya nāma āgantvā uggaṇhāhīti“ āha. So vuttavelāya na gacchati, yathā ekadivasāṃ evaṃ sattadivase sattovāde atikkanto so migamāyaṃ anuggaṇhitvā⁸ va vicaranto pāse bajjhi. Mātāpi⁹ ssa bhātaraṃ upasaṃ-kamitvā „kin te bhātika bhāgineyyo migamāyaṃ uggaṇhāpito“⁷ ti pucchi. Bodhisatto ca „tassa anovādakassa mā cintayī⁹,

¹ C^s passa. ² C^k C^v nāmaṃ. ³ all three MSS. ādīnavaṃ. ⁴ C^k C^v vaṇṇadāsī, C^s vaṇṇadāsī. ⁵ C^s bhagini. ⁶ C^k aya, C^s ayaṃ. ⁷ C^s uggaṇhā-. ⁸ C^s anuggaṇhitvā. ⁹ C^s cintayī.

na te¹ puttena migamāyā² uggahitā³ ti vatvā idāni pi tañi
anovaditukāmo va hutvā imañi gātham āha:

Atṭhakhurañ Kharādiye migam vañkātivamkinam
sattahi kālāh⁴ atikkantañ na nañ ovadit⁵ ussahe ti. 14.

Tattha atṭhakhurañ ti ekekasmim pāde dvinnam dvinnam vasena atṭha-
khurañ, Kharādiye ti tañi nāmena ālapati, migam ti sabbasaṅgāhikavaca-
nañ⁶, vañkātivamkinam ti mūle vañkāni agge ativamkāni tādīsāni siṅgāni
assa atthiti vañkātivamkinam, sattahi kālāhatikkantañ ti sattahi ovāda-
kālehi ovādañ atikkantañ, na nañ ovaditussahe ti evaṃ dubbacamigañ⁷ ahañ
ovaditum na ussaḥmi, etassa me ovādanatthāya cittaṃ pi na uppajjati dasseti.

Atha nañ dubbacamigañ pāse baddhañ luddo māretvā
mañsañ ādāya pakkāmi.

Satthāpi „na tvañ bhikkhu idāñ⁸ eva dubbaco, pubbe pi dubbaco
yevā“ ti imañ dhammaḍḍesañ āharitvā anusandhiñ ghaṭetvā jātakam
samodhānesi⁹: „Tadā bhāgineyyo migo dubbacabhikkhu⁷ ahoṣi, bha-
gini⁸ Uppalavaṇṇā, ovādaḥmigo pana ahañ eva ahoṣi“ ti. Kharā-
diya jātakam.

6. Tipallatthamigajātaḥa.

Migam tipallattham ti. Idam Satthā Kosambiyam Badari-
kāraṃ⁹ viharanto sikkhākāmañ Rāhulatttheraṃ ārabha kathesi.
Ekasmim hi kāle Satthari Aḷavinagarañ¹⁰ māsāya Aggālave¹¹ Cetiye
viharante baḥu¹² upāsikā ca bhikkhuniyo ca viḥarañ dhammasavanāya
gacchanti. Divā dhammasavanam hoti. gacchante pana kāle upāsikā
ca bhikkhuniyo ca na gacchimsu, bhikkhū c¹³ eva upāsakā ca ahesuñ.
Tato paṭṭhāya rattim¹³ dhammasavanam jātam. Dhammasavanapari-
yosāne therā bhikkhū¹⁴ attano attano vasaṇatṭhānāni gacchanti. Daharā
upāsakehi saddhim upaṭṭhānasālāya sayanti. Tesu¹⁵ niddam upagatesu
ekacce ghurughurūpassāsā¹⁶ kākacchamānā dante khādañtā nipajjimsu.

¹ C¹ tesu. ² C¹ C² -māyam. ³ C¹ uggahitā corrected to uggahitā. ⁴ C¹
sabbasaṅgāhika-, C² sabbasaṅgāhika-. ⁵ C¹ dubbajamigañ, C² dubbajamidañ.
⁶ C¹ omits dubbacamigañ ahañ . . . samodhānesi. ⁷ C¹ dubbaja-, C² dubbaja- cor-
rected to dubbaca-. ⁸ all three MSS. bhagini. ⁹ C¹ khabadārikā-, C² badirakā-.
¹⁰ C¹ ālavi-. ¹¹ C¹ aggālave. ¹² C¹ C² baḥu. ¹³ C¹ rattim corrected to ratti.
¹⁴ C¹ atṭhabhikkhu, C² C³ bhikkhu. ¹⁵ C¹ tesu corrected to kesu. ¹⁶ C¹
-passāsā, C² ghurughurū-, C³ ghurughurū- corrected to ghurughurū-.

ekacce muhuttaṃ niddāyitvā utṭhahimsu. Te taṃ vippakāraṃ disvā Bhagavato ārocesuṃ. Bhagavā „yo pana bhikkhu¹ anupasampanna saha seyyaṃ kappeyya pācittiyaṃ“ ti sikkhāpadaṃ paññāpetvā Kosambin agamāsi. Tattha bhikkhū² āyasmantaṃ Rāhulaṃ āhaṃsu: „āvuso Rāhula. Bhagavatā sikkhāpadaṃ paññattaṃ, idāni tvaṃ attano vasaṇatṭhānaṃ jānāhīti“. Pubbe pana te bhikkhū Bhagavati ca gāravaṃ tassa cāyasmato sikkhākāmataṃ paṭicca taṃ attano vasaṇatṭhānaṃ āgataṃ ativiya saṃgaṇhanti, khuddakamañcakaṃ paññāpetvā ussisaṅkaraṇatṭhāya cīvaraṃ denti. taṃ divasaṃ pana sikkhāpadabhayena vasaṇatṭhānaṃ pi na adānīsu. Rāhulabhaddo „pitā me“ ti Dasabalassa vā „upajjhāyo³ me“ ti dhammasenāpatino vā „ācariyo me“ ti Mahāmogallānassa vā „cullapitā me“ ti Ānandatherassa⁴ yā santikaṃ⁵ agantvā⁶ Dasabalassa valañjanavaccakuṭiṃ⁷ brahmavimānaṃ pavisanto viya pavisitvā vāsaṃ kappesi. Buddhānaṃ hi⁸ valañjanakuṭiya⁹ dvāraṃ supihitaṃ hoti, gandhaparibhaṇḍakatā bhūmi, gandhadāmāladāmāni¹⁰ osārītā¹¹ eva honti, sabbarattim dīpo jhāyati¹². Rāhulabhaddo pana na¹³ tassā¹⁴ kuṭiyā imaṃ sampattiṃ paṭicca tattha vāsaṃ upagato, bhikkhūhi pana „vasaṇatṭhānaṃ jānāhīti“ vuttattā ovādagāravana sikkhākāmāṭṭhāya tattha vāsaṃ upagato, antaranarā¹⁵ hi bhikkhū pi taṃ āyasmantaṃ dūrato vā gacchantaṃ disvā tassa vīmaṃsaṇatṭhāya¹⁶ muṭṭhisammuṇjaṃ¹⁷ vā kacavarachaddanakaṃ¹⁸ vā bahi khipitvā tasmiṃ āgate „āvuso imaṃ kena chadditaṃ“ ti vadanti. tattha kehici „Rāhulo iminā maggena gato“ ti vutte¹⁹ so āyasmā „nāhaṃ bhante etaṃ jānāmi“ avatvā vā²⁰ taṃ paṭisaṃmetvā vā „khamatha me bhante“ ti khamāpetvā gacchati, evaṃ esa sikkhākāmo, so taṃ sikkhākāmataṃ yeva paṭicca tattha vāsaṃ upagato. Atha Satthā pure aruṇaṃ yeva vaccaṇḍivāre ṭhatvā ukkāsi, so paṇāyasmā ukkāsi: „ko eso“ ti. „Ahaṃ Rāhulo“ ti nikkhamitvā vandī. „Kasmā tvaṃ Rāhula idha nipanno“ ti. „Vasaṇatṭhānaṃ abhāvato, pubbe hi bhante bhikkhū mama saṃgahaṃ²¹ karonti. idāni attano āpattibhayaena vasa-

¹ C^k C^v bhikkhū. ² C^v bhikkhu. ³ C^v adds vā ⁴ so all three MSS. ⁵ C^k adds na. ⁶ C^k C^v āgantvā. C^v āgantvā corrected to agantvā. ⁷ C^k valañchana-, C^v valañjana corrected to valañchana-. ⁸ C^k buddhānamhi. C^v -nampi, C^v buddhānamhi corrected to buddhānamhi. ⁹ C^v valañjana- corrected to valañchana-. ¹⁰ C^v -mālā-. ¹¹ C^k jhāyati, C^v jhāyati corrected to jhāyati. ¹² C^k C^v pana, omitting na, C^v panna corrected to jana na. ¹³ C^k nassā. ¹⁴ C^k antanta, C^v antantarā corrected to antaranarā. ¹⁵ C^v vīmaṃsaṇatṭhāya ¹⁶ C^v -sammuṇja- corrected to -sammuṇja-, C^v -sammuṇja- ¹⁷ C^k -chaddana-, C^v jaddanaka corrected to chaddanaka. ¹⁸ C^v vutto. ¹⁹ C^k omits vā ²⁰ C^v saṃgahaṃ.

naṭṭhānaṃ na denti, sv-āhaṃ 'idaṃ aññesaṃ asaṃghaṭṭanaṭṭhānaṃ' ti iminā kāraṇena idha nipanno¹ ti. Atha Bhagavato „Rāhulaṃ tava bhikkhū evaṃ pariccajantā aññe kuladārake pabbājetvā kiṃ karissanti²“ dhammasaṃvego udapādi. Atha pāto va bhikkhū sannipātetvā dhammasenāpatiṃ paṭipucchi: „jānāsi pana tvaṃ Sāriputta ajja katthaci Rāhulassa vutthabbhāvaṃ“ ti. „Na jānāmi bhante“ ti. „Sāriputta ajja Rāhulo vaccaḷaṃ vasi, Sāriputta tumhe Rāhulaṃ evaṃ pariccajantā aññe kuladārake pabbājetvā kiṃ karissatha, evaṃ hi sante³ imasmiṃ sāsane pabbajitā na ppaṭiṭṭhā bhavissanti. ito dāni paṭṭhāya anupasampanna ekadve va divase attano santike vasāpetvā tatiyadivase tesāṃ vasanaṭṭhānaṃ nātvā bahi vāsethā“⁴ 'ti imaṃ anuppaṇṇattim⁵ katvā puna sikkhāpadaṃ paññāpesi. Tasmiṃ samaye dhammasabbhāyaṃ sannisinā bhikkhū Rāhulassa guṇaṃ kathenti: „passathāvuso yāva sikkhākāmo vatāyaṃ Rāhulo 'tava vasanaṭṭhānaṃ jānāhīti' vutto nāma 'ahaṃ Dasabalassa putto, tumhe ke senāsanassa, tumhe yeva nikkhamathā' 'ti ekabhikkhum pi appaṭippharitvā vaccaḷaṃ³ vasaṃ kappesi⁴'. Evan tesu kathayamānesu Satthā dhammasabhaṃ upagantvā alaṃkatāsane nisīditvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinā“ ti āha. „Bhante Rāhulassa sikkhākāma-kathāya⁴, na amāya kathāya⁵“ ti. Satthā „na bhikkhave Rāhulo idān' eva sikkhākāmo, pubbe tiracchānayaṇiyaṃ nibbatta pi sikkhākāmo yevā“ ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Rājagahe eko Magadharājā rajjaṃ kareti. Tadā Bodhisatto migayoniyaṃ nibbattitvā migagaṇaparivuto araññe vasati. Ath' assa bhaginī attano puttakaṃ upanetvā „bhātika imaṃ bhāgineyyaṃ migamāyaṃ sikkhāpehīti“ āha. Bodhisatto „sādhū“ 'ti paṭisunītvā „gaccha tāta, asukavelāya nāma āgantvā sikkheyyāsīti“ āha. So mātulena vuttavelaṃ anatikkamētvā taṃ upasamkamitvā migamāyaṃ sikkhi. So ekadivasaṃ vane vicaranto pāsena baddho baddharāvaṃ ravi. Migagaṇo palāyitvā „putto te pāsena baddho“ ti tassa mātuyā ārocesi. Sā bhātu santikaṃ gantvā „bhātika bhāgineyyo te migamāyaṃ sikkhāpito“ ti pucchi. Bodhisatto „mā tvaṃ

¹ C¹ bhante. ² C² idaṃ maṃ anuppattim. ³ C³ -kuṭiyaṃ. ⁴ C⁴ -kathāya.

⁵ C⁵ omits na amāya kathāya.

puttassa kiñci pāpakam āsamki¹, suggahitā² nena³ migamāyā,
idāni tam⁴ hāsaya māno āgacchissatīti⁵ vatvā imam gātham āha:

Migan tipallattham anekamāyaṃ
atṭhakhuraṃ aḍḍharattāvapāyim
ekena sotena chamāssasanto⁶
chahi⁷ kalāh' atibhoti⁸ bhāgineyyo ti. 15.

Tattha migan ti bhāgineyyamigan, tipallatthan ti pallattham vuccati sayanam, ubhoḥi passehi ujukam eva ca gonisinnakavasenā ti tih' ākārehi pallattham assa, tiṇi vā pallatthani assā ti tipallattho, tam⁸ tipallattham anekamāyaṃ ti bahumāyaṃ⁹ bahuvañcanam¹⁰, atṭhakhuraṃ ti ekekasmim pāde dvinnam dvinnam vasena atṭhahi khurehi samannāgataṃ, aḍḍharattāvapāyini ti purimāyaṃ atikkamitvā majjhimayāme araṇṇato āgamma pāṇiyassa¹¹ pivanato aḍḍharatte avapivatīti aḍḍharattāvapāyi tam aḍḍharatte apāyini ti attho, mama bhāgineyyam migam aham sūdhukam migamāyaṃ uggaṇhāpesim, kathani yathā¹² ekena sotena chamāssasanto¹³ chahi¹⁴ kalāhatibhoti¹⁵ bhāgineyyo ti, idam vuttam hoti: aham hi tava puttam tathā uggaṇhāpesim yathā ekasmim uparimāṇasikasote¹⁶ vātam sannirumhitvā paṭhaviyaṃ allinena ekena hetthimasotena tatth' eva chamāyaṃ assasanto¹⁷ chahi¹⁸ kalāhi luddakam atibhoti¹⁹ chahi²⁰ kotthāsehi ajjhottharati vañcetīti²¹ attho, katamāhi chahi cattāro pāde pasāretvā ekena passena seyyāya²² khurehi tinapaṃsukhananena²³ jivhāninnāmanena udarassa uddhumātābhāvakaranena²⁴ uccārapassāvavissajjanena vātam sannirumhanena²⁵ ti, aparo nayo: pādesu gahetvā abhimukhākāḍḍhanena²⁶ patipāṇāmanena²⁷ ubhato passesu sañcaranena uddham ukkhipanena adho avakkhipanena²⁸ ti imāhi chahi kalāhi yathā atibhoti²⁹, mato ayan ti sanānena³⁰ uppādetvā vañceti, evam nam migamāyaṃ uggaṇhāpesin ti dīpeti, aparo nayo: tathā nam uggaṇhāpesin yathā ekena sotena chamāssasanto³⁰ chahi kalāhatī dvīsu³¹ pi nāyesu dassitehi chahi kāraṇehi kalāhatī³² kalāyissati luddakam

¹ C^s asamki. ² C^v suggahitā. ³ C^s tena. ⁴ C^s omits tam. ⁵ C^s jamāssasanto.
⁶ C^k chabhi, C^s jahi. ⁷ C^k kalāhetibhoti. ⁸ C^k nam. C^v tam. ⁹ C^s bahumāyaṃ
ti bahumāyaṃ, C^v bahumāyanti. ¹⁰ C^k bahuvañcanam. C^s bahuvañcanam, C^v bahu-
vañcanam corrected to bahuvañcanam. ¹¹ C^k pāṇiyassa. ¹² C^k kathāṃkathāya.
¹³ C^k chamāssasayanato, C^s C^v jamāssasanto. ¹⁴ C^s C^v jahi. ¹⁵ C^k kalāhatibhoti.
¹⁶ C^s uparimāṇasika-. ¹⁷ C^k C^s assasamento. ¹⁸ C^s jahi. ¹⁹ C^k atibhoti.
²⁰ C^s jahi. ²¹ C^k vañmetīti, C^s vañcetīti corrected to vañcetīti. ²² C^k C^s
seyyāyaṃ, C^v seyyeya corrected to seyyāya. ²³ C^s tinapaṃsukhanante. ²⁴ C^k
uddhumātābhāva-. ²⁵ C^s sannirumbhanena, C^k sannirumbhanto. ²⁶ C^s -kaḍa-
ganena. ²⁷ C^v -nāmanena. ²⁸ C^k C^s atibhoti. ²⁹ so all three MSS ³⁰ C^k
chamāssayanto ³¹ C^s -dvīsu. ³² C^v omits kalāhatī.

vañcessatīti, bhotīti¹ bhaginiñ ālapati, bhāgineyyo ti evaṃ chahi² kāra-
nehi vañcanakam bhāgineyyam niddisati³.

Evaṃ Bodhisatto bhāgineyyassa migamāyāya sādhuṇaṃ
uggahitabhāvaṃ dassento bhaginiṃ samassāsesi. So pi migapota-
ko pāse baddho avipphanditvā yeva bhūmiyaṃ mahāphā-
sukapassena⁴ pāde pasāretvā nipanno pādānaṃ āsannatthāne
khureh' eva paharitvā paṇṇu ca tināni ca uppāṭetvā uccāra-
passāvaṃ vissajjetvā sīsāni pāṭetvā jivhaṃ ninnāmetvā sarīraṃ
kheḷakīlīnaṃ⁵ katvā vātaggahanena udaraṃ uddhumātakam
katvā akkhīni parivattetvā heṭṭhānāsikasotena vātaṃ sañcarā-
pento⁶ uparimanāsikasotena⁷ vātaṃ sannirumbhitvā⁸ sakalasarīraṃ
thaddhabhāvaṃ gāhāpetvā⁹ matakākāraṃ dassesi. Nilamakkhi-
kāpi naṃ samparivāresuṃ. Tasmiṃ tasmiṃ thāne kākā nīli-
yisṃsu. Luddo āgantvā udare hatthena paharitvā „pāto va
baddho bhavissati, pūtiko jāto“ ti tassa bandhanarajjuṇaṃ
mocetvā¹⁰ „etth' eva dāni naṃ ukkantitvā maṇisaṃ ādāya
gamissāmīti“ nirāsaṃko hutvā sākāpalāsaṃ gahetuṃ āraddho.
Migapotako pi utthāya catūhi¹¹ pādehi thatvā kāyaṃ vidhū-
nitvā¹² gīvaṃ pasāretvā mahāvātena chinnavalāhako¹³ viya
vegena mātu santikaṃ agamāsi.

Satthāpi „na bhikkhave Rāhulo idān' eva sikkhākāmo, pubbe
pi sikkhākāmo¹⁴ yevā“ ti imaṃ dhammadeśanaṃ āharitvā anusandhiṃ
ghaṭetvā jātakam samodhānesi: „Tadā bhāgineyyo migapotako Rāhulo
ahosi, mātā Uppalavaṇṇā, mātulamigo pana aham eva ahosi“ ti.
Tipallattamigajātakaṃ.

7. 'Māluta-jātaka.

Kāle¹⁵ vā yaḍi vā juṇhe ti. Idam Satthā Jetavane
viharanto dve buddhapabbajite ārabhha kathesi. Te kira Kosala-

¹ Ck C' hōtīti. ² C' jāhi. ³ C' niddissati. ⁴ C' -phasupassena. ⁵ Ck C' khela-. ⁶ C' sameara-. ⁷ C' uparimana-. ⁸ C' uparimanāsikasote. ⁹ C' sannirumbhitva. ¹⁰ C' C' gahāpetva. ¹¹ C' C' mocetva. ¹² Ck C' catūhi. ¹³ Ck vidhunitva. ¹⁴ C' C' jinna-. ¹⁵ Ck adds pi. C' kalo, C' kālo corrected to kale, C' kāle.

janapade ekasmiñ araṇṇavāse¹ vasanti eko Kālātthero² nāma eko
 Juṇhatthero³ nāma. Ath' ekadivasam Juṇho Kālam⁴ pucchi:
 „bhante⁵ sītam⁶ nāma kasmim kāle hotīti“. So „kāle⁷ hotīti“ āha.
 Ath' ekadivasam Kālo⁸ Juṇham⁹ pucchi: „bhante Juṇha sītam nāma
 kasmim kāle hotīti“. So „junhe¹⁰ hotīti“ āha. Te ubho pi attano
 kaṃkham chinditum¹¹ asakkontā Satthu santikaṃ gantvā Satthāram
 vanditvā „bhante sītam nāma kasmim kāle hotīti“ pucchimsu. Satthā
 tesam katham sutvā „pubbe p' āhaṃ bhikkhave tumhākaṃ imam
 paṇham kathesiṃ, bhavasamkhepagatattā pana na sallakkhayitthā“ ti
 vatvā atītam āhari:

Atīte ekasmiñ pabbatapāde sīho ca¹² vyaggho ca dve
 sahāyakā ekissā yeva guhāyaṃ vasanti. Tadā Bodhisatto pi
 isipabbajjam pabbajitvā tasmiñ yeva¹³ pabbatapāde vasati.
 Ath' ekadivasam tesam sahāyakānaṃ sītam nissāya vivādo
 udapādi, vyaggho „kāle¹⁴ yeva sītam hotīti“ āha, sīho „junhe¹⁵
 yevā“ ti. Te ubho pi attano kaṃkham chinditum¹⁶ asakkontā
 Bodhisattaṃ pucchimsu. Bodhisatto imam gātham āha:

Kāle¹⁷ vā yadi vā junhe¹⁸ yadā vāyati māluto,
 vātajāni¹⁹ hi sītāni, ubho 'ttha-m-aparājita ti. 16.

Tattha kale¹⁷ va yadi va junhe¹⁸ ti kālapakkhe¹⁹ vā junhapakkhe²⁰
 vā, yadā vāyati māluto ti yasmim samaye puṇatthimādibhedo vāto vāyati
 tasmiñ samaye sītāni hoti, kaṃkāraṇa: vatajāni²¹ hi sītāni²² yasmā vāte²³
 vijante yeva sītāni²² honti, kālapakkhe¹⁹ vā junhapakkhe vā ettha appamāṇaṃ ti
 vuttaṃ hoti. ubhotthamaparājita ti ubho pi tumhe imasmiñ paṇhe
 aparājita ti.

Evam Bodhisatto te sahāyake saṇṇāpesi.

Satthāpi „bhikkhave pubbe pi mayā tumhākaṃ ayam paṇho
 kathito“ ti imam dhammadesanaṃ āharitvā saccāni pakāsesi. Sacca-

¹ C^s araṇṇe vāse. C^v araṇṇavāse. ² all three MSS. kala-. ³ C^s junha-
⁴ C^s kālam. ⁵ C^k omits kālam pucchi bhante. ⁶ C^k C^s sītam. ⁷ C^k kālo.
⁸ C^s kāle. ⁹ C^k C^s kālo. ¹⁰ C^s junham. ¹¹ C^k C^s junho. ¹² C^s C^v jinditum.
¹³ C^s omits ca. ¹⁴ C^s tasmiñ samaye ca. ¹⁵ C^k C^s kāle. ¹⁶ C^s junhe.
¹⁷ C^v jinditum. ¹⁸ C^s kāle. ¹⁹ C^s -jāni. C^v jātajāni corrected to vātajāni.
²⁰ C^s kāla-. ²¹ C^s junha-. ²² C^k vātajāni, C^s jātajāni, C^v jātajāni corrected
 to vātajāni. ²³ C^s sītāni. ²⁴ C^s yasmim te.

pariyosāne dve pi te therā sotāpattiphale patiṭṭhabhimsu. Satthā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā vyaggho Kālo¹ ahoṣi, siho Juṇho, pañhavissajjanakatāpaso pana aham eva ahoṣin“ ti. Mālu-tajātakaṃ.

8. Matakabhattajātaka.

Evan ce sattā jāneyyun ti. Idam Satthā Jetavane viha-ranto matakabhattaṃ ārabha kathesi. Tasmim hi kāle manussā bahū² ajelakādayo³ māretvā kālakate nātake uddissa matakabhattaṃ nāma denti. Bhikkhū te manusse tathā karonte disvā Satthāraṃ pucchim-su: „etarahi bhante manussā bahū⁴ pāṇe jīvitakkhayaṃ pā-petvā matakabhattaṃ nāma denti. atthi nu kho bhante ettha vaddhīti⁵“. Satthā „na bhikkhave matakabhattaṃ dassāmā ti. kate pi pānātipāte kāci vaddhi nāma atthi, pubbe paṇḍitā ākāse nisajja dhammaṃ desetvā ettha ādinavaṃ⁶ kathetvā sakalajambudīpavāsike etaṃ kammaṃ jahā-pesuṃ, idāni pana bhavasamkhepagatattā⁷ puna pātubhūtan“ ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente eko tiṇṇaṃ vedānaṃ pāragū⁸ disāpāmokkho ācariyo brāhmaṇo „matakabhattaṃ dassāmāti“⁹ ekaṃ eḷakaṃ gāhāpetvā¹⁰ ante-vāsike āha: „tātā imāṃ eḷakaṃ nadiṃ netvā nahāpetvā kaṇṭhe“¹¹ mālaṃ parikkhipitvā pañcaṅgulikaṃ datvā maṇḍetvā ānethā¹² ti. Te „sādhū“ ti paṭisunītvā taṃ ādāya nadiṃ gantvā nahā-petvā maṇḍetvā naditīre ṭhapesuṃ. So eḷako¹³ attano pubba-kammaṃ disvā „evarūpā nāma dukkhā ajja muccissāmāti“ so-manassajāto ghaṭaṃ bhindanto viya mahāhasitaṃ hasitvā puna „ayaṃ brāhmaṇo¹⁴ maṃ ghātetvā mayā laddhaṃ dukkhaṃ labhissasīti“¹⁵ brāhmaṇe¹⁶ kāruṇṇaṃ uppādetvā mahantena sad-dena parodi. Atha naṃ te māṇavakā pucchim-su: „samma

¹ C^s kālo ³ C^v omits bahū, C^s has later added bahu. ³ C^k C^s ajelakā-, C^v ājelakā. ⁴ C^k C^v bahu. ⁵ C^k vaddhīti. ⁶ all three MSS. ādinavam. ⁷ C^s -khepatantā, C^v -khepanattā? corrected to -khepaganattā ⁸ C^s C^v pāragu. ⁹ C^k dassāmāti. ¹⁰ C^v gāhāpetvā. ¹¹ C^s kaṇṭhe. ¹² C^k C^s elako. ¹³ C^k brāhmaṇe. ¹⁴ so all three MSS. instead of labhissatīti. ¹⁵ C^s brāhmaṇo, C^v brāhmaṇo.

eḷaka, tvaṃ mahāsaddena hasi c' eva rodī ca¹, kena nu kāraṇena hasi, kena kāraṇena rodīti². „Tumhe maṃ imaṃ kāraṇaṃ attano ācariyassa santike puccheyyāthā³“ ti. Te taṃ ādāya gantvā idaṃ kāraṇaṃ ācariyassa ārocesuṃ. Ācariyo tesam̐ vacanaṃ sutvā eḷakaṃ pucchi: „kasmā tvaṃ eḷaka hasi, kasmā rodīti⁴. Eḷako attanā katakammaṃ⁵ jātissaraṇāṇena⁶ anussarivā brāhmaṇassa kathesi: „ahaṃ brāhmaṇa pubbe tādiso va mantajjhāyakabrāhmaṇo⁷ hutvā 'matakabhattaṃ dassāmīti' eḷakaṃ māretvā adāsiṃ, sv-āhaṃ ekassa eḷakassa ghātītattā eken' ūnesu⁸ pañcasu attabhāvasatesu sīsacchedaṃ pāpuṇiṃ, ayaṃ me koṭiyaṃ t̥hito pañcasatimo attabhāvo, 'sv-āhaṃ ajja evarūpā dukkhā muccissāmīti' somanassajāto iminā kāraṇena hasiṃ, rodanto pana 'ahaṃ tāva ekaṃ eḷakaṃ māretvā pañcajātīsātāni⁹ sīsacchedadukkhāṃ patvā ajja tasmā dukkhā muccissāmīti, ayaṃ pana brāhmaṇo maṃ māretvā ahaṃ viya pañcajātīsātāni sīsacchedadukkhāṃ labhissatīti' tayi kāruṇṇena rodin¹⁰“ ti. „Eḷaka, mā bhāyi, nāhan taṃ māressāmīti¹¹. „Brāhmaṇa, kiṃ vadesi, tayi mārente pi amārente pi na sakkā ajja mayā maraṇā muccitun¹²“ ti. „Eḷaka, mā bhāyi, ahan te ārakkhaṃ gahetvā tayā saddhiṃ yeva vicarissāmīti¹³. „Brāhmaṇa, appamattako tava ārakkho, mayā katapāpaṃ pana¹⁴ mahantaṃ balavan¹⁵“ ti. Brāhmaṇo eḷakaṃ muñcitvā „imaṃ eḷakaṃ kassaci pi māretuṃ¹⁶ na dassāmā¹⁷“ ti antevāsike ādāya eḷaken' eva saddhiṃ vicari. Eḷako vissatṭhamatto va ekaṃ pāsānapitṭhaṃ nissāya jātagumbe¹⁸ gīvaṃ ukkhipitvā paṇṇāni khādituṃ āradhho. Taṃ khaṇaṃ yeva¹⁹ tasmīṃ pāsānapitṭhe asani patitā. Ekā pāsānasakalikā²⁰ chijjitvā eḷakassa pasāritagīvāya patitvā sīsaṃ chindi. Mahājano sannipati. Tadā

¹ C^k hasitaṃ ce rodī ca, C^s hasitañce rodita corrected to -rodica, C^v hasikaṃ ceva rodī ca corrected to hasi ceva rodī ca. ² C^k C^s puccheyyāthā. ³ C^k omits kata. ⁴ C^s jātiramāṇāna, C^v jātissaramāṇāna corrected to jātissaraṇāṇena. ⁵ C^s mantasajjhāyaka-. ⁶ C^s ekenunesu. ⁷ C^k pañcajāti. ⁸ C^k adds ca. ⁹ C^v māretvā. ¹⁰ C^s jātagumbe. ¹¹ C^k omits yeva. ¹² C^s -sakkhalikā.

Bodhisatto tasmim̐ ṭhāne rukkhadevatā hutvā nibbatto. So passantass' eva tassa' mahājanassa devatānubhāvena ākāse pallamkena nisīditvā „ime sattā evaṃ pāpassa phalaṃ jāna-mānā app-eva nāma pāṇātipātāni na kareyyun“ ti madhurena sarena dhammaṃ desento imaṃ gātham āha:

Evaṃ ce sattā jāneyyūṃ 'dukkh' āyaṃ jātisambhavo'
na pāṇo pāṇinaṃ haññe, pāṇaghātī hi socatīti. 17.

Tattha evaṃ ce sattā jāneyyūṃ ti ime sattā evaṃ ce jāneyyūṃ, katham: dukkhāyaṃ jātisambhavo ti āyaṃ tattha tattha jāti² ca jātassa anukkamaena vaddhisamkhāto sambhavo ca jarāvyādhimarāṇaapīyasampayogapiyavippa-yogahatthapādachedādīnaṃ³ dukkhānaṃ vatthubhūtattā⁴ dukkho ti yadi jāneyyūṃ, na pāṇo pāṇinaṃ haññe ti param vadhento jātisambhavo vadham labhati pīlento pīlaṃ labhatīti jātisambhavassa dukkhavattutāya dukkhabhāvaṃ jānanto koci pāṇo aññaṃ pāṇinaṃ na haññe. satto sattāni na jāneyyā ti attho. kimkāraṇā: pāṇaghātī hi socati yasmā sahatthikādisu chasu payogesu yena kenaci payogena parassa jīvitindriyupacchedanena pāṇaghātapuggalo atthasu mahānirāyesu solasasu ussadanirāyesu nānappakārāya tiracchānāyoniyaṃ petti-visaye⁵ asurakāye ti imesu catūsu apāyesu mahādukkhaṃ anubhavamāno dīgharattaṃ antonijjhāyanalakkhaṇena sokena socati, yathā vā āyaṃ elako maraṇa-bhayena soci evaṃ dīgharattaṃ socatīti pi ūtvā na pāṇo pāṇinaṃ haññe. koci pāṇātipātakammaṃ nāma na kareyya, mohena pana mūlha avijjāya andhikata⁶ imaṃ ādinavaṃ⁷ apassantā pāṇātipātāni karontīti

Evaṃ Mahāsatto nirayabhayena tajjētvā dhammaṃ desesi. Manussā taṃ dhammadesanaṃ sutvā nirayabhayabhītā pāṇātipātā viramīṃsu. Bodhisatto pi dhammaṃ desētvā mahājānaṃ sile patitṭhāpetvā⁸ yathākamaṃ gato. Mahājāno pi Bodhisattassa ovāde ṭhatvā⁹ dānādīni puñṇāni katvā devana-garaṃ pūresi.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā anusandhiṃ ghaṭētvā jātakam samodhānesi: „Ahaṇ tena samayena rukkhadevatā ahoṣiṃ“ ti. Matakabhattajātakam.

¹ C^s omits tassa. ² C^s jāti. ³ C^s -dīnaṃ. ⁴ C^k C^v -bhūtattā corrected to bhūtattā. ⁵ C^v -visayesu. ⁶ C^s andhikathā. ⁷ C^s C^v ādinavam. ⁸ C^k patitṭha-petvā. ⁹ C^s ṭhatētvā

9. Āyācītābhatajātaka.

Sace muñce ti. Idam Satthā Jetavane viharanto devatānam āyācanabalikammaṃ ārabha kathesi. Tadā kira manussā vanijjāya¹ gacchantā paṇe vadhitvā devatānaṃ balikammaṃ katvā „mayam anantarāyena atthasiddhiṃ patvā āgantvā puna tumhākaṃ balikammaṃ karissāmā“ ti āyācivā gacchanti. Tattha anantarāyena atthasiddhiṃ patvā āgatā „devatānubhāvena idam jātan“ ti maññamānā bahū² paṇe vadhitvā āyācanato muccituṃ balikammaṃ karonti. Tam disvā bhikkhū „atthi nu kho bhante ettha attho“ ti Bhagavantam pucchimsu. Bhagavā atitam āhari:

Atite Kāsiraṭṭhe ekasmiṃ gāmake kuṭimbiko gāma-dvāre thite³ nigrodharukkhe devatāya balikammaṃ paṭijānitvā anantarāyena āgantvā bahū paṇe vadhitvā „āyācanato⁴ muccis-sāmiti“ rukkhamulāṃ gato. Rukkhadevatā khandhaviṭape thatvā imam gātham āha:

Sace muñce pecca muñce, muccamāno hi bajjhati,
na h' evam dhīrā muccanti, mutti bālassa bandhanan ti.

Tattha sace muñce pecca muñce ti bho purisa tvam sace muñce yadi muccitukāmo si pecca muñce yathā paralokena bajjhasi. evam muccamāno hi bajjhatiti yathā pana tvam pānaṃ vadhitvā muccituṃ icchasi evam muccamāno hi pāpakkammaṃ bajjhasiti, tasmā na hevaṃ dhīra muccanti ye paṇḍita-purisā te evam paṇisavato na muccanti. kimkāraṇa: evarūpā hi mutti bālassa bandhanan eṣā pānātipātāṃ⁵ katvā mutti nāma bālassa bandhanan eva hotiti dhammam desesi.

Tato paṭṭhāya manussā evarūpā pānātipātakammā⁶ viratā dhammaṃ caritvā devanagaraṃ purayimsu.

Satthā imam dhammadesanaṃ āharitvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Ahan⁷ tena samayena rukkhadevatā ahoṣin“ ti. Āyācītābhatajātakaṃ.

¹ all three MSS. vanijjāya. ² C^k C^s bahu, C^v bahu corrected to bahū. ³ C^v thito corrected to thite. ⁴ C^k C^s āyācantā, C^v āyācantā corrected to āyācanato. ⁵ C^k pānātipātā, C^s pānātipātā, C^v pānātipātā corrected to -tam. ⁶ C^k pānātipātā-, C^s pānātipātā-, C^v pānātipāpākammā ⁷ C^s aham.

10. Naḷapānājātaka.

Disvā padam anuttiṇṇan ti. Idam Satthā Kosalesu cārikaṇ¹ caramāno Naḷakapānagāmaṇi² patvā Naḷakapānapokkharāṇiyam³ Ketakavane⁴ viharanto naḷadaṇḍake ārabba kathesi. Tadā pana bhikkhū Naḷakapānapokkharāṇiyam⁵ nahātvā sūciḡharatthāya⁶ sāmaṇerehi naḷadaṇḍake⁷ gāhāpetvā⁸ te abbattthakam eva chidde disvā Satthāraṇi upasaṇkamitvā „bhante mayam sūciḡharatthāya naḷadaṇḍake⁷ gaṇhāpema, te mūlato yāva aggā sabbattthakam eva chiddā, kin nu kho etan“ ti pucchimsu. Satthā „idam bhikkhave mayham porāṇakādhiṭṭhānan⁹“ ti vatvā atitam āhari:

Pubbe kira so vanasaṇḍo araṇṇo ahosi. Tassāpi pokkharāṇiyā eko dakarakkhaso otinnotiṇṇe¹⁰ khādati. Tadā Bodhisatto rohitamigapotappamāṇo¹¹ kapirājā hutvā asīti-sahassamattavānaraparivuto yūtham pariharanto tasmim araṇṇe vasati. So vānaragaṇassa ovādam adāsi: „tātā imasmim araṇṇe visarukkhāpi amanussapariggahitā¹² pokkharāṇiyo pi honti, tumhe akhāditaḡpubbam phalāphalam khādantā vā apīta-pubbam pāṇiyam¹³ pivantā vā maṇ¹⁴ paṭipuccheyyāthā“ ti. Te „sādhū“ ti paṭisunivā¹⁵ ekadivasam agatapubbattthānam gatā. Tattha bahu-d-eva divasam caritvā pāṇiyam¹³ gavesamānā ekaṇ pokkharāṇim disvā pāṇiyam¹⁶ apivivā va Bodhisattassa āgamanam olokayamānā nisīdimsu. Bodhisatto āgantvā „kim tātā pāṇiyam¹⁵ na pivathā“ ti āha. „Tumhākaṇ āgamanam olokema“ ti. „Suṭṭhu tātā“ ti Bodhisatto pokkharāṇim āvijjhivā¹⁷ padam paricchindanto otinṇam eva passi na uttiṇṇam. So „nissamīsayam esā¹⁸ amanussapariggahitā¹⁹“ ti ṇātvā „suṭṭhu vo katham tātā²⁰ pāṇiyam¹⁶ apivantehi, amanussapariggahitā²¹ ayan“ ti āha. Dakarakkhaso pi tesam anotarāṇa-

10. Cfr. supra p. 126 and Dhj. p. 304. ¹ C^s cārikam, C^v kārīkaṇ corrected to cārikaṇ. ² C^s nalaka-. ³ C^s nalaka-. C^v -ṇiyam. ⁴ C^v ketavane. ⁵ C^k C^v -ṇiyam, C^s nalaka-. ⁶ C^k sūci. ⁷ C^s nala-. ⁸ C^v gahāpetvā corrected to gāhāpetvā. ⁹ C^s poranākādi-. ¹⁰ C^k C^v otinnotinno, C^s otinno. ¹¹ C^s -potakappamāno. ¹² C^s C^v -hitā. ¹³ C^s pāṇiyam. ¹⁴ C^s maṇ. ¹⁵ C^k C^s -sunitvā. ¹⁶ C^s pāni-. ¹⁷ C^s avijjhivā. ¹⁸ all three MSS. esa. ¹⁹ all three MSS. -ggahitā. ²⁰ C^s adds ti. ²¹ C^s C^v -ggahitā.

bhāvaṃ ñatvā nilodaro paṇḍaramukho surattahatthapādo bhī-
bhacchadassano¹ hutvā udakaṃ dvidhā katvā nikkhamitvā
„kasmā nisinn’ attha, otaritvā pāṇiyaṃ² pivathā“ ti āha. Atha
naṃ Bodhisatto pucchi: „tvam idha nibbattadakarakkhaso“ ti.
„Āma ahan³“ ti. „Tvaṃ pokkharaniṃ otinṇake⁴ labhasīti“.
„Āma labhāmīti⁵, ahaṃ idh’ otinṇaṃ antamaso sakunikaṃ⁶
upādāya na kiñci muñcāmi, tumhe pi sabbe khādissāmīti“.
„Na mayaṃ attānaṃ tuyhaṃ khādituṃ dassāmā“ ti. „Pāṇi-
yaṃ⁷ pana pivissathā“ ti. „Āma pāṇiyaṃ⁸ ca pivissāma, na
ca te vasaṃ⁹ gamissāmā“ ti. „Atha kathaṃ pāṇiyaṃ¹⁰ pi-
vissathā“ ti. „Kiṃ pana tvaṃ maññasi¹¹ ‘otaritvā pivissantīti’,
mayaṃ hi anotaritvā asītisahassāpi¹² ekamekaṃ naḷadaṇḍakaṃ¹³
gahetvā uppalanālena¹⁴ udakaṃ pivantā viya tava pokkha-
raniyā pāṇiyaṃ¹⁵ pivissāma, evaṃ no tvaṃ khādituṃ na sakkhis-
sasīti“. Etam atthaṃ viditvā Satthā abhisambuddho hutvā
imissā gāthāya purimapadadvayaṃ abhāsi:

Disvā padam anuttinṇaṃ disvā¹⁶ otaritaṃ padan ti

[nalena vārim pivissāma n’ eva maṃ tvaṃ vadhissasīti]¹⁷. 19.

Tass’ attho: bhikkhave, so kapiṛajā tassā pokkharaniyā ekam pi uttinṇam
padaṃ nāddasa, otaritaṃ pana otinṇapadam eva addasa, evaṃ disvā padaṃ
anuttinṇaṃ disvāna otaritaṃ padaṃ, addhā ayaṃ pokkharani¹⁸ ama-
nussapariggahitā¹⁹ ti ñatvā tena saddhim sallapanto sapariso āha: nalena²⁰
vārim pivissāmā ti, tass’ attho: mayaṃ tava pokkharaniyā nalena²¹ pāṇi-
yaṃ²² pivissāmā ti, puna Mahāsatto va āha: neva maṃ tvaṃ vadhissasīti
evaṃ nalena²³ pāṇiyaṃ²⁴ pivantaṃ saparisam pi maṃ tvaṃ n’ eva vadhissa-
sīti attho.

Evaṃ vatvā pana Bodhisatto ekaṃ•naḷadaṇḍakaṃ²⁵ āharā-
petvā pāramiyo āvajjitvā saccakiriyaṃ katvā mukhena pumi.

¹ Ck -ddassano. ² C^s pāṇi-. ³ C^s āhan, C^v āhan corrected to ahan. ⁴ C^s
adds va. ⁵ C^v labhāmiki corrected to labhāmi. ⁶ C^s sakunikaṃ. ⁷ C^v saṃ-
vasaṃ. ⁸ Ck C^v maññasi, C^s maññāsi. ⁹ Ck -sahassānapi corrected to -sahas-
sāpi, C^s -sahassānapi. ¹⁰ C^s nala-. ¹¹ C^s -nālena. ¹² This hemistich is omitted
in all three MSS., but I have supplied it from the comment. ¹³ Ck C^s -nīm,
C^v -nīm corrected to nī. ¹⁴ C^s C^v -gahitā. ¹⁵ C^s nalena. ¹⁶ C^s C^v pāṇiyaṃ,
Ck pāṇiyam. ¹⁷ Ck C^s nala-.

Naḷo¹ anto kiñci gaṇṭhiṃ asesetvā sabbatthakam eva susiro ahoṣi. Iminā niyāmena aparam pi aparam pi āharāpetvā pumitvā adāsīti evaṃ sante pi na² sakkā niṭṭhapetuṃ, tasmā evaṃ na gaḥetabbaṃ. Bodhisatto pana imāṃ pokkharāṇiṃ parivāretvā „jātā sabbe pi naḷā³ ekacchiddā hontū“⁴ ti adhiṭṭhāsi. Bodhisattānaṃ hi hitūpacārassa⁵ mahantatāya adhiṭṭhānaṃ samijjhati. Tato paṭṭhāya sabbe pi taṃ pokkharāṇiṃ parivāretvā utṭhitanaḷā⁶ ekacchiddā jātā. Imasmiṃ kappe cattāri kappatṭhiya-pāṭihāriyāni nāma, katamāni cattāri: candassa sasalakkaḥaṇaṃ sakalam pi imāṃ kappāṃ ṭhassati, Vaṭṭakajātaka⁷ aggito nibbutaṭṭhānaṃ sakalam pi imāṃ kappāṃ aggi na jhāpessati, ghaṭikāranivesanaṭṭhānaṃ⁸ sakalam pi imāṃ kappāṃ anovassakam ṭhassati, imāṃ pokkharāṇiṃ parivāretvā utṭhitanaḷā⁹ sakalam pi imāṃ kappāṃ ekacchiddā bhavissantīti, imāni cattāri kappatṭhiyapāṭihāriyāni nāma. Bodhisatto evaṃ adhiṭṭhahitvā ekaṃ naḷaṃ¹⁰ ādāya nisīdi. Te pi asīsahassavānarā ekekaṃ ādāya pokkharāṇiṃ parivāretvā nisīdiṃsu. Te pi Bodhisattassa naḷena¹¹ ākaḍḍhitvā pāṇiyam¹² pīvanakāle sabbe tīre nisinnā va pīviṃsu. Evaṃ¹³ tehi pāṇīye¹⁴ pīte dakarakkhaso kiñci alabhivā anattamano sakanivesanam eva gato. Bodhisatto pi sapaṇivāro araṇṇam eva pāvisi.

Sattā pana „imesaṃ bhikkhave naḷānaṃ¹⁵ ekacchiddabhāvo mayham ev¹⁶ etaṃ porāṇakam adhiṭṭhānaṃ“ ti imāṃ dhammadeśanam āharitvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakam samodhānesi: „Tadā dakarakkhaso Devadatto ahoṣi. asīsahassavānarā Buddhaparisā, upāyakuṣalo pana kapiṛājā aham eva ahoṣi“ ti. Naḷapāṇajātakam. Sīlavagga dutiya.

¹ Cs nalo. ² Cs sante pana na, Cr sante pana corrected to sante pi na, Cs sante na.

³ Cs nalā. ⁴ Cs gi hitūpacārassa, Cs hi hitupacārassa. ⁵ Cs -nalā. ⁶ Cr vaddhaka-. ⁷ Cs ghaṭi-. ⁸ Cs nam. ⁹ Cs naḷena ¹⁰ Cs pāni-. ¹¹ Cr evaṃ.

¹² Cs naḷānam

3. KURUṆGAVAGGA.

1. Kuruṅgamigajātaka.

Ñātam etaṃ kuruṅgassā ti. Idaṃ Satthā Veluvane viharanto Devadattaṃ ārabha kathesi. Ekasmiṃ hi samaye dhammasabhāyaṃ sannipatitā bhikkhū „āvuso Devadatto Tathāgatassa ghātanaṭṭhāya¹ dhanuggahe payojesi silaṃ pavijjhi Dhanapālakaṃ vissajjesi, sabbathāpi Dasabalassa vadhāya parisakkatitī“ Devadattassa avaṇṇaṃ² kathentā nisīdiṃsu. Satthā āgantvā paṇḍattāsane nisinno „kāya nu ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinā“ ti pucchi. „Bhante ‘Devadatto tumbhākaṃ vadhāya parisakkatitī’ tassa agūṇa-kathāya³ sannisinā” amhā“ ti. Satthā „na bhikkhave Devadatto idān’ eva mama vadhāya parisakkati, pubbe pi parisakkati yeva, na ca pana vadhituṃ asakkhīti“ vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadatte rājjaṃ kārente Bodhisatto kuruṅgamigo hutvā ekasmiṃ araṇṇāyatane phalāni khādanto vasati. So ekasmiṃ kāle phalasampanne sepaṇṇirukkhe⁴ sepaṇṇiphalāni⁴ khādati. Ath’ eko gāmaṇḍiattakaluddako phalarukkhamūlesu migānaṃ padāni upadhāretvā uparirukkhe attakaṃ bandhitvā tattha nisīditvā phalāni khādituṃ āgatāgate mige sattiyaṃ vijjhītvā tesāṃ maṃsaṃ vikkiṇanto jīvikaṃ kappeti. So ekadivasaṃ tasmiṃ rukkhamūle Bodhisattassa padavalaṇḍjaṃ disvā tasmiṃ sepaṇṇirukkhe⁴ attakaṃ bandhitvā pāto va bhuñjītvā sattinā ādāya vanāni pavisitvā taṃ rukkhaṃ abhirūhitvā⁵ attake⁶ nisīdi. Bodhisatto pi pāto va vasanaṭṭhānā nikkhamitvā „sepaṇṇiphalāni⁴ khādissāmīti“ āgamma taṃ rukkhamūlaṃ sahasā va apavisitvā „kadāci attakaluddakā rukkhesu attakaṃ⁷ bandhanti. atthi nu kho evarūpo upaddavo“ ti parigaṇhanto bāhirato va attāsi. Luddako pi Bodhisattassa anāgamanabhāvaṃ ñatvā attake⁶

¹ C^k ghātata-, C^s ghātaka-. ² C^s devadattassavannāni. ³ C^s tassāgūṇa- ⁴ C^s sepaṇṇi- ⁵ C^k -rūhitvā ⁶ C^k C^s addhake. ⁷ C^k C^s addhakāni

nisinno va sepaṇṇiphalāni¹ khipitvā tassa purato pātesi. Bodhisatto „imāni phalāni āgantvā mayhaṃ purato patanti, atthi nu kho upari luddako“ ti punappuna ulloken-to luddakaṃ disvā apassanto viya hutvā „ambho² rukkha, pubbe tvaṃ olambakaṃ cārento viya ujukam eva phalāni pātesi, ajja pana te rukkha-dhammo pariccatto, evaṃ tayā rukkhadhamme pariccatte³ aham pi aññaṃ rukkhamūlaṃ upasaṃkamitvā mayhaṃ āhāraṃ pariyessissāmīti“ vatvā imaṃ gātham āha:

Ñātaṃ etaṃ kuruṅgassa yaṃ tvaṃ sepaṇṇi⁴ seyyasi,
aññaṃ sepaṇṇiṃ⁵ gacchami, na me te ruccate phalaṃ ti. 20.

Tattha ñātaṃ ti pākataṃ jātāṃ, etaṃ ti idaṃ⁶, kuruṅgassā ti kuruṅgamigassa, yaṃ tvaṃ sepaṇṇi⁴ seyyasīti yaṃ tvaṃ hambho sepaṇṇirukkha⁷ purato purato phalāni pātayamāno seyyasi viseyyasi⁸ viṣiṇṇaphalo⁹ hoti¹⁰ taṃ sabbhaṃ kuruṅgassa pākataṃ jātāṃ, na me ruccate ti evaṃ phalaṃ dadamānāya me¹¹ tava phalaṃ na ruccati, tīrtha tvaṃ, ahaṃ aññattha gamiṣṣāmīti agamāsi

Ath' assa luddako aṭṭake¹² nisinno va sattim khipitvā „gaccha, viraddho dāni 'mhi tan“ ti āha. Bodhisatto nivattitvā ṭhito āha: „ambho² purisa¹³, idāni si¹⁴ kinc' āpi maṃ viraddho, aṭṭha pana mahāniraye soḷasa ussadaniraye pañcavidhabandhanādāni ca kammakaraṇāni aviraddho¹⁵ yevāsīti“ evaṃ ca pana vatvā palāyitvā yathāruciṃ gato. Luddako pi otaritvā yathāruciṃ gato.

Satthāpi „na bhikkhave Devadatto idāṃ eva mama vadhāya parisakkati, pubbe pi parisakkati, na ca pana vadhituṃ asakkhīti“ imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā attakaluddo¹⁶ Devadatto ahosi, kuruṅgamigo pana¹⁷ aham evā“ ti. Kuruṅgamigajātakaṃ.

¹ C^s C^v sepaṇṇi-. ² C^k C^v amho. ³ C^k omits evaṃ . . . pariccatte ⁴ C^s sepaṇṇi. ⁵ C^s sepaṇṇim. ⁶ C^s imaṃ. ⁷ C^s sepaṇṇi-. ⁸ C^k viseyya. ⁹ C^k sinna-, C^s viṣinna-. ¹⁰ C^k hosi ¹¹ C^s omits me ¹² C^k C^v addhake. ¹³ C^v sepaṇṇirisa corrected to sepaṇṇirisa ¹⁴ C^s omits si. ¹⁵ C^v aviruddho. ¹⁶ C^s -luddako. ¹⁷ C^s omits pana.

2. Kukkurajātaka.

Ye kukkurā ti. Idam Satthā Jetavane viharanto nā-tatthacariyam¹ ārabha kathesi. Sā Dvādasanipāte Bhaddasāla-jātake āvibhavissati. Idam pana vatthum patitthapetvā² atitām āhari:

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente Bodhisatto tathārūpaṃ³ kammaṃ paṭicca kukkurayoniyam nibbattitvā anekasatakukkuraparivuto mahāsusāne vasati. Ath' ekadivasam rājā setasindhavayuttam sabbālamkārapatimaṇḍitam ratham abhiruyha uyyānam gantvā tattha divasabhāgam kilītvā attham gate suriye nagaram pāvisi. Tassa tam rathavarattam⁴ yathānaddham eva rājāmgane thapayimsu. So rattim deve vassante tinto. Uparipāsādato koleyyakasunakhā otaritvā tassa cammaṃ ca nandiṃ ca khādiṃsu. Punadivase rañño ārocayimsu: „deva niddhamanamukhena sunakhā pavisitvā rathassa cammaṃ ca nandiṃ ca khādiṃsu“ 'ti. Rājā sunakhānam kujjhितvā „diṭṭha-diṭṭhatṭhāne sunakhe ghātethā“ 'ti āha. Tato paṭṭhāya sunakhānam mahāvyaśanam udapādi. Te diṭṭhadiṭṭhatṭhāne ghātiyamānā palāyitvā susānam gantvā Bodhisattassa santikam agamimsu. Bodhisatto „tumhe bahū sannipatitā, kin nu kho kāraṇam“ ti pucchi. Te „antepure kira rathassa cammaṃ ca nandiṃ⁵ ca sunakhehi khādita' ti kuddho rājā sunakhavadham āṇāpesi, bahū sunakhā vinassanti, mahābhayaṃ uppannam“ ti āhamsu. Bodhisatto cintesi: „ārakkhatṭhāne⁶ bahi sunakhānam okāso n' atthi, anto rājanivesane koleyyakasunakhānam yeva tam kammaṃ bhavissati, idāni pana corānam kiñci n' atthi, acorā maraṇam labhanti, yaṃ nūnāhaṃ core rañño dassetvā nātisaṃghassa jīvitadānam dadeyyam“ ti so nātike samassāsetvā „tumhe mā bhāyittha, aham vo abhayaṃ āharissāmi,

¹ C¹ nātattha- corrected to nātakattha-. ² C¹ patitthapetvā corrected to -tthāpetvā. ³ C¹ C² yathārūpaṃ. ⁴ C¹ rathavattam, C² rathavaranttam corrected to rathavattam, C³ rathavarattam corrected to rathavaram. ⁵ so all three MSS. instead of nandi? ⁶ C¹ ārakkhathāne.

yāva rājānaṃ passāmi tāva idh' eva hothā" 'ti pāramiyo āvaj-jetvā mettābhāvanānaṃ purecārikaṃ katvā „mayhaṃ upari leḍḍum vā muggaraṃ vā mā koci khipitum ussaḥṭi“ adhiṭṭhāya ekako va antonagaraṃ pāvisi. Atha naṃ disvā ekasatto pi kujjhitvā olovento nāma nāhosi¹. Rājāpi sunakhavadhaṃ āṇāpetvā sayāṃ vinicchaye nisinno hoti. Bodhisatto tatth' eva gantvā pakkhanditvā raṇṇo āsanassa heṭṭhā pāvisi. Atha naṃ rājapurisā niharitum āradhā. Rājā pana vāresi. So thokaṃ samassasitvā² heṭṭhāsanā nikkhamitvā rājānaṃ vanditvā „tumhe kukkure mārāpethā“ 'ti pucchi. „Ama ahaṃ“ ti. „Ko tesāṃ aparādhō narindā“ 'ti. „Rathassa me parivāracaṃmaṇ³ ca nandīṃ ca khādīṃsu“ 'ti. „Ye khādīṃsu te jānāthā“ 'ti. „Na jānāmā“ 'ti. „Ime nāma cammakhādakacorā⁴ ti tatvato⁵ ajānitvā va diṭṭhaditṭhatṭhāne⁶ yeva mārāpanaṃ na yuttaṃ devā“ 'ti. „Rathacammaṃ kukkurehi khādītattā diṭṭhaditṭhe sabbe va mārethā⁷ 'ti sunakhavadhaṃ āṇāpesin“ ti. „Kiṃ pana vo manussā⁸ sabbe ca kukkure mārenti udāhu maraṇaṃ alabhaṇtāpi atthīti“. „Atthi, amhākaṃ ghare koleyyakā maraṇaṃ na labhaṇtīti“. „Mahārāja, idāṃ eva tumhe 'rathacammaṃ kukkurehi khādītattā diṭṭhaditṭhe va sabbe mārethā ti sunakhavadhaṃ āṇāpesin' ti avocuttha, idāni pana 'amhākaṃ ghare koleyyakā maraṇaṃ na labhaṇtīti' vadeṭṭha, naṇu evaṃ sante tumhe chandādivasena agatigamaṇaṃ gacchathā 'ti, agatigamaṇaṃ ca nāma na yuttaṃ, na ca rājadhammo. raṇṇo⁹ nāma kāraṇagavesakena tulāsadisena bhavitum vaṭṭati¹⁰, idāni ca koleyyakā maraṇaṃ na labhaṇti dubbalasunakhā va labhaṇti. evaṃ sante nāyaṃ sabbasunakhagheccā¹¹, dubbalaghātikā nāma esā“ ti evaṃ ca pana vatvā Mahāsatto madhurassaraṃ nicchāretvā „mahārāja yaṃ tumhe karoṭha nāyaṃ dhammo“ ti raṇṇo dhammaṃ desento imaṃ gāthaṃ āha:

¹ C' nahosi   ² C' C' samassāsītva   ³ C' parivāricammaṇ corrected to parivāritacammaṇ.   ⁴ C' tatthato corrected to tattato, C' tattaso corrected to tathato
⁵ C' diṭṭhaditṭhatṭhāne   ⁶ C' ramā   ⁷ C' C' vaddhati, C' vaddhati corrected to vaṭṭati.   ⁸ C' -ghācā.

Ye kukkurā rājakulasmi¹ vaddhā
 koleyyakā vaṇṇabalūpapannā
 te 'me na vajjhā, mayam asma² vajjhā,
 nāyaṃ saghaccā dubbalaghātikāyaṃ ti. 21.

Tattha ye kukkurā ti ye sunakkhā. yathā hi dhārunho pi passāvo pūti-
 muttan ti tadahujāto pi sigālo jarasigālo ti konalāpi galocilatā³ pūtilatā ti
 suvaṇṇavanno pi kāyo pūtikāyo ti vuccati evamevaṃ vassasatiko pi sunakho
 kukkuro ti vuccati. tasmā mahallakā³ kīyūpapannāpi te kukkurā t'eva vuttā,
 vaddhā ti vadḍhitā, koleyyaka ti rājakule jata sambhūtā³ sambaddhā,
 vaṇṇabalūpapannā ti sariravannena e eva kāyabalena ca sampannā, te me
 na vajjhā ti te ime sassāmikā sārakkhā na vajjhā, mayam asma⁴ vajjhā
 ti assāmikā anārakkhā mayam vajjhā nāma jātā. nāyaṃ saghaccā ti evaṃ
 sante ayaṃ avisesena saghaccā nāma na hoti, dubbalaghātikāyaṃ ti ayaṃ
 pana dubbalānaṃ yeva ghātanato dubbalaghātikā nāma hoti, rūḍhi nāma corā
 nigganhitabbā no acoṇa, idha pana corānaṃ kiñci n atthi, acorā maraṇaṃ
 labhanti, aho imasmiṃ loke ayuttam vattati aho adhammo vattatīti.

Rājā Bodhisattassa vacanaṃ sutvā āha: „jānāsi tvaṃ
 paṇḍita asukaṃ nāma rathacammaṃ khāditaṃ“ ti. „Āma
 jānāmīti“. „Kehi khāditaṃ“ ti. „Tumhākaṃ gehe vasanakehi
 koleyyakasunakhehīti“. „Kathaṃ tehi khāditaḥbāvo jānitabbo“
 ti. „Ahaṃ tehi khāditaḥbāvaṃ dassessāmīti“. „Dassehi
 paṇḍitā“ 'ti. „Tumhākaṃ ghare koleyyakasunakhe ānāpetvā
 thokaṃ takkaṃ ca dabbatiṇāni ca āharāpethā“ 'ti. Rājā tathā
 akāsi. Atha naṃ Mahāsatto „imāni tiṇāni takke maddāpetvā
 ete sunakhe pāyethā“ 'ti āha. Rājā tathā katvā pāyāpesi.
 Pitapītasunakkhā saddhim cammehi vamiṃsu. Rājā sabbaññū-
 Buddhassa vyākaraṇaṃ viyā 'ti tuṭṭho Bodhisattassa setacchattena
 pūjaṃ akāsi. Bodhisatto „dhammaṃ cara⁵ mahārāja mātā-
 pitu³ khattiyā“ 'ti ādihi Tesakuṇājātaka⁶ āgatāhi dasahi
 dhammacariyagāthāhi rañño dhammaṃ desetvā „mahārāja ito
 paṭṭhāya appamatto hohīti“ rājānaṃ pañcasu silesu patiṭṭhā-
 petvā⁷ setacchattaṃ rañño va⁸ paṭiadaṃsi. Rājā Mahāsattassa

¹ C^a C^b -kulasmiṃ. ² C^a mayamasva ³ so all three MSS. ⁴ all three MSS.
 mayamassa. ⁵ C^b dhammaṇcara. ⁶ C^a tesakuna-. ⁷ C^b patiṭṭhapetvā. ⁸ C^b
 va corrected to ca

dhammakatham sutvā sabbasattānaṃ abhayaṃ datvā Bodhisattaṃ ādiṃ katvā sabbasunakhānaṃ attano bhojanasadisam eva niccabhattaṃ paṭṭhapetvā Bodhisattassa ovāde ṭhito yāvatāyukaṃ dānādīni puñṇāni karitvā kālaṃ katvā devaloke uppajji. Kukku-rovādo dasavassasahassāni pavatti. Bodhisatto pi yāvatāyukaṃ ṭhatvā yathākammaṃ gato.

Satthā „na bhikkhave ‘Tathāgato idāṃ’ eva nātakānaṃ atthaṃ carati. pubbe pi ehi yevā“¹ ‘ti imaṃ dhammaḍḍesaṃ āharitvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātaṃ samodhānesi: „Tadā rājā Ānando ahoṣi, avasesā² Buddhapaṇṇāsaṃ, kukkuro pana aham evā“³ ‘ti. Kukku-rajātaṃ.

3. Bhojājānīyajātaka.

Api passena semāno ti. Idam Satthā Jetavane viharanto ekaṃ ossaṭṭhaviṇṇaṃ bhikkhuṃ ārabha kathesi. Tasmim hi samaye Satthā taṃ bhikkhuṃ āmantetvā „bhikkhave pubbe paṇḍitā anāyatane pi viṇṇaṃ akāmu. pahāraṃ laddhāpi n’ eva ossajimsū“⁴ ti vatvā atītaṃ āhari:

Atite Bārāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭe rajjāni karente Bodhisatto bhojājānīyasindhavakule nibbatta sabbālaṃkārasampanno Bārāṇasīraṇṇo maṅgalaṃ ahoṣi. So satahasasagghanikāya⁵ suvaṇṇapāṭiyaṃ yeva nānaggarasasampannaṃ tivas-sikasālibhojanaṃ bhūṇjati catujātikagandhūpalittāyaṃ⁶ eva bhūmiyaṃ tiṭṭhati. Taṃ ṭhānaṃ rattakambalasāniparikkhittaṃ⁷ upari suvaṇṇatārakhacitaṃ celavitānaṃ samosaritaḍḍhadāma-māladāmaṃ avijahitaḍḍhadatelaḍḍhadipam hoti. Bārāṇasīrajjāni pana apatthentā rājānaṃ nāma n’ atthi. Ekaṃ samayaṃ satta rājānaṃ Bārāṇasī⁸ parikkhipitvā „ambhakaṃ rajjāni vā detu yuddhaṃ vā“⁹ ti Bārāṇasīraṇṇo paṇṇaṃ pesayimsu. Rājā amacce sannipādetvā taṃ pavattim ācikkhitvā „idāni kiṃ karoma tātā“¹⁰ ‘ti pucchi. „Deva, tumhehi tāva ādito va yuddhāya na gantabbam,

¹ C^k C^s avasso. ² so all three MSS. ³ C^s -gandhupa-. ⁴ C^k C^s -sāni-, all three MSS. -nāsīyaṃ.

asukam¹ nāma assāroham pesetvā yuddham kāretha, tasmim asakkonte pacchā jānissāmā² 'ti. Rājā tam pakkosāpetvā „sakkhissasi tāta sattahi rājūhi yuddham kātun³“ ti āha. „Deva, sace bhojājānīyasindhavam⁴ labhāmi tiṭṭhantu satta rājāno, sakala-Jambudīpe rājūhi⁵ saddhim yujjhituṃ sakkhissāmīti⁶. „Tāta, bhojājānīyasindhavo vā hotu añño vā, yaṃ icchasi tam gahetvā yuddham karohīti⁷. So „sādhu devā⁸“ 'ti rājānam vanditvā pāsādā oruyha bhojājānīyasindhavam āharāpetvā suvammitam katvā attanāpi⁹ sabbasannāhasannaddho khaggaṃ bandhitvā sindhavapiṭṭhivaragato nagarā nikkhamma vijju viya vicaramāno paṭhamam balakoṭṭhakam bhinditvā ekaṃ¹⁰ rājānam jīvagāham eva gahetvā āgantvā nagare balassa niyyādetvā puna gantvā dutiyam balakoṭṭhakam bhinditvā tatiyan ti evam pañca rājāno jīvagāham gahetvā chaṭṭham balakoṭṭhakam bhinditvā⁶ chaṭṭhassa rañño gahitakāle bhojājānīyo⁷ pahāram labhi. Lohitam paggharati, vedanā balavatiyo vattanti. Assāroho tassa pahatabhāvam nātvā bhojājānīyasindhavam⁸ rājadvāre nipajjāpetvā sannāham sithilam katvā aññam assam sannayhituṃ āradddho. Bodhisatto mahāphāsukapassena⁹ nipanno va akkhīni ummīletvā¹⁰ assāroham disvā „ayaṃ aññam assam sannayhati, ayaṃ ca asso sattamam balakoṭṭhakam bhinditvā sattamam rājānam gaṇhituṃ na sakkhissati, mayā katakammaṃ vinasissati, appaṭisamo assāroho pi nassissati, rājāpi parahattham gamissati, ṭhapetvā maṃ añño asso sattamam balakoṭṭhakam bhinditvā sattamam rājānam gahetuṃ samattho nāma n' atthīti¹¹“ nipannako va assāroham pakkosāpetvā „samma assāroha sattamam balakoṭṭhakam bhinditvā sattamam rājānam gahetuṃ samattho ṭhapetvā maṃ añño asso nāma n' atthi, nāham mayā katakammaṃ nāsessāmi, mamaṃ nēva uṭṭhapetvā sannayhā¹²“ 'ti vatvā imam gātham āha:

¹ C^s asukan. ² C^k -jāniya-. ³ C^s rājūhi. ⁴ C^s attanā. ⁵ C^k eka. ⁶ C^s chin-ditvā. ⁷ C^s -jāniyyo. ⁸ C^k C^s -jāniya. ⁹ C^s -pāsuka-. ¹⁰ C^k C^v ummīlitvā corrected to ummīletva.

Api passena semāno sallehi sallalīkato

seyyo va valavā¹ bhojjho², yuñja mam űeva sārathīti. 22.

Tattha api passena semāno ti ekena passena sayamāno pi, sallehi sallalīkato ti sallehi viddho pi semāno seyyo va valavā¹ bhojjho² ti, valavo³ ti sindhavakule ajāto khalumkasso⁴ bhojjho² ti bhojāṇīya-sindhavo, iti etasmā valavā¹ sallehi viddho pi bhojāṇīyasindhavo va seyyo varo uttamo. yuñja mam űeva sārathīti yasmā evam gato pi aham eva seyyo tasmā mamam űeva⁵ yojehi, mam sammehiti vadeti.

Assāroho Bodhisattam utthapetvā⁶ vaṇam bandhitvā susan-naddham sannayhitvā tassa pitthiyam nisīditvā sattamam bala-kotṭhakam bhinditvā sattamam rājānam jīvagaham gahetvā rājabalassa niyyādesi⁷. Bodhisattam⁸ pi rājadvāram ānāyimsu. Rājā tassa dassanatthāya nikkhami. Mahāsatto rājānam āha: „mahārāja, satta rājāno mā ghātayittha. sapatham kāretvā vissajjetha, mayhañ ca assārohassa ca⁹ dātabbāni yasam assā-rohass¹⁰ eva detha, satta rājāno gahetvā dinnayodhan nāma nāsetum na vattati¹⁰, tumhe pi dānam detha, silam rakkhatha, dhammena samena rajjam kārethā¹¹ ti. Evam Bodhisattena rañño ovāde dinne Bodhisattassa sannāham mocayimsu. So sannāhe muñcante muñcante yeva nirujjhi. Rājā tassa sarīra-kiccam kāretvā assārohassa mahantam yasam datvā satta rājāno puna attano adūbhāyasapatham¹¹ kāretvā sakatṭhānāni pesetvā dhammena samena rajjam kāretvā jīvitapariyosāne yathākamam gato.

Satthā „evam bhikkhave pubbe paṇḍitā anāyatane pi viriyam akāmsu. evarūpaṃ pahāraṃ laddhāpi na ossajjimsu¹², tvaṃ pana eva-rūpe niyyānikasāsane pabbajitvā kasmā viriyam ossajjasīti¹³“ vatvā cattāri saccāni pakāsesi. Saccapariyosāne ossatṭhaviriyo bhikkhu arahattaphale patitṭhāsī. Satthā imam dhammadesanam āharitvā

¹ C² valavā ² C¹ bhojjo. ³ C¹ C² valavo ⁴ C¹ khalumkasso ⁵ C² mamamñēva.

⁶ C² utthapetva ⁷ C² niyyadesi, C¹ niyyadesi corrected to -desi ⁸ so all three MSS.

⁹ C² C³ assārohassāṇa, C¹ -hassāṇa corrected to -hassaca. ¹⁰ all three MSS.

vaddhati. ¹¹ C² adūbhāya-. ¹² C² ossajjimsu, C¹ ossajisu ¹³ C¹ ossajjisīti,

C² ossajjisīti corrected to ossajjasīti

anusandhim ghaṭṭvā jātakam samodhānesi: „Tadā rājā Ānando ahoṣi, assāroho Sāriputto, bhojājānīyasindhavo pana aham eva ahoṣin“ ti. Bhojājānīyajātakaṃ¹.

4. Ājaññajātaka.

Yadā yadā ti. Idam pi Satthā Jetavane viharanto ossaṭṭha-viriyaṃ eva ārabba kathesi. Taṃ pana bhikkhuṃ Satthā āmantetvā „bhikkhu pubbe paṇḍitā anāyatane pi laddhappahārā hutvā viriyaṃ akaṃsū“ ti vatvā atitāṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahma datte rajjaṃ kārente purimanayen² eva satta rājāno nagaraṃ parivārayimāsu. Ath³ eko rathikayodho⁴ dve bhātikasindhave rathe yojetvā nagarā nikkhamma cha balakotṭhake bhinditvā cha rājāno aggahesi⁵. Tasmim khane jeṭṭhakaasso pahāraṃ labhi. Rathiko ratham pesento rājadvāraṃ āgantvā jeṭṭhakabhātikam rathā mocetvā sannāhaṃ sithilaṃ katvā ekena passena nipajjāpetvā aññaṃ assaṃ samnayhituṃ⁶ āradḍho. Bodhisatto taṃ disvā puri-manayen⁷ eva cintetvā rathikaṃ pakkosāpetvā nipannako va imaṃ gātham āha:

Yadā yadā yattha yadā yattha yattha yadā yadā
ājañño kurute vegaṃ hāyanti tattha vālavā⁸ ti. 23.

Tattha yadā yadā ti pubbanhadisu yasmim yasmim kale, yatthā⁹ ti yasmim thāne magge va saṃgamasāse va. yadā ti yasmim khane. yattha yatthā ti sattanṇaṃ balakotṭhakanam vasena bahusū¹⁰ yuddhamandalesu, yadā yadā ti yasmim yasmim kale pahāraṃ laddhakāle va aladdhakāle va. ājañño kurute vegaṃ ti sārathissa cittarucitaṃ¹¹ kāraṇaṃ ajānana-sabhāvo¹² ājañño varasindhavo vegaṃ karoti vāyamaṃ viriyaṃ arabhati. hāyanti ti tattha vālavā¹³ ti tasmim vega kayiramaṇe utare valavasamkhātā¹⁴ khalumkassā hāyanti parihāyanti. tasmā tasmim rathe maṃ yeva yojeḥitū āha

Sārathi Bodhisattaṃ utṭhapetvā yojetvā sattamaṃ bala-kotṭhakaṃ bhinditvā sattamaṃ rājānaṃ ādāya rathaṃ pesento

¹ C^s -jānīya- ² C^k rathiyodho ³ C^s agahesi ⁴ C^s samnayhituṃ ⁵ C^k C^s vālavā ⁶ C^s bahu ⁷ C^p mittharucitaṃ. ⁸ C^s ajānana- ⁹ C^p ajānana- corrected to ajānana-. ¹⁰ C^s vālavā. ¹¹ C^s vālavā.

rājadvāraṃ āgantvā sindhavaṃ mocesi. Bodhisatto ekena passena nipanno purimanayen' eva rañño ovādaṃ datvā nirujjhi. Rājā tassa sarīrakiccaṃ kāretvā rathikassa¹ sammānaṃ katvā dhammena rajjaṃ kāretvā yathākammaṃ gato.

Satthā imaṃ dhammadesanāṃ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakāṃ samodhānesi: (Saccapariyosāne so bhikkhu arahatte patitthāsi) „Tadā rājā Ānandathero ahoṣi, asso Sammāsambuddho“ ti. Ājāṇṇajātakāṃ.

5. Titthajātaka.

Āññamaññehi titthehi. Idam Satthā Jetavane viharanto dhammasenāpatissa saddhivihārikāṃ ekaṃ suvaṇṇakārapubbakāṃ bhikkhūṃ ārabba kathesi. Āsayānusayaññaṃ hi Buddhānaṃ yeva hoti na aññesam. tasmā dhammasenāpati attano āsayānusayaññaṃ natthitāya saddhivihārikassa āsayānusayaññaṃ² ajānanto asubhakammaṭṭhānaṃ eva kathesi. Tassa taṃ na sappāyaṃ ahoṣi, kasmā? so kira paṭipāṭiyā pañca jāti-atāni suvaṇṇakāragehe yeva paṭisandhiṃ gaṇhi. Ath' assa dīgharattaṃ parisuddhasuvaṇṇadassanass' eva paricitattā asubhaṃ na sappāyaṃ ahoṣi. So tattha nimittamattam pi uppādetum asakkonto cattāro māse khepesi. Dhammasenāpati attano saddhivihārikassa arahattaṃ dātum asakkonto „addhā ayaṃ Buddhaveneyyo bhaviṣṣati. Tathāgatassa santikāṃ nessāmīti“ cintevā pāto va taṃ ādāya Satthu santikāṃ agamāsi. Satthā „kin nu kho Sāriputta ekaṃ bhikkhūṃ ādāya āgato 'iti“ pucchi. „Ahaṃ bhante imassa kammaṭṭhānaṃ adāsiṃ, catuḥ māsehi nimittamattam pi na uppādesi, sv-āyaṃ³ 'Buddhaveneyyo eso bhaviṣṣatīti' cintevā tumhākaṃ santikāṃ ādāya āgato“ ti. „Sāriputta katarāṃ pana te kammaṭṭhānaṃ saddhivihārikassa dinnā“ ti. „Asubhakammaṭṭhānaṃ bhagavā“ ti. „Sāriputta, n' atthi tava -attānaṃ⁴ āsayānusayaññaṃ. gaccha tram. sāyaṇhasamaye⁵ āgantvā tava saddhivihārikāṃ ādāya gaccheyyāsi“. Evaṃ Satthā therāṃ uyyojetvā tassa bhikkhussa maññāpanivāsanaṃ ca cīvaraṃ ca dāpetvā taṃ ādāya⁶ yeva piṇḍāya pavisitvā paṇītaṃ⁶ khādaniyabhōjanīyaṃ² dāpetvā mahābhikkhusaṃghaparivāro puna vihāraṃ āgantvā gandhakuṭīyaṃ divasabhāgaṃ

¹ C^s sārathikassa. ² so all three MSS. ³ C^s santānaṃ ⁴ C^k sāyaṇha-, C^s sāyaṇha- corrected to sāyaṇha-. ⁵ C^s adāsi, C^t ādā ⁶ C^s paṇītaṃ.

khepetvā sāyaṇhasamaye¹ taṃ bhikkhuṃ gahe tvā vihāracārikam²
 caramāno ambavane ekaṃ pokkharāṇi māpetvā tattha mahantaṃ
 paduminigacchaṃ tatrāpi ca mahantaṃ ekaṃ padumapupphaṃ māpetvā
 „bhikkhu imaṃ pupphaṃ olovento nisīdāhīti“³ nisīdāpetvā gandhakuṭiṃ
 pāvīsi. So bhikkhu taṃ pupphaṃ punappuna oloketi⁴. Bhagavā taṃ
 pupphaṃ jaraṃ pāpesi. Taṃ tassa passantass' eva jaraṃ patvā
 vivaṇṇaṃ ahosi. Ath' assa pariyaṇtato⁵ paṭṭhāya pattāni patantāni.
 muhuttena sabbāni patimsu. Tato kiṇṇakkhaṃ⁶ pati, kaṇṇikā va
 avasīsi. So bhikkhu taṃ passanto cintesi: „idaṃ padumapupphaṃ
 idān' eva abhirūpaṃ ahosi dassanīyaṃ, ath' assa vaṇṇo parinato⁷
 pattāni ca kiṇṇakkhaṃ ca patitaṃ kaṇṇikamattaṃ eva tṭhitaṃ, eva-
 rūpassa nāma padumassa jarā pattā. mayham sarīrassa kiṇ⁸ na
 pāpuṇissasīti, sabbe saṃkhārā aniccā“ ti vipassanaṃ paṭṭhapesi.
 Satthā „tassa cittaṃ vipassanaṃ ārūḷhaṃ“ ti nātvā gandhakuṭiyaṃ
 nisīno va obhāsaṃ pharivā imaṃ gātham āha:

Ucchinda sineham attano
 kumudaṃ sārādikaṃ va pāṇinā.
 santimaggaṃ eva brūhaya
 nibbānaṃ Sugatena desitaṃ ti. (Dhp. v. 285).

So bhikkhu gāthāpariyosāne arahattaṃ patvā „mutto vat' amhi sab-
 babbavehīti“ cintevā

So vutthavāso paripuṇṇamānaso
 khīṇāsavo antimadehadhārī⁹
 visuddhasīlo susamāhitindriyo
 cando yathā Rāhumukhā paṇutto
 Samo tataṃ¹⁰ mohamahandhakāraṃ
 vinodayiṃ sabbamalaṃ asesam
 ālokaṃ ujjotakaro pabhaṃkaro
 sahasasaraṃsī viya bhānumā¹¹ nabhe ti

ādīhi gāthāhi udānaṃ udānesi udānetvā ca pana gantvā Bhagavantam
 vandi. Thero pi āgantvā Satthāraṃ vanditvā attano saddhivihārīkaṃ
 gahe tvā agamāsi. Ayaṃ pavatti bhikkhūnaṃ antare pākātā jātā.

¹ C^v sāyaṇha-, C^s sāyāṇha-. ² C^v -cārikaṃ. ³ C^s olokesīti. ⁴ C^k parisantato, C^v parisantato corrected to parinato. ⁵ C^k C^s kiṇṇakkhaṃ. ⁶ C^s paritato, C^v pariato. ⁷ C^k kiṇ. ⁸ C^v -dhārī. ⁹ C^k nataṃ.

Bhikkhū dhammasabhāyam Dasabalassa guṇe vaṇṇayamānā nisīdimsu: „āvuso Sāriputtathero āsayānusayañāṇassa¹ abhāvena attano saddhivihārikassa āsayam na jānāti. Satthā pana natvā ekadivaseṇ² eva tassa saha paṭisambhidāhi arabhattam adāsi. aho Buddhā nāma mahānubhāvā³ ti. Satthā āgantvā paññattāsane nisīditvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchi. „Na Bhagavā aññāya tumhākaṃ nēva pana dhammasenāpatino saddhivihārikassa āsayānusayañāṇakathāyā“ ti. Satthā „na bhikkhave etaṃ acchariyam, sv-āham etarahi Buddhō hutvā tassa āsayam jānāmi. pubbe p' āhan tassa āsayam jānāmi yevā“ ti vatvā atītam āhari:

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatto rajjam kāresi. Tadā Bodhisatto taṃ rājānam atthe ca dhamme ca anusāsati. Tadā rañño maṅgalassanahānatitthe aññataram vaḷavam⁴ khaḷumkam nahāpesum. Maṅgalasso vaḷavena⁵ nahāpitatittham otariyamāno⁶ jigucchitvā otaritum na icchi. Assagopako⁷ gantvā rañño ārocesi: „deva maṅgalasso tittham otaritum na icchatīti“. Rājā Bodhisattam pesesi: „gaccha paṇḍita, jānāhi kena kāraṇena asso tittham otariyamāno na otaratīti“⁸. Bodhisatto „sādhu devā“ 'ti nadītiram gantvā assam oloketvā nirogabhāvassa⁹ natvā „kena nu kho kāraṇena ayaṃ imam tittham na otaratīti“ upadhārento „paṭhamataram ettha añño nahāpito bhavissati, ten' esa jigucchiyamāno tittham na otarati¹⁰ maññe“ ti cintetvā assagopake pucchi: „hambho¹¹ imasmim titthe kam paṭhamam nahāpayitthā“ 'ti. „Aññataram vaḷavassam¹² sāmīti“. Bodhisatto „esa attano siṅgāratāya jigucchanto ettha nahāyitum na icchati, imam aññasimim titthe nahāpetum vaṭṭatīti“¹³ tassa āsayam natvā „bho assagopaka, sappimadhupphānitābhisamkhatam¹⁴ pāyāsam pi tāva punappuna bhuñjantassa titti hoti, ayaṃ asso bahuvāre idha titthe nahāto, aññam pi tāva nam¹⁵

¹ C^s -ñānasa, C^k ñānassa ² C^k C^s vaḷavam ³ C^s vala- ⁴ C^k C^s otarimāno

⁵ C^k assa assagopako, C^s assa assagopako corrected to assagopako. ⁶ C^k otarītīti corrected to otaratīti, C^s otarītīti corrected to otaratīti. ⁷ so all three MSS. ⁸ C^s otarīti. ⁹ C^s hambho. C^s omits hambho ¹⁰ all three MSS. vaddha-tīti. ¹¹ C^k -tāhisamkhatam. C^s sasappimadhupphānitābhisamkhatam ¹² C^k C^s tam.

titttham otāretvā nahāpetha ca pāyetha cā“ 'ti vatvā imaṃ
gātham āha:

Aññamaññehi tittthehi assaṃ pāyehi sārathi,
accāsanassa puriso pāyāsassa pi tappatīti. 24.

Tattha aññamaññehi aññehi aññehi. pāyehi desanāsīsam etaṃ
nahāpehi¹ ca pāyehi cā ti attho, accāsanassa 'ti karanatthe sāmivacanam,
atiasanena atibhuttana ti attho pāyāsassa pi tappatīti sappiādiabhi-
samkhatena madhurapāyāsena tappati titttho hoti dhāto suhito na puna bhuñjitu-
kāmatā āpajjati. tasmā ayaṃ pi asso imasmiṃ tittthe nibaddhanahānena² pari-
yattim āpanno bhavissati, aññattha taṃ³ nahāpethā ti

Te tassa vacanaṃ sutvā assaṃ aññatitttham otāretvā
pāyesuṃ c' eva nahāpesuṃ ca⁴. Bodhisatto assassa pāṇīyaṃ
pivivā nahānakāle rañño santikaṃ agamāsi. Rājā „kiṃ tāta
asso nahāto ca pīto cā“ ti. „Ama devā“ 'ti. „Paṭhamam
kimkāraṇā na icchatīti“. „Iminā nāma pakārena“ 'ti sabbam
ācikkhi. Rājā „evarūpassa tiracchānassāpi nāma āsayam jānāti,
aho paṇḍito“ ti Bodhisattassa mahantaṃ yasaṃ datvā jīvita-
pariyosāne yathākammaṃ gato. Bodhisatto pi yathākamam
eva gato.

Satthā „na bhikkhave ahaṃ etassa idān' eva āsayam jānāmi,
pubbe pi jānāmi yevā“ ti imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā anusandhim
ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā maṅgalasso ayaṃ bhikkhu
ahosi. rājā Anando, paṇḍitaamacco pana aham evā“ 'ti. Titttha-
jātakaṃ.

6. Mahilāmukhajātaka.

Purāṇacorānaṃ vaco nisammā ti. Idam Satthā Velu-
vane viharanto Devadattaṃ ārabba kathesi. Devadatto Ajā-
tasattukumāraṃ pasādetvā lābhasakkāraṃ nippādesi⁵. Ajātasattu-
kumāro Devadattassa Gayāsīse vihāraṃ kāretvā nānaggarasehi tivassi-

¹ all three MSS. nahāpeti. ² C^v nibandha-. ³ C^v aññattha na taṃ corrected
to aññatitttham na taṃ. ⁴ C^k C^o omit ca, C^v pāyesuṃ ce nahāpesuṃ ca cor-
rected to pāyesuṃ ca nahāpesuṃ ca. ⁵ C^v nippādesi.

kagandhasālībhōjanassa divase divase pañca thālipākasatāni abbhari. Lābhasakkārāṃ nissāya Devadattassa parivāro mahanto jāto. Devadatto parivārena saddhūṃ vihāre yeva hoti. Tena samayena Rājagaha-vāsikā dve saḥāyā. Tesu eko Satthu santike pabbajito, eko Devadattassa. Te aññamaññaṃ tasmim̐ tasmim̐ thāne pi passanti vihārāṃ gantvāpi passanti yeva. Ath' ekadivasāṃ Devadattassa nissitako itarāṃ āha: „āvuso kiṃ tvaṃ devasikāṃ sedehi muccamānehi piṇḍāya carasi, Devadatto Gayāsīnavihāre nisīditvā va nānaggarasehi subhōjanāṃ bhuñjati. evarūpo upāyo n' atthi. kiṃ tvaṃ dukkhaṃ anubhosi. kiṃ te pāto va Gayāsīnāṃ āgantvā sauttaribhaṅgaṃ yāguṃ pivitvā atthārasavidhaṃ khajjakāṃ khādītva nānaggarasehi subhōjanāṃ bhuñjitum na vaṭṭatitī". So punappuna vuccamāno gantukāmo hutvā tato paṭṭhāya Gayāsīnāṃ gantvā bhuñjitvā bhuñjitvā kālass' eva Veluvanaṃ āgacchati. So sabbakāle paṭicchādetum nāsakkhi, „Gayāsīnāṃ gantvā Devadattassa paṭṭhapitaṃ bhattaṃ bhuñjatitī" na cirass' eva pākato jāto. Atha naṃ saḥāyā pucchimsu: „saccaṃ kira tvaṃ āvuso Devadattassa paṭṭhapitaṃ bhattaṃ bhuñjasitī". „Ko evam āhā" 'ti. „Asuko ca asuko cā" 'ti. „Saccaṃ ahaṃ āvuso Gayāsīnāṃ gantvā bhuñjāmi, na pana me Devadatto bhattaṃ deti, aññe¹ manussā dentitī". Avuso. Devadatto Buddhānaṃ paṭikaṇṭako. dussilo Ajātasattum pasādetvā adhammena attano lābhasakkārāṃ uppādesi, tvaṃ evarūpe niyyānikasāsane pabbajitvā Devadattassa adhammena uppannaṃ bhojanaṃ bhuñjasi, ehi taṃ Satthu santikāṃ nessāmā" 'ti tam bhikkhūṃ ādāya dhammasabhaṃ āgamimsu. Satthā disvā va „kiṃ bhikkhave etaṃ bhikkhūṃ avicchantāṃ ñeva ādāya āgat' atthā" 'ti. „Āma bhante, ayaṃ bhikkhu tumhākāṃ santike pabbajitvā Devadattassa adhammena uppannaṃ bhojanaṃ bhuñjatitī". „Saccaṃ kira tvaṃ bhikkhu Devadattassa adhammena uppannaṃ bhojanaṃ bhuñjasitī". „Na bhante Devadatto mayhaṃ deti. aññe² manussā denti, tam ahaṃ bhuñjāmitī". Satthā „mā bhikkhu ettha parihāraṃ kari, Devadatto anācāro dussilo.³ kathaṃ hi nāma tvaṃ idha pabbajitvā mama sāsanaṃ bhajanto yeva Devadattassa bhattaṃ bhuñjasi, nicca-kālam pi bhajanasīlako va tvaṃ diṭṭhe diṭṭhe yeva bhajasitī"³ vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahmadatte rājjaṃ kārente Bodhisatto tassa amacco ahosi. Tadā rañño Mahilāmukho

¹ C^a añña   ² instead of yam aññe?   ³ C^v bhuñjasitī.

nāma maṅgalahatthi¹ ahosi silavā ācārasampanno, na kiñci vihettheti. Ath' ekadivasam tassā sālāya samīpe rattibhāga-samanantare corā āgantvā tassa avidūre nisinnā corā mantam mantayimsu: „evam ummaggo bhinditabbo, evam sandhicchedakammaṃ kattabbaṃ, ummaggaṃ ca sandhicchedaṃ ca maggasadisam tittasadisam nijjaṭam niggumbaṃ katvā bhaṇḍaṃ harituṃ vaṭṭati, harantena māretvā va haritabbaṃ, evam utthātuṃ samattho nāma na bhavissati, corena ca nāma silācārayuttena na bhavitabbaṃ, kakkhaleṇa² pharusena sāhasikena bhavitabbaṃ“ ti evam mantetvā aññamaññaṃ uggaṇhāpetvā agamaṃsu. Eten' eva upāyena punadivase pīti bahudivase tattha āgantvā mantayimsu. So tesam vacanam sutvā „maṃ sikkhāpentīti“ saññāya „idāni mayā kakkhaleṇa³ pharusena sāhasikena bhavitabbaṃ“ ti tathārūpo va⁴ ahosi, pāto va āgataṃ hatthigopakaṃ soṇḍāya gahetvā bhūmiyaṃ pothetvā māresi, aparaṃ pi tathā aparaṃ pi tathā ti āgatāgataṃ māreti⁵ yeva. „Mahilāmukho ummattako jāto diṭṭhadiṭṭhe māreti⁶ti“ rañño ārocayimsu. Rājā Bodhisattaṃ paṇi: „gaccha paṇḍita, jānāhi kena kāraṇena so duṭṭho jāto“ ti. Bodhisatto gantvā tassa sarīre rogābhāvaṃ natvā „kena nu kho kāraṇen' esa duṭṭho jāto“ ti upadhāretvā „addhā avidūre kesañci vacanam sutvā 'maṃ ete⁶ sikkhāpentīti' saññāya duṭṭho jāto“ ti sanṇitthānaṃ katvā hatthigopake pucchi: „atthi nu kho hatthisālāsamīpe⁷ rattibhāge kehici kiñci kathitapubbaṃ“ ti. „Āma sāmī, corā āgantvā kathayimsū“ ti. Bodhisatto gantvā rañño ārocesi: „deva, añño hatthissa sarīre vikāro n' atthi, corānaṃ kathaṃ sutvā duṭṭho jāto“ ti. „Idāni kiṃ kātuṃ vaṭṭatīti⁸“. „Sīlavante samaṇabrāhmaṇe hatthisālāyaṃ nisidāpetvā sīlacārakathaṃ kathetuṃ vaṭṭatīti⁸“. „Evaṃ kārehi tātā“ ti. Bodhisatto sīlavante samaṇabrāhmaṇe hatthisālāya nisidāpetvā

¹ C^k -hatthim. ² C^k kakkhalena, C^s kakkhalena. ³ C^s -lena. ⁴ C^s ca. ⁵ C^k māresiti. ⁶ C^k eke. ⁷ C^v -sāla-. ⁸ C^s vaddhatīti.

„sīlakathanā kathetha bhante“ ti āha. Te hatthissa avidūre nisinnā „na koci parāmasitabbo na māretabbo, sīlācārasampannena khantimettānuddayayuttena bhavitum vaṭṭatīti“¹ sīlakathanā kathayimāsu. So taṃ sutvā „maṃ ete sikkhāpenti, ito dāni paṭṭhāya sīlavatā bhavitabban“ ti sīlavā ahoṣi. Rājā Bodhisattāṃ pucchī: „kiṃ tāta sīlavanto jāto“ ti. Bodhisatto „āma devā ‘ti, evarūpo duṭṭhahatthi paṇḍite missāya porāṇakadhamme yeva patitṭhito“ ti vatvā imaṃ gātham āha:

Purāṇacorāṇa² vaco nisamma
 Mahilāmukho pothayam ānucārī,
 susaṇṇatānaṃ hi vaco nisamma
 gajuttamo sabbagūṇesu atṭhā ti. 25.

Tatha purāṇacorāṇaṃ ti purāṇacorāṇam, nisammā ti sutvā, pathamam corāṇaṃ vacanaṃ sutvā ti atṭho. Mahilāmukho ti hatthinimukheṇa sadisamukho, yathā va³ mahiṇa purato olokīyamāṇa sobhati na pacchato tathā so pi purato olokīyamāṇo sobhati. tasma Mahilāmukho ti ‘ssa nāmaṃ akāmsu. pothayam ānucārīti⁴ pothayanto mārento⁵, ānucārī ayaṃ eva va pātho susaṇṇatānaṃ ti sutthu saṇṇatānaṃ sīlavantaṃ, gajuttamo ti uttamagaṇo mangalahatthi. sabbagūṇesu atṭha ti sabbesu porāṇakagūṇesu patitṭhito

Rājā „tiracchānagatassāpi āsayāṃ jānātīti“⁶ Bodhisattassa mahantaṃ yasaṃ adāsi. So yāvatāyukam thatvā saddhiṃ Bodhisattena yathākammaṃ gato.

Satthā „pubbe pi tvam bhikkhu diṭṭhaditṭhake va bhajī. corāṇaṃ vacanaṃ sutvā core bhajī, dhammikānaṃ vacanaṃ sutvā dhammike bhajīti“ imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakam samodhānesi. „Tadā Mahilāmukho vipakkhasevakabhikkhu ahoṣi. rājā Anando. amacco pana gham evā“ ti. Mahilāmukhajātakam.

7. Abhiṇṇahajātaka.

Nālaṃ kabalam padātave ti. Idam Satthā Jetavane viharanto ekaṃ upāsakaṃ ca mahallakatheraṇ ca ārabha

¹ C^o vaddhatīti ² C^o purāṇacorāṇa, C^o purāṇacorāṇam ³ C^o C^o vām, ⁴ C^o C^o pothayam ānucārīti ⁵ C^o mārento, ⁶ C^o jānāsītīti

kathesi. Sāvattiyaṃ kira dve sahāyakā. Tesu¹ eko pabbajitvā devasikāṃ itarassa gharaṃ gacchati. So tassa bhikkhaṃ datvā sayam pi bhuñjitvā ten' eva saddhiṃ vihāraṃ āgantvā² yāva suriyass' atthaṃgamā allāpasallāpena nisīditvā nagaraṃ pavisati. Karo pi naṃ yāva nagaradvāraṃ anugantvā nivattati. So tesāṃ vissāso bhikkhūnaṃ antare pākaṭo jāto. Ath' ekadivasaṃ bhikkhū tesāṃ vissāsakatham kathentā dhammasabbhāyaṃ nisīdīmsu. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchi. Te „imāya nāma bhante“ ti kathayīmsu. Satthā „na bhikkhave ime idān' eva vissāsikā, pubbe pi vissāsikā ahesun“ ti atītaṃ āhari:

Atīte Bārānasiyaṃ Brahmadatte rajjaṃ kārente Bodhisatto amacco ahosi. Tadā eko kukkuro maṅgala-hatthisālaṃ gantvā maṅgalahatthissa bhuñjanaṭṭhāne patitāni bhattasitthāni khādati. So ten' eva bhojanena saṃvattamāno⁴ maṅgalahatthissa vissāsiko jāto hatthiss' eva santike bhuñjati. Ubho pi vinā vattitum na sakkonti. So hatthino soṇḍāya gahetvā aparāparaṃ karonto kīlāti. Ath' ekadivasaṃ eko gāmikamanusso hatthigopakassa mūlaṃ datvā taṃ kukkuraṃ ādāya attano gāmaṃ agamāsi. Tato paṭṭhāya so hatthi kukkuraṃ apassanto n' eva khādati na pivati na nahāyati. Taṃ atthaṃ rañño ārocayīmsu. Rājā Bodhisattaṃ pahini: „gaccha paṇḍita, jānāhi kiṃkāraṇā hatthi evaṃ karotīti“. Bodhisatto hatthisālaṃ gantvā hatthissa dhummanabhāvaṃ űatvā „imassa sarīre rogo na paññāyati, kenaci pan' assa saddhiṃ mitta-santhavena bhavitabbaṃ, taṃ apassanto esa maññe⁵ sokā-bhibhūto“ ti hatthigopake pucchi: „atthi nu kho imassa kenaci saddhiṃ vissāso“ ti. „Ama sāmi, ekena sunakhena saddhiṃ balavā mettīti“. „Kahaṃ so etarahīti“. „Ekena manussena nīto“ ti. „Jānātha pan' assa nivāsanaṭṭhānaṃ“ ti. „Na jānāma sāmīti“. Bodhisatto rañño santikaṃ gantvā „n' atthi deva hatthissa koci ābādho, ekena pan' assa sunakhena saddhiṃ

¹ C^v te etesu. ² C^v gantvā. ³ C^s -sittāni corrected to sitthāni. ⁴ C^v saṃvaddhamāno. ⁵ C^k C^s mañño.

balavavissāso, taṃ apassanto na bhuñjati maññe“ ti vatvā
imaṃ gātham āha:

Nālaṃ kabalaṃ padātave
na ca piṇḍaṃ na kuse, na ghaṃsitum,
maññāmi: abhiñhadassanā
nāgo sineham akāsi kukkure ti. 26.

Tattha nālaṃ ti na samattho, kabalaṃ ti bhojanakāle paṭhamam eva
dinnam katukakabalaṃ, padātave ti padātave¹ sandhivasena ākāralopo² vedi-
tabbo, gahetun ti attho, na piṇḍaṃ ti vaddhetvā dīyamānam hatthapiṇḍam pi
nālaṃ gahetum, na kuse ti khādanatthāya dinnāni tināni pi nālaṃ gahetum,
na ghaṃsitum ti nahāpiyamano saṭṭham pi ghasitum³ nālaṃ; evaṃ yam yaṃ
so hatthi kātum na samattho taṃ sabbaṃ rañño ārocetvā tassa asamatthabhāve
attanā sallakkhitakāraṇaṃ ārocento maññāmi⁴ti adim āha.

Rājā tassa vacanaṃ sutvā „idāni kiṃ kātabbam paṇḍita“
ti pucchī. „Amhākaṃ kira maṅgalahatthissa sahāyasunakhaṃ
eko manusso gahetvā gato, yassa ghare taṃ sunakhaṃ passanti
tassa ayaṃ nāma daṇḍo“ ti bheriṃ carāpetha⁵ devā“ ti. Rājā
tathā kāresi. Taṃ pavattiṃ sutvā so puriso sunakhaṃ vis-
sajjesi. Sunakho vegena gantvā hatthisantikam eva agamāsi.
Hatthi⁶ taṃ soṇḍāya gahetvā kumbhe ṭhapetvā roditvā pari-
devitvā kumbhā otāretvā tena bhutte pacchā attanā bhuñji.
„Tiracchānagatassa āsayaṃ jānāti“ rājā Bodhisattassa ma-
hantaṃ yasaṃ adāsi.

Satthā „na bhikkhave ime idān’ eva vissāsikā, pubbe pi vis-
sāsikā“ ti imaṃ dhammadeśanaṃ āharitvā catusaccakathāya vini-
vaṭṭetvā⁷ anusandhiṃ ghaṭetvā jātakam samodhānesi: (Idaṃ catusacca-
kathāya vinivaṭṭan nāma sabbajātakesu pi atthi yeva, mayam pana
naṃ yath’ assa ānisaṃso paññāyati tatth’ eva dassayissāma) „Tadā
sunakho upāsako ahoṣi, hatthi mahallako thero, amaccapaṇḍito pana
aham eva ahoṣin“ ti. Abhiñhajātakam.

¹ C^o padātave corrected to pādātave. ² C^o akāra-. ³ C^o ghasitum corrected
to ghaṃsitum. ⁴ C^o heridvārāpetha, (C^o bheriicarapetha corrected to -carāpetha.
⁵ C^o C^o hatthi ⁶ C^o vinivaddhetva.

8. Nandivisālaajāta.

Manuññam eva bhāseyyā¹ ti. Idam Satthā Jetavane viharanto chabbaggiyānam bhikkhūnam omasavādam ārabha katesi. Tasmim hi samaye chabbaggiyā kalaham karontā pesale bhikkhū khumśenti vāmhenti ovijjhanti dasahi akkosavatthūhi akkosanti. Bhikkhū Bhagavato ārocesum. Bhagavā chabbaggiye pakkosāpetvā „saccam kira bhikkhave“ ti pucchitvā „saccan“ ti vutte vigarahitvā „bhikkhave pharusā vācā nāma tiracchānagatānam pi amanāpā, pubbe pi eko tiracchānagato attānam pharusena samudācarantaṃ sahasaṃ parājesīti“ vatvā atitān āhari:

Atīte Gandhāraratthe Takkaśilāyaṃ Gandhārarājā¹ rajjam kāresi. Bodhisatto goyoniyam nibbatti. Atha nam taruṇavacchakakāle² yeva eko brāhmaṇo godakkhinā-dāyakānam³ santikam gantvā goṇam⁴ labhitvā Nandivisālo ti nāmaṃ katvā puttattāhane tthapetvā sampiyāyamāno yāgu-bhattādini datvā posesi. Bodhisatto vayappatto cintesi: „aham iminā brāhmaṇena kicchena paṭijaggito, mayā ca⁵ saddhim sakala-Jambudīpe añño samadhuro gono⁶ nāma n' atthi, yaṃ nūnāham attano balam dassetvā brāhmaṇassa posāvaniyam dadeyyam“ ti. So ekadivasam brāhmaṇam āha: „gaccha brāhmaṇa ekam govittakam seṭṭhim upasamkamitvā 'mayham balivaddo atibaddhasakaṭasataṃ pavatṭetīti'⁷ vatvā sahasaṃ abbhutaṃ karohīti“. So brāhmaṇo seṭṭhiṃ saddhim santikam gantvā katham samuṭṭhāpesi: „imasmiṃ nagare kassa goṇā⁸ thāma-sampannā“ ti. Atha nam seṭṭhi „asukassa asukassa cā“⁹ ti vatvā „sakalanagare pana amhākam goṇehi¹⁰ sadiso n' atthīti“ āha. Brāhmaṇo „mayham eko goṇo“¹¹ atibaddham sakataṭasataṃ pavatṭetum samattho atthīti“ āha. Seṭṭhi gahapati „kuto evarūpo goṇo“¹² ti āha. Brāhmaṇo „mayham gehe atthīti“. „Tena hi abbhutaṃ karohīti“. „Sādhu karomīti“ sahasaṃ

¹ C' -vacchaka- corrected to -vaccha-. ² C' -dakkhina-, C^k -dakkhina-. ³ C^k C' omīti goṇam, C^s goṇam. ⁴ C^k omīti ca, C^s va. ⁵ C^k C^s gono. ⁶ all three MSS. | avatṭetīti. ⁷ C^k C' gona. ⁸ C^k C' gonehi. ⁹ C^k C^s gono. ¹⁰ C^s gono

abbhutaṃ akāsi. So sakatasataṃ vālikasakkharapāsāṇānaṃ yeva pūretvā paṭipāṭiyā ṭhapetvā sabbāni akkhabandhanayottena ekato bandhitvā Nandivīsālaṃ nahāpetvā gandhena pañcaṅgulim datvā kaṇṭhe mālaṃ pīlandhitvā¹ purimasakaṭadhure ekakam eva yojetvā sayam dhure nisīditvā patodaṃ ukkhipitvā² „aṇja³ kūṭa vahassu kūṭā“ ti āha. Bodhisatto „ayam mam akūṭaṃ kūṭavādena samudācaratīti“ cattāro pāde thambhe viya niccale katvā atthāsi. Setṭhi taṃ khaṇaṃ ñeva brāhmaṇaṃ sahaṣsaṃ āharāpesi. Brāhmaṇo sahaṣsaṃ parājito goṇaṃ muñcitvā gharāṃ gantvā sokābbhibhūto nipajji. Nandivīsālo caritvā āgato brāhmaṇaṃ sokābbhibhūtaṃ disvā upasaṃkamitvā „kiṃ brāhmaṇa niddāyasīti“ āha. „Kuto me niddā sahaṣsaṃ parā-jitassā“ ti. „Brāhmaṇa mayā ettakaṃ kālāṃ tava gehe vasantena atthi kiñci bhājanam vā bhinnapubbaṃ koci vā madditapubbo atthāne vā pana uccārapassāvo katapubbo“ ti. „N⁴ atthi tātā“ ti. „Atha mam kasmā kūṭavādena samudā-carasi, tav⁵ eso doso, mayhaṃ doso n⁶ atthi, gaccha tena saddhiṃ dvīhi sahassehi abbhutaṃ karohi, kevalaṃ mam akūṭaṃ kūṭavādena na samudācarā“ ti. Brāhmaṇo tassa vacanaṃ sutvā gantvā dvīhi sahassehi abbhutaṃ katvā puri-manayen⁷ eva sakatasataṃ atibandhitvā Nandivīsālaṃ maṇḍetvā purimasakaṭadhure yojesi. kathaṃ yojesiṭi yugaṃ dhure niccalaṃ bandhitvā ekāya koṭiyā Nandivīsālaṃ yojetvā ekaṃ kotim dhurayottena palivethetvā yugakotiṃ ca akkhāni pādaṃ ca nissāya muṇḍarukkhadandakaṃ datvā tena yottena niccalam bandhitvā thapesi, evaṃ hi kate⁸ yugaṃ etto vā ito vā na gacchati, sakkā hoti eka⁹ eva goṇena ākaḍḍhituṃ. Ath¹⁰ assa brāhmaṇo dhure nisīditvā Nandivīsālaṃ pitthiṃ parimajjitvā „aṇja bhadra vahassu bhadrā“ ti āha. Bodhisatto atibaddhaṃ sakatasataṃ ekavegen¹¹ eva ākaḍḍhitvā pacchāṭṭhitaṃ sakataṃ

¹ C¹ pīlandhitva ² C¹ C² aṇjana. U¹ aṇjana corrected to aṇja ³ C¹ evaṃ kate, C² tavam hi kate corrected to tathā hi kate

puratothitasakatassa thāne thapesi. Govittakasetthi parājito brāhmaṇassa dve sahaṣṣāni adāsi, aññe pi manussā Bodhisattassa bahum¹ dhanam adamsu, sabbaṃ brāhmaṇass' eva ahoṣi. Evaṃ Bodhisattaṃ nissāya bahum¹ dhanam labhi.

Satthā „na bhikkhave pharusavacanāṃ nāma kassaci manāpan“ ti chabbaggiye garahitvā sikkhāpadaṃ paññāpetvā abhisambuddho hutvā imaṃ gātham āha:

Manuññam eva bhāseyya nāmanuññam kudācanam,
manuññam bhāsamānassa garuṃ bhāram udaddhari,
dhanāṃ ca naṃ alabbhesi⁴, tena c' attamano ahū 'ti. 27.

Tattha manuññam eva bhāseyyā ti parena saddhiṃ bhāsamāno catu-dosaviraḥitaṃ madhuraṃ² manāpaṃ sanhaṃ mudukaṃ piyavacanam eva bhāseyya, garuṃ bhāram udaddharīti Nandivisālabalivaddo amanāpaṃ bhāsamānassa bhāram anuddharitvā pacchā manāpaṃ piyavacanāṃ bhāsamānassa brāhmaṇassa garuṃ bhāram udaddhari, uddharitvā kaḍḍhitvā pavatteṣi³ attho, dakāro paṇ' ettha vyaññanasandhivasena padasandhikāro.

Iti Satthā manuññam eva bhāseyyā ti imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā brāhmaṇo Ānando ahoṣi, Nandivisālo pana aham evā“ 'ti. Nandivisāljātakaṃ.

9. Kanhajātaka.

Yato yato garu dhuraṇ ti. Idam Satthā Jetavane viharanto yamakapāṭihāriyaṃ ārabha kathesi. Tam saddhiṃ devorohaṇena Terasanipāte Sarabhamigajātake āvibhavissati. Sammā-sambuddho pana yamakapāṭihāriyaṃ katvā devaloke vasitvā mahā-pāvāraṇāya Saṃkassanagare oruḥha mahantena parivārena Jetavanaṃ pavitte⁴. Bhikkhū dhammasabhāyaṃ saṇṇipatitā „āvuso, Tathāgato nāma asamadhuro, Tathāgatena vūlham dhuraṃ añño vahitum samattho nāma n' atthi, cha satthāro 'mayam eva pāṭihāriyaṃ karissāma. mayam eva pāṭihāriyaṃ karissāma' 'ti vatvā ekam pi pāṭihāriyaṃ na akaṃsu, aho Satthā asamadhuro“ ti Satthu guṇakatham⁵ kathentā nisīdimsu. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sanni-

¹ C^o bahu. ² C^o C^o madhura, C^o madhura corrected to madhuraṃ. ³ all three MSS. pavaddhesīti. ⁴ so all three MSS ⁵ C^o guṇamkatham.

sinnā“ ti pucchi. „Na bhante aññāya evarūpāya nāma tumhākam eva guṇakathāyā“ ti. Satthā „bhikkhave, idāni mayā vūlham¹ dhuraṃ ko vahissati, pubbe tiracchānayanīyaṃ nibbatto pi ahaṃ attanā sama-dhuraṃ kañci nālatthan“ ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadatte rajjaṃ kārente Bodhisatto goyoniyaṃ paṭisandhiṃ gaṇhi. Atha naṃ sāmikā taruṇavacchakakāle yeva ekissā mahallikāya ghare vasitvā nivāsavetanam² paricchinditvā adamsu. Sā taṃ yāgu-bhattādīhi³ paṭijaggamānā puttattṭhāne ṭhapetvā vaḍḍhesi. So Ayyakākāḷako⁴ t' eva paññāyittha, vayappatto ca⁵ añjanavanno hutvā gāmagonehi saddhiṃ carati, silācārasampanno ahosi. Gāmadārakā siṅgesu pi kaṇṇesu pi galesu pi gahetvā olambanti, naṅgutṭhe pi gahetvā kilanti, piṭṭhiyaṃ pi nisidanti. So ekadivasam cintesi: „mayhaṃ mātā duggatā, maṃ puttattṭhāne ṭhapetvā dukkhena posesi, yaṃ nūnāhaṃ bhatin katvā imaṃ duggatabhāvato moceyyāmīti“. So tato paṭṭhāya bhatin upadhārento carati. Ath' ekadivasam eko satthavāhaputto pañcahi sakaṭasatehi visamatitthaṃ sampatto. Tassa goṇā sakaṭāni uttāretuṃ na sakkonti, pañcasu sakaṭasatesu goṇā yugaparamparāya yojitā ekam pi sakaṭam uttāretuṃ nā-sakkhimsu. Bodhisatto pi gāmagorūpehi saddhiṃ titthasamīpe carati. Satthavāhaputto pi gosuttavittako, so „atthi nu kho etesaṃ gunnaṃ antare imāni sakaṭāni uttāretuṃ samattho usabhājānīyo⁶“ ti upadhārayamāno Bodhisattaṃ disvā „ayaṃ ajānīyo⁷ sakkhissati mayhaṃ sakaṭāni uttāretuṃ, ko nu kho assa sāmiko“ ti gopēlake pucchi: „ko nu kho bho imassa sāmiko, ahaṃ imaṃ sakaṭe yojetvā sakaṭesu uttāritesu vetanaṃ dassāmīti“. Te āhaṃsu⁸: „gahetvā naṃ yojettha, n' atthi imassa imasmiṃ ṭhāne sāmiko“ ti. So taṃ nāsāya rajjukena ban-

¹ C^k vūlhā, C^v culhaṃ, C^s vūlhaṃ. ² C^k -vetana, C^v -vetana corrected to -vetanaṃ, C^s vetanato. ³ C^s -dīhi. ⁴ C^s -kālako. ⁵ C^s va. ⁶ C^s -jānīyo. ⁷ C^v ajānīyyo. ⁸ C^k C^v ahaṃsu.

dhitvā kaḍḍhento cāletum nāsakkhi. Bodhisatto kira „bhatiyā kathitāya gamissāmīti“ na agamāsi. Satthavāhaputto tassā-dhippāyaṃ űatvā „sāmi tayā pañcasu sakaṭasatesu uttāritesu ekasakaṭassa dve kahāpaṇāni bhatim katvā sahaṣṣaṃ dassā-mīti“ āha. Tadā Bodhisatto sayam eva agamāsi. Atha naṃ purisā sakatesu yojesuṃ. Atha naṃ ekavegen' eva ukkhipitvā thale patitṭhāpesi, eten' upāyena sabbasakaṭāni uttāresi. Satthavāhaputto ekassa sakaṭassa ekaṃ katvā pañca satāni bhaṇḍikaṃ katvā tassa gale bandhi. So „ayaṃ mayhaṃ yathā-paricchinnaṃ¹ bhatim na deti, na dāni 'ssa gantum dassāmīti“ gantvā sabbapurimassa sakaṭassa purato maggaṃ nivāretvā atṭhāsi², apanetum vāyamantāpi naṃ apanetum nāsakkhiṃsu. Satthavāhaputto „jānāti maññe esa attano bhatiyā űnabhāvaṃ“ ti ekasmiṃ sātake³ sahaṣṣaṃ bhaṇḍikaṃ bandhitvā „ayaṃ te sakaṭuttaraṇabhatīti“ gīvāya laggesi. So sahaṣṣabhaṇḍikaṃ ādāya mātu santikaṃ agamāsi. Gāmadārakā „kiṃ nāṃ' etaṃ Ayyakākāḷassa⁴ gale“ ti Bodhisattassa santikaṃ āgacchanti. So te anubandhitvā dūrato va palāpento mātu santikaṃ gato. Pañcannaṃ pana sakaṭasatānaṃ uttāritattā rattehi akkhihi kilantarūpo paññāyittha. Upāsikā⁵ tassa gīvāya sahaṣṣattha-vikaṃ disvā „tāta ayaṃ te kahaṃ laddhaṃ“⁶ ti gopāladārake pucchitvā tam atthaṃ sutvā „tāta kiṃ ahaṃ tayā laddhabhatiyā jīvitukāmā, kiṃkāraṇā evarūpaṃ dukkhaṃ anubhosīti“⁷ vatvā Bodhisattaṃ uṇhodakena nahāpetvā sakalasarīraṃ telena makkhetvā pāṇiyaṃ⁷ pāyetvā sappāyabhojanaṃ bhojetvā jīvita-pariyosāne saddhiṃ Bodhisattena yathākammaṃ gatā.

Satthā „na bhikkhave Tathāgato idān' eva asaṃadhuro, pubbe pi asaṃadhuro yevā“ ti imaṃ dhammaḍesaṇaṃ āharitvā anusandhiṃ ghaṭetvā abhisambuddho hutvā imaṃ gāthaṃ āha:

¹ C^s -cchinnā. ² C^k atṭhāsīti. ³ C^v sākate corrected to sakate. ⁴ C^s -kāḷassa.

⁵ C^k uvāsikā, C^v upāvāsikā corrected to upāsikā. ⁶ so all three MSS. instead of laddhā. ⁷ C^s pāṇiyaṃ.

Yato yato garu dhuraṃ yato gambhīravattani
tad' assu kaṇhaṃ yuñjanti sv-āssu taṃ vahate dhuraṃ ti. 28.

Tattha yato yato garu dhuraṃ ti yasmiṃ yasmiṃ thāne dhuraṃ
garuṃ¹ bhārikam hoti aññe balivaddā ukkhipitum na sakkonti, yato gambhī-
ravattanīti, vattanti etthā 'ti vattani, maggass' etam nāmaṃ, yasmiṃ thāne
udakacikkhallamahantatāya vā visamacchinnaatatabhāvena vā maggo gambhīro
hotīti attho, tadassu kaṇhaṃ yuñjantīti, assū ti nipātamattaṃ, tadā
kaṇhaṃ yuñjantīti attho, yadā dhuraṃ ca garuṃ² hoti maggo ca gambhīro tadā
aññe balivadda apanetvā kaṇham eva yojentīti vuttam hoti, svāssu taṃ
vahate dhuraṃ ti, etthāpi assū 'ti nipātamattam eva, so taṃ dhuraṃ
vahaṭīti attho.

Evam Bhagavā „tadā bhikkhave kaṇho va taṃ dhuraṃ
vahaṭīti“ dassetvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakam samodhānesi: „Tadā
mahallikā Uppalavaṇṇā ahoṣi, Ayyakākālako³ pana aham evā“ ti.
Kaṇhajātakam.

10. Muṇikajātaka.

Mā muṇikassā⁴ 'ti. Idam Satthā Jetavane viharanto
thullakumārikapalobhanam ārabba kathesi. Taṃ Terasanipāte
Cullanāradakassapajātake āvibhavissati. Satthā pana taṃ bhikkhum
„saccaṃ kira tvaṃ bhikkhu ukkaṇṭhito“ ti pucchi. „Ama bhante“
ti. „Kiṃ nissāyā“ 'ti. „Thullakumārikapalobhanam bhante“ ti.
Satthā „bhikkhu, esā tava anattakārikā, pubbe pi tvaṃ imissā
vivāhadivase jīvitakkhayaṃ patvā mahājanassa uttaribhaṇḍabhāvaṃ
patto“ ti vatvā atītam āhari:

Atīte Bārāṇasiyam Brahma datte rajjaṃ kāreṇṇe
Bodhisatto ekasmiṃ gāmake ekassa kuṭumbikassa gehe
goyoniyam nibbatti Mahālohitō ti nāmena. Kaniṭṭhabhātāpi
'ssa Cullalohito nāma ahoṣi. Te yeva dve bhātike nissāya
tasmiṃ kule kammadhuraṃ vaḍḍhati. Tasmiṃ pana kule ekā
kumārikā atthi. Taṃ eko nagaravāsikulaputto attano puttassa
vāreti⁵. Tassā mātāpitāro kumārikāya vivāhakāle „āgatānaṃ

¹ C^s C^v garu. ² C^s guruṃ. ³ C^k ayakikakālako corrected to ayakakālako,
C^s ayakhikakālako, C^v ayakakhikkālako. ⁴ C^s muni-. ⁵ C^v vāresi.

pāhunakānaṃ uttaribhaṅgo bhavissatīti¹“ yāgubhattaṃ datvā Muṇikaṃ² nāma sūkaraṃ posesuṃ. Taṃ disvā Cullalohito bhātaraṃ pucchi: „imasmim̐ kule kammadhuraṃ vaḍḍhamānaṃ ambe dve bhātike nissāya vaḍḍhati, ime pane amhākaṃ tiṇapalālādīn' eva denti, sūkaraṃ yāgubhattena posenti, kena nu kho kāraṇeṃ esa etaṃ labhatīti³“. Ath' assa bhātā „tāta Cullalohita, mā tvaṃ etassa bhojanaṃ pihayi, ayaṃ sūkaro maraṇabhattaṃ⁴ bhuñjati, 'etissā hi kumārikāya vivāhakāle āgatānaṃ pāhunakānaṃ uttaribhaṅgo bhavissatīti' ime etaṃ sūkaraṃ posenti, ito kātipāhass' accayena te manussā āgamissanti, atha naṃ sūkaraṃ pādesu gahetvā kaḍḍhentā heṭṭhāmañcato nīharitvā jīvitakkhayaṃ pāpetvā pāhunakānaṃ sūpavyañjanaṃ kāriyamānaṃ passissasīti⁵“ vatvā imaṃ gātham āha:

Mā Muṇikassa⁴ pihayi, āturannāni⁵ bhuñjati,
appossukko bhusaṃ khāda, etaṃ dīghāyulakkhanaṃ ti. 29.

Tattha mā Munikassa⁴ pihayīti Muṇikassa⁶ bhojane piham mā uppādesi, esa subhojanam bhuñjatīti mā Munikassa⁶ pibayi, kadā nu kho aham pi evaṃ sukhito bhaveyyaṃ ti mā Munikabhāvaṃ⁴ patthayi, ayaṃ pi āturannāni bhuñjatīti āturannānīti maraṇabhojanāni, appossukko bhusaṃ khādā 'ti tassa bhojane nirussukko hutvā attanā laddhaṃ bhusaṃ khāda, etaṃ dīghāyulakkhanaṃ ti etaṃ dīghāyubbhāvassa kāraṇaṃ

Tato na cirass' eva te manussā āgamimsu. Muṇikaṃ ghātetvā nānappakārehi paciṃsu. Bodhisatto Cullalohitaṃ āha: „diṭṭho te tāta Muṇiko“ ti. „Diṭṭham me bhātika Muṇikassa⁴ bhojanaphalaṃ, etassa bhattato satagūṇena sahasa-gūṇena amhākaṃ tiṇapalālabbhusamattāṃ eva uttamaṃ ca anavajjaṃ ca dīghāyulakkhanaṃ ca“ ti.

Satthā „evaṃ kho tvaṃ bhikkhu pubbe pi imaṃ kumārikaṃ nissāya jīvitakkhayaṃ patvā mahājanassa uttaribhaṅgikabhāvaṃ

¹ C^k C^v bhavissasīti. ² C^k munikam. ³ C^v -bhatte. ⁴ C^s muni-. ⁵ C^v āturannāni corrected to āturannāni, C^k C^s āturannāni. ⁶ C^k C^s muni-.

gato“ ti imam dhammadesanam āharitvā saccāni pakāsesi. Sacca-pariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotāpatti-phale patiṭṭhāsi. Satthāpi anusandhiṃ ghaṭetvā jātakam samodhānesi: „Tadā Muṇikasūkarō¹ ukkaṇṭhitabhikkhu ahoṣi, thullakumārīkā sā eva, Cullalohito Ānando, Mahālohito pana aham evā“ ti. Muṇikajātakam¹. Kuruṅga-vaggo tatiyo.

4. KULĀVAKAVAGGA.

1. Kulāvakajātaka.

Kulāvakā ti. Idam Satthā Jetavane viharanto aparissāvetvā pāṇīyaṃ pītaṃ bhikkhuṃ ārabha kathesi. Sāvattitho kira dve saḥāyakā daharā bhikkhū janapadam gantvā ekasmiṃ phāsukatṭhāne yathājñāsayaṃ vasitvā „Sammasambuddham passissāmā“ ti puna tato nikkhamitvā jetavanābhimukhā pāyimsu. Ekassa hatthe parissāvanam atthi, ekassa n' atthi. dve pi ekato pāṇīyaṃ parissāvetvā pivanti. Te ekadivasam vivadam akaṃsu. Parissāvanasāmiko itarassa parissāvanam adatvā sayam eva pāṇīyaṃ parissāvetvā pivi. Itaro pana parissāvanam alabhitvā pipāsam sandhāretum asakkonto aparissāvetvā pāṇīyaṃ pivi. Te ubho pi anupubbena Jetavanam āgantvā Satthāram vanditvā nisīdīmsu. Satthā sammodaniyaṃ katham katvā „kuto āgat“ atthā“ ti pucchi. „Bhante mayam Kosalajanapade ekasmiṃ gāmake vasitvā tato nikkhamitvā tumhākaṃ dassanattāya āgatā“ ti. „Kacci pana samaggā āgat“ atthā“ ti. Aparissāvanako āha: „ayam bhante antarāmagge mayā saddhiṃ vivadam katvā parissāvanam na² dāsīti.“ Itaro „ayam bhante aparissāvetvā va jānam sappāṇakam udakam pivīti“ āha. „Saccam kira tvaṃ bhikkhu jānam sappāṇakam udakam pivīti“. „Āma bhante aparissāvita“ udakam pītam mayā“ ti. Satthā „bhikkhu pubbe paṇḍitā devanagare rajjam kārentā³ yuddhaparājita samuddapitṭhena palāyantā issariyaṃ nissūya 'pāṇavadham na karissāmā' ti tāva mahantaṃ yasaṃ paricajjivā supaṇṇapotakānam jīvitaṃ datvā ratham nivattayīmsu“ ti vatvā atītaṃ āhari:

1. Cfr. Dhammapada p 186. ¹ C^o muni-. ² C^o nā. ³ C^o k^o C^o karento.

Atīte Magadharatṭhe Rājagahe eko Magadharājā rajjam karesi. Tadā Bodhisatto yathā etarahi Sakko purime attabhāve Magadharatṭhe Macalagāmake nibbatti evaṃ tasmiṃ yeva Macalagāmake mahākulassa putto hutvā nibbatti, nāmagahanādivase c' assa Maghakumāro tv-eva nāmaṃ akaṃsu. So vayappatto Maghamāṇavo ti paññāyittha. Ath' assa mātāpitāro samānājātiyaṃ kulato dārikaṃ ānayiṃsu. So putta-dhītāhi vaḍḍhamāno dānapati¹ ahoṣi, pañca sīlāni rakkhāti. Tasmiṃ ca gāme tiṃsa² eva kulāni honti, te ca tiṃsa kulamanussā ekadivasaṃ gāmamajjhe thatvā gāmakammaṃ karonti. Bodhisatto tṭhitatṭhāne pādehi paṃsuṃ viyūhitvā taṃ padesaṃ ramaṇiyaṃ katvā atṭhāsi, ath' añño eko āgantvā tasmiṃ tṭhāne tṭhito. Bodhisatto aparaṃ tṭhānaṃ ramaṇiyaṃ katvā atṭhāsi, tatthāpi añño tṭhito. Bodhisatto aparaṃ pi aparaṃ pīti sabbesaṃ³ pi tṭhitatṭhānaṃ⁴ ramaṇiyaṃ katvā aparena samayena tasmiṃ tṭhāne maṇḍapaṃ kāresi, maṇḍapaṃ pi apanetvā sālāṃ kāresi, tattha phalakāsanāni santharitvā paṇiyacātiṃ tṭhapesi. Aparena samayena te pi tiṃsa jānā⁵ Bodhisattena samānacchandā ahesuṃ. Te Bodhisatto pañcasu⁶ silesu patitṭhāpetvā tato paṭṭhāya tehi saddhiṃ puññāni karonto vicarati. Te pi ten' eva saddhiṃ puññāni karontā kālāss' eva vutṭhāya vāsipharasumusalahatthā catumahāpathādīsu⁷ musalena pāsāṇe ubbattetvā pavatṭenti⁸, yānānaṃ akkhapaṭighātarukkhe haranti, visamaṃ samaṃ karonti, setuṃ attharanti, pokkharaniyo khaṇanti⁹, sālāṃ karonti, dānāni denti, sīlāni rakkhanti, evaṃ yebhuyyena sakalagāmaṃvāsino Bodhisattassa ovāde thatvā sīlāni rakkhāsiṃsu. Atha nesaṃ gāmaḥhojako cintesi: „ahaṃ pubbe etesu suraṃ pivantesu paṇātipātādīni karontesu cāṭikahāpaṇādivasena c' eva daṇḍabalivasena ca dhanāṃ labhāmi, idāni pana Magho māṇavo 'sīlāni rakkhāpemi' tesāṃ paṇātipātādīni

¹ so all three MSS. ² C^k C^s sabbesaṃ. ³ C^k tṭhitatṭhitatṭhānaṃ ⁴ C^k jātā corrected to jātā, C^v jānā corrected to jānā. ⁵ C^k pañcā. ⁶ C^k C^v -pathādīsu.

⁷ C^k C^s pavaddhenti, C^v pavaddhenti corrected to pavatṭenti. ⁸ C^v nesaṃ

kātuṃ na deti, idāni pana te pañca sīlāni rakkhāpessāmīti“
 kuddho rājānaṃ upasaṃkamitvā „deva bahū¹ corā gāmaghāta-
 kādini karontā vicarantīti“ āha. Rājā tassa vacanaṃ sutvā
 „gaccha, te ānehīti“ āha. So gantvā sabbe pi te bandhitvā
 ānetvā „ānītā deva corā“ ti rañño ārocesi. Rājā tesam kam-
 maṃ asodhetvā va „hatthinā te maddāpethā“² 'ti āha. Tato
 sabbe pi te rājaṅgaṇe nipajjāpetvā hatthim ānayaṃsu. Bodhi-
 satto tesam ovādaṃ adāsi: „tumhe sīlāni āvajjetha, pesuñña-
 kārake ca raññe ca hatthimhi ca attano sarīre ca ekasadisam
 eva mettaṃ bhāvēthā“³ 'ti. Te tathā akaṃsu. Atha nesam
 maddanattāya hatthim upanesuṃ. So upanīyamāno⁴ pi na
 upagacchati, mahāviraṇaṃ viravitvā palāyati. Aññaṃ aññaṃ
 hatthim ānayaṃsu. Te pi tath' eva palāyīṃsu. Rājā „etesam
 hatthe kiñci osadhaṃ bhavissatīti“ cintetvā „vicinathā“⁵ 'ti
 āha. Vicinantā adisvā⁶ „n' atthi devā“⁷ 'ti ākaṃsu. „Tena
 hi kiñci mantaṃ parivattessanti, pucchatha te: 'atthi vo pari-
 vattanamantā“⁸ ti. Rājapurisā pucchīṃsu. Bodhisatto „atthīti“
 āha. Rājapurisā „atthi kira devā“⁹ 'ti ārocayīṃsu. Rājā sabbe
 pi te pakkosāpetvā „tumhākaṃ jānanamantaṃ kathethā“¹⁰ 'ti
 āha. Bodhisatto avoca: „deva añño amhākaṃ manto nāma n'
 atthi, amhe pana tiṃsamattā janā pāṇaṃ na hanāma, adinnaṃ
 nādiyāma, micchā na carāma, musāvādaṃ na kathema, majjaṃ
 na pivāma, mettaṃ bhāvēma, dānaṃ dema, maggaṃ samaṃ
 karoma, pokkharaniyo khanāma¹¹, sālaṃ kārema¹², ayaṃ amhā-
 kaṃ manto ca parittaṃ ca vaḍḍhiṃ¹³ cā“¹⁴ 'ti. Rājā tesam
 pasanno pesuññakāraṇakassa sabbaṃ gehavibhavaṃ taṃ ca tesāṃ¹⁵
 ñeva dāsaṃ katvā adāsi, taṃ hatthiṃ ca gāmaṃ ca tesāṃ¹⁶
 ñeva adāsi. Te tato paṭṭhāya yathāruciyaṃ puññaṃ karontā
 „catumahāpathe mahantaṃ¹⁷ sālaṃ kāressāmā“¹⁸ 'ti vaḍḍhakim
 pakkosāpetvā sālaṃ paṭṭhapesuṃ, mātugāmesu pana viga-

¹ C^o bahu ² all three MSS. upanīyamano. ³ C^o ādisvā. ⁴ C^k C^o khanāma.

⁵ C^k karema. C^o karoma. ⁶ so all three MSS. ⁷ C^k C^o tesam. ⁸ C^k ma-
 hattham ⁹ C^k C^o karessāmā.

tacchandatāya tassā sālāya mātugāmānaṃ pattim nādaṃsu. Tena samayena Bodhisattassa gehe Sudhammā Cittā Nandā Sujātā ti catasso itthiyo honti. Tāsu Sudhammā vaḍḍhakinā saddhiṃ ekato hutvā „bhātika imissā sālāyaṃ maṃ jeṭṭhikaṃ karohīti“ vatvā lañcaṃ adāsi. So „sādhū“ 'ti sampaticchitvā paṭhamam eva kaṇṇikarukkhaṃ sukkhāpetvā tacchetvā vijjhivā kaṇṇikaṃ niṭṭhapetvā¹ vatthena palivethetvā ṭhapesi. Atha sālāṃ niṭṭhapetvā² kaṇṇikāropanakāle „aho³ ayyā ekaṃ na ka-rimhā“ 'ti āha. „Kin nāma hoti“. „Kaṇṇikā laddhuṃ vaṭṭa-tīti“. „Hotu, āharissāmā“ 'ti. „Idāni chinnarukkheṇa kātum na sakkā, pubbe yeva chinditvā tacchetvā vijjhivā ṭhapita-kaṇṇikā laddhuṃ vaṭṭatīti“. „Idāni kiṃ kātābbaṃ“ ti. „Sace kassaci gehe niṭṭhapetvā¹ ṭhapitavikkāyikakaṇṇikā atthi sā pariyesitabbā“ ti. Te pariyesantā Sudhammāya gehe disvā mūlena na labhiṃsu. „Sace maṃ sālāya pattikaṃ karotha dassāmīti“ vutte pana „mayāṃ mātugāmānaṃ pattim na damhā“ 'ti āhaṃsu. Atha ne vaḍḍhaki⁵ āha : „ayyā tumhe kiṃ ka-thetha, ṭhapetvā Brahmaloکاṃ aññaṃ mātugāmarahitaṭṭhānaṃ nāma n' atthi, gaṇhatha kaṇṇikaṃ, evaṃ sante ambhakaṃ kammaṃ niṭṭhaṃ gamissatīti“. Te „sādhū“ 'ti kaṇṇikaṃ gahetvā sālāṃ niṭṭhapetvā āsanaphalakāni santharivā pānī-yacāṭiyo⁶ ṭhapetvā yāgubhattaṃ nibandhiṃsu, sālāṃ pākārena parikkhipitvā dvāraṃ yojetvā anto pākāre vālukaṃ⁷ ākiritvā bahi pākāre tālapantiṃ⁸ ropesuṃ. Cittāpi tasmiṃ ṭhāne uyyānaṃ kāresi, „pupphūpagaphalūpagarukkho⁹ asuko nāma tasmiṃ n' atthīti“ nāhosi. Nandāpi tasmiṃ yeva ṭhāne pokkharaniṃ kāresi pañcavaṇṇehi pādumehi sañchannaṃ ra-maṇiyaṃ. Sujātā kiñci na¹⁰ akāsi. Bodhisatto „mātu upaṭṭhā-naṃ pitu upaṭṭhānaṃ kule jeṭṭhāpacāyikakammaṃ saccavācaṃ

¹ C^k niṭṭhāpetvā. ² C^k C^v niṭṭhāpetvā. ³ C^k aho. ⁴ C^v sarimbā. ⁵ so all three MSS. ⁶ C^s pāniya-. ⁷ C^s vālukaṃ. ⁸ C^v -pauniṃ. ⁹ C^s pupphupaga-phalupaga-. ¹⁰ C^k omits na.

apharusavācaṃ apisunavācaṃ¹ maccheravinayan²“ ti imāni
satta vatapadāni pūrevā

Mātāpettibharaṃ³ jantuṃ kule jeṭṭhāpacāyinaṃ
saṇhaṃ sakhilasambhāsaṃ pesuneyyappahāyinaṃ⁴
Maccheravinaye yuttaṃ saccaṃ kodhābhibhuṃ naraṃ
taṃ ve devā tāvatiṃsā āhu sappuriso itīti

evaṃ pasamsiyabhāvaṃ āpajjivā jīvitapariyosāne tāvatiṃsa-
bhavane Sakko va⁵ devarājā hutvā nibbatti. Te pi 'ssa saḥāyā
tatth' eva nibbattiṃsu. Tasmiṃ kāle tāvatiṃsabhavane asurā
paṭivasanti. Sakko devarājā „kiṃ no sādharmaṇena rajjena“
'ti asure dibbapānaṃ pāyevā matte samāne pādesu gahetvā
Sinerupapāte khipāpesi. Te asurabhavanam eva sampā-
puṇṇṃsu. Asurabhavanam nāma Sinerussa heṭṭhimatale tāva-
tiṃsadevalokappamāṇam eva, tattha devānaṃ pāricchattako
viya Cittapātali⁶ nāma kappatṭhiyarukkho hoti. Te Cittapātaliyā
pupphitāya jānanti: „nāyaṃ ambhakaṃ devaloko, devalokasmiṃ
hi pāricchattako pupphatīti“. Atha te „jara-Sakko amhe
matte katvā mahāsamuddapiṭṭhe khipitvā ambhakaṃ devana-
garam gaṇhi“. Te „mayam⁷ tena saddhiṃ yujjhivā ambhakaṃ
devanagaram eva gaṇhissāmā“ 'ti pipillikā viya thambhaṃ
Sineruṃ anusaṇcaramānā utṭhahiṃsu. Sakko „asurā kira
utṭhitā“ ti sutvā samuddapiṭṭhe yeva abbhuggantvā yujjhamāno
tehi parājito diyaḍḍhayaḍḍhayanāsatikena Vejayantarathena dakkhiṇa-
samuddassa matthakamatthakena palāyituṃ āraddho. Ath'
assa ratho samuddapiṭṭhena vegena gacchanto Simbalivanaṃ⁸
pakkhanto⁹. Tassa gaṇanāmagge Simbalivanaṃ⁶ tālavanaṃ
viya chijjivā chijjivā samuddapiṭṭhe patati. Supaṇṇapotakā
samuddapiṭṭhe parivattentā mahāravaṃ raviṃsu. Sakko Mā-
taliṃ pucchi: „samma Mātali, kiṃsaddo nāma esa, atikaruṇo

¹ C^k -suna-, C^v -sūna-. ² C^s C^k taṃ maccheravinayaṃ. ³ C^s -haraṃ, C^v -hāram.

⁴ C^k pesuneyya-. ⁵ C^s ca, C^v va added. ⁶ C^v -pātali. ⁷ C^s C^v mayan. ⁸ C^s simbalī- ⁹ C^k pakkhante.

ravo vattatīti“ . „Deva tumhākaṃ rathavegavicuṇṇite Simbalivane patante supaṇṇapotakā maraṇabhayaatajjitā ekaviravaṃ viravantīti“. Mahāsatto „samma¹ Mātali², mā amhe nissāya ete kilamantu, na mayaṃ issariyaṃ nissāya pāṇavadhakammaṃ karoma, etesaṃ pana atthāya mayaṃ jīvitaṃ pariccajivā asurānaṃ dassāma, nivattay’ etaṃ rathan“ ti vatvā imaṃ gātham āha:

Kulāvakā Mātali Simbalismiṃ
 īsāmukhena parivajjayassu,
 kāmaṃ cajāma asuresu pāṇaṃ,
 mā-y-ime dijā vikulāvā ahesun ti. 30.

Tattha kulāvakā ti supaṇṇapotakā, Mātali³ sārathīṃ āmantesi, Simbalismiṃ ti passa ete simbalirokkhe⁴ olambantā tthitā ti dasseti, īsāmukhena parivajjayassu⁵ ‘ti ete etassa rathassa īsāmukhena yathā na haññanti eva te parivajjayassu, kāmaṃ cajāma asuresu pāṇaṃ ti yadi amhesu asurānaṃ pāṇaṃ cajantesu etesaṃ sotthi hoti kāmaṃ⁶ cajāma ekaṃsaṃ⁷ eva mayaṃ asuresu amhākaṃ pāṇaṃ⁸ cajāma, māyime dijā vikulāvā ahesun ti ime pana dijā ime garulapotakā viddhastavicuṇṇitakulāvakatāya⁹ vikulāvā mā ahesuṃ mā amhākaṃ dukkhaṃ etesaṃ uparikkhipa, nivattaya nivattaya rathan ti.

Mātali⁷ saṃgāhako tassa vacanaṃ sutvā rathaṃ nivattetvā aññena maggena devalokābhimukhaṃ akāsi. Asurā pana taṃ nivattayamānaṃ eva disvā „addhā aññehi pi cakkavālehi Sakkā āgacchanti, balaṃ labhivā ratho nivatto bhavissatīti“ maraṇabhayaabhītā palāyivā asurabhavanaṃ eva pavisiṃsu. Sakko pi devanagaraṃ pavisitvā dvīsu devalokesu devagaṇeṇa parivuto nagaramajjhe atthāsi. Tasmiṃ khaṇe paṭhaviṃ bhinditvā yojanasahassubbedho Vejayantapāsādo utthahi. Vijayante utthitattā Vejayanto t’ eva nāmaṃ akaṃsu. Atha Sakko puna asurānaṃ anāgamanatthāya pañcasu tṭhānesu ārakkhaṃ tṭhapesi, yaṃ sandhāya vuttaṃ:

¹ C^s sammā. ² C^s C^r mātālī. ³ C^s simbalī-. ⁴ C^s kāmaṃ. ⁵ C^s pāṇaṃ.

⁶ C^v viddhvasta- ⁷ C^s mātālī.

Antarā dvinnam¹ ayujjhapurānam
 pañcavidhā ṭhapitā abhirakkhā:
 uragakaroṭi payassa ca hāri²
 madanayutā caturo ca mahantā ti.

Dve nagarāni pi yuddhena gahetuṃ asakkuneyyatāya ayujjhapurāni nāma jātāni devanagaraṇi ca asuranagaraṇi ca. yadā hi asurā balavantā honti atha devehi palāyitvā devanagaraṇi pavisitvā dvāre pihite asurānaṃ sataśahassam pi kiñci kātum na sakkoti³, yadā devā balavantā honti atha asurehi palāyitvā asuranagaraṇassa dvāre pihite Sakkānaṃ sataśahassam pi kiñci kātum na sakkoti⁴. iti imāni dve nagarāni ayujjhapurāni nāma Nesaṃ antarā etesu uragādīsu pañcasu thānesu Sakkena rakkhā ṭhapitā Tattha uragasaddena nāgā gahitā, te udaye balavantā honti, tasmā Sinerussa pathamālinde⁵ tesam ārakkhā, karotisaddena supannā gahitā. tesam kira karoti nāma pāuabhojanāni, tena nāmam labhimsu. dutiyālinde⁶ tesam ārakkhā, payassa hārisaddena kumbhandā gahitā, dānavarakkhasā kir⁷ ete, tatiyālinde⁸ tesam ārakkhā, madanayutasaddena yakkhā gahitā, visamacārino kir⁹ ete yuddhamsondā⁷, catutthālinde⁶ tesam ārakkhā, caturo ca mahantā ti cattāro mahārājāno vuttā, pañcamālinde⁶ tesam ārakkhā, tasmā yadā asurā kupitā āvilacittā devapurāni upayanti pañcavidhesu yaṃ girino pathamam paribhandaṃ taṃ uragū paribhūya titthanti, evaṃ sesesu sesā

Imesu pana pañcasu thānesu ārakkhaṃ ṭhapetvā Sakko⁸ devānam indo⁹ dibbasampattiṃ anubhavamāne Sudhammā cavitvā tass⁹ eva pādapariṇāṇikā hutvā nibbatti, kaṇṇikāya dinnanissandena c⁹ assā pañcayojanasatikā Sudhammā nāma devamanisabhā udapādi, yathā dibbasetacchattassa hetthā yojanappamāne kañcanapallāṇike¹⁰ nisinnā Sakko devānam indo devamanussānaṃ kattabbakiccāni karoti. Cittāpi cavitvā tass⁹ eva pādapariṇāṇikā hutvā nibbatti, uyyānassa karaṇanissandena c⁹ assā Cittalatāvanāni nāma uyyānaṃ udapādi. Nandāpi cavitvā tass⁹ eva pādapariṇāṇikā hutvā nibbatti, pokkharāṇinissandena¹¹ c⁹ assā Nandā nāma pokkharāṇi udapādi. Sujātā

¹ C^v dinnam. ² C^v hāri. ³ C^s sakkonti. ⁴ C^s sakkonti corrected to sakkoti. ⁵ C^s -linde. ⁶ C^s C^v -linde. ⁷ C^v yuddhasondā. ⁸ so all three MSS., instead of Sakke? ⁹ so all three MSS., instead of inde? ¹⁰ C^v -pallāṇike. ¹¹ C^s C^v pokkharāṇi-.

pana kusalakamassa akatattā ekasmiñ araññe kandarāya bakasakuṇikā hutvā nibbattā. Sakko „Sujātā na paññāyati, kattha nu kho nibbattā“ ti āvajjento disvā tattha gantvā taṃ ādāya devalokaṃ gantvā tassā ramaṇiyaṃ devanagaraṃ Sudhammaṃ devasabhaṃ Cittalatāvanaṃ Nandāpokkharāṇiṃ ca dassetvā „etā kusalaṃ katvā mayhaṃ pādapariċārikā hutvā nibbattā, tvaṃ pana kusalaṃ akatvā tiracchānayaṇiyaṃ nibbattā, ito paṭṭhāya sīlaṃ rakkhā“ ¹ti taṃ ovaditvā pañcasu sīlesu paṭiṭṭhapetvā¹ tatth' eva netvā vissajjesi. Sāpi tato paṭṭhāya sīlaṃ rakkhati. Sakko katipāhaccayena „sakkā nu kho sīlaṃ rakkhitu“ ti gantvā maccharūpena uttāno hutvā purato nipajji. Sā „matamacchako“ ti saññāya sīse aggahesi, maccho naṅguṭṭhaṃ² cālesi, atha naṃ „jīvati, maññe“ ti vissajjesi. Sakko „sādhū sādhū, sakkhissasi sīlaṃ rakkhitu“ ti agamāsi. Sā tato cutā Bārānasiyaṃ kumbhakāragehe nibbatti. Sakko „kahaṃ³ nu kho nibbattā“ ti tattha nibbattabhāvaṃ nātvā suvaṇṇa-elālūkānaṃ⁴ yānakaṃ pūretvā majjhe gāmassa mahallakavesena nisīditvā „elālūkāni⁵ gaṇhatha, elālūkāni⁵ gaṇhathā“ ⁶ti ugghosesi. Manussā āgantvā „dehi tātā“ ⁷ti āhaṃsu. „Ahaṃ sīlaṃ⁷ rakkhakānaṃ demi, tumhe sīlaṃ rakkhathā“ ⁸ti. „Mayaṃ sīlaṃ nāma na jānāma, mūlena dehīti“. „Na mayhaṃ mūlena attho, sīlarakkhakānaṃ⁹ űevāhaṃ dammīti“. Manussā „koci ayaṃ lālako“¹⁰ ti pakkamiṃsu. Sujātā taṃ⁹ pavattiṃ sutvā „mayhaṃ ānītaṃ bhavissatīti“ cintetvā gantvā „dehi tātā“ ti āha. „Sīlaṃ rakkhasi amma“ ti. „Āma rakkhāmīti“. „Idaṃ mayā tuyhaṃ eva atthāya ābhatan“ ti saddhiṃ yānakena gehadvāre ṭhapetvā pakkāmi. Sāpi yāvajjivaṃ sīlaṃ rakkhitvā tato cutā Vepacittiyassa asurindassa dhītā hutvā nibbatti, silānisamsena abhirupā ahoṣi. So tassā vayappattakāle „mayhaṃ dhītā attano cittarucitaṃ sāmikaṃ gaṇhatu“ ¹¹ti asure sanni-

¹ C^o paṭiṭṭhapetvā. ² C^o naṅgu-. ³ C^o kahaṃ. ⁴ C^o svannalūkānaṃ. ⁵ C^o elālūkāni. ⁶ C^o sīla. ⁷ C^k sīlaṃ-. ⁸ C^o elālūko. ⁹ C^k naṃ.

pātesi. Sakko „kahaṃ nu sā nibbattā“ ti olovento tattha nibbattabbhāvaṃ nātvā „Sujātā cittarucitaṃ sāmikaṃ gaṇhantī¹ maṃ gaṇhissatīti“ asuravaṇṇaṃ māpetvā tattha agamāsi. Sujātā² alaṃkaritvā sannipātattṭhānaṃ ānetvā „cittarucitaṃ sāmikaṃ gaṇhā“ ti āhaṃsu. Sā oloventī³ Sakkaṃ disvā pubbe pi sinehavasena „ayam me sāmiko“ ti aggahesi. So taṃ devanagaraṃ ānetvā aḍḍhatiyānaṃ nāṭakakoṭṭhinaṃ jeṭṭhikaṃ katvā yāvātāyukaṃ tathā yathākammaṃ gato.

Satthā imaṃ dhammaḍḍesanaṃ āharitvā „evaṃ bhikkhave pubbe paṇḍitā devaraḍḍjaṃ kārayamānā attano jīvitaṃ pariccajantāpi pāṇātipātānaṃ na karāṃsu, tvaṃ nāma evarūpe niyyānikasāsane pabbajitvā aparissāvitaṃ sappākaṃ uḍakaṃ pivissasīti“ taṃ bhikkhuṃ garahitvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātaṃ samodhānesi: „Tadā Mātali saṃgāhako ānando ahoṣi, Sakko pana aham evā“ ti. Kulāvakaḍḍjātakaṃ.

2. Naccajātaḍḍaka.

Rudāṃ manuññaṃ ti. Iḍaṃ Satthā Jetavanaṃ viharanto ekaṃ bahubhaṇḍikaṃ bhikkhuṃ ārabba kathesi. Vatthuṃ heṭṭhā Devadhammajātakaṃ vuttasadisam eva. Satthā taṃ bhikkhuṃ „saccaṃ kira tvaṃ bhikkhu bahubhaṇḍo“ ti pucchi. „Āma bhante“ ti. „Kimkāraṇā tvaṃ bahubhaṇḍo jāto“ ti. So ettaṃ sutvā va kuddho nivāsanapārūpanaṃ⁴ chaḍḍetvā⁵ „iminā dāni nīharena vicarāmiti“ Satthu purato naggo aṭṭhāsi. Manussā dhi⁶ dhīti āhaṃsu. So tato palāyitvā hīnāyāvatto. Bhikkhū dhammasabbhāyaṃ sannisinṇā „Satthu nāma purato evarūpaṃ karissasīti“ tassa agunakathaṃ kathesum. Satthā āgantvā „kāya nu ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinṇā“ ti bhikkhū pucchi. „Bhante ‘so hi nāma bhikkhu tumhākaṃ purato catuparistamaḍḍje hirottappaṃ pahāya gāmadārako viya naggo tathā⁷ manusshe jigucchiyamāno hīnāya vattitvā sāsaṇā parihīno’ ti tassa agunakathāya nisinn’ amhā“ ti. Satthā „na bhikkhave idān’ ev’ eso⁸ bhikkhu hirottappābhāvena ratanaśāsaṇā parihīno, pubbe itthiratanapaṭilābhato pi parihīno yevā“ ti vatvā atītaṃ āhari:

¹ Ck Cv gaṇhanti, Cs gambanti. ² all three MSS. sujātā. ³ all three MSS. oloventi. ⁴ Ck -pārūpanaṃ. ⁵ Cs chaḍḍetvā. ⁶ Cv dhi. ⁷ Cs gāmadārako viya naggo viya hutvā. ⁸ Ck idānevaso.

Atīte paṭhamakappe catuppadā Sīham rājānaṃ akāṃsu,
macchā Ānandamacchaṃ, sakuṇā Suvannaḥaṃsaṃ. Tassa
pana Suvannaṛājahāṃsassa dhītā haṃsapotikā abhirūpā ahoṣīti
so tassā varaṃ adāsi. Sā attano cittarucitaṃ sāmikaṃ
vāresi. Haṃsarājā tassā varaṃ datvā Himavante sabbasakuṇe
sannipātāpesi. Nānappakārā¹ haṃsamorādayo sakunagaṇā samā-
gantvā ekasmiṃ mahante pāsāṇatale sannipatiṃsu. Haṃsarājā
„attano cittarucitaṃ sāmikaṃ āgantvā gaṇhatū“² ti dhītaraṃ
pakkosāpesi. Sā sakunasaṃghaṃ oloketi³ maṇivaṇṇagīvaṃ
citrapekkhuṇaṃ⁴ morāṃ disvā „ayaṃ me sāmiko hotū“⁵ ti
rocesi. Sakunasaṃghā morāṃ upasaṃkamitvā āhaṃsu: „samma
mora ayaṃ rājadhītā ettakānaṃ sakunānaṃ majjhe sāmikaṃ
rocenti⁶ tayi ruciṃ uppādesīti“. Moro „ajjāpi tāva me balaṃ
na passaṣīti“⁷ atituṭṭhiyā⁸ hirottappaṃ bhinditvā tāva mahato
sakunasaṃghassa majjhe pakkhe pasāretvā naccituṃ ārabhi,
naccanto appaṭicchanno ahoṣi. Suvannaḥaṃsarājā lajjito imassa
n' eva ajjhattasamuṭṭhānā hiri atthi na bahiddhāsamuṭṭhānaṃ
ottappaṃ, nāssa bhinnahirottappaṃ mama dhītaraṃ dassāmīti“
sakunasaṃghamajjhe imaṃ gātham āha:

Rudam⁹ manuṇṇaṃ rucirā ca piṭṭhi
veluriyavaṇṇūpanibhā ca gīvā
vyāmaṃmattāni ca pekkhuṇāni,
naccena te dhītaraṃ no dadāmīti. 31.

Tattha rudam manuṇṇaṃ ti, takārassa dakāro kato, rudam manāpam,
vassitasaddo madhuro ti attho, rucirā ca piṭṭhīti piṭṭhi⁷ pi te citrā c' eva
sobhanā ca, veluriyavaṇṇūpanibhā ti veluriyamanivaṇṇasadisā, vyāma-
mattānīti ekavyāmapamānāni, pekkhuṇānīti piṇṇāni, naccena te dhī-
taraṃ no dadāmīti hirottappaṃ bhinditvā naccitabbāven' eva te evarūpassa
nillajjassa dhītaraṃ no dadāmīti vatvā

Haṃsarājā tasmiṃ yeva parisamajjhe attano bhāginey-
yahaṃsapotakassa dhītaraṃ adāsi. Moro haṃsapotikaṃ ala-

¹ C^v -kārānaṃ, C^s -kāra. ² all three MSS. oloketi. ³ C^k -pekuṇaṃ, C^s -peku-.
nam. ⁴ all three MSS. rocenti. ⁵ C^v atuṭṭhiyā. ⁶ C^k C^s rudam. ⁷ C^s C^v piṭṭhi.

bhitvā lajjitvā tato va uṭṭhahitvā palāyi. Haṃsarājāpi attano vasanaṭṭhānam eva gato.

Satthā „na bhikkhave idān' ev' esa hirottappaṃ bhinditvā ratanaśāsanā parihīno, pubbe itthiratanapaṭilābhato pi parihīno yevā“ 'ti imaṃ dhammadeśanaṃ āharitvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakam samodhānesi: „Tadā moro bahubhaṇḍiko ahoṣi, haṃsarājā pana aham evā“ 'ti. Naccajātakam.

3. Sammodamānajataka.

Sammodamānā ti. Idam Satthā Kapilavatthum upanissāya nigrodhārāme viharanto cumbaṭakalaham ārabha kathesi. So Kuṇḍalajātake āvibhavissati. Tadā pana Satthā nātaka āmantetvā „mahārājāno, nātakanam aṇṇamaṇṇam viggaho nāma na yutto, tiracchānagatāpi pubbe samaggakāle paccāmitte abhibhavitvā yadā vivādam āpannā tadā mahāvināsam pattā“ ti nātirājakulehi āyācito atitaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto vaṭṭakayoniyaṃ nibbattitvā anekavaṭṭakasaḥassaparivāro araṇṇe vasati. Tadā eko vaṭṭakaluddako tesam vasanaṭṭhānaṃ gantvā vaṭṭakavassitaṃ katvā tesam sannipatitabhāvaṃ nātvā tesam upari jālaṃ khipitvā pariyantesu maddanto sabbe ekato katvā pacchiṃ pūretvā gharāṃ gantvā te¹ vikkinitvā tena mūlena jīvikaṃ kappeti. Ath' ekadivasaṃ Bodhisatto te vaṭṭake āha: „ayaṃ sākuṇiko² amhākaṃ nātaka vināsaṃ pāpeti, ahaṃ ekaṃ upāyaṃ jānāmi yen' esa amhe gaṇhituṃ na sakkhissati, ito dāni paṭṭhāya etena³ tumhākaṃ upari jāle khittamatte ekeko ekekaṃ jālakkhike sīsaṃ thaṇetvā jālaṃ ukkhipitvā icchitaṭṭhānaṃ haritvā ekaṃ kaṇṭakagumbe pakkhipatha, evaṃ sante tena tena thānena palāyissāma“ 'ti. Te sabbe „sādhū“ 'ti paṭisunīṃsu. Dutiyadivase upari jālaṃ khitte⁴ Bodhisattena vuttanāyena eva jālaṃ ukkhi-

3. Cfr. J. R. A. S. December, 1870. ¹ C^o ne ² C^o C^o sakunako, C^o sakuniko.
³ C^o ete ⁴ so all three MSS.

pitvā ekasmiñ kaṇṭakagumbe khipitvā sayam heṭṭhābhāgena tato palāyimsu. Sākuṇikassa gumbato jālaṃ mocentass' eva vikālo jāto. So tucchahattho va' agamāsi. Punadivasato paṭṭhāya pi vaṭṭakā tath' eva karonti. So pi yāva suriyass' atthagamanā jālam eva mocento kiñci alabhitvā tucchahattho va gehaṃ gacchati. Ath' assa bhariyā kujjhivā „tvam divase divase tucchahattho āgacchasi, aññam pi te bahi positabbaṭṭhānaṃ atthi maññe“ ti āha. Sākuṇiko „bhadde mama aññam² positabbaṭṭhānaṃ n' atthi, api ca kho pana te vaṭṭakā samaggā hutvā caranti, mayā khittamattaṃ jālaṃ ādāya kaṇṭakagumbe khipitvā gacchanti, na kho pana te sabbakālam eva sammodamānā viharissanti, tvam mā cintayī³, yadā te vivādam āpajjissanti tadā te sabbe vādāya tava mukhaṃ hāsaya-māno āgacchissāmīti“ vatvā bhariyāya⁴ imaṃ gātham āha:

Sammodamānā gacchanti jālam ādāya pakkhino,
yadā te vivadissanti tadā ehinti me vasan ti. 32.

Tattha yadā te vivadissantīti yasmiṃ kāle te vattakā nānāladhikā nānāgahā hutvā vivadissanti kalahaṃ karissantīti attho, tadā ehinti me vasan ti tasmīṃ kāle sabbe pi te mama vasaṃ āgacchissanti, athāhaṃ te gahetvā tava mukhaṃ hāsayaṃto āgacchissāmīti bhariyaṃ samassāsesi.

Katipāhass' eva pana accayena eko vaṭṭako gocarabhūmiṃ otaranto asallakkhetvā aññassa sīsaṃ akkami⁵. Itaro „ko maṃ sīse akkamīti“ kujjhi. „Ahaṃ asallakkhetvā akkamiṃ, mā kujjhīti“ vutte pi ca kujjhi yeva. Te punappuna kathentā „tvam eva maññe jālaṃ ukkhipasīti“ aññamaññāṃ vivādaṃ karimsu. Tesu vivadantesu Bodhisatto cintesi: vivā-dake sotthibhāvo nāma n' atthi, idāṃ⁶ eva te jālaṃ no ukkhipissanti, tato mahantaṃ vināsaṃ pāpuṇissanti, sākuṇiko okāsaṃ labhissati, mayā imasmiṃ ṭhāne na sakkā vasitun“ ti so attano parisāṃ ādāya aññattha gato. Sākuṇiko pi kho

¹ C* omits va. ² Cv mamaññāṃ. ³ Cv cintayī. ⁴ C* omits bhariyāya. ⁵ C* akkami.

katipāhaccayena āgantvā vaṭṭakavassitaṃ vassitvā tesam sanni-
patitānaṃ upari jālaṃ pakkhipi. Ath' eko vaṭṭako „tuyhaṃ
kira jālaṃ ukkhipantass' eva matthake lomāni patitāni, idāni
ukkhipā“ 'ti āha. Aparo „tuyhaṃ kira jālaṃ ukkhipantass'
eva dvīsu pakkhesu pattāni patitāni, idāni ukkhipā“ 'ti āha.
Iti tesam „tvam ukkhipā“ 'ti vadantānaṃ¹ nēva sākuṇiko jālaṃ
ukkhipitvā sabbe va te ekato katvā pacchiṃ pūretvā bhariyaṃ
hāsayamāno gehaṃ agamāsi.

Satthā „evaṃ mahārāja nātakānaṃ kalaho nāma na yutto, kalaho
vināsamūlaṃ eva hotīti“ imaṃ dhammadeśanaṃ āharitvā anusandhiṃ
ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā apaṇḍitavaṭṭako Devadatto ahoṣi,
paṇḍitavaṭṭako pana aham evā“ 'ti. Sammodamānajaṭakaṃ.

4. Macchajātaka.

Na maṃ sītaṃ na maṃ uṇhaṃ ti. Idaṃ Satthā Jetavane
viharanto purāṇadutiyyikapalobhanaṃ² ārabha kathesi. Tadā
hi Satthā taṃ bhikkhuṃ „saccaṃ kira tvam bhikkhu“³ ukkaṇṭhito“
ti pucchi. „Saccaṃ Bhagavā“ 'ti. „Kenāsi ukkaṇṭhāpito“ ti. „Pu-
rāṇadutiyyikā“⁴ me bhante madhuraḥhattharasā, naṃ jahitum na sakko-
mīti“. Atha naṃ Satthā „bhikkhu. esā itthi“⁵ tava anattakārikā,
pubbe pi tvam etaṃ nissāya maraṇaṃ pāpuṇanto maṃ āgamma
maraṇamutto“ ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadatte rajjaṃ kārente
Bodhisatto tassa purohito ahoṣi. Tadā kevaṭṭā nadiyaṃ
jālaṃ khipiṃsu. Ath' eko mahāmaccho rativasena attanō
macchiyā saddhiṃ kilamāno āgacchati. Tassa sā macchī⁶
purato gacchamānā jalāgandhaṃ ghāyitvā jālaṃ pariharamānā
gatā. So pana kāmagijjho lolamaccho jalakucchim eva pa-
viṭṭho. Kevaṭṭā tassa jālaṃ pavitṭhabhavaṃ natvā jālaṃ
ukkhipitvā macchaṃ gahetva amāretvā va vālikapiṭṭhe⁶ khi-

¹ C^k C^o -nam. ² C^k C^o -duti-. ³ C^k C^o omit saccaṃ kira tvam bhikkhu. ⁴ C^o
itthi. ⁵ C^o macchi. ⁶ C^o valina-.

pitvā „imaṃ aṅgāresu pacitvā khādissāmā“ 'ti aṅgāre karonti sūlaṃ tacchenti. Maccho „etaṃ¹ aṅgārataṭṭhapaṇaṃ² vā sūlavedhanaṃ vā aññaṃ vā pana dukkhaṃ na maṃ kilameti, yaṃ pana sā macchi³ 'aññaṃ so nūna gato' ti mayi domanassaṃ āpajjati tad eva maṃ bādhatīti“ paridevamāno imaṃ gātham āha:

Na maṃ sītaṃ na maṃ uḥhaṃ na maṃ jālasmiṃ bādhanam,
yaṃ ca maṃ maññate macchi³ 'aññaṃ so ratiyā gato' ti. 33.

Tattha na maṃ sītaṃ na maṃ uḥhaṃ ti macchānaṃ udakā nīhaṭakāle⁴ sītaṃ hoti, tasmiṃ vigate uḥhaṃ hoti, tadubhayaṃ sandhāya na maṃ sītaṃ na maṃ uḥhaṃ bādhatīti paridevati, yaṃ⁵ pi taṃ aṅgāresu paccanamūlakaṃ dukkhaṃ bhavissati tam pi sandhāya na maṃ uḥhaṃ ti paridevat' eva, na maṃ jālasmiṃ bādhanam ti yaṃ pi me jālasmiṃ bādhanam ahoṣi tam pi maṃ na bādhesīti paridevati, yaṃ ca maṃ ti ādisu⁶ ayaṃ piṇḍattho: sā macchī mama jāle patitassa imehi kevatthehi gaḥitabhūvaṃ ajānantī⁷ maṃ apassamānā „so maccho idāni aññaṃ macchiṃ kāmaraṭiyā gato⁸ bhavissatīti“ cinteti, taṃ tassā domanassappattāya cintanaṃ maṃ bādhatīti vālikapīṭhe nīpanno paridevati.

Tasmiṃ samaye purohito dāsapaṇḍitaṃ nahānatthāya naḍitiraṃ āgato. So pana sabbarutaññu⁹ hoti. Ten' assa macchaparidevitaṃ sutvā etad ahoṣi: „ayaṃ maccho kilesa-paridevitaṃ paridevati, evaṃ āturacitto kho paṇ' esa miyamāno niraye yeva nibbattissati, aham⁹ assa avassayo bhavissā-mīti“ kevaṭṭānaṃ santikaṃ gantvā „ambho tumhe amhākaṃ ekadivasam pi vyañjanatthāya macchaṃ na dethā“ 'ti āha. Kevaṭṭā „kiṃ vadetha sāmi, tumbhākaṃ ruccanaka-macchaṃ gaṇhitvā gacchathā“ 'ti āhaṃsu. „Amhākaṃ aññena kammaṃ n' atthi, imaṃ¹⁰ ñeva dethā“ 'ti. „Gaṇhatha sāmīti“. Bodhisatto taṃ ubhoḥi hatthehi gaḥetvā naḍitīre nisīditvā „ambho¹¹ maccha, sace t' āhaṃ ajja na passeyyaṃ jīvitakkha-yaṃ pāpuṇeyyāsi, idāni ito paṭṭhāya mā kilesavasiko¹² ahoṣīti“ ovaditvā udake vissajjetvā nagaraṃ pāvisi.

¹ C^v ekaṃ, C^s omits etaṃ. ² C^s aṅgāre-. ³ so all three MSS. ⁴ C^k nihata-, C^s nehata-. ⁵ C^k yaṃ. ⁶ C^v ādisu. ⁷ C^k C^s ajānantī. ⁸ C^v gato. ⁹ C^k āham, C^v aham. ¹⁰ C^k C^s imaṃ ¹¹ C^v amho ¹² C^v -vasito.

Satthā imaṃ dhammadeśanaṃ āharitvā accāni pakāsesi. Sacca-pariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotāpattiṭṭhale patiṭṭhāsi. Satthāpi anusandhiṃ ghaṭetvā jātakam samodhānesi: „Tadā macchi¹ purāṇa-dutiyaikā² ahoṣi, maccho ukkaṇṭhitabhikkhu, purohito aham eva ahoṣin“ ti. Macchajātakam.

5. Vattakajātaka.

Santi pakkhā ti. Imaṃ Satthā Magadhesu cārikam caramāno dāvagginibbānaṃ ārabba kathesi. Ekasmiṃ hi samaye Satthā Magadhesu cārikam caramāno aññatarasmiṃ Magadhagāmake piṇḍāya caritvā pacchābhattaṃ piṇḍapāṭapaṭikkanto bhikkhuganapari-vuto maggaṃ paṭipajji. Tasmīṃ samaye mahādāvo utṭhahi. Purato ca pacchato ca bahū bhikkhū³. So pi kho aggi ekadhūmo ekajālo hutvā avattharamāno āgacchat⁴ eva. Tatra eke⁵ puthujjanabhikkhū maraṇabhayaḥhitā „paṭagginṃ dassāma, tena daḍḍhaṭṭhānaṃ itaro aggi na ottharissatīti“⁶ araṇi⁷ sahitaṃ⁸ nīharitva agginṃ karonti. Apare āhaṃsu: „āvuso, tumhe kin nāma karoṭha, gaganamajjhe⁹ tṭhitam candaṃ pācīnalokadhātuto uggacchantāni saḥassaramsipatimaṇḍitaṃ suriyamaṇḍalaṃ¹⁰ velātīre tṭhitā samuddaṃ Sineruṃ nissāya tṭhitā Sineruṃ apassantā viya sadevake loke aggapuggalaṃ attanā saddhiṃ gacchantam eva Sammāsambuddham anoloketvā ‘paṭagginṃ demā’ ti vadetha, Buddhabalāni nāma na jānātha, etha Satthu santikaṃ gamis-sāmā“¹¹ ti purato ca pacchato ca gacchantā sabbe pi ekato hutvā Dasa-balassa santikaṃ agamaṃsu. Satthā mahābhikkhuśaṃghaparivāro¹² aññatarasmiṃ padese aṭṭhāsi. Dāvaggi abhibhavanto viya viravanto āgacchati, āgantvā Tathāgatassa tṭhitatṭhānaṃ¹³ patvā tassa padesassa samantā soḷasakarīsamattaṃ¹⁴ tṭhānaṃ patto uḍake opilāpitatiṇṇukkā¹⁵ viya nibbāyi, vibbedhato dvattiṃsakarīsamattatṭhānaṃ avattharituṃ nāsakkhi. Bhikkhū Satthu guṇakathaṃ¹⁶ ārabhinisu: „aho Buddhānaṃ guṇaṃ nāma, ayaṃ hi nāma acetano aggi Buddhānaṃ tṭhitatṭhānaṃ avattharituṃ na sakkoti, uḍake tiṇṇukkā viya nibbāyati, aho Buddhā-

¹ C^k macchi. ² C^k -du-. ³ C^k C^s bahu bhikkhu. C^s bahu bhikkhu corrected to bahū bhikkhū. ⁴ C^k C^s etc. ⁵ C^k ottharissatīti. ⁶ C^s araṇi. ⁷ C^k C^s sahita, C^s sahita corrected to sahitaṃ. ⁸ C^s C^k gaganamajjhe. ⁹ C^k suriya-. ¹⁰ C^s -saṅgha-. ¹¹ C^s -nam. ¹² C^k C^s solasa-. ¹³ C^s -tinukkā. ¹⁴ C^k guṇanikathaṃ.

nañ ānubhāvo nāmā“ 'ti. Satthā tesam katham sutvā „na bhikkhave idaṃ etarahi mayham balaṃ, yaṃ imaṃ bhūmippadesaṃ patvā esa aggo nibbāyati idaṃ pana mayham porāṇakasaccabalaṃ, imasmiṃ hi padese sakalam pi imaṃ kappam aggi na jalissati, kappatṭhiya-pāṭihāriyam nām' etan“ ti āha. Athāyasmā Ānando Satthu nisīdanatthāya catugguṇaṃ saṃghātiṃ paññāpesi. Nisīdi Satthā. Palamkaṃ ābhujitvā¹ bhikkhusaṃgho pi Tathāgataṃ vanditvā parivāretvā nisīdi. Atha Satthā „idaṃ tāva bhante amhākaṃ pākaṭaṃ, atītaṃ paṭicchannaṃ, taṃ no pākaṭaṃ karothā“ 'ti bhikkhūhi āyācito atītaṃ āhari:

Atīte Magadharatṭhe tasmiṃ yeva padese Bodhisatto vaṭṭakayoniyam paṭisandhiṃ gahetvā mātu kucchito jāto aṇḍako sampadāletvā nikkhantakāle mahābheṇḍukappamāṇo vaṭṭakapotako ahosi. Atha naṃ mātāpitāro kulāvake nipajjāpetvā mukhatuṇḍakena gocaraṃ āharitvā posenti. Tassa pakkhe pasāretvā ākāśagamanabalaṃ vā pāde ukkhipitvā thale gamanabalaṃ vā n' atthi. Tañ ca padesaṃ saṃvacchare saṃvacchare dāvaggi gaṇhāti. So tasmim² pi samaye mahāravaṃ ravanto taṃ padesaṃ gaṇhi. Sakuṇasaṃghā attano attano kulāvakehi nikkhamitvā maraṇabhayaabhītā viravantā palāyanti. Bodhisattassa pi mātāpitāro maraṇabhayaabhītā Bodhisattaṃ chaḍḍetvā palāyimsu. Bodhisatto kulāvake nipannako va gīvaṃ ukkhipitvā avattharitvā āgacchantāṃ aggiṃ disvā cintesi: „sace mayham pakkhe pasāretvā ākāśena gamanabalaṃ bhaveyya uppatitvā aññattha gaccheyyam, sace pāde ukkhipitvā gamanabalaṃ bhaveyya pādavārena aññattha gaccheyyam, mātāpitāro pi kho me maraṇabhayaabhītā maṃ ekakaṃ pahāya attānaṃ parittāyantaṃ palātā, idāni me aññaṃ paṭisaraṇaṃ n' atthi, attāno³ 'mhi asaraṇo, kiṃ nu kho ajja mayā kātuṃ vaṭṭatīti“. Ath' assa etad ahosi: „imasmiṃ loke sīlaguṇo nāma atthi, sacca-guṇo nāma atthi, atīte pāramiyo pūretvā bodhitale nisīditvā abhisambuddhā sīlasamādhipaññāvimuttivimuttiñāṇadassanasam-

¹ C^k ābhujitvā ² C^k C^s tasmim ³ all three MSS. attāno.

pannā saccānuddayakāruṇṇakhantisamannāgatā sabbasattesu samapavattamettabhāvanā sabbaññu-Buddhā nāma atthi, tehi ca paṭividdhā dhammaguṇā nāma atthi, mayhaṃ cāpi ekam' saccam atthi, samvijjamāno eko sabhāvadhammo paññāyati, tasmā atīte Buddhhe c' eva tehi paṭividdhaguṇe ca āvajjitvā mayi vijjamānaṃ saccasabhāvadhammaṃ gahetvā saccakiriyaṃ katvā aggaṃ paṭikkamāpetvā ajja mayā attano c' eva sesasa-kupānaṃ ca sotthibhāvaṃ kātum vaṭṭatīti¹. Tena vuttaṃ:

Atthi loke sīlaguṇo, saccam soceyy' anuddayā,
tena saccena kāhāmi saccakiriyaṃ anuttamaṃ.
Āvajjitvā dhammabalaṃ saritvā pubbake Jine
saccabalam apassāya saccakiriyaṃ akās' ahan ti.

Atha Bodhisatto atīte parinibbutānaṃ Buddhānaṃ guṇe āvajjitvā attani vijjamānaṃ saccasabhāvaṃ ārabha saccakiriyaṃ karonto imaṃ gātham āha:

Santi pakkhā apatanā, santi pādā avañcanā,
mātāpitā ca nikkhantā, jātaveda paṭikkamā ti. 34.

Tattha santi pakkhā apatanā ti mayhaṃ pakkhā nāma atthi upalabbhanti, na ca kho sakkā etehi uppatitum ākāse gantun ti apatanā, santi pādā avañcanā ti pādāpi me atthi tehi pana vañcītum pādacāragamanena gantum na sakkā ti avañcanā, mātāpitā ca nikkhantā ti ye ca maṃ aññattha neyyuṃ te pi maranabhayaṃ mātāpitāro nikkhantā, jātavedā ti aggaṃ ālapati, so hi jāto vediyati paññāyati, tasmā jātavedo ti vuccati, paṭikkamā ti paṭigaccha nivattā 'ti jātavedaṃ ānāpeti². Iti Mahāsatto sace mayhaṃ pakkhānaṃ atthibhāvo c' eva te ca pasāretvā ākāse apatanabhāvā saccam pādānaṃ atthibhāvo te ca ukkhipitvā avañcanabhāvo mātāpitunnaṃ maṃ kulāvake yeva chaletvā, palātabhāvo ca sacco sabhāvabhūto yeva, jātaveda etena saccena traṃ ito paṭikkamā ti kulāvake nipanno yeva saccakiriyaṃ akāsi.

Tassa³ saha saccakiriyāya soḷasakarīsamatte⁴ thāne jātavedo paṭikkami, paṭikkamanto ca na-jjhāpayamāno va⁵ araṇṇaṃ gato, udaye pana opilāpitā ukkā viya tatth' eva nibbāyi. Tena vuttaṃ:

¹ C^v eka. ² C^v C^v ānāpeti. ³ C^k C^v nassa. ⁴ C^k -matta ⁵ C^v ca.

Saha saccakate mayhaṃ mahā pajjalī sikhī',
vajjesi soḷasa karīsāni udakaṃ patvā yathā sikhīti.

Tam pan' etaṃ tṭhānaṃ sakale pi imasmiṃ kappe agginā ana-
bhībhavanīyattā kappatṭhiyapāṭihāriyaṃ nāma jātaṃ. Evaṃ Bo-
dhisatto saccakiriyaṃ katvā jīvitapariyosāne yathākammaṃ gato.

Satthā „na bhikkhave imassa vanassa agginā anajjhottharaṇaṃ
etarahi mayhaṃ balaṃ, porāṇaṃ pan' etaṃ vaṭṭakapotakakāle mayham
eva saccabalan“ ti imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā saccāni pakāsesi.
Saccapariyosāne keci sotāpannā ahesuṃ, keci sakadāgāmino keci
anāgāmino ahesuṃ, keci arahattaṃ pattā ti. Satthāpi anusandhiṃ
ghaṭetvā jātaṃ samodhānesi: „Tadā mātāpitaro etarahi mātāpitaro
va¹ ahesuṃ, vaṭṭakarājā pana aham evā“ ti. Vaṭṭakajātakaṃ.

6. Sakunajātaka.

Yam² nissitā ti. Idaṃ Satthā Jetavane viharanto daḍ-
ḍhapannasālāṃ bhikkhuṃ ārabba kathesi. Eko kira bhikkhu
Satthu santike kammaṭṭhānaṃ gahetvā Jetavanato nikkhamma Ko-
salesu ekaṃ paccantagāmaṃ upanissāya ekasmiṃ araṇṇe senāsane
vasati. Ath' assa paṭhamamāse yeva paṇṇasālā ḍayhittha. So
„paṇṇasālā me daḍḍhā, dukkhaṃ vasāmiti“ manussānaṃ ācikkhi.
Manussā „idāni no khettaṃ parisukkhaṃ, kedāre pāyevā karissāma,
tasmiṃ pāyite bjaṃ rapitvā bje vutte⁴ vatiṃ katvā vatiyā katāya
niḍḍāyitvā lāyitvā madditvā“ ti evaṃ³ taṃ taṃ kammaṃ apadisantā
yeva temāsāṃ vītināmesuṃ. So bhikkhu temāsāṃ abbhokāse dukkhaṃ
vasanto kammaṭṭhānaṃ vadḍhetvā visesaṃ nibbattetuṃ nāsakkhi,
pavāretvā pana Satthu santikaṃ gantvā vanditvā ekamante nisīdi.
Satthā tena saddhiṃ paṭisanthāraṃ katvā „kiṃ bhikkhu sukhena
vassaṃ vuttho si, kammaṭṭhānaṃ te matthakaṃ pattaṃ“ ti pucchi.
So taṃ pavattiṃ ācikkhitvā „senāsanasappāyassa me abhāvena kam-
maṭṭhānaṃ matthakaṃ na pattaṃ“ ti āha. Satthā „pubbe bhikkhu
tiracchānagatāpi attano sappāyāsappāyaṃ jānimsu, tvaṃ kasmā na
aṇṇāsīti“ vatvā atūtaṃ āhari:

¹ so all three MSS ² Cv ca. ³ Ck yan. ⁴ C^s vutthe, C^r runte. ⁵ Cv evan.

Atite Bārāṇasiyaṃ Brahmadatte rajjaṃ kārente Bodhisatto sakunayoniyāṃ nibbattitvā sakunasamghapari-vuto araṇṇāyatane sākhaṇḍapasaṃpannaṃ mahārukkhaṃ nissāya vasati. Ath' ekadivasam tassa rukkhassa sākhasu aññamaññaṃ ghaṃsantīsu cuppaṃ patati. Dhūmo uṭṭhāti. Taṃ disvā Bodhisatto cintesi: „imā dve sākha evaṃ ghaṃsamānā aggim viṣṣajjessanti, so patitvā purāṇapaṇṇāni ganhissati, tato paṭṭhāya imam pi rukkhaṃ jhāpessati¹, na sakkā idha amhehi vasitum, ito palāyitvā aññattha gantum vaṭṭatīti“ so sakunasamghassa imaṃ gātham āha:

Yam nissitā jagatiruham² vihaṃgamā

sv-āyam aggim pamuṇcati.

disā bhajatha vakkamgā, jātaṃ saraṇato bhayan ti. 35.

Tattha jagatiruhan³ ti, jagati vuccati pathavi, tattha jātattā rukkho jagatiruhō ti vuccati, vihaṃgamā ti viham vuccati ākāsaṃ, tattha gamanato pakkhī vihaṃgamā ti vuccanti, disā bhajathā ti imam rukkhaṃ muṇcivā aññato palāyanta catasso disā bhajatha, vakkamgā ti sakuna ālāpeti, te hi uttamaṃgam galaṃ⁴ kadāci kadāci vakkam⁵ karonti. tasmā vakkamgā ti vuccanti, vakkā vā tesam ubhosu passesu pakkhā jātā ti pi vakkamgā. jātāṃ saraṇato bhayan ti amhākam avassayarukkhato yeva bhayan nibbattaṃ, etha aññattha gacchāmā ti.

Bodhisattassa vacanakarā paṇḍitā sakunā tena saddhim ekappahāren' eva uppatitvā aññattha gatā, ye pana apanditā te „evamevaṃ esa bindumatte uduke kumbhile passatiti“ tassa vacanaṃ agahetvā tatth' eva vasiṃsu. Tato na cirass' eva Bodhisattena cintitākāren' eva aggi nibbattitvā naṃ rukkhaṃ aggahesi. Dhūme ca jālāsu ca uṭṭhitāsu dhūmandhā sakunā aññattha gantum nāsakkhiṃsu, aggimhi patitvā patitvā vināsaṃ pāpuṇiṃsu.

Satthā „evaṃ bhikkhu pubbe tiracchānagatāpi rukkhagge vasantā attano sappāyā-appāyaṃ jānanti, tvaṃ kasmā na aññāsīti“

¹ Ck C' jhāpessasi, C' pessati. ² C' -rūham. Is jagatiruham an interpolation?

³ C' -rūhan. ⁴ Ck C' uttamaṃgalam. ⁵ C' vakkam.

imaṃ dhammadeṣanaṃ āharitvā saccāni pakāseṣi. Saccapariyoṣāṇe so bhikkhu sotāpattiphale paṭiṭṭhito. Satthāpi anusandhiṃ ghaṭetvā jāta-
kaṃ samodhāneṣi: „Tadā Bodhisattassa vacanakaṛā saḥaṇā Buddha-
parisā ahesuṃ, paṇḍitasakuṇo pana aham evā“ ti. Saḥaṇajātaḥaṃ.

7. Tittirajātaḥa.

Ye vaddham apacāyanti, idaṃ Satthā Sāvattthiṃ¹
gacchanto Sāriputtatherassa senāsanapaṭibāhanaṃ² ārab-
bha kathesi. Anāthapiṇḍikena hi vihāraṃ karetvā dūte pesite Satthā
Rājagahā nikkhamma Vesālīṃ patvā tattha yathābhirantaṃ viharitvā
„Sāvattthiṃ gamissāmi“ maggaṃ paṭipajji. Tena ca samayena
Chabbaggikānaṃ antevāsikā purato gantvā therānaṃ senāsanesu
agahitesv-eva „idaṃ senāsanāṃ amhākaṃ upajjhāyassa idaṃ ācari-
yassa idaṃ amhākaṃ eva bhavissatī“ senāsanāni palibuddhanti.
Pacchā āgata therā senāsanāni na labhanti. Sāriputtatherassāpi
antevāsikā therassa senāsanāni pariyesantā na labhiṃsu. Thero senā-
sanaṃ alabhanto Satthu senāsanassa avidūre ekasmiṃ rukkhamaḷe
nisajjāya caṇkamaṇa³ ca vitināmeṣi. Satthā paccūsaṃmaye nikkhamitvā
ukkāsi. Thero pi ukkāsi. „Ko eṣo“ ti. „Ahaṃ bhante Sāriputto“ ti.
„Sāriputta imāya velāya idha kiṃ karosīti“. So taṃ pavattim
ārocesi. Satthā therassa vacanaṃ sutvā „idāni tāva mayi jīvante
yeva bhikkhū aṇṇamaṇṇaṃ agāravaṃ appatissā, parinibbute nu kho
kiṃ karissanti“ āvajjantaṃ dhammasaṃvego udapādi. So pabhā-
tāya rattiyā bhikkhusaṃghaṃ sannipātāpetvā bhikkhū pucchi: „saccaṃ
kira bhikkhave Chabbaggiyā purato purato gantvā therānaṃ bhikkhū-
naṃ senāsanāṃ paṭibāhanti“. „Saccaṃ Bhagavā“ ti. Tato chab-
baggiye garahitvā dhammakathaṃ kathetvā bhikkhū āmantesi: „ko
nu kho bhikkhave aggāsanaṃ aggodakaṃ aggaṇḍaṃ arahatīti“.
Ekacce „khattiyakulā pabbajito“ ti āhaṃsu, ekacce „brāhmaṇakulā
gahapatikulā pabbajito“ ti. apare „vinayadhāro dhammakathiko paṭha-
massa jhānaṃ lābhi⁴ dutiyassa tatiyassa catutthassa jhānaṃ lā-
bhīti“, apare „sotāpanno sakadāgāmi⁵ anāgāmi⁶ arahā tevijjo chaḷa-
bbhīno“ ti āhaṃsu. Evaṃ tehi bhikkhūhi attano attano rucivasena
aggāsanaṇḍirahānaṃ⁷ kathitakāle⁸ Satthā āha: „na hi bhikkhave

¹ C^s sāvattthiyaṃ. ² C^k senāsanāṃ-. ³ C^v caṇkamaṇa. ⁴ C^k lābhi. ⁵ C^s C^v
-gāmi. ⁶ all three MSS. anāgāmi. ⁷ so all three MSS. ⁸ C^k karita-.

mayhaṃ sāsane aggāsanaḍiṇi patvā khattiyakulā¹ pabbajito pamāṇaṃ, na brāhmaṇakulā na gahapatikulā pabbajito na vinayadharo na suttantiko nābhiddhammiko na paṭhamajjhāṇāḍilābhino na sotāpannāḍayo pamāṇaṃ, atha kho bhikkhave imasmiṃ sāsane yathābuddhaṃ² abhivāḍanapaccuttāṇaṃ aṇḍalikammaṃ sāmīcikkammaṃ kātābbaṃ, aggāsanaṃ aggodakaṃ aggaṇiṇḍo laddhabbo, idaṃ ettha pamāṇaṃ, tasmā buddhataro bhikkhu etesaṃ anucchaviko, idāṇi kho pana bhikkhave Sāriputto mayhaṃ aggasāvako anudhammacakkaṃ pavattako mamānantaraṃ senāsanaṃ laddhuṃ arahati, so imaṃ rattim senāsanaṃ alabhanto rukkhamaḷe vītināmesi, tumhe idāṇi³ eva evaṃ agāravā appatissā gacchante gacchante kāle kin ti katvā viharissathā⁴ 'ti. Atha nesaṃ ovāḍadānatthāya „pubbe bhikkhave tiracchānagatāpi 'na kho paṇi' etaṃ amhākaṃ patirūpaṃ yaṃ mayaṃ aṇḍamaṇḍaṃ agāravā appatissā asabhāgavuttino vihareyyāma, amhesu mahallakataṃ jānitvā tassa abhivāḍanaḍiṇi karissāma⁵ 'ti sādhukaṃ vīmaṇsitvā 'ayaṃ no mahallako' ti ṇatvā tassa abhivāḍanaḍiṇi katvā devapathaṃ pūrayamāṇā gatā⁶ ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Himavantapasse ekaṃ mahānigrodhaṃ upaniṣāya tayo saḥāyā viharimsu: tittiro makkaṭo hatthīti. Te aṇḍamaṇḍaṃ agāravā appatissā asabhāgavuttino ahesuṃ. Atha nesaṃ etad ahoṣi: „na yuttaṃ amhākaṃ evaṃ viharituṃ, yaṇ nūna mayaṃ yo no mahallakataro tassa abhivāḍanaḍiṇi karontā vihareyyāma⁷“ 'ti. „Ko pana no mahallakataro“ ti cintetvā ekadivasāṃ „atthi⁸ eso upāyo“ ti tayo pi janā nigrodhamūle nisīditvā tittiro ca makkaṭo ca hatthim pucchimsu: „samma hatthi tvaṃ imaṃ nigrodharukkhaṃ kīvappamāṇakālato paṭṭhāya jāṇāsīti⁹“. So āha: „samma¹⁰ ahaṃ¹¹ taruṇapotakakāle imaṃ nigrodhagacchaṃ, antarasatthiṣu kāvā gacchāmi, antartaritvā¹² ṭhitakāle ca pana me etassa aggasākhā nābhim ghaṭṭeti, ev' āhaṃ¹³ imaṃ gacchakālato paṭṭhāya jāṇāmīti¹⁴“. Puna ubho janā purimanayen' eva makkaṭaṃ pucchimsu. So āha: „ahaṃ samma makkaṭacchāpako samāno bhūmiyaṃ nisīditvā

¹ C^v -kula. ² C^s -vuddham. ³ C^v sammā, C^k sammā corrected to samma.

⁴ C^k ahan. ⁵ so all three MSS. ⁶ all three MSS. evāha.

gīvaṃ anukkipitvā va imassa nigrodhapotakassa aggaṃkure khādāmi, evaṃ ahaṃ imaṃ khuddakakālato paṭṭhāya jānāmīti¹. Atha itare ubho purimanayen' eva tittiraṃ pucchimsu. So āha: „samma pubbe asukasmiṃ nāma ṭhāne mahānigrodharukkho ahosi, ahaṃ tassa phalāni khāditvā etasmiṃ ṭhāne vaccaṃ pātesim, tato esa rukkho jāto, ev' āhaṃ¹ imaṃ ajātakālato paṭṭhāya jānāmi, tasmā ahaṃ tumhehi jātiyā mahallakataro² ti. Evaṃ vutte makaṇṇo ca hatthī ca tittirapaṇḍitaṃ āhaṃsu: „samma, tvaṃ amhehi mahallakataro, ito paṭṭhāya mayāṃ tava sakkāragarukāramānanavandanapūjanāni c' eva abhivādanapaccuṭṭhānaañjalikammasāmīcikammāni ca karissāma, ovāde ca te ṭhassāma, tvaṃ pana ito paṭṭhāya amhakaṃ ovādanūsāsanīyaṃ³ dadeyyāsi⁴. Tato paṭṭhāya tittiro tesāṃ ovādaṃ adāsī³, silesu paṭiṭṭhāpesi, sayam pi sīlāni samādiyi. Te tayo pi janā pañcasilesu paṭiṭṭhāya aññamaññaṃ sagāravā sappatissā sabhāgavuttino hutvā jīvitapariyosāne devaloka-parāyaṇa⁴ ahesuṃ.

„Tesāṃ tiṇṇaṃ samādānaṃ tittiriyabrahmacariyaṃ nāma ahosi, te hi nāma bhikkhave tiracchānagatā aññamaññaṃ⁵ sagāravā sappatissā viharimsu, tumhe evaṃ svākkhāte dhammavinaye pabbajitvā kasmā aññamaññaṃ agāravā sappatissā viharatha, anujānāmi bhikkhave ito paṭṭhāya tumhākaṃ yathābuddhaṃ abhivādanapaccuṭṭhānaṃ añjalikammaṃ⁶ sāmīcikammaṃ yathābuddhaṃ aggāsanaṃ aggodakaṃ agga-piṇḍaṃ ito paṭṭhāya ca navakatarena buddhataro senāsanena na paṭibāhitabbo, yo paṭibāheyya āpatti dukkaṭassa⁷“ ti.

• Evaṃ Satthā imaṃ dhammadeśanaṃ āharitvā abhisambuddho hutvā imaṃ gātham āha:

Ye vaddham apacāyanti narā dhammassa kovidā
diṭṭhe va dhamme pāsamsā samparāye ca sugatīti. 36.

Tattha ye vaddham apacāyanti jātivaddho vayo vaddho guṇavaddho ti tayo vaddhā, tesu jātisampanno jātivaddho nāma, vaye thito vayo vaddho

¹ Ck C^v evāha. ² C^v -niyaṃ. ³ Ck adāsī. ⁴ Ck devaloke. ⁵ C^v aññamañña. ⁶ C^v -kamma. ⁷ Ck dukkaṭakassā.

nāma, gunasampanno gunavaddho nāma, tesu gunasampanno vayovaddho imasmiṃ thāne vaddho ti adhippeto, apacāyanti ti jettāpacāyikakammena pūjenti, dhammassa kovidā ti jettāpacāyanadhammassa kovidā ti kusalā, ditthe va dhamme ti imasmiṃ yeva attabhāve. pāsānisā ti pasānisārahā, samparāye ca suggatīti samparetabbe imam lokam hitvā gantabbe paraloke pi tesam sugati yeva hotīti; ayam pan' ettha pinlattho: bhikkhave khattiyā vā hontu brāhmanā vā vessā vā suddā vā gahatthā vā pabbajitā vā tiracchānagatā vā ye keci satta jettāpacitikkamme chekā kusalā gunasampannānam vayovuddhānam apacitīm karonti te imasmiṃ¹ ca attabhāve jettāpacitikkarakā ti pasānisam vaṇṇanam thomanam labhanti kāyassa ca bheda sagge nibbantanti.

Evam Satthā jettāpacitikkammassa guṇam kathetvā anusandhim gahetvā jātakam samodhānesi: „Tadā hatthināgo Moggallāno ahoṣi, makkāto Sāriputto, tittirapaṇḍito pana aham evā“² ti. Tittirajātakam.

8. Bakajātaka.

Nāccanta nikatippaṇṇo ti. Idam Satthā Jetavane viharanto cīvaravaḍḍhakam bhikkhum ārabha kathesi. Eko kira jetavanavāsiko bhikkhu yaṃ kiñci cīvare kattabham chedanaghaṭṭana-vicāraṇasibbanādikam³ kammam tattha sukusalo. So tāya kusalatāya cīvaram vaḍḍheti, tasmā cīvaravaḍḍhako t' eva paññāyittha. Kim pan' esa karotīti jīṇṇapilotikāsu hatthakammam dassetvā suphassitam⁴ manāpam cīvaram katvā rajanapariyosāne piṭṭhodakena rañjitvā samkhena ghaṃsitvā⁵ ujjalam manuṇṇam katvā nikkhipati⁶. Cīvarakammam kātum ajānantā bhikkhū ahate sātāke gahetvā tassa santikam āgantvā „mayam cīvaram kātum na jānāma, cīvaram no katvā dethā“⁷ ti vadanti. So „cīvaram āvuso kayiramānam cīrena niṭṭhāti, mayā katacīvaram eva atthi, ime sātāke ṭhapetvā gaṇhitvā gacchathā“⁸ ti niharitvā dasseti⁹. Te tassa vaṇṇasampattiṃ yeva disvā antaram ajānantā thiran ti saññāya ahatasātāke cīvaravaḍḍhakassa datvā gaṇhitvā gacchanti. Tan tehi thokam kilīṭṭhakāle uṇhodakena dho-viyamānam attano pakatiṃ dassesi. tattha tattha jīṇṇatthānam paññāyati. Te vippaṭisārino honti. Evam āgatāgate pilotikāhi vaṇcento so bhikkhu sabbattha pākāto jāto. Yathā c' esa Jetavane tathā aññatarasmim gāmake pi eko cīvaravaḍḍhako lokam vaṇceti.

¹ Ck imasmiṃ. ² Ck Cv -vicāraṇa-. ³ Ck Cs supassitam. ⁴ Cv ghasitvā. ⁵ Ck nikkhipati. C^s nikkhipati ⁶ Ck Cv dassesi, C^s dassesi corrected to dasseti.

Tassa sambhattā¹ bhikkhū „bhante Jetavane kira eko cīvaravaḍḍhako evaṃ lokam vañceti“ ārocayīṃsu. Ath' assa etad ahoṣi: „hand' ahan taṃ nagaravāsikam vañcemīti“ pilotikacīvaram atimanāpam katvā surattam rañjivā² taṃ pārupitvā Jetavanam agamāsi. Itaro taṃ disvā va lobham uppādetvā „bhante imam cīvaram tumhehi katan“ ti pucchi. „Āma āvuso“ ti. „Bhante, imam cīvaram mayham detha, tumhe aññam labhissathā“ 'ti. „Āvuso, mayam gāmaṃvāsikā dullabha-paccayā, im' āham tuyham datvā attanā kiṃ pārupissāmīti“. „Bhante, mama santike ahatasātakā atthi, te gahetvā tumhākam cīvaram karoṭhā“ 'ti. „Āvuso, mayā ettha hatthakammaṃ dassitam, tayi pana evaṃ vadante kiṃ sakkā kātuṃ, gaṇhāhi nan“ ti tassa pilotika-cīvaram datvā ahatasātake ādāya taṃ vañcetvā pakkāmi. Jetavana-vāsiko pi taṃ cīvaram pārupitvā katipāhaccayena unhodakena dhovanto jīṇṇapilotikam disvā lajjito. „Gāmaṃvāsicīvaravaḍḍhakena kira Jetavana-vāsiko vañcito“ ti tassa vañcitabhāvo saṃghamaṃjhe pākaṭo jāto. Ath' ekadivasam bhikkhū dhammasabbhāyam taṃ katham kathentā nisīdimsu. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchi. Te taṃ attham ārocesuṃ. Satthā „na bhikkhave jetavanavāsicīvaravaḍḍhako³ idān' eva aññe vañceti, pubbe pi vañceti yeva, na gāmaṃvāsikenāpi idān' eva esa jetavanavāsicīvara-vaḍḍhako vañcito, pubbe pi vañcito yevā“ 'ti vatvā atitāṃ āhari:

Atīte ekasmiṃ araṇṇāyatane Bodhisatto aññataram padumasaram nissāya tīthe rukke rukkhadevatā hutvā nibbatti. Tadā aññatarasmiṃ nātimahante sare nidāghasamaye udakam mandam ahoṣi, bahū c' ettha macchā honti. Ath' eko bako te macche disvā „eken' upāyena ime macche vañcetvā khādissāmīti“ gantvā udakapariyante cintento nisīdi. Atha taṃ macchā disvā „kiṃ ayya cintento nisinno sīti“ pucchiṃsu. „Tumhākam cintento nisinno 'mhīti“. „Amhākam kiṃ cintesi ayyā“ 'ti. „Imasmiṃ sare udakam parittam gocaro ca mando nidāgho ca mahanto, 'idān' ime macchā kiṃ nāma karissanti“ tumhākam cintento nisinno 'mhīti“. „Atha kiṃ karoma ayyā“ 'ti. „Tumhe sace mayham vacanam ka-

¹ C^v sampattā. ² C^v C^v rajivā. ³ C^k C^v -vāsī-.

reyyātha ahaṃ vo ekekaṃ mukhatuṇḍakena gahetvā etaṃ pañcavaṇṇapadumasañchannaṃ¹ mahāsaraṃ netvā vissajjeyyan² ti. „Ayya, paṭhamakappikato paṭṭhāya macchānaṃ cintanabako nāma n' atthi, tvaṃ amhesu ekekaṃ khāditukāmo sīti³“. „Nāhaṃ tumhe mayhaṃ saddahante khādissāmi, sace pana sarassa atthibhāvaṃ mayhaṃ na saddahatha ekaṃ macchaṃ mayā saddhiṃ saraṃ passituṃ pesethā⁴“ ti. Macchā tassa saddahitvā „ayaṃ jale pi thale pi samattho“ ti ekaṃ kāṇamahāmacchaṃ adāmsu. „Imaṃ gahetvā gacchathā⁵“ ti. So taṃ gahetvā netvā sare vissajjetvā sabbāṃ saraṃ dassetvā puna ānetvā tesāṃ macchānaṃ santike vissajjesi. So tesāṃ macchānaṃ sarassa sampattiṃ vaṇṇesi. Te tassa kathaṃ sutvā gantukāmā hutvā „sādhū ayya amhe gaṇhitvā gacchāhīti“ āhaṃsu. Bako paṭhaman taṃ kāṇamahāmacchaṃ eva gahetvā saratīraṃ netvā saraṃ dassetvā saratīre jāte varaṇarukkhe niliyitvā taṃ viṭapantare pakkhipitvā tuṇḍena vijjhanto jīvitakkhayaṃ pāpetvā maṃsaṃ khāditvā kaṇṭake² rukkkhamūle pāpetvā³ puna gantvā „vissatṭho me so maccho, añño āgacchatū⁴“ ti eten' upāyena ekekaṃ gahetvā sabbamacchake khāditvā puna āgato ekamacchaṃ pi nāddasa. Eko pan' ettha kakkāṭako avasiṭṭho. Bako taṃ pi khāditukāmo hutvā „bho kakkāṭaka, mayā sabbe te macchā netvā padumasañchanne⁵ mahāsare vissajjitā, ehi tvaṃ pi nessāmīti“. „Maṃ gahetvā gacchanto kathaṃ gaṇhissasīti“. „Dasitvā gaṇhissāmīti“. „Tvāṃ evaṃ gahetvā gacchanto maṃ pātesasi, nāhan tayā saddhiṃ gaṃmissāmīti“. „Mā bhāyi, ahan taṃ sugahitaṃ⁶ gahetvā gaṃmissāmīti“. Kakkāṭako cintesi: „imassa macche netvā sare vissajjanaṃ nāma n' atthi, sace pana maṃ sare vissajjessati icc-etaṃ kusalaṃ, noce vissajjessati gīvaṃ assa chinditvā jīvitaṃ harissāmīti“. Atha naṃ evaṃ āha: „samma baka, na kho tvaṃ sugahitaṃ⁷ gahetuṃ sakkhissasi, amhākaṃ pana gahaṇaṃ

¹ C^s -sañchannaṃ. ² C^k kaṇṭhake. ³ C^v pāpetvā. ⁴ C^s -sañchanne. ⁵ so all three MSS.

sugahaṇaṃ, sac' āhaṃ aḷena¹ tava gīvaṃ gahetuṃ labhissāmi² tava gīvaṃ sugahitaṃ³ katvā tayā saddhiṃ gamissāmīti⁴. So taṃ „vañcetukāmo esa maṇ“ ti ajānanto „sādhū“ 'ti sam-
 paṭicchi. Kakkatako attano aḷehi⁴ kammārasaṇḍāsena viya tassa gīvaṃ sugahitaṃ katvā „idāni gacchā“ 'ti āha. So taṃ netvā saraṃ dassetvā varaṇarukkhābhimukho pāyāsi. Kak-
 kataka āha: „mātula, ayaṃ saro etto, tvaṃ pana ito nesīti⁵. Bako „piyamātulako atibhaginiputto si me tvaṇ“ ti vatvā „tvaṃ 'esa maṃ ukkhipitvā vicaranto mayhaṃ dāso' ti saññaṃ
 karosi, maññe, pass' etaṃ varaṇarukkhamūle kaṇṭakarāsiṃ, yathā me te sabbamacchā khāditaṃ tam pi tath' eva khādis-
 sāmīti⁶“ āha. Kakkataka „ete macchā attano bālatāya tayā khāditaṃ, ahaṃ pana te maṃ khādituṃ na dāssāmi, taṃ ñeva⁷
 pana vināsaṃ pāpessāmi, tvaṃ hi⁸ bālatāya mayā vañcita-
 bhāvaṃ na jānāsi, marantā ubho pi marissāma, esa te sīsaṃ chinditvā bhūmiyaṃ khipissāmīti⁹“ vatvā saṇḍāsena viya aḷehi⁷
 tassa gīvaṃ nippīlesi. So vattakatena mukhena akkhīhi assunā paggharantena maraṇabhayaatajjito „sāmi, ahaṃ taṃ na khā-
 dissāmi, jīvaṃ me dehīti⁸“ āha. „Yadi evaṃ otaritvā sara-
 miṃ maṃ vissajjehīti⁹. So nivattitvā saraṃ eva otaritvā kakkatakaṃ sarapariyante paṃkapiṭṭhe ṭhapesi. Kakkataka
 kattarikāya kumudanaḷaṃ kappento viya tassa gīvaṃ kappetvā udakaṃ pāvisi. Taṃ acchariyaṃ disvā varaṇarukkhe adhi-
 vatthā devatā sādhuḷāraṃ dadamānā vanaṃ unnādayamānā madhurassarena imaṃ gātham āha:

Nāccanta nikatippaṇṇo nikatyā sukham edhati,
 ārādhe nikatippaṇṇo bako kakkatakā-m-ivā ti. 37.

Tattha nāccantanikatippaṇṇo nikatyā sukham edhatīti, nikati
 vuccati vañcanā, nikatipaṇṇo vañcanapaṇṇo puggalo⁸, tāya nikatyā nikatiyā

¹ C^v aḷena, C^s analena. ² C^k C^s labhissāmīti. ³ so all three MSS. ⁴ C^s aḷehi. ⁵ C^s tañce, C^k taññeva. ⁶ C^k C^s tvaṃñahi, C^v tvañhi. ⁷ all three MSS. aḷehi. ⁸ C^k puggala, C^s puggalā.

vañcanāya na accantaṃ sukhāya edhati niccakkāle sukhāya nēva patitthātunā na sakkoti. ekaṃsena pana vināsaṃ¹ pāpunāti yevā ti attho. ārādhētīti² paṭilabhati, nīkatipañño³ ti kerāṭikabhūvaṃ sikkhitapañño pāpappuggalo attanā katassa pāpassa phalaṃ paṭilabhati vīndatīti attho, katham? bako kakkatākāyiva yathā bako kakkatākā gīvacchedanaṃ pāpuni evaṃ pāpappuggalo attanā katapāpato diṭṭhadhamme vā samparāyaṃ vā bhayaṃ ārādheti paṭilabhatīti, imam atthaṃ pakāsaṃ Mahāsatto vanaṃ unnādentā dhammāni desesi.

Satthā „na bhikkhave idān’ eva gāmaṃvāsīcīvaravaḍḍhaken’ esa vañcīto, atīte pi vañcīto yevā” ti imaṃ dhammaḍḍesaṃ āharitvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātaṃ samodhānesi: „Tadā so jetavanavāsīcīvaravaḍḍhako ahoṣi, kakkatāko gāmaṃvāsīcīvaravaḍḍhako, rukkhadevatā pana ahaṃ evā” ti. Bakajātaṃ.

9. Nandajātaṃ.

Maññe sovaṇṇayo rāsīti. Idān Satthā Jetavane viharanto Sāriputtatherassa saddhivihārikaṃ ārabha kathesi. So kira bhikkhu suvaco ahoṣi vacanakkhamo, therassa mahanten’ ussāhena upakāraṃ karoti. Ath’ ekaṃ samayaṃ therō Satthāraṃ āpucchitvā cārikaṃ pakkanto Dakkhiṇāgiriṇapadaṃ⁴ agamāsi. So bhikkhu tattha gatakkāle mānathaddho hutvā therassa vacanaṃ na karoti, „āvuso idān nāma karohīti” vutte pana therassa paṭipakkho hoti. Thero tassa āsayaṃ na jānāti. So tattha cārikaṃ caritvā puna Jetavanaṃ āgato. So bhikkhu therassa Jetavanavihāraṃ āgatakkāle paṭṭhāya puna tādiso va jāto. Thero Tathāgatassa ārocesi: „bhante, mayhaṃ eko saddhivihāriko ekasmiṃ ṭhāne satena kīṭadāso viya hoti, ekasmiṃ ṭhāne mānathaddho hutvā idān nāma karohīti” vutte paṭipakkho hotīti. Satthā „nāyaṃ Sāriputta bhikkhu idān’ eva evaṃsīlo, pubbe p’ esa ekaṃ⁵ ṭhānaṃ gato satena kīṭadāso viya hoti ekaṃ ṭhānaṃ gato paṭipakkho paṭisattu hotīti” vatvā therena yācīto atītaṃ āhari: c.

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahmaḍḍatte rajjaṃ kārente Bodhisatto ekasmiṃ kuṭumbiyakule⁶ paṭisandhiṃ gaṇhi. Tass’ eko sahāyako kuṭumbiko⁷ sayāṃ mahallako, bhariyā

¹ C^k C^v vināsaṃ. ² so all three MSS. ³ C^k nīkatipañño. ⁴ C^v dakkhina-.

⁵ C^k ekaṃ. ⁶ C^k C^v kuṭumbiya-. ⁷ C^k kuṭumbiko.

pan' assa taruṇī. Sā taṃ nissāya puttāṃ paṭilabhi¹. So cintesi: „ayaṃ itthikā tarunattā maṃ accayena kañcid eva purisaṃ gahetvā imaṃ dhanāṃ vināseyya, puttassa me na dadeyya, yaṃ nūnāhaṃ imaṃ dhanāṃ paṭhavigataṃ kareyyān“ ti ghare Nandaṃ nāma dāsaṃ gahetvā araṇṇaṃ gantvā ekasmiṃ thāne taṃ dhanāṃ nidahitvā tassa ācikkhitvā „tāta Nanda, imaṃ dhanāṃ mama accayena mayhaṃ puttassa ācikkheyyāsi, mā vanaṃ pariccajittā“² ti evaditvā kālam akāsi. Putto pi 'ssa anukkamena vayappatto jāto. Atha naṃ mātā āha: „tāta tava pitā Nandaṃ dāsaṃ gahetvā dhanāṃ nidhesi, taṃ āharāpetvā kuṭumbaṃ saṅṭhāpēhīti“³. So ekadivasaṃ Nandaṃ āha: „mātula atthi kiñci mayhaṃ pitarā dhanāṃ nidahitan“ ti. „Āma sāmīti“⁴. „Kuiṃ taṃ nidahitan“ ti. „Araṇṇe sāmīti“⁵. „Tena hi gacchāmā“⁶ ti kuddālapitakaṃ ādāya nidhiṭṭhānaṃ gantvā „kahaṃ mātula dhanān“ ti āha. Nando āruya dhanamatthake thātvā dhanāṃ nissāya mānaṃ uppādetvā „are dāsiputtaceṭaka, kuto te imasmiṃ thāne dhanān“ ti kumāraṃ akkosati. Kumāro tassa pharusavacanaṃ sutvā asuṇanto viya „tena hi gacchāmā“⁷ ti taṃ⁸ gahetvā paṇivattitvā puna dve tayo divase atikkamitvā agamāsi. Nando tath' eva akkosati. Kumāro tena saddhiṃ pharusavacanaṃ avatvā va nivattitvā „ayaṃ dāso 'ito paṭṭhāya dhanāṃ ācikkhissāmīti' gacchati, gantvā pana akkosati, tattha kāraṇaṃ na jānāmi, atthi kho pana me pitu sahāyo kuṭumbiko, taṃ paṭipucchitvā jānissāmīti“ Bodhisattassa santikaṃ gantvā sabbaṃ taṃ pavattiṃ ārocetvā „kin nu kho tāta kāraṇaṃ“ ti pucchi. Bodhisatto „yasmiṃ te tāta thāne thito Nando akkosati tatth' eva te pitu santakaṃ dhanāṃ, tasmā yadā te Nando akkosati tadā naṃ⁹ 'ehi re dāsa, kiṃ akkosasīti' kaḍḍhitvā kuddālaṃ gahetva taṃ thānaṃ bhinditvā kulasantakaṃ dhanāṃ nīharitvā dāsaṃ ukkhipāpetvā dhanāṃ āharā“¹⁰ ti vatvā imaṃ gātham āha:

¹ C^k labhi. ² C^s sampehīti ³ C^k naṃ ⁴ C^s taṃ

Maññe sovaṇṇayo rāsi sovaṇṇamālā ca Nandako
yattha dāso āmajāto t̥hito thullāni gajjat̥ti. 38.

Tattha maññe ti evaṃ aham j̄ñāmi, sovaṇṇayo ti sundaro vanno etesan
ti suvaṇṇāni, kāni t̄āni rajatamaṃkaṇṇapaṇṇāṇi imasmiṃ hi thāne
sabbāu etāni suvaṇṇāni adhippetāni, tesam rāsi sovaṇṇayo rāsi, sovaṇṇa-
mālā cā 'ti t̄uḥham pitu santakā suvaṇṇamālapi ca etth' evā 'ti maññāmi,
Nandako yattha dāso ti yasmiṃ, thāne t̄hito Nandako dāso āmajāto ti
āma aham vo dāsiṃ evaṃ dasavyam upagāt̄ya amadāsisaṃkhāt̄ya¹ dāsiyā
putto, t̄hito thullāni gajjat̄ti so yasmiṃ thāne t̄hito thullāni pharusava-
canāni vadati tatth' eva te kuladhanaṃ, evaṃ aban tam maññāmi Bodhisatto
kumārassa dhanagahaṇṇāpāyam² ācikkhi.

Kumāro Bodhisattam vanditvā gharāṃ gantvā Nandaṃ ādāya
nidhiṭṭhānaṃ gantvā yathānusit̄thaṃ paṭipajjitvā tam dhanam
āharitvā kuṭumbam saṇṭhapetvā Bodhisattassa ovāde t̄hito dā-
nādāni puṇṇāni katvā j̄vitapariyosāne yathākammaṃ gato.

Satthā „pubbe p'esa evaṃsilo yevā" 'ti vatvā imam dhammade-
sanaṃ āharitvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi. „Tadā
Nando Sāriputtassa saddhivihāniko ahoṣi, paṇḍitakuṭumbiyo pana aham
evā" 'ti. Nandajātakaṃ.

10. Khadiraṇḍarajātaka.

Kāmaṃ patāmi nirayan ti. Idam Satthā Jetavane vi-
haranto Anāthapiṇḍikaṃ ārabba kathesi. Anāthapiṇḍiko hi vi-
hāraṃ eva ārabba catupaṇṇāsakoṭṭidhanaṃ Buddhasāsane vikiritvā
ṭhapetvā tiṇi ratanāni aṇṇattha ratana-aṇṇam eva anuppādetvā Sa-
ṭthari Jetavane viharante devasikaṃ tiṇi mahāupaṭṭhānāni gacchati, pāto
va ekavāraṃ gacchati, katapātaraṃ ekavāraṃ, sāyaṇhe ekavāraṃ,
aṇṇāni pi antarūpaṭṭhānāni¹ honti yeva, gacchanto ca „kin nu kho
ādāya āgato" ti „sāmaṇerā vā daharā vā hattham pi me olokeyyū" ti²
tucchahattho nāma na gatapubbo, pāto va gacchanto yāguṃ gā-

¹ C¹ dāsi-, C² omits dāsisaṃkhāt̄ya. ² C¹ -gahānupāyam, C² -gahanūpāyam,
C³ -gahahānūpāyam. ³ C³ saṇṭhapetva. ⁴ C⁴ antagarūpaṭṭhāni, C⁵ antarūpaṭṭhāni,
⁵ C⁵ adds ca.

hāpetvā gacchati. katapātarāso suppinavanītamadhupphāṇitādīni pi, sāyaṇhasamaye¹ gandhamālāvatthalattho ti. evaṃ divase divase paricajantassa pan' assa pariccāge pamāṇam n' atthi, bahū vohārūpajīvino pi 'ssa hatthato paṇṇe āropetvā aṭṭhārasakoṭṭisamkhaṃ dhanam iṇam gaṇhiṃsu. Te mahāseṭṭhi na āharāpeti. Aññā pan' assa kulasantakā aṭṭhārasakoṭṭiyo nadītīre nidahitvā ṭhapitā vāṭodakenu nadīkūle bhinne mahāsamuddam pavitṭhā, tā yathā pihitalaṇchitā va loha-cāṭiyo aṇṇavakucchiyam pavatṭantā vicaranti. Gehe pan' assa pañcannaṃ bhikkhusatānaṃ niccabhattaṃ nibaddham eva hoti. seṭṭhino hi gehaṃ bhikkhusamghassa catumahāpathe khaṇitapokkharāṇisadisam², sabbabhikkhūnaṃ mātāpitiṭṭhāne ṭhitaṃ, ten' assa gharaṃ Sammā-sambuddho pi gacchati, aṭṭimahātherāpi gacchanti yeva. sesabbhikkhūnam pana āgacchantānaṃ ca gacchantānaṃ³ ca pamāṇam n' atthi. Taṃ pana gharaṃ sattabhūmakam attadvārakoṭṭhakapatinaṇḍitaṃ⁴. Tassa catutthe dvārakoṭṭhake⁵ ekā micchādīṭṭhikā devatā vasati. Sammā-sambuddhe gehaṃ pavisante attano vimāne ṭhātum na sakkoti, dārake gahetvā otaritvā bhūmiyam tiṭṭhati. aṭṭimahātheresu pi avasesatheresu pi pavisantesu ca nikkhamantesu ca tath' eva karoti. Sā cintesi: „samaṇe ca Gotame sāvakesu c' assa imam gehaṃ pavisantesu mayham sukham nāma n' atthi. niccakālam otaritvā otaritvā bhūmiyam ṭhātum na sakkhissāmi, yathā ime etaṃ gharaṃ na pavisanti tathā mayā kātum vaṭṭatīti“. Ath' ekadivasam sāyaṇūpagataṃ⁶ eva mahākammantikassa santikam gantvā obhāsam pharitvā aṭṭhāsi. „ko etthā“ ti ca vutte „ahaṃ catutthadvārakoṭṭhake nibbattadevatā“⁷ ti āha. „Kasmā āgatāsīti“. „Tumhe seṭṭhiṃsa kiriyam na passatha, attano pacchimakālam anoloketvā dhanam niharitvā samaṇam Gotamaṃ yeva pūreti, n' eva vaṇijjam payojeti na kammante paṭṭhapeti, tumhe seṭṭhiṃ tathā ovadatha yathā attano kammaṃ karoti, yathā ca samaṇo Gotamo sa-sāvako imam gharaṃ na pavisati tathā karothā“ ti. Atha naṃ so āha: „bāladevate seṭṭhi dhanam vissajjento niyyānike Buddhasāsaṇe vissajjeti, so sace maṃ cūlāya gahetvā vikkīṇissati n' evāhaṃ kiñci kathessāmi, gaccha tvaṃ“ ti. Sā pan' ekadivasam seṭṭhino jeṭṭhaputtam upasaṃkamanitvā tath' eva ovadi⁸. So pi naṃ purimanayen' eva tajjesi. Seṭṭhinā pana saddhiṃ kathetum yeva na sakkoti. Seṭṭhino pi nirantaram dānaṃ

¹ C^k sāyanha-, C^s sāyinha-. ² C^k khaṇapokkharani-, C^v khatapokkharani-, C^s khaṇitapokkharani-. ³ C^v gacchantānaṃ. ⁴ C^k C^s -koddhaka-, C^v -kottaka-

⁵ C^k C^s -koddhake, C^v -kottake ⁶ C^k C^s nibbattidevatā. ⁷ C^k adds va.

dentassa volhāre akarontassa āye mandībhūte¹ dhanam parikkhayaṃ agamāsi. Ath' a-sa anukkāmena dāḷiddiyappattassa paribhogasāṭaka-sayanabhōjanam pi purānasadi-āni na bhavimisu, evambhūto pi bhikkhusaṃghassa² dānam deti panītam pana katvā dātum na sakkoti. Atha nam ekadivasaṃ vanditvā nisinnaṃ Satthū .diyyati pana te ga-hapati kule dānam³ ti pucchati. So .diyyati bhante, tañ ca kho ka-nājakam⁴ bhiṇṇagadutiyam⁵ ti āha. Atha nam Satthā .gahapati 'lūkham dānam denoti' mā cittaṃ samkocayittha. cittaṃ-mam hi paṇīte Buddha-pacceka-baddha⁶ uddhasāvākānam dinnam dānam lūkham⁷ nāma na hoti, kasmā vipākamahantattā⁸ ti āha. Cittaṃ⁹ hi panītam kātum sakkontassa dānam lūkham⁵ nāma n atthīti c'etaṃ evaṃ veditabbaṃ.

N' atthi citte pa-annamhi appikā nāma dakkhiṇā
Tathāgate vā Sambuddhe atha vā tassa sāvake.
Na ki' atthi anomadassisu
pāricariyā Buddhesu appikā.
sukkhāya alonikāya¹⁰ ca
passa phalaṃ kummā-spiṇḍiyā¹¹ ti.

Aparam pi nam āha: .gahapati, tvam tāva lūkham⁵ dānam da-damāno atṭhannam ariyapuggalānam desi. aham Velāmakāle sakala-Jambudīpam unuṃgalam katvā satta ratanāni dadamāno pañca mahā-nadiyo ekoghapunṇam katvā viya ca mahādānam pavattayamāno tisa-ranagatam vā pañcasīlarakkhānakam vā kiñci nālattham, dakkhiṇeyya-puggalā nāma evaṃ dullabhā, tasmā 'lūkham' me dānam³ ti mā cittaṃ samkocayitthā¹² ti, evaṃ ca pana vatvā Velāmakasuttaṃ kathesi. Atha kho sā devatā issarakālā seṭṭhinā saddhūni kathetum pi asakkonti¹³ .idān' āyam duggatattā mama vacanam gāhissatīti¹⁴ maññamānā adḍharattasamaye singabbham pavasitvā obhāsam pharitvā ākāse atṭhāsi. Seṭṭhi di-vā .ko eso¹⁵ ti āha. .Aham mahāseṭṭhi catutthadvāṇa-koṭṭhake adhivattā¹⁶ ti. .Kimattham āgatāsi¹⁷. .Tuyham ovādam kathetukāma¹⁸ hutvā¹⁹ ti. .Tena hi kathehitū²⁰. .Mahāseṭṭhi, tvam paccinnakālū na cintesi, puttadhītaro na olokesi, samaṇassa te Gotamassa sāsane bahum²¹ dhanam vippakiṇṇam. so tvam ativelam

¹ C¹ mandī- ² C¹ saṃghassa ³ C¹ kanajam, C¹ kanajakam ⁴ C¹ bhiṇṇa-gadutiyam ⁵ C¹ lūkham, C¹ lūkham ⁶ all three MSS. cittaṃ ⁷ all three MSS. alom- ⁸ C¹ lūkham, ⁹ all three MSS. asakkonti ¹⁰ C¹ adhivattā, C¹ adhi-vatvā. ¹¹ C¹ bahu

dhanavissajjanena vā navakammantānam akaraṇena vā¹ samaṇaṃ Gotamaṃ nissāya duggato jāto. evambhūto pi samaṇaṃ Gotamaṃ na muñcasi, ajjāpi te samaṇā gharaṃ pavisanti yeva, yau tāva tehi nītaṃ taṃ na sakkā paccāharāpetuṃ. gahitakam eva hotu, ito paṭṭhāya pana sayā ca samanassa Gotamassa santikam mā gamittha āvakānaṃ c' assa imaṃ gharaṃ pavisitum mā adāsi. samaṇaṃ Gotamaṃ nivattitvāpi anolokeuto attano vohāre ca vaṇijjā ca katvā kuṭumbam saṇṭhapehitiṃ. Atha nam so evam āha: „ayan tayā mayham dātabba-ovādo“ ti. „Ama ayan“ ti. „Tādīsānam devatānaṃ satena pi sahassena pi satasahassena pi akampanīyo aham Dasabalena kato. mama hi saddhā Sineru viya acalā suppatiṭṭhitā. mayā niyyānike ratanasāsane² dhanam vissajjitaṃ. ayuttan te kathitam, Buddhasāsane pahāro dinno evarūpāya anādarāya³ dussilāya kālakanūyā⁴, saddhim tayā mama ekagehe vasanakiccaṃ n' atthi. siḅham mama gehā nikkhamitvā aṇṇattha gacchā“ ti. Sā sotāpannaṃsa ariyasāvakaṃsa vacanaṃ sutvā ṭhātum asakkonti⁵ attano va-anaṭṭhānam gantvā dārake hatthena gahetvā nikkhami⁶, nikkhamitvā ca pana „aṇṇattha va-anaṭṭhānam alabhamānā seṭṭhim khamāpetvā tathā⁷ eva vasi-sāmitiṃ“ nagarapariggāhaka devaputtasā santikam gantvā taṃ vanditvā aṭṭhāsi. „ken' atthena āgatāsi“ ca vuttā „aham sāmi anupadhāretvā Anāthapiṇḍikena saddhim kathesiṃ, so maṃ kujjhivā va-anaṭṭhānā nikkadḍhi, maṃ seṭṭhissa santikam netvā khamāpetvā va-anaṭṭhānam me dethā“ ti. „Kim pana tayā seṭṭhi vutto“ ti. „Ito paṭṭhāya Buddhupaṭṭhānam samghupaṭṭhānam mā kari, samaṇassa Gotamassa ghare pavesanam mā adāsi“ evam me⁸ vutto sāditi. „Ayuttam tayā vuttam. sāsane pahāro dinno. aham taṃ ādāya seṭṭhino santikam gantum na ussahāmiti“. Sā tassa santikā saṅgaham alabhitvā catunnam Mahārājānaṃ santikam agamāsi⁹. Tehi pi tathā eva paṭikkhittā Sakkam devarājaṃ upasaṃkhamitvā taṃ pavattum ācikkhitvā „aham deva va-anaṭṭhānam alabhamānā dārake hatthena gahetvā attāpā vicarāmi. tumbhākaṃ siriyā mayham va-anaṭṭhānam dāpethā“ ti sutṭhatarā yāci. So pi nam āha: „tayā ayuttam kataṃ. Jinasāsane pahāro dinno, aham pi taṃ nissāya seṭṭhinā saddhim kathetum na sakkomi. ekaṃ pana te seṭṭhissa

¹ all three MSS. omit vā   ² C^k adds masāsane, C^v adds mama sāsane.

³ C^v anācārāya   ⁴ C^v kāla-, C^k kālakanūyāya   ⁵ all three MSS. asakkonti.

⁶ C^v C^v omit nikkhami   ⁷ C^k omits me   ⁸ C^v ahan.   ⁹ C^k C^v agamū.

khamanūpāyaṃ kathes-sāmiti¹. „Sādhū deva kathehīti². „Mahāseṭṭhi³ssa hatthato manussehi paṇṇe āropetvā aṭṭhārasakoṭṭisaṃkhaṃ dhanam gahitaṃ atthi, tvam tassa āyuttakavesaṃ gahetvā kañci ajānāpetvā tāni paṇṇāni ādāya katipayehi yakkhataruṇehi parivāritā ekena hatthena paṇṇaṃ ekena lekhaṃ⁴ gahetva te-saṃ geḷaṃ gantvā geḷamajjhe ṭhitā attano yakkhānuḷbhāvena te uttāsetvā idaññi tumhākaṃ iṇapaṇṇaṃ⁵, amhākaṃ seṭṭhi attano issarakāle tumhe na kiñci āha, idāni duggato jāto, tumhehi gahitakubhapaṇṇāni detthā⁶ 'ti attano yakkhānuḷbhāvaṃ dassetvā sabbāpi tā aṭṭhārasa hiraññakoriyo sādhetvā seṭṭhi⁷ssa tuechakoṭṭhake pūretvā aññaṃ Aciravatīnaditīre mhitadhanaṃ nadākkūle bhūme samuddam pavirṭhaṃ atthi tam pi attano mhuḷbhāvena āharitvā koṭṭhe pūretvā aññaṃ pi asukarṭṭhāne uṇṇa assāṇikaṃ aṭṭhārasakoṭṭimattam eva dhanāṃ atthi tam pi āharitvā tuechakoṭṭhe pūrehi, imāhi catuppaṇṇāsakoṭṭhi imāni tuechakoṭṭhake pūraṇena daṇḍakammaṃ katvā mahāseṭṭhiṃ⁸ khamāpehīti⁹. Sā sādhu devā¹⁰ 'ti tassa vacanaṃ sampaticehuttvā vuttanāyena¹¹ eva sabbam dhanam āharitvā addharattasamaye seṭṭhi¹²ssa sirigabbhaṃ pavisitvā obhāsaṃ pharitvā ākāse aṭṭhāsi. „ko eso¹³ 'ti vutte „ahaṃ te mahāseṭṭhi catutthadvāra¹⁴koṭṭhake¹⁵ adhi-vatthā andhabāladevatā, mayā mahāmohamūḷhāya Buddhagūṇe ajānitvā purimesu divasesu tumhehi saddhiṃ kiñci kathitam, taṃ me do-saṃ khamatha, yakkas-sa hi me devatājassa vacanena tumhākaṃ iṇaṃ sādhetvā aṭṭhārasa koṭṭiyo samuddam gatā aṭṭhārasa koṭṭiyo tasmiṃ tasmiṃ ṭhāne assāṇikadhana-sa aṭṭhārasa koṭṭiyo ti catuppaṇṇāsakoṭṭiyo āharitvā tuechakoṭṭhaṃ pūraṇena daṇḍakammaṃ katam, Jetavanavilāram ārabba parikkhayaṃ gatadhanaṃ sabbam sampiṇḍitam, vasaṇaṭṭhānaṃ alabbhamaṇā kilamāmi, mayā aṇṇāpatāya kutaṃ manasi akatvā khamatha mahāseṭṭhi¹⁶ āha, Anāthapiṇḍiko tassa vacanaṃ sutvā cintesi: „ayaṃ ca devatā, daṇḍakammaṃ¹⁷ ca¹⁸ me katan¹⁹ 'ti vadati, attano ca do-saṃ paṭijānāti, Satthā imam cintetvā attano gūṇe jānāpe-sati, Sammāsaṃ-buddha-sa nam dasses-sāmiti²⁰. Atha nam āha: „amma devate, sace si mam khamāpetukāṃ²¹ satthu santike mam khamāpehīti²². „Sādhū evaṃ karissāmi, Satthu pana maṃ santikaṃ gahetvā gacchāhīti²³. So „sādhū²⁴ 'ti ytvā vibhātāya rattiyaṃ pāto va tam gahetvā Satthu santikaṃ gantvā tāya katakammaṃ sabbam Tathāgata-sa ārocesi, Satthā tassa vacanaṃ sutvā „idha gahapati pāpappuggalo pi yāva pāpaṃ na

¹ C' lekhaṃ. ² C' ma-. ³ C' paṇṇaṃ. ⁴ C' seṭṭhiṇaṃ. ⁵ C' catutthe

⁶ C' C' -kammaṃ. ⁷ C' omits ca.

paccati tāva bhadrāni passati, yadā pan' assa pāpaṃ paccati tadā pāpaṃ eva passati. bhadrappuggalo pi yāva bhadrāṃ na paccati tāva pāpāni passati. yadā pan' assa bhadrāṃ paccati tadā bhadrāṃ eva passatīti' vatvā imā Dhammapade dve gāthā abhāsi:

Pāpo pi passatī bhadrāṃ yāva pāpaṃ na paccati. (Dhp. vv.
yadā ca paccatī pāpaṃ atha pāpo pāpāni passati. 119-120.)
Bhadro pi passatī pāpaṃ yāva bhadrāṃ na paccati,
yadā ca paccatī bhadrāṃ atha bhadro bhadrāni passatīti.

Imāya¹ ca pana gāthānaṃ pariyoṣāne sā devatā sotāpattiṭṭhale paṭiṭṭhāsi. Sā cakkamkitesu Satthu pādesu nipatitvā „mayā bhante rāgarattāya dosadutthāya mohamūḷhāya avijjandhāya tumhākaṃ guṇe ajānantiyā pāpakam vacanaṃ vuttam. taṃ me khamathā“ ti Satthāraṃ khamāpetvā mahāseṭṭhiṃ khamāpesi. Tasmiṃ samaye Anāthapiṇḍiko Satthu purato attano guṇaṃ kathesi: „bhante ayaṃ devatā ‘Buddhupaṭṭhānādīni mā karohi’ vāriyamānāpi² mam vāretuṃ nāsakkhi, ‘dānaṃ na dātabban’ ti imāya vāriyamāno pi ahaṃ adāsim eva. nanu esa bhante mayhaṃ guṇo ti. Satthā utvaṃ kho si gahapati sotāpanno ariyasāvako acalasaddho visuddhadassano, tuyhaṃ imāya appesakkha-devatāya vārentiyā avāritabhāvo nācchariyo. yaṃ pana pubbe paṇḍitā anuppanne Buddhē aparipakke³ nāpe tṭhitā kāmāvacariṣṣarena Mārena ākāse tṭhatvā sace dānaṃ dassasi imasmim niraye paccissasīti’ asīti-hatthagambhīram aṅgārakāsuṃ dassetvā ‘mā dānaṃ adāsi’ vāritā padumakaṇṇikamajjhe tṭhatvā dānaṃ adāsi idam acchariyaṃ“ ti vatvā Anāthapiṇḍikena yāceto atītam āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente
Bodhisatto Bārāṇasiseṭṭhissa kule nibbattitvā nānappa-
•kārehi sukhūpaharaṇehi⁴ devakumāro viya saṃvaddhiyamāno⁵
anukkamena viññūtaṃ⁶ patvā soḷasaṃvassakāle yeva sabbasippesu
nipphattiṃ patto. So pitu accayena seṭṭhiṭṭhāne tṭhatvā catusu
nagaradvāresu catasso dānasālā majjhe nagarassa ekaṃ attano
nivesanadvāre ekaṃ ti cha dānasālā karetvā mahādānaṃ deti

¹ so all three MSS. instead of imāsaṃ? ² so all three MSS. instead of vāriyamānāpi? ³ C^k aparipakkhe, C^s aparipakkhe corr. to aparipakke.

⁴ C^s sukhūpaharaṇehi, C^v sukhupakaraṇehi. ⁵ C^v saṃvaddhiyamāno, C^s sad-dhiyamāno. ⁶ C^s viññūtaṃ.

sīlaṃ rakkhati uposathakammaṃ karoti. Ath' ekadivasam
 pātara-avelāya Bodhisattassa nānaggarase manuññabhojane
 upanīyamāne eko paccakabuddho sattāhaccayena nirodhā vut-
 tihāya bhikkhācāra-velaṃ sallakkhetvā „ajja mayā Bārāṇasiseṭ-
 thissa gehadvāraṃ gantum vattatiti“ nāgalatādantakattham
 khāditvā Anotattadahe mukhaṃ dhovivā Manosilātale thito
 nivā-¹etvā kāyabandhanaṃ bandhivā cīvaraṃ pārupivā iddhi-
 mayamattikāpattaṃ adāya ākāsenāgantvā Bodhisattassa bhatte
 upanītamatte gehadvāre aṭṭhāsi. Bodhisatto taṃ disvā va-
 āsanā vutthāya nipaccākāraṃ dassetvā parikammakārakaṃ
 olokesi, „kim karomi sāmīti“ ca vutte „ayyassa pattaṃ āha-
 rathā“ ²ti āha. Taṃ khaṇaṃ yeva Māro pāpimā vikampamāno
 utthāya „ayaṃ paccakabuddho ito sattame divase āhāraṃ labhi,
 ajja alabhanto vīnassissati, imaṃ ca vīnāsessāmi seṭṭhino ca
 dānantarāyaṃ karissāmi“ taṃ khaṇaṃ ñeva ³āgantvā antara-
 vatthumhi asītīhatthamattaṃ aṅgārakāsūṃ ⁴nimmīni, sā khadi-
 raṅgārapuṇṇā ⁵sampajjalitā sajotibhūtā Avicimāhānirayo viya
 khāyittha, taṃ pana māpetvā sayam ākāse aṭṭhāsi. Pattaha-
 ranatthāya gacchamāno puriso taṃ disvā mahābhaya-patto nivatti.
 Bodhisatto „kim tāta nivatto sīti“ pucchi. Ayaṃ „sāmi anta-
 ravatthumhi mahatī ⁶aṅgārakāsū ⁷sampajjalitā sajotibhūtā“ ti.
 Ath' añño ath' añño ti evaṃ āgatāgataṃ sabbe pi bhaya-pattā
 vegena palāyimsu. Bodhisatto cintesi: „ajja mayhaṃ dānan-
 tarāyaṃ kātukāmo Vasavatti Māro uyyutto bhavissati, na kho
 pana jānāmi Mārasatena Mārasahassenāpi mayham akampiya-
 bhāvaṃ. ajja dāni mayhaṃ vā Mārassa vā balamahantataṃ
 ānubhāvamahantataṃ jānissāmi“ taṃ yathasajjitam eva bhatta-
 pātum sayam adāya gehā nikkhamma aṅgārakāsutaṭṭhe ⁸thatvā
 ākāsaṃ ulloketvā Māraṃ disvā „ko si tvaṃ“ ti āha. „Ahaṃ
 Māro“ ti. „Ayaṃ aṅgārakāsu“ tayā nimmitā“ ti. „Ama mayā“

¹ C¹ khaṇaṃ yeva. ² C¹ C² angāra- ³ C¹ C² khadīraṅgāra-. ⁴ C¹ mahatī.
⁵ C¹ C² aṅgārakāsūṃ, C³ aṅgārakāsu. ⁶ C² aṅgārakāsu.

ti. „Kimatthāyā“¹ 'ti. „Tava dānassa antarāyakarapaṭṭhāya ca paccekabuddhassa ca jīvitanaśanapaṭṭhāyā“² 'ti. Bodhisatto „n“³ eva te ahaṃ attano dānassa antarāyaṃ na paccekabuddhassa jīvitantarāyaṃ kātum dassāmi, ajja dāni mayhaṃ vā tuyhaṃ vā balamahantataṃ jānissāmi“⁴ aṅgārakāsuyā⁵ tate tathā „bhante paccekabuddha“⁶, ahaṃ imassā aṅgārakāsuyā⁷ adhosīso patamāno pi na nivattissāmi, kevalaṃ tunhe mayā dinnabhojanaṃ patigaṇhathā“⁸ 'ti vatvā imaṃ gātham āha:

Kāmaṃ⁹ patāmi nirayaṃ uddhapādo avamsiro,
nānariyaṃ karissāmi, handa piṇḍaṃ paṭiggahā¹⁰ 'ti. 39.

Tatrāyaṃ piṇḍattho: bhante paccekavarabuddha, sace p' ahaṃ tumhākaṃ piṇḍapātaṃ dento ekamsen' eva imaṃ nirayaṃ uddhapādo avamsiro hutvā patāmi tathāpi yad idaṃ adūnaṃ ca asīluyaṃ ca ariyeḥi akātibbattā ananyeḥi ca kātabbattā anariyaṃ ti vuccati na taṃ anariyaṃ karissāmi, handa imaṃ mayā diyyamānaṃ piṇḍaṃ patiggaha patigaṇhāhīti. ettha ca handā 'ti savassaggaṭṭhe nipāto.

Evam vatvā Bodhisatto dālhasamādānena bhaddapātīṃ gahetvā aṅgārakāsumatthakena¹¹ pakkanto¹². Tāvad eva asītiatthāya gambhīrāya aṅgārakāsuyā¹³ talato uparūpari jātam attasattamaṃ ekaṃ mahāpadumaṃ uggantvā Bodhisattassa pāde paṭicchi. Tato mahātumbamatto reṇu uggantvā Mahāsattassa muddhani tathā sakalasarīraṃ suvannacunṇasamokinnam iva akāsi. So padumakaṇṇikāya tathā nānaggarasabhojanaṃ paccekabuddhassa patte patitṭhāpesi. So taṃ paṭiggahetvā anu-modanaṃ katvā pattaṃ akāse khipitvā passantass' eva mahājanassa sayam pi vehāsaṃ abbhuggantvā nānappakāraṃ valāhakapantiṃ maddamāno viya Himavantam eva gato. Māro pi parājito domanassaṃ patvā attano vasanaṭṭhānam eva gato. Bodhisatto pana padumakaṇṇikāya tṭhako va mahājanassa

¹ C^v aṅgārakāsu- ² C^v paccekavarabuddha. ³ C^s C^v aṅgārakāsuyā ⁴ C^s kāmaṃ ⁵ C^s C^v aṅgāra-. ⁶ C^s C^v pakkanto. ⁷ C^v aṅgāra-.

dānasīlasaṃvaṇṇanena dhammaṃ desetvā mahājanena parivuto attano nivesanam eva pavisitvā yāvajīvaṃ dānādīni puññāni karitvā yathākammaṃ gato.

Sattā ..na idam gahapati acchariyam yaṃ tvam evaṃ dassana-sampanno etarahi devatāya na kumpito, pubbe panditehi katam eva acchariyam¹ ti imaṃ dhammaṃ de-sanaṃ āharitvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakaṃ amodhānesi „Tadā paccakabuddho tatth² eva parimbbāyi, Māraṃ parijayitvā padumakaṇṇikāya thitvā paccakabuddhassa piṇḍa-pātadāyako Bārāṇasīsetthi pana abam evā³ ti. Khadiraṅgāra-jātakaṃ. Kulāvakaṃ vaggō catuttho.

5 ATTHAKĀMAṆGA.

1. Losakajātaka.

Yo atthakāma-sā¹ ti Idam Sattbā Jetavane viharanto Losakatissattheram nāma² ārabha kathesi. Ko pan³ esa Losakatissatthero nāma⁴ ti Kosalaratthe eko attano kulāsako kevaṭṭa-puttako alābbi bhikkhu. So kira nibbattaṭṭhānato ravitvā Kosalaratthe ekasmiṃ kulasaḥassa-vāse⁵ kevaṭṭagāme ekasā⁶ kevaṭṭiyā kucchismiṃ paṭisandhiṃ ganhi. Tassa paṭisandhigahaṇadivase tam⁷ kulasaḥassam⁸ jālahattham nadiyaṃ ca taḷākādisu⁹ ca macche pariye-antam ekam khuddakamaccham pi nādattha. Tato paṭṭhāya ca te kevaṭṭā parihāyanti yeva. Tasmiṃ pi kucchigate yeva nesam gāmo sattavāre agginā daḍḍho sattavāre raṇṇā dandito. Evam anukkamena duggatā jātā. Te cintayimsu. „pubbe aṇhākaṃ evarūpam n¹⁰ atthi, idāni pana parihāyāma, aṇhākaṃ antare ekāya kālakaṇṇiyā bhavitabbaṃ, dve vaggā humā¹¹ ti pañca pañca kula-atāni ekato ahesum. Tato yattha tassa mātāpitaro so kotthāso parihāyati itaro vadḍhati. Te „tam pi kotṭhāsam dvidhā tam pi dvidhā¹² ti evaṃ yāva tam eva kulam ekam ahoṣi tāva vibhajitvā te-sam kālakaṇṇibhāvaṃ ūtvā pothetvā nikkadḍhimsu¹³.

¹ Ck omits nāma ² Ck kusalasahassa- ³ C^v ekasā. ⁴ Ck nam ⁵ Ck kula-sahassam ⁶ C^v talā-, C^v talā- corr. to talā-. ⁷ Ck nika-

Ath' assa mātā kicchena jīvamānā paripakke gabbhe ekamim thāne vijāyi. Pacchimabhavikasattam na sokkā nāsetum. antoghaṭe dīpo viya hi 'ssa' hadaye arahattassa upanissayo jalati. Sā tam dāra-kam paṭijaggitvā ādhāvitvā paridhāvitvā¹ vicarānakāle ekam assa kapālakaṃ hatthe datvā puttam 'ekam bharam pavisa' 'ti pe-ṣetvā palātā. So tato paṭṭhāya ekako va hutvā tattha bhikkham paṇyesitvā ekamim thāne sayati na² nahāyati na saṃram paṭijaggati paṃsupi-ācako viya kicchena jīvikam kappeti. So anukkameva sattavassiko hutvā ekamim gehadvāre ukkhalidhovanassa chadditattṭhāne kāko viya ekekam sittham uccintvā khādati. Atha nam dhamma-enāpati Sāvattṭhim piṇḍāya caramāno divā 'ayam satto atikāruṇṇappatto kataragāma-vā-siko nu kho' ti tassum mettacittam vaddhitvā 'ehi re' ti āha. So gantvā theam vanditvā aṭṭhāsi. Atha nam thero 'kataragāma-vā-siko si. kham vā te mātāpitaro' ti puechi. 'Aham bhante nippaccayo. mayham mātā-pitaro mam nisāya 'kilant amhā' 'ti mam chaddetvā palātā' ti. 'Api pana pabbajis-sati'. 'Bhante. aham tāva pabbajeyyam, mādisam pana kapaṇam³ ko pabbājes-sati'. 'Aham pabbājes-sāmitr'. 'Sādhū pabbājetthā' ti. Thero tassa khādanīyam bhojanīyam⁴ datvā tam vi-hāram netvā sahatthen⁵ eva nahāpetvā pabbājetvā paripuṇṇavassam upasampādesi. So mahallakakāle Losakatissatthero ti paṇḍāyittha nippaṇṇo appalābho Tena kira asadisadāne pi kucchipūro na laddha-pubbo jīvitaghaṭanamattakam eva labhati. Tassa hi patte ekasnam 'eva yāguulūmke dinne patto samatittiko hutvā paṇḍāyati. Atha manussā 'imassa patto pūro' ti paṇḍāyittha⁶ heṭṭhā yāgum denti. Tassa patte yāgum dānakāle manus-sānam bhājane yāgum antaradhāyatiti pi vadanti. Khajjakādisu pi es' eva nayo. So aparena samayena vipassanam vaddhetvā aggaphale arahatte patitthito pi appalābho va aho-si⁷. Ath' assa anupubbena āyusamkhāresu parihīnesu parinibbānadvāso sampāpuni. Dhamma-enāpati āvajjento tassa parinibbā-nabhāvam natvā 'ayam Losakatissatthero ajja parinibbāyi-sati, ajja mayā etassa yāvadattham āhāram dātum vaṭṭatiti' tam ādāya Sāvattṭhim piṇḍāya pavisi. Thero tam nisāya tāva bahumanussāya Sāvattṭhiyā hattham pasāreṭvā vandanamattam pi nālattha. Atha nam thero 'gacchāvuso, āsanasālāya nisīdā' ti uyyojetvā 'mam Losakassa detthā'

¹ C^v omits ssa   ² C^v omits paridhāvitvā   ³ C^k omits na   ⁴ C^k chaddhita.

⁵ C^k kapaṇa, C^v kapaṇā. C^v kapaṇa corr to kapaṇam   ⁶ all three MSS -jessasiti.

⁷ C^k C^v -niyam -niyam. ° so all three MSS. instead of paṇḍāyitvā?   ⁸ C^v appalābho si.

'ti laddhāhāram pesesi. Tam gahetvā gatū Losakatheram asarivā sayam eva bhuñjusu. Atha therassa utthāya vihāram gamanakāle Losakatissatthero gantvā theram vandi. Thero nivattitvā t̥hitako va „laddhan te āvuso bhattan“ ti pucchi. „Labhissāma no bhante“ ti. Thero saṁvegappatto kālam olokesi. Kālo atikkanto. Thero „hot āvuso. idh' eva mīdā“ 'ti Losakatheram āsana-ālāya nisīdāpetvā Kosalarañño nive-anam agamāsi. Rājā therassa pattam gāhāpetvā „bhattassa akālo“ ti pattapūram catumadhuram dāpesi. Thero tam ādāya gantvā „eh' āvuso Tissa, imam catumadhuram bhuñjā“ 'ti vatvā pattam gahetvā va atthāsi. So thero gāravena lajjanto na paribhuñjati. Atha nam thero „eh' āvuso Tissa, aham imam pattam gahetvā va thassāmi. tvaṁ nisīditvā paribhuñja, sace imam pattam hatthato muñceyyam kiñci na bhaveyyā“ 'ti āha. Athāyasmā Losakatissatthero¹ aggi-sare dhammasenāpatimhi pattam gahetvā t̥hite² catumadhuram paribhuñji. Tam therassa ariyaddhibalena parikkhayaṁ na agamāsi. Tadā Losakatissatthero³ yāvadattham udarapūram katvā paribhuñji, tam divasam yeva ca anupādise-āya nibbānadhātuyā parinibbāyi. Sammasambuddho santike t̥hatvā sarīranikkhepam kāresi. Dhātuyo gahetvā cetiyam kāmīsu. Tadā bhikkhū dhammasabhlāyam sannipatitvā „āvuso, Losakathero apuñño appalābhī, evarūpena nāma apuññena appalābhina katham ariyadhammo laddho“ ti kathentā⁴ ni-īdīmsu. Satthā dhammasabhlāyam gantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ 'ti pucchi. Te „imāya nāma bhante“ ti ārocesum. Satthā „bhikkhave, eso bhikkhu attano alābhībhāvaṁ ca⁵ ariyadhammalābhībhāvaṁ⁶ ca attanā va akāsi“. ayam hi pubbe paresam lābhantarāyam katvā appalābhī⁷ jāto, aniccā dukkham anantā⁸ ti vipassanāya yuttabhāvassa phalena ariyadhammalābhī⁹ jāto¹⁰ ti vatvā atītam āhāsi:

Atīte Kassapasammāsambuddhakāle¹¹ aññataro bhikkhu ekam kuṭumbikam¹² nissaya gāmakāvāse vasatī pakatatto silavā vipassanāya yuttapayutto. Ath' eko khīnāsavathero samavattasamvāsam¹³ vasamāno pubbe na tassa bhikkhuno upatthākakuṭumbikassa¹⁴ vasanagāmaṁ sampatto. Kuṭumbiko

¹ C^o -tissathero   ² C^k t̥hita   ³ C^k C^s kathento.   ⁴ C^o alābhībhāvaddhañca

⁵ C^k -lābhī-   ⁶ C^k C^s katāsi   ⁷ C^k C^s -bhi, C^s -labhi cori to -labhi

⁸ C^k C^s -bhi,   ⁹ C^k kassapasambuddha-   ¹⁰ C^k C^s kuṭumbikam   ¹¹ C^o samavattavāsam, C^s samavattasavāsam corr. to samavattavāsam   ¹² C^k C^s -kuṭumbi-.

therassa iriyāpathe yeva pasiditvā pattam ādāya gharam pave-
setvā sakkaccaṃ bhojetvā thokaṃ dhammakatham sutvā theram
vanditvā „bhante, amhākaṃ dhuravihāram' eva gacchatha.
mayam sāyaṇhasamaye' āgantvā passissāmā" ti āha. Thero
vihāram gantvā nevāsikatheram vanditvā āpucchitvā ekamantaṃ
nisīdi. So pi tena saddhiṃ patisanthāram katvā „laddho te
āvuso bhikkhāhāro" ti pucchi. „Ama laddho" ti. „Kham
laddho" ti. „Tumhākaṃ dhuragāme kuṭumbiyaghare" ti evaṃ
ca pana vatvā attano senāsanam pucchitvā patijaggitvā patta-
cīvaram paṭisāmetvā jhānasukhena phalasukhena vītināmento
nisīdi. So pi kutumbiko sāyaṇhe² gandhamālāṃ c' eva dīpate-
laṃ ca gāhāpetvā vihāram gantvā nevāsikatheram vanditvā
„bhante, eko āgantukathero atthi, āgato nu kho" ti pucchi.
„Ama āgato" ti. „Idāni kham" ti. „Asukasenāsane nāmā"
ti. So tassa santikaṃ gantvā vanditvā ekamantaṃ nisinno
dhammakatham sutvā sītalavelāya cetiyaṃ ca bodhiṃ ca³ pūjetvā
dīpe jāletvā ubho pi jane nimantetvā gato. Nevāsikathero pi
kho „ayaṃ kuṭumbiko paribhinno, sac' āyaṃ bhikkhu imasmiṃ
vihāre vasissati na maṃ esa kismiṃca gaṇayissatīti" thero⁴
anattamanataṃ⁵ āpajjitvā „imasmiṃ vihāre etassa avasanākāro
mayā kātuṃ vaṭṭatīti" tena upaṭṭhānavelāya āgatena saddhiṃ
kiñci na kathesi. Khīṇāsavathero tassa ajjhāsayam jānitvā
„ayaṃ thero mama kule vā gane vā apalibuddhabhāvam na
jānatīti" attano vasanaṭṭhānam gantvā jhānasukhena phala-
sukhena vītināmesi. Nevāsiko pi punadivasena kapiṭṭhena gaṇ-
ḍim paharitvā nakhena dvāram ākotetvā kuṭumbiyassa gehaṃ
agamāsi. So tassa pattam gahetvā paṇṇattāsane nisīdāpetvā
„āgantukathero kham bhante" ti pucchi. „Nāhaṃ tava kulū-
pakassa pavattiṃ jānāmi, gaṇḍim⁶ paharanto dvāram āko-
tento pabodhetuṃ nāsakkhiṃ, hiyyo tava gehe paṇṭabhojanam

¹ C^v dhūra-   ² C^k sāyaṇha-   C^v sayamha-   ³ C^v bodhiyaṇa   ⁴ C^v C^v there

⁵ C^v anantamanatam, C^v anattamattam corr to anattamatatam.   ⁶ so all three MSS.

bhūñjitvā jirāpetum asakkonto 'idāni niddam okkanto yeva bhavissatī' tvaṃ pasīdamāno evarūpesu ṭhānesu yeva pasīda-sīti" āha. Khīṇāsavathero pi attano bhikkhācāraṇelaṃ sallak-khetvā sarīraṃ paṭijaggitvā pattacīvaram ādāya ākāse uppatitvā aññattha agamāsi. So kuṭumbiko nevāsikatheraṃ sappimadhu-sakkarābhisaṃkhataṃ pāyāsam pāyetvā puttaṃ gaudhaṃṇeli ubbaṭṭetvā puna pūretvā „bhante, so therō maggakilanto bha-vissati, idam assa harathā“¹ ti adāsi. Itaro upaṭikkhipitvā va gahetvā gacchanto „sace so bhikkhu imaṃ pāyāsam pivissati gīvāya gahetvā nikkadḍhiyamāno pi na gamissati, sace paṇāhaṃ imaṃ pāyāsam manussassa dassāmi pākatam me kammaṃ bha-vissati, sace udae opilāpessāmi udakapiṭṭhe sappi paṇṇāyissati, sace bhūmiyaṃ chaḍḍessāmi² kākasannipātena paṇṇāyissati, kattha nu kho imaṃ chaḍḍeyyan“³ ti upadhārento ekaṃ jhā-makhettaṃ disvā aṃgare viyūhitvā⁴ tattha pakkhipitvā upari aṃgārehi paṭicchādetvā vihāraṃ gato. Taṃ bhikkhuṃ adisvā cintesi: „addhā so bhikkhu khīṇāsavo mama ajjhāsayaṃ viditvā aññattha gato bhavissati, aho mayā udarahetu ayuttaṃ katan“⁵ ti tāvad ev' assa mahantaṃ domanassaṃ udapādi, tato paṭṭhāy' eva ca manussapeto hutvā na cirass' eva kālaṃ katvā niraye nibbatti. So bahūni vassasatasahassāni niraye paccitvā pakkā-vasesena paṭipāṭiyā pañcajāṭisatesu yakkho hutvā ekadivasam pi udarapūraṃ āhāraṃ na labhi. Ekadivasam pana gabbhama-laṃ udarapūraṃ labhi. Puna pañca jāṭisatāni⁶ sunakho ahosi. Tadāpi ekadivasam bhattavamaṇaṃ udarapūraṃ labhi. Sesakāḷe pana tena udarapūro āhāro nāma na laddhapubbo. Sunakha-yonito pana cavitvā Kāsiraṭṭhe ekasmiṃ gāme duggatakule nibbatti. Tassa nibbattito paṭṭhāya taṃ kulaṃ paramadugga-tam eva jātaṃ. Nābhito uddhaṃ udakakañjikamattam⁷ pi na labhi. Tassa pana Mittavindako ti nāmaṃ ahosi. Mātā-

¹ C^k cha līhessāmi. ² C^k cha pīhēyyan. ³ C^k viyūhitva. C² viyūhitvā corr to viyūhitvā. ⁴ C^k pañcasatāni. ⁵ C^k kañṇika-

pitaro jātakadukkhaṃ adhivāsetuṃ asakkontā „gaccha kāla-
kaṇṇikā“¹ 'ti taṃ pothetvā nīhariṃsu. So appaṭṭisaraṇo vica-
ranto Bārāṇasīṃ agamāsi. Tadā Bodhisatto Bārāṇasiyaṃ
disāpāmoḁkho ācariyo hutvā pañca māṇavakasatāni sippaṃ
vācesi. Tadā Bārāṇasivāsino duggatānaṃ paribbayaṃ datvā
sippaṃ sikkhāpentī. Ayaṃ pi Mittavindako Bodhisattassa san-
tike puññasippaṃ sikkhati. So pharuso anovādakkhamo taṃ
taṃ paharanto² vicarati, Bodhisattena ovadiyamāṇo pi ovādaṃ
na gaṇhāti, taṃ nissāya āyo pi 'ssa mando jāto. Atha so
māṇavakehi saddhiṃ bhaṇḍitvā ovādaṃ agaṇhanto tato palāyitvā
āhiṇḍanto ekaṃ paccantagāmaṃ gantvā bhaṭṭiṃ katvā jīvati.
So tattha ekāya duggatitthiyā saddhiṃ saṃvāsaṃ kappesi. Sā
taṃ nissāya dve dārake vijāyi. Gāmaṃvāsino „amhākaṃ susā-
sanaṃ dussāsaṃ āroceyyāsīti“ Mittavindakassa bhaṭṭiṃ³ datvā
taṃ gāmadvāre kuṭikāya vasaṇesun. Taṃ pana Mittavindakaṃ
nissāya te paccantagāmaṃvāsino sattakkhattuṃ rājadapaṇḍaṃ adaṃsu,
sattakkhattuṃ tesuṃ gehāni nijjhāyimsu, sattakkhattuṃ taḷakaṃ
chijji. Te cintayimsu: „amhākaṃ pubbe imassa Mittavinda-
kassa anāgamanakāle⁴ evarūpaṃ n' atthi, idāni paṇ' assa āga-
takālato paṭṭhāya parihāyāmā“⁵ 'ti taṃ pothetvā nīhariṃsu.
So attano dārake gahetvā aññattha gacchanto ekaṃ amanussa-
pariggahaṃ aṭaviṃ pāvisi. Tatth' assa amanussā dārake ca
bhariyaṃ ca māretvā maṃsaṃ khādimsu. So tato palāyitvā
tato tato āhiṇḍanto ekaṃ Gambhīraṃ nāma paṭṭanagāmaṃ
gāvāvissajjanadvase⁶ yeva patvā kammakaro hutvā nāvāṃ
abhirūhi. Nāvā samuddapitṭhe sattāhaṃ gantvā sattame divase
samuddamajjhe ākoṭetvā ṭhapitā viya⁷ aṭṭhāsi. Te kālakanni-
salākaṃ vāresun. Sattakkhattuṃ Mittavindakass' eva⁸ pāpuṇi.
Manussā tass' ekaṃ veṇukalāpakaṃ datvā hatthe gahetvā sa-
mudde khipimsu. Tasmim khittamatte nāvā agamāsi. Mitta-

¹ C^h pahārento. ² C^v adds va. ³ C^h naṃ. ⁴ C^h anāgamanakāle. ⁵ C^h nāvam-.

⁶ C^v vindakasseva. ⁷ C^v C^h -ṇi.

vindako venukalāpe nipajjivā samuddapitṭhe gacchanto Kassa-
 pasammāsambuddhassa kāle rakkhitasīlassa phalena samudda-
 pitṭhe ekasmiṃ phalikavimāne catasso devadhītā patilabhitvā
 tāsam santike sukhāṃ anubhavamāno sattāhaṃ vasi. Tā pana
 vimānapetiyo sattāhaṃ sukhāṃ anubhavanti. Sattāhaṃ duk-
 khāṃ anubhavitum gacchamānā „yāva mayāṃ āgacchāma tāva
 idh' eva hobhī“ vatvā agamaṃsu. Mittavindako tāsam gatakāle
 venukalāpe nipajjivā parato gacchanto rajatavimāne attha de-
 vadhītaro labhi. Tato pi param gacchanto manivimāne soḷasa
 kanakavimāne dvattimsa devadhītaro labhi. Tāsam pi vacanaṃ
 akatvā parato gacchanto antaradīpake ekaṃ yakkhanagaraṃ
 addasa. Tatth' ekā yakkhinī ajarūpena vicarati. Mittavindako
 tassā yakkhinībhāvāṃ ajānanto „ajamaṃsaṃ khādisāmiti“ taṃ
 pāde aggahesi. Sāyaṃ yakkhānubhāvena taṃ ukkhipivā khipi.
 So tāya khitte samuddamatthakena gantvā Bārāṇasiyaṃ pari-
 khāpitṭhe ekasmiṃ kaṇṭakagumbamatthake pativā pavaṭṭamāno
 bhūmiyaṃ patitṭhāsi. Tasmīṃ ca samaye tasmīṃ parikhāpitṭhe
 rañño ajikā caramānā corā haranti. Ajikagopakā „core gaṇ-
 hissāmā“ 'ti ekamantaṃ nilīnā aṭṭhaṃsu. Mittavindako pavaṭ-
 itvā bhūmiyaṃ tṭhito tā ajikā disvā cintesi: „ahaṃ samudde
 ekasmiṃ dīpake ajikaṃ pāde gahetvā tāya khitto idha patito,
 sace pan' idāni ekaṃ ajikaṃ pāde gahissāmi sā maṃ parato
 samuddapitṭhe vimānadevatānaṃ santike khipissātī“ so evaṃ
 ayoniso manasi karitvā ajikaṃ pāde gaṇhi. Sā gahitamattā vi-
 ravi. Ajikagopakā ito c' ito ca āgantvā taṃ gahetvā „ettakāṃ
 kālaṃ rājakule ajikākhādako esa coro“ ti taṃ koṭṭetvā bandhi-
 tvā rañño santikaṃ nēnti. Tasmīṃ khaṇe Bodhisatto pañca-
 satamāṇavakaparivuto nagarā nikkhamma nahāyitum gacchanto
 Mittavindakaṃ disvā sañjānitvā te manusse āha: „tāta, ayaṃ
 ambhākaṃ antevāsiko, kasmā taṃ gaṇhitthā“ ti. „Ajikacorako
 ayya ekaṃ ajikaṃ pāde gaṇhi, tasmā gahito“ ti. „Tena h'

1 C⁶ C⁷ khipissātīti, C⁸ khipissasīti

etaṃ ambhakaṃ dāsaṃ katvā detha, amhe nissāya jīvissatīti¹.
Te „sādhū ayyā“² 'ti taṃ vissajjetvā agamaṃsu. Atha naṃ
Bodhisatto „Mittavindaka tvaṃ ettakaṃ kālaṃ kahaṃ vasīti“
pucchi. So sabbaṃ attanā katakammaṃ ārocesi. Bodhisatto
„atthakāmānaṃ¹ vacanaṃ akaronto² etaṃ dukkhaṃ pāpuṇan-
tīti“ vatvā imaṃ gātham āha:

Yo atthakāmassa hitānukampino
ovajjamāno na karoti sāsanaṃ
ajiyā pādam olubbha Mittako viya socatīti. 40.

Tattha atthakāmassā 'ti vadḍhiṃ icchantassa, hitānukampino ti
hitena anukampamānassa, ovajjamāno ti mudukena hitacittena ovadiyamāno,
na karoti sāsanaṃ ti anusatthiṃ na karoti dubbaco anovādako hoti, Mittako
viya socatīti yathā ayaṃ Mittavindako ajāya pādam gahetvā socati kilamati
evaṃ niccakālaṃ socatīti imāya gāthāya Bodhisatto dhammaṃ desesi. Evaṃ
tena therena ettake addhāne tīsu yeva attabhāvesu kucchipūro laddhapubbo,
yakkhena hutvā ekadivasaṃ gabbhamalaṃ laddhaṃ sunakkena hutvā ekadivasaṃ
bhattavamaṇaṃ parinibbānavase dhammasenāpatissānubhāvena catumadhuraṃ
laddhaṃ, evaṃ parassa lābhantarāyakaranaṃ nāma mahādosan ti vedittabbaṃ.

Tasmiṃ pana kāle so pi ācariyo Mittavindako pi yathā-
kammaṃ gato.

Satthā „evaṃ bhikkhave attanā appalābhībhāvaṃ ca ariyadhamma-
lābhībhāvaṃ ca sayam eva esa akāsīti“ imaṃ dhammaḍḍesaṇaṃ āha-
ritvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā Mittavindako
Losakatissatthero ahosi, disāpāmoḁkhācariyo pana aham evā“³ 'ti.
Losakajātakaṃ.

2. Kapotajātaka.

Yo atthakāmassā 'ti. Imaṃ Satthā Jetavane viharanto
aṇṇatarāṃ lolabhikkhuṃ ārabba kathesi. Tassa lolabhāvo Nava-
nipāte Kākajātaka³ āvibhavissati. Tadā pana taṃ bhikkhū „ayaṃ
bhante bhikkhu lolo“ ti Satthu ārocesuṃ. Atha naṃ Satthā „saccaṃ

¹ C^k atthakākāmānaṃ, C^s attakāmānaṃ. ² so all three MSS. ³ C^k kokajātaka.

kira tvaṃ bhikkhu lolo“ ti pucchi. „Āma bhante“ ti. Satthā „pubbe pi tvaṃ bhikkhu lolo, lolakāraṇa jīvitakkhayaṃ patto, paṇḍitāpi taṃ nissāya attano vasaṇaṭṭhānā parihiṇṇā“ ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmaḡatte rajjaṃ kārente Bodhisatto pārāpatayoniyaṃ nibbatti. Tada Bārāṇasivāsino puṇṇakāmatāya tasmiṃ tasmiṃ ṭhāne saṇuānaṃ sukhavāsathāya thusapacchiyo¹ olambenti. Bārāṇasiseṭṭhino pi bhata-kārako attano mahānase ekaṃ thusapacchiṃ olambetvā ṭhapesi. Bodhisatto tattha vasaṃ kappesi. So pāto va nikkhamitvā gocare caritvā sāyaṃ āgantvā tattha vasanto kālaṃ khepeti. Ath' ekadivasaṃ eko kāko mahānasamattakena gacchanto ambilānambilamacchamaṃsānaṃ² dhūpanavasaṃ ghāyitvā lobhaṃ uppādetvā „kin nu kho nissāya imaṃ macchamaṃsaṃ labhissāmiti“ avidūre nisīditvā parigaṇhanto sāyaṃ Bodhisattaṃ āgantvā mahānasaṃ pavisaṇaṃ disvā „imaṃ pārāpataṃ nissāya macchamaṃsaṃ labhissāmiti“ punadivase pāto va āgantvā Bodhisattassa nikkhamitvā gocarattāya gamanakāle piṭṭhito piṭṭhito agamāsi. Atha naṃ Bodhisatto „kasmā tvaṃ samma amhehi saddhiṃ carasīti“ āha. „Sāmi, tumhākaṃ kiriya mayhaṃ ruceati, ito paṭṭhāya tumhe upaṭṭhahissāmiti“. „Samma, tumhe aṇṇagocarā mayaṃ aṇṇagocarā, tumhehi ambhākaṃ upaṭṭhānaṃ dukkaraṃ“ ti. „Sāmi tumhāgocaragahaṇakāle³ ahaṃ pi gocaraṃ gahetvā tumhehi saddhiṃ yeva gamissāmiti“. „Sādhū, kevalaṃ te appamattena bhavitabbaṃ“ ti. Evaṃ Bodhisatto kākaṃ ovaditvā gocare caranto tiṇabijādini⁴ khādati. Bodhisattassa paṇa gocaragahaṇakāle kāko gantvā gomayapiṇḡaṃ apanetvā paṇake khāditvā udaraṃ pūretvā Bodhisattassa saṇtikaṃ āgantvā „sāmi, tumhe ativeḡaṃ caratha, atibahubhakkheṇa nāma bhavituṃ na vaṭṭatīti“ vatvā Bodhisattena gocaraṃ gahetvā sāyaṃ āgacchantena saddhiṃ yeva mahānasaṃ pavīsi.

¹ Ck -pacchayo ² both MSS. ambilātambila-. ³ so both MSS. instead of tumhakaṃ-? ⁴ Ck tinabijāni, C^o kinabijādini.

Bhattachārako „amhākaṃ kapoto aññaṃ pi gahetvā āgato“ ti kākassa pi pacchiṃ ṭhapesi. Tato paṭṭhāya dve janā vasanti. Ath' ekadivasam seṭṭhissa bahum macchamaṃsaṃ āhariṃsu. Tam ādāya bhattachārako mahānase tattha tattha olambesi. Kāko taṃ disvā lobhaṃ uppādetvā „sve gocarabhūmiṃ agantvā¹ mayā idam eva khāditabban“ ti rattiṃ tintiṇanto nipajji. Punnadivase Bodhisatto gocarāya gacchanto „ehi samma kākā“² ti āha. „Sāmi, tumhe gacchatha, mayhaṃ kucchirogo atthāti“. „Samma, kākānāṃ kucchirogo nāma kadāci na bhūtapubbo, rattiṃ tisu yāmesu ekekasmim yāme mucchitā honti, dīpavaṭṭiṃ gilitakāle pana nesaṃ muhuttan titti³ hoti, tvaṃ imaṃ macchamaṃsaṃ khāditukāmo bhavissasi, ehi manussaparibhogō nāma tumhākaṃ dupparibhuñjiyo, mā evarūpaṃ akāsi, mayā saddhiṃ yeva gocarāya gacchāhāti“. „Na sakkomi sāmīti“. „Tena hi paññāyissasi sakena kammena, lobhavasam agantvā³ appamatto hohīti“ taṃ ovaḍitvā Bodhisatto gocarāya gato. Bhattachārako nānappakāraṃ macchamaṃsavikatiṃ⁴ sampādetvā usumanikkhamanattamaṃ bhājanāni thokaṃ vivaritvā rasaparissāvanakaroṭiṃ bhājanamatthake ṭhapetvā bahi nikkhamitvā seditvā muñcamāno atṭhāsi. Tasmiṃ khaṇe kāko pacchito sīsaṃ ukkhipitvā bhattagehaṃ olokeno tassa nikkhamitabhāvaṃ ñatvā „ayaṃ dāni mayhaṃ manorathaṃ pūretvā maṃsaṃ khādituṃ kālo, kin nu kho mahāmaṃsaṃ khādāmi udāhu cuṇṇikamaṃsaṃ“ ti cintetvā „cuṇṇikamaṃsena nāma khippaṃ kucchiṃ pūretuṃ na sakkā, mahantaṃ maṃsakhaṇḍaṃ āharitvā pacchiyaṃ nikkhipitvā khādamāno nipajjissāmīti“ pacchito uppatitvā rasakaroṭiyaṃ niliyi. Sā kilīti saddam akāsi. Bhattachārako taṃ saddaṃ sutvā „kin nu kho etan“ ti pavatṭho kākāṃ disvā „ayaṃ dutṭhakāko mayā seṭṭhino pakkamaṃsaṃ khāditukāmo, ahaṃ kho pana seṭṭhiṃ nissāya jīvissāmi na imaṃ bālāṃ, kiṃ me iminā“ ti dvāraṃ pidhāya kākāṃ gahetvā sakalasarīre pat-

¹ Ck āgantvā. ² Cv tinti. ³ Ck āgantvā, Cv āgantvā corr. to agantvā. ⁴ both MSS. -saṃ-.

tāni luñcivā addasiṅgiveraṃ loṇajīrakāya¹ koṭṭetvā ambilatak-
kena āloletvā ten' assa sakalasarīraṃ makkhetvā taṃ kākāṃ
pacchiyaṃ khipi. So adhimattavedanābhībhūto tintiṇāyanto²
nipajji. Bodhisatto sāyaṃ āgantvā taṃ vyasanappattaṃ disvā
„lolakāka mama vacanaṃ akatvā tava lobhaṃ nissāya mahā-
dukkhaṃ patto sīti“ vatvā imaṃ gātham āha:

Yo atthakāmassa hitānukampino
ovajjamāno na karoti sāsaṇaṃ
kapotakassa vacanaṃ akatvā
amittahatthathagato va setīti. 41.

Tattha kapotakassa vacanaṃ akatvā³ ti pārāpataṃ hitānūsāsanivaca-
naṃ akatvā, amittahatthathagato va setīti amittānaṃ anattakāraṇaṃ
dukkhuppāḍakapuggalānaṃ hatthatthaṃ hatthapathaṃ gato, ayaṃ kāko viya
puggalo mahantaṃ vyasaṇaṃ patvā anusocamāno setīti.

Bodhisatto imaṃ gātham vatvā „idāni mayā ca⁴ etasmiṃ
ṭhāne na sakkā vasitun“ ti aññattha gato. Kāko tatth' eva
jīvitakkhayaṃ patto. Atha naṃ bhattakārako saddhiṃ pacchiyā
gahetvā saṃkāraṭṭhāne chaḍḍesi.

Satthāpi „na tvaṃ bhikkhu idān' eva lolo pubbe pi lolo yeva,
taṃ ca pana te lolaṃ nissāya paṇḍitāpi sakamhā āvāsā parihīnā“ ti
imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā saccāni pakāsesi. Saccapariyosāne so
bhikkhu anāgāmiphalaṃ patto. Satthā anusandhiṃ ghaṭetvā jātaṃ
samodhānesi: „Tadā kāko lolabhikkhu ahoṣi, pārāpato pana aham
evā“ ti. Kapotajātakaṃ.

3. Velukajātaka.

Yo atthakāmassā⁵ ti. Idam Satthā Jetavane viharanto
aññataraṃ dubbacabhikkhuṃ ārabha kathesi. Taṃ⁶ hi Bhagavā
„saccaṃ kira tvaṃ bhikkhu dubbaco“ ti pucchitvā „saccaṃ bhante“
ti vutte „na tvaṃ bhikkhu idān' eva dubbaco, pubbe pi dubbaco yeva,

¹ C^o loṇajīrakāya. ² C^k tintinayanto. ³ so both MSS. ⁴ both MSS. tam.

dubbacattā¹ yeva ca paṇḍitānaṃ vacanaṃ akatvā sappamukhe² jīvitakkhayaṃ patto sīti³ vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmaḍatte rajjaṃ kārente Bodhisatto Kāsiraṭṭhe mahābhogakule nibbatto viññūtaṃ patvā kāmesu ādinaṃ nekkhamme cānisaṃsaṃ disvā kāme pahāya Himavantaṃ pavisitvā isipabbajjaṃ pabbajitvā kaṣiṇa-parikammaṃ katvā pañca abhiññā aṭṭha samāpattiyo uppādetvā jhānasukhena vītināmento aparabhāge mahāparivāro pañcahi tāpasasatehi parivuto gaṇassa satthā hutvā vihāsi. Ath' eko āsīvisapotako attano dhammatāya caranto aññatarassa tāpasassa assamapadaṃ patto. Tāpaso tasmīṃ puttasiṇehaṃ uppādetvā taṃ ekasmiṃ veḷupabbe sayāpetvā paṭijaggati. Tassa veḷupabbe sayanato Veḷuko tv-eva nāmaṃ akaṃsu. Taṃ puttasinehena paṭijagganato tāpasassa Veḷukapitā tv-eva nāmaṃ akaṃsu. Tadā Bodhisatto „eko kira tāpaso āsīvisaṃ paṭijaggatīti“ sutvā pakkositvā „saccaṃ kira tvaṃ āsīvisaṃ jaggasīti“ pucchitvā „saccaṃ“ ti vutte „āsīvisena saddhiṃ viśāso nāma n' atthi, mā evaṃ jaggasīti“ āha. Tāpaso āha: „so³ me ācariyaputto, nāhaṃ tena vinā vattitum sakkhissāmīti“. „Tena hi etass' eva santikā jīvitakkhayaṃ pāpuṇissasīti“. Tāpaso Bodhisattassa vacanaṃ na gaṇhi, āsīvisaṃ pi jahitum nāsakhi. Tato katipāhaccayen' eva sabbe tāpasā phalāphalatthāya gantvā gatattāhāne phalāphalassa sulabbabhāvaṃ disvā dve tayo divase tatth' eva vasiṃsu. Veḷukapitāpi tehi saddhiṃ gacchanto āsīvisaṃ veḷupabbe yeva sayāpetvā pidahitvā gato. So puna tāpasehi saddhiṃ dvihatihaccayena āgaṇvā „Veḷukassa gocaraṃ dassāmīti“ veḷupabbaṃ ugghāṭetvā „ehi putta, chātako⁴ sīti“ hatthaṃ pasāresi. Āsīviso dvihatīhaṃ nirāharatāya kujjhitvā pasāritahatthe ḍasitvā tāpasam tatth' eva jīvitakkhayaṃ pāpetvā araṇṇaṃ pāvisi. Tāpasā taṃ disvā Bodhisattassa ārocesum.

¹ C^k dubbacattā. ² C^k sappamukha. ³ C^k omits āha so. ⁴ C^k puttamacchātako, C^v puttacchātako.

Bodhisatto tassa sarīrakiccamāṃ kāretvā isigaṇassa majjhe nisīditvā isīnam ovādasena imaṃ gātham āha :

Yo atthakāmassa hitānukampino
ovajjamāno na karoti sāsanaṃ
evaṃ so nihato seti Veḷukassa yathā pitā ti. 42.

Tattha evaṃ so nihato setiti yo hi isīnam ovādaṃ na gaṇhāti so yathā esa tāpaṣo āsīvisamukhe pūtibhāvaṃ¹ patvā nihato seti, evaṃ mahāvīnāsaṃ patvā nihato setiti attho

Evaṃ Bodhisatto isigaṇaṃ ovaditvā cattāro brahmavihāre bhāvetvā āyupariyosāne Brahmaloce uppajji.

Satthāpi „na tvaṃ bhikkhu idāṃ' eva dubbaco, pubbe pi dubbacabhāven' eva ca āsīvisamukhe pūtibhāvaṃ patto' ti imaṃ dhamma-desanaṃ āharitvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā Veḷukapitā dubbacabhikkhu ahoṣi, sesaparisā Buddhaparisā, gaṇasatthā pana aham evā“ 'ti. Veḷukajātakam.

4. Makasajātaka.

Seyyo amitto ti. Idaṃ Satthā Magadhesu cārikaṃ caramāno aññatarasmiṃ gāmake bālagaṃikamanusse² ārabha kathesi. Tathāgato kira ekasmiṃ samaye Sāvattitho Magadharaṭṭhaṃ gantvā tattha cārikaṃ caramāno aññataraṃ³ gāmakam sampāpuṇi. So ca gāmako yebhuyyena andhabālamanussehi yeva ussanno. Tatth' ekadivasaṃ te andhabālamanusā sannipatitvā „bho amhe araṇṇaṃ pavisitva kammaṃ karonte makasā khādanti, tappaccayā amlākaṃ kammacchedo hoti, sabbe va dhanūni c' eva āvudhāni ca ādāya gantvā makaseṇi saddhiṃ yujjhitvā sabbamakase vijjhitvā chinditvā ca māremā“ 'ti mantayitvā araṇṇaṃ gantvā „makase vijjhissāmā“ 'ti aññamaññaṃ vijjhitvā ca paharitvā ca dukkhappattā, āgantvā antogāme ca gāma-majjhe ca gāmaḍvāre ca nipajjimsu. Satthā bhikkhusaṃghaparivuto taṃ gāmaṃ piṇḍāya pāvisi. Avasesā paṇḍitamanussā Bhagavantaṃ disvā gāmaḍvāre maṇḍapaṃ katvā buddhapamukhassa bhikkhusaṃ-

1 Cfr. Monatsbericht d. Kngl Akad. d. Wiss. zu Berlin 1855 p. 265. and A. Weber's Ind. Stud. 4. Bd. p. 357. ¹ C^v -bhāvaṃ ² C^v bāla-. ³ C^k aññatara.

ghassa mahādānaṃ datvā Satthāraṃ vanditvā nisīdīmsu. Satthā tasmiṃ tasmīṃ ṭhāne vaṇṭamanusse¹ disvā te upāsake pucchi: „bahū ime gilānamanussā, kiṃ etehi katan“ ti. „Bhante ete manussā ‘makasayuddhaṃ karissāmā’ ‘ti gantvā aññamaññaṃ vijjhitvā sayāṃ gilānā jātā“ ti. Satthā „na idān’ eva andhabālaṃmanussā ‘makase paharissāmā’ ‘ti attānaṃ paharanti, pubbe pi ‘makasaṃ’² paharissāmā’ ‘ti paraṃ paharaṇakamanussā’³ ahesuṃ yevā“ ‘ti vatvā tehi manussehi yācito atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmaḍatte rajjaṃ kārente Bodhisatto vaṇijjāya jīvikaṃ kappeti. Tadā Kāsiraṭṭhe ekasmiṃ paccantagāme bahū vaḍḍhakī vasanti. Tatth’ eko phalitavaḍḍhaki⁴ rukkhaṃ tacchati. Ath’ assa eko makaso tambalohathālakapitṭhisādise⁵ sīse nisīditvā sattiyaṃ paharanto viya sīsaṃ⁶ mukhatuṇḍakena vijjihi. So attano santike nisinnaṃ puttāṃ āha: „tāta, mayhaṃ sīsaṃ makaso sattiyaṃ paharanto viya vijjhati, vārehi tan“ ti. „Tāta, adhvāsehi, ekappahārena naṃ māressāmīti“. Tasmīṃ samaye Bodhisatto pi attano bhaṇḍaṃ pariyesamaṇo taṃ gāmaṃ patvā tassā vaḍḍhakisālāya nisinno hoti. Atha so vaḍḍhaki puttāṃ āha: „tāta imaṃ makasaṃ vārehīti“. So „vāressāmi tāta“ ‘ti tikhiṇaṃ mahāpharasuṃ ukkhipitvā pitu pitṭhipasse ṭhatvā „makasaṃ paharissāmīti“ pitu matthakaṃ dvidhā bhindi. Vaḍḍhaki tatth’ eva jīvitaḥkhayaṃ patto. Bodhisatto tassa taṃ kammaṃ disvā „paccāmitto’⁷ pi paṇḍito va seyyo, so hi daṇḍabhayenaṇṇaṃ manussānaṃ na māressatīti“ cintetvā imaṃ gāthaṃ āha:

Seyyo amitto matiyā upeto
na tv-eva mitto mativippahīno,
„makasaṃ vadhissan“ ti hi elamūgo⁸
putto pitu abbhidā uttamaṅgan ti. 43.

¹ C^k vanima-. ² C^k makasā. ³ C^k pahāranaka-, C^v paharanaka-. ⁴ both MSS. -vaḍḍhaki. ⁵ C^k -ṭhālapiṭṭhi-. ⁶ C^v sīsa. ⁷ C^v saccānimitto. ⁸ so both MSS.

Tattha seyyo ti pavaro uttamo. matiyā upeto ti paññāya samannāgato, elamūgo¹ ti lālāmukho bālo putto, pitu abbhidā utta manūgan¹ ti attano bālatāya putto pi hutvā pitu uttamamgan¹ matthakam¹ makasam¹ māressamīti dvidhā bhindī, tasmā bālamittato pandito amitto va seyyo ti.

Imam gātham vatvā Bodhisatto utthāya yathākammaṇḍam gato. Vaḍḍhakissāpi nātakā sarīrakiccam¹ akaṇḍu.

Satthā „evam upāsakā pubbe pi ‘makasam¹ paharissāmā’¹ ti param¹ paharaṇakamanussā² ahesum¹ yevā¹’ ti imam dhammadesanam¹ āharitvā anusandhim¹ ghaṭetvā jātakam¹ samodhānesi: „Tadā gātham vatvā pakkanto paṇḍitavāṇiyo pana aham eva ahoṣin¹’ ti. Makasajātakaṇḍam.

5. Rohiṇijātaka.

Seyyo amitto ti. Idam Satthā Jetavane viharanto ekaṇḍ Anāthapiṇḍikaseṭṭhino dāsim¹ ārabha kathesi. Anāthapiṇḍikassa kira ekā Rohiṇī nāma dāsi³ ahoṣi. Tassā vihipaharaṇaṭṭhāne⁴ āgantvā mahallikamātā nipajji. Tam¹ makkhikā parivāretvā sūciyā vijjhamānā viya khādanti. Sā dhītaram¹ āha: „amma, makkhikā maṇḍ khādanti, etā vārehitī¹“. Sā „vāressāmi amma¹“¹ ti musalam¹ ukkhipitvā mātu sarīre makkhikā māretvā „vināsam¹ pāpessāmīti“¹ mātaram¹ musalena paharitvā jīvitakkhayaṇḍam¹ pāpesi. Tam¹ disvā „mātā“¹ ti roditum¹ ārabhi. Tam¹ pavattim⁵ seṭṭhiṣṣa ārocesum¹. Seṭṭhi tassā sarīrakiccam¹ kāretvā vihāram¹ gantvā sabbam¹ tam¹ pavattim¹ Satthu ārocesi. Satthā „na kho gahapati esā ‘mātu sarīre makkhikā māremīti’ idān¹’ eva musalena paharitvā mātaram¹ māresi. pubbe pi māresi yevā¹’ ti vatvā tena yācito atītam¹ āhari:

Atīte Bārāṇasiyam¹ Brahmadaṭṭe rajjam¹ kārente Bodhisatto seṭṭhikule nibbatitvā pitu accayena seṭṭhitthānam¹ pāpuṇi. Tassāpi Rohiṇī nāma dāsi⁶ ahoṣi. Sāpi attano vihipaharaṇaṭṭhānam⁷ āgantvā nipannam¹ mātaram¹ „makkhikā me amma vārehitī“¹ vuttā evam evam⁸ musalena paharitvā mātaram¹ jīvitakkhayaṇḍam¹ pāpetvā roditum¹ ārabhi. Bodhisatto tam¹

¹ so both MSS. ² both MSS. paharana- . ³ both MSS. dāsi. ⁴ C^k -pahā- rana-, C^v -paharana-. ⁵ C^k pavatti, C^v pavatti corrected to pavattim¹ ⁶ both MSS dāsi. ⁷ both MSS. -paharana-. ⁸ so both MSS.

pavattiṃ sutvā „amitto pi hi imasmim loke paṇḍito va seyyo“
ti cintetvā imaṃ gāthaṃ āha:

Seyyo amitto medhāvī¹ yañce bālānukampako,
passa Rohiṇikaṃ jammim mātaraṃ hantvāna socatīti. 44.

Tattha medhāvīti paṇḍito ñānī vibhāvī, yañce bālānukampako ti
ettha yaṇ ti liṅgavipallāso kato ce ti nāmatthe nipāto, yo nāma bālo anukam-
pako tato satagunena saḥassagunena paṇḍito amitto honto pi seyyo yevā² 'ti
attho, atha vā yaṇ ti paṭisedhanatthe nipāto, noce bālānukampako ti attho,
jammin ti lāmikaṃ dandhaṃ, mātaraṃ hantvā³ socatīti makkhikā mā-
ressāmīti mātaraṃ hantvā idāni ayaṃ bālā sayam eva rodati paridevati, iminā
kāraṇena imasmim loke amitto pi paṇḍito³ seyyo ti

Bodhisatto paṇḍitaṃ pasamsanto imāya gāthāya dhammaṃ
desesi.

Satthā „na kho gahapati esā idān' eva „makkhikā māressāmīti“
mātaraṃ ghātesi, pubbe pi ghātesi yevā“ 'ti imaṃ dhammadesanaṃ
āharitvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakam samodhānesi: „Tadā mātā yeva
mātā ahoṣi. dhītā yeva⁴ dhītā, mahāseṭṭhi⁵ pana aham eva ahoṣin“ ti.
Rohiṇijātakaṃ⁶.

6. Ārāmadūsakajātaka.

Na ve anattakusalenā 'ti. Idaṃ Satthā aññatarasmim
Kosalagāmake uyyānadūsakaṃ ārabba kathesi. Satthā kira Ko-
salesu cārikaṃ caramāno aññataraṃ gāmaṃ sampāpuṇi. Tatth' eko
kuṭumbiko Tathāgataṃ nimantetvā attano uyyāne nisīdāpetvā buddha-
pamukhassa saṅghassa dānaṃ datvā „bhante yathāruciya imasmim
uyyāne vicarathā“ 'ti āha, Bhikkhū utthāya uyyānapālaṃ gahetvā
uyyāne vicarantā ekaṃ aṅgaṇaṭṭhānaṃ disvā uyyānapālaṃ pucchimsu:
„upāsaka imaṃ uyyānaṃ aññattha sandacchāyaṃ, imasmim pana ṭhāne
koci rukkho vā gaccho vā n' atthi, kin nu kho kāraṇaṃ“ ti. „Bhante
imassa uyyānassa ropanakāle eko gāmadārako udakaṃ siṅcanto imas-
mim ṭhāne rukkhapotake ummūlaṃ katvā mūlappamaṇena udakaṃ

¹ C^v medhāvī. ² so both MSS. ³ C^k adds pi. ⁴ C^k omits dhītā yeva, in
C^v dhītā yeva has been added afterwards. ⁵ C^v -seṭṭhi. ⁶ C^v rohiṇi-.

siñci. Te rukkapotakā milāyitvā matā, iminā kāraṇena idaṃ ṭhānaṃ aṅgaṇaṃ jātaṃ¹ ti. Bhikkhū Satthāraṃ upasaṃkamitvā etaṃ atthaṃ ārocesuṃ. Satthā „na bhikkhave so gāmadārako idān’ eva ārāma-dūsako, pubbe pi ārāmadūsako yevā²” ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bārāṇasiyaṃ nakkhattaṃ ghosayimsu. Nakkhattabherisaddasavanakālato paṭṭhāya sakalanagaravāsino nakkhattanissitakā hutvā vicaranti. Tadā rañño uyyāne bahū makkaṭā vasantī. Uyyānapālo cintesi: „nagare nakkhattaṃ ghuṭṭhaṃ, ime vānare ‘udakaṃ siñcathā’³ ti vatvā ahaṃ nakkhattaṃ kiḷissāmīti⁴” jeṭṭhakavānaraṃ upasaṃkamitvā „samma vānaraṇaṃ, imaṃ uyyānaṃ tumhākaṃ pi bahūpakāraṃ, tumhe ettha pupphaphalapallavāni¹ khādatha, nagare nakkhattaṃ ghuṭṭhaṃ, ahaṃ nakkhattaṃ kiḷissāmi, yāvāhaṃ āgacchāmi tāva imasmiṃ uyyāne rukkhapotakesu udakaṃ siñcituṃ sakkhissathā²” ti pucchi. „Sādhū, siñcissāmīti³”. „Tena hi appamattā hothā⁴” ti udakaṃ siñcanatthāya tesāṃ cammaṇḍe c’ eva dārukūṭe ca datvā gato. Vānarā cammaṇḍe c’ eva dārukūṭe ca gahetvā rukkhapotakesu udakaṃ siñcanti. Atha ne vānaraṇaṃ evaṃ āha: „bho vānarā, udakaṃ nāma rakkhitaṃ, tumhe rukkhapotakesu udakaṃ siñcantā uppāṭetvā uppāṭetvā mūlaṃ oloketvā gambhīragatesu mūlesu bahuṃ udakaṃ siñcatha agambhīragatesu appaṃ, pacchā amhākaṃ udakaṃ dullabhaṃ bhavissatīti⁵”. Te „sādhū⁶” ti sampaticchitvā tathā akaṃsu. Tasmīṃ samaye eko paṇḍitapuriso rājuyyāne te vānare tathā karonte disvā evaṃ āha: „bho vānarā, kasmā tumhe rukkhapotake uppāṭetvā uppāṭetvā mūlappamāṇena udakaṃ siñcathā⁷” ti. Te „evaṃ ne vānaraṇaṃ ovadatīti⁸” ākaṃsu. So taṃ vacanaṃ sutvā „aho vata bho bālā apaṇḍitā ‘atthaṃ karissāmā’⁹ ti anattam eva karontīti¹⁰” cintetvā imaṃ gāthaṃ āha:

¹ C^k -phalavāni, C^v -phalavāni corrected to -palavāni. ² C^k siñcissāmi.

Na ve anattakusalena atthacariyā sukhāvahā,
hāpeti atthaṃ dummedho kapi ārāmiko yathā ti. 45.

Tattha ve ti nipātamattaṃ, anattakusalenā 'ti atthe anāyatane kusaleṇa atthaṃ anāyatane¹ kāraṇe akusalena cā 'ti attho, atthacariyā ti vaḍḍhakiriyā², sukhāvahā ti evarūpena anattakusalena kāyikacetasikasukhasamkhātassa atthassa cariyā na sukhāvahā. na sakkā āvahitun ti attho, kimkāraṇā: ekanten' eva hi hāpeti atthaṃ dummedho bālapuggalo atthaṃ karissāmā 'ti atthaṃ hāpetvā anattam eva karoti, kapi ārāmiko yathā ti yathā ārāme niyutto āramarakkhanako³ makkaṇṇo atthaṃ karissāmiti anattam eva karoti evaṃ yo koci anattakusalo tena na sakkā atthacariyaṃ āvahitum, so ekaṇṇesena atthaṃ hāpeti yevā 'ti.

Evam so paṇḍitapuriso imāya gāthāya vānarajettḥakaṃ garahitvā attano parisam ādāya uyyānā nikkhami.

Satthā „na bhikkhave esa gāmadārako idāṃ' eva ārāmadūsako, pubbe pi ārāmadūsako yevā“ 'ti vatvā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā vānarajettḥako ārāmadūsakagāmadārako ahoṣi, paṇḍitapuriso pana aham evā“ 'ti. Ārāmadūsakajātakaṃ.

7. Vārunijātaka.

Na ve anattakusalenā 'ti. Idam Satthā Jetavane viharanto vārunīdusakam⁴ ārabha kathesi. Anāthapiṇḍikassa kira saḥāyo eko vārunīvānijo tikhiṇaṃ vāruniṃ yojetvā hiraṇṇasuvannādini gahetvā vikkiṇanto mahājane sannipatite „tāta tvaṃ mūlaṃ gahetvā vāruniṃ⁵ dehīti“ antevāsikaṃ āṇāpetvā sayam⁶ nahāyitum agamāsi. Antevāsiko mahājanassa vāruniṃ dento manusse antarantarā⁷ loṇasakkharā āharāpetvā khādante disvā „surā aloṇikā bhavissati, loṇam ettha pakkhipissāmiti“ surācāṭiyaṃ nālimattaṃ loṇaṃ pakkhipitvā tesam suram adāsi. Te mukhaṃ pūretvā pūretvā chaḍḍetvā⁸ „kin te katan“ ti pucchimsu. „Tumhe suram pivitvā loṇam āharāpente disvā loṇena yojesiṃ“ ti. „Evarūpaṃ nāma manāpaṃ vāruniṃ nāsesi bālā“ 'ti taṃ garahitvā utthāy' utthāya pakkantā. Vārunīvānijo⁹ āgantvā ekam pi

¹ C^k anattam anāyatane, read: atthe āyatane? ² C^k adds ti, for vaḍḍha- read vaḍḍhi-? ³ both MSS -rakkhanako. ⁴ C^v vāruni-. ⁵ so both MSS. ⁶ C^k sāyam.

⁷ C^v antaiā. ⁸ C^k chaḍḍhetvā.

adivā „vāruṇipāyakā kahaṃ gatā“ ti pucchi. So tam atthaṃ ārocesi, Atha naṃ ācariyo „bāla evarūpā nāma te surā nāsītā“ ti garahitvā imaṃ kārāṇaṃ Anāthapiṇḍikassa ārocesi. Anāthapiṇḍiko „atthi no idaṃ kathāpābhataṃ“ ti Jetavanaṃ gantvā Satthāraṃ vanditvā etam atthaṃ ārocesi. Satthā „na esa gahapati idān’ eva vāruṇidūsako, pubbe pi vāruṇidūsako yevā“ ti vatvā tena yācito atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto Bārāṇasiyaṃ seṭṭhi ahoṣi. Taṃ upanissāya eko vāruṇivāṇijo jīvati. So tikhiṇaṃ suraṃ yojetvā „imaṃ vikkiṇāhīti“ antevāsikaṃ vatvā nahāyituṃ gato. Antevāsiko tasmiṃ gatamatte yeva surāya loṇaṃ pakkipitvā iminā va nayena suraṃ vināsesi. Ath’ assa ācariyo āgantvā taṃ kārāṇaṃ nātvā seṭṭhissa ārocesi. Seṭṭhi „anattakusalā nāma bālā ‘atthaṃ karissāmā’ ti anattam eva karontīti“ vatvā imaṃ gātham āha:

Na ve anattakusalena atthacariyā sukhāvahā,
hāpeti atthaṃ dummedho Koṇḍañño vāruṇiṃ yathā ti. 46.

Tattha Koṇḍañño vāruṇiṃ yathā ti yathā ayaṃ Koṇḍaññaṇāmaṃko antevāsiko atthaṃ karissāmīti loṇaṃ pakkipitvā vāruṇiṃ hāpesi parihāpesi¹ vināsesi evaṃ sabbo pi anattakusalo² atthaṃ hāpetīti

Bodhisatto imāya gāthāya dhammaṃ desesi.

Satthāpi „na esa gahapati idān’ eva vāruṇidūsako, pubbe pi vāruṇidūsako yevā“ ti vatvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā vāruṇidūsako idāni pi vāruṇidūsako ahoṣi, Bārāṇasiseṭṭhi pana aham evā“ ti. Vāruṇijātakaṃ.

8. Vedabbhajātaka.

Anupāyena yo atthaṃ ti. Idaṃ Satthā Jetavane viharanto dubbacāṃ bhikkhūṃ ārabha kathesi. Taṃ hi bhikkhūṃ Satthā „na traṃ bhikkhu idān’ eva dubbaco, pubbe pi dubbaco yeva,

¹ C^k omits parihāpesi. ² C^k anattamā-

ten' eva vacakāraṇena paṇḍitānaṃ vacanaṃ akatvā tiṇhena asinā dvidhā katvā chinno hutvā magge nipatittha. tañ ca ekakaṃ nissāya purisa-sahassaṃ jīvitakkhayaṃ pattan¹ ti vatvā atitāṃ āhari:

Atite Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente ekasmiṃ gāmake aññataro brāhmaṇo Vedabbhaṃ nāma mantāṃ jānāti. So kira manto aggho¹ mahāraho. Nakkhattayoge laddhe taṃ mantaṃ parivattetvā ākāse ulloki, tato² ākāśato sattaratanavassaṃ vassati. Tadā Bodhisatto tassa brāhmaṇassa santike sippaṃ uggaṇhāti. Ath' ekadivasaṃ brāhmaṇo Bodhisattaṃ ādāya kenacid eva karaṇīyena attano gāmā nikkhamitvā Cetiyaṛatṭhaṃ agamāsi. Antarāmagge ekasmiṃ araññatṭhāne pañcasatā pesanakacorā nāma panthaghātā³ karonti. Te Bodhisattaṃ ca Vedabbhabrāhmaṇaṃ ca gaṇhimsu. Kasmā pan' ete pesanakacorā ti vuccanti, te kira dve jane gahetvā ekaṃ dhanāharaṇatṭhāya pesenti, tasmā pesanakacorā t' eva vuccanti, te pi ca pitāputte gahetvā pitaraṃ „tvam amhākaṃ dhanam āharitvā puttaṃ gahetvā yāhīti“ vaddanti, eten' upāyena mātudhītaro gahetvā mātaraṃ vissajjenti, jeṭṭhakakaniṭṭhe gahetvā jeṭṭhakabhātikaṃ vissajjenti, ācariyantevāsike gahetvā antevāsikaṃ vissajjenti. Te tasmim pi kāle Vedabbhabrāhmaṇaṃ gahetvā Bodhisattaṃ vissajjesuṃ. Bodhisatto ācariyaṃ vanditvā „aham ekāhadvihaccayena āgamissāmi, tumhe mā bhāyittha, api ca kho pana mama vacanaṃ karoṭha, ajja dhanavassāpanakanakkhattayogo bhavissati, mā kho tumhe dukkhaṃ asahanto mantaṃ⁵ parivattetvā dhanam vassāpayittha, sace vassāpessatha⁶ tumhe vināsaṃ pāpuṇissatha ime ca pañcasatā corā“ ti. Evaṃ ācariyaṃ ovaditvā dhanatṭhāya agamāsi. Corāpi suriye atthaṃ gate brāhmaṇaṃ bandhitvā nipajjāpesuṃ. Taṃ khaṇaṃ yeva pācīnalokadhātuto paripuṇṇaṃ candamaṇḍalaṃ utṭhahi. Brāhmaṇo nakkhattaṃ olokento „dhanavassā-

¹ C^v anaggho. ² C^k te. ³ C^k pattha- ⁴ C^k pesanakorā. ⁵ C^k mānataṃ

⁶ C^v -pessātha.

panakanakkhattayogo laddho, kim me dukkhena anubhūtena, mantam parivattetvā ratanavassam vassāpetvā corānam dhanam datvā¹ yathāsukham gamissāmīti² cintetvā core āmantesi: „bho corā, tumhe mañ kimatthāya gañhitthā“³ ‘ti. „Dhanatthāya ayyā“⁴ ‘ti. „Sace vo dhanena attho khippam mañ bandhanā mocetvā sīsam nahāpetvā abhāvavattāni acchādetvā gandhehi vilimpāpetvā pupphāni piḷandhāpetvā⁵ ṭhapethā“⁶ ‘ti. Corā tassa katham sutvā tathā akaṃsu. Brāhmaṇo nakkhattayogam ñatva mantam parivattetvā ākāsam ullokesi. Tāvad eva ākāsa⁷ ratanāni patimsu. Corā tam⁸ dhanam samkaḍḍhitvā uttarāsaṅgesu bhaṇḍikam katvā pāyimsu. Brāhmaṇo pi tesam pacchato va agamāsi. Atha te core aññe pañcasatā corā gañhimsu. „Kimattham amhe gañhathā“⁹ ‘ti ca vuttā¹⁰ „dhanatthāya“¹¹ ‘ti āhanisu. „Yadi vo dhanena attho etaṃ brāhmaṇam gañhatha, eso ākāsam ulloketvā dhanam vassāpesi, amhākam p’etaṃ eten’ eva dinnam“¹² ti. Corā core vissajjetvā „amhākam pi dhanam dehīti“¹³ brāhmaṇam gañhimsu. Brāhmaṇo „aham tumhākam dhanam dadeyyam, dhanavassāpananakkhattayogo pana ito samivaccharamatthake bhavissati, yadi vo dhanena attho adhivāsetha, tadā dhanavassam vassāpessāmīti“¹⁴ āha. Corā kujjhivā „ambho duṭṭhabrāhmaṇa, aññesam idān’ eva dhanam vassāpetvā amhe aññam samivaccharam adhivāsāpesīti“¹⁵ tiṇhena asinā brāhmaṇam dvidhā chinditvā magge chaḍḍetvā vegena anubandhitvā tehi¹⁶ corehi saddhim yujjhivā te sabbe pi māretvā dhanam ādāya puna dve koṭṭhāsā hutvā aññamaññam yujjhivā aḍḍhatiyāni purisasatāni ghātetvā etena upāyena yāva dve janā avasiṭṭhā ahesum tāva aññamaññam ghātayimsu. Evaṃ tam purisasahassam vināsam pattam. Te pana dve janā upāyena tam dhanam āharitvā ekasmin gāmasamīpe gahanatṭhāne dhanam paṭicchādetvā eko khaggaṃ ga-

¹ Ck dhatvā. ² so both MSS. ³ Ck ākāsa. ⁴ Ck nam. ⁵ C^v vutta corrected to vutte. ⁶ C^v tehi tehi.

hetvā rakkhanto nisīdi eko taṇḍule gahetvā bhattaṃ pacāpetum
 gāmaṃ pāvisi. „Lobho ca nāma” esa vināsamūlam evā“¹ ti
 dhanasantike nisinno cintesi: „tasmiṃ āgate imaṃ dhaṇaṃ dve
 koṭṭhāsā bhavissanti, yaṃ nūnāhaṃ taṃ āgataṃ eva
 khaggena paharivā ghāteṣṣaṃ”² ti so khaggaṃ sannahitvā tassa
 āgamaṃ olokeno nisīdi. Itaro pi cintesi: „taṃ dhaṇaṃ dve
 koṭṭhāsā bhavissanti, yaṃ nūnāhaṃ bhatte viṣaṃ pakkhipitvā
 taṃ purisaṃ bhojetvā jīvitakkhayaṃ pāpetvā ekako va dhaṇaṃ
 gaṇheyyaṃ” ti so niṭṭhite bhatte sayāṃ bhuñjitvā sesake viṣaṃ
 pakkhipitvā taṃ ādāya tattha agamāsi. Taṃ bhattaṃ otāretvā
 ṭhitamattam eva itaro khaggena dvidhā chetvā taṃ paṭicchanne
 ṭhāne chaḍḍetvā taṃ ca bhattaṃ bhuñjitvā sayāṃ pi tatth’ eva
 jīvitakkhayaṃ pāpuṇi. Evaṃ taṃ dhaṇaṃ nissāya sabbe pi
 vināsaṃ pāpuṇimsu. Bodhisatto pi kho ekāhadvihaccayena
 dhaṇaṃ ādāya āgato. Tasmiṃ ṭhāne ācariyaṃ adisvā vip-
 pa-kiṇṇaṃ pana dhaṇaṃ disvā „ācariyena mama vacanaṃ akatvā
 dhaṇaṃ vassāpitaṃ bhavissati, sabbehi vināsaṃ”² pattehi bha-
 vitabbaṃ” ti mahāmaggena pāyāsi. Gacchanto ācariyaṃ mahā-
 magge dvidhā chinnaṃ disvā „mama vacanaṃ akatvā mato” ti
 dārūni uddharitvā citakaṃ katvā ācariyaṃ jhāpetvā vanapup-
 phehi pūjetvā parato gacchanto jīvitakkhayaṃ patte pañcasate
 parato adḍhatiyasate ti anukkamena avasāne dve jāne jīvitak-
 khayaṃ patte disvā cintesi: „imaṃ dvīhi ūnaṃ purisaṃ sahaṃ
 vināsaṃ pattaṃ, aṇṇehi dvīhi corehi bhavitabbaṃ, te pi san-
 thambhituṃ na sakkhissanti, kahaṃ nu kho te gatā” ti gac-
 chanto tesāṃ dhaṇaṃ ādāya gahanaṭṭhānapaviṭṭhamaggaṃ disvā
 gacchanto bhaṇḍikabaddhassa dhanassa ṛsiṃ disvā ekaṃ bha-
 tapātīṃ avattharivā mataṃ addasa. Tato „idaṃ nāma tehi
 kataṃ bhavissatīti” sabbāṃ ṇatvā „kahaṃ nu kho so puriso”
 ti vicinanto taṃ pi paṭicchanne ṭhāne apaviddhaṃ disvā „am-

¹ so both MSS. instead of ghāteyyaṃ? ² C^v vināsaṃ.

hākaṃ ācariyo mama vacanaṃ akatvā attano¹ dubbacabbhāvena² attanāpi vināsaṃ³ patto, aparaṃ pi tena purisasahassaṃ vināsitāṃ, anupāyena vata akāraṇena attano vaḍḍhiṃ patthayamānā amhākaṃ ācariyo viya mahānāsaṃ eva pāpuṇissantīti⁴ cintetvā imaṃ gātham āha:

Anupāyena yo atthaṃ icchati so vihaññati,
Cetā hanimsu Vedabbhaṃ, sabbe te vyaśanam ajjhagū ti. 47.

Tattha so vihaññatīti so anupāyena attano atthaṃ⁴ vaḍḍhiṃ sukhaṃ icchāmiti akāle vāyamaṃ karonto puggalo vihaññati kilamati mahāvināsaṃ pāpunāti, Cetā ti Cetiyaratthavāsino corā, hanimsu Vedabbhaṃ ti Vedabbhamantavasena Vedabbho ti laddhanāmaṃ brāhmaṇaṃ hanimsu, sabbe te vyaśanam ajjhagū ti te pi ca anavasesā aññaṃ ghātayamānā vyaśanaṃ adhigacchimsu paṭilabhimsu⁵ ti

Evam Bodhisatto „yathā amhākaṃ ācariyo anupāyena atthāne parakkamaṃ karonto dhanāṃ vassāpetvā attanā jīvita-kkhaṃ patto aññesaṃ⁶ ca vināsaṃ paccayo jāto evaṃ eva yo añño pi anupāyena attano atthaṃ icchitvā vāyamaṃ karissati sabbaso attanā ca vināsaṃ paccayo paresaṃ⁷ ca vināsaṃ paccayo bhavissatīti⁸“ vanaṃ unnādetvā devatāsu sādhu-kāraṃ dadamāṇsu imāya gāthāya dhammaṃ desetvā taṃ dhanāṃ upāyena attano geḥaṃ āharitvā dānādini puñṇāni karonto yāvātāyukaṃ thatvā jīvitapariyosāne saggapathaṃ pūrayamāno agamāsi⁹.

Satthāpi „na tvaṃ bhikkhu idāṃ¹ eva dubbaco, pubbe pi dubbāco ca, dubbacattā pana mahāvināsaṃ patto²“ ti imaṃ dhamma-desanaṃ āharitvā jātakaṃ saṃodhānesi: „Tadā Vedabbhabrāhmaṇo dubbacabhikkhu aho si, antevāsiko pana aham evā³“ ti. Vedabbhajatakaṃ.

¹ C^v omits gatā ti gacchanto .. attano ² C^v gabbhacabbhāvena. ³ so both MSS. ⁴ C^k attha. ⁵ C^k aññesaṃ. ⁶ C^k paresaṃ. ⁷ C^k agamāsi.

9. Nakkhattajātaka.

Nakkhattam patimānentaṇ ti. Idam Satthā Jetavane viharanto aññatarāṃ ājīvikāṃ ārabha kathesi. Sāvatthiyaṃ kir' ekaṃ kuladhītaraṃ janapade eko kulaputto attano puttassa vāretvā „asukadivase nāma gaṇhissāmīti“ divasaṃ ṭhapetvā tasmiṃ divase sampatte attano kulūpakam¹ ājīvikāṃ pucchi. „bhante, ajja mayaṃ ekaṃ maṃgalaṃ karissāma, sobhanaṃ nu kho nakkhattan“ ti. So „ayaṃ maṃ paṭhamāṃ apucchitvā divasaṃ ṭhapetvā idāni paṭipucchati, hotu sikkhāpessāmi naṃ“ ti kujjhitvā „ajja asobhanaṃ nakkhattam, mā ajja maṃgalaṃ karittha, sace karissatha mahāvīnaṃso bhaviṣṣatīti“ āha. Tasmiṃ kule manussā tassa saddahitvā taṃ divasaṃ na gacchīmsu. Nagaravāsino sabbam maṃgalakiriyaṃ katvā tesāṃ anāga-manāṃ disvā „tehi ajja divaso ṭhapito no ca kho āgatā, amhākaṃ pi bahum vayakammaṃ gatam, kiṃ no tehi, amhākaṃ dhītaraṃ aññassa dassāmā“ ti yathākaten' eva maṃgalena dhītaraṃ aññassa adāmsu. Itare punadivase āgantvā „detha no dārikan“ ti āhaṃsu. Atha ne Sāvattthivāsino „janapadavāsino nāma tumhe gahapatikā pāpamanussā, divasaṃ ṭhapetvā avaññāya nāgatā, āgatamaggen' eva paṭigacchatha, amhehi aññesaṃ dārikā dinnā“ ti paribhāsīmsu. Te tehi saddhiṃ kallaṃ katvā yathāgatamaggen' eva gatā. Tena pi ājīvikenā tesāṃ manussānaṃ maṃgalantarāyakatabhāvo bhikkhūnaṃ² antare pakaṭṭo jāto. Te bhikkhū dhammasabhāyaṃ sannipatitā „āvuso ājīvikenā kulassa maṃgalantarāyo kato“ ti kathayaṃānā nisīdīmsu. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchi. Te „imāya nāmā“ ti kathayīmsu, „Na bhikkhave idān' eva ājīviko tassa kulassa maṃgalantarāyaṃ karoti, pubbe pi esa tesāṃ kujjhitvā maṃgalantarāyaṃ akāsi yevā“ ti vatvā atītaṃ āhari

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahma datte rajjaṃ kārente nagaravāsino janapadavāsīnaṃ dhītaraṃ vāretvā divasaṃ ṭhapetvā attano kulūpakam ājīvikāṃ pucchīmsu: „bhante, ajja amhākaṃ ekā maṃgalakiriya, sobhanaṃ nu kho nakkhattan“ ti. So „ime attano ruciyā divasaṃ ṭhapetvā idāni maṃ pucchantīti“ kujjhitvā „ajja nesaṃ maṃgalantarāyaṃ karissāmīti“ cintetvā „ajja

¹ C^k kulapakam. ² C^k bhikkhunam? C^v bhikkhunam.

asobhanam nakkhattam, sace karoṭha mahāvināsam pāpūṇi-
sathā“ ti āha. Te tassa saddahitvā nāgaminisu. Janapada-
vāsino tesam anāgamanam ātvā „te¹ ajja divasam ṭhapetvāpi
na āgatā, kin no tehi“ aññesam dhītarāni adāmisu. Nagara-
vāsino puna divase āgantvā dārikam yācimsu. Janapadavāsino
„tumhe nagaravāsino nāma chinnaḥirikā gahapatikā, divasam
ṭhapetvā dārikam na gaṇhittha, mayam tumhākam anāgama-
bhāvena aññesam adāmhā“ ti. „Mayam ājīvikam paṭipucchitvā
'nakkhattam na sobhanan'“ ti nāgatā, detha no dārikan“ ti.
„Amhehi tumhākam anāgamanabhāvena aññesam dinnā, idāni
dinnadārikam katham puna ānessāmā“ ti. Evam tesu añña-
maññaṃ kalaham karontesu eko nagaravāsipaṇḍitapuriso ekena
kammena janapadam gato. Tesam nagaravāsinaṃ² „mayam
ājīvikam pucchitvā nakkhattassa asobhanabhāvena nāgatā“ ti
kathentānam sutvā „nakkhattena ko attho. nanu dārikāya lad-
dhabhāvo va nakkhattan“ ti vatvā imam gātham āha:

Nakkhattam patimānentam attho bālam upaccagā,
attho atthassa nakkhattam, kim karissanti tārakā ti. 48.

Tattha patimānentam ti oloketam, idāni nakkhattam bhavissati idāni³
bhavissatīti āgamayamānam attho bālam upaccagā ti etam nagaravāsikam
bāladārikapaṭilābhasamkhāto attho⁴ atikkanto, attho atthassa nakkhattan
ti yam attham pariyesanto carati so paṭiladdho attho ca atthassa nakkhattan nāma,
kim karissanti tārakā ti itare pana ākāse tārakā kim karissanti, katara-
attham sādheyyantīti attho.

Nagaravāsino kalaham katvā dārikam alabhitvā va aga-
maṃsu.

Satthāpi „na bhikkhave esa ājīviko idāni“ eva assa kulassa maṇi-
galantarāyam karoti, pubbe pi akāsi yevā“ ti imam dhammadesanāni
āharitvā anusandhim ghaṭetvā jātakam samodhānesi: „Tadā ājīviko

¹ C^k omits te. ² C^v sobhanan. ³ so both MSS. ⁴ C^v omits bhavissati idāni

⁵ C^v -samkhāttho corrected to -samkhatattho

etarahi ājīviko va ahosi, tāni pi kulāni idāni kulān' eva. gāthani vatvā gūtho paṇḍitapuriso pana aham evā¹ 'ti. Nakkhattajātakaṃ.

10. Dummedhajātaka.

Dummedhānan ti. Idam Satthā Jetavane viharanto lokatthacariyam ārabha kathesi. Sā Dvādasanipāte Mahākaphajātaka āvibhavissati.

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente Bodhisatto tassa rañño aḡgamahesiya² kucchimiṃ patisandhiṃ gaṇhi. Tassa mātu kucchito nikkhantassa nāmagahana-divase Brahmadattakumāro ti nāmaṃ akāsi. So soḷasavassapadesiko hutvā Takkaṣilāyam sippam uggaṇhitvā tiṇṇaṃ vedānaṃ pāraṃ gantvā aṭṭhārasannaṃ vijjaṭṭhānānaṃ nipphattiṃ pāpuṇi. Ath' assa pitā oparajjam adāsi. Tasmiṃ samaye Bārāṇasivāsino devatāmaṅgalikā honti, devatā namassanti, bahujalakakukkutasūkarādayo vadhivā nānappakārehi pupphagandhehi c' eva¹ maṃsalohitehi ca balikammaṃ karonti. Bodhisatto cintesi: „idāni sattā devatāmaṅgalikā bahum pāṇavadhaṃ karonti, mahājano yebhuyena adhammasmiṃ yeva nivṛṭṭho, ahaṃ pitu accayena rajjam labhivā ekam pi akilametvā upāyen' eva pāṇavadhaṃ kātuṃ na dassāmi²“ so ekadivasam rathaṃ abhiruyha nagarā nikkhanto addasa ekasmiṃ mahante vaṭarukkhe mahājanam sannipatitam tasmīṃ rukkhe nibbattadevatāya santike² puttadhītuyasadhanādisu yaṃ yaṃ icchati tam tam patthentaṃ. So rathā oruyha tam rukkham upasaṃkamitvā gandhapuppheli pūjetvā udakena abhisekam katvā rukkham padakkhiṇaṃ katvā devatāmaṅgaliko hutvā devatāṃ namassitvā rathaṃ abhiruyha nagaram eva pāvisi. Tato paṭṭhāya iminā va niyāmena antarantare tattha gantvā devatā-

¹ C" meva, Ck eva. ² Ck -devatāyantike

maṅgaliko viya pūjaṃ karoti. So aparena samayena pitu accayena rajje patiṭṭhāya catasso agatiyo vajjetvā dasa rāja-dhamme akopento dhammena rajjaṃ karento cintesi: „mayhaṃ mano matthakaṃ patto, rajje patiṭṭhito 'smi, yaṃ paṇāhaṃ pubbe ekaṃ atthaṃ cintayim idāni tam matthakaṃ pāpessā-mīti“ amacce ca brāhmaṇagahapatiādayo ca sannipātāpetvā āmantesi: „jānātha bho mayā kena kāraṇena rajjaṃ pattan“ ti. „Na jānāma devā“ 'ti. „Api vo 'haṃ asukaṃ nāma vaṭa-rukkhaṃ gandhādīhi pūjetvā añjalim paggaḥetvā namassamāno diṭṭhapubbo“ ti. „Āma devā“ 'ti. „Tadā ahaṃ patthanam akāsim: 'sace rajjaṃ pāpunissāmi balikammaṃ te karissāmīti', tassā me devatāya ānubhāvena idaṃ rajjaṃ laddhaṃ, idāni 'ssā balikammaṃ karissāmi, tumhe papañcaṃ akatvā khippaṃ devatāya balikammaṃ sajjethā“ 'ti. „Kim kiṃ gaṇhāma devatā“ ti. „Bho ahaṃ devatāya āyācamāno 'ye va' mayhaṃ rajje paṇātipātādini pañca dussīlakammāni dasa akusalakammapathe samādāya vattissanti te ghātetvā antavaddhimamsa-lohitādīhi¹ balikammaṃ karissāmīti' āyācimi, tumhe evaṃ bherim carāpetha 'amhakaṃ rājā uparājakāle yeva evaṃ āyāci: sac' āhaṃ rajjaṃ pāpunissāmi ye me rajje dussīlā bhavissanti te sabbe ghātetvā balikammaṃ karissāmīti so idāni pañcavidhaṃ dasavidhaṃ dussīlakammaṃ samādāya vattamānānaṃ dussīlānaṃ sahaṃsaṃ ghātāpetvā tesam hadayaṃamsādini gāhāpetvā devatāya balikammaṃ kāretukāmo, evaṃ² ca nagaravāsino jānantu' 'ti, evaṃ ca pana vatvā ye dāni ito patiṭṭhāya dussīlakamme vattissanti tesam sahaṃsaṃ ghātetvā yaññaṃ yajitvā āyācanato muccissāmīti³“. Etam atthaṃ pakāsento imaṃ gātham āha:

Dummedhānaṃ sahaṃsena yañño me upayācito,

idāni kho 'haṃ yajissāmi, bahū adhammiko jano ti. 49.

¹ so both MSS. instead of devā ² C^v ca ³ C^k attavaddhi-? ⁴ C^k evaṃ.

Tattha dummedhānaṃ sahasseṇā 'ti idaṃ kammaṃ kātuṃ vaṭṭati idaṃ na vaṭṭatīti ajānaṃ abhāvena dasasu vā pana akusalakammāpathesu samādāya vattanabhāvena duṭṭhā medhā etesaṃ ti dummedhā, tesaṃ dummedhānaṃ nipapaññānaṃ bālapuggalānaṃ ganitvā gahitena sahasseṇa, yañño me upayācīto ti mayā devataṃ upasāṃkamitvā evaṃ yaṇissāmiti yañño yācīto, idāni kho 'haṃ yaṇissāmiti so ahaṃ idāni' āyācānaṃ rajjassa patiladdhattā idāni' yaṇissāmi, kiṃkāraṇā: idāni hi bahū adhammiko jano, tasmā idān' eva naṃ gahe tvā balikammaṃ karissāmiti.

Amaccā Bodhisattassa vacanaṃ sutvā „sādhu devā“ 'ti dvādasayojanike Bārāṇasīnagare bheriṃ carāpesuṃ. Bheriyā āṇaṃ sutvā ekam pi dussīlakammaṃ samādāya tṭhito eko puriso pi nāhosi. Iti yāva Bodhisatto rajjaṃ kāresi tāva ekapuggalo pi pañcadasasu vā dussīlakammesu ekam pi kammaṃ karonto na paññāyittha. Evaṃ Bodhisatto ekapuggalam pi akilamento sakalaratṭhavāsīno sīlaṃ rakkhāpetvā sayam pi dānādāni puññāni karitvā jīvītapariyosāne attano parisāṃ ādāya devanagaraṃ pūrento agamāsi.

Satthāpi „na bhikkhave Tathāgato idān' eva lokassa atthaṃ carati, pubbe pi cari yevā“ 'ti imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakam samodhānesi: „Tadā parisā Buddhāparisā ahesuṃ, Bārāṇasīrājā pana ahaṃ evā“ 'ti. Dummedhajātakam. Atthakāma vaggo' pañcama. Paṭhamo paṇṇāso.

6 ĀSĪMSAVAGGA.

1. Mahāsīlavajātika.

Āsīmsetheva puriso ti. Idaṃ Satthā Jetavane viharanto ossatṭhaviṛiyam bhikkhum ārabba kathesi. Tam³ hi Satthā „saccaṃ kira taṃ bhikkhu ossatṭhaviṛiyo“ ti pucchi „āma

¹ so both MSS. ² C^k annakāma-, C^v attakāma-. ³ both MSS. tam.

bhante“ ti ca vutte „kasmā tvaṃ bhikkhu evarūpe niyyānikasāsaṇe vi-
riyaṃ osajji, pubbe paṇḍitā rajjaṃ parihāyitvāpi attano viriye ṭhatvā
va naṭṭham pi yasaṃ uppādayimsū“ ti vatvā atitaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente
Bodhisatto rañño aggamahesiyaṃ kucchisimhi¹ nibbatto. Tassa
nāmagahaṇadivase Sīlavakumāro ti nāmaṃ akaṃsu.² So
soḷasavassapadesiko va sabbasippesu nipphattiṃ patvā aparā-
bhāge pitu accayena rajje paṭiṭṭhito Mahāsīlavarājā nāma
ahosi dhammiko dhammarājā. So nagarassa catusu dvāresu
catasso majjhe ekaṃ nivesanadvāre ekaṃ ti cha dānasālā kāretvā
kapaṇaddhikānaṃ dānaṃ deti sīlaṃ rakkhati uposathakammaṃ
karoti khantimettānuddayasampanno, aṃke nisinnaṃ puttaṃ
paritosayamāno viya sabbasatte paritosayamāno dhammena raj-
jaṃ kāreti. Tass’ eko amacco antopure padubbhitvā aparā-
bhāge pākato jāto. Amaccā rañño ārocesuṃ. Rājā parigaṇ-
hanto attanā paccakkhato ṇatvā taṃ amaccanā pakkosāpetvā
„andhabāla, ayuttan te kataṃ, na tvaṃ mama vijite vasitum
arahasi, attano dhanaṃ ca puttadāraṃ ca gahetvā aññattha
yāhīti“ raṭṭhā pabbājesi. So Kāsiraṭṭhaṃ atikkamma Kosala-
rājānaṃ upaṭṭhahanto anukkamena rañño abbhantare vissāsiko
jāto. So ekadivasaṃ Kosalarājānaṃ āha: „deva, Bārāṇasi-
rajjaṃ nimmakkhikamadhupatalasadisāṃ, rājā atimuduko, appen’
eva balavāhanena sakkā Bārāṇasirajjaṃ gaṇhituṃ“ ti. Rājā
tassa vacanaṃ sutvā „Bārāṇasirajjaṃ nāma mahā, ayaṃ ca
‘appen’ eva balavāhanena sakkā gaṇhituṃ“ ti āha, kin nu kko
payuttakacoro siyā“ ti cintetvā „payuttako si, maññe“ ti āha.
„Nāhaṃ deva payuttako, saccam eva vadāmi, sace me na sad-
dahatha manusse pesetvā paccantagāmaṃ hanāpetvā² te ma-
nusse gahetvā attano santikaṃ nīte dhanaṃ datvā vissajjessa-
titi³. Rājā „ayaṃ ativiya sūro hutvā katheti. vīmaṃsissāmi

¹ C¹ kucchimhi

² C² nahapetva

³ so both MSS. instead of -ssatha ‘ti or
-ssasiti’

tāvā¹ 'ti attano purise pesetvā paccantagāmaṃ haṇāpesi². Te core gaḥetvā Bārāṇasiraṇṇo³ dassesuṃ. Rājā te⁴ disvā „tātā kasmā gāmaṃ haṇathā“⁵ 'ti pucchi. „Jīvitum asakkontā devā“ 'ti. „Atha kasmā mama santikaṃ na āgamittha, ito dāni paṭṭhāya evarūpaṃ mā karitthā“ 'ti tesam dhanam datvā vissajjesi. Te gantvā Kosalarāṇṇo taṃ pavattiṃ ārocesuṃ. So ettakenāpi gantuṃ avisahanto puna majjhe janapadam haṇāpesi⁶. Te pi core rājā tath' eva dhanam datvā vissajjesi. So ettakenāpi agantvā⁷ puna pesetvā antaravithiyam⁸ vilumpāpesi. Rājā tesam pi corānaṃ dhanam datvā vissajjesi yeva. Tadā Kosalarājā „ativīya dhammiko rājā“ ti űatvā „Bārāṇasirajjaṃ gaḥessāmīti“⁹ balavāhanaṃ ādāya niyyāsi. Tadā pana Bārāṇasiraṇṇo mattavāraṇe abhimukhaṃ āgacchante anivattanadhammā asaniyāpi sīse patantiyā asantaśanasabhāvā¹⁰ Sīlavamahārājassa ruciyaṃ sati sakala-Jambudīpe rajjaṃ gaḥetuṃ samatthā sahas-samattā abhejjavarasūramahāyodhā honti. Te „Kosalarājā āgacchatīti“ sutvā rājānaṃ upasaṃkamitvā „deva, Kosalarājā kira 'Bārāṇasirajjaṃ gaṇhissāmīti' āgacchati¹¹, gaḥhāma, naṃ amhākaṃ rajjasīmaṃ anokkantamattam eva pothetvā gaṇhāmā“ 'ti vadiṃsu. „Tātā, maṃ nissāya aññesaṃ kilamanakiccaṃ n' atthi, rajjatthikā rajjaṃ gaṇhantu, mā gamitthā“ 'ti nivāresi. Kosalarājā sīmaṃ atikkamitvā janapadamajjhaṃ pāvisi. Amaccā puna pi rājānaṃ upasaṃkamitvā tath' eva vadiṃsu. Rājā purimanayen' eva nivāresi. Kosalarājā bahinagare tathvā „rajjaṃ vā detu yuddham vā“ ti Sīlavamahārājassa sāsanaṃ pesesi. Rājā taṃ sutvā „n' atthi mayā saddhiṃ yuddham, rajjaṃ gaṇhatū¹²“ 'ti paṭisaṇaṃ pesesi. Puna pi amaccā rājānaṃ upasaṃkamitvā „deva, na mayam Kosalarāṇṇo nagaraṃ pavisitum dema, bahinagare yeva naṃ pothetvā gaṇhāmā“ 'ti āhaṃsu. Rājā purimanayen' eva nivāretvā nagaradvārāni avāpurāpetvā

¹ C^k haṇāpesi. ² C^v bārāṇasiyaṃ raṇṇo. ³ C^k ne. ⁴ C^k naḥathā. ⁵ C^k haṭāpesi. ⁶ C^v āgantvā. ⁷ C^k antamvithiyam. ⁸ C^v antaravithi. ⁹ C^v asannasana-sabhāvā. ¹⁰ C^k āgacchatīti. ¹¹ so both MSS.

saddhiṃ amaccasahassena mahātale pallaṃkamajjhe nisīdi. Kosalarājā mahantena balavāhanena Bārāṇasīṃ pāvisi. So ekam pi paṭisattuṃ apassanto rañño nivesanadvāraṃ gantvā amaccaganāparivuto apārutadvāre¹ nivesane alaṃkatapaṭiyattaṃ mahātalaṃ āruya nisinnaṃ niraparādhaṃ Sīlavamahārājānaṃ saddhiṃ amaccasahassena gaṇhāpetvā „gacchatha, imaṃ rājānaṃ saddhiṃ amaccehi pacchābāhaṃ gāḷhabandhanaṃ bandhitvā āmakasusānaṃ netvā galappamāṇe āvāte khaṇitvā yathā eko pi hatthaṃ ukkhipituṃ na sakkoti evaṃ paṃsuṃ pakkhipitvā nikhaṇatha, rattiṃ sigālā āgantvā etesaṃ kātābbayuttakaṃ karissantīti“ āha. Manussā corarañño āṇaṃ sutvā rājānaṃ saddhiṃ amaccehi pacchābāhaṃ gāḷhabandhanaṃ bandhitvā nikkhāmesuṃ. Tasmim pi kāle Sīlavamahārājā corarañño āghātamattam pi nākāsi. Tesu pi amaccesu evaṃ bandhitvā nīyamānesu² eko pi rañño vacanaṃ bhindituṃ samattho nāma nāhosi, evaṃ suvinītā kir' assa parisā. Atha te rājapurisā³ sāmaccāṃ Sīlavarājānaṃ āmakasusānaṃ netvā galappamāṇe āvāte khaṇitvā Sīlavamahārājānaṃ majjhe ubhosu passesu sesā⁴ amacce⁵ ti sabbe pi āvātesu otāretvā paṃsuṃ ākiritvā ghaṇaṃ⁶ ākoṭetvā agamaṃsu. Sīlavarājā amacce āmantetvā corarañño upari kopāṃ akatvā „mettam eva bhāvetha tātā“ ti ovadi. Atha aḍḍharattasamaye „manussamaṃsaṃ khādissāmā“⁷ ti sigālā āgamaṃsu. Te disvā rājā ca amaccā ca ekappahāren' eva saddaṃ akāṃsu. Sigālā bhītā palāyīṃsu. Te nivattitvā olokentā pacchato kassaci anāgamanabhāvaṃ ñatvā puna paccāgamīṃsu. Itare pi tath' eva saddaṃ akāṃsu. Evaṃ yāva tatiyaṃ palāyitvā puna olokentā tesu ekassāpi anāgamanabhāvaṃ ñatvā „vajjhappattā ete bhavissantīti“ sūrā hutvā nivattitvā puna tesu saddaṃ karontesu pi na palāyīṃsu. Jetṭhakasigālo rājānaṃ upagañchi, sesā⁷ sesānaṃ santikaṃ agamaṃsu.

¹ C^k apārūta-, C^v apārūta- cori to apārūta- ² C^k nīyya-, C^v niyya-

³ C^k rājā-, C^v rājā cori to rājā- ⁴ so both MSS ⁵ C^v amaccesu evaṃ.

⁶ C^k ghaṇaṃ ⁷ C^v omits sesā

Upāyakusalo rājā tassa attano santikaṃ āgatabhāvaṃ ñatvā
 ḍasitum okāsaṃ dento viya gīvaṃ ukkhipitvā taṃ gīvāya ḍa-
 samānaṃ hanukaṭṭhikena ākaḍḍhitvā yante pakkhipitvā viya
 gālhakaṃ gaṇhi. Nāgabalena raññaṃ hanukaṭṭhikena ākaḍḍhitvā
 gīvāya ḍaḥhagahitasigālo¹ attānaṃ mocetum asakkonto maraṇa-
 bhayatajjito mahāviraṇaṃ viravi. Avasesasigālā tassa taṃ
 aṭṭassaraṃ² sutvā „ekena purisen’ esa gaḥito bhavissatīti“
 amacce upasaṃkamitum asakkontā maraṇabhayatajjitā sabbe
 palāyimsu. Rañño hanukaṭṭhikena ḍaḥhaṃ katvā gaḥitasigālo
 aparāparaṃ saṃsarante paṃsu sithilā³ ahosi. So pi sigālo
 maraṇabhayaḥhito catuhi⁴ pādehi rañño uparimabhāge paṃsum
 apabbūhi. Rājā paṃsuno sithilabhāvaṃ ñatvā sigālaṃ vissaj-
 jetvā nāgabalo thāmasampanno aparāparaṃ samcaranto ubho
 hatthe ukkhipitvā āvāṭamukhavatṭiyaṃ olubbha vātacchinnava-
 lāhako viya nikkhamitvā thito amacce assāsetvā paṃsum viyū-
 hitvā sabbe uddharitvā amaccaparivuto āmakasusāne aṭṭhāsi.
 Tasmim samaye manussā ekaṃ matamanussaṃ āmakasusāne
 chaḍḍentā dvinnāṃ yakkhānaṃ sīmantarikāya chaḍḍesum.
 Yakkhā⁵ taṃ⁶ matamanussaṃ bhājetum asakkontā „mayāṃ
 imaṃ bhājetum na sakkoma, ayaṃ Siḷavarājā dhammiko, esa
 no bhājetvā dassati, etassa santikaṃ gacchāmā“⁷ ti taṃ mata-
 manussaṃ pāde gaḥetvā kaḍḍhantā rañño santikaṃ gantvā
 „deva amhākaṃ imaṃ bhājetvā dehīti“ āhaṃsu. „Bho yakkhā,
 ahaṃ imaṃ tumbhākaṃ bhājetvā dadeyyaṃ, aparisuddho pan’
 aṃhi, nahāyissāmi tāvā“ ti. Yakkhā corarañño ṭhapitavāsita-
 udakaṃ attano ānubhāvena āharitvā rañño nahānatthāya adaṃsu,
 nahātvā thitassa saṃharitvā ṭhapite corarañño sātāke āharitvā
 adaṃsu, te nivāsetvā thitassa catujātigandhasumuggaṃ āharitva
 adaṃsu, gandhe vilimpitvā thitassa suvaṇṇasumugge maṇṭalavaṇ-
 ṭesu ṭhapitāni nānāpupphāni āharitvā adaṃsu, pupphāni pilandhi-
 tvā⁷ thitakāle „aññaṃ kiṃ karomā“⁸ ti pucchiṃsu. Rājā attano

¹ C^v ḍaḥhaṃ- ² C^k avattassaraṃ. ³ so both MSS. instead of -sigāle a- s-
 paṃsu sithilo? ⁴ C^k catu ⁵ C^v ne yakkhā. ⁶ C^k naṃ. ⁷ C^v pilan-.

chātakākāraṃ dassesi. Te gantvā corarañño sampāditāṃ nānaggarasabhojanāṃ āharitvā adāṃsu. Rājā nahānānulitto maṇḍitapasādhito nānaggarasabhojanāṃ bhuñji. Yakkhā corarañño ṭhapitavāsitaṭṭhapaṇīyāṃ¹ suvaṇṇabhīmāṃkāraṇa' eva suvaṇṇasarakena² pi saddhīm āharīṃsu. Atha' assa paṇīyāṃ pivitvā mukhaṃ vikkhāletvā hatthe dhovitaṅkāle corarañño sampāditāṃ pañcasugandhikaparivāraṃ tamḍulāṃ āharitvā adāṃsu, taṃ khādītva ṭhitakāle „aññaṃ kiṃ karomā“ 'ti pucchīṃsu, „gantvā corarañño ussisake nikkhittāṃ maṇḍalakhaggaṃ āharathā“ 'ti tam pi gantvā āharīṃsu. Rājā khaggaṃ gahetvā taṃ matamanussaṃ ujukaṃ ṭhapāpetvā matthakamajjhe asinā paharitvā dve koṭṭhāse katvā dvinnāṃ yakkhānaṃ samavibhattam eva vibhajitvā adāsi, datvā ca pana khaggaṃ dhovitvā sannahitvā³ aṭṭhāsi. Atha te yakkhā manussamaṇisaṃ khādītva suhitā hutvā tutṭhacittā „aññaṃ te mahārāja kiṃ karomā“ 'ti pucchīṃsu. „Tena hi tumhe attano āṇḍbhāvena maṃ corarañño sirigabbhe otāretha, ime ca amacce attano attano gehe paṭiṭṭhāpethā“ 'ti. Te „sādhu devā“ 'ti sampaṭicchitvā tathā akāṃsu. Tasmiṃ samaye corarājā alaṃkatasirigabbhe siri-sayanapiṭṭhe nipaṇṇo niddāyati. Rājā tassa pamattassa niddāyantassa khaggatalena udaraṃ pahari⁴. So bhūto pabujjhītva dipālokena Sīlavamahārājānaṃ sañjānitvā sayanā vutṭhāya dhiṭṭiṃ upaṭṭhapetvā ṭhito rājānaṃ āha: „mahārāja evarūpāya rattiya gahitārakkhe pihitadvāre bhavane āraḍḍhamanussehi nirokāse ṭhāne khaggaṃ sannayhitvā alaṃkatapatiyatto⁵ kathaṃ nāma tvaṃ imaṃ sayanapiṭṭhaṃ⁶ āgato“ ti. Rājā attano āgamanākāraṃ sabbāṃ vitthāratō kathesi. Taṃ sutvā corarājā saṃviggamaṇaso „mahārāja, ahaṃ manussabhūto pi samāno tumhākaṃ guṇaṃ na jānāmi, paresaṃ lohitamaṇisaḥkādakehi pana kakkaḥkehi pharusehi yakkhehi tava guṇā nātā, na dān' ahaṃ na-

¹ U¹ ṭhapitavāsitaṭṭhapaṇīyāṃ. ² U² -sarake. ³ U³ sannahitvā corr. to sannayhitvā. ⁴ U⁴ pahari. ⁵ both MSS -patiyo. ⁶ U⁶ sayanāṃ.

rinda evarūpe sīlasampanne taya dubbhissāmīti“ khaggaṁ ādāya sapathaṁ katvā rājānaṁ khamāpetvā mahāsāyane nipajjāpetvā attanā khuddakamaṇḁake nipajjītvā pabhātāya rattiya uttāhite suriye bheriṁ carāpetvā sabbaseṇiyo ca amaccabrāhmaṇagahapatiḁe ca sannipātāpetvā tesāṁ purato ākāse puṇṇacandaṁ¹ ukkhipanto viya Sīlavaraṇṇo gūne kathetvā parisamajjhe yeva puna rājānaṁ khamāpetvā rājāṁ paṭicchāpetvā „ito paṭṭhāya tumhākaṁ uppanno corūpaddavo² mayhaṁ bhāro, mayā gahitārakkhā tumhākaṁ rājāṁ karoṭhā“ ti vatvā pesuṇṇākārakassa āpaṁ katvā attano balavāhanaṁ ādāya sakaraṭṭham eva gato. Sīlavamahārājāpi kho alaṁkatapatiyatto setacchattassa heṭṭhā sarabhapāḁake kaṇḁanapallaṁke nisīno attano sampattiṁ oluketvā „ayaṁ ca evarūpā sampatti amaccasahassassa ca jīvita-paṭilābho, mayi viriyaṁ akaronte“ na kiṁci abhavissa, viriyabalena paṇāhaṁ naṭṭhaṁ ca imaṁ yaṁ⁴ paṭilabhiṁ, amaccasahassassa ca jīvitaḁānaṁ adāsiṁ, āsācchedaṁ vata akatvā viriyaṁ eva kattabbaṁ, kataviriyassa hi phalaṁ nāma evaṁ samijjhatīti“ cintetvā udānavasena imaṁ gāṭhaṁ āha :

Āsīṁseth' eva puriso, na nibbindeyya paṇḁito,
passāmi vo haṁ attānaṁ, yathā icchiṁ tathā ahū ti. 50.

Tattha āsīṁsetheva 'ti evāhaṁ viriyaṁ ārabhanto imabhā dukkhā muccis-sāmiti attano viriyabale āsaṁ karoṭh' eva, na nibbindeyya paṇḁito ti upāyakusalo yuttatthāne viriyaṁ karonto ahaṁ imassa viriyassa phalaṁ na labhissāmīti na ukkaṇṭheyya, āsācchedakammaṁ na kareyyāsīti attho. passāmi vo haṁ attānaṁ ti, ettha vo ti nipātamattaṁ, ahaṁ ajja attānaṁ passāmi, yathā icchiṁ tathā ahū 'ti ahaṁ hi āvāte nikkāto tamhā dukkhā muccitvā puna attano rajasampattiṁ icchiṁ, so ahaṁ imaṁ sampattiṁ pattaṁ attānaṁ passāmi, yath' evāhaṁ pubbe icchiṁ tath' eva me attā jāto ti.

Evaṁ Bodhisatto „aho vata bho sīlasampannānaṁ viriya-phalaṁ nāma samijjhatīti“ imāya gāṭhāya udānaṁ udānetvā yāvajīvaṁ puṇṇāni karitvā yathākammaṁ gato.

¹ C^k -candanāṁ. ² C^k corupaddavo, C^o corūpaddaco. ³ C^o karonte. ⁴ C^k sayam.

Satthāpi imāṃ dhammaḍḍesaṇaṃ āharitvā saccāṃ pakāseṣi. Sacca-pariyoṣāṇe ossaṭṭhaviriyo bhikkhu arahatte patitṭhāsi. Satthā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakaṃ samodhāneṣi. „Tadā duṭṭhāmacco Devadatto ahoṣi, amaccasahassā Buddhapariṣā, Sīlavamahārājā pana ahaṃ evā”¹ti. Mahāsīlavajātakam.

2. Cūḷajanakajātakā.

Vāyame theva puriso ti. Idam Satthā Jetavane viharanto ossaṭṭhaviriyaṃ eva ārabha kathesi. Tattha yaṃ vattabham taṃ sabbaṃ Mahājanakajātake āvibhavissati. Rājā² pana setacchattassa heṭṭhā nisinno imāṃ gātham āha:

Vāyameth’ eva puriso, na nibbindeyya paṇḍito,
passāmi vo ’haṃ attānaṃ udakā thalam ubbhatan ti. 51.

Tattha vāyamethevā ’ti vāyamaṃ karoth’ eva udakā thalam ubbhatu ti udakato thalam uttinnam, thale patitṭhitam attānaṃ passāmiti

Idhāpi ossaṭṭhaviriyo bhikkhu arahattaṃ patto. Janakarājā Sammāsambuddho va ahoṣīti Cūḷajanakajātakam³.

3. Puṇṇapātijātakā.

Tatheva puṇṇapāṭiyo ti. Idam Satthā Jetavane viharanto visavārūṇiṃ ārabha kathesi. Ekam samayaṃ Sāvattiyaṃ surādhuttā sannipatitvā mantayimāsu. „surāmūlaṃ⁴ no khīṇaṃ, kahaṃ⁵ nu kho labhi-sāmā”⁶ti. Ath’ eko kakkhaladhutto⁷ āha: „mā cintayittha, atth’ eko upāyo”⁸ti. „Katarūpāyo”⁹ nāmā”¹⁰ti. „Anāthapiṇḍiko aṅgulimuddikā piḷandhitvā”¹¹ maccasāṭakanivatto¹² rājupaṭṭhānaṃ¹³ gacchāti, mayam surāpāṭiyaṃ viśaṇṇīkaraṇabhesajjam¹⁴ pakkhipitvā āpānaṃ sajjetvā nisīditvā Anāthapiṇḍikassa āgamanakāle ’to ehi mahāseṭṭhūti’ pakkositvā taṃ suram pāyevā viśaṇṇībhūtaṃ aṅgulimuddikā ca sātake ca gahetvā surāmūlaṃ karissāmā”¹⁵ti. Te „sādhū”¹⁶ti sampatichchitvā tathā katvā seṭṭhiṃ āgamanakāle paṭimaggam gantvā „sāmi, ito tāva

¹ C^o padutthā- ² C^o jāraja corr to janakarājā. ³ C^o mula- ⁴ C^o -mulam

⁵ C^o kahaṃ ⁶ C^o kakkhala-. ⁷ C^o kataru . ⁸ so both MSS ⁹ C^o madḍhasā-

¹⁰ C^o rāju- corr to rāju- ¹¹ C^o -karaṇaṇibhesajjam

āgacchatha, ayam ambhākaṃ santike atimanāpā surā. thokaṃ pivitvā gacchathā¹ 'ti vadiṃsu. „Sotāpanno ariyasāvako kiṃ suraṃ pivissati, anattiko samāno pi pana ime dhutte parigaṇhissāmi²“ tesaṃ āpāna-bhūmiṃ gantvā tesaṃ kiriyaṃ oloketvā „ayam surā imehi iminā nāma kāraṇena yojitā³“ ti nātvā „ito dāni paṭṭhāya ime ito palāpessāmi⁴“ cintetvā āha: „are duṭṭhadhuttā tumhe 'surāpātiyaṃ bhesajjaṃ pak- khipitvā āgatāgate pāyetvā visaṇṇikatvā⁵ vilumpissāma⁶“ 'ti āpāna- maṇḍalaṃ sajjetvā nisinnā kevalaṃ imaṃ suraṃ vaṇṇetha. eko pi vo ukkhipitvā pivituṃ na ussahati, sace ayam ayojitaṃ assa tumhe va piveyyāthā⁷“ 'ti dhutte tajjetvā tato palāpetvā attano gehaṃ gantvā „dhuttehi katakāraṇaṃ Tathāgatassa ārocessāmi⁸“ Jetavanaṃ gantvā ārocesi. Satthā „idāni tāva gahapati ne dhuttā taṃ vañcetukāmā jātā, pubbe pana paṇḍite pi vañcetukāmā ahesu⁹“ ti vatvā tena yācito atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto Bārāṇasiseṭṭhi ahosi. Tadāp' ete dhuttā evaṃ eva sammantetvā suraṃ yojetvā Bārāṇasiseṭṭhissa āgamanakāle paṭimaggāṃ gantvā evaṃ eva kathayiṃsu. Seṭṭhi anattiko hutvā te parigaṇhitukāmo gantvā tesaṃ kiriyaṃ oloketvā „idan nām' ete kātukāmā, palāpessāmi te ito“ ti cintetvā evaṃ āha: „bho dhuttā, surā pivitvā rājakulaṃ gantuṃ nāma na yuttaṃ, rājānaṃ disvā puna āgacchante¹ jānissāmi, tumhe idh' eva nisī- dathā²“ 'ti rājupaṭṭhānaṃ³ gantvā paccāgañchi. Dhuttā „ito etha sāmīti⁴“. So tathā gantvā bhesajjasamyojitaṃ pātiyo olo- ketvā evaṃ āha: „bho dhuttā, tumhākaṃ kiriyaṃ mayhaṃ na ruccati, tumhākaṃ surāpātiyo yathāpūritā va ṭhitā, tumhe ke- valaṃ suraṃ vaṇṇetha na pana pivatha, sac' ayam manāpā assa tumhe pi piveyyātha, imāya pana visasaṃyuttāya bhavi- tabban⁵“ ti tesaṃ manorathaṃ bhindanto imaṃ gātham āha:

Tath' eva punṇapātiyo, aññāyaṃ vattate kathā,

ākārakena jānāmi: na cāyaṃ bhaddikā surā ti. 52.

¹ Ck visāmi-

² Ck vilum-

³ both MSS piveyyathā

⁴ so both MSS

instead of -nto² ⁵ so both MSS

Tattha tathevā 'ti yathā mayā gamanakāle dīrha idāni pi imā surāpātiyo tath' eva punna, aññāyam vattate kathā ti yā ayam tumhākam surāvaṇṇa-nakathā vattati sā aññ eva abhūtā ataccā¹, yadi hi esa sura manapā assa tumhe piveyyātha, upadādhapātiyo avasisseyyum, tumhākam pana ekenāpi surā na pītā. ākārakena jānāmīti tasmā iminā kārāṇena jānāmi, na cāyaṃ bhaddikā surā ti n' eva ayam bhaddikā surā, visayojitāya etāya bhavitabban ti dhutte gahetvā yathā na puna evarūpam karonti tatha te tajjetvā vissajjesi

So yāvajjīvaṃ dānādīni puññāni karitvā yathākamman gato.

Satthā imam dhammadesanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā dhuttā etarahi dhuttā. Bārāṇasī-eṭṭhi pana ahan tena samayenā” 'ti. Puṇṇapātijātakaṃ.

4. Phalajātaka.

Nāyam rukkho durāruho ti. Idam Satthā Jetavane viharanto ekam phalakusalam² upāsakaṃ ārabha kathesi. Eko kira Sāvattihivāsikuṭumbiko Buddhapamukha-samghaṃ³ nimantetvā attano ārame nisīdāpetvā yāgukhajjakaṃ datvā uyyānapālāni āñāpesi: „bhikkhūhi saddhiṃ uyyāne vicaritvā uyyānam ambādīni nānāphalāni dehi”ti. So „sādhū” 'ti sampāṭicchitvā bhikkhu-samghaṃ ādāya uyyāne vicaranto rukkham oloketvā va „etaṃ phalaṃ āmaṃ, etaṃ na supakkaṃ, etaṃ supakkaṃ” ti jānāti. yaṃ so vadati taṃ tath' eva hoti. Bhikkhū gantvā Tathāgatassa ārocesuṃ: „bhante, ayaṃ uyyānapālo phalakusalo, bhūmiyaṃ thito rukkhaṃ oloketvā „etaṃ phalaṃ āmaṃ, etaṃ na supakkaṃ, etaṃ supakkaṃ” ti jānāti, yaṃ so vadati taṃ tath' eva hoti”ti. Satthā „na bhikkhave ayaṃ eva uyyānapālo phalakusalo, pubbe pana paṇḍitā phalakusalā ahesu” ti vatvā atītāṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadatte rajjaṃ kārente Bodhisatto seṭṭhikule nibbattitvā vayappatto pañcahi sa-kaṭasatehi vaṇijjaṃ karonto ekasmiṃ kāle mahāvattaniatāvīṃ

¹ C^k ataccā. ² C^k phalaṃ-, C^v phalaṃ- corr. to phala-. ³ C^v buddhapa-mukhaṃ-,

patvā aṭavimukhe tthatvā sabbe manusse sannipātāpetvā „imissā aṭaviyā visarukkāhā nāma honti yeva, pubbe tumhehi aparibhutaṃ yaṃ kiñci pattamā vā pupphaṃ vā phalaṃ vā maṃ aparipucchitvā mā khāditthā“¹ ‘ti āha. Te „sādhū“² ‘ti sampatiṇṇhitvā aṭaviṃ otarimsu. Aṭavimukhe ca³ ekasmiṃ gāmadvāre kiṃphalarukkho⁴ nāma atthi, tassa khandhasākhāpalāsapuppha-phalāni sabbāni ambasadisāṇ’ eva honti, na kevalaṃ vaṇṇasaṇṭhānato va gandharasehi pi ‘ssa āmapakkāni phalāni ambaphalasadisāṇ’ eva, khāditāni pana halāhalavisāṃ viya taṃ khaṇaṃ yeva jīvitakkhayaṃ pāpeti⁵. Purato gacchantā⁶ ekacce lolapurisā „ambarukkho ayaṃ“⁷ ti saññāya phalāni khādimsu, ekacce „satthavāhaṃ pucchitvā va khādissāmā“⁸ ‘ti hatthena gahetvā aṭṭhamsu. Te satthavāhe āgate „ayya⁹ imāni ambaphalāni khādāmā“¹⁰ ‘ti pucchimsu. Bodhisatto „nāyaṃ ambarukkho“¹¹ ti nātvā „kiṃphalarukkho nāmaṃ esa ambarukkho, mā khāditthā“¹² ‘ti vāretvā ye khādimsu te pi vamaṇetvā catumadhuraṃ pāyetvā āroge¹³ akāsi. Pubbe pana imasmiṃ rukkhāmūle manussā nivāsaṃ kappetvā ambaphalānīti imāni visaphalāni khāditvā jīvitakkhayaṃ pāpuṇanti, punadivase gāmaवासिनो nikkhamitvā matamanusse disvā pāde gaṇhitvā paṭicchannaṭṭhāne chaḍḍetvā sakaṭehi saddhiṃ yeva sabbaṃ tesāṃ santakaṃ¹⁴ gahetvā gacchanti. Te taṃ divasaṃ pi aruṇuggamanakāle yeva „mayhaṃ balivaddā bhavissanti mayhaṃ sakaṭaṃ mayhaṃ bhaṇḍaṃ“¹⁵ ti vegena taṃ rukkkhamūlaṃ¹⁶ gantvā manusse nīroge¹⁷ disvā „kathaṃ tumhe imaṃ rukkhāṃ ‘nāyaṃ ambarukkho’ ti jānitthā“¹⁸ ‘ti pucchimsu. Te „mayhaṃ na jānāma, satthavāhajetthako no jānīti“¹⁹ āhamsu. Manussā Bodhisattaṃ pucchimsu: „paṇḍita kiṃ ti katvā tvaṃ imassa rukkhassa naambarukkha-bhāvaṃ aṇṇāsīti“²⁰. So „dvīhi kārāṇehi aṇṇāsīti“²¹ ti vatvā imaṃ gātham āha:

¹ C^k va. ² C^k timphala-. ³ so both MSS. instead of pāpeti? ⁴ C^k gacchato.

⁵ C^k ayyā. ⁶ C^v aroge. ⁷ C^v sannakam. ⁸ C^k rukkhāni-. ⁹ both MSS. nīroge.

Nāyaṃ rukkho durāruho, na pi gāmato ārakā,
ākārakena jānāmi: nāyaṃ sādḥuphalo dumo ti. 53.

Tattha nāyaṃ rukkho durāruho ti ayaṃ visarukkho na dukkhāruho, ukkḥipitvā ṭṭhapanissenī¹ vija sukkena ārohituṃ sakkā ti vadati, na hi² gāmato ārakā ti gāmato dūre thito pi na hoti, gāmadvāre thito yevā³ 'ti dīpeti, ākārakena jānāmiti iminā duvidhena kāraṇenāham³ imaṃ rukkhaṃ jānāmi, kin ti nāyaṃ sādḥuphalo dumo ti sacehi ayaṃ madhuraphalo ambarukkho abhaviṣṣa evaṃ sukhāruhe avidūre thite etasmim ekam pi phalaṃ na tiṭṭheyya, phalakhādakamanussehi niccaṃ parivuto va assa, evaṃ ahaṃ attano nānena paricchinditvā imassa visarukkhabhāvaṃ aññāsīti

mahājanassa dhammaṃ desetvā sotthigamaṇaṃ gato.

Satthāpi „evaṃ bhikkhave pubbe paṇḍitā phalakusalā ahesun“ ti imaṃ dhammaḍḍesaṇaṃ āharitvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakam samodhānesi: „Taḍā paṇḍitā Buddhapariṣā ahesuṃ, satthavāho pana ahaṃ evā“ 'ti. Phalajātakaṃ.

5. Pañcāvudhajātaka.

Yo alīnena cittenā 'ti. Idam Satthā Jetavane viharanto ossaṭṭhaviṛiyam bhikkhum ārabba kathesi. Tam hi bhikkhum Satthā āmantetvā „saccaṃ kira tvaṃ bhikkhu ossaṭṭhaviṛiyo“ ti pucchitvā „saccaṃ Bhagavā“ 'ti vutte „bhikkhu pubbe paṇḍitā viriyam kātuṃ yuttaṭṭhāne viriyam katvā rajjasampattiṃ pāpuṇisū“ 'ti vatvā atītaṃ āhari:

Atite Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjaṃ kārente Bodhisatto tassa rañño aggamahesiyā kucchismiṃ nibbaṭi. Tassa nāmagahanadivase aṭṭhasataṃ brāhmaṇe sabbakāmehi santappetvā lakkhaṇāni paṭipucchisū. Lakkhaṇakusalā brāhmaṇā lakkhaṇasampattiṃ disvā „puññasampanno mahārāja kumāro tumbhākaṃ accayena rajjaṃ pāpuṇissati, pañcāvudhakamme paññāto pākato Jambudīpe aggapuriso bhavissatīti“ vyākariṃsu.

¹ both MSS. -nīni. ² so both MSS. ³ C^k kāraṇena nāham

Brāhmaṇānaṃ vacanaṃ sutvā kumārassa nāmaṃ gaṇhantā Pañcāvudhakumāro ti nāmaṃ akaṃsu. Atha naṃ viññūtaṃ patvā soḷasavassapadese t̥hitaṃ rājā āmantetvā „tāta sip-paṃ uggaṇhāhīti“ āha. „Kassa santike uggaṇhāmi devā“¹ ti. „Gaccha tāta, Gandhāraraṭṭhe Takkasilānagare disāpāmoḁkḁhassa ācariyassa santike uggaṇha, idam assa ācariyassa bhāgaṃ da-deyyāsīti“ saḁhassaṃ datvā uyyojesi. So tattha gantvā sippaṃ sikkhitvā ācariyena dinnāṃ pañcāvudhaṃ gaḁetvā ācariyaṃ vanditvā Takkasilānagarato nikkhamitvā sannaddhapañcāvudho Bārāṇasimaggaṃ paṭipajji. So antarāmagge Silesalomayakkhena nāma adhiṭṭhitaṃ ekaṃ ataviṃ pāpuṇi. Atha naṃ aṭavimukhe manussā disvā „bho māṇava, mā imaṃ aṭaviṃ pāvīsi, Silesalomayakkho nāṃ ettha atthi. so diṭṭhaditṭhamanusse² jīvitak-khayaṃ pāpetīti“ vārayiṃsu. Bodhisatto attānaṃ takkento asaṃbhītaḁesaraṣiḁ viya aṭaviṃ pāvīsi yeva. Tasmiṃ aṭavi-majjhaṃ sampatte so yakkho tālamatto hutvā kūṭāgāramattaṃ sīsaṃ pattappamāṇāni akkhiṇi kandaṃakulamattā³ dve dāṭhā ca māpetvā senamukho⁴ kaḁarakucchi nīlahatthapādo hutvā Bodhisattassa attānaṃ dassetvā „kaḁaṃ yāsi, tiṭṭha, bhakkho“⁵ me“ ti āha. Atha naṃ Bodhisatto „yakkha, aḁaṃ attānaṃ takketvā idha pavitṭho, tvaṃ appamatto hutvā maṃ upagac-cheyyāsi, viṣapītena hi taṃ sareṇa vijjhītvā etth⁶ eva pāṭessā-mīti“ santajjetvā haḁāhaḁavisam pītaṃ saraṃ sannahitvā muṇci. So yakkḁhassa lomesu yeva allīyi. Tato aññaṃ ti evaṃ paññā-sasare muṇci. Sabbe tassa lomesu yeva allīyiṃsu. Yakkho sabbe pi te sare poṭhetvā attano pādaṃūle yeva pātetvā Bodhi-sattaṃ upasaṃkamaṃ. Bodhisatto puna pi taṃ tajjetvā khaggaṃ kaḁḁhitvā pahari. Tettiṃsaṃgulāyato khaggo lomesu yeva allīyi⁷. Atha naṃ kaṇayena pahari. So pi lomesu yeva allīyi. Tassa allīnabhāvaṃ ṇatvā muggareṇa pahari. So pi lomesu yeva allīyi. Tassa allīnabhāvaṃ ṇatvā „bho yakkha, na te aḁaṃ

¹ Ck so diṭṭhamanusse ² Cp -kula- ³ Cp seta-. ⁴ Ck bhakkho. ⁵ Ck allīyi.

Pañcāvudhakumāro nāmā ti sutapubbo, ahaṃ tayā adhiṭṭhitam aṭaviṃ pavisanto na dhanuādīni takketvā pavitṭho attānaṃ yeva pana takketvā pavitṭho, ajja tam pothetvā cunṇavicunṇaṃ karissāmīti¹ adhiṭṭhitam nāma dassetvā unnaditvā dakkhiṇahatthena yakkhaṃ pahari. Hattho lomesu yeva allīyi. Vāmahatthena pahari. So pi allīyi. Dakkhiṇapādena pahari. So pi allīyi. Vāmapādena pahari. So pi allīyi. Sīsenā tam pothetvā „cunṇavicunṇaṃ karissāmīti“ sīsenā pahari. Tam pi lomesu yeva allīyi. So pañcodḍito pañcasu thānesu baddho olambanto pi nibbhayo nissāraṃ va ahoṣi. Yakkho va cintesi: „ayaṃ eko purisasīho purisājāniyo na purisamatto va, mādisenā nāma² assa yakkhena gahitassa santāsamattam pi na bhavissati, mayā imaṃ maggaṃ hanantena eko pi evarūpo puriso na diṭṭhapubbo, kasmā nu kho esa na bhāyatīti“ so tam khādītum avisahanto „kasmā nu kho tvaṃ māṇava maraṇabhayaṃ na bhāyasīti“ pucchi. „Kiṃkāraṇa yakkha bhāyissāmi, ekasmiṃ hi attabhāve ekaṃ maraṇaṃ niyatam eva, api ca mayhaṃ kucchimhi vajirāvudhaṃ atthi, sace maṃ khādissasi tam āvudhaṃ jīretuṃ¹ na sakkhissasi, tan te antāni khaṇḍākhaṇḍaṃ chinditvā jīvitakkhayaṃ pāpessati, iti ubho pi nassissāma, iminā kāraṇenāhaṃ na bhāyāmīti“. Idam kira Bodhisatto attano abhantare nāpāvudhaṃ sandhāya kathesi. Tam sutvā yakkho cintesi: „ayaṃ māṇavo taccham eva bhaṇati, imassa purisa-sīhassa sarīrato muggabijamattam pi maṃsakhaṇḍaṃ mayhaṃ kucchim² jīretuṃ na sakkhissati, vissajjessāmi na“ ti maraṇabhayatajjito Bodhisattaṃ vissajjetvā „māṇava, purisasīho tvaṃ, na te ahaṃ maṃsaṃ khādissāmi, tvaṃ ajja Rāhumukhā muttācādo viya mama hatthato muccitvā nātisuhajjamaṇḍalan tosentō yāhīti“ āha. Atha naṃ Bodhisatto āha: „yakkha, ahaṃ tāva gacchissāmi, tvaṃ pana pubbe pi akusalaṃ katvā luddo lohita-pāṇī pararuhiraṃ maṃsabhakkho yakkho hutvā nibbatto, sace

¹ C^o chīretuṃ. ² so both MSS. instead of kucchi?

idhāpi tathā akusalam eva karissasi andhakārā andhakāraṇi gamissasi, maṃ dīṭṭhakālato paṭṭhāya pana na sakkā tayā akusalaṃ kātuṃ, pāṇātipātakammaṃ nāma niraye tiracchānāyoniyaṃ pettivisaye asurakāye ca nibbatteti, manussesu nibbatatṭhāne appāyukasaṃvattanikaṃ hotīti“ evamādinā nayena pañcannaṃ dussīlyakammānaṃ ādinavaṃ pañcannaṃ silānaṃ ānisaṃsaṃ kathetvā nānākāraṇehi yakkhaṃ tajjetvā dhammaṃ desetvā dametvā nibbisevanam katvā pañcasu silesu paṭiṭṭhāpetvā tassāsevanam aṭaviyā balipaṭiggāhakaṃ devataṃ¹ katvā appamādena ovaḍitvā aṭavito nikkhamanto aṭavimukhe manus-sānaṃ ācikkhitvā sannaddhapañcāvudho Bārāṇasīṃ gantvā mātāpitāro disvā aparabhāge rajje paṭiṭṭhāya dhammena rajjaṃ kārento dānādini puññāni karitvā yathākammaṃ agamāsi.

Satthāpi imaṃ dhammadeśanaṃ āharitvā abhisambuddho hutvā imaṃ gātham āha:

Yo alīnena cittena alīnamanaso naro
bhāveti kusalaṃ dhammaṃ yogakkhemassa pattiya²
pāpuṇe anupubbena sabbasamyojanakkhayan ti. 54.

Tatthāyaṃ piṇḍatto: yo puriso alīnena asaṃkucitena cittena pakatiyāpi alīnamano alīnajaḥāsaya hutvā anavajjaṭṭheṇa kusalaṃ sattatimsabodhapakkhiyabhedaṃ dhammaṃ bhāveti vaḍḍheti viśālena cittena vipassanaṃ anuyuñjati catuhi yogehi khemassa nibbānassa pattiyaṃ so evaṃ sabbasamkhāresu aniccaṃ dukkhaṃ anattā ti tilakkhaṇaṃ āropetvā taruṇavipassanato paṭṭhāya uppanne bodhapakkhiyadhamme bhāvento anupubbena ekaṃsaṃ yojanam pi anavasesetvā sabbasamyojanānaṃ khayakarassa catutthamaggassa pariyośāne uppannattā sabbasamyojanakkhayaṃ ti saṃkhaṃ gataṃ arahattaṃ pāpuṇeyyā³ ti

Evam Satthā arahattena dhammadeśanāya kūṭaṃ gahetvā matthake cattāri saccāni pakāsesi. Saccapariyośāne so bhikkhu arahattaṃ pāpuṇi. Satthāpi anusandhiṃ gahetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā yakkho Aṅgulimālo aho si. Pañcāvudhakumāro nāma aham evā“ ti. Pañcāvudhajātakaṃ.

¹ C^k devanaṃ, C^v devanaṃ corr. to devataṃ. ² C^k yogakkhemasapattiyaṃ, C^v yogakkhemasapattiyaṃ corr. to yogakkhemassapattiyaṃ

6. Kañcanakkhandhajātaka.

Yo pahaṭṭhena cittenā 'ti. Idam Saṭṭhā Sāvattthiyam viharanto aññataram bhikkhum ārabba katesi. Eko kira Sāvattthivāṣikulaputto Saṭṭhu dhammadeśanam sutvā ratanasāsane uram datvā pabbaji. Ath' assa ācariyupajjhāyā „āvuso ekavidhena sīlan nāma, duvidhena tividhena catubbidhena pañcavidhena chabbidhena sattavidhena aṭṭhavidhena navavidhena dasavidhena bahuvidhena sīlam nāma. idam cullasīlam¹ nāma, idam majjhimasīlam nāma, idam mahāsīlam nāma, idam pātimokkhasamvarasīlam nāma. idam indriyasamvarasīlam nāma, idam ājīvapārisuddhisīlam² nāma, idam pacayaapaṭisevanasīlam nāmā³ 'ti sīlam ācikkhanti. So cintesi: „idam sīlam nāma atibahuṃ. ahaṃ ettakaṃ samādāya vattitum na sakkhissāmi, sīlam pūretum asakkontassa nāma pabbajjāya ko attho, ahaṃ gihi³ hutvā dānādāni puññāni karissāmi puttadāraṃ ca poseṣṣāmīti⁴ evaṃ ca pana cintetvā „bhante. ahaṃ sīlam rakkhitum na sakkhissāmi. asakkontassa ca nāma pabbajjāya ko attho. ahaṃ hināya vattissāmi⁵, tumhākaṃ pattacivarāṃ gaṇhathā⁶ 'ti āha. Atha naṃ āhamasu: „evam sante Dasabalāni vanditvā yāhīti⁷ ne taṃ ādāya Saṭṭhu santikaṃ dhamma-abhaṃ agamamsu. Saṭṭhā disvā va⁸ „kiṃ bhikkhave anattikaṃ bhikkhum ādāya āgat' atthā⁹ 'ti āha. „Bhante, ayaṃ bhikkhu 'ahaṃ sīlam rakkhitum na sakkhissāmīti' pattacivarāṃ niyyādeti, atha naṃ mayam gaṇetvā āgatā¹⁰ ti. „Kasmā pana tumhe bhikkhave imassa bhikkhuno bahuṃ sīlam ācikkhatha¹¹, yattakaṃ esa rakkhitum sakkoti tattakam eva rakkhissati. ito paṭṭhāya tumhe evaṃ mā kiñci avacuttha¹², ahaṃ ettha kattabbam jānissāmīti¹³. „Ehi tvaṃ bhikkhu, kiṃ te bahunā sīlena. tīpi yeva sīlāni rakkhitum sakkhissasīti¹⁴. „Sakkhissāmi bhante¹⁵ ti. „Tena hi tvaṃ ito paṭṭhāya kāyadvārāṃ vacīdvārāṃ manodvārāṃ¹⁶ ti tīpi dvārāni rakkha. mā kāyena pāpakaṃmamāni kari mā vacāya mā manasā. gaccha mā hināya vatti. imāni tīpi yeva sīlāni rakkhā¹⁷ 'ti. • Ettāvata¹⁸ so bhikkhu tuṭṭhamānaso „sādhu bhante rakkhissāmi imāni tīpi sīlānīti¹⁹ Saṭṭhāram vanditva ācariyupajjhāyehi saddhiṃ yeva agamāsi. So tāni tīpi sīlāni pūrento va aññāsi: „ācariyupajjhāyehi mayham ācikkhitam sīlam pi, ettakam eva te pana attano abuddhabhāvena maṃ bujjhāpetum nāsakkhiṃsu, Sammāsam-

¹ C^k cullam. ² C⁷ -sīlan. ³ C^k gahi. C^v hihī. ⁴ C^k hināvasamvattissāmi.⁵ C^k gaṇhathā. ⁶ C^k omits va. ⁷ C^k acikkhata. ⁸ C^k avacuttha. ⁹ C^k -dvārāni.

buddho attano buddhasubuddhatāya anuttaradhammarājatāya ettakam silam¹ tisu yeva dvāresu pakkhipitvā mam gaṇhāpesi, avassayo vata² me³ satthā jāto⁴ ti vipassanam vaddhetvā katipāhen' eva arahatte patitthāsi. Tam pavattim ātvā dhammasabhāyāṃ sannipatitā bhikkhū „āvuso tam kira bhikkhum silāni rakkhituṃ na sakkomīti' hīnāya vattantaṃ sabbasilāni tīhi koṭṭhāsehi pakkhipitvā⁵ gāhāpetvā Satthā arahattaṃ pāpesi, aho Buddhā nāma acchariyamanussā“ ti Buddha-guṇe kathentā nisīdīmsu. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucehi „imāya nāmā“ 'ti vutte „bhikkhave, atigaruko pi bhāro koṭṭhāsavasena bhājetvā dinno lahuko viya hoti, pubbe pi paṇḍitā mahantaṃ⁶ kañcanakkhandham labhitvā ukkhipituṃ asakkontā vibhāgaṃ katvā ukkhipitvā agamaṃsū“ 'ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto ekasmiṃ gāmake kassako ahoṣi. So ekadivasam aññatarasmiṃ chaḍḍhitagāmake khette kasiṃ kasati. Pubbe ca tasmiṃ gāme eko vibhavasampanno seṭṭhi ūrumattapariṇāham⁷ catuhatthāyāmaṃ kañcanakkhandham nidahitvā kalam akāsi. Tasmiṃ Bodhisattassa naṅgalam laggitvā aṭṭhāsi. So „mūlasantānakaṃ bhavissatīti“ paṃsum viyūhanto tam disvā paṃsunā paṭicchādetvā⁸ divasaṃ kasitvā attham gate suriye yuganaṅgalādini⁹ ekamante nikkhipitvā „kañcanakkhandham gaṇhitvā gacchissāmīti“ tam ukkhipituṃ nāsakkhi¹⁰, asakkonto¹¹ nisīditvā „ettakam kucchiharanāya bhavissati, ettakam nidahitvā ṭhappessāmi¹², ettakena kammante saṃyojessāmi, ettakam dānādipuṇṇakiriyāya¹³ bhavissatīti“ cattāro koṭṭhāse akāsi. Tass' evaṃ vibhattakāle so kañcanakkhandho sallahuko viya ahoṣi. So tam ukkhipitvā gharaṃ netvā catudhā vibhajitvā dānādini puṇṇāni katvā yathākammaṃ gato.

Bhagavā imaṃ dhammadeśanaṃ āharitvā abhisambuddho hutvā imaṃ gātham āha:

¹ Ck silan. ² Ck vana. ³ Ck meva. ⁴ Ck parikkhipitvā. ⁵ Ck adds na.

⁶ Ck -matthapariṇāham ⁷ Ck paricchā-. ⁸ Ck yuganaṅga-. ⁹ Ck nāsakkhi.

¹⁰ Ck asanto. ¹¹ Ck -ssāmīti. ¹² both MSS. dānādini-pu-.

Yo pahaṭṭhena cittena pahaṭṭhamanaso naro
bhāreti kusalam dhammam yogakkhemassa pattiya
pāpuṇe anupubbena sabbasāmyojanakkhayan ti. 55.

Tattha pahaṭṭhenā 'ti vinīvaranena, pahaṭṭhamanaso ti tāya eva vinī-
varaṇatāya pahaṭṭhamanaso¹, suvaṇṇam viya pahaṃsitvā samujjotitasappabhā-
sakkatacitto² hutvā ti attho.

Evam Satthā arahattanikūṭena desanam niṭṭhapetvā anusandhim
ghaṭetvā jātakam samodhānesi: „Tadā kaṇṇanakkhandham laddhapuriso
aham eva aho sin“ ti. Kaṇṇanakkhandhajātakam.

7. Vānarindajātaka.

Yassete caturo dhammā 'ti. Idam Satthā Veḷuvane
viharanto Devadattassa vadhāya parisakkanam ārabha
kathesi. Tasmiṃ hi samaye Satthā „Devadatto vadhāya parisakka-
titi“ sutvā „na bhikkhave idān' eva Devadatto mayham vadhāya pari-
sakkati, pubbe pi parisakkati yeva, nāsamattam pi pana kātum na
sakkhiti“ vatvā atītam āhari:

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente
Bodhisatto kapiyoniyam nibbattitvā vuddhim anvāya assa-
potappamaṇo thāmasampanno ekacaro hutvā naditīre viharati.
Tassā pana nadiyā vemajjhe eko dīpako nānappakārehi amba-
panasādīhi phalarukkhehi sampanno. Bodhisatto nāgabalo
thāmasampanno nadiyā orimatīrato uppatitvā — dīpakassa orato
nadīmajjhe eko piṭṭhipāsāṇo atthi -- tasmiṃ nipatati. Tato uppa-
titvā tasmiṃ dīpake patati. Tattha nānappakārāni phalāni
khāditvā sāyam³ ten' eva upāyena paccāgantvā attano vasa-
natthāne vasitvā punadivase pi tath' eva karoti. Iminā niyā-
mena tattha vāsam kappeti. Tasmiṃ pana kāle eko kumbhīlo
sapajāpatiko tassā nadiyā vasati. Tassa sā bhariyā Bodhisattam
aparāparam gacchantam disvā Bodhisattassa hadayamanse do-

¹ U^v -mānaso. ² U^k -vitto, U^v -vitto corr. to -vitto. ³ U^k sāyam.

haḷaṃ uppādetvā kumbhīlaṃ āha: „mayhaṃ kho ayya imassa vānarindassa hadayamaṃse dohaḷo uppanno“ ti. Kumbhīlo „sādhū hoti, lacchaṣīti“ vatvā „ajja taṃ sāyaṃ dīpakato āgacchantam eva gaṇhissāmīti“ gantvā piṭṭhipāsāṇe nipajji. Bodhisatto divasaṃ caritvā sāyaṇhasamaye dīpake ṭhito va pāsāṇaṃ oloketvā „ayaṃ pāsāṇo idāni uccataro khāyati, kin nu kāraṇaṃ“ ti cintesi. Tassa kira udakappamāṇaṃ ca pāsāṇappamāṇaṃ ca suvavatthāpitam eva, ten' assa etad ahoṣi: „ajja imissā nadiyā udakaṃ n'eva hāyati na vaḍḍhati, atha ca paṇāyaṃ pāsāṇo mahā hutvā paññāyati, kacci nu kho ettha mayhaṃ gahaṇatthāya kumbhīlo nipanno“ ti so „vīmaṃsāmi tāva naṃ“ ti tatth' eva ṭhatvā pāsāṇena saddhiṃ kathento viya „bho pāsāṇā“ 'ti vatvā paṭivacanaṃ alabhanto yāvattiyaṃ „pāsāṇā“ 'ti āha. Pāsāṇo kiṃ paṭivacanaṃ na dassati. Puna pi naṃ vānaro „kiṃ bho pāsāṇa ajja mayhaṃ paṭivacanaṃ na deṣīti“ āha. Kumbhīlo „addhā aññesu divasesu ayaṃ pāsāṇo vānarindassa paṭivacanaṃ adāsi, dassāmi dāni 'ssa paṭivacanaṃ“ ti cintetvā „kiṃ bho vānarindā“ 'ti āha. „Ko si tvan“ ti. „Ahaṃ kumbhīlo“ ti. „Kimatthaṃ ettha nipanno sīti“. „Tava hadayamaṃsaṃ patthayamāno“ ti. Bodhisatto cintesi: „añño me gamanamaggo n' atthi, ajja mayā esa kumbhīlo vañcetabbo“ ti. Atha naṃ evaṃ āha: „samma kumbhīla, ahaṃ attānaṃ tuyhaṃ pariccajissāmi, tvaṃ mukhaṃ vivaritvā maṃ tava santikaṃ āgatakāle gaṇhāhīti“. Kumbhīlānaṃ hi mukhavivaṇṇa² akkhīni nimilanti. So taṃ kāraṇaṃ asallakkhetvā mukhaṃ vivari. Ath' assa akkhīni pithiyimsu. So mukhaṃ vivaritvā akkhīni nimiletvā nipajji. Bodhisatto tathābhāvaṃ nātvā dīpakā uppatito gantvā kumbhīlassa matthakaṃ akkamitvā tato uppatito vijjullatā viya vijjotamāno paratīre aṭṭhāsi. Kumbhīlo taṃ acchariyaṃ disvā „iminā vānarindena atiaccherakaṃ katan“ ti cintetvā „bho vānarinda, imasmiṃ loke catuhi dhammehi

¹ C^k -naṃ. ² C^v mukhavivaṇṇa corr. to mukhe-.

samannāgato puggalo paccāmitte abhibhavati, te sabbe pi tuyham abbhantare atthi, maññe⁴ ti vatvā imāni gāthāni āha:

Yass' ete caturo dhammā vānarinda yathā tava
saccāni dhammo dhītī¹ cāgo dīṭṭhāni so ativattatīti. 56.

Tattha yassā 'ti yassa kassaci puggalassa, ete ti idāni vattabbe² paccak-khato niddisati. caturo dhammā ti cattāro guṇā, saccāni ti vaṇsaccāni, mama santikāni āgāmissānti hi vatva māsāvādam akatva³ āgato yevā 'ti, etaṃ te vaṇsaccāni, dhammo ti vicāraṇapapaññā evaṃ kate idāni nāma bhavissasīti, esā te vicāraṇapapaññā, dhītīti⁴ abboecchinnaviriyaṃ vuccati, etaṃ pi te atthi, cāgo ti attapariccāgo, tvaṃ attānaṃ pariccajītvā mama santikāni āgato, yaṃ paṇāhaṃ gāhitaṃ nāsakkhiṃ mayham ev' ettha⁵ doso, dīṭṭhāni ti paccāmittāni, so ativattatīti yassa puggalassa yathā tava evaṃ ete cattāro dhammā atthi so yathā maṃ ajja tvaṃ itikkanto tath' eva attano paccāmittāni atikkamati abhibhavatīti.

Evam kumbhīlo Bodhisattaṃ pasāṃsivā attano vasaṇaṭ-
ṭhānaṃ gato.

Satthā „na bhikkhave Devadatto idān' eva mayham vadhāya parisakkati, pubbe pi parisakki yevā⁶ 'ti imāni dhammadesanāni āha-ritvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā kumbhīlo Devadatto abosi, bhariyāssa Cīncamānavikā, vānarindo pana ahaṃ evā⁶ 'ti. Vānarindajātakaṃ.

8. Tayodhammajātaka.

Yassete ti. Idam Satthā Veḷuvane viharanto vadhāya parisakkanam eva ārabha kathesi.

Atīte Bārānasiyaṃ Brahmadatte rajjaṃ kārente Devadatto vānarayoniyaṃ nibbattitvā Himavantapadese yūthaṃ pariharanto attānaṃ paṭicca⁶ jātānaṃ vānarapotakānaṃ „vud-dhippattā ime yūthaṃ parihareyyun⁶ ti bhayena dantehi ḍasitvā

¹ C^o dhīti corr. to dhīti. ² C^o vattabbo. ³ C^o akkhā ⁴ C^o dhītīti corr. to dhītīti. ⁵ C^o mayhammevettha. C^o mayhammettha. ⁶ C^o paricca, C^o paricca corr. to paṭicca

tesaṃ bijāni uppāṭeti. Tadā Bodhisatto pi taṃ yeva paṭicca ekissā vānariyā kucchimhi paṭisandhiṃ gaṇhi. Atha sā vānari¹ gabbhassa paṭiṭṭhitabhāvaṃ nātvā attano gabbhaṃ anurakkhamānā araṇṇaṃ pabbatapādaṃ agamāsi. Sā paripakkagabbhā Bodhisattaṃ vijāyi². So vuddhiṃ anvāya viññūtaṃ patto thāmasampanno ahosi. So ekadivasaṃ mātaraṃ pucchi: „amma mayhaṃ pitā kahaṃ“ ti. „Tāta asukasmiṃ nāma pabbatapāde yūthaṃ pariharanto vasatīti“. „Amma tassa maṃ santikaṃ nehitī“. „Tāta na sakkā tayā pitu santikaṃ gantuṃ, pitā hi³ te attānaṃ paṭicca jātānaṃ⁴ vānarapotakānaṃ yūthapariharaṇabhayaena dantehi dāsivā bijāni uppāṭetīti“. „Amma, nehi maṃ⁵ tattha, ahaṃ jānissāmīti“. Sā puttaṃ ādāya tassa santikaṃ agamāsi. So vānaro attano puttaṃ disvā⁶ va „ayaṃ vaḍḍhento mayhaṃ yūthaṃ pariharitūṃ na dassati, idāṃ eva haritabbo“ ti „etaṃ āliṅganto viya gālhaṃ piḷetvā jīvitaḥkhayaṃ pāpessāmīti“ cintetvā „ehi tāta, ettakaṃ kālāṃ kahaṃ gato sīti“ Bodhisattaṃ āliṅganto viya nippīlesi. Bodhisatto pana nāgabalo thāmasampanno, so pi taṃ nippīlesi. Ath’ assa aṭṭhīni bhijjanākārapattāni ahesuṃ. Ath’ assa etad ahosi: „ayaṃ vaḍḍhento maṃ māressati⁷, kena nu kho upāyena puretarāṃ űeva mareyyaṃ“ ti. Tato cintesi: „ayaṃ avidūre rakkhasapariggahīto saro, tattha taṃ⁸ rakkhasena khādāpessāmīti“. Atha naṃ⁹ evaṃ āha: „tāta ahaṃ mahallako, imaṃ yūthaṃ tuyhaṃ niyyādemi, ajj’ eva taṃ rājānaṃ karomi, asukasmiṃ nāma thāne saro atthi, tattha dve kumudiniyo tisso uppaliniyo pañca paduminiyo pupphanti, gaccha tato pupphāni āharā“ ti. So „sādhū tāta āharissāmīti“ gantvā sahasā anotaritvā¹⁰ samantā padāṃ paricchindanto otiṇṇapadaṃ yeva addasa¹¹ na uttiṇṇapadaṃ. So „iminā sarena rakkhasapariggahena bhavitabbaṃ, mayhaṃ pitā attanā asakkonto rakkhasena maṃ khādāpetukāmo¹² bhavissa-

¹ Ck -ri. ² Cv -yī. ³ Cv pahi. ⁴ Ck jātaṃ. ⁵ Ck omits maṃ. ⁶ both MSS. -ti. ⁷ Cv naṃ. ⁸ Cv taṃ. ⁹ Ck adassa. ¹⁰ Ck khāda-, Cv khāda- corr. to khādā-.

tīti, ahañ'imañ ca sarañ na otarissāmi, pupphāni ca gahessā-mīti¹“ nirūdakañ¹ ṭhānañ gantvā vegañ gahetvā uppatitvā pa-rato gacchanto nirūdake¹ ākāse² ṭhitān³ eva dve pupphāni gahetvā paratīre pati, parato ca orimatīrañ āgacchanto ten' ev' upāyena dve gañhi, evañ ubhosu passesu rāsiñ³ karonto pupphāni ca gañhi rakkhasassa ca āṇaṭṭhānañ na otari. Ath' assa „ito uttarim ukkhipitum na sakkhissāmīti“ tāni⁴ pupphāni gahetvā ekasmiñ ṭhāne rāsiñ karontassa so rakkhaso „mayā ettakañ kālañ evarūpo paññavā acchariyapuriso na diṭṭhapubbo, pupphāni ca nāma yāvadacchakañ gahitāni, mayhañ ca āṇaṭṭhānañ na otarīti“ udakañ dvidhā bhindanto udakato uṭṭhāya Bodhisattassa upasamkamitvā „vānarinda, imasmiñ loke yassa tayo dhammā atthi so paccāmittaṃ abhibhoti, te sabbe pi tava abbhantare atthi, maññe“ ti vatvā Bodhisattassa thutim karonto imañ gātham āha:

Yass' ete tayo dhammā vānarinda yathā tava
dakkhiyañ sūriyañ⁵ paññā diṭṭhañ so ativattatīti. 57.

Tattha dakkhiyañ ti dakkhabhāvo, sampattabhayañ vidhamitum jānana-paññāya sampayuttauttamaviriyañ⁵ etañ nāmañ, sūriyañ⁵ ti sūtabhavo, nibbhayaḥbhāvass' etañ nāmañ, paññā ti paññūpanapaṭṭhapanāya upāyapaññāy' etañ nāmañ.

Evañ so dakarakkhaso imāya gāthāya Bodhisattassa thu-tim katvā „imāni pupphāni kimatthañ harasīti“ pucchi. „Pitā mañ rājānañ kātukāmo, tena kāraṇena harāmīti“. „Na sakkā tādīsena uttamapurisena pupphāni gahitum, ahañ gañhissāmīti“ ukkhipitvā tassa pacchato pacchato agamāsi. Ath' assa pitā dūrato va tañ disvā „ahañ imañ 'rakkhasabhattaṃ bhavissa-tīti' pañhiñ, so dān' esa rakkhasaṃ pupphāni gāhāpento āgacchati, idāni 'mhi naṭṭho“ ti cinto sattaḍḍhā hadayaphā-

¹ so both MSS.   ² so both MSS instead of okāse?   ³ both MSS. rāsi

⁴ C^v nāni.   ⁵ C^k suri-, C^v suri- corr. to sūri-.

lanam patvā tatth' eva jīvitakkhayaṃ patto. Sesavānarā sanni-patitvā Bodhisattam rājānam akamsu.

Satthā imam dhammadesanam āharitvā anusandhim ghaṭetvā jāta-kam samodhānesi: „Tadā yūthapati Devadatto ahosi, yūthapatiputto¹ pana aham evā“ 'ti. Tayodhammajātakaṃ.

9. Bherivādajātaka.

Dhame dhame ti. Idam Satthā Jetavane viharanto añña-taram dubbacam ārabha kathesi. Tam hi² bhikkhum Satthā „sac-cam kira tvaṃ dubbaco sīti“ pucchitvā „saccam Bhagavā“ 'ti vutte „na tvaṃ bhikkhu idān' eva dubbaco, pubbe pi dubbaco yevā“ 'ti vatvā atītam āhari:

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente Bodhisatto bherivādakakule nibbattitvā gāmake vasati. So „Bārāṇasiyam nakkhattam ghuṭṭhan“ ti sutvā „samajja-maṇḍale bherim vādetvā dhanam āharissāmīti“ puttam ādāya tattha gantvā bherim³ vādetvā bahum⁴ dhanam labhi. Tam ādāya attano gāmaṃ⁵ gacchanto corāṭavim patvā puttam niran-taram bherim vādentam vāresi: „tāta niran-taram avādetvā maggapaṭipannam issarabheri⁶ viya antarantarā vādehīti“. So pitarā vāriyamāno pi „bherisadden' eva core palāpessāmīti“ vatvā niran-taram eva vādesi. Corā paṭhamam űeva bherisad-dam sutvā „issarabheri bhavissatīti“ palāyitvā ativiya ekābad-dham⁷ saddam sutvā „nāyam issarabheri bhavissatīti“ āgantvā upadhāretvā dve yeva jane disvā pothetvā vilumpimsu⁸. Bodhi-satto „kicchena vata no laddham dhanam ekābaddham katvā vādento nāsesīti“ vatvā imam gātham āha:

Dhame dhame nātidhame, atidhantam hi pāpakam,
dhantena satam laddham, atidhantena nāsitan ti. 58.

¹ C^v omits ahosi yūthapati. ² both MSS. tamñhi. ³ C^k bheri, C^v bheri corr. to bherim. ⁴ C^v bahu. ⁵ C^k gāma, C^v gāma corr. to gāmam. ⁶ so both MSS. instead of -bherim. ⁷ C^k eka-. ⁸ both MSS. vilimpimsu.

Tattha dhame dhame¹ ti dhameyya no na dhameyya bheriṃ vādeyya na na² vādeyyā ti attho, nātidhame ti atikkamētvā pana nīrantaram eva katvā na vādeyya, kiṃkāraṇā: atidhantaṃ³ hi pāpakam nīrantaram bherivādaṃ idāni ambakam pāpakam lāmakam jātaṃ, dhantena sataṃ laddhaṃ ti na-gare bherivādanena kahāpanasataṃ laddhaṃ, atidhantena nāsitaṃ ti idāni pana me puttēna vacanaṃ akatvā yaṃ idāni ataviyaṃ atidhantaṃ⁴ tena⁵ atidhan-tena sabbāṃ nāsitaṃ ti.

Satthā imaṃ dhammadeśanaṃ āharitvā anusandhiṃ ghaṭetvā jā-takaṃ samodhānesi: „Tadā putto dubbacabhikkhu ahoṣi, pitā pana aham evā“⁶ ti. Bherivādajātakaṃ.

10. Saṃkhadhamanajātaka.

Dhame dhame ti. Idāni Satthā Jetavane viharanto dubba-cam eva ārabba kathesi.

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto saṃkhadhamakakule nibbattitvā Bārāṇasiyaṃ nakkhatte ghuṭṭhe pitaraṃ ādāya saṃkhadhamanakammena dhanam labhitvā āgamanakāle corāṭaviyaṃ pitaraṃ nīrantaraṃ saṃkham dhamantaṃ⁶ vāresi. So „saṃkhasaddena core palā-pessāmīti“ nīrantaram eva dhami. Corā purīmanayen⁷ eva āgantvā vilumpiṃsu. Bodhisatto pi purīmanayen⁷ eva gātham abhāsi:

Dhame dhame nātidhame, atidhantaṃ hi pāpakam,
dhantenādhigatā bhogā, te tāto vidhami dhaman ti. 59.

Tattha te tāto vidhami dhaman ti te saṃkham dhamitvā laddhabhogē mama pitā punappuna dhamento vidhami viddhamānesi vināsesi.

Satthā imaṃ dhammadeśanaṃ āharitvā anusandhiṃ ghaṭetvā jā-takaṃ samodhānesi: „Tadā pitā dubbacabhikkhu ahoṣi, putto pana aham evā“⁸ ti. Saṃkhadhamanajātakaṃ. Āsimsavaggo chaṭṭho.

¹ U^k dhametidhame, C^v dhametidhame corr. to dhamedhame. ² U^k tana, C^v tana corr. to nana. ³ both MSS atidhantaṃ ⁴ both MSS. atidhanti. ⁵ U^k nena

⁶ U^k dhamantaṃ.

7. ITTHIVAGGA.

1. Asātamantajātaka.

Āsā lokitthiyo nāmā 'ti. Idam Satthā Jetavane viharanto ukkaṇṭhitabhikkhuṃ ārabba kathesi. Tassa vatthum Ummadantijātake āvibhavissati. Tam pana bhikkhuṃ Satthā „bhikkhu itthiyo nāma āsā asatiyo lāmikā pacchimikā. tvaṃ evarūpaṃ lāmikaṃ itthiṃ nissāya kasmā ukkaṇṭhito“ ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadatte rajjaṃ kārente Bodhisatto Gandhāraṭṭhe Takkaṣilāyaṃ brāhmaṇakule nibbattitvā viññūtaṃ patto tisu vedesu sabbasippesu ca nipphattim patto disāpāmoḁkko ācariyo ahoṣi. Tadā Bārāṇasiyaṃ ekasmiṃ brāhmaṇakule puttassa jātadivase aggiṃ gahetvā anibbāyantaṃ¹ ṭhapayimṣu. Atha naṃ brāhmaṇakumāraṃ soḁasa-vassakāle mātāpitara āhaṃsu: „putta, mayaṃ tāva² jātadivase aggiṃ gahetvā ṭhapayimha, sace brahmalokaparāyano bhavitukāmo taṃ aggiṃ ādāya araṇṇaṃ pavisitvā Aggiṃ³ Bhagavantaṃ namassamāno brahmalokaparāyano hohi, sace agāraṃ āvasitukāmo Takkaṣilaṃ gantvā disāpāmoḁkhassa ācariyassa santike sippaṃ uggaṇṭhitvā kuṭumbam⁴ saṇṭhapehīti“. Māṇavo „nāhaṃ sakkhissāmi⁵ araṇṇe aggiṃ paricarituṃ, kuṭumbam eva saṇṭhapessāmīti“ mātāpitara vanditvā ācariyabhāgaṃ sahaṣsaṃ gahetvā Takkaṣilaṃ gantvā sippaṃ uggaṇṭhitvā pacchā agamāsi. Mātāpitara paṇ' assa anathikā gharāvāṣena araṇṇe hi aggiṃ paricarāpetukāmā honti. Atha naṃ mātā itthiṇaṃ⁶ dosaṃ dassetvā araṇṇaṃ pesetukāmā „so ācariyo paṇḁito vyatto sakkhissati me puttassa itthiṇaṃ dosaṃ kathetun“ ti cintetvā āha: „uggahitaṃ te tāta sippaṃ“ ti. „Ama amma“ 'ti. „Asātaman-

¹ C^v -yattani. ² so both MSS. instead of tava? ³ both MSS. aggi ⁴ C^k kuṭumba, C^v kuṭumba corr. to kuṭumbam. ⁵ C^k -mīti, C^v -mī. ⁶ C^k adds mātā, in C^v mātā has been inked over.

tāpi te ugghatā“ ti. „Na ugghatā ammā“ ti. „Tāta, yadi te asātamantaṃ na ugghataṃ kin nāma te sippaṃ ugghataṃ, gaccha ugghatvā ehīti“. So „sādhū“ ti puna takkasilābhimukho pāyāsi. Tassa pi ācariyassa mātā mahallikā vīsaṃvassasatikā. So taṃ sahatthā nahāpento bhojento pāyento paṭijaggati. Aññe manussā naṃ tathā karontaṃ jigucchanti. So cintesi: „yan nūnāhaṃ araṇṇaṃ pavisitvā tattha mātaraṃ paṭijagganto vihareyyaṃ“ ti. Ath’ ekasmiṃ vivitte araṇṇe udakaphāsukatthāne paṇṇasālaṃ karetvā sappitaṇḍulādini āharāpetvā mātaraṃ ukkhipitvā tattha gantvā mātaraṃ paṭijagganto vasaṃ kappesi. So pi kho mānava Takkasilāṃ gantvā ācariyaṃ apassanto „kahaṃ ācariyo“ ti pucchitvā taṃ pavattiṃ sutvā tattha gantvā vanditvā aṭṭhāsi. Atha naṃ ācariyo „kin nu kho tāta atisīghaṃ āgato sīti“. „Nanu ahaṃ¹ tumhehi asātamanta nāma na uggaṇhāpito“ ti. Ko pana te² asātamante uggaṇhettabbe³ katvā kathesi⁴ti“. „Mayhaṃ mātā ācariyā“ ti. Bodhisatto cintesi: „asātamanta nāma keci n’ atthi, imassa pana mātā imaṃ itthidose jānāpetukāma bhavissatīti“. Atha naṃ „sādhū tāta, dassāmi te asātamante, tvaṃ ajja ādiṃ katvā mama thāne thatvā mātaraṃ sahatthā nahāpento bhojento pāyento paṭijaggāhi, hatthapādasīsapiṭṭhisambāhanādini c’ assā karonto ‘ayye, jaraṃ pattakāle pi tāva te evarūpaṃ sarīraṃ, daharakāle kīdisaṃ ahoṣīti’ hatthaparikammādikaraṇakāle hatthapādādinaṃ vaṇṇaṃ katheyyāsi. yaṃ ca te mama mātā katheti⁵ taṃ alajjanto anigūhanto mayhaṃ āroceyyāsi, evaṃ⁶ karonto asātamante lacchasi akaronto na lacchasīti“ āha. So „sādhū ācariyā“ ti taṃ vacanaṃ sampatiucchitvā tato paṭṭhāya sabbhaṃ⁷ yathāvuttavidhānaṃ akāsi. Ath’ assa⁸ tasmiṃ mānave punappuna vaṇṇayamāne „ayaṃ mayā saddhiṃ abhiraṃmitukāmo bhavissatīti“ andhāya jarājīṇṇāya abbhantare kilesa

¹ C^k kahaṃ. ² C^k ke. ³ C^v -tabbo. ⁴ Cⁿ kathesi. ⁵ Cⁿ omits sabbhaṃ.

⁶ so both MSS. instead of assā?

uppajji. Sā ekadivasam attāno sarīraṇaṇaṁ kathayamānaṁ māṇavaṁ āha: „mayā saddhiṁ abhiraṁituṁ icchasīti“. „Ayye, ahaṁ tāva iccheyyaṁ, ācariyo pana garuko“ ti. „Sace maṁ icchasi puttāṁ me mārehīti“. „Ahaṁ ācariyassa santike etta-kaṁ sippaṁ uggaṇḥitvā kilesamattaṁ nissāya kin ti katvā ācariyaṁ māressāmīti“. „Tena hi sace tvaṁ maṁ na paricca-jasi aham eva naṁ māressāmīti“. Evaṁ¹ itthiyo nāma āsā lāmikā pacchimikā, tathārūpā nāma vaye tḥitā rāgacittaṁ up-pādetvā kilesaṁ anuvattamānā evaṁ upakāraḁaṁ puttāṁ māre-tukāmā jātā. Māṇavo sabbāṁ taṁ kathaṁ Bodhisattassa ārocesi. Bodhisatto „sutṭhu te māṇava kataṁ mayhaṁ āro-centenā“² 'ti vatvā mātu āyusaṁkhāraṁ olokento „ajj" eva marissatīti“³ ṇatvā⁴ „ehi māṇava, vīmaṁsissāmi naṁ“ ti ekaṁ udumbararukkhaṁ chinditvā attano pamāṇena kaṭṭharūpaḁaṁ⁵ katvā sasīsaṁ pārupitvā attano sayanaṭṭhāne uttānaṁ nipajjā-petvā rajjukaṁ bandhitvā antevāsikaṁ āha: „tāta pharasuṁ ādāya gantvā mama mātu saṇṇaṁ dehīti“. Māṇavo gantvā „ayye ācariyo paṇṇasālāyaṁ⁶ attano sayanaṭṭhāne nipanno, rajjusaṇṇā⁷ me baddhā, imaṁ pharasuṁ ādāya gantvā sace sakkosi mārehi taṁ“ ti āha. „Tvāṁ maṁ na pariccajissasīti“. „Kiṁkāraṇā pariccajissāmīti“. Sā pharasuṁ ādāya pavedhamānā utṭhāya rajjusaṇṇāya gantvā hatthena parāmasitvā „ayaṁ me putto“ ti saṇṇāya kaṭṭharūpakassa mukhato sātake apanetvā pharasuṁ ādāya „ekappahāren" eva māressāmīti“⁸ gīvāyaṁ eva paharitvā taṁ ti sadde uppanne rukkhabhāvaṁ aṇṇāsi. Atha Bodhisattena „kiṁ karosi amma“⁹ 'ti vutte „vaṇcitammīti“¹⁰ tatth' eva maritvā patitā. Attano kira¹¹ paṇṇasālāya nipannāpi¹² taṁ khaṇaṁ tāya maritabbam eva. So tassā matabhāvaṁ ṇatvā sarīraḁiccaṁ katvā ālāhanaṁ¹³ nibbāpetvā vanapupphehi pūjetvā māṇavaṁ ādāya paṇṇasālādvāre¹⁴ nisiditvā „tāta, pāṭiyekko

¹ C^v eva. ² C^v kūtva. ³ C^k -rūpaṁ. ⁴ C^v -sālāya. ⁵ C^k -ghaṇṇā. ⁶ so both MSS. instead of vaṇcit' amhīti? ⁷ so both MSS. instead of nipannāya?

⁸ C^k ālā-. ⁹ C^v -sālā-.

asātamanto nāma n' atthi, itthiyo asātā nāma, tava mātā 'asā-
tamante uggaṇhā' 'ti mama santikaṃ pesayamānā itthīnaṃ
dosāṃ jānanatthaṃ pesesi, idāni pana te paccakkham eva mama
mātu dosā diṭṭhā, iminā kāraṇena 'itthiyo nāma āsā lāmikā' ti
jāneyyāsīti¹ taṃ ovaditvā uyyojesi. So pi ācariyaṃ vanditvā
mātāpitunnāṃ santikaṃ agamāsi. Atha naṃ mātā pucchi:
„uggahitā te asātamantā“ ti. „Āma amma“ 'ti. „Idāni kiṃ
karissasi², pabbajitvā aggaṃ paricarissasi³, agāramajjhe vasissa-
sīti“. Māṇavo „mayā paccakkhato itthīnaṃ dosā diṭṭhā, agā-
rena me kiccaṃ n' atthi, pabbajissāmi ahan“ ti attano adhip-
pāyaṃ pakāseṇto imaṃ gātham āha:

Āsā lokitthiyo nāma, velā tāsāṃ na vijjati,
sārattā ca pagabbhā ca sikhī sabbaghaso yathā,
tā hitvā pabbajissāmi vivekam anubrūhayan ti. - 60.

Tattha āsā ti asaṃyo lāmikā, atha vā sātama vuccati sukhāṃ taṃ tāsu n'
atthi, attani patibaddharitt naṃ asātam eva dentiti pi asitā dukkhā dukkhavat-
tubbhūtā ti attho. imassa paṇ' atthassa sādhanatthāya idaṃ vuttaṃ⁴ āharitabbam:

Māyā c' esā⁵ marīci⁶ ca⁶ soko rogo c' upaddavo
kharā ca bandhanā c' etā maccupāso gubhāsayo.
tāsu yo vissaso joso so naresu narādhamo ti

Lokitthiyo ti loke itthiyo, velā tāsāṃ na vijjatīti anṃa tāsāṃ itthīnaṃ
kilesasuppattiṃ jātā velā samvaro mariyādā pamāṇaṃ nāṃ ekaṃ n' atthi.
sārattā ca pagabbhā cā 'ti velā⁷ ca etesaṃ n' atthi, pañcasu kāmāgunesu
sārattā allinā, tathā kāyapagabbhinīyena vācāpagabbhinīyena manopagabbhinīyena
ti tividhena pagabbhinīyena samānāgatattā pagabbhā c'etā, etesaṃ hi antāre
kāyadvārādāni patvā samvaro nāma n' atthi, lolā kākapaṭibhāgā ti dasseti, sikhī
sabbaghaso yathā ti anṃa yathā jālasikhīya sikhīti samkhamā gato aggaṃ nāma
gūthagatādhedani⁸ asuṃ pi sappimadhuphāritādhedani suṃ pi ittham pi
anītham pi yaṃ yad eva labhati sabbam ghasati khādati tasmā sabbaghaso ti
vuccati tath' eva tā itthiyo pi hatthimendagomenādayo vā hontu hīnājaccā hīna-
kamantā khattiyādayo vā hontu uttamakamanta hīnukkattābhāvaṃ acintevā

¹ C^k karissati. ² C^k paricarissa. ³ C^k vuttaṃ corr. to suttam. ⁴ C^k mayā so.

⁵ C^v -ci. ⁶ both MSS. va. ⁷ C^k phelā, C^v phelā corr. to velā. ⁸ C^v gūthahatā-

lokassūdasena kilesasanthave uppanne yaṃ yaṃ labhanti sabbam eva sevanti sabbaghasasikkhisadisā¹ honti, tasmā sikkhī sabbaghaso yathā tathā v' etā ti veditabbā², tā hitvā pabbajissāmiti aham tā lāmikā dukkhavattubhūtā itthiyo hitvā araṇṇaṃ pavisitvā isipabbajjāṃ pabbajissāmiti. vivekam anubrūhayan ti kāyaviveko cittaviveko upadhiviveko ti tayo vivekā, tesu idha kāyaviveko pi vaṭṭati cittaviveko pi, idaṃ vuttaṃ hoti: ahaṃ amma paḍajitvā kasinaparikammaṃ katvā aṭṭhasamāpattiyo pañca abhiññā upādetvā ganato kāyaṃ kilesaṃ ca cittaṃ vivecetvā imaṃ vivekaṃ brūhento vadhento brahmalokaparāyano bhavisāmi, alaṃ me agārenā ti.

Evam itthiyo garahitvā mātāpitāro vanditvā pabbajitvā vuttappakāraṃ vivekaṃ brūhento brahmalokaparāyano ahoṣi.

Satthāpi „evam bhikkhu itthiyo nāma āsā lāmikā dukkhadāyikā³“ ti itthinaṃ agunaṃ kathetvā saccāni pakāsesi. Saccapariyosāne so bhikkhu sotāpattiṃ phale patiṭṭhali. Satthā anusandhiṃ ghaṭetvā jātaṃ samodhānesi: „Tadā mātā Kāpilānī. pitā Mahākassapo ahoṣi, antevāsiko Ānando, ācariyo pana aham evā“⁴ ti. Asātamanta jātaṃ.

2. Aṇḍabbūtajātaka.

Yaṃ brāhmaṇo ti. Idaṃ Satthā Jetavane viharanto ukkaṇṭhitam eva ārabha kathesi. Tam⁴ hi Satthā „accāni kira tvaṃ bhikkhu ukkaṇṭhito“ ti pucchitvā „saccaṃ“ ti vutte „bhikkhu. itthiyo nāma arakkhiyā, pubbe paṇḍitā itthiṃ gabbhato paṭṭhāya rakkhantā rakkhitum nāsakkhiṃsū“⁵ ti vatvā atitāṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto tassa aggamahesiyā kucchismiṃ nibbattitvā vappatto sabbasippesu nipphattiṃ patvā pitu accayena rajje patiṭṭhāya dhammena rajjaṃ kāresi. So purohitena saddhiṃ jūtaṃ kilāti, kilāto pana:

Sabbā nadī vaṃkagatā, sabbe kaṭṭhamayā vanā.
sabbitthiyo kare pāpaṃ labhamānā nivātake ti

¹ C^k sabbaghasasikkhī-, C^r sabbaghasasikkhī- corr. to sabbaghasasikkhī-. ² C^k -tabba.

³ C^k -kāya, C^r -kāya corr. to -kā. ⁴ both MSS tam.

jinam ūtagitam gāyanto rajataphalake suvaṇṇapāsake khipati. Evaṃ kilāto pana rājā niccam jināti, purohito parājīyati. So anukkamena ghare vibhave parikkhayaṃ gacchante cintesi: „evam sante sabbam imasmim ghare dhanam khīyissati, pariyesitvā purisantarāṃ agatāṃ ekam mātugāmaṃ ghare karissāmīti“. Atha etad ahoṣi: „aṇṇapurisaṃ diṭṭhapubbaṃ itthim¹ rakkhitum na sakkhissāmīti² gabbhato paṭṭhāy³ ekam mātugāmaṃ rakkhitvā taṃ vayappattaṃ vase ṭhapetvā ekapurisikam katvā gālham ārakkham saṃvidahitvā rājakulato dhanam āharissāmīti“. So ca aṅgavijjāya cheko hoti. Ath⁴ ekam dugga-titthim gabbhimiṃ disvā „dhītaraṃ vijāyissatīti“ ṇatvā taṃ pakkosāpetvā paribbayaṃ datvā ghare yeva vasāpetvā vijātakāle dhanam datvā uyyojetvā taṃ kumārikam aṇṇesaṃ purisānaṃ datṭhum adatvā itthinaṃ yeva hatthe datvā posāpetvā vayappattakāle taṃ attano vase ṭhapesi. Yāva c⁵ esā vadḍhati tāva raṇṇā saddhim jūtaṃ na kilī², taṃ pana vase ṭhapetvā „mahārāja jūtaṃ kilāmā“⁶ ti āha. Rājā „sādhū“⁷ ti purimayen⁸ eva kilī². Purohito raṇṇā gāyitvā pāsakakhipanakāle³ „ṭhapetvā mama māṇavikaṃ“⁹ ti āha. Tato paṭṭhāya purohito jināti, rājā parājīyati. Bodhisatto „imassa ghare ekapurisikāya ekāya itthiyā bhavitabban“¹⁰ ti parigaṇhāpento atthibhāvaṃ ṇatvā „sīlam assā bhindāpessāmīti“¹¹ ekam dhuttaṃ pakkosāpetvā „sakkasi“⁴ purohitassa itthiyā sīlaṃ bhinditun¹² ti āha. „Sakkāmi devā“¹³ ti. Ath¹⁴ assa rājā dhanam datvā „tena hi khipaṃ niṭṭhāpehīti“¹⁵ taṃ paṇiṃ. So raṇṇo santikā dhanam ādāya gandhadhūpācunṇakappurādini¹⁶ gahetvā tassa gharato avidūre sabbagandhāpanaṃ paśāresi. Purohitassāpi gehaṃ sattabhūma-kaṃ sattadvārakoṭṭhakaṃ hoti, sabbesu pi dvārakoṭṭhakesu itthinaṃ ñeva ārakkho, ṭhapetvā pana brāhmaṇaṃ aṇṇo puriso gehaṃ pavisitum labhanto nāma n¹⁷ atthi, kacavarachaddana-

¹ both MSS. itthi. ² C^k kilī. ³ C^v pāsakaṃ-. ⁴ C^k sakkhasi corr. to sakkasi. C^v sakkhasi ⁵ C^k -curnakappura-. (⁶ -dhupa- corr. to -dhupa-.

pacchim pi sodhetvā yeva pavesenti. Taṃ māṇavikaṃ purohito c' eva datṭhuṃ labhati tassā ca ekā paricārikā itthī. Ath' assā sā paricārikā gandhapupphamūlaṃ gahetvā gacchanti tass' eva dhuttassa āpaṇasamīpena gacchati. So „ayaṃ tassā paricārikā“ ti suṭṭhu ñatvā ekadivasam taṃ āgacchantiṃ disvā va āpaṇā uṭṭhāya gantvā tassā pādamūle¹ patitvā ubho hi hatthehi pāde gālhaṃ gahetvā „amma ettakaṃ kālāṃ kahaṃ gatāsīti“ paridevi. Atha sesāpi payuttakadhuttā ekamantaṃ ʃatvā „hattha-pādamukhasaṇṭhānehi ca ākappena ca mātāputtā ekasadisā yevā“² 'ti āhaṃsu. Sā itthī tesu tesu kathentesu attano asad-dahitvā „ayaṃ me putto bhavissatīti“ sayam pi rodituṃ ārabhi. Te ubho pi kanditvā roditvā aññamaññaṃ āliṅgitvā aṭṭhaṃsu. Atha so dhutto āha: „amma kahaṃ vasasīti“. „Kinnaralīhāya vasa-mānāya rūpaggappattāya³ purohitassa daharitthiyā upaṭṭhānaṃ kurumānā vasāmi tātā“ 'ti. „Idāni kahaṃ yāsi amma“ 'ti. „Tassā gandhamālādīnaṃ atthāyā“ 'ti. „Amma, kin te aññatthagatena, ito paṭṭhāya mam' eva santikā harā“ 'ti mūlaṃ agahetvā va bahūni tambūlatakkolakādīni c' eva nānāpupphāni ca adāsi. Māṇavikā bahūni gandhapupphādīni³ disvā „kin amma ajja ambhakaṃ brāhmaṇo pasanno“ ti āha. „Kasmā evaṃ vadasīti“. „Imesaṃ bahubhāvaṃ disvā“ ti. „Na brāhmaṇo bahuṃ mūlaṃ adāsi, mayā paṇ' etaṃ mayhaṃ puttassa santikā ānītaṃ“ ti. Tato paṭṭhāya brāhmaṇena dinnam mūlaṃ attanā gahetvā tass' eva santikā gandhapupphādīni āharati. Dhutto katipāhaccayena gilānālayaṃ katvā nipajji. Sā tassa āpaṇadvāraṃ gantvā taṃ adisvā „kahaṃ me putto“ ti pucchi. „Puttassa te aphāsukaṃ jātaṃ“ ti. Sā tassa nipannaṭṭhānaṃ gantvā nisiditvā piṭṭhiṃ parimajjantī „kin te tāta aphāsukaṃ“ ti pucchi. So tuṇhī aho si. „Kin na kathesi puttā“ 'ti. „Amma marantenāpi tuyhaṃ kathetuṃ na sakkā“ ti. „Mayhaṃ aka-

¹ C^k tassa mūle   ² C^k omits rūpa-.   ³ C^t -dīni āharati dhutto corr. to -dīni āharantiṃ.

thetvā kas-a kathesi tātā“¹ ti. „Amma, mayham aññam aphā-sukam n' atthi, tassā pana māṇavikāya vaṇṇam sutvā paṭi-baddhacitto s'mi jāto, tam labhanto jīvissāmi alabhanto idh' eva marissāmīti“. „Tāta, mayham esa bhāro, mā tvaṃ etaṃ nissāya cintayīti“ tam assāsetvā bahūni gandhapupphādīni ādāya māṇavikāya santikam gantvā „putto me amma mama santikā tava vaṇṇam sutvā paṭibaddhacitto jāto, kiṃ katabban“ ti. „Sace ānetum sakkotha mayam katokāsā yevā“² ti. Sā tassā vacanam sutvā tato paṭṭhāya tassa gehassa kaṇṇakaṇṇehi bahūni kacavarāni saṇikaddhitvā pupphapupphapacchiyā gahetvā gac-chantī sodhanakāle ārakkhitthiyā upari chaḍḍesi. Sā tena aṭṭiyamānā³ apeti, itarā ten' eva niyāmena yā yā kiñci katheti tassā tassā upari kacavarāni chaḍḍesi. Tato paṭṭhāya yaṃ yaṃ sā āharati vā harati vā tam na kāci sodhetum ussahati. Tas-minn kāle sā tam dhuttam pupphapacchiyaṃ nipajjāpetvā māṇa-vikāya santikam atihari. Dhutto māṇavikāya⁴ silam bhinditvā ekāhadvīham pāsāde yeva ahosi. Purohite bahi nikkhante ubho abhiramanti, tasmīn āgate dhutto nilīyati. Atha nam sā ekā-kadvīhaccayena „sāmi idāni tava gantum vaṭṭatīti“ āha. „Aham brāhmaṇam paharitvā gantukāmo“⁵ ti. Sā „evam hotu“⁶ ti dhuttam nilīyāpetvā brāhmane āgate evam āha: „aham ayya tumhesu vīṇam vādetesu naccitum icchāmīti“. „Sādhu bhadde naccassū“⁷ ti vīṇam⁸ vādesi. „Tumhesu olokentesu lajjāmi, su-mukham pana vo sātakena bandhitvā naccissāmīti“. „Sace⁹ lajjasi¹⁰ evam karohīti“. Māṇavikā ghanasātakam gahetvā tassa akkhīni pidahamānā mukham bandhi. Brāhmaṇo mukham bandhāpetvā vīṇam vādesi. Sā muhuttam naccitvā „ayya ahan¹¹ te ekavāram sīse paharitukāma“¹² ti āha. Itthilolo brāhmaṇo kiñci kūraṇam ajānanto¹³ „paharāhīti“¹⁴ āha. Māṇavikā dhutta-saññam¹⁵ adāsi. So saṇikam¹⁶ āgantvā brāhmaṇassa piṭṭhipasse

¹ both MSS. addhiyamāni. ² C^k ka. ³ both MSS. vīṇa. ⁴ C^k me, C^v ce
con. to sa e. ⁵ C^k lajjasi, C^v lajjasi. ⁶ C^k aham. ⁷ C^k ajānanto. ⁸ C^k pa-
hara-. ⁹ C^k dhuttam-, read: dhuttassa saññam? ¹⁰ C^k saṇikam.

thatvā 'sīse kapparena¹ pahari. Akkhini patanākārapattāni
 ahesum, sīse gaṇḍo utthahi. So vedanaṇḍo² hutvā „āhara te
 hatthan“ ti āha. Māṇavikā attano hattham ukkhipitvā tassa
 hatthe ṭhapesi. Brāhmaṇo „hattho muduko, pahāro pana thad-
 dho“ ti āha. Dhutto brāhmaṇam paharitvā niliyi. Māṇavikā
 tasmiṃ nilīne brāhmaṇassa mukhato sāṭakam mocetvā telam
 ādāya sīse pahāram sambāhi. Brāhmaṇe bahi nikkhante puna
 sā itthi dhuttam pacchiam nipajjāpetvā nīhari. So rañño
 santikam gantvā sabban tam pavattim ārocesi. Rājā attano
 upaṭṭhānam āgataṃ brāhmaṇam āha: „jūtam kilāma brāhmaṇā“
 'ti. „Sādhū mahārājā“ 'ti. Rājā jūtaṃ ḍaḍḍam sajjāpetvā
 purimanayen' eva jūtagātam gāyitvā pāse khipati. Brāhmaṇo
 māṇavikāya tapassa bhinnabhāvam ajānanto „ṭhapetvā mama
 māṇavikaṃ“ ti āha, evam vadanto pi parājito yeva. Rājā jā-
 nitvā „brāhmaṇa kiṃ ṭhapesi, māṇavikāya te tapo bhinno, tvaṃ
 mātugāmaṃ gabbhato paṭṭhāya rakkhanto sattasu ṭhānesu
 ārakkham karonto 'rakkhitum sakkhissāmi' maññesi, mātugāmo
 nāma kucchiyam pakkhipitvā carantenāpi rakkhitum na sakkā,
 ekapurisikā itthi nāma n' atthi, tava māṇavikā 'naccitukāma'
 amlūti' vatvā viṇam vādentassa tava sāṭakena mukham bandhi-
 tvā attano jāram tava sīse kapparena³ paharāpetvā⁴ uyyojesi⁵,
 idāni kiṃ ṭhapesīti“ vatvā imam gātham āha:

Yam brāhmaṇo avādesi⁶ viṇam sammukhaveṭhito,

andabhūtā bhātā bhariyā, tāsu ko jātu vissase ti. 61.

Tattha yam brāhmaṇo avādesi⁷ viṇam sammukhaveṭhito ti yena
 kāraṇena brāhmaṇo ghanasāṭakena saha mukhena veṭhito hutvā⁸ viṇam vādesi
 nam kāraṇam na jānāti attho, tam hi⁹ sā vañcetukāma evam akāsi, brāhmaṇo
 pana tam itthiṇam¹⁰ bahunāyabhavam na jānanto mātugamassa saddahitvā mam
 esā lajjatīti evam saṇṇi ahoṣi, ten' assa aññānabhāvam pakasento rājā evam āha,

¹ C^k kappahārena. ² so both MSS. instead of vedanatto? ³ C^k kappahārena

⁴ C^k pahārāpetvā. ⁵ C^v -sī. ⁶ C^k avādesī. ⁷ C^k avādesi. ⁸ C^k sutvā.

⁹ C^v tampihi corr. to tamhi, C^k tamhi. ¹⁰ C^v utthiṇam.

ayam ettha adhippāyo, aṇḍabhūtā bhatā bhariyā ti, aṇḍaṃ vuccati¹ bijam, bijabhūtā² mātu kucchito anikkhantakāle yeva ābhatā ānītā bhatā vā puttā vā ti attho, kā: sā bhariyā pajāpatī pādapariṇāṭikā, sā hi bhattavatthādīhi bharitabbatāya³ bhinnasamvaratāya lokadhammehi bharitatāya⁴ vā bhariyā ti vuccati, tāsu ko jātu vissase ti, jātū ti ekaṃsādhivacanāṃ, tāsu kucchito paṭṭhāya rakhiyamāṇāsu pi evaṃ vikāraṃ āpajjantīsu bhariyāsu ko nāma paṇḍitapuriso ekaṃsena vissase, nibbikārā etā mayhaṃ ti ko saddaheyyā ti attho, asaddhammasena hi āmantakesu nimantakesu vijjamāṇesu mātugāmo nāma na sakkā rakhituṃ ti.

Evam Bodhisatto brāhmaṇassa dhammaṃ desesi. Brāhmaṇo Bodhisattassa dhammadesanāṃ sutvā nivesanāṃ gantvā taṃ māṇavikāṃ āha: „tayā kira evarūpaṃ pāpakammaṃ katan“ ti. „Ayya, ko evaṃ āha, na karomi, aham eva pahariṃ, na añño koci, sace na saddahatha ahaṃ ‘tume ṭhapetvā aññassa purisassa hatthasamphassaṃ’⁵ na jānāmīti” saccakiriyaṃ⁶ katvā aggiṃ pavisitvā tume saddahāpessāmīti“. Brāhmaṇo „evaṃ hotū“ ‘ti mahantaṃ dārurāsīṃ karetvā aggiṃ datvā taṃ pakosāpetvā „sace attano saddahasi aggiṃ pavisā“ ‘ti āha. Māṇavikā attano paricārikāṃ paṭhamam eva sikkhāpesi: „amma tava puttaṃ tattha gantvā mama aggiṃ pavisanakāle hatthagahaṇaṃ kātuṃ vadehīti“. Sā gantvā tathā avaca. Dhutto āgantvā parisamajjhe aṭṭhāsi. Sā māṇavikā brāhmaṇaṃ vañcetukāmā mahājanamajjhe ṭhatvā „brāhmaṇa taṃ ṭhapetvā aññassa purisassa hatthasamphassaṃ na jānāmi, iminā saccena ayaṃ aggi mā maṃ jhāpesīti“ aggiṃ pavisituṃ āradhā. Tasmiṃ khaṇe dhutto „passatha purohitabrāhmaṇassa kammaṃ, evarūpaṃ mātugāmaṃ aggiṃ pavesāpetīti“ gantvā taṃ māṇavikāṃ hatthe gaṇhi. Sā hatthaṃ vissajjāpetvā purohitaṃ āha: „ayya, mama saccakiriyaṃ bhinnā, na sakkā aggiṃ pavisituṃ“ ti. „Kinnkāraṇa“ ti. „Ajja mayā evaṃ saccakiriyaṃ katā: ‘ṭhapetvā mama sāmikaṃ aññapurisassa hatthasamphassaṃ na

¹ both MSS. -ti. ² C^v bhūtā. ³ C^k bharitaritabbatāya, C^v bharitaritabbatāya corr. to bharitabbatāya. ⁴ C^k bharittāya, C^v bharitanāya corr. to bharitatāya. ⁵ C^k sampassa, C^v samphassa. ⁶ C^k naccakiriyaṃ

jānāmīti¹, idāni¹ c' amhi iminā purisena hatthe gahitā² ti. Brāhmaṇo „vañcito ahaṃ imāyā³“ ti ñatvā taṃ pothetvā nīha-rāpesi. Evaṃ asaddhammasamannāgatā kir' etā itthiyo, kīva-mahantam pi³ pāpakammaṃ katvā attano sāmikaṃ vañcetuṃ „nāhaṃ evarūpaṃ karomīti“ divasam pi sapathaṃ kurumānā nānācittā va honti, tena vuttaṃ:

Corīnaṃ bahubuddhīnaṃ⁴ yāsu saccāni sudullabhaṃ
thīnaṃ bhāvo durājāno macchassēvōdake gataṃ.

Musā tāsāṃ yathā saccāni saccāni tāsāṃ yathā musā,
gāvo bahutiṇassēva mama santi varaṃ varaṃ.

Coriyo kaṭhinā h' etā vālā capalasakkharā,
na tā kiñci na jānanti yaṃ manussesu vācanan⁵ ti.

Satthā „evaṃ arakkhiyo mātugāmo“ ti imaṃ dhammasaṇaṃ āharitvā saccāni pakāsesi. Saccapariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotā-pattiphale paṭiṭṭhahi. Satthāpi anusandhiṃ ghaṭetvā jātakam samo-dhānesi: „Tadā Bārāṇasirājā ahaṃ eva ahoṣi“ ti. Aṇḍabhūta-jātakam.

3. Takkaĵātaka.

Kodhanā akataññū cā 'ti. Idam Satthā Jetavane viha-ranto ukkaṇṭhitabhikkhuṃ nēva ārabba kathesi. Tam⁶ hi Satthā „saccāni kira taṃ bhikkhu ukkaṇṭhito“ ti pucchitvā „saccan“ ti vutte „itthiyo nāma akataññū mittadūbhā, kasmā tā nissāya ukkaṇṭhito sīti“ vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahma datte rajjaṃ kārente
Bodhisatto isipabbajjaṃ pabbajitvā Gaṅgātīre assamaṃ
māpetvā samāpattiyo c'eva abhiññā ca nibbattetvā jhānarati-
sukhena viharati. Tasmīṃ samaye Bārāṇasissetṭhino dhītā
Duṭṭhakumārī⁷ nāma caṇḍā ahoṣi pharusā, dāsakammakare ak-
kosati⁸ paharati. Atha naṃ ekadivasaṃ gahetvā „Gaṅgāya

¹ both MSS. idāna. ² both MSS. imayā ³ C^k mahamatamhi. ⁴ C^v -buddhīnaṃ.

⁵ both MSS. vacanan ⁶ both MSS. taṃ. ⁷ both MSS. -ri ⁸ both MSS. akkosātasati.

kīḷissāmā¹ 'ti agamaṃsu. Tesam¹ kīḷantānaṃ yeva suriyatthaṇ-
gamanavelā jātā. Megho uṭṭhahi. Manussā meghaṃ disvā ito
c' ito ca vegena palāyimsu. Setṭhidhītāya dāsakammakarā
„ajj' amhehi etissā piṭṭhiṃ² passitum vaṭṭatīti³“ taṃ anto udas-
miṃ ñeva chaḍḍetvā uttarimsu. Devo pāvassi. Suriyo pi
atthaṅgato³. Andhakāraṃ jātāṃ. Tā⁴ tāya vinā va⁵ gehaṃ
gantvā „kahaṃ sā“ ti vutte „Gaṅgāto tāva uttiṇṇā, atha naṃ
na jānāma kahaṃ gatā“ ti. Nātakā vicinivāpi na passimsu.
Sā mahāviraṇaṃ viravaṇṭi udakena vuyhamānā aḍḍharattasa-
maye Bodhisattassa paṇṇasālasamīpaṃ pāpuṇi. So tassā sad-
daṃ sutvā „mātugāmassa saddo, parittāṇaṃ assā karissāmīti⁶“
tiṇukkāṃ ādāya nadītiraṃ gantvā taṃ disvā „mā bhāyi, mā
bhāyīti⁷“ assāsetvā nāgabalo thāmasampanno nadim⁷ taramāno
gantvā taṃ ukkhipitvā assamapadaṃ ānetvā agginṃ katvā
adāsi. Site vigate madhurāṇi phalāphalāṇi upanāmesi. Tāni
khāditvā thitaṃ „kattha vāsikāsi, kathaṃ ca Gaṅgāya
patitāsīti⁸“ pucchī. Sā taṃ pavattim ārocesi. Atha⁹ naṃ¹⁰ „tvam
etth' eva vasā“ 'ti paṇṇasālāya vasāpento dvīhatihaṃ sayāṃ
abbhokāse vasitvā „idāni gacchā“ 'ti āha. Sā „imaṃ tāpaṃ
sīlābhedāṃ pāpetvā gahetvā gamissāmīti¹¹“ na gacchati. Atha
gacchanṭe kāle itthikuttaṃ itthilīḷhaṃ dassetvā tassa¹² sila-
bhedāṃ katvā jhānaṃ antaradhāpesi. So taṃ gahetvā araṇṇe
yeva¹³ vasati. Atha naṃ sā āha: „ayya, kin no araṇṇāvāsena¹⁴,
manussapathaṃ gamissamā“ 'ti. So taṃ ādāya ekaṃ paccan-
tagāmakāṃ gantvā takkabhatiyā va jīvikaṃ kappetvā taṃ po-
seti. Tassa takkaṃ vikkīpitvā jīvātīti Takkapaṇḍito ti nāmaṃ
akāṃsu. Ath' assa te 'gāma¹⁵ vāsino paribbayaṃ datvā „amhā-
kaṃ suyuttaṃ¹² duyuttaṃ¹³ ācikkhanto ettha vasā“ 'ti gāma-
dvāre kuṭiyāṃ vāsesuṃ. Tena ca samayena corā pabbatā
oruyha paccantaṃ paharanti. Te ekadivasāṃ taṃ gāmaṃ paha-

¹ C^k nesaṃ. ² Cⁿ vitthim. ³ Cⁱ atthagato. ⁴ both MSS. to. ⁵ C^k vaṃ.
⁶ both MSS. tari-. ⁷ C^k naḍi, C^e nādī. ⁸ C^v na. ⁹ C^k tassā. ¹⁰ C^k amhe
va. ¹¹ C^k amhāvāsena. ¹² Cⁿ suyutta. ¹³ so both MSS.

ritvā gāmaṇāsikehi yeva bhaṇḍikā pakkhipāpetvā¹ gacchantā tam pi seṭṭhidhītaṇaṃ gahetvā attano vasaṇaṭṭhānaṃ gantvā sesajanaṃ vissajjesuṃ. Corajeṭṭhako pana tassā rūpe bajjhivā taṃ attano bhariyaṃ akāsi. Bodhisatto „itthannāmā² kahan“ ti pucchi, „corajeṭṭhakena gahetvā attano bhariyā katā“ ti ca sutvāpi „na sā tattha mayā vinā vasissati³ palāyitvā āgacchissatīti“ taṃ āgamaṇaṃ olokeno tatthi⁴ eva vasi. Seṭṭhidhītāpi cintesi: „ahaṃ idha sukhaṃ vasāmi, kadāci maṃ Takkapaṇḍito kiñcid eva nissāya āgantvā ito ādāya gaccheyya ath’ etasmā sukhā parihāyissāmi, yaṃ nūnāhaṃ sampiyāyamaṇā viya taṃ pakkosāpetvā ghātāpeyyaṃ“ ti sā ekaṃ manussaṃ pakkositvā „ahaṃ idha dukkhaṃ jīvāmi, Takkapaṇḍito maṃ āgantvā ādāya gacchatū“⁵ ti sāsanaṃ pesesi. So taṃ sāsanaṃ sutvā sadda-hitvā tattha gantvā gāmadvāre thatvā sāsanaṃ pesesi. Sā nikkhamitvā taṃ disvā „ayya, sace mayaṃ idāni gacchissāma corajeṭṭhako anubandhitvā ubho pi amhe ghātessati, rattibhāge gacchissāmā“⁶ ti taṃ ānetvā bhojetvā koṭṭhake nisīdāpetvā sāyaṃ corajeṭṭhakassa āgantvā suraṃ pītva⁷ mattakāle⁸, „sāmi sace imāya velāya tava sapattaṃ passeyyāsi kin ti taṃ⁹ kareyyāsīti“ āha. „Idaṃ c’ idaṃ ca karissāmīti“. „Kiṃ pana so dūre, nanu koṭṭhake nisinno“ ti. Corajeṭṭhako ukkaṃ ādāya tattha gantvā taṃ disvā gahetvā gehamaṃjhe pādetvā¹⁰ kapparādīhi yathāruciṃ pothesi. So pothiyamāno pi aññaṃ kiñci avatvā¹¹ „kodhanā akataññū ca pisunā mittadūbhikā“ ti etta-kaṃ eva vadati. Coro taṃ pothetvā bandhitvā nipajjāpetvā sāyamāsāṃ bhuñjitvā sayi¹², pabuddho jīṃsasayasurāya¹³ puna taṃ pothetuṃ ārabhi. So pi tān’ eva¹⁴ cattāri padāni vadati. Coro cintesi: „ayaṃ evaṃ pothiyamāno pi¹⁵ aññaṃ kiñci avatvā imān’ eva cattāri padāni vadati, pucchissāmi nan“ ti tassāsutta-bhāvaṃ ñatvā taṃ pucchi: „ambho tvaṃ evaṃ pothiyamāno pi

¹ C^v ukkhipā-. ² C^k itthinnāmā. ³ both MSS. vasissasīti. ⁴ C^v pivitvā.

⁵ C^k nānta-. ⁶ C^k naṃ. ⁷ C^k pothetvā. ⁸ both MSS. avattha ⁹ C^k sayi.

¹⁰ C^v chinna-, read: jīṃsasayasurāya? ¹¹ C^k omits pi.

kasamā etān' eva padāni vadasīti¹. Takkapaṇḍito „tena hi suṇāhīti“ taṃ kārāṇaṃ ādito paṭṭhāya kathesi: „aham pubbe araṇṇāvāsiko eko tāpaso jhānalābhī, sv-āhaṃ etaṃ Gaṅgāya vuyhamānaṃ uttāretvā paṭijaggiṃ, atha maṃ esā palobhetvā jhānā parihāpesi, sv-āhaṃ araṇṇaṃ pahāya etaṃ posento pac-cantagāmake vasāmi, ath' esā corehi idhānītā 'aham dukkhaṃ vasāmi, āgantvā maṃ netū' 'ti mayhaṃ sāsanaṃ pesetvā idāni tava hatthe pātesi, iminā kārāṇenāhaṃ evaṃ kathemīti“. Coro cintesī: „yā esā evarūpe guṇasampanne upakārake evaṃ vip-paṭipajji sā mayhaṃ katarān nāma upaddavaṃ na kareyya, hāretabbā esā“ ti so Takkapaṇḍitaṃ assāsetvā taṃ pabodhetvā¹ khaggaṃ ādāya nikkhamma „etaṃ purisaṃ gāmadvāre ghātessāmīti“ vatvā tāya saddhiṃ bahigāmaṃ gantvā „etaṃ hatthe gaṇhā“ 'ti taṃ tāya hatthe gāhāpetvā khaggaṃ ādāya Takkapaṇḍitaṃ paharanto viya taṃ² dvidhā chinditvā sāsisaṃ³ nahāpetvā⁴ Takkapaṇḍitaṃ katipāhaṃ paṇitabhojanena santappa⁵ pena⁶ „idāni kahaṃ gamissasīti“ āha. Takkapaṇḍito „gharāvāsena me kiccaṃ n' atthi, isipabbajjaṃ pabbajitvā tatth' eva araṇṇe vasissāmīti“ āha. „Tena hi aham pi pabbajissāmīti“ ubho pi pabbajitvā taṃ araṇṇāyatanaṃ gantvā pañca abhiññā ca aṭṭha samāpattiyo⁷ nibbattetvā jīvitapariyosāne brahmaloka-parāyaṇā ahesuṃ.

Satthā imāni dve vatthūni kathetvā anusandhiṃ ghaṭetvā abhisambudḍho hutvā imaṃ gātham āha:

Kodhanā akataññū ca piṣuṇā ca vibhedikā,
brahmacariyaṃ cara⁸ bhikkhu. so sukhaṃ na viḥhisīti. 62.

Tatrāyaṃ piṇḍatto: bhikkhu, itthiyo nāma⁹ etā kodhanā uppannaṃ kodhaṃ nivāretuṃ na sakkonti, akataññū ca atimahantaṃ pi upakāraṃ na jānanti,

¹ C^o pabbādheta. ² C^k omits taṃ. ³ C^k sāsisaṃ? ⁴ C^o nahāva. ⁵ so C^k, C^o santappeta? cori. to santappehi? read: santappetvā? ⁶ add: ca? ⁷ both MSS. carāṃ corr. to cara

pisunā ca piyasuññabbāvakaranam eva katham kauthenti, vibhedikā mitte bhindanti mittabhedanakatham kathanasilā yeva, evarūpehi pāpakammehi sam-aunāgatā etā, kin te etāhi¹, brahmacariyaṃ cara bhikkhu, ayaṃ hi methunavirati parisuddhaṭṭhena brahmacariyaṃ nāma, taṃ cara, so sukhaṃ na vihāhisi so tvaṃ etaṃ brahmacariyavāsaṃ vasanto jhānasukhaṃ maggasukhaṃ phalasukhaṃ ca na vihāhisi, etaṃ sukhaṃ na vijahissasi, etasmā sukhā na parihāyissatīti² attho, na parihāhisi ti pi pātho, ayaṃ ev' attho.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā saccāni pakāsesi. Sacca-pariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotāpatti-phale patiṭṭhahi. Satthāpi jātakam samodhānesi: „Tadā corajettṭhako Ānando aho si, Takkapaṇ-ḍito pana aham evā“³ ti. Takkajātakam.

4. Durājānajatāka.

Mā su nandi icchatīti man ti. Idam Satthā Jetavane viha-ranto ekaṃ upāsakaṃ ārabbhā kathesi. Eko kira Sāvatthivāsiupāsako tīsu ratanesu⁴ pañcasu ca sīlesu patiṭṭhito buddhamāmako dhammamāmako saṅghamāmako. Bhariyā pan' assu dussilā pāpadhammā, yaṃ divasaṃ micchācāraṃ⁵ carati taṃ divasaṃ satakitadāsī viya hoti. micchācārassa pana akatadivase sāmīnī hoti caṇḍā⁶ pharusā. So tassā bhāvaṃ jā-nitum na sakkoti. Atha tāya ubbālho Buddhupaṭṭhānaṃ⁷ na gacchati. Atha naṃ ekadivasaṃ gandhapupphāni ādāya āgantvā vanditvā nisin-naṃ Satthā āha: „kin nu kho tvaṃ upāsaka sattatṭhadvase Buddhu-paṭṭhānaṃ nāgacchasi ti“. „Gharāṇī me bhante ekasmiṃ divase sata-kitā dāsī⁸ viya hoti, ekasmiṃ sāmīnī viya caṇḍā pharusā, ahaṃ tassā bhāvaṃ jānitum na sakkomi. sv-āhaṃ tāya ubbālho Buddhupaṭṭhānaṃ nāgacchamīti“. Ath' assu vacanaṃ sutvā Satthā „upāsaka, 'mātugā-massa bhāvo nāma dujjāno⁹ ti pubbe pi te paṇḍitā kathayimsu¹⁰“ ti vatvā¹⁰ pana „taṃ bhava samkhepagatattā sallakkhetum na sakkotīti“ vatvā tena yācito atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ karente
Bodhisatto disāpāmoḁkho ācariyo hutvā pañcamānavaka-

¹ C^v etāhi. ² so both MSS. instead of -yissasiti? ³ C^v saraṇesu. ⁴ C^k -cāra, C^v -cāra corr. to -cāraṃ. ⁵ C^k caṇḍa. ⁶ C^v buddhu- corr. to buddhu-
⁷ C^k dāsī. ⁸ C^k dujjāto, C^v dujjāno corr. to dujjāno. ⁹ C^v kathayisu corr. to -yimsu ¹⁰ C^v tvā corr. to tvaṃ

satāni sippaṃ sikkhāpeti. Ath' eko tiroraṭṭhavāsiko brāhma-
ṇamāṇavako āgantvā tassa santike sippaṃ uggaṇhanto ekāya
itthiyā paṭibaddhacitto hutvā taṃ bhariyaṃ katvā tasmīṃ yeva
Bārāṇasinagare vasanto dve tisso velāya ācariyassa upaṭṭhānaṃ
na gacchati. Sā paṇ' assa bhariyā dussilā pāpadhaminā, mic-
chācāraṃ ciṇṇadivase dāsī¹ viya hoti, aciṇṇadivase sāmīnī viya
caṇḍā pharusā hoti. So tassā bhāvaṃ jānituṃ asakkonto tāya
ubbālho ākulacitto ācariyassa upaṭṭhānaṃ na gacchati. Atha
naṃ sattatṭhādivase atikkamitvā āgataṃ „kiṃ māṇava na pañ-
ñāyasīti“ ācariyo pucchī. So „bhariyā maṃ ācariya ekadivasaṃ
icchatī pattheti, dāsī² viya nihataṃ mānā hoti, ekadivase sāmīnī
viya thaddhā³ caṇḍā pharusā, ahaṃ tassā bhāvaṃ jānituṃ na
sakkomi, tāya ubbālho ākulacitto tumhākaṃ upaṭṭhānaṃ nāgato
'mhīti“. Ācariyo „evam etaṃ māṇava, itthiyo nāma anācāraṃ
ciṇṇadivase sāmikaṃ anuvattanti, dāsī viya nihataṃ mānā honti,
anāciṇṇadivase pana mānattthaddhā hutvā sāmikaṃ na gaṇenti,
evam itthiyo nāma enā anācārā dussilā, tasmaṃ bhāvo nāma
dujjāno, tāsū icchantīsu pi anicchantīsu pi majjhatten' eva
bhavitabban“ ti vatvāna tass' ovādivasena imaṃ gātham āha:

Mā su nandi: icchatī maṃ, mā su soci: na icchatī,
thīnaṃ bhāvo durājāno macchassēvōdake gatan ti. 63.

Tattha ma su nandi icchatī maṃ ti, sukaro nīpatamattaṃ, ayaṃ itthī
maṃ icchatī pattheti mayi sinehaṃ karotīti mā tussī, mā su soci na icchatī ti
ayaṃ maṃ na icchatīti pi ma soci, icchamānāya nandiṃ na icchamānāya ca
sokaṃ akatvā majjhatto va hohīti dīpeti, thīnaṃ bhāvo durājāno ti itthī-
naṃ bhāvo nāma itthimāyāya paticchannattā durājāno, yathā kiṃ: macchas-
sevōdake gatan ti yathā macchagamaṇaṃ udakena paticchannatta dujjānaṃ⁴
ten' eva so kevatte āgate udakena gamaṇaṃ paticchādetvā palāyati attānaṃ ga-
hitum na deti evam eva itthiyo mahantam pi dussīlakammaṃ katvā mayam
evarūpaṃ na karomā 'ti attanā⁵ katakammaṃ itthimāyāya paticchādetvā sāmike

¹ C^v dāsī. ² C^k dāsī. ³ C^k thaddhā. ⁴ C^k dujjanam, C^v dujjanaṃ corr. to
dujjā-. ⁵ C^v attanaṃ corr. to attānaṃ

vañcenti, evaṃ itthiyo nāma' etā pāpakammā durācārā, tāsu majjhatto yeva su-khito hotīti.

Evaṃ Bodhisatto antevāsikassa ovādaṃ adāsi. Tato paṭṭhāya so tassā upari majjhatto ahosi. Sāpi'ssa bhariyā „ācariyena kira me dussīlabhāvo nāto“ ti tato paṭṭhāya na anācārāṃ cari.

Sāpi tassa upāsakassa itthi „Sammāsambuddhena kira mayhaṃ durācārabbhāvo nāto“ ti tato paṭṭhāya pāpakammaṃ nāma na akāsi.

Satthāpi imaṃ dhammaḍḍesaṇaṃ āharitvā saccāni pakāsesi. Saccapariyosāne upāsako sotāpattiphale paṭiṭṭhahi¹. Satthā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā jayampatikā yeva idāni jayampatikā ācariyo pana aham eva ahoṣin“ ti. Durājāna-jātakaṃ.

5. Anabhiratijātaka.

Yathā nadī ca pantho cā'ti. Idam Satthā Jetavane viharanto tathārūpaṃ yeva² upāsakaṃ ārabha kathesi. So pana parigaṇhanto tassā dussīlabhāvaṃ natvā bhaṇḍiketo³ cittavyākulatāya sattatṭhādivase upatṭhānaṃ na agamāsi. So ekaṃ divasaṃ vihāraṃ gantvā Tathāgataṃ vanditvā nisinno „kasmā sattatṭhādivasāni nāgato sīti“ vutto⁴ „bhariyā“ me bhante dussīlā, tassā upari vyākulacittatāya nāgato 'mbhiti' āha. Satthā „upāsaka, 'itthisu nācārā' etā ti kopaṃ akatvā majjhatten' eva bhavituṃ vaṭṭatīti' pubbe pi te paṇḍitā kathayīṃsu, tvaṃ ca⁵ pana bhavantarena paṭicchannattā taṃ kāraṇaṃ na sallakkhesīti“ vatvā tena yācito atītaṃ āhari:

Atite Bārāṇasiyaṃ Brahmaḍatte rajjaṃ kārente Bodhisatto purimaṇayen' eva disāpāmoḁkho ācariyo ahosi. Ath' assa antevāsiko bhariyāya dosaṃ⁶ disvā vyākulacittatāya katipāhaṃ anāgantvā ekadivasaṃ ācariyena pucchito taṃ kāraṇaṃ nivedesi. Ath' assa ācariyo „tāta, itthiyo nāma sabba-

¹ U^v paṭiṭṭhāhi corr. to paṭiṭṭhahi. ² C^k yevā, C^v yevā corr. to yeva ³ so both MSS. ⁴ C^k vutte ⁵ C^k bhariyāya. ⁶ C^v nācārā corr. to anācārā. ⁷ C^k ka-thayīṃsū ti vatvā ca, C^v kathayīṃsuvāma corr. to -sutvāma. ⁸ C^v dosā

sādhāraṇā, tāsu 'dussilā etā' ti paṇḍitā kopam na¹ karontīti² vatvā ovādasena imam gātham āha:

Yathā nadī ca pantho ca pānāgāram sabhā papā
evam lokitthiyo nāma. nāsam kujjhanti paṇḍitā ti. 64.

Tattha yathā nadīti yathā anekatitthā nadī nahūnatthāya sampattānam³ candālādīnam khattiyādīnam pi sādharanā, na tattha⁴ koci nahāyitum na labhati nāma, pantho ti ādisu pi yathā mahāmaggo pi sabbesaṃ sādharāṇo⁵, na koci tena gantum na labhati, pānāgāram pi surāgeham sabbesaṃ sādharāṇam, yo yo pātukāmo sabbo tattha pavisa⁶ eva⁷, puññatthikehi tattha tattha manussānam nivāsattāya katā⁸ sabhāpi sādharāṇā⁹, na tattha¹⁰ koci pavisitum na labhati, mahāmagge pāṇiyacūḷiyo thapetvā katā papāpi¹¹ sabbesaṃ sādharanā¹², na tattha¹³ koci pāṇiyam pīvitum na labhati. evam lokitthiyo nāma, evam evam tāta māyava imasmiṃ loke itthiyo pi sabbasādharanā, ten' eva sādharanatthena nadī-panthapānāgārāsabbhāpapasādisā, tasmā nāsam kujjhanti paṇḍitā etāsaṃ¹² itthīnaṃ lāmikā etā anācārā dussilā sabbadharanā ti cintetvā¹³ paṇḍitā chekā buddhisampannā na kujjhantīti.

Evam Bodhisatto antevāsikassa ovādam adāsi. So tam ovādam sutvā majjhatto ahoṣi. Bhariyāpi 'ssa „ācariyena kir' amhi nātā¹⁴ ti tato paṭṭhāya pāpakammaṃ na akāsi.

Tassa pi upāsakassa bhariyā „Satthārā kir' amhi nātā¹⁵ ti tato paṭṭhāya pāpakammaṃ na akāsi.

Satthā imam dhammadesanaṃ āharitvā saccāni pakāsesi. Sacca-pariyoṣāne upāsako sotāpatti-phale paṭiṭṭhāsi. Satthāpi anusandhiṃ ghaṭetvā jātakam samodhānesi: „Tadā jayampatikā va etarahi jayampatikā, ācariyabrāhmaṇo pana aham eva ahoṣin¹⁶ ti. Anabhiratī-jātakam.

6. Mudulakkhaṇajātaka.

Ekā icchā pure ṇṣīti. Idam Satthā Jetavane viharanto saṃkilesam ārabha kathesi. Eko kira Sāvattihivāsikulaputto Satthu

¹ Ck kopantaṃ ² Ck sampattasamattanam. ³ Ck tatthā, Cv tatthā corr. to tattha. ⁴ both MSS. -ne. ⁵ Ck pavisaṇeva, Cv pavisaṇeva corr. to pavisateva.

⁶ Ck katthā. ⁷ Ck -na, Cv -na. ⁸ Ck nattha, Cv nattha corr. to natattha. ⁹ both MSS. kataj āpīpi. ¹⁰ Ck -na. ¹¹ Ck nattha, Cv nattha corr. to natattha.

¹² Cv saṃ. ¹³ Cv mittetva.

dhammadesanāṃ sutvā ratanasāsane uraṃ datvā pabbajitvā paṭipannako yogāvacaro avissaṭṭhakammaṭṭhāno hutvā ekadivasaṃ Sāvattthiyaṃ piṇḍāya caramāno ekam alaṃkatapaṭiyattam itthiṃ disvā subhavasena indriyāni bhinditvā olokesi. Tass' abbhantare kilesa cali, vāsiyā ākoṭitakhīrarukkho viya ahoṣi. So tato paṭṭhāya kilesavāsiko¹ hutvā n' eva kāyassādaṃ na cittassādaṃ labhati, bhantamigasappaṭibhāgo sāsane anabhirato parulhakesanakhalomakiliṭṭhacīvaro² ahoṣi. Ath' assa indriyavikāraṃ disvā saḥāyaka bhikkhū³ „kin nu kho te āvuso na yathā porāṇāni indriyānīti“ pucchimsu. „Anabhirato 'smi āvuso“ ti. Atha nan te Satthu santikaṃ nayimsu. Satthā „kim bhikkhave aniccamānaṃ bhikkhuṃ ādāya āgat' atthā“ ti pucchi. „Ayaṃ bhante bhikkhu anabhirato“ ti. „Saccam' bhikkhū“ ti. „Saccam Bhagavā“ ti. „Ko taṃ ukkaṇṭhāpesīti“. „Ahaṃ bhante piṇḍāya caranto ekam itthiṃ indriyāni bhinditvā olokesiṃ, atha me kilesa cali, ten' amhi ukkaṇṭhito“ ti. Atha naṃ Satthā „anacchariyaṃ etaṃ bhikkhu yaṃ tvaṃ indriyāni bhinditvā visabhāgārammaṇaṃ subhavasena olovento kilesehi kampito, pubbe pañcābhinnāatṭhasamāpattilābhino jhānabalena kilese vikkhambhetvā visuddhacittā gaganatalacarā Bodhisattāpi indriyāni bhinditvā visabhāgārammaṇaṃ olokayamānā jhānā parihāyitvā kilesehi kampitā mahādukkhaṃ anubhaviṃsu, na hi Sineru-uppātanakavāto Hatthimatta-muṇḍapabbatakaṃ mahājambuummulakavāto chinnaṭṭe virulhagacchakaṃ mahāsamuddaṃ vā pana sosanavāto khuddakatalākaṃ kismicid eva gaṇhati, evaṃ uttamabuddhīnaṃ nāma visuddhacittānaṃ Bodhisattānaṃ aññāpabbhāvakarā kilesā taya kiṃ lajjissanti, visuddhāpi sattā saṃkilissanti, uttamayasasamaṃgino⁵ pi āyasakyaṃ pāpuṇantīti“ vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadatte rajjaṃ kārente
 Bodhisatto Kāsiraṭṭhe ekassa mahāvibhavassa brāhmaṇa-
 kule nibbattitvā viññūtaṃ patto sabbasippānaṃ pāraṃ gantvā
 kāme pahāya isipabbajjaṃ pabbajitvā kaṣiṇaparikkammaṃ katvā
 abhiññā ca samāpattiyo ca uppādetvā jhānasukheṇa vītināmento
 Himavantapadese vasaṃ kappesi. So ekasmiṃ kāle loṇambila-

¹ so both MSS. instead of -vasiko? ² C^k pharūlha-, C^r pharulha-. ³ both MSS. bhikkhu. ⁴ C^k sacca, C^r sacca corr. to saccam. ⁵ C^k -yassambhino, C^r -yassambhino corr. to -yassamaṃgino.

sevanatthāya Himavantā otaritvā Bārāṇasīm patvā rājuyyāne vasitvā punadivase katasarīrapaṭijaggano rattavākamayaṃ nivāsanapārūpanaṃ¹ saṇṭhapetvā aḷḷaṃ ekasmiṃ aṇṇe katvā jaṭamaṇḍalaṃ bandhitvā khārikājaṃ ādāya Bārāṇasiyaṃ bhikkhāya caramāno rañño gharadvāraṃ pāpuṇi. Rājā c' assa cariyāvihāre pasiditvā pakkosāpetvā mahārahe āsane nisidāpetvā paṇītena khādaniyabhojaniyena² santappetvā katānumodanaṃ uyyāne vasanatthāya yāci. So sampaticchitvā rājagehe³ bhuñjitvā rājakulaṃ ovaḍamāno tasmīṃ uyyāne soḷasa vassāni vasi. Ath' ekadivasaṃ rājā kupitaṃ paccantaṃ vūpasametuṃ gacchanto Mudulakkhaṇaṃ nāma aggamaheṣiṃ⁴ „appamattā ayyassa upatthānaṃ karohīti“ vatvā agamāsi. Bodhisatto rañño gata-kālato paṭṭhāya attano rucchanavelāya gehaṃ gacchati. Ath' ekadivasaṃ Mudulakkhaṇā Bodhisattassa āhāraṃ sampādetvā „ajja ayyo cirāyatīti“ gandhodakena nahāyitvā sabbālaṃkārapatimaṇḍitā mahātale cullasayanaṃ paññāpetvā Bodhisattassa āgamaṇaṃ olokayamānā nipajji. Bodhisatto pi attano velaṃ sallakkhetvā jhānā vuṭṭhāya ākāseṇ'eva rājanivesanaṃ agamāsi. Mudulakkhaṇā vākacīrasaddaṃ sutvā va „ayyo āgato“ ti vegena utthahi. Tassā vegena utthahantiyā matṭasāṭako bhassī. Tāpaso sīhapañjareṇa pavisanto deviyā visabhāgarūpārammaṇaṃ indriyāni bhinditvā subhavasena⁵ olokesi. Ath' assa abbhantare kilesa caḷi, paṇaṭakhīrarukkho viya ahoṣi. Tāvad ev' assa jhānaṃ antaradhāyi, chinnapakkho kāko viya ahoṣi. So tṭhitako va āhāraṃ gahetvā abhuñjitvā va kilesakampito pāsādā oruḷḷa uyyānaṃ gantvā paṇṇasālaṃ pavisitvā phalakattharasayanassa⁵ heṭṭhā āhāraṃ tṭhapetvā visabhāgārammaṇe baddho kilesaggaṇiṇā ḍaḍḍhamāno nirāhāratāya sukkhamāno sattadivasaṃ phalakattharake nipajji. Sattame divase rājā paccantaṃ vūpasametuṃ āgato. Nagaraṃ padakkhiṇaṃ katvā nivesanaṃ āgantvā va

¹ C^k -parūpanaṃ, C^v -pārūpanaṃ. ² so both MSS. ³ C^k rājagehe. ⁴ both MSS. -hesi ⁵ C^k -kantha-.

„ayyaṃ passāmīti“ uyyānaṃ gantvā paṇṇasālaṃ pavisitvā taṃ
 nipaṇṇakaṃ disvā „ekaṃ aphāsukaṃ jātāṃ, maññe“ ti paṇṇa-
 sālaṃ sodhāpetvā pāde parimaḍḍanto „kiṃ ayya aphāsukaṃ“ ti
 puechi. „Mahārāja, aññaṃ me aphāsukaṃ u'tthi, kilesavasena
 paṇ' amhi paṭibaddhacitto jāto“ ti. „Kahaṃ paṭibaddhaṃ te
 ayya eittan“ ti. „Mudulakkhanāya mahārājā“ 'ti. „Sādhū
 ayya, ahaṃ Mudulakkhaṇaṃ tumbhakaṃ dammīti“ tāpasāṃ
 ādāya nivesanaṃ pavisitvā devīṃ sabbālaṃkārapatimaṇḍitaṃ
 katvā tāpasassa adāsi. Dadamāno yeva Mudulakkhanāya saṇ-
 ṇaṃ adāsi: „tayā attano balena ayyaṃ rakkhituṃ vāyamaṭṭabbaṃ“
 ti. „Sādhū deva, rakkhissāmīti“. Tāpaso devīṃ gahetvā rā-
 janivesanā otari. Atha naṃ mahādvārato nikkhantakāle „ayya
 ambhakaṃ ekaṃ gehaṃ laddhuṃ vaṭṭaṭṭi¹ gaccha rājānaṃ
 gehaṃ yācāhīti“ āha. Tāpaso gehaṃ yāci. Rājā manussānaṃ
 vaccekutīkiccaṃ sādhayamānaṃ ekaṃ chadditagehaṃ² dāpesi.
 So devīṃ gahetvā tattha agamāsi. Sā pavisitūṃ na icchatī.
 „Kiṃkāraṇā na pavissati³“. „Asucibhāvenā“ 'ti. „Idāni kiṃ
 karaṃmīti, paṭijaggāhi naṃ“ ti vatvā rañño santikaṃ pesetvā
 „gaccha, kuddālaṃ āhara, pacchiṃ āhara“ 'ti āharāpetvā
 asuciṃ ca saṃkāraṃ ca chaddāpetvā⁴ gomayaṃ āharāpetvā
 limpāpetvā puna pi „gaccha, mañcaṃ āhara, pīṭhaṃ āhara,
 attharaṇaṃ āhara, cāṭiṃ āhara, ghaṭaṃ āhara“ 'ti ekamekaṃ
 āharāpetvā puna udakāharaṇādīnaṃ atthāya āpāpesi. So ghaṭaṃ
 ādāya udakaṃ āharitvā cāṭiṃ pūretvā nahānodakaṃ sajjetvā
 sayanaṃ atthari. Atha naṃ sayane ekato nisīdantaṃ dāḍhi-
 kāsu gahetvā „tava samanabhāvaṃ vā brāhmaṇabhāvaṃ vā na
 jānāhīti“ onametvā⁵ attano abhimukhaṃ ākaḍḍhi. So tasmaṃ
 kāle satīṃ paṭilabhi, ettake pana kāle aññāpi⁷ ahoṣi. „Evaṃ
 aññāṇakāraṇā⁶ kilesā nāma kāmaccchandanaṇvaraṇā, bhikkhave

¹ So both MSS.   ² C^o -chadditā   ³ C^o pavissati? read: pavi-asiti?

⁴ C^o chaddhā-.   ⁵ So both MSS instead of jānāsiti?   ⁶ C^o ona-.   ⁷ C^o aññāpi

⁸ C^o -kara corr. to -kāra

andhakaraṇaṃ aṇṇāṇakāraṇaṃ¹“ ti ādim ettha vattabbaṃ. So satim paṭilabbhivā cintesi: „ayaṃ taṇhā vadḍhamānā mama catuhi² apāyehi sīsaṃ ukkhipituṃ na dassati, ajj’ eva mayā imaṃ raṇṇo niyyādetvā Himavantaṃ pavasiṭuṃ vaṭṭatīti“ so taṃ ādāya rājānaṃ upasaṃkamitvā „mahārāja, tava deviyā mayhaṃ attho n’ atthi, kevalaṃ me imaṃ nissāya taṇhā vadḍhitā“ ti vatvā imaṃ gātham āha:

Ekā icchā pure āsi aladdhā Mudulakkhaṇaṃ,
yato laddhā alārakkhī³ icchā icchaṃ vijāyathā ’ti. 65.

Tatrāyaṃ piṇḍattho: mahārāja mayhaṃ imaṃ tava devīṃ Mudulakkhaṇaṃ alabbhivā pure aho vatāhaṃ etaṃ labheyyaṃ ti ekā icchā āsi, ekā va taṇhā upapajji, yato pana me ayaṃ alārakkhī visālanettā sobhanalocaṇā laddhā atha sū purimikā⁴ icchā gehataṇhaṃ upakaraṇatanhaṃ upabhogatanhaṃ ti uparūpari aṇṇaṃ nānappakārā icchā vijāyatha janesi uppādesi, sū kho pana me evaṃ vadḍhamānā icchā apāyato sīsaṃ ukkhipituṃ na dassati, ahaṃ me imāya, tvaṃ yeva tava bhariyaṃ ganha, ahaṃ pana Himavantaṃ gamissāmi.

Tāvad eva natṭhaṃ jhānaṃ uppādetvā ākāse nisinna dhammaṃ desetvā raṇṇo ovādaṃ datvā ākāseṇ’ eva Himavantaṃ gantvā puna manussapathaṃ nāma nāgamāsi, brahmavihāre pava bhāvetvā aparihīṇajjhāno Brahma-loke nibbatti.

Satthā imaṃ dhammadeśanaṃ āharitvā saccāni pakāsesi. Sacca-pariyosāne so bhikkhu arahatte yeva paṭiṭṭhāsi. Satthāpi anusandhiṃ ghaṭetvā jātaṃ samodhānesi: „Tadā rājā Anando, Mudulakkhaṇā Uppalavaṇṇā, isi pana ahaṃ evā“ ’ti. Mudulakkhaṇajātakaṃ.

7. Uccaṇḍajātaka.

Uccaṇḍe deva me putto ti. Idaṃ Satthā Jetavane viharanto aṇṇataraṃ jānapaditthiṃ ārabha kathesi. Ekasmiṃ hi samaye Kosalaratṭhe tayo janā aṇṇataraṃ aṭaviṃ mukhe kasanti. Tasmiṃ samaye anto aṭaviyaṃ corā manusse vilumpitvā palāyissu.

¹ C^v -kāra- corr. to -kara-.

² C^v catuhi.

³ C^k -kkhi, read ulārakkhī?

⁴ C^k supuri-.

Te core pariyesitvā apassantā taṃ tḥānaṃ āgantvā „tumhe aṭaviyaṃ vilumpitvā idāni kassakā viya hothā“ 'ti te „corā ime“ ti bandhitvā ānetvā Kosalaraṇṇo adamsu. Ath' ekā itthi¹ āgantvā „acchādanam me detha, acchādanam me dethā“ 'ti paridevantī punappuna rājanive-sanaṃ pariyāti. Rājā tassā saddaṃ sutvā „deh' imissā acchādanam“ ti āha. Sāṭakam gahetvā agamaṃsu. Sā taṃ² disvā „nāhaṃ etaṃ acchādanam yācāmiti“ āha. Manussā gantvā raṇṇo nivedayiṃsu: „na kir' esā imaṃ acchādanam katheti, sāmikacchādanam kathetīti“. Atha naṃ rājā pakkosāpetvā „tvaṃ kira sāmikacchādanam yācasīti“ pucchi. „Āma deva, itthiyā hi sāmiko acchādanam nāma, sāmikamhi asati sa-hassamūlam pi sāṭakam nivatthā iṇaggā³ yeva nāma“. Inassa pan' atthassa sādhanattham

Naggā nadī anodikā, naggam raṭṭham arājikam,
itthī pi vidhavā naggā yassāpi dasa bhātaro ti

idaṃ suttam āharitabbaṃ. Rājā tassā pasanno „te tayo janā kiṃ hontīti“ pucchi. „Eko me deva sāmiko, eko bhātā, eko putto“ ti. Rājā „ahan te tuṭṭho imesu tīsu ekaṃ demi, katamaṃ icchasīti“ pucchi. Sā āha: „aham deva jīvamānā ekaṃ sāmikam labhissāmi⁴ puttam pi labhissāmi' eva, mātāpitunnaṃ pana me matattā bhātā va dullabho, bhātaram me dehi devā“ 'ti. Rājā tussitvā tayo pi vissaj-jesi. Evaṃ taṃ ekikaṃ nissāya tayo janā dukkhato muttā. Taṃ kāraṇam bhikkhusaṃghe pākaṭam jātam. Ath' ekadivasaṃ bhikkhū⁵ dhammasabhāyaṃ sannipatitā „āvuso ekaṃ iṭṭhiṃ nissāya tayo janā dukkhā muttā“ ti tassā guṇakathāya nisīdiṃsu. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave esā itthī idān' eva te tayo jane dukkhā mocesi, pubbe pi mocesi yevā“ 'ti vatvā atītam āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmaḍatte rajjaṃ kārente
tayo janā aṭavimukhe kasantīti sabbam purimasadisam eva.
Tadā pana raṇṇā „tīsu janesu kaṃ icchasīti“ vutte sū āha
„tayo pi dātuṃ na sakkotha devā“ 'ti. „Āma na sakkomīti“.

¹ C^o itthī.   ² C^o nam   ³ both MSS. iṇaggā.   ⁴ C^o -ssāmeva   ⁵ both
MSS bhikkhu

„Sace tayo dātum na sakkotha bhātaram me dethā“¹ ti. „Putta-
kaṃ vā sāmikaṃ vā gaṇha, kiṃ te bhātara“² ti ca vuttā „ete
nāma deva sulabhā, bhātā pana dullabha“³ ti vatvā imāni
gātham āha:

Ucchaṅge deva me putto, pathe dhāvantiyā pati,
tañ ca desam na passāmi yato sodariyam ānaye ti. 66.

Tatha ucchaṅge deva me putto ti deva mayham putto ucchaṅge yeva.
yathā hi araṇṇam pavasiṭvā ucchange katvā sākam uccinivā tatha pakkipan-
tiyā ucchange sākam nāma sulabham hoti evam itthiyā putto pi sulabho, ucchaṅge
sākasadiso va, tena vuttaṃ: ucchaṅge deva me putto ti, pathe dhāvantiyā
; atitī maggaṃ āruya ekikāya gacchamānāya pi hi itthiyā pati nāma sulabho.
ditthadhiṃ yeva hoti, tena vuttaṃ: pathe dhāvantiyā pati, tañ ca desam
na passāmi yato sodariyam ānaye ti yasmā pana me mātāpitā n' atthi
tasmi idāni tam mātukucchisaṃkhātāni⁴ aññam desam na passāmi yato aham
samāne udare jātattā sahaudariyasamkhātāni⁵ bhātaram āneyyāmi, tasmi bhātaram
yeva me dethā⁶ ti

Rājā „saccam esā vadatīti“ tuṭṭhacitto tayo pi jane ban-
dhanāgārato anetvā adāsi. Sā tayo pi te gahetvā gatā.

Satthāpi „na bhikkhave idān' eva. pubbe p'esā ime tayo jane
dukkhā moccasi yevā“⁷ ti imāni dhammadesanāni āharitvā anusandhiṃ
gahetvā jātakaṃ samodhānesi: „Atīte cattāro etarahi cattāro va.
rājā pana aham tena samayenā“⁸ ti. Ucchaṅgajātakaṃ.

8. Sāketajātaka.

Yasmim mano nivisatīti. Idam Satthā Sāketam nissāya
Añjanavane viharanto ekam brāhmaṇam ārabha kathesi. Bha-
gavato kira bhikkhusaṃghapariyutassa Sāketam nissāya⁹ pavisanakāle
eko Sāketanagaravāsīmahallakabrāhmaṇo nagarato bali gacchanto an-
taradyāre Dasabalam disvā pādesu pativā gopphakesu gālham gahetvā
„tāta, nanu nāma puttchi jīṇṇakāle mātāpituro paṭijaggitabbā. kasmā

¹ C¹ sākham. ² C¹ udariyamkhātam, C² -udariyamkhātāni corr to -udari-
yasamkhātam. ³ So both MSS. add Añjanavanam.

ettakam kalam amhākam attānam na dassesi, mayā tāva diṭṭho si. mātarāni pana passitum ehi¹. Satthārāni gahetvā attano geham agamāsi. Satthā tattha gantvā nisīdi paññatte āsane saddhiṃ bhikkhusamghena. Brāhmaṇi pi āgantvā Satthu pādesu patitvā „tāta ettakam¹ kalam kham gato si, nanu nāma mātāpitaro mahallakā upaṭṭhātabbā“ ti paridevi. Puttadhītaro pi „etha. bhātaram vandathā“ ti vandāpeti. Ubbho tuṭṭhamānasā mahādānam adamsu. Satthā bhattakiccam niṭṭhapetvā² tesam dvinnam pi janānam Jarā-uttam kathesi. Suttapariyosāne ubbo pi anāgamiphale patiṭṭhahimsu. Satthā uṭṭhāyāsanaṃ Añjanavanam eva agamāsi. Bhikkhū dhammasabhāyam sannisinā katvā samuṭṭhāpesun³: „āvuso. brāhmaṇo ‘Tathāgata’ssa pitā Sudhodano, mātā Mahāmāyā⁴ ti jānāti, jānanto va saddhiṃ brāhmaṇiyyā Tathāgataṃ ‘amhākam putto’ ti vadati. Satthāpi adhiyāseti. kin nu kho kāraṇaṃ“ ti. Satthā tesam katham sutvā „bhikkhave ubbo pi te attano puttam eva ‘putto’ ti⁵ vadantīti“ vatvā atītam āhari:

Bhikkhave, ayaṃ brāhmaṇo atīte nīrantaram pañcajāṭisatāni mayham pitā ahosi, pañcajāṭisatāni cullapitā, pañcajāṭisatāni mahāpitā, esāpi brāhmaṇi nīrantaram eva pañcajāṭisatāni¹ mātā ahosi, pañcajāṭisatāni cullamātā, pañcajāṭisatāni mahāmātā, ev’ āham² diyaḍḍhajāṭisahassaṃ brāhmaṇassa hatthe samvaddho diyaḍḍhajāṭisahassaṃ brāhmaṇiyyā hatthe samvaddho ti tīpi jāṭisahassāni kathetvā abhisambuddho hutvā imam gātham āha:

Yasmim mano nivisati cittaṃ eāpi³ pasidati

aditṭhapubbake pose kāmam tasmim pi vissase ti. 67.

• Etha yasmim mano nivisatīti yasmim puggale ditṭhamatte yeva cittaṃ patiṭṭhāti, cittaṃ eāpi⁷ pasīdatīti yasmim ditṭhamatte cittaṃ pasīdatī modukaṃ hoti aditṭhapubbake pose ti pakāyā tasmim attabhāve aditṭhapubbe pi puggale. kāmam tasmim eāpi⁸ vissase ti anubhūtapubbasmehen⁹ eva tasmim pi puggale ekamīsenā vissase ti vissāsam āpajjati yevā¹⁰ ti attho

¹ C^k etthakam ² C^k nittha-. ³ C^k omits ti ⁴ both MSS. -satā ⁵ C^p ecāham, C^k evamāham ⁶ both MSS vāpi ⁷ C^k cittañeāpi. ⁸ C^p eāpi

Evam Satthā imam dhammadesanam āharitvā anusandhim ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā brāhmaṇo ca brāhmaṇī ca eṭe eva ahe-suṃ, putto pi aham evā“ ti. Sāketajātakaṃ.

9. Visavantajātaka.

Dhiratthu taṃ visam vantaṃ ti. Idam Satthā Jetavane viharanto dhammasenāpatiṃ ārabba kathesi. Therassa kira piṭṭhakhajjakam khādanakāle manussā saṃghassa bahum piṭṭhakhādaniyam¹ gahetvā vihāram agamaṃsu. Bhikkhusaṃghassa gahitāvasesam² bahum atirittam ahoṣi. Manussā „bhante antogāmagatānam pi gaṇhathā“ ti āhaṃsu. Tasmim khane therassa saddhivihāridaharo anto gāme hoti. Tassa koṭṭhāsam gahetvā tasmim anāgacchante „atidivā hotiti“ therassa adaṃsu. Therena tasmim paribhutte daharo agamāsi. Atha nam thero „mayam āvuso tuyham thapitakhādaniyam³ paribhuñjīmā“ ti āha. So „madhuraṃ nāma bhante kassa appiyan“ ti āha. Mahātherassa samvego udapādi. So „ito paṭṭhāya piṭṭhakhādaniyam³ na khādissāmīti“ adhiṭṭhahi. Tato paṭṭhāya kira Sāriputtattherena piṭṭhakhādaniyam³ nāma na khāditaṃpubbam⁴. Tassa piṭṭhakhādaniyam³ akhādanabbhāvo bhikkhusaṃghe pākaṇo jāto. Bhikkhū taṃ⁵ katham kathentā dhammasabbhāyam sannisidimsu. Atha Satthā „kāya nu ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchi „imāya nāmā“ ti ca vutte „bhikkhave Sāriputto ekavāram jahitakaṃ jivitaṃ pariccajanto pi na gaṇhati yevā“ ti vatvā atitāma āhari:

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente Bodhisatto pi visavejjakule⁶ nibbattitvā vejjakammena jivikaṃ kappeti. Ath' ekam janapadamanussam sappo dāsi. Tassa nātakaṃ pamādam akatvā khippam vejjam ānayimso. Vejjo āha: „kin tāva osadhena paribhāvitvā visam harāmi, datṭhasappam āvāhetvā datṭhatṭhānato ten' eva visam ākaḍḍhāpemīti“⁷ āha. „Sappam āvāhetvā visam ākaḍḍhāpehīti“⁸. So sappam āvāhetvā „tayā ayam datṭho“ ti āha. „Āma mayā“

¹ so both MSS. ² Ck -sesa ³ so both MSS. ⁴ so both MSS. instead of khaditām? ⁵ Ck nam. ⁶ Ck -vejjanakule. ⁷ C ākaḍḍhāmīti. ⁸ C datṭho

ti. „Tayā daṭṭhaṭṭhānato tvaṃ yeva mukhena viṣaṃ ākaḍḍhāhīti“. „Mayā ekavāraṃ jahitavisakaṃ puna na¹ gahitapubbaṃ, nāhaṃ mayā jahitaviṣaṃ kaḍḍhissāmīti“. So dārūni āharāpetvā aggiṃ katvā āha: „sace attano viṣaṃ nākaḍḍhasi imaṃ aggiṃ pavisā“² ti. Sappo „api aggiṃ pavisissāmi na c' attanā ekavāraṃ jahitaviṣaṃ paccāvamissāmīti“³ vatvā imaṃ gātham āha:

Dhi-r-atthu taṃ viṣaṃ vantaṃ yam ahaṃ² jīvitakāraṇā
vantaṃ paccāvamissāmi, matam me jīvitā varan ti. 68.

Tattha dhiratthū⁴ ti garahanatthe nipāto, taṃ viṣaṃ ti yam yaṃ³ jīvitakāraṇā vantaṃ viṣaṃ paccāharissāmi taṃ vantaṃ viṣaṃ dhi-r-atthu, matam me jīvitā varan ti tassa viṣassa apaccāvamanakāraṇāya aggiṃ pavisitvā maraṇan taṃ mama jīvitato varan ti attho.

Evaṃ ca pana vatvā aggiṃ pavisituṃ pāyāsi. Atha naṃ vejjo nivāretvā naṃ purisaṃ osadhehi ca mantehi ca nibbisāṃ ārogaṃ⁴ katvā sappassa silāni datvā „ito paṭṭhāya mā kañci vihetṭhehīti“⁵ vissajjesi.

Satthāpi „na bhikkhave Sāriputto ekavāraṃ jahitakaṃ jīvitam pi pariccajanto puna gaṇhīti“⁶ imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā sappo Sāriputto ahoṣi, vejjo pana aham evā“⁷ ti. Visavantaĵātakaṃ.

10. Kuddālaĵātaka.

Na taṃ jitaṃ sādhu jitaṃ ti. Idam Satthā Jetavane aharanto Cittahatthasāriputtattheraṃ ārabha kathesi. So kira Sāvatthiyaṃ eko kuladārako. Ath' ekadivaṣaṃ kasitvā āgacchanto vihāraṃ pavisitvā ekassa therassa paṭṭato siniddhaṃ madhuraṃ paṇṭabhojanaṃ labhitvā cintesi: „mayam rattimdivaṃ sahatthena nānākammāni kurumānāpi evarūpaṃ madhurāhāraṃ na labhāma, mayāpi samaṇena bhavitabban“⁸ ti so pabbajitvā māsaddhamāsaccayena ayonisomanasikaronto kilesavasiko hutvā vibbhamitvā puna bhattena

¹ C^v punata. ² C^v yambhaṃ? C^k yambhaṃ? ³ C^k yamayam ⁴ C^v arogaṃ

⁵ C^v gaṇhīti cor to gaṇhatīti

kālamanto āgantvā pabbajitvā abhidhammaṃ uggaṇhi. imināpi ca¹ upāyena chavāre² vibbhamitvā pabbajitvā tato³ sattame bhikkhubhāve sattappakaraṇiko hutvā bahu bhikkhudhammaṃ⁴ vācento vipassanaṃ vadhetvā arahattaṃ⁵ pāpuṇi. Ath⁶ assa sahāyakā bhikkhū „kin nu kho āvuso cittaṃ pubbe vīya te⁶ etarahi kilesā na vadḍhantīti⁷“ parihāsaṃ karimūsu. „āvuso abhabbo dān⁸ āhaṃ ito paṭṭhāya gihībhāvassā“⁹ ti. Evaṃ tasmiṃ arahattaṃ patte dhammasabhāyaṃ kathā udapādi: „āvuso, evarūpassa nāma arahattassa upanissaye sati āya-mā Cittahatthasāriputto chakkhattuṃ uppabbajito. aho mahādoso puthujjanabhāvo¹⁰ ti. Satthā āgantvā „kāya nu ttha bhikkhave etarahi kathāya sammisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāma“ ti vutte „bhikkhave, puthujjanacittā nāma lahukaṃ dunniggaḥaṃ āramapaṇavasena gantvā allīyati, ekavāraṃ allīnaṃ“ na sakkā hoti khippaṃ mo etuṃ. evarūpassa cittaṃ damatho sādhu, dantaṃ eva hitaṃ sukhaṃ āvati:

Dunniggahassa lahuno yatthakāmanipātino (Dhp. v. 35)
cittassa damatho sādhu, cittaṃ dantaṃ sukhāvaham.

Fassa pana dunniggahaṇatāya pubbe paṇḍitā ekam kuddālakam m-sāya tam jahitum asakkontā lobhavasena chakkhattuṃ uppabbajitvā sattame pabbajitabhāve jhānaṃ uppādetvā taṃ lobhaṃ niggaṇhiṃsū¹¹ ti vatvā atitāta āhāri:

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahmaḍatte rajjaṃ kārente Bodhisatto paṇṇikakule nibbattitvā viññūtaṃ pāpuṇi. Kuddālakapaṇḍito ti 'ssa nāmaṃ ahosi. Kuddālakena bhūmiparikammaṃ katvā sākaṃ c' eva ālābukumbhaṇḍelālū-kādīni¹² ca vāpitvā tāni pi vikkīyanto kapaṇajīvikaṃ kappeti. Taṃ hi 'ssa ekam kuddālakam tṭhapetvā aññaṃ dhaṇaṃ nāma n' atthi. So ekadivasaṃ cintesi: „kin me gharāvāsena, nikkhamitvā pabbajissāmiti“. Ath¹³ ekadivasaṃ taṃ kuddālakam paṭicchannaṭṭhāne tṭhapetvā isipabbajjaṃ pabbajitvā taṃ kuddālakam anussaritvā lobhaṃ chindituṃ asakkonto kuṇṭhakuddā-

¹ Ck va, Cv va corr. to ca

² C' chavāre?

³ Ck to, Cv to corr. to tato

⁴ C' bahu-⁵ both MSS. arahantaṃ, ⁶ Ck ne

⁷ C' vadḍhantīti

⁸ so both MSS. ⁹ both MSS. alīna

¹⁰ both MSS. alābuka-

lakam nissāya uppabbaji. Evañ dutiyañ tatiyañ pīti cha
vāre tañ¹ kuddālakam paṭicchaṇṇe thāne nikkhipitvā pabbajito
e' ev' uppabbajito ca. Sattame pana vāre cintesi: „ahañ imañ
kuṇṭakuddālakam² nissāya punappuna uppabbajito, idāni tañ
mahānadiyañ pakkhipitvā pabbajissāmi³“ nadītirañ gantvā
„sa' assa patitattṭhānañ passissāmi puna āgantvā uddharitu-
kāmatā bhaveyyā“⁴ ti tañ kuddālakam daṇḍe gahe tvā nāgabalo
thāmasampanno sīsassa uparibhāge tikkhattuñ āvijjhितvā ak-
khūni nimmitte tvā nadīmajjhe khipitvā „jitaṃ me, jitaṃ me“⁵ ti
tikkhattuñ sīhanādañ nadi⁶. Tasmiñ khaṇe Bārāṇasirājā pac-
cantañ vūpasame tvā āgato, nadiyā sīsañ nahāyitvā sabbalāma-
kārapatimaṇḍito hatthikkhandhena gaacchamāno tañ Bodhisattassa
saddañ sutvā „ayañ puriso 'jitaṃ me' ti vadati, ko nu kho
etena jito. pakkosatha nañ“⁷ ti pakkosāpetvā „bho purisa,
ahañ tāva vijjitasamgāmo⁸, idāni jayañ gahe tvā āgaacchāmi,
tayā pana ko jito“⁹ ti pucchē. Bodhisatto „mahārāja, tayā
samgāmasahassam pi samgāmasatasahassam pi jinantena¹⁰ duj-
jitaṃ eva kilesānañ ajitattā“, ahañ paṇa mama abbhantare
lōhañ niggaṇhanto kilese jinin¹¹“ ti kathento¹² yeva mahānadiñ
oloketvā āpoka-siṇārammaṇañ jhānañ nibbattetvā sampattā-
nubhāvo ākāse nisīditvā raṇṇo dhammañ desento imañ gātham
āha:

Na tañ jitañ sādhu jitañ yañ jitañ avajjīyati,

• tañ kho jitañ sādhu jitañ yañ jitañ nāvajjīyatīti. 69.

Fartha na tañ jitañ sādhu jitañ yañ jitañ avajjīyati¹ yañ
pacāmitte paṇamitvā tattham jitañ patiladdham puna jitehi¹⁰ pacāmittehi ava-
jjiyati¹¹ tañ jitañ sādhu nāma na hoti, kasmā: puna avajjiyanato¹², ajato nayo:
ntam vuccati jayo, yo pacāmittehi sādhuñ yujjhितvā idhigato jayo puna tesu

¹ Ck omits tañ. ² so both MSS. ³ Ck nadi. ⁴ Ck -me. ⁵ Ck jitantena

⁶ both MSS. ajinattā ⁷ Cc jinin corr. to jinan ⁸ Ck kathento kathento.

⁹ both MSS -jīyyatīti ¹⁰ so both MSS instead of pi tehi? ¹¹ Cc -jīyyati

¹² both MSS -jīyya-

jinantesu parajayo hoti so na sādhu na sobhano, tasmā yasmā¹ puna parājayo² va hoti, tam kho jitam sādhu jitam yam jitam nāvajīyatitī³ yam kho pana paccēmitte nimmathetvā jitam puna tehi nāvajīyatī³ yo vā ekavāram laddho jayo puna parājayo na hoti tam jitam sādhu jitam sobhanam so jayo sādhu sobhano nāma hoti, kasmā: puna nāvajīyanato⁴, tasmā tvam mahārāja sahas-sakkhattum pi satasahassakkhattum pi⁵ saṅgāmasīsam jinitvāpi tvam saṅgāmayodho nāma na hosi, kinkāranā: attano kilesānam ajitattā⁶, yo pana ekavāram pi attano abbhantare kilese jināti ayam uttamo saṅgāmasīse yodho ti ākāse nisinnako⁷ evam Buddhālīhāya rañño dhammam desesi. Uttamasāṅgāmayodhabhāvo pan' ettha

Yo sahasam sahasena saṅgāme mānuse jine (Dhp. v. 103)

ekaṇ⁸ ca jeyyam attānam sa ve saṅgāmajuttamo ti

idam suttaṃ sādham⁹.

Rañño pana dhammam suṇantass' eva tadaṅgappahānava-sena kilesā pahīnā, pabbajjāya cittam nami, rājabalassāpi tath' eva kilesā pahīyimsu¹⁰. Rājā „idāni tumhe kham gamissathā“ 'ti Bodhisattassa pucchi. „Himavantam pavisitvā isipabbajjam pabbajissāmi mahārāja“ 'ti. „Tena hi aham pi pabbajissāmīti“ Bodhisatten' eva saddhim nikkhami. Balakāyo brāhmaṇagahapatikā sabbaseniyo ti sabbo pi tasmiṃ ṭhāne sannipatito janakāyo raññā saddhim yeva nikkhami. Bārānasivāsino „amhākam kira rājā Kuddālapaṇḍitassa dhammadesanam sutvā pabbajjābhīmukho hutvā saddhim balakāyena nikkhanto, mayam idha kiṃ karissāmā“ 'ti¹¹ dvādasayojanikāya Bārānasiyā sakalanagaravāsino nikkhamimsu. Dvādasayojanikā parisā ahoṣi. Tam ādāya Bodhisatto Himavantam pāvisi. Sakkassa devarañño nisinnāsanaṃ uṇhākāram dassesi. So āvajjamāno „Kuddālapaṇḍito mahābhinnikkhamaṇam nikkhanto“ ti disvā „mahāsamāgamo bhavissati, vasaṇatṭhānam laddhum vaṭṭatitī“ Vissakamam āmantetvā „tāta, Kuddālapaṇḍito mahābhinnikkhamaṇam

¹ C^o omits yasma ² both MSS. -jiyo ³ both MSS. -jiyya- ⁴ C^o -jiyya-, C^o -jiyya- ⁵ C^o omits sata - pi. ⁶ C^o achittatā. ⁷ C^o nisinnamko corr. to nisinnako, C^o nisinnoko ⁸ C^o ekam ⁹ C^o sadham ¹⁰ C^o -hi-. ¹¹ both MSS. hi.

nikkhanto¹, vasanaṭṭhānaṃ laddhuṃ vaṭṭati, tvaṃ Himavanta-
padesaṃ gantvā samabhūmibhāge dīghato tiṃsayojanaṃ vitthā-
rato pannarasayojanaṃ assamapadaṃ māpehīti² āha. So
„sādhū devā“³ 'ti paṭissutvā gantvā tathā akāsi. Ayam ettha
saṃkhhepo, vitthāro pana Hatthipālajātake āvibhavissati. Idaṃ
ca hi taṃ ca ekaparicchedam eva. Vissakammo pi assamapade
paṇṇasālaṃ māpetvā dussadde mige ca sakunē ca amanusse ca
paṭikkamāpetvā tena tena disābhāgena ekapadikamaggaṃ nīha-
ritvā attano vasanaṭṭhānaṃ eva agamāsi. Kuddālapaṇḍito pi
taṃ parisāṃ ādāya Himavantaṃ pavisitvā sakkadattiyaṃ assa-
mapadaṃ gantvā Vissakammena māpitaṃ pabbajitaparikkhāraṃ
gahetvā paṭhamaṃ attanā³ pabbajitvā pacchā parisāṃ pabbāje-
tvā assamapadaṃ bhājetvā adāsi. Sakkattarajjāni⁴ chaddayimsu⁵.
Tiṃsayojanaṃ assamapadaṃ pūri⁶. Kuddālakapaṇḍito sesaka-
siṇesu pi parikammaṃ katvā brahmavihāre bhāvetvā parisāya
kammaṭṭhānaṃ ācikkhi. Sabbe samāpattilābhino hutvā brah-
malokaparāyaṇā ahesuṃ, ye pana tesāṃ pāricariyaṃ akāmsu te
devalokaparāyaṇā ahesuṃ.

Satthā „evaṃ bhikkhave cittaṃ nāṃ⁷ etaṃ kilesavasena allīnaṃ
dummocayaṃ hoti, uppannā lobhadhammā duppajahā evarūpe pi paṇ-
ḍite aññāṇe karontīti“ imaṃ dhammadeśanaṃ āharitvā saccāni pakāsesi.
Saccapariyosāne keci sotāpannā ahesuṃ keci sakadāgāmino keci anā-
gāmino, keci arahattaṃ pāpuṇṇisu. Satthāpi anusandhiṃ ghaṭetvā
jātakāṃ samodhānesi: „Tadā rājā Ānando ahosi. parisā Buddhaparisā,
Kuddālakapaṇḍito pana aham evā“⁸ 'ti. Kuddālaajātakāṃ. Itthi-
vaggō⁷ sattamo.

¹ C^k nikkhamanto² so both MSS.³ C^k attano⁴ C^k satarajjāni.⁵ C^k chaddha-.⁶ both MSS pūri⁷ C^k itivaggo.

S VARANAVAGGA

1. Varanajātaka.

Yo pubbe karanīyāniti. Idam Satthā Jetavane viharanto Kuṭumbiyaputtatisattheraṃ ārabha kathesi. Ekasmiṃ kira divase Sāvattihivāsino aññamaññaṃ¹ sahāyakā tiṃsamattā kulaputtā gandhapupphavattahādini² gahetvā „Satthu dhammaḍḍesaṃ suṇissāma”³ ti mahājanapadaparivutā Jetavanāṃ gantvā nāgamālaka-sālamālakādīsu⁴ thokaṃ nisīdītvā sāyanhasamaye⁵ Satthari surabhigaṇḍhavāsītāya gaudhakuṭito⁶ nikkhamitvā dhammasabhaṃ gantvā alaṃkatabuddhāne nisinne saparivārā dhammasabhaṃ gantvā Satthāraṃ gandhapupphehi pūjetvā cakkamkitatalesu phullapadumasassirikesu pādesu vanditvā ekamantaṃ nisinnā dhammaṃ suṇissu. Atha nesaṃ etad ahoṣi: „yathā yathā kho mayāṃ Bhagavatā dhammaṃ desitaṃ ājānāma pabbajeyyāma”⁷ ti te Tathāgataṃ dhammasabhato nikkhatakāle Tathāgataṃ upasāṃkamitvā vanditvā pabbajjāṃ yācissu. Tesāṃ Satthā pabbajjāṃ adāsi. Te ācariyupajjhāye ārādhētvā upasampadaṃ labhitvā pañca vassāni ācariyupajjhāyānaṃ santike vasitvā dve mātikā paṇṇaṃ katvā kappiyākappiyāṃ ātvā tisso anumodanā uggaṇhitvā cīvarāni sibbetvā rajitvā „samaṇadhammaṃ karissāma”⁸ ti ācariyupajjhāye āpucchitvā Satthāraṃ upasāṃkamitvā vanditvā ekamantaṃ nisīdītvā „mayāṃ bhante bhavesu ukkaṇṭhitā jātijarāvyādhimaraṇa-bhayabhīta, tesāṃ no saṃsāraparimocanattāya kammaṭṭhānaṃ kathetthā”⁹ ti yācissu. Satthā tesāṃ atṭhatimāya kammaṭṭhānesu sappāyaṃ vicinitvā kammaṭṭhānaṃ kathesi. Te¹⁰ Satthu santike kammaṭṭhānaṃ gahetvā Satthāraṃ vanditvā padakkhiṇaṃ katvā pariveṇaṃ gantvā ācariyupajjhāye oloketvā pattacīvaraṃ ādāya „samaṇadhammaṃ karissāma”¹¹ ti nikkhamissu. Atha nesaṃ abbhantare eko bhikkhu nāmena Kuṭumbikaputtatisatthero¹² nāma kuṣito hīnaviriyo¹³ rasagiddho. So evaṃ cintesi: „ahaṃ u’ eva araṇṇe vasitum na padhānaṃ padahitum na bhikkhācariyāya yāpetum sakkhissāmi, ko me gamanena attho. niyattissāmiti”¹⁴ so viriyaṃ ossajitvā te bhikkhū anugantvā nivatti. Te pi kho bhikkhū Kosalesu cārikaṃ caramānā¹⁵ aññataraṃ paccantaḡa-

¹ C^v -ñña.C^r gandhā-³ so both MSS⁴ C^k -kutato.⁵ C^k tesam⁶ C^k kutumbi-⁷ C^k -viriyo⁸ C^k -māno.

mañ gantvā tañ upanissāya ekasmiñ araṇṇāyatane va-saṃ upagantvā
 anto temāsāṃ ghaṭantā vāyamantā vipassanāgabbhaṃ gāhāpetvā¹ pa-
 ṭhaviṃ unnādayamānā arabhattaṃ patvā vutthavassā pavāretvā „paṭi-
 laddhaguṇaṃ Satthu ārocessānā“² 'ti tato nikkhamitvā anupubbena
 Jetavanaṃ patvā pattacīvaraṃ paṭisāmetvā ācariyupajjhāye disvā
 Tathāgataṃ daṭṭhukāmā Satthu santikaṃ gantvā vanditvā nisīdimasu.
 Satthā tehi saddhiṃ madhurapaṭisanthāraṃ akāsi. Te katapaṭisanthārā
 attanā laddhaguṇaṃ Tathāgatassa ārocesuṃ. Satthā te bhikkhū pa-
 samsi. Kuṭumbikaputtatissatthero⁴ Satthāraṃ tesāṃ guṇakathaṃ
 kathentaṃ disvā sayam pi samaṇadhammaṃ kātukāmo jāto. Te pi
 kho bhikkhū „mayāṃ bhante taṃ eva araṇṇavāsaṃ gantvā vasissāmā“
 'ti Satthāraṃ āpucchimsu. Satthā „sādhū“⁵ 'ti anujāni. Te vanditvā
 pariveṇaṃ agamaṃsu. Atha so Kuṭumbiyaputtatissatthero rattibhāga-
 samanantare accāraddhaviṇṇo hutvā ativegena samaṇadhammaṃ karonto
 majjhimayāmasamanantare ālambanaphalakaṃ nissāya ṭhitako va nid-
 dāyanto parivattitvā patito³, ūraṭṭhikaṃ bhijji. vedanā mahantā jātā.
 tesāṃ bhikkhūnaṃ taṃ paṭijaggantānaṃ gamanaṃ na sampajji. Atha
 ne upaṭṭhānavelāyaṃ⁶ āgate Satthā pucchi: „nanu tumhe bhikkhave
 'sve gamissāmā' 'ti hiyyo⁷ āpucchitā ti“. Āma bhante, api ca kho
 paṇ' amhākaṃ⁸ sakāyako Kuṭumbikaputtatissatthero akāle ativegena
 samaṇadhammaṃ karonto niddābhikkhūto parivattitvā patito, ūraṭṭhik-
 assa bhinnō⁹, taṃ nissāya amhākaṃ gamanaṃ na sampannaṃ¹⁰ ti.
 Satthā „na bhikkhave idāṃ ev' esa attano hīnaviriyyabbāvena akāle
 ativegena viriyaṃ karonto tumhākaṃ gamanantarāyaṃ karoti, pubbe
 p' esa tumhākaṃ gamanantarāyaṃ akāsi yevā“¹¹ 'ti vatvā tehi yācito
 atitāṃ āhāri:

Atīte Gandhāraratthe Takkaṣilāyaṃ Bodhisatto di-
 sāpāṃmokkho ācariyo hutvā pañcamāṇavakasatāni sippaṃ
 uggaṇhāpeti. Ath' assa te māṇavā ekadivasaṃ dāruāharapaṭ-
 thāya¹² araṇṇaṃ gantvā dārūni uddharimsu. Tesāṃ antare eko
 kusītamāṇavo mahantaṃ varaṇarukkhaṃ disvā „sukkarukkho“¹³
 eso¹⁴ ti saññāya „muluttan tāva nipajjitvā paccēhā rukkhaṃ

¹ both MSS gahā-. ² C^k kutumbi-. ³ both MSS. patitvā. ⁴ C^k upaṭṭhāve-.
⁵ C^k hiyyo, C^o bhiiyo. ⁶ C^o paṇamhākaṃ corr. to paṇa amhākaṃ. ⁷ so both
 MSS instead of -kaṃ assa bhinnam⁹ ⁸ C^k -āhāraṇa- ⁹ C^k surukkho. ¹⁰ C^k eto

abhirūhitvā dārūni pātetvā¹ ādāya gamissāmīti²“ uttarisāṭakam pattharivā nipajjitvā kākacchamāno niddam okkami. Itare māṇavakā dārukalāpe bandhitvā ādāya gacchantā tam pādena piṭṭhiyaṃ paharivā pabodhetvā agamaṃsu. Kusītamāṇavo uṭṭhāya akkhini puñjitvā puñjitvā avigataniddo va tam rukkham abhirūhitvā sākham gahetvā attano abhimukham ākaḍḍhitvā³ bhañjanto bhijjitvā uṭṭhitakoṭṭiyā attano akkhim bhindāpetvā ekena hatthena tam pidhāya ekena hatthena alladārūni bhañjitvā rukkhato oruyha dārukalāpaṃ bandhitvā ukkhipitvā vegena gantvā tehi pātītānaṃ dārūnaṃ⁴ upari pātesi. Tam divasaṃ ca janapadagāmakato ekakulam „sve brāhmaṇavācanakam karissāmā“⁵ 'ti ācariyaṃ nimantayimso. Ācariyo māṇavake āha: „tātā, sve ekaṃ gāmaṃ gantabbam, tumhe pana nirāhārā na⁶ sakkhissatha gantum, pāto va yāguṃ pacāpetvā tattha gantvā attanā laddham⁷ koṭṭhāsaṃ ca amhākaṃ pattakoṭṭhāsaṃ ca sabbam ādāya āgacchathā“⁸ 'ti. Te pāto va yāgupācanatthāya dāsiṃ uṭṭhāpetvā „khippaṃ no yāguṃ pacāhīti“ āhaṃsu. Sā⁹ dārūni gaṇhanti¹⁰ upari ṭhitāni allavaraṇadārūni gahetvā punappuna mukhavātaṃ dadamānāpi aggaṃ ujjāletuṃ¹¹ asakkonti suriyaṃ uṭṭhāpesi. Māṇavakā „atidivā jāto, idāni na sakkā gantum“ ti ācariyassa santikaṃ agamimso¹². Ācariyo „kiṃ tātā na gacchathā“¹³ 'ti. „Āma ācariya na¹⁴ gat' amhā“¹⁵ 'ti. „Kimkāraṇā“¹⁶ ti. „Asuko nāma kusītamāṇavo amhehi saddhim dārūnaṃ¹⁷ gantvā varaṇarukkhamaṃ niddāyitvā pacchā vegenāruyha akkhim bhindāpetvā allavaraṇadārūni āharitvā amhehi ānītadārūnaṃ¹⁸ upari pakkhipi, yāgupacikā tāni sukkhadārusaṇṇāya gahetvā yāva suriyass' ugga-manā ujjāletuṃ nāsakkehi, iminā no kāraṇena gamanantarāyo jāto“ ti. Ācariyo māṇavena katakammaṃ sutvā „andhabālānaṃ kammaṃ nissāya evarupā va parihāni hotīti“¹⁹ vatvā imaṃ gātham samuṭṭhāpesi:

¹ Ck pāpetva - Cv ākaḍḍhi-. ² Ck dārūnaṃ ³ Ck nā ⁴ Ck laddha

⁵ Ck omits sā ⁶ both MSS. - ti. ⁷ both MSS. ujjāletuṃ. ⁸ Ck āga-

⁹ Cv nu. ¹⁰ so both MSS instead of dārūnaṃ atthāya? ¹¹ Ck -naṃ.

Yo pubbe karaṇīyāni pacchā so kātum icchati
varaṇakatṭhabhaṇṇo va sa pacchā-m-anutappatīti. 70.

Tattha sa pacchāmanutappatīti yo koci puggalo idaṃ pubbe kattabaṃ idaṃ pacchā ti avīmaṇṣitvā pubbe karaṇīyāni paṭhamam eva kattabbakam-māni pacchā karoti ayam varaṇakatṭhabhaṇṇo amhākaṃ mānavako¹ viya so bāla-puggalo pacchā anutappati socati paridevatīti attho

Evam Bodhisatto antevāsikānaṃ imaṃ kāraṇaṃ kathetvā dānādīni puñṇāni katvā jīvitapariyosāne yathakammaṃ gato.

Satthā „na bhikkhave esa idān’ eva tumhākaṃ antarāyaṃ karoti, pubbe pi akāsi yevā“² ti vatvā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā anu-sandhiṃ ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā akkhibhedam patto māṇavo ūrubhedam patto² bhikkhu ahosi, sesamāṇavā Buddhapariśā, ācariyabrāhmaṇo pana aham evā“³ ti. Varaṇajātakaṃ.

2. Sīlavanāgajātaka.

Akataññussa poṣaṇṇā¹ ti. Idaṃ Satthā Veḷuvane viha-ranto Devadattaṃ ārabha kathesi. Dhammasabhāyaṃ bhikkhū „āvuso Devadatto akataññu Tathāgataṃ guṇe na jānātīti“ kathentā nisīdīṃsu. Satthā āgantvā „kāya nu ’ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“² ti pucchitvā „imāya nāmā“³ ti vutte „na bhikkhave idān’ eva Devadatto akataññu, pubbe pi akataññu yeva. na kadāci mayhaṃ guṇaṃ jānātīti“ vatvā tehi yācito atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahmadataṃ rajjaṃ kārente Bodhisatto Himavantapadese hatthiyoniyaṃ nibbatti. So māḷukucchito nikkhanto sabbaseto ahosi rajatapupñjasannibho, akkhīni pan’ assa maṇigūlasadisāni paññāyamānapaṇcappasādāni ahesuṃ¹, mukhaṃ rattakambalasadisāṃ, soṇḍā³ rattasuvanna-bindupatimaṇḍitarajatatadāmaṃ viya, cattāro pādā katalākhā-parikammā viya, evaṃ assa dasahi pāramīhi alaṃkato rūpag-gappatto attabhāvo ahosi. Atha naṃ viññūtaṃ pattaṃ sakala-

¹ both MSS. mānavako. ² C^v patta. ³ C^k soṇḍāya.

Himavante vāraṇā sannipatitvā upaṭṭhahantā vicarīṃsu. Evaṃ so asītisaḥassavāraṇaparivāro Himavantapadese vasamāno aparabhāge gaṇe dosaṃ disvā gaṇambhā kāyavivekassa¹ ekako va araṇṇe vasaṃ kappesi, sīlavantatāya ca paṇ' assa Sīlavanāgarājā tv-eva nāmaṃ ahosi. Ath' ēko Bārāṇasivāsiko vana-carako Himavantaṃ pavisitvā attano ājīvabhaṇḍakaṃ gavesamāno disā vavatthāpetuṃ asakkonto maggamūlho hutvā maraṇabhayaabhīto bhāḥ paggayha paridevamāno carati. Bodhisatto tassa taṃ balavaparidevitaṃ sutvā „imaṃ purisaṃ dukkhā mocessāmīti“ kārūṇena codito tassa santikaṃ agamāsi. So taṃ disvā va bhīto palāyi. Bodhisatto taṃ palāyantaṃ disvā tatth' eva atṭhāsi. So puriso Bodhisattaṃ tṭhitaṃ disvā atṭhāsi. Bodhisatto puna agamāsi. So puna palāyitvā tassa tṭhitaḥāle tathvā cintesi: „ayaṃ vāraṇo mama palāyanakāle tṭṭhati tṭhitaḥāle āgacchati, nāyaṃ mayhaṃ anattakāmo, imambhā pana dukkhā mocetukāmo va bhavissatīti“ sūro hutvā atṭhāsi. Bodhisatto taṃ upasaṃkamitvā „kasmā bho tvam purisa paridevamāno vicarasīti“ pucchi. „Sāmi disā vavatthāpetuṃ asakkonto maggamūlho hutvā maraṇabhayena“ ti. Atha naṃ Bodhisatto attano vasaṇatṭhānaṃ netvā katipāhaṃ phalāphalehi santappetvā „bho purisa, mā bhāyi, ahaṃ taṃ manus-sapathaṃ nessāmīti“ attano piṭṭhe nisīdāpetvā manussapathaṃ pāyāsi. Atha kho so mittadūbhī puriso „sace koci pucchissati ācikkhitabbhaṃ bhavissatīti“ Bodhisattassa piṭṭhe nisinno yeva rukkkhanimittaṃ pabbatanimittaṃ upadhārento va gacchati. Atha taṃ² Bodhisatto araṇṇā niharitvā Bārāṇasigāmimahāmagge tṭhapetvā „bho purisa, iminā maggena gaccha, mayhaṃ pana vasaṇatṭhānaṃ pucchito pi apucchito pi mā kassaci ācikkhīti“ taṃ³ uyyojetvā attano vasaṇatṭhānaṃ yeva agamāsi. Atha so puriso Bārāṇasiṃ gantvā anuvicaranto dantakārāvithiṃ⁴ patvā dantakāre dantavikatiyo kurumāne disvā „kim⁵ pana bho

¹ So both MSS.   ² C¹ naṃ   ³ C² naṃ.   ⁴ C¹ -kārāṇ-   ⁵ C² kim

jīvadantam pi labhivā gaṇheyyāthā¹“ ‘ti. „Bho kiñ vadesi, jīvadanto nāma matahatthidantato mahagghataran“ ti. „Tena hi ahañ vo jīvadantañ āharissāmīti“ pātheyyañ gahetvā kharakakacañ ādāya Bodhisattassa vasanaṭṭhānañ agamāsi. Bodhisatto tañ disvā „kimatthañ āgato sīti“ pucchi. „Ahañ sāmī duggato kapaṇo jīvitum asakkonto tumhe dantakhaṇḍaṃ yācitvā sace dassatha tañ ādāya gantvā vikkīṇitvā tena mūlena jīvissāmīti āgato“ ti. „Hotu bho, dantañ te dassāmi, sace dantakappanattāya kakacakhaṇḍaṃ attāhīti“. „Kakacañ gahetvā āgato ‘mhi sāmī²“. „Tena hi dante kakacena kantitvā ādāya gacchā“ ‘ti Bodhisatto pāde sammiñjetvā gonisinnakañ nisīdi. So tassa dve pi aggadante chindi. Bodhisatto te dante soṇḍāya „bho purisa, nāhañ ‘ete dantā mayhañ appiyā amanāpā’ ti dammi, ime hi pana me saḥassaguṇena sataḥassaguṇena sabbadhammapaṭivedhanasamatthā sabbaññūtañāṇadantā³ va piyatarā, tassa⁴ me idaṃ dantadānañ⁵ sabbaññūtañāṇaṃ paṭi-vijjhanattāya hotū“ ‘ti sabbaññūtañāṇassa āvapanam katvā dantayugalaṃ adāsi. So tañ ādāya gantvā vikkīṇitvā tasmiñ mūle khīṇe puna Bodhisattassa santikañ gantvā „sāmī tumhākañ dante vikkīṇitvā laddhamūlaṃ mayhañ iṇasodhanamattam eva jātāñ, avasesadante dethā“ ‘ti āha. Bodhisatto „sādhū“ ‘ti paṭisunītvā purimanayen’ eva kappāpetvā avasesadante adāsi. So te pi vikkīṇitvā puna āgantvā „sāmī jīvitum na sakkomi, mūladāthā me dehīti“ āha. Bodhisatto „sādhū“ ‘ti vatvā purimanayen’ eva nisīdi. So pāpapuriso Mahāsattassa rajatadāmasadisāñ soṇḍaṃ maddamāno Kelāsakūṭa-sadisāñ kumbhañ abhīrūhitvā ubho dantakoṭṭiyo pañhiyā paharanto maṃsañ viyūhitvā kumbhañ āruhya kharakakacena mūladāthā kappetvā pakkāmi. Bodhisattassa dassanūpacārañ vijahante yeva pañ’ assa tasmiñ⁶ pāpapurise catunahutādhikāni dveyojanasatasahassāni bahala-

¹ both MSS. -yyathā. ² so both MSS. ³ both MSS. -ñāna-. ⁴ so both MSS. instead of tasmā? ⁵ both MSS. -dāna. ⁶ so both MSS. instead of pana etasmiñ?

ghanapaṭṭhavi Sineru-Yugandharādayo mahābhāro duggandhe¹ jegucchāni gūthamuttādīni ca dhāretuṃ samatthāpi tassa guṇarāsiṃ dhāretuṃ asakkontī viya bhijjitvā vivaram adāsi. Tāvad eva avīcimahānirayato jālā nikkhamitvā taṃ mittadūbhipurisaṃ kusalantakena kambalena pārupantī viya parikkhipitvā gaṇhi. Evaṃ tassa pāpapuggalassa paṭhavipaviṭṭhakāle tasmiṃ vana-saṇḍe adhiyatthā rukkhadevatā „akataññūmittadūbhipuggalo cakkavattirajjaṃ datvāpi tosetuṃ na sakkā“ ti vanaṃ unnādetvā dhammaṃ desayamānā imaṃ gātham āha:

Akataññussa posassa niccaṃ vivaradassino
sabbhaṃ ce paṭhaviṃ dajjā n' eva naṃ abhirādhaye ti. 71.

Tattha akataññussā 'ti attano katagunaṃ ajānantassa, posassā 'ti purissassa, vivaradassino ti chiddam eva okāsaṃ eva oloketassa, sabbhaṃ ce paṭhaviṃ dajjā ti sace pi tādisassa puggalassa sakalaṃ cakkavattirajjaṃ imaṃ vā pana mahāpaṭhaviṃ paivattetvā paṭhavojjaṃ dadeyya, neva naṃ abhirādhaye ti evaṃ karonto pi evarūpaṃ katagunavidधानसानाṃ koci paritosetuṃ vā pasādetuṃ² vā na sakkuneyyā 'ti attho.

Evaṃ sā devatā taṃ vanaṃ unnādetvā dhammaṃ desesi.
Bodhisatto yāvatāyukaṃ thatvā yathākammaṃ agamāsi.

Satthā „na bhikkhave Devadatto idān' eva akataññū, pubbe pi akataññū yevā“ 'ti imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātaṃ samodhānesi: „Tadā mittadūbhipuggalo Devadatto ahoṣi, rukkhadevatā Sāriputto, Sīlavanāgarājā pana aham evā“ ti. Sīlavanāgajātakaṃ.

3. Saccaṃkirajātaka.

Saccaṃ kirevaṃ āhamsū 'ti. Idam Satthā Veluvane viharanto vadhāya parisakkanam ārabha kathesi. Bhikkhusaṃghasmiṃ hi³ dhammasabbhāyaṃ nisīditvā „āvuso Devadatto Satthu guṇaṃ na jānāti, vadhāya yeva parisakkatit'“ Devadattassa agunaṃ kathente Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya

¹ so both MSS. instead of mahābhāre du gandha? ² C^k papāsādetuṃ, C^v papāsādetuṃ. ³ C^k omits hi.

sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ ’ti vutte „na bhikkhave idān’ eva Devadatto mayhaṃ vadhāya parisakkati, pubbe pi parisakki yevā“ ’ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahmaddatto rajjāṃ kāresi. Tassa Duṭṭhakumāro nāma putto ahosi kakkhaḷo pharusso pahaṭṭāsīvisopamo, anakkosītvā vā apaharītvā vā kenaci saddhiṃ na katheti, so antojanassa ca bahījanassa ca akkhiṃhi patitarajjāṃ viya khādītum āgatapisāco viya ca amanāpo ahosi ubbejanīyo¹. So ekadivasam nadīkilaṃ kīṭukāmō mahantena parivārena nadītiraṃ agamāsi. Tasmiṃ khaṇe mahāmegho uṭṭhahi. Disā andhakārā jātā. So dāsapessajanaṃ āha: „ettha bhaṇe, maṃ gahetvā nadīmajjhaṃ netvā nahāpetvā ānethā“ ’ti. Te² taṃ tattha netvā „kin no rājā karissati, imaṃ pāpapurisaṃ etth’ eva māremā“ ’ti mantayitvā „ettha gaccha kālakannhīti“ udaye naṃ opilāpetvā paccuttarītvā tīre atṭhaṃsu. „Khaṃ kumāro’ ti ca vutte na mayam kumāraṃ passāma, meggaṃ uṭṭhitam disvā udaye nimujjitvā purato āgato bhavissatīti“ amaccā rañño santikaṃ agamaṃsu. Rājā „khaṃ me putto“ ti pucchi. „Na jānāma deva, meggaṃ uṭṭhito³, purato āgato bhavissatīti saññāya āgat’ amhā“ ’ti. Rājā dvāraṃ vivarāpetvā nadītiraṃ gantvā „vicinathā“ ’ti tattha tattha vicināpesi. Koci kumāraṃ nāddasa. So pi kho meghandhakāre deve vassante nadiyā vuyhamāno ekaṃ dārukkhandhaṃ disvā tattha nisīditvā maraṇabhayaatajjito paridevamāno gacchatī. Tasmiṃ pana kāle Bārāṇasi-vāsī⁴ eko seṭṭhi nadītīre cattālisa-koṭṭidhanaṃ nidahitvā dhanatanhāya dhanapitṭhe sappo hutvā nibbatti. Aparo tasmiṃ yeva padese tiṃsakotiyo nidahitvā dhanatanhāya tatth’ eva unduro hutvā nibbatti. Tesam vasa-
natṭhānaṃ udakaṃ pāvisi. Te udakassa pavitṭhamaggen’ eva nikkhamitvā sotaṃ chindantā gantvā naṃ rājakumārena abhini-

¹ C^k -niyo. ² C^k ne. ³ both MSS. uṭṭhite ⁴ both MSS. -vāsī.

sinnam rukkhakkhandham patvā eko ekaṃ koṭṭim itaro itaram āruyha khandhapitṭhe va nipajjimsu. Tassā yeva kho pana nadiyā tīre eko simbalirukkho atthi, tatth' eko suvapotako vasatī. So pi rukkho udakena dhotamūlo nadipitṭhe pati. Suvapotako deve vassante uppativā gantum asakkonto gantvā tass' eva khandhassa ekapasse nilīyi. Evaṃ te cattāro janā ekato vuyhamānā gacchantī. Bodhisatto pi kho tasmiṃ kālē Kāsiraṭṭhe udicca brāhmaṇakule nibbattivā vuddhipatto isipabbajjam pabbajivā ekasmiṃ nadinivattane paṇṇasālam māpetvā vasatī. So aḍḍharattasamaye caṃkamamāno tassa rājakumārassa balavaparidevanasaddam sutvā cintesi: „mādisse nāma mettānuddayasampanne tāpase passante etassa purisassa maraṇam ayuttam, udakato uddharitvā tassa jīvita-dānam dassāmiti“ so tam „mā bhāyi, mā bhāyīti“ assāsetvā udakasotam chindanto gantvā tam dārukhandham ekāya koṭiyā gahetvā ākaḍḍhanto nāgabalo thāmasampanno ekavegena tīram patvā kumāram ukkhipivā tīre patitṭhāpesi. Te pi sappādayo disvā ukkhipivā assumapadam netvā aggim jāletvā „te dubbalatarā“¹ ti paṭhamam sappādīnam sarīram sedetvā pacchā rājakumārassa sarīram sedetvā tam pi ārogaṃ² katvā āhāram dento pi paṭhamam sappādīnam yeva datvā pacchā tassa phalāphalāni upanāmesi. Rājakumāro „ayam kūṭatāpaso mam rājakumāram agānetvā“³ tiracchānagatānam sammānam karotīti“ Bodhisatte āghātam bandhi. Tato katipāhaccayena sabbesu pi tesu thāmalappattesu nadiyā oghe pacchinne sappo tāpasaṃ vanditvā āha: „bhante tumhehi mayham mahā upakāro kato, na kho paṇāham daḍḍido, asukatṭhāne me cattālisa hiraṇṇa-koṭiyo nidahitā, tumhākam dhanena kicce satī sabbam etam dhanam tumhākam dātum sakkomi, tam ṭhānam āgantvā ‘dighā’⁴ ‘ti pakkoseyyāthā“ ‘ti vatvā pakkāmi. Unduro tath' eva tāpasam nimantetvā „asukatṭhāne ṭhatvā ‘undurā’ ‘ti pakkosey-

¹ C^v -narā   ² C^v arogaṃ.   ³ both MSS. agānetvā.

yāthā“ ’ti vatvā pakkāmi. Suvo pana tāpasam vanditvā „bhante mayham dhanam n’ atthi, rattasālīhi pana vo atthe sati asukan nāma mayham vasanatthānam, tattha gantvā ‘suvā’ ’ti pakkosseyyātha, aham nātakānam ārocetvā anekasakaṭapūramatte¹ rattasālīyo āharāpetvā² dātum sakkomīti“ vatvā pakkāmi. Itaro pana mittadūbhidhammesu dhammatāya kiñci avatvā eva „tam attano santikam āgataṃ māressāmīti“ cintetvā „bhante mayi rajje patitthite āgaccheyyātha, aham vo catuhi³ paccayehi upatthahissāmīti“ vatvā pakkāmi. So gantvā na cirass’ eva rajje patitthāsi. Bodhisatto „vīmaṃsissāmi tāva te“ ti paṭhamam sappassa santikam gantvā avidūre thatvā „dīghā“ ’ti pakkosi. So ekavacanen’ eva nikkhamitvā Bodhisattam vanditvā „bhante imasmim thāne cattālīsa hiraṇṇakoṭiyo, tā sabbāpi nīharitvā gaṇhathā“ ’ti āha. Bodhisatto „evam atthu, uppanne kicce jānissāmīti“ tam nivattetvā undurassa santikam gantvā saddam akāsi. So pi tath’ eva paṭipajji. Bodhisatto tam pi nivattetvā suvassa santikam gantvā „suvā“ ’ti pakkosi. So pi ekavacanen’ eva rukkhaggato otaritvā Bodhisattam vanditvā „kiṃ bhante mayham nātakānam vatvā Himavantapadesato tumhākam sayañjātasālīhi⁴ āharāpemīti“ pucchi. Bodhisatto „atthe sati jānissāmīti“ tam pi nivattetvā „idāni rājānam pari-gaṇhissāmīti“ gantvā rājuyyāne vasitvā punadvase ākappasam-pattiṃ katvā bhikkhācāravattena nagaram pāvisi. Tasmim khane so mittadūbhirājā alamkatalatthikkhandhavaragato maharajena parivārena nagaram padakkhiṇam karoti. So Bodhisattam dūrato va disvā „ayam so kūtātāpaso mama santike bhutvā bhutvā vasitukāmo āgato, yāva⁵ parisamajjhe attano mayham katagunam na-ppakāseti tāvad ev’ assa sisam chindāpessāmīti“ purise olokesi, „kiṃ karoma devā“ ’ti ca vutte „esa kūtātāpaso maṃ kiñci yācitukāmo āgacchatī maññe, etassa kālakappaṇikatāpasassa maṃ passitum adatvā va etaṃ gahetvā

¹ C^v -mante   ² C^k āharā-   ³ so both MSS.   ⁴ both MSS -sālī.

pacchā bāhaṃ bandhitvā catukke catukke paharantā¹ nagarā nik-
khāmetvā āghātane sīsam assa chinditvā sarīraṃ sūle² uttāsethā“
'ti āha. Te „sādhū“ 'ti sampañcchitvā gantvā niraparādhaṃ
Mahāsattaṃ bandhitvā catukke catukke paharantā āghātanaṃ
netuṃ ārabhiṃsu. Bodhisatto pahaṭapahaṭaṭṭhāne „amma tātā“
'ti akanditvā nibbikāro imaṃ gātham āha:

Saccaṃ kir' evaṃ āhaṃsu narā ekacciya idha:

kaṭṭhavipalāvitaṃ seyyo na tv-ev' ekacciyo naro ti. 72.

Tattha saccaṃ kirevaṃ āhaṃsū 'ti avitatham eva kira evaṃ vadanti,
narā ekacciya idhā 'ti idh' ekacce paṇḍitapurisā, kaṭṭhaṃ nipalāvitaṃ³
seyyo ti nadiyā vuyhamānaṃ sukkhadāruṃ nipalāvitaṃ uttāretvā thale ṭhapitaṃ
seyyo sundaratarāṃ etaṃ ti vadamānā te purisā saccaṃ kira vadanti, kiṃkāraṇā:
taṃ⁴ hi yāgubhattādīnaṃ pacanattāyā sītātūrānaṃ viśīvanattāyā aññesaṃ pi
ca parissayānaṃ hāranattāyā upakāraṃ hoti, na tvevekkacciyo naro ti
ekacco pana mittadūbbhi⁵ akataññū pāpapuriso oghena vuyhamāno hatthe gaheṭvā
uttārito⁶ n' att' eva varaṃ, tathā hi abhiṃ imaṃ pāpapurisaṃ uttāretvā imaṃ
attano dukkhaṃ āharin ti.

Evaṃ pahaṭapahaṭaṭṭhāne imaṃ gātham āha. Taṃ sutvā
ye tattha paṇḍitapurisā te⁷ āhaṃsu: „kiṃ pana bho pabbajita
tayā amhākaṃ rañño atthi, koci⁸ guṇo kato“ ti. Bodhisatto
taṃ pavattiṃ ārocetvā „evaṃ imaṃ mahoghato uttārento aham
eva attano dukkhaṃ akāsiṃ, 'na vata me porāṇakapaṇḍitānaṃ
vacanaṃ katan' ti anussaritvā evaṃ vadāmīti“ āha. Taṃ sutvā
khattiyabrāhmaṇādayo nagaravāsino „sv-āyaṃ mittadūbbhi⁹ rājā
evaṃ guṇasampanassa attano jīvitadāyakaṃ guṇamattaṃ pi
na jānāti, taṃ nissāya kuto amhākaṃ vadḍhi“, gaṇhatha naṃ“
ti kupitā samantato uttāhitvā ususattipāsāṇamuggarādippahārehi⁹
hatthikkhandhagatam eva naṃ ghāteṭvā pāde gaheṭvā kaḍḍhitvā
parikhāpitthe chaḍḍetvā Bodhisattaṃ abhisīncitvā rajje patiṭ-
ṭhāpesuṃ. So dhammena rajjaṃ karento puna ekadivasaṃ

¹ C^k paharantānaṃti² ² C^k sūlaṃ. ³ so both MSS. ⁴ C^k uttarito. ⁵ C^k ne.

⁶ both MSS. keci. ⁷ C^k -bhi. ⁸ both MSS. vaddhiṃ. ⁹ both MSS. -pāsāna-.

sappādayo parigaṇhitukāmo mahantena parivārena sappassa vasanatthānaṃ gantvā „dighā“ 'ti pakkosi. Sappo āgantvā vanditvā „idan te sāmi dhanāṃ, gaṇhā“ 'ti āha. Rājā cattālīsa-hirañṇakoṭidhanāṃ amacce paṭicchāpetvā¹ undurassa santikaṃ gantvā „undurā“ 'ti pakkosi. So pi āgantvā vanditvā tiṃsa-koṭidhanāṃ niyyādesi. Rājā tam pi amacce paṭicchāpetvā suvassa vasanatthānaṃ gantvā „suvā“ 'ti pakkosi. So pi āgantvā pāde vanditvā „kiṃ sāmi sāliṃ āharāmīti“ āha. Rājā „sālihi atthe sati āharissasi, ehi gacchāma“ 'ti sattatiyā hirañṇakoṭiṃ saddhiṃ te tayo pi jane gāhāpetvā nagaraṃ gantvā pāsādavare mahātalaṃ āruya dhanāṃ saṃgopāpetvā sappassa vasanatthāya suvaṇṇanālīṃ undurassa phalikaguhaṃ suvassa suvaṇṇapañjaraṃ kārāpetvā sappassa ca suvassa ca bhojanatthāya devasikaṃ kañcanatattake madhulāje undurassa gandhasālitaṇḍule dāpesi², dānādini ca puñṇāni karoti. Evan te cattāro pi janā yāvajīvaṃ samaggā sammodamānā viharitvā jīvitakkhaye yathākammaṃ agamaṃsu.

Satthā „na bhikkhave Devadatto idān' eva mayhaṃ vadhāya parisakkati, pubbe pi parisakkati yevā“ 'ti vatvā imaṃ dhammaḍḍesaṃ āharitvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā Duṭṭharājā Devadatto ahosi, sappo Sāriputto, unduro Moggallāno, suvo Ānando, pacchā rajjaṃ patto dhammarājā pana aham evā“ 'ti. Saccaṃ kira-jātakaṃ.

4. Rukkhadhammajātaka.

Sādhū sambahulā nātīti. Idam Satthā Jetavane viharanto udakakalahe attano nātakaṇaṃ mahāvīnaṃ paccupaṭṭhitam nātvā ākāsena gantvā Rohiṇiyā nadiyā upari pallamaṃkena nisīditvā nīlaraṃsiṃ viśajjetvā nātakaṃ saṃvejetvā ākāśaṃ oruya naditīre nisinnam taṃ kalalaṃ ārabba kathesi. Ayam ettha saṃkhepo, vitthāro pana Kuṇḍalajātake āvibhavissati. Tadā pana Satthā nātakaṃ āmantetvā

¹ C^k paṭicchādetvā. ² C^k dāpesi.

„mahārāja tumhe nātakā nātakehi nāma samaggehi sanmodamānehi bhavitum vaṭṭatīti“ „nātakānaṃ hi sāmaggīyā sati paccāmittā¹ okāsaṃ na labhanti, tiṭṭhantu tāva manussabhūtā, acetanānaṃ rukkhānaṃ pi samaggiṃ laddhum vaṭṭatīti²“ „atitasmīṃ hi Himavantapadese mahāvāto sālavanaṃ pahari, tassa pana sālavanassa aññamaññaṃ rukkhagacchagumbalatāhi sambaddhattā ekarukkham pi pātetum asakkonto matthakamatthaken³ eva agamāsi. ekam pana aṅgaṇe ṭhitam sākāviṭṭapasampannam pi mahārukkham aññehi rukkhehi asambaddhattā ummūletvā bhūmiyaṃ pātesi, iminā kāraṇena tumhehi pi samaggehi sammodamānehi vasitum vaṭṭatīti⁴“ vatvā tehi⁵ yācito atītaṃ āhari :

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente paṭhamam uppanno¹ Vessavaṇo mahārājā cavi. Sakko aññaṃ Vessavaṇam ṭhapesi. Etasmīṃ Vessavaṇe parivatte pacchānibhatta-Vessavaṇo rukkhagacchagumbalatānaṃ „attano attano ruccanaṭṭhāne vimānaṃ gaṇhantū“² ti sāsanaṃ pesesi. Tadā Bodhisatto Himavantapadese ekasmīṃ sālavane rukkhadevatā hutvā nibbatti. So nātake āha: „tumhe vimānāni gaṇhantā aṅgaṇe ṭhitarukkhesu mā gaṇhittha, imasmīṃ pana sālavane mayā gahitavimānaṃ parivāretvā va gaṇhathā“³ ti. Tattha Bodhisattassa vacanakarā paṇḍitadevatā Bodhisattassa vimānaṃ parivāretvā va vimānāni gaṇhiṃsu, apaṇḍitā pana „kiṃ amhākaṃ araṇṇe vimānehi, mayaṃ manussapathe gāmanigamarāja-dhānidvāresu vimānāni gaṇhissāma, gāmadayo hi upanissāya vasamānā devatā lābhaggayasaggappattā hontīti“⁴ manussapathe aṅgaṇaṭṭhāne nibbattamahārukkhesu vimānāni gaṇhiṃsu. Ath⁵ ekasmīṃ divase mahatī vātavutthi⁶ uppajjitvā tassa⁷ atitaddhatāya⁸ dalhamulā vanajeṭṭharukkhaṃ sambhaggasākāviṭṭapā samulā nipatiṃsu. Tan⁹ pana aññamaññaṃ sambandhanena¹⁰ ṭhitasālavanam patvā ito¹¹ ca paharanto ekarukkham pi pātetum nāsakkhi. Bhaggaṃ vimānā devatā nippatīsarapaṇā dārake hatthesu gahetvā Himavantaṃ gantvā attano pavattim sālavane

¹ Ck -mittānaṃ, C² -mittāna. ² C² vaddhatīti. ³ Ck nehi. ⁴ Ck adds va.

⁵ Ck -vutthim. ⁶ so both MSS. instead of uppajji, vatassa? ⁷ so both MSS. instead of atittha-? ⁸ both MSS. sambaddha-

devatānaṃ kathayīmsu. Tā tāsāṃ evaṃ āgatabhāvaṃ Bodhisattassa ārocesuṃ. Bodhisatto „paṇḍitānaṃ vacanaṃ agahetvā nippaccayaṭṭhānaṃ gatā nāma evarupā va¹ hontīti“ vatvā dhammaṃ desento imaṃ gātham āha:

Sādhu sambahulā nātī api rukkhā araṇṇajā,
vāto vahati ekatṭhaṃ brahantam pi vanaspatin ti. 73.

Tattha sambahulā nātīti cattāro upādāya tatuttariṃ satasahassam pi sambahulā nāma, evaṃ sambahulā aṇṇamaṇṇaṃ nissāya vasantā nātakā sādhu sobhanā pasatthā parehi appadhamāsiyā ti attho, api rukkhā araṇṇajā ti titṭhantu manussabhūtā araṇṇe jātarukkhāpi sambahulā aṇṇamaṇṇūpatthambhena thitā sādhu yeva, rukkhānaṃ pi hi sapaccayabhāvo va laddhuṃ vattati, vāto vahati ekatṭhan ti puratthimādibhedo vāto vāyanto āṇanaṭṭhāne thitaṃ ekatṭhaṃ ekakam eva thitaṃ, brahantam pi vanaspatin ti sakkhāvītapasampannaṃ mahārakkham pi vahati, ummūletvā pāteṭīti attho.

Bodhisatto imaṃ kāraṇaṃ kathetvā āyukkhaye yathākammaṃ gato.

Satthāpi „evaṃ mahārāja² nātakānaṃ tāva sāmaggi³ yeva laddhuṃ vattatīti, samaggā sammodamānā piyavāsam eva vasathā“⁴ ti. Satthā imaṃ dhammedesanaṃ āharitvā jātakam samodhānesi: „Tadā devatā Buddhaparisā ahesuṃ, paṇḍitadevatā pana aham evā“⁴ ti. Rukkhadhammajātakaṃ.

5. Macchajātaka.

Abhittthanaya Pajjunnā¹ ti. Imaṃ Satthā Jetavane viharanto attanā vassāpitavassam ārabha kathesi. Ekasmiṃ kira samaye Kosalaratṭhe devo na vassi. sassāni piḷāyanti, tesu tesu thānesu talākapokkharaniṣarā² sussaṃti. Jetavanadvārakoṭṭhakasamīpe³ Jetavanapokkharaniyāpi udakam chijji, kalalagāhanam pavisitvā nipanne macchakacchape kākakulalāḍḍayo kaṇayaggasadisehi tuṇḍehi koṭṭetvā nīharitvā nīharitvā vipphandamāne khādanti. Satthā macchakacchapānaṃ taṃ vyasanam disvā mahākaruṇāya ussāhitahadāyo „ajja mayā

¹ (k ca. ² (v -ja, (k -jata. ³ so both MSS. ⁴ both MSS.- koddhaka-

devaṃ vassāpetuṃ vaṭṭatīti¹ pabhātāya rattiyaṃ sarīrapaṭijjaggaṇaṃ katvā bhikkhācāraṇaṃ² sallakkhetvā mahābhikkhusaṃghaparivuto Buddha-līhāya Sāvattthiṃ piṇḍāya pavisitvā pacchābhattaṃ piṇḍapātaṃ³ paṭik-kanto Sāvattthito vihāraṃ gacchanto Jetavanapokkharaniyā⁴ sopāne ṭhatvā Ānandattheraṃ āmantesi: „Ananda, udakasāṭikāṃ āhara, Jetavanapokkharaniyaṃ nahāyissāmi⁵“. „Nanu bhante Jetavanapokkharaniyaṃ udakaṃ chinnaṃ, kalalamattam eva avasiṭṭhaṃ“ ti. „Ananda, Buddhābalaṃ nāma mahantaṃ, āhara tvaṃ udakasāṭikaṃ“ ti. Thero āharitvā adāsi. Satthā eken⁶ antena udakasāṭiṃ nivāsetvā eken⁷ antena sarīraṃ pārupitvā „Jetavanapokkharaniyaṃ nahāyissāmi⁸“ sopāne aṭṭhāsi. Taṃ khaṇaṃ nēva Sakkassa paṇḍukambalasilāsaṇaṃ uṇhā-kāraṃ dassesi. So „kin nu kho“ ti āvajjanto taṃ kāraṇaṃ nātva vassavalāhakaḍevarājānaṃ pakkosāpetvā „tāta, Satthā ‘Jetavanapokkharaniyaṃ nahāyissāmi⁹’ dhurasopāne ṭhito. khippaṃ sakala-Kosalaratṭhaṃ ekam oghaṃ katvā vassāpehi¹⁰“. So „sādhū“ ti sampatiṇṇhitvā ekam valākakaṃ nivāsetvā ekam pārupitvā meghagītaṃ⁶ gāyanto pācīnaloka-dhātumukho pakkhandi, pācīnadisābhāge khalamaṇḍalamattaṃ ekam meghapaṭalaṃ utthāya satapaṭalasahassapaṭalaṃ hutvā abhiṭṭhanantaṃ vijjūtā nicchārentaṃ adhomukhaṃ ṭhapitadakakumbhākāreṇa vassamānaṃ sakalaṃ Kosalaratṭhaṃ mahoghena viya ajjhottari. Devo acchinnadhāraṃ vassanto muhuttaṃ⁷ eva Jetavanapokkharaniṃ pūresi, dhurasopānaṃ āhacca udakaṃ aṭṭhāsi. Satthā pokkharaniyaṃ nahāyitvā rattadupaṭṭaṃ nivāsetvā kāyabandhanaṃ bandhitvā Sugatama-hācīvaraṃ ekasagataṃ katvā bhikkhusaṃghaparivuto gantvā gandha-kuṭipariveṇe paṇṇattavarabuddhāsaṇe nisīditvā bhikkhusaṃghena vatte dassite utthāya maṇi-opānaphalake ṭhatvā bhikkhusaṃghassa ovādaṃ datvā uyyojetvā surabhigandhakūṭiṃ pavisitvā dakkhiṇena passena sīhaseyyaṃ kappetvā sāyaṇhasamaṇe⁷ dhammasabhāyaṃ sannipatitānaṃ bhikkhūnaṃ „passathāyuso⁸“ Dasabalassa khantimettānuddayaasaṇ-pattim vividhasassesu milāyantesu nānājalāsayesu sūssantesu⁹ macchakacchapesu mahādukkhaṃ pāpuṇantesu kāruṇāṃ paṭicca ‘mahājanaṃ dukkhā mocessāmi¹⁰’ udakasāṭikāṃ nivāsetvā Jetavanapokkharaniyā dhurasopāne ṭhatvā muhuttēna sakala-Kosalaratṭhaṃ mahoghena opilāpento viya devaṃ vassāpetvā mahājanaṃ kāyikacetasikadukkhato mo-

¹ C^k vaṭṭatī, C^p vaddhatīti. ² C^k -raṇiṇaṃ. ³ C^k -pāta. ⁴ C^p -vanaṃ.

⁵ both MSS. -mi. ⁶ C^p -hitaṃ. ⁷ C^k sāyaṇha- ⁸ C^k passasāvuso. ⁹ C^k omits nānā . . . tesu.

cetvā vihāraṃ pavīṭṭho“ ti kathāya vattamānāya gandhakuṭito nikkhamitvā dhammasabhaṃ āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti rutte „na bhikkhave Tathāgato idān' eva mahājane kilamante devaṃ vassāpesi¹, pubbe tiracchānayaniyaṃ nibbattitvā maccharājakāle pi vassāpesi¹ yevā“ 'ti vatvā atītaṃ āhāri:

Atīte imasmiṃ yeva Kosalaratṭhe imissā ca Sāvattthiyā imasmiṃ yeva Jetavanapokkharaniyatṭhāne ekā valligahanaṃ parikkhittā kandarā ahoṣi. Bodhisatto macchayoniyaṃ nibbattitvā macchaganaṃ parivuto tattha paṭivasati. Yathā pana idāni evaṃ evaṃ² tadāpi tasmiṃ ratṭhe devo na vassi. Manussānaṃ sassāni milāyimsu, vāpiādisu udakaṃ chijji, macchakacchapā kalalagahanaṃ pavisimsu. Imissāpi kandarāya macchā kalalagahanaṃ pavisitvā tasmiṃ tasmiṃ tṭhāne niliyimsu, kākādayo tuṇḍena kottetvā³ nīharitvā khādimsu. Bodhisatto nātisaṃghassa taṃ vyasanaṃ disvā „imaṃ hi etesaṃ dukkhaṃ tṭhapetvā maṃ aṅño mocetuṃ samattho nāma n' atthi, sacca-kiriyaṃ katvā devaṃ vassāpetvā nātake maraṇadukkhā mocessaṃ⁴“ kālavaṇṇaṃ² kaddamaṃ dvidhā viyūhitvā nikkhamitvā añjanarukkhasārāghaṭikavaṇṇamahāmaccho sudhotalohitaṃ kamaniṣadisāni akkhini ummīletvā ākāsaṃ ulloketvā Pajjunnadeva-marājassa saddaṃ datvā „bho Pajjunna, ahaṃ nātake nissāya dukkhito, tvam⁴ mayi sīlavante kilamante kasmā devaṃ na vassāpesi, mayā samānajātikānaṃ khādanaṭṭhāne nibbattitvā taṇḍulapamāṇaṃ⁵ pi macchaṃ ādiṃ katvā⁶ khāditapubbo nāma n' atthi, aṅño pi me pāṇo jīvitaṃ na voropitapubbo, iminā saccena devaṃ vassāpetvā nātisaṃghaṃ me dukkhā mocaḥīti“ vatvā paricārakacetaṃ āpento viya Pajjunnaṃ devarājānaṃ ālapanto imaṃ gātham āha:

¹ Ck - siin. ² so both MSS. ³ both MSS. koddhetvā. ⁴ C^v tvam. ⁵ both MSS. -nam ⁶ both MSS. ādikatvā.

Abhittthanaya Pajjunna, nidhiin kākassa nāsaya,
kākam sokāya randhehi, mañ ca sokā pamocayā ti. 74.

Tattha abhittthanaya Pajjunna¹ ti pajjunno vuccati meggho, ayañ pana megghavasena laddhanāmañ vassavalahakadevarājānam ālapati. ayañ kir' assa adhippāyo: devo nāma anabhittthananto vijjutā andehārento vassanto pi na sobhati, tasmā tvam abhittthananto vijjutā nicchārento vassāpehiti. nidhiin kākassa nāsaya² ti kākā kalalam pavatvā thite macche tunkena kottetvā³ nīharitvā khādanti tasmā nesam anto kalale macchā nidhiti vuccanti, tam kākasaṅghassa nidhiin devaṃ vassāpento udake paricchādetvā na-ehiti, kākam sokāya randhehiti kākasaṅgho imissā kandarāya ulakena punnāya macche alabhamāno socissati, tam kākaganam tvam imaṃ kandarāṃ pūrento sokāya randhehi sokass' atthāya, papa yatha⁴ antoniyyhanalakkhanam sokam pāpunāti evaṃ karohiti attho, mañ ca sokā pamocaya ti ettha cakāro sampindanatto, evaṃ mañ ca mama ūtate ca sabbe va imamhā maraṇasoka mocchati.

Evaṃ Bodhisatto paricārakacetakam āṇāpento viya Pajjunnam ālapitvā sakala-Kosalaratthe mahāvassam vassāpetvā mahājanam maraṇadukkhaṃ mocetvā jīvitapariyosāne yathākamam gato.

Satthā „na bhikkhave Tathāgato idān' eva devam vassāpeti, pubbe pi macchayoniyam nibbatto pi vassāpesi yevā“⁵ ti vatvā imaṃ dhammadesanam āharitvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakam amodhānesi: „Tadā macchagaṇo Buddhaparisā ahoṣi. Pajjunnadevarājā Anando, maccharājā pana aham evā“⁶ ti, Macchajātakam.

6. Asamkiyajātaka.

Asamkiyomhi gāmamhiti. Idam Satthā Jetavane viha-
ranto ekaṃ Sāvatti-vāsiṃ upāsakaṃ ārabha kathesi. So kira so-
tāpanno ariyasāvako kenaci⁷ eva karaṇīyena ekena⁸ sakaṭasatthavā-
hena⁹ saddhiṃ maggaṃ paṭipajjitvā ekasmiṃ araṇṇatthāne sakaṭāni
mocetvā khandhāvāram khandhe¹⁰ kate satthavāhassa avidūre aññataras-
miṃ rukkhamūle caṇkamati. Ath' attano kālam sallakkhetvā pañca-
satā corā „khandhāvāram viluṇṇi-sāmā“¹¹ ti dhanumuggarādihathā tam

¹ both MSS. koddhetva. ² so both MSS. instead of papa yatha? ³ U^o omits ekena. ⁴ both MSS. -satthuvahena. ⁵ so both MSS. of khandhāvārahāndhe?

ṭhānaṃ parivārayiṃsu. Upāsako pi caṃkami¹ yeva. Corā naṃ disvā „addhā esa khandhāvāraṃ rakkhako bhavissati, imissa niddaṃ okkaṇtakāle vilumpissāma“² 'ti ajjhottarituṃ asakkontā tattha tatth' eva aṭṭhaṃsu. So pi upāsako paṭhamayāme pi majjhimayāme pi pacchimayāme pi caṃkamaṃ nēva adhiṭṭhāsi³. Paccūsakāle jāte corā okāsaṃ alabhantā gahite pāsānamuggarādayo chaḍḍetvā palāyiṃsu. Upāsako pi attano kammaṃ niṭṭhāpetvā puna Sāvattiṃ āgantvā Satthāraṃ upasaṃkamitvā „bhante attānaṃ rakkhamaṇā paraṃ rakkhikā hontīti“ pucchi. „Ama upāsaka, attānaṃ rakkhanto⁴ paraṃ⁵ rakkhati, paraṃ rakkhanto attānaṃ rakkhati“⁶. So „yāva subhāsitaṃ c' idaṃ⁷ bhante Bhagavatā, ahaṃ ekena satthavāhena saddhiṃ maggaṃ paṭipanno 'rukkhamaṇe caṃkamanto maṃ rakkhissāmi' sakalasatthaṃ rakkhin“⁸ ti āha. Satthā „upāsaka pubbe pi paṇḍitā attānaṃ rakkhantā paraṃ rakkhissū“ 'ti vatvā tena yācito atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmaḍatte rajjaṃ kārente Bodhisatto brāhmaṇakule nibbattitvā vayappatto kāmesu ādīnavaṃ disvā isipabbajjaṃ pabbajitvā Himavante vasanto loṇambilasevanatthāya janapadaṃ āgantvā janapadacārikaṃ caranto ekena satthavāhena saddhiṃ maggaṃ paṭipajjitvā ekasmiṃ araṇṇatṭhāne satthe nivṛṭṭhe satthato avidūre jhānasukhena vītināmento aṇṇatarasmiṃ rukkhamaṇe caṃkamaṃ adhiṭṭhāsi. Atha kho pañcasatā corā sāyamāsabhattassa bhuttakāle „taṃ sakaṭasatthaṃ vilumpissāma“⁹ 'ti āgantvā parivārayiṃsu. Ne¹ taṃ tāpasāṃ disvā „sace ayaṃ amhe passissati satthavāsikānaṃ ārocessati, etassa² niddūpagatavelāya vilumpissāma“³ ti tatth' eva aṭṭhaṃsu. Tāpaso sakalam pi rattiṃ caṃkami yeva. Corā okāsaṃ alāhitvā gahitagahite muggarapāsāne chaḍḍetvā sakaṭasatthavāsīnaṃ saddaṃ datvā „bho satthavāsīno, sace esa rukkhamaṇe caṃkamanatāpaso ajja nābhavissa“ sabbe mahāvīlopaṃ pattā abhavissatha, sva tāpasassa mahāsakkāraṃ kareyyāthā“⁴ 'ti vatvā pakkamiṃsu. Te pabhātāya rattiya corehi chaḍḍite

¹ both MSS. caṃkama. ² C^k adhiṭṭhāyimi² ³ both MSS. rakkhantu.

⁴ C^k aparaṃ. ⁵ C^k subhāsitaṃ idaṃ? ⁶ C^k rakkhisan. ⁷ so both MSS

⁸ C^v ekassa. ⁹ C^k nābhavissati

muggarapāsāṇādayo disvā bhītā Bodhisattassa santikaṃ gantvā vanditvā „bhante diṭṭhā vo corā“ ti pucchimsu. „Āmāvuso diṭṭhā“ ti. „Bhante ettake vo core disvā bhayaṃ vā sārājjaṃ vā na uppajjīti“. Bodhisatto „āvuso core disvā bhayaṃ nāma sadhanassa¹ hoti, ahaṃ pana niddhano, sv-āhaṃ kiṃ bhāyissāmi, mayhaṃ hi gāme pi araṇṇe pi vasantassa bhayaṃ vā sārājjaṃ vā n' atthīti“ vatvā tesāṃ dhammaṃ desento imaṃ gātham āha:

Asaṅkiyo 'mhi gāmaṃhi, araṇṇe n' atthi me bhayaṃ,
ujumaggaṃ samārūḷho mettāya karuṇāya cā ti. 75.

Tattha saṅkāya niyutto paṭiṭṭhito ti saṅkiyo na saṅkiyo asaṅkiyo, ahaṃ gāme vasanto pi saṅkāya appaṭiṭṭhitattā asaṅkiyo nibbhayo nirāsaṅko ti dīpeti. araṇṇe ti gāmagāṃupacāravinimutte thāne, ujumaggaṃ samārūḷho mettāya karuṇāya cā 'ti ahaṃ tika atukkaṃjñhānikāhi mettākaruṇāhi kāyavaṃkādivirahitaṃ² ujubrahmalokagāṃimaggāṃ ārūḷho ti vadati, aha vā parisuddhasīlātāya kāyavacīmanovavirahitaṃ ujum devalokamaggaṃ ārūḷho 'mhīti dassetvā tato uttarāṃ mettāya karuṇāya ca paṭiṭṭhitattā ujum Brahmālokaṃmaggaṃ pi ārūḷho 'mhīti dasseti pi, aparihīnaṃjñhānassa hi ekaekantena Brahmālokaṃparāyanattā mettākaruṇādayo ujumaggā nāma.

Evam Bodhisatto imāya gāthāya dhammaṃ desetvā tuṭṭha-cittehi tehi manussehi sakkatapūjito yāvajjivaṃ cattāro Brahmavīhāre bhāvetvā Brahmāloke nibbatti.

Satthā imaṃ dhammaṃdesanaṃ āharitvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakāṃ samodhānesi: „Tadā satthavāsino Buddhaparisā ahesuṃ, tāpaso pana ahaṃ evā“ 'ti. Asaṅkiyajātakāṃ. •

7. Mahāsupinajātaka.

Lāpūni sīdantīti. Imaṃ Satthā Jetavane viharanto soḷasa mahāsupine ārabha kathesi. Ekadivasāṃ kira Kosalamahārājā rattiṃ niddūpagato³ pacchimaṃyāme soḷasa mahāsupine disvā

¹ Ck sadhanassā. ² Ck - ta. ³ Ck niddu-.

bhītatāsito pabujjhivā „imesaṃ supinānaṃ diṭṭhattā kin nu kho me bhavissatīti“ maraṇabhayatajjito sayanapīṭṭhe nisinnako va vītināmesi. Atha naṃ pabhātāya rattiyā brāhmaṇapurohitā upasaṃkamitvā „sukham asayittha¹ mahārājā“ 'ti pucchimsu. „Kuto me ācariyā sukhāṃ, ajjāhaṃ paccūsasamaye soḷasa mahāsupine passim, so 'mhi tesāṃ diṭṭhakālato paṭṭhāya bhayappatto, vadetha ācariyā“ ti. „Sutvā jānissāmā“ 'ti vutte brāhmaṇānaṃ diṭṭhasupine kathetvā „kin nu kho me imesaṃ diṭṭhakāraṇā bhavissatīti“ pucchi. Brāhmaṇā hatthe vidhūnimsu. „Kasmā hatthe vidhūnathā“ 'ti ca vutte „kakkhaḷā mahārāja supinā“ ti. „Kā tesāṃ nipphatti bhavissatīti“. „Rajjantarāyo jīvī-tantarāyo bhogantarāyo ti imesaṃ tiṇṇaṃ antarāyānaṃ aṇṇataro“ ti. „Sappaṭikammā appaṭikammā“ ti. „Kāmaṃ ete supinā atipharusattā appaṭikammā, mayāṃ pana te² sappaṭikammaṃ karissāma, ete paṭikka-māpetum asakkontānaṃ ambhākāṃ sikkhitabhāvo³ nāma kiṃ karissatīti“ ti. „Kiṃ pana katvā paṭikkamāpessathā“ 'ti. „Sabbacatukkena yaṇṇaṃ yajissāma mahārājā“ 'ti. Rājā bhītatāsito „tena hi ācariyā mama jīvitāṃ tumhākāṃ hatthe, khippaṃ me sotthim karothā“ 'ti āha. Brāhmaṇā „bahuṃ dhanāṃ labhissāma, bahuṃ khajjabhojjaṃ āharāpessāmā“ 'ti haṭṭhatuṭṭhā „mā cintayi mahārājā“ 'ti rājānaṃ samassāsetvā rājanivesanā nikkhamitvā bahinagare yaṇṇāvāṭaṃ katvā bahū⁵ catuppadagaṇe thūne⁶ paṇīte katvā pakkhigaṇe samāharitvā „idaṃ c' idaṃ ca laddhum vaṭṭatīti“ punappuna saṃsaranti. Atha kho Mallikā devī taṃ kāraṇaṃ nātvā rājānaṃ upasaṃkamitvā pucchi: „kin nu kho mahārāja brāhmaṇā punappuna saṃsarantīti“. „Sukhitā tvaṃ ambhākāṃ, kaṇṇamūle āsīvisaṃ carantaṃ na jānāsīti“. „Kiṃ etaṃ mahārājā“ 'ti. „Mayā evarūpā dussupinā diṭṭhā, brāhmaṇā tiṇṇaṃ antarāyānaṃ aṇṇataro paṇṇāyatīti“ vatvā „tesaṃ paṭighātāya yaṇṇaṃ yajāmā" 'ti vatvā punappuna saṃsarantīti“. „Kiṃ pana te mahārāja sodevake loke aggabrāhmaṇo supinapaṭikammaṃ pucchito“ ti. „Kataro paṇ' esa bhadde sodevake loke aggabrāhmaṇo“ ti. „Sodevake loke aggapuggalaṃ sabbaññuṃ viuddhaṃ nikkāleṣaṃ mahābrāhmaṇaṃ na jānāsi, so hi Bhagavā supinantaraṃ jāneyya, gaccha tvaṃ⁷ pucchā mahārājā“ 'ti. „Sādhu devīti“ rājā vihāraṃ gantvā Satthāraṃ vandiṭvā nisīdi. Satthā madhurassaraṃ nicchāretvā „kin nu kho mahārāja atippage va āgato sīti“ āha. „Ahaṃ bhante paccūsasamaye soḷasa ma-

¹ Ck asiyittha. ² Ck ne. ³ both MSS. sikkhitta- ⁴ Cv -sīti. ⁵ Ck bahu. ⁶ so both MSS. ⁷ so both MSS. instead of taṃ?

hāsupine disvā bhūto brāhmaṇānaṃ ārocesim. brāhmaṇā 'kakkhaḷā'¹ mahārāja supinā. etesaṃ paṭighātanatthāya sabbacatukkena yaṇṇaṃ yajissāmā' 'ti yaṇṇaṃ sajjenti, bahū paṇā maraṇabhayaatajjitā, tumhe va'² sadevake loke aggapuggalo, atitānāgatapaccuppannaṃ upādāya n' atthi so neyyadhammo yo vo nāṇamukhe āpātham'³ nāgacchati, etesaṃ me supinānaṃ nipphattiṃ kathetha Bhagavā'⁴ 'ti. „Evam etaṃ mahārāja, sadevake loke maṃ ṭhapetvā aṇṇo etesaṃ supinānaṃ antaraṃ vā nipphattiṃ vā'⁴ jānitum samattho nāma n' atthi, ahaṃ te kathessāmi, api ca kho tvaṃ diṭṭhaniyāmeṃ' eva supine kathehiṭi". „Sādhu bhante"⁴ ti rājā diṭṭhaniyāmeṃ' eva kathento

Usabhā rukkhā gāviyo gavā ca
 asso kaṃso sigālī ca kumbho
 pokkharaṇī ca apākacandanaṃ
 Lāpūni sīdanti silā plavanti
 maṇḍūkiyo⁵ kaṇhasappe gilanti
 kākāṃ suvaṇṇā parivārayanti
 tasā vakā elakānaṃ bhayā hīti

imaṃ mātikaṃ nikkhipitvā kathesi. „Kathaṃ bhante. ekaṃ tāva supinaṃ evaṃ addasaṃ: cattāro añjanavaṇṇā⁶ kālāusabhā 'yujjhissāmā' 'ti catūhi'⁷ disāhi rājāṇaṇaṃ āgantvā 'usabhayuddhaṃ passissāmā' 'ti mahājane sannipatite yujjhanākāraṃ dassetvā naditvā gajjitvā ayujjhivā va paṭikkantā, imaṃ pathamaṃ supinaṃ addasaṃ. imassa ko vipāko"⁸ ti. „Mahārāja, imassa vipāko n' eva tava na mama kāle bhavissati, anāgate pana adhammikaṇaṃ kapaṇarājūnaṃ⁹ adhammikaṇaṃ ca manussānaṃ kāle loke viparivattamāne kusale ossanne⁹ akusale ussanne lokassa parihānakāle, devo na sammā vassissati, meghapādā ca chijjissanti, sassāni milāyissanti, dubbhikkhaṃ bhavissati, vassitukāmā viya¹⁰ catūhi" disāhi meghā uṭṭhahitvā itthukāhi ātape patthaṭānaṃ¹¹ vīhiā-dīnaṃ temaṇabhayaena antopavesitakāle purisesu kuddālapitakahatthesu¹² ālīṃ bandhanatthāya nikkhantesu vassanākāraṃ dassetvā gajjitvā vijjutā nicchāretvā te usabhā viya ayujjhivā avassitvā va palāyissanti, ayam etassa vipāko. tvaṃ pana tappaccayā koci antarāyo n' atthi, anā-

¹ Ck -la. ² Ck ca. ³ C^v apātham. ⁴ Ck omits va. ⁵ both MSS. maṇḍu-

⁶ Ck -vananā, C^v -vanna ⁷ both MSS. catūhi. ⁸ C^v -rājūnaṃ. ⁹ so both MSS ¹⁰ both MSS. vassatu-. C^v adds catukāmā viya ¹¹ Ck atappetthacānaṃ.

¹² Ck -pitthaka-

gataṃ ārabba diṭṭhasupino esa, brāhmaṇā pana attano jīvitavuttiṃ nissāya kathayimsū¹ ti. Evaṃ Satthā supinassa nipphattiṃ kathetvā āha: „dutiyaṃ kathehi mahārājā“² ti. „Dutiyaṃ bhante evaṃ addasaṃ: khuddakā¹ rukkhā c' eva gacchā ca paṭhaviṃ bhinditvā vidatthimattam pi ratanamattam pi anugantvā va pupphanti c'eva phalanti ca, imaṃ dutiyaṃ addasaṃ, imassa ko vipāko“ ti. „Mahārāja, imassa vipāko lokassa parihīnakāle manussānaṃ parittāyukakāle bhavissati, anāgatasmiṃ hi sattā tibbarāgā bhavissanti, asampattavayā va kumāriyo purisantaraṃ gantvā utuniyo c'eva gabbhiniyo ca hutvā puttadhītāhi vaḍḍhissanti, khuddakarukkhānaṃ pupphaṃ viya hi tāsāṃ utunibhāvo phalaṃ viya ca puttadhītaro bhavissanti, itonidānaṃ pi te bhayaṃ n' atthi. Tatiyaṃ kathehi mahārājā“³ ti. „Gāviyo bhante tadahujātānaṃ vacchānaṃ khiraṃ pivantiyo addasaṃ, ayaṃ me tatiyo supino, imassa ko vipāko“ ti. „Imassāpi vipāko anāgate eva manussānaṃ jeṭṭhāpaccāyikakammasa naṭṭhakāle bhavissati, anāgatasmiṃ hi sattā mātāpītusu vā sassusasuresu vā lajjaṃ anupaṭṭhapetvā sayam eva kuṭumbaṃ sāmividaṇṭā va ghāsacchādanamattam pi mahallakānaṃ dātukāmā dassanti adātukāmā na dassanti², mahallakā anāthā asayaṃvasi³ dārake ārādhetvā jīvissanti tadahujātānaṃ vacchakānaṃ khiraṃ pivantā mahāgāviyo viya, itonidānaṃ pi te bhayaṃ n' atthi. Catutthaṃ kathehīti“. „Dhuravāhe bhante ārohapariṇāhasampanne mahāgoṇe yugaparamparāya ayojetvā taruṇe godamme⁴ dhure yojente addasaṃ, te dhuraṃ vāhituṃ asakkontā chaḍḍetvā atṭhamsu, sakaṭāni na-ppavattiṃsu, ayaṃ me catuttho supino, imassa ko vipāko“ ti. „Imassāpi vipāko anāgate eva adhammikaṛājūnaṃ kāle bhavissati, anāgatasmiṃ hi adhammikakapaṇarājāno paṇḍitānaṃ pavenikusalānaṃ⁵ kammaṃ⁶ nittharaṇasamatthānaṃ mahāmattānaṃ yasaṃ na dassanti, dhammasabbhāya vinicchayaṭṭhāne pi paṇḍite vohāra kusale mahallake amacce na ṭhapesanti, tabbiparītānaṃ⁷ pana taruṇataruṇānaṃ yasaṃ dassanti, tathārūpe eva ca vinicchayaṭṭhāne ṭhapesanti, te rājakammāni yeva yuttānaṃ ca ajānantā n' eva taṃ yasaṃ ukkhipitūṃ sakkhissanti na rājakammāni nittharitūṃ, te asakkontā kammadhuraṃ chaḍḍessanti⁸, mahallakāpi paṇḍitāmacca yasaṃ alabhantā kiccāni nittharitūṃ samatthāpi 'kiṃ amhākaṃ ete hi, mayaṃ bālurakā jātā, abbhantarikā taruṇadārakā

¹ C^v khuddasaṃkhuddakā. ² C^k omits adātukāmā na dassanti. ³ both MSS. -si. ⁴ both MSS. -dhamme. ⁵ C^k paveni-, C^v pameni-. ⁶ C^v kamman. ⁷ C^k -pari-. ⁸ C^v omits mahallake .... chaḍḍessanti.

jānissantīti' uppannāni kammāni na karissanti, evaṃ sabbathāpi tesāṃ rājūnaṃ hāni yeva bhavissati, dhuraṃ vahituṃ asamatthānaṃ vacchadammānaṃ¹ dhure yojitakālo viya dhuravāhānaṃ² mahāgoṇānaṃ yugaparamparāya ayojitakālo viya bhavissati, itonidānaṃ pi te bhayaṃ n'atthi. Pañcamāṃ kathehīti'. „Bhante, ubhatomukhaṃ assaṃ addasaṃ, tassa dvīsu passesu yavasaṃ³ denti, so dvīhi mukhehi khādati, ayaṃ me pañcamo supino, imassa ko vipāko“ ti. „Imassāpi anāgate adhammikaṃ rājakāle yeva vipāko bhavissati, anāgatasmim hi adhammikaḥ bālārājāno adhammike lolamanusse vinicchaye tṭhappessanti, te pāpā puññesu anādarā bālā sabhāyaṃ nisīditvā vinicchayaṃ dentā ubhinnaṃ pi atthapaccatthikānaṃ hatthato lañcaṃ gahetvā khādessanti asso viya dvīhi mukhehi yavasaṃ, itonidānaṃ pi te bhayaṃ n'atthi. Chaṭṭhaṃ kathehīti'. „Bhante, mahājano satasahassagghaṇikāṃ⁴ suvaṇṇapātīm sammajjitvā, idha passāvaṃ karohīti' ekassa jarasigālassa upanāmesi, taṃ tattha passāvaṃ karontaṃ addasaṃ, ayaṃ me chaṭṭho supino. imassa ko vipāko“ ti. „Imassāpi vipāko anāgate yeva bhavissati, anāgatasmim hi adhammikā va jātirājāno jātisampannānaṃ kulaputtānaṃ āsāṃkāya yasāṃ na dassanti akulīne va vaddhessanti, evaṃ mahākulāni duggatāni bhavissanti lāmakakulāni issarāni, te ca kulīnapurisā jīvituṃ asakkontā 'ime nissāya jīvissāma' 'ti akulīnānaṃ dhītaro dassanti, iti tāsaṃ⁵ kuladhītānaṃ akulīnehi saddhiṃ saṃvāso jarasigālassa suvaṇṇapātīyaṃ passāvakaṇasadiṣo bhavissati, itonidānaṃ pi te bhayaṃ n'atthi. Sattamaṃ kathehīti'. „Bhante, eko puriso rajjūṃ vaṭṭetvā vaṭṭetvā⁶ pādamaṇḍale nikkhīpati, tena nisinnapīṭhassa heṭṭhā sayitā ekā chātasigālī⁷ nassa ajānantass' eva taṃ khādati, ev' āhaṃ addasaṃ, ayaṃ sattamo supino, imassa ko vipāko“ ti. „Imassa pi anāgate yeva vipāko bhavissati, anāgatasmim hi itthiyo purisalolā surālolā alaṃkāralolā visikhālolā āmisalolā bhavissanti, dussilā durācārā tā sāmikehi kaṣīgorakkhādīni kammāni katvā kicchena kasirena sambhataṃ dhanāṃ jārehi saddhiṃ suraṃ pivantā mālāgandhavilepanaṃ dhārayamānā anto gehe accāyikam pi kiccaṃ anoloketvā gehe parikkhepassa uparibhāgena chiddatṭhānehi pi jāre upadhārayamānā sve vapitabbayuttakam⁸ bijam pi koṭṭetvā⁹ yāgubhattakhajjakāni sampādetvā khādamānā vilumpissanti heṭṭhā pīṭhake nipannacchātasigālī viya vaṭṭetvā

¹ C^k -dhammānaṃ. ² C^k dhura-. ³ so both MSS. ⁴ both MSS. -nikam.

⁵ C^k nāsaṃ. ⁶ both MSS vaddhetva vaddhetva. ⁷ C^r -li ⁸ C^v -yuttamikaṃ.

⁹ both MSS koddhetva.

vaṭṭetvā¹ pādamūle nikkhittarajjūm, itonidānam pi te bhayaṃ n' atthi. Atthamaṃ kathehīti². „Bhante, rājadvāre bahūhi³ tucchakumbhehi parivāretvā ṭhapitaṃ ekaṃ mahantaṃ pūritakumbhaṃ addasaṃ, cattāro pi pana vaṇṇā catūhi⁴ disāhi catūhi⁵ anudisāhi ca ghaṭehi udakaṃ āharitvā āharitvā pūritakumbhaṃ eva pūrenti, pūritapūritaṃ udakaṃ uttaritvā palāyi, tato⁶ pi punappuna tath' eva udakaṃ āsiṅcanti, tucchakumbhe olokento⁷ pi n' atthi, ayam me aṭṭhamo supino, imassa ko vipāko“ ti. „Imassāpi anāgate yeva vipāko bhavissati, anāgatasmiṃ hi loko parihāyissati, raṭṭhaṃ nirojaṃ bhavissati, rājāno duggatā kapaṇā bhavissanti, yo issaro bhavissati tassa bhaṇḍāgāre satasahassamattā kahāpaṇā⁸ bhavissanti, te evaṃ duggatā sabbe janapade attano vapakamme kāressanti, upaddutamanussā sake kammante chaḍḍetvā rājūnaṃ nēva atthāya pubbaṇṇaparaṇṇāni ca vapantā rakkhantā layantā maddantā pavesentā ucchukkhettāni karontā yantāni karontā yantāni vāhentā phāṇitādīni pacantā pupphārāme phalārāme ca karontā tattha tattha nipphannāni pubbaṇṇādīni āharitvā raṇṇo koṭṭhāgāraṃ eva pūressanti, attano gehesu tucchakoṭṭhakesu oloketāpi na bhavissanti, tucchatucchakumbhe anoloketvā pūritakumbhe pūraṇasadisam eva bhavissati, itonidānam pi te bhayaṃ n' atthi. Navamaṃ kathehīti⁹. „Bhante, ekaṃ pañcapadumasañchannaṃ gambhīraṃ sabbatotitthaṃ pokkharāṇiṃ addasaṃ, samantato dipadacatuppadā otaritvā tattha pānīyaṃ⁷ pivanti, tassā⁸ majjhe gambhīraṭṭhāne udakaṃ āvilaṃ, tirapadesesu dipadacatuppadānaṃ akkamaṇaṭṭhāne acchaṃ vippasannaṃ anāvilaṃ, ev' āhaṃ addasaṃ, ayam me⁹ navamo supino, imassa ko vipāko“ ti. „Imassāpi anāgate eva vipāko bhavissati, anāgatasmiṃ hi rājāno adhammikā bhavissanti, chandādivasena agatiṃ gacchantā rājjaṃ kāressanti, dhammena vinicchayaṃ nāma na dassanti, lañcavittakā bhavissanti dhanalolā, raṭṭhavāsikesu nesam khantimettānuddayā nāma na bhavissanti, kakkhalā pharusā ucchuyante ucchugaṇṭhikā viya manusse pīlentā nānappakārehi¹⁰ balim uppādetvā dhanam gaṇhissanti, manussā balipīlita kiñci dātuṃ asakkontā gāmanigamādayo chaḍḍetvā paccantaṃ gantvā vāsaṃ kappessanti, majjhima janapado suṇṇo¹¹ bhavissati¹² paccanto ghanavāso seyyathāpi pokkharāṇiyā majjhe udakaṃ āvilaṃ pariyante vippasannaṃ, itonidānam pi te bhayaṃ n' atthi.

¹ both MSS. vaddhetvā vaddhetvā. ² both MSS. bahūni. ³ both MSS. catūhi.

⁴ C^k tate, C^v tate corr. to tato. ⁵ C^k -tā. ⁶ C^k kapaṇā. ⁷ C^k pānīyani. ⁸ C^k tasmā.

⁹ C^k ayameva. ¹⁰ both MSS. -kāre. ¹¹ both MSS. suṇṇā. ¹² C^k bhavissanti.

Dasamaṃ kathehīti¹. „Bhante, ekissā yeva kumbhiyā paccamānaṃ odanaṃ apākaṃ addasaṃ - apākaṃ ti vidāretvā vibhajjivā² 1ṭhapitaṃ viya, tiḥ³ ākārehi paccamānaṃ ekasmiṃ phasse⁴ atikilino hoti ekasmiṃ uttaṇḍulo ekasmiṃ supakko ti -, ayam me dasaṃ o supino, imassa ko vipāko⁵“ ti. „Imassāpi anāgate yeva vipāko bhavissati, anāgatasmiṃ hi rājāno adhammikā bhavissanti, tesu adhammikesu rājayuttāpi brāhmaṇagahapatinegamajānapadāpīti samaṇabrāhmaṇe upādāya⁶ sabbe manussā adhammikā bhavissanti, tato nesaṃ ārakkhadevatā balipaṭiggāhikā devatā rukkhadevatā ākāsaṭṭhadevatā ti evaṃ devatāpi adhammikā bhavissanti, adhammikaṛājūnaṃ rajje vātā visamā kharā vāyissanti, te ākāsaṭṭhakavimānāni kampessanti, tesu kampitesu devatā kupitā devaṃ vassituṃ na dassanti, vassamāno pi sakalaraṭṭhe ekappahārena na vassissati, vassamāno pi sabbattha kasikamassa vā vappakamassa vā upakāro hutvā na vassissati, yathā ca raṭṭhe evaṃ janapade pi gāme pi ekatalākasare pi ekappahārena na vassissati, talākassa uparibhāge vassanto heṭṭhābhāge na vassissati, heṭṭhā vassanto upari na vassissati, ekasmiṃ bhāge sassaṃ ativassena nāsessati, ekasmiṃ avassanena⁷ milāpessati, ekasmiṃ sammā vassamāno sampādessati, evaṃ ekassa raṇṇo rajje vuttasassā nippakārā bhavissanti ekakumbhiyā odano viya, itonidānaṃ pi te bhayaṃ n' atthi. Ekādasamaṃ kathehīti⁸. „Bhante, sataśaṇḍagghaṇikaṃ⁹ candanasūraṃ pūtitakkena¹⁰ vikkiṇanti¹¹ addasaṃ. ayam me ekādasamo supino, imassa ko vipāko¹²“ ti. „Imassāpi anāgate eva mayhaṃ sāsane parihāyante vipāko bhavissati, anāgatasmiṃ hi paccayalolā alajjī bhikkhū bahū bhavissanti, te mayā paccayaloluppaṃ nimmathetvā kathitadhammadesanaṃ cīvarādicatupaccayaḥetu paresaṃ desessanti, paccayehi muccitvā titthāraṇapakkhe¹³ 1ṭhitā nibbānābhimukhaṃ katvā desetum na sakkhissanti, kevalaṃ mama vyañjana-sampattiṃ c' eva madhurasaddaṃ ca sutvā mahagghāni cīvarādīni dassanti c' eva dātukāmā¹⁴ ca hontīti desessanti, apare antaravīthi-catukkarājadvārādisu nisīditvā kahāpaṇaḍḍhapādamaśakarūpādīni pi nissāya desessanti, iti mayy nibbānagghaṇakaṃ¹⁵ katvā desitaṃ dhammaṃ catuppaccayatthāya c' eva kahāpaṇaḍḍhakahāpaṇānaṃ¹⁶ atthāya ca vikkiṇitvā desetā sataśaṇḍagghaṇakaṃ¹⁷ candanasūraṃ pūtitakkena

¹ Ck vibhajjivā. ² so both MSS. instead of passe? ³ omit samaṇa-upādāya?

⁴ both MSS. avassante. ⁵ both MSS. -nikaṃ. ⁶ both MSS. pūtitakkena.

⁷ so both MSS. instead of -nante? ⁸ C^v nitthā-? read: titthakārānaṃ pakkhe?

⁹ Ck adds ti, C^v ni. ¹⁰ both MSS. -nikaṃ ¹¹ both MSS. -ṇāni.

vikkiṇantā viya bhavissanti, itonidānam pi te bhayaṃ n' atthi. Dvādasamaṃ kathehīti¹. „Bhante, tucchalāpūni udae sīdantāni addasaṃ, imassa ko vipāko“ ti. „Imassāpi anāgate adhammikaṛājā-kāle loka viparivattante² yeva vipāko bhavissati, tadā hi rājāno jāti-sampannānaṃ kulaputtānaṃ yasaṃ na dassanti akulīnānaṃ yeva das-santi, te issarā bhavissanti itare daliddā, rājasammukhe pi rājadvāre pi amaccasammukhe pi vinicchayaṭṭhāne pi tucchalābusadisānaṃ akulīnā-naṃ nēva kathā osīditvā ṭhitā viya niccalā suppatitṭhitā bhavissati, saṃghasannipātesu pi saṃghakammagaṇakammatṭhānesu c' eva patta-cīvarapariveṇādivinicchayaṭṭhānesu ca dussīlānaṃ pāpappuggalānaṃ nēva kathā niyyānikā³ bhavissati na lajjibhikkhūnaṃ⁴ ti evaṃ sabbathāpi tucchalāpusīdanakālo⁵ viya bhavissati, itonidānam pi te bhayaṃ n' atthi. Terasamaṃ kathehīti“ vutte „bhante mahantamahantā kūṭā-gārappamāṇā ghanasilā nāvā viya udae plavamāṇā⁶ addasaṃ, imassa ko vipāko“ ti. „Imassāpi tādise yeva kāle vipāko bhavissati, tadā hi adhammikaṛājāno akulīnānaṃ yasaṃ dassanti, te issarā bhavissanti kulīnā duggatā, tesu na keci gāravaṃ karissanti, itaresu yeva karis-santi, rājasammukhe vā amaccasammukhe vā vinicchayaṭṭhāne vā vi-nicchayaṭṭhānaṃ ghanasilāsadisānaṃ kulaputtānaṃ kathā na ogāhītvā patitṭhahissati, tesu kathentesu 'kiṃ ime kathentitī' itare parihāsaṃ eva karissanti, bhikkhusannipāte pi vuttappakāresu ṭhānesu n' eva pesale bhikkhū garukātabbe⁷ maññissanti nāpi tesāṃ kathā pariyogā-hitvā patitṭhahissati, silānaṃ plavanakālo⁸ viya bhavissati, itonidānam pi te bhayaṃ n' atthi. Cuddasaṃ kathehīti“. „Bhante, khudda-kamadhukapupphapamāṇamaṇḍūkiyo mahante kaṇhasappe vegena anu-bandhitvā uppalanāle viya chinditvā chinditvā māsaṃ khādītva gilantiyo addasaṃ, imassa ko vipāko“ ti. „Imassāpi loka parihāyante anāgate eva vipāko bhavissati, tadā hi manussa tibbarāgādijātikā kile-sānuvattikā hutvā taruṇataruṇānaṃ attano bhariyānaṃ vasa vattissanti, gehe dāsakammakarādayo pi gomahisādayo pi hiraññasuvaṇṇaṃ pi sabbaṃ tāsāṃ yeva āyattaṃ bhavissati, „asukāṃ hiraññasuvaṇṇaṃ vā paricchadādijātāṃ⁹ vā kahan“ ti vutte „yattha vā tattha vā hotu, kiṃ tuyh' iminā vyāpārena, tvaṃ mayhaṃ ghare santaṃ vā asantaṃ vā jānitukāmo jāto“ ti vatvā nānappakārehi akkositvā mukhasattihī koṭ-ṭetvā⁹ dāsaceṭake viya vasa katvā attano issariyaṃ pavattessanti, evaṃ

¹ C^k -vattente? ² C^k niyyāni. ³ C^v lajjī-. ⁴ C^k corr. to -pūnisīda-
C^v -pūsisīda-. ⁵ C^k palāva-. ⁶ C^v garū-. ⁷ C^k palavanamālikālo. ⁸ both MSS.
paricche-. ⁹ both MSS. koddhetvā.

madhukapupphapamāṇānaṃ maṇḍūkapotikānaṃ āsīvise kaṇhasappe gilaṇakālo¹ viya bhavissati, itonidānaṃ pi te bhayaṃ n' atthi. Pannarasamaṃ kathehīti². „Bhante, dasahi asaddhammehi samannāgataṃ gāmagocaraṃ kākāṃ kaṇcanavaṇṇapaṇṇatāya suvaṇṇa ti laddhanāme suvaṇṇarājahinse parivārente addasaṃ, imassa ko vipāko“ ti. „Imassāpi anāgate dubbalarājakāle yeva vipāko bhavissati, anāgatasmiṃ rājāno hatthisippādisu akusalā yuddhesu visārada³ bhavissanti, te attano rajjādivipattiṃ āsāṃkamānā samānajatīkānaṃ kulaputtānaṃ issariyaṃ adattvā attano pādamūlikanahāpakakappakādīnaṃ dassanti, jātigottasampannakulaputtā rājakule paṭiṭṭhaṃ alabhamānā jīvikaṃ kappetuṃ asamattā hutvā issariye ṭhite jātigottahīne akulīne upatṭhahantā vicarissanti, suvaṇṇarājahamsehi⁴ kākassa parivāritakālo viya bhavissati, itonidānaṃ pi te bhayaṃ n' atthi. Soḷasamaṃ kathehīti⁵. „Bhante, pubbe dīpino eḷake khādanti, ahaṃ pana eḷake dīpino anubandhitvā murumurā⁶ ti khādante addasaṃ, ath' aññe tasā vakā eḷake dūrato va disvā tasitā tāsappattā⁷ hutvā eḷakānaṃ bhayā palāyitvā gumbagahanāni pavisitvā niliyiṃsu, - hikāro pan' ettha nipātamattam eva - ⁸, ev' āhaṃ addasaṃ, imassa ko vipāko“ ti. „Imassāpi anāgate adhammika-rājakāle yeva vipāko bhavissati, tadā hi akulīnā rājavallabhā⁹ issarā bhavissanti, kulīnā appaṇṇatā duggatā, te rājavallabhā¹⁰ rājānaṃ attano kathaṃ gāhāpetvā vinicchayaṭṭhānādisu balavanto hūtvā kulīnānaṃ pavēniāgatānaṃ¹¹ khettavatthādīni 'amhākaṃ santakāni etāni' abhiyujjhivā te 'na tumhākaṃ amhākaṃ' ti āgantvā vinicchayaṭṭhānādisu vivadante¹² vettalatādīhi pahārāpetvā¹³ gīvāya gahetvā apakaḍḍhāpetvā 'attano pamāṇaṃ na jānātha, amhehi saddhimi vivadatha, idāni vo raṇṇo kathetvā hatthapādacchedanādīni kāressāmā' ti santajjessanti, te tesam bhayena attano santakāni vatthūni 'tumhākaṃ yev' etāni¹⁴, gaṇhathā' ti niyyādetvā attano gehāni pavisitvā bhītā nipajjissanti; pāpabhikkhū pi pesale bhikkhū yathārucciṃ vihetṭhessanti, te pesalā bhikkhū paṭisāraṇaṃ alabhamānā araṇṇaṃ pavisitvā gahanaṭṭhānesu niliyissanti; evaṃ hīnājacchehi c' eva pāpabhikkhūhi ca upaddutānaṃ jātīmantakulaputtānaṃ c' eva pesalānaṃ bhikkhūnaṃ ca eḷakānaṃ bhayena tasavakānaṃ¹⁵ palāyanakālo viya bhavissati, itonidānaṃ pi te bhayaṃ n' atthi, ayam pi hi supīno anāgataṃ nēva ārabba diṭṭho, brāhmaṇā pana

¹ C^v hilana-. ² so both MSS. ³ both MSS. -hamse. ⁴ C^v murū-. ⁵ C^k sappattā. ⁶ so both MSS. ⁷ C^k vallabhā. ⁸ C^v pamenī-, C^k pavēni-. ⁹ C^k vadante. ¹⁰ C^v pahārā-. ¹¹ C^k yevatāni. ¹² both MSS. tasāva-.

na dhammasudhammatāya taya sinehena kathayimsu, 'bahum dhanam labhissāma' ti āmisacakkhutāya jīvitavuttiṃ nissāya kathayimsu" ti. Evam Satthā soḷasannaṃ mahāsupinānaṃ nipphattiṃ¹ kathetvā „na kho mahārāja etarahi tvaṃ ñeva ime supine addasa, porāṇakarājāno pi² addasaṃsu, brāhmaṇāpi tesaṃ eva ime supine gahetvā yaññamatthake khipimsu, tato paṇḍiteli dinnena nayena gantvā Bodhisattam pucchimsu, porāṇakāpi tesaṃ ime supine kathentā iminā niyāmena kathesun" ti vatvā tena yācito atitāṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahma datte rajjaṃ kārente Bodhisatto udiccabrāhmaṇakule nibbattitvā vayappatto isipabbajjaṃ pabbajitvā abhiññā c' eva samāpattiyo ca nibbatetvā Himavantapadesaṃ jhānakīlaṃ kīlanto viharati. Tadā Bārāṇasiyaṃ Brahma datto iminā va niyāmena ime supine disvā brāhmaṇe pucchi. Brāhmaṇā evaṃ evaṃ³ yaññaṃ yajitum ārabhimsu. Tesu purohitassa antevāsikamāṇavo⁴ paṇḍito vyatto ācariyaṃ āha: „ācariya, tumhehi mayaṃ tayo vede uggaṇhāpitā, nanu tesu 'ekaṃ māretvā ekassa sotthikammassa karaṇaṃ nāma n' atthīti". „Tāta iminā upāyena amhākaṃ bahum dhanam uppajjissati, tvaṃ pana rañño dhanam rakkhitukāmo maññe" ti. Maṇavo „tena hi ācariya tumhe tumhākaṃ kammaṃ karotha, ahaṃ tumhākaṃ santike kiṃ karissāmiti" vicaranto rañño uyyānaṃ agamāsi. Tam divasaṃ ñeva Bodhisatto pi tam kāraṇam ātāvā „ajja mayi manussapathaṃ gate mahājanassa bandhanā mokkho bhavissatīti" ākāsaṃ gantvā uyyāne otaritvā suvaṇṇapaṭimā viya maṇḍalasilātale nisīdi. Maṇavo Bodhisattam upasamkamitvā vanditvā ekamantaṃ nisīditvā paṭi-santhāraṃ akāsi. Bodhisatto pi tena saddhiṃ madhurapatisanthāraṃ katvā „kin nu kho māṇava rājā dhammena rajjaṃ kāretīti" pucchi. „Bhante, rājā nāma dhammiko, api ca kho pana naṃ brāhmaṇā atitthe pakkhaṃ dāpenti, rājā soḷasa supine disvā brāhmaṇānaṃ ārocesi, brāhmaṇā 'yaññaṃ yajissāma'

¹ C^k nipphattiṃ. ² C^k omits pi. ³ so both MSS. ⁴ C^v antevāsīmā-

'ti āradhā, kin nu kho bhante 'ayaṃ nāma imesaṃ supinānaṃ nipphattīti' rājānaṃ saññāpetvā tumhākaṃ mahājānaṃ bhayā mocetuṃ na vaṭṭatīti¹“. „Mayaṃ kho māṇava rājānaṃ na jānāma, rājāpi amhe na jānāti, sace pana idhāgantvā puccheyya katheyyāma' assa mayā“ ti. Māṇavo „ahaṃ bhante ānessāmi, tumhe maṃagamaṇaṃ udikkhantā muhuttaṃ nisīdathā“ 'ti Bodhisattaṃ paṭijānāpetvā rañño santikaṃ gantvā „mahārāja eko ākāsacāriko tāpaso tumhākaṃ uyyāne otaritvā 'tumhehi diṭṭhasupinānaṃ nipphattiṃ kathessāmīti' tumhe pakkosatīti“ āha. Rājā tassa kathaṃ sutvā tāvad eva mahantena parivārena uyyānaṃ gantvā tāpasāṃ vanditvā ekamantaṃ nisinno pucchi²: „tumhe kira bhante mayā diṭṭhasupinānaṃ nipphattiṃ jānathā³“ 'ti. „Āma mahārāja“ 'ti. „Tena hi kathethā“ 'ti. „Kathemi mahārāja, yathādiṭṭhe tāva supine maṃ sāvehīti“⁴. „Sādhu bhante“ ti rājā

Usabhā rukkhā gāviyo gavā ca
 asso kaṃso sigālī ca kumbho
 pokkharāṇī ca apāka candanaṃ
 Lāpūni sīdanti silā plavanti -pe-
 tasā vakā eḷakānaṃ bhayā hīti 76.

vatvā Pasenadiraññā kathitaniyāmena' eva supine kathesi.

Bodhisatto pi tesāṃ idāni Satthārā kathitaniyāmena eva vitthārato nipphattiṃ kathetvā pariyosāne sayāṃ idaṃ kathesi: Vipariyāso vattati, na idha-m-atthīti⁴, tatrayāma attho: ayam mahārāja imesaṃ supinānaṃ nipphatti⁵, yam paṇ' etam tesāṃ paṭighātathāya yaññakammaṃ vattati taṃ⁶ vipariyāso vattati, viparīto vattati, vipallāsena vattatīti vuttaṃ hoti, kimkāraṇā: imesaṃ hi nipphatti⁵ nāma lokassa viparivattakāle akāraṇassa kāraṇaṃ ti gahaṇakāle kāraṇassa akāraṇaṃ ti⁷ chaḍḍanakāle abhūtassa bhūtaṃ ti gahaṇakāle alajjīnaṃ ussanna-kāle lajjīnaṃ ca parihīnakāle bhavissati, na-y-idha-m-atthi, idāni pana tava vā

¹ both MSS. vaddhatīti. ² C^v pucche. ³ so both MSS. ⁴ C^k idhamatthīti corr. to idhadamatthīti. ⁵ both MSS. -ttiṃ. ⁶ both MSS. naṃ. ⁷ C^k omits gahana - - - naṃ ti.

mama vā kāle idha imasmiṃ purisayuge vattamāne etesaṃ nipphatti¹ n' atthi, tasmā etesaṃ patighātāya vattamānaṃ yaññakammaṃ vipallāsena vattati.

„Alan tena, n' atthi te itonidānaṃ bhayaṃ vā chambhittam vā“ ti mahāpuriso rājānaṃ samassāsetvā mahājanaṃ bandhanaṃ mocetvā puna ākāse thatvā rañño ovādaṃ datvā pañcasu sīlesu patitṭhāpetvā „ito paṭṭhāya mahārāja brāhmaṇehi saddhiṃ ekato hutvā pasughātayaññaṃ nāma mā yajā“ ti dhammaṃ desetvā ākāsen' eva attano vasanaṭṭhānaṃ agamāsi. Rājāpi tassa ovāde tṭhito dānādini puññāni katvā yathākammaṃ gato.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā „supinapaccayā te bhayaṃ n' atthi, hare taṃ yaññaṃ“ ti yaññaṃ hāretvā mahājanassa jīvitadānaṃ datvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakam samodhānesi: „Tadā rājā Ānando ahoṣi, māṇavo Sāriputto, tāpaso pana aham evā“ ti.

Parinibbute pana Bhagavati Saṃgītikārakā usabhārukkhādini tīpi padāni Atthakathaṃ āropetvā lābūṇti ādini pañca padāni ekaṃ gāthaṃ katvā Ekani-pāṭapālīṃ āropesuṃ ti. Mahāsupinaajātakam.

8. Illisajātaka.

Ubho khañjā ti. Idam Satthā Jetavane viharanto macchari-seṭṭhiṃ ārabba kathesi. Rājagahanagarassa kira avidūre Sakkharaṇaṃ nāma nigamo. Tatth' eko Maccharikosiyō nāma seṭṭhi asī-tikoṭivibhavo paṭivasati. So tiṇaggena telabindumattam pi n' eva pa-resaṃ deti na attanā paribhuñjati. iti tassa taṃ vibhavajātaṃ n' eva puttadārādinaṃ na samaṇabrāhmaṇānaṃ atthaṃ anubhoti, rakkhasa-paṇḍitaṃ hitapokkharāṇi viya aparibhogam tiṭṭhati. Satthā ekadivasaṃ paccūsasamaye mahākaruṇāsamaṇapattito vuṭṭhāya sakalalokadhātuyaṃ bodhaneyyabandhave olokeno pañcaccattālisaṃojanamattake vasantassa² seṭṭhino sapajāpatikassa sotāpatti-phalassa upanissayaṃ addasa. Tato purimataradivase³ rājānaṃ upaṭṭhāpetuṃ rājagehaṃ gantvā rājupaṭṭhānaṃ katvā āgacchanto ekaṃ chātājhattaṃ janapadamanussaṃ kummāsapū-ram kapallapūvaṃ khādantaṃ disvā tattha pipāsaṃ uppādetvā attano

¹ Ck nipphattiṃ. ² Cv adds tassa. ³ add seṭṭhi?

gharam ganvā cintesi: „sac' āham 'kapallapūvam khāditukāmo 'mhīti' vakkhāmi bahū mayā saddhim khāditukānā bhavissanti, evaṃ me¹ bahūni taṇḍulasappipphānītādīni² parikkhayaṃ gamissanti, na kassaci kathessāmīti“ taṇhaṃ adhivāsento carati. So gacchante gacchante kāle uppaṇḍuppaṇḍukajāto dhamanisanthataगतatto jāto. Tato taṇhaṃ adhi-
vasetum asakkonto gabbhaṃ pavisitvā mañcakam upagūhitvā nipajji, evaṃ gato pi dhanahānibhayena kassaci kiñci na kathesi. Atha naṃ bhariyā upasamkamitvā piṭṭhim parimajjitvā „kin te sāmi aphāsukan“ ti pucchi. „Na me kiñci aphāsukam atthīti“. „Kin nu kho te rājā kupito“ ti. „Rājāpi me na kuppato“³. „Atha kin te puttadhītāhi vā dāsakammakarādīhi vā kiñci amanāpam kataṃ atthīti“. „Evarūpam pi n' atthi“⁴. „Kismici pana te taṇhā atthīti“. Evaṃ vutte pi dhanahānibhayena kiñci avatvā⁵ nissaddo va nipajji. Atha naṃ bhariyā „kathehi sāmi, kismim te taṇhā“ ti āha. So vacanam parigilanto viya „atthi me ekā taṇhā“ ti āha. „Kin taṇhā samīti“. „Kapallapūvam khāditukāmo 'mhi“⁶. „Atha kimatthaṃ na kathesi, kim tvaṃ daliddo, idāni sakalasakkkharanigamavāsīnam pahonake kapallapūve pacissāmīti“. „Kin tehi, attano kammaṃ katvā khādisanti“. „Tena hi ekaracchavāsīnam pahonake pacāmīti“. „Jānāmi' ahan tava mahādhanabhāvan“ ti. „Imasmim gehamatte sabbesaṃ pahonakam katvā pacāmīti“. „Jānāmi' ahan tava mahajjhāsayaabhāvan“ ti. „Tena hi te puttadāramattass' eva⁷ pahonakam katvā pacāmīti“. „Kin te etehi“. „Kim pana tuyhaṃ ca mayhaṃ ca pahonakam katvā pacāmīti“. „Tvaṃ kim karissasi“⁸. „Tena hi ekass' eva te pahonakam katvā pacāmīti“. „Imasmim tḥāne paccamānam bahū paccāsiṃsanti⁹, sakalataṇḍule tḥa-
petvā bhinnataṇḍule ca uddhanakapallāni¹⁰ ca ādāya thokam khīrasap-
pimadhuphāṇitaṃ ca gahetvā sattabhūmakassa pāsādassa upari mahātalam āruya paca, tatthāhaṃ ekako va nisīditvā khādisāmīti“. Sā „sadhū“
'ti paṭisunītvā⁸ gahetabbaṃ gāhāpetvā pāsādam āruya dāsiyo vissaj-
jetvā seṭṭhim pakkosāpesi⁹, so¹⁰ ādito paṭṭhāya dvārāni pidahanto sabbadvāresu sūciḥṭāṭikādayo datvā sattamaṃ talaṃ abhiruhitvā tattha
pi dvāraṃ pidahitvā nisīdi. Bhariyāpi 'ssa uddhane aggiṃ jāletvā kapallakam āropetvā pūve pacitum ārabhi. Atha Satthā pāto va Mahāmogallānattheraṃ āmantesi: „eso Moggallāna Rājagahassa avi-

¹ Ck evameva. ² Cv -phāni-, Ck -phani-. ³ so both MSS. ⁴ Cv vatvā.

⁵ Ck -mantaseva, Cv -matteseva? ⁶ Ck paccāyissanti. ⁷ Cv uddhaka-. ⁸ both MSS. -nitvā. ⁹ both MSS. pakkosāpetvāsi. ¹⁰ Ck yo.

dūre Sakkharanigame maccharisett̃hi 'kapallapūve khādissāmīti' aññesam dassanabhayena sattabhūmakapāsāde kapallapūve pacāpeti, tvaṃ tattha gantvā taṃ sett̃him dametvā nibbisevanam katvā ubho pi jayampatike pūve ca khīrasappimadhuphāṇitādīni ca gāhāpetvā attano balena Jeta-
vanam ānehi, ajjāham pañcahi bhikkhusatehi saddhim vihare yeva nisidissāmi, pūveh' eva bhattakiccam karissāmīti" āha. Thero „sādhu bhante" ti Satthu vacanam sampaticchitvā tāvad eva iddhibalena tam nigamam gantvā tassa pāsādassa sihapañjaradvāre sunivattho supāruto ākāse yeva mañirūpakam viya at̃thāsi. Mahāsett̃hino theram disvā va hadayamaṃsam kampi. So „aḥam evarūpanam ñeva bhayeṇa imam thānam āgato, ayaṃ ca āgantvā vātapānavāre thito" ti gahetabbaga-
haṇam¹ apassanto aggimhi pakkhittaloṇasakkharā viya rosenā tatata-
tāyanto evam āha: „samaṇa ākāse thātvā thāva² kiṃ labhissasīti, ākāse apade padaṃ dassetvā caṃkamanto pi n' eva labhissasīti" āha. Thero tasmiṃ yeva thāne aparāparam caṃkami. Sett̃hi „caṃkamanto kiṃ labhissasi, ākāse pallamkena nisidamāno pi³ na labhissasi yevā" 'ti āha. Thero pallamkam ābhujitvā⁴ nisīdi. Atha nam „nisinno kiṃ labhissasi, āgantvā vātapānaummāre thito pi na labhissasīti" āha. Thero ummāre at̃thāsi. Atha nam „ummāre thito kiṃ labhissasi, dhūpāyanto pi na labhissasi yevā" 'ti āha. Thero dhūpāyi, sakalapāsādo eka-
dhūmo ahosi. Sett̃hino akkhīnam sūciyā vijjhanakālo viya jāto, gehaj-
jhānabhayena pana nam „pajjalanto pi na labhissasīti" avatvā cintesi:
„ayaṃ samaṇo suṭṭhu laggo, aladdhā na gamissati, ekam assa pūvaṃ dāpessāmīti" bhariyaṃ āha: „bhadde ekam khuddakapūvaṃ pacitvā sama-
ṇassa datvā uyyojehi na" ti. Sā thokam ñeva piṭṭhim⁵ kapallapātiyaṃ pakkhipi. Mahāpūvo hutvā sakalam pātim pūretvā uddhumāto at̃thāsi. Sett̃hi tam⁶ disvā „bahum tayā piṭṭham gahitaṃ bhavissatīti" sayam eva dabbikaṇṇena thokam piṭṭhim⁵ gahetvā pakkhipi. Pūvo purima-
pūvato mahantatāro jāto. Evam yaṃ yaṃ pacati so so mahantama-
hanto va hoti. So nibbiṇṇo bhariyaṃ āha: „bhadde imassa ekam pūvaṃ dehīti". Tassā pacchito ekam pūvaṃ gahantiyā sabbe ekābaddhā allīyimsu. Sā sett̃him āha: „sāmi, sabbe pūvā ekato laggā, visum kātum na sakkomīti". „Aḥam karissāmīti" so pi kātum nāsakkhi. Ubho janā koṭiyaṃ gahetvā kaḍḍhantāpi viyojetum nāsakkhimsu yeva. Ath' assa pūvehi saddhim vāyamantass' eva sarīrato sedā muccimsu pipāsā ca pacchijji. Tato bhariyaṃ āha: „bhadde, na me pūvehi

¹ Ck - gaḥaṇam. ² so both MSS. instead of tāva? ³ C^v pini. ⁴ Ck ābhujitvā.

⁵ so both MSS. ⁶ Ck nani.

attho, pacchiyā saddhiṃ yeva imassa bhikkhussa dehīti¹. Sā pacchīm ādāya therāṃ upasaṃkamī. Thero ubhinnaṃ pi dhammaṃ desesi, tiṇṇaṃ ratanānaṃ guṇe kathesi, „atthi dinnāṃ, atthi yitṭhaṃ“ ti dānādānaṃ phalaṃ gaganatale candaṃ viya dassesi. Taṃ sutvā pasanna-citto seṭṭhi „bhante āgantvā imasmiṃ pallaṃke nisīdīva pūve paribhuñjathā“² 'ti āha. Thero „mahāseṭṭhi, Saṃmāsambuddho 'pūve khādisāmi' pañcahi bhikkhusatehi saddhiṃ vihāre nisinno, tumhākaṃ ruciyā sati seṭṭhi bhariyaṃ pūve ca khirādīni ca gaṇhāpetha, Satthu santikaṃ gamissāma³“ 'ti āha. „Kahaṃ pana bhante etarahi Satthā“⁴ ti. „Ito pañcacattālīsajjanamatthake Jetavanavihāre seṭṭhīti⁵. „Bhante kālāṃ anatikkamītvā ettakaṃ addhānaṃ kathaṃ gamissāma⁶“ 'ti. „Mahāseṭṭhi, tumhākaṃ ruciyā sati ahaṃ vo attano iddhibalena nessāmi, tumhākaṃ pāsāde sopānasīsaṃ attano ṭhāne yeva bhavissati, sopānapariyosānaṃ pana Jetavanadvārakoṭṭhake bhavissati uparipāsādā heṭṭhāpāsādāṃ otaraṇakālamattena vo Jetavanaṃ nessāmi⁷. So „sādhu bhante“ ti sampatīchi. Thero sopānasīsaṃ tatth' eva katvā „sopānapādāmūlaṃ Jetavanadvārakoṭṭhake hotū“⁸ 'ti adhiṭṭhāsi. Tath' eva āhosi. Iti thero seṭṭhiṃ ca seṭṭhibhariyaṃ ca uparipāsādā heṭṭhā otaraṇakālato khippataraṃ Jetavanaṃ sampāpesi. Te ubho pi Satthāraṃ upasaṃkamītvā kālāṃ ārocesuṃ. Satthā bhattaggaṃ pavisitvā paññatābuddhāsane nisīdi saddhiṃ bhikkhusaṃghena. Mahāseṭṭhi buddhapamukhassa saṃghassa dakkhiṇodakaṃ adāsi, bhariyā Tathāgatassa patte pūvaṃ patitṭhāpesi. Satthā attano yāpanamattaṃ gaṇhi, pañcasatā bhikkhū pi tath' eva gaṇhiṃsu. Seṭṭhi khīrasappimadhusakkharā dadamāno agamāsi. Satthā pañcahi bhikkhusatehi saddhiṃ bhattakiccaṃ niṭṭhāpesi. Mahāseṭṭhi¹ pi saddhiṃ bhariyāyā yāvadatthaṃ khādī². Pūvaṃ pariyosānaṃ eva na paññāyati. Sakalavihāre bhikkhūnaṃ ca vighāsādānaṃ ca dinne pi pariyanto na paññāyati. „Bhante pūvaṃ parikkhayaṃ na gacchatīti³“ Bhagavato ārocesuṃ. „Tena, hi Jetavanadvārakoṭṭhake chaḍḍethā“⁴ 'ti. Atha ne dvārakoṭṭhakassa avidūre pabbhāratṭhāne chaḍḍayīṃsu. Ajjāpi taṃ ṭhānaṃ Kapallapūvaṃ⁵ pabbhāraṇte va paññāyati. Mahāseṭṭhi saha bhariyāyā⁶ Bhagavantaṃ upasaṃkamītvā ekamantaṃ atṭhāsi. Bhagavā anumodanaṃ akāsi, anumodanapariyosāne ubho pi sotāpattiṭṭhale patitṭhāya Satthāraṃ vanditvā dvārakoṭṭhake sopānaṃ āruya attano pāsāde yeva⁷ pa-

¹ so both MSS. ² C^k khādī. ³ both MSS. gacchantīti. ⁴ C^k -pūva. ⁵ both MSS. hariyā. ⁶ C^v yosva.

tiṭṭhahimsu. Tato paṭṭhāya mahāseṭṭhi asītikoṭidhanam Buddhasāsane yeva vikiri. Punadivase Sammāsambuddho Sāvattiyaṃ piṇḍāya caritvā Jetavanam āgama bhikkhūnam Sugatovādam datvā gandhakuṭim pavisitvā patisallīno¹. Sāyaṇhasamaye dhammasabhāyam sannipatitvā bhikkhū „passathāvuso Mahāmoggallānattherassānubhāvaṃ, macchari-seṭṭhim muhuttena dametvā nibbisevanam katvā pūve gāhāpetvā Jetavanam ānetvā Satthu sammukham katvā sotāpatti-phale patiṭṭhāpesi, aho mahānubhāvo therō“ ti therassa guṇakatham kathentā nisīdimsu. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „bhikkhave kuladamakena nāma bhikkhunā kulam avibhettevā akilametvā pupphato reṇum gaṇhantena bhamarena viya upasamkamitvā Buddhagūṇe jānāpetabban“ ti vatvā theram pasamsanto

Yathāpi bhamaro puppham vaṇṇagandham aheṭṭhayam
paleti rasam ādāya evam gāme muni care ti (Dhp. v. 49)

imam Dhammapade gātham vatvā uttarim pi therassa guṇam pakāsetum „na bhikkhave idān' eva Moggallānena macchari-seṭṭhi damito, pubbe pi tam dametvā kammaphalasambandham jānāpesi yevā“ ti vatvā atītam āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahma-datte rajjam kārente
Bārāṇasiyam Illiso nāma seṭṭhi ahosi asītikoṭivibhavo purisa-dosasamannāgato khaṇḍo kuṇi² visamaakkhimaṇḍalo assaddho appasanno macchari, n' eva aññesaṃ deti na sayam paribhuñjati, rakkhasapariggahītapokkharāṇi viy' assa geham ahosi. Mātāpitāro pan' assa yāva sattamā kulaparivaṭṭā³ dāyakā dānapatino. So seṭṭhiṭṭhānam labhitvā yeva kulavaṃsaṃ nāsetvā dānasālam jhāpetvā yācake pothetvā niṭṭhadḍhitvā dhanam eva saṇṭhapeti. So ekadivasam rājupaṭṭhānam katvā attano gharam āgacchanto ekam maggakilantaṃ janapadamanussaṃ ekam surāvārakam⁴ ādāya piṭṭhake nisīditvā ambilasurāya kosakam⁵ pūretvā⁶ pūtimacchakena uttaribhaṅgena pivantaṃ disvā suram

¹ C^v -no. ² so both MSS. ³ both MSS. -parivaddhā. ⁴ C^k suruvārakam.

⁵ both MSS. kesakam. ⁶ C^v sūretvā.

pātukāmo hutvā cintesi: „sac' āhaṃ suraṃ pivissāmi mayi pivante bahū pivitukāmā bhavissanti, evaṃ me dhanaparikkhaya¹ bhavissatīti“ so taṇhaṃ adhvāsento vicaritvā gacchante² kāle adhvāsetuṃ asakkonto vihatakappāso viya paṇḍusarīro ahosi dhamanisanthataगतatto jāto. Ath' ekadivasam gabbhaṃ pavisitvā mañcakaṃ upagūhitvā³ nipajji. Tam enaṃ bhariyā upasaṃkamitvā piṭṭhiṃ parimajjitvā „kin te sāmi aphāsukaṃ“ ti pucchi. Sabbaṃ hetṭhākathitaniyāmen' eva veditabbaṃ. „Tena hi ekakass' eva te pahonakaṃ⁵ suraṃ karomīti“ puna vutte „gehe surāya kāriyamānāya bahū paccāsimṃsanti, antarāpaṇato āharāpetvāpi na sakkā idha nisinnena pātun“ ti māsakamattaṃ datvā antarāpaṇato surāvārakaṃ āharāpetvā ceṭakena gāhāpetvā nagarā nikkhamma naditīraṃ gantvā mahāmaggasamīpe ekaṃ gumbaṃ pavisitvā surāvārakaṃ ṭhapāpetvā „gaccha tvaṃ“ ti ceṭakaṃ dūre nisīdāpetvā kosakaṃ pūretvā suraṃ pātuṃ ārabhi. Pitā pan' assa dānādīnaṃ puññānaṃ katattā devaloke Sakko hutvā nibbatto, so tasmīṃ khaṇe „pavattati nu kho me dānaṃ udāhu no“ ti āvajjento tassa appavattiṃ puttassa ca⁶ kulavaṃsaṃ nāsetvā dānasālaṃ jhāpetvā yācake nikkadḍhitvā macchariyabhāvena patiṭṭhāya 'aññesaṃ dātabbaṃ bhavissatīti' bhayena gumbaṃ pavisitvā ekakass' eva suraṃ pivanabhāvaṃ ca disvā „gacchāmi, taṃ saṃkhobhetvā dametvā kammaphalasambandhaṃ jānāpetvā dānaṃ dāpetvā devaloke nibbattanārahaṃ karomīti“ manussapathaṃ otaritvā Illisasetṭhinā nibbisesaṃ khañjakuṇiṃ visamacakkhulaṃ attabhāvaṃ nimminitvā Rājagahanagaraṃ pavisitvā rañño nivesanadvāre ṭhatvā attano āgatabhāvaṃ ārocāpetvā „pavisatū“ ti vutte pavisitvā rājānaṃ vanditvā aṭṭhāsi. Rājā „kiṃ mahāsetṭhi avelāya⁷ āgato sīti“ āha. „Āgato 'mhi deva, ghare me asītikoṭimattaṃ dhanam atthi, taṃ devo āharāpetvā attano bhaṇḍāgāre pūrāpetū“ ti. „Alaṃ mahāsetṭhi, tava

¹ both MSS. dhanam-. ² C^v repeats gacchante. ³ C^v upabuhitva. ⁴ C^v ahāsukan. ⁵ C^v pagona-. ⁶ omit ca? ⁷ C^k velāya.

dhanato amhākaṃ gehe bahutaraṃ dhanan¹ ti. „Sace deva tumhākaṃ kammaṃ n² atthi yathāruciyaṃ naṃ gahetvā dānaṃ dammīti“. „Dehi setṭhīti“. So „sādhū deva“³ ti rājānaṃ vanditvā nikkhamitvā Illīsasetṭhino gehaṃ agamāsi. Sabbe upatṭhākamanussā parivāresuṃ, eko pi „nāyaṃ Illīso“⁴ ti jānitunī samattho atthi, so gehaṃ pavisitvā ante ummāre thatvā dovārikaṃ pakkosāpetvā „yo añño mayā samānarūpo āgantvā ‘mam’ etaṃ gehaṃ’ ti pavisitunī āgacchati taṃ piṭṭhiyaṃ paharitvā nīhareyyāthā“⁵ ti vatvā pāsādaṃ āruya mahārahe āsane nisīditvā setṭhibhariaṃ pakkosāpetvā sitākāraṃ dassetvā „bhadde dānaṃ demā“⁶ ti āha. Tassa taṃ vacanaṃ sutvā va setṭhibharia¹ ca puttadhītarō ca dāsakammakārā ca „ettakaṃ kālāṃ ‘dānaṃ demā’ ti cittaṃ eva n² atthi, ajja pana suraṃ pivitvā muducitto hutvā dātukāmo jāto bhavissatīti“⁷ vadiṃsu. Atha naṃ setṭhibharia⁸ „yathāruciyaṃ detha sāmīti“⁹ āha. „Tena hi bherivādakaṃ pakkosāpetvā ‘suvannaṃ rajatamaṇi muttādīhi atthikā Illīsasetṭhissa gharaṃ gacchantū’ ti sakalanagare bheriṇṇ carāpehīti“. Sā tathā kāresi. Mahājano pacchipasibbakādīni gahetvā gehadvāre sannipati. Sakko sattaratanapūre gabbhe vivarāpetvā „tumkākaṃ dammi, yāvadatthaṃ gahetvā gacchathā“¹⁰ ti āha. Mahājano dhanam nīharitvā mahātale rāsiṃ katvā ābhatabhājanāni pūretvā gacchati. Aññataro janapadamanusso Illīsasetṭhino goṇe tass¹¹ eva rathe yojetvā sattaḥi ratanehi pūretvā nagarā nikkhamma mahāmaggaṃ patipajjitvā tassa gumbassa avidūrena rathaṃ pesento „vassasataṃ jīva sāmī Illīsasetṭhi¹², taṃ¹³ nissāya dāni me yāvajīvaṃ kammaṃ akatvā jīvitabbaṃ jātāṃ, tav¹⁴ eva ratho tav¹⁵ eva goṇā tav¹⁶ eva gehe satta ratanāni n¹⁷ eva mātārā dinnā¹⁸ na pitarā taṃ nissāya laddhāni sāmīti“¹⁹ setṭhino guṇakathaṃ kathento gacchati. So taṃ saddaṃ sutvā bhīttasito cintesi: „ayaṃ mama nāmaṃ

¹ both MSS. -bhariyāya   ² C^k -setṭhī.   ³ C^k nam.   ⁴ so both MSS. instead of dinnāni.

gahetvā idaṇ c' idaṇ ca vadati, kacci nu kho raññā¹ mama dhanam lokassa dinnan“ ti gumbā nikkhamitvā goṇe ca rathāñ ca sañjānitvā „are ceṭaka, mayham gonā, mayham ratho“ ti vatvā gantvā goṇe nāsarajjuyam gaṇhi. Gahapatiko rathā oruyha „are duṭṭhaceṭaka², Illisamahāseṭṭhi sakalanagarassa dānam deti, tvam kiṃ ahoṣīti“ pakkhanditvā asanīm³ pātentō viya khandhe paharitvā ratham ādāya agamāsi. So puna kampamāno utthāya paṃsum puñjivā vegena gantvā ratham gaṇhi. Gahapatiko otaritvā kesesu gahetvā nāmetvā kapparappahārehi koṭṭetvā⁴ gale gahetvā āgataṃaggābhimukham khipitvā pakkāmi. Ettāvatāssa⁵ surāṃado chijji⁶. So kampamāno vegena nivesa-nadvāraṃ gantvā dhanam ādāya gacchante „ambho, kiṃ nām' etaṃ, kiṃ rājā mama dhanam vilumpāpetīti“ taṃ taṃ gantvā gaṇhāti, gahitagahitā paharitvā pādamūle yeva pātentī. So vedanāmatto geham pavisitum ārabhi, dvārapālā „are duṭṭhagahapati, kham pavisaṣīti“ vamsapesikāhi⁷ pothetvā gīvāya gahetvā nīharimsu. So „ṭhapetvā idāni rājānam n' atthi me añño koci paṭisaraṇan“ ti rañño santikaṃ gantvā „deva mama geham tumhe vilumpāpethā“ 'ti. „Nāham seṭṭhi vilumpāpemi, nanu tvam eva āgantvā 'sace tumhe na gaṇhatha aham mama dhanam dānam dassāmīti' nagare bheriṇ carāpetvā dānam adā-sīti“. „Nāham deva tumhākaṃ santikaṃ āgacchāmi, kiṃ tumhe mayham macchariyabhāvaṃ na jānātha, aham tiṇaggena tela-bindum pi na kassaci demi, yo dānam deti taṃ pakkosāpetvā vīmaṇisatha devā“ 'ti. Rājā Sakkaṃ pakkosāpesi. Dvinnam jānānam visesaṃ n' eva rājā jānāti na amaccā. Macchariya-seṭṭhi⁸ „kiṃ deva ayaṃ seṭṭhi, aham seṭṭhīti“ āha. „Mayam na sañjānāma, atthi tesam⁹ jānanako“ ti. „Bhariyā me devā“ 'ti bhariyam pakkosāpetvā „kataro te sāmiyo“ ti¹⁰ pucchiṃsu. Sā „ayan“ ti Sakkass' eva santike aṭṭhāsi. Puttadhītarō

¹ Ck rañño. ² Ck omits duttha ³ Ck asanīm. ⁴ both MSS koddhetvā

⁵ Ck -ssā. ⁶ Ck chiddi ⁷ Ck vasape- ⁸ both MSS -sotthiṇ. ⁹ C' tesāñ.

¹⁰ Ck sāmiyāci.

dāsakammakare pakkosāpetvā pucchimsu. Sabbe Sakkass' eva santike tiṭṭhanti. Puna seṭṭhi cintesi: „mayham sīse piḷakā atthi kesehi paṭicchannā, tam kho pana kappako eva jānāti, tam pakkosāpessāmīti“ so „kappako maṃ deva sañjānātīti tam pakkosāpehīti“ āha. Tasmim̐ pana kāle Bodhisatto tassa kappako hoti. Rājā nam pakkosāpetvā „Illisaseṭṭhim̐ jānāsīti“ pucchi. „Sīsam̐ oloketvā sañjānissāmi devā“ 'ti. „Tena hi dvinnam pi sīsam̐ olokehīti“. Tasmim̐ khaṇe Sakko sīse piḷakam̐ māpesi. Bodhisatto dvinnam pi sīsam̐ olokeno piḷakam̐ disvā „mahārāja, dvinnam pi sīse piḷakā atth' eva, nāham̐ etesu ekassa sāmi-Illisa-bhāvam̐ sañjānitum sakkomīti“ vatvā imam̐ gātham āha:

Ubho khañjā ubho kuṇī ubho visamacakkhulā,
ubhinnaṃ¹ piḷakā jātā, nāham̐ passāmi Illisaṃ ti. 77.

Tattha ubho ti dve pi janā, khañjā ti kunthapādā, kuṇīti kunthahatthā, visamacakkhulā ti visamaakkhimanḍalā kekarā, piḷakā ti dvinnam pi ekasmiṃ yeva sīsapadese ekasanṭhānā va piḷakā jātā, nāham̐ passāmīti aham̐ imesu ayam̐ nāma Illiso ti na passāmi. ekassa pi Illisabhāvam̐ na jānāmīti avoca.

Bodhisattassa vacanam̐ sutvā seṭṭhi kampamāno dhanasokena satim̐ paccupaṭṭhāpetum̐ asakkonto tatth' eva papati. Tasmim̐ khaṇe Sakko „nāham̐ mahārāja Illiso, Sakko 'ham̐ asmīti“ mahatiyā liḷhāya ākāse aṭṭhāsi. Illisassa mukham̐ puñjitvā udakena siñcimsu. So utṭhāya Sakkam̐ devarājānam̐ vanditvā aṭṭhāsi. Atha nam̐ Sakko āha: „Illisa², idam̐ dhanam̐ mama santakam̐ na tava, aham̐ pi te piṭā, tvam̐ mama putto, aham̐ dānādini puñṇāni katvā Sakkattam̐ patto, tvam̐ pana me vamsam̐ upacchinditvā adānasilo hutvā macchariye patiṭṭhāya dānasālā jhāpetvā yācake nikkaddhitvā dhanam̐ eva saṇṭhapesi, tam̐ n' eva tvam̐ paribhuñjasi³ na añño, rakkhasipariggahitam̐

¹ C^k ubhinnaṃ   ² C^k omits Illisa.   ³ C^k bhuñjasi

viya tiṭṭhati, sace me dānasālā pākaticam katvā dānam dassasi ice-etaṃ kusalam, noce dassasi tabbam¹ te dhanam antara-dhāpetvā iminā Indavajirena sisam chiuditvā jivitakkhayaṃ pāpessāmā² ‘ti. Illīsa³setṭhi maraṇabhayaena santajjito „ito paṭṭhāya dānam dassāmīti“ paṭiññam adāsi. Sakko tassa paṭiññam gahetvā ākāse nisimmako⁴ va dhammam desetvā tam silesu pa-tiṭṭhāpetvā sakaṭṭhānam eva agamāsi. Illīso pi dānādini puñ-ñāni katvā saggaparāyano ahoṣi.

Satthā „na bhikkhave idān⁵ eva Moggallāno macchariyasetṭhiṃ dameti. pubbe p⁶ esa iminā damito yevā⁷ ‘ti vatvā imam dhammade-sanam āharitvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakam samodhānesi: „Tadā Illīso macchariyasetṭhi⁸ ahoṣi, Sakko devarājā Moggallāno. rājā Ānando, kappako pana aham evā⁹ ‘ti. Illīsa-jātakam.

9. Kharassara-jātaka.

Yato viluttā ca hatā ca grāvo ti. Idam Satthā Jeta-vane viharanto aññatarāṃ amaccāṃ ārabha kathesi. Kosalarañño kira eko amacco rājānam ārādhetvā paccantagāme rājabalim labhitvā corehi saddhiṃ ekato hutvā „aham manusse ādāya araṇṇam pavisissāmi, tumhe gāmaṃ vilumpitvā upaddham mayham dadeyyāthā¹ ‘ti vatvā page va manusse sannipātetvā araṇṇam gantvā coresu āgantvā gāviyo ghātetvā maṃsam khādītva gāmaṃ vilumpitvā gatesu sāyaṇhasamaye mahājanaparivuto āgacchati. Tassa na ciren² eva tam kammaṃ pāka-ṭam jātam. Manussā raṇṇo ārocesuṃ. Rājā na³ pakkosāpetvā dosaṃ paṭiṭṭhāpetvā suniggaḥītaṃ niggahetvā aññam gāmahojakam pesetvā Jetavanam gantvā Bhagavato etam attham ārocesi. Bhagavā „na ma-hārāja idān⁴ ev⁵ esa evaṃsilo, pubbe pi evaṃsilo yevā⁶ ‘ti vatvā tena yācito atītaṃ āhari: „

Atite Barāṇasīyam Brahmadatte rajjam kārente ekassa amaccassa paccantagāmaṃ adāsi. Sabbam purimasadi-sam eva. Tadā pana Bodhisatto vaṇijjāya paccante vica-

¹ So both MSS. instead of sabbam.

² Cc. nisimmako. corr. to nisimmako.

³ Both MSS. -setthim.

⁴ Cc. tam.

ranto tasmiñ gāmake nivāsāñ kappesi. So tasmiñ gāmabhojake sāyaṇhasamaye mahājanaparivārena bheriyā vajjamānāya āgacchante „ayaṃ duṭṭhabhojako corehi ekato hutvā gāmañ vilumpāpetvā coresu palāyitvā aṭavim pavittesu idāni upasantūpasanto viya bheriyā vajjamānāya āgacchatīti“ imañ gātham āha:

Yato viluttā ca hatā ca gāvo
daddhāni gehāni jano ca nīto
athāgamā puttahatāya putto
kharassarañ deṇḍimañ vādayanto ti. 78.

Tattha yato ti yadā viluttā ca hatā eā 'ti vilumpitvā ca nītā mamsaṃ khādanatthāya ca hatā ca. gavo ti gorūpāni, daddhānīti aggim datvā jhāpitāni, jano ca nīto ti karamaragāham gahetvā nīto. puttahatāya putto ti hataputtāya putto nillajjo ti attho. chinnahuttappassa hi mātā nāma n' atthi. iti so tassā jīvanto pi hataputtatthāne tithatīti hataputtāya putto nāma hoti, kharassarañ ti thaddhasaddaṃ, deṇḍimañ ti parabhāṇaṃ.

Evam Bodhisatto imāya gāthāya taṃ paribhāsi, na ciren' eva c' assa taṃ kammañ pākaṭaṃ jātāṃ. Ath' assa rājā do-sānurūpaṃ niggaṇaṃ akāsi.

Satthā „na mahārāja idān' ev' esa evamsilo. pubbe pi evamsilo yevā" 'ti vatvā imañ dhammaḍḍesaṇaṃ āharitvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā amacco idāni amacco yeva, gāthāya udāhārakapaṇḍitamanusso pana aham evā" 'ti. Kharassara-jātakaṃ.

10. Bhīmasenajātaka.

Yan te pavikatthitaṃ pure ti. Idaṃ Satthā Jetavane viharanto aññataraṃ vikatthitaṃ bhikkhuṃ ārabha kathesi. Eko kira bhikkhu „āyuso. amhākaṃ jātisaṃ jāti gottasaṃ gottāṃ nāma n' atthi, mayaṃ evarūpe nāma mahākhattiyakule jātā. gottena vā kulapadesena vā amhehi sadiso n' atthi. amhākaṃ suvaṇṇarajatādīnaṃ anto n' atthi. dāsakammakarāpi no sālīmaṇsodanaṃ bhuñjanti, kāsika-vatthaṃ nivāsenti. kāsikavilepanaṃ vilimpanti. mayaṃ pabbajitabhāvena

etarahi evarūpāni lūkhāni bhojanāni bhuñjāma. lūkhāni cīvarāni dhāremā¹ 'ti theranavamajjhimanāni bhikkhūnāni antare vikatthento jāti-ādivasena vāmhento vañcento vicarati. Ath' assa eko bhikkhu kulapadesaṃ parigaṇhitvā taṃ vikatthanabhāvaṃ bhikkhūnaṃ kathesi. Bhikkhū dhammasabhāyaṃ sammipatitā „āvuso, asuko nāma bhikkhu evarūpe niyyānikasāsane pabbajitvā vikatthento vāmhento¹ vicaratitī“ etassa aguṇaṃ kathayimisu. Satthā āgantvā „kāya nu ttha bhikkhave etarahi kathāya sanni-innā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ ti vutte „na bhikkhave so bhikkhu idān' eva vikatthento vicarati. pubbe pi vikatthento vāmhento vicaratitī“ vatvā atitāṃ āhari:

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahma-datte rājjaṃ kārente Bodhisatto ekasmiṃ nigamagāme udiccabrāhmaṇakule nibbattitvā vayappatto Takka-silāya disāpā-mokkhassa ācariyassa santike tayo vede atthārassa vijjattānāni uggahetvā sabbasippe nipphattiṃ patvā Culladhanuggahapaṇḍito nāma ahosi. So Takka-silato nikkhamitvā sabbasamayasiṃpāni pariyesamāno Mahimsakarattāṃ agamāsi. Imasmiṃ pana jātake Bodhisatto thokaṃ rasso oṇatākāro ahosi. So cintesi: „sac' āhaṃ kañci rājjanāni upasaṃkamissāmi so 'evaṃ rassasariro tvaṃ kiṃ amhākaṃ karissasīti' vakkhati, yaṃ nūnāhaṃ ārohapariṇāhasampannaṃ abhirūpaṃ ekam purisaṃ phalakaṃ katvā tassa piṭṭhicchāyāya jīvikaṃ kappeyyaṃ“ ti so tathārūpaṃ purisaṃ pariyesamāno Bhīmasenassa nāma¹ ekassa tantavāyassa² tantavitatattānāni³ gantvā tena saddhiṃ patisanthāraṃ⁴ katvā „samma tvaṃ kiṃnāmo“ ti pucchi. „Ahaṃ Bhīmaseno nāmā“ ti. „Kiṃ pana tvaṃ abhirūpo upadhisampanno hutvā imaṃ lāmakakem-maṃ karosīti“. „Jīvitum asakkonto“ ti. „Samma mā etaṃ kammaṃ kari, sakala-Jambudīpe mayā sadiso dhanuggaho nāma n' atthi, sace paṇāhaṃ kañci rājjanāni passeyyaṃ so maṃ 'evaṃ rasso ayaṃ kiṃ amhākaṃ karissasīti' kopeyya. tvaṃ rājjanāni disvā 'ahaṃ dhanuggaho' ti vakkhasi, rājā te paribbayaṃ datvā

¹ Ck omits vāmhento   ² Ck ntavāyassa   ³ Ck nantamvinatattānāni, C' tantamvinatthānam   ⁴ Ck karissasīti

vuttiṃ nibaddhaṃ dassati, ahaṃ te uppannakammaṃ karonto tava piṭṭhicchāyā jīvissāmi, evaṃ ubho pi sukhitā bhavissāma, karoṃhi mama vacanaṃ“ ti āha. So „sādhū“ 'ti sampatiṇṇi. Atha naṃ ādāya Bārāṇasīṃ gantvā sayāṃ Culladhanupatṭhāko¹ hutvā taṃ purato katvā rājadvāre thatvā rañño ārocāpesi „āgacchatū“ 'ti ca vutte ubho pi pavasiṭvā rājānaṃ vanditvā atṭhaṃsu, „kiṃkāraṇā āgat' atthā“ 'ti ca vutte Bhīmaseno āha: „ahaṃ dhanuggaho, mayā sadiso sakala-Jambudīpe dhanuggaho n' atthīti“². „Kiṃ pana labhanto maṃ upatṭhahissasīti“³. „Addhamāse' saḥassaṃ labhanto upatṭhahissāmi devā“ 'ti. „Ayaṃ te puriso kiṃ hotīti“⁴. „Cullupatṭhāko devā“ 'ti. „Sādhū, upatṭhahā“ 'ti. Tato patṭhāya Bhīmaseno rājānaṃ upatṭhāti, uppannaṃ kiccaṃ paṇ' assa Bodhisatto va nittharati. Tena kho pana samayena Kāsiraṭṭhe ekasmiṃ araṇṇe bahunnaṃ manussānaṃ saṅcaraṇamaggaṃ vyaggho chaddāpeti, bahū⁴ manusse gaheṭvā khādanti. Taṃ pavattiṃ rañño ārocesuṃ. Rājā Bhīmasenaṃ pakkosāpetvā „sakkhissasi tāta tvaṃ vyagghaṃ gaṇhituṃ“ ti āha. „Deva, kiṃ dhanuggaho nāmaṃ yadi vyagghaṃ gaheṭuṃ na sakkomīti“⁵. Rājā tassa paribbayaṃ datvā uyyojesi. So gharāṃ gantvā Bodhisattassa kathesi. Bodhisatto „sādhū samma gacchā“ 'ti āha. „Tvaṃ pana na gamissasīti“⁶. „Amaṃ na gamissāmi“⁵, upāyaṃ pana te ācikkhissāmi⁶. „Acikkha sammā“ 'ti. „Tvaṃ vyagghassa vasaṇatṭhānaṃ sahasā ekako va mā agamāsi, jānapadamanusse pana saṇṇipādetvā ekaṃ vā dve vā dhanusahassāni gāhāpetvā“⁶ tattha gantvā vyagghassa utṭhitabāvaṃ ñatvā palāyitvā ekaṃ gumbaṃ pavasiṭvā udarena nipaṇṇeyyāsi, jānapadaṃ va vyagghaṃ pothetvā gaṇhissanti, tehi vyagghaṃ gaṇhite tvaṃ dantehi ekaṃ valliṃ chinditvā koṭiyaṃ gaheṭvā matavyagghassa santikaṃ gantvā 'bho ken' esa vyaggho mārīto ti, ahaṃ imaṃ vyagghaṃ goṇaṃ

¹ so both MSS. instead of -dhanuggahup-. ² both MSS. -hissatīti. ³ both MSS. -so. ⁴ C¹ bahu. ⁵ C¹ upagamissāmi. ⁶ C¹ gaṇhā-.

viya valliya bandhivā rañño santikaṃ nessāmiti valliṃ atthāya gumbaṃ pavittṭho. mayā valliya anābhatāya eva ken' esa mārito ti katheyyā' 'ti, atha te jānapadā bhītatasitā 'sāmi mā rañño ācikkhīti' bahuṃ dhanāṃ dassanti, vyaggho tayā gahito va bhavissati, rañño pi santikā bahuṃ dhanāṃ labhissasīti¹. So „sādhū“ 'ti gantvā Bodhisattena kathitaniyāmen' eva vyagghaṃ gahetvā araṇṇaṃ khemaṃ katvā mahājanaparivuto Bārāṇasīṃ āgantvā rājānaṃ disvā „gahito me deva vyaggho, araṇṇaṃ khemaṃ katan“ ti āha. Rājā tuṭṭho bahuṃ dhanāṃ adāsi. Pun' ekadivasaṃ „ekaṃ maggaṃ mahiso chaḍḍāpetīti“ rañño ārocayīmsu. Rājā tath' eva Bhīmasenaṃ pesesi. So Bodhisattena dinnanayena vyagghaṃ viya tam pi gahetvā āgañchi. Rājā puna bahuṃ dhanāṃ adāsi. Mahantaṃ issariyaṃ jātāṃ. So issariyamadamatto Bodhisatte avaṇṇaṃ katvā tassa vacanaṃ na gaṇhāti, „nāhaṃ taṃ nissāya jīvāmi, kiṃ tvaṃ ñeva puriso“ ti ādini pharusavacanāni vadati. Atha katipāhaccayen' ev' eko sapattarājā āgantvā Bārāṇasīṃ uparundhitvā „rajjāṃ vā detu yuddhaṃ vā“ ti rañño sāsanam pesesi. Rājā „yujjhāhīti“ Bhīmasenaṃ pesesi. So sabbanāhasannaddho bhaṭavesaṃ gahetvā susannaddhassa vāraṇassa pītthe nisīdi. Bodhisatto pi tassa maraṇabhayaena sabbasannāhasannaddho Bhīmasenass' eva pacchimāsane nisīdi. Vāraṇo mahājanaparivuto nagaradvārena nikkhamitvā saṃgāmasīsaṃ pāpuni². Bhīmaseno yuddhabherisaddaṃ sutvā va kampitūṃ āraddho. Bodhisatto „idāṃ esa hatthipittṭhā patitvā marissasīti“³ hatthito apatanatthaṃ Bhīmasenaṃ yottena parikkhipitvā gaṇhi. Bhīmaseno sampahāraṭṭhānaṃ disvā maraṇaḍḍayatajjito sarīraḷaṇṇena hatthipittṭhaṃ dūsesi. Bodhisatto „na kho te Bhīmasena purimena pacchimaṃ sameti, tvaṃ pubbe saṃgāmayodho viya ahosi, idāni hatthipittṭhaṃ dūsesīti“ vatvā imaṃ gātham āha:

¹ Ck -hī, C' -m. ² so both MSS.

Yan te pavikatthitaṃ pure
 atha te pūṭisarā sajaṇti pacchā
 ubhayaṃ na sameti Bhīmasena
 yuddhakathā ca idaṃ ca te vihaññaṃ ti. 79.

Tattha yan te pavikatthitaṃ pure ti yan tvaṃ pubbe kim tvaṃ yeva puriso nāhaṃ¹ pi saṃgāmayodho ti vikatthitaṃ vamaṃ² vacanaṃ vuttam³ idaṃ⁴ tāva ekaṃ, atha te pūṭisarā sajaṇti pacchā atha te ime pūtibhāvena saraṇabhāvena ca pūṭisarā ti laddhanāma sarīraṇaṃ jadhārā⁴ sajaṇti ṇaṇṇaṃ janti paggharanti, pacchā ti tato pure vikatthitato aparabhāge idāni imasmiṃ saṃgāmasiṃse ti attho, ubhayaṃ na sameti Bhīmasena ti idaṃ Bhīmasena ubhayaṃ na sameti, katarāṃ: yuddhakathā ca idaṃ ca te vihaññaṃ, yā ca pure kathitā yuddhakathā yaṃ ca te idāni vihaññaṃ kilamatho hatthipittāṃ dūsaṇa-kārapatto vighāto ti attho

Evaṃ Bodhisatto taṃ garahitvā „mā bhāyi samma, kasamā mayi ṭhite vihaññaṃsīti“ Bhīmasenaṃ hatthipīṭṭhito otāretvā „nabāyitvā gehaṃ eva gacchā“ ti uyyojetvā „ajja mayā pākāṭeṇa bhavitum vaṭṭatīti“ saṃgāmaṃ pavisitvā unnaditvā bala-kotṭhakaṃ bhinditvā sapattarājānaṃ jivagāhaṃ gāhāpetvā Bārāṇasiraṇṇo santikaṃ agamāsi. Rājā tuṭṭho Bodhisattassa mahantaṃ yasaṃ adāsi. Tato paṭṭhāya Culladhanuggahapaṇḍito ti sakala-Jambudīpe pākāṭo ahoṣi. So Bhīmasenassa paribayaṃ datvā sakatṭhānaṃ eva pesetvā dānādāni puññaṃ katvā yathākammaṃ gato.

Satthā „na bhikkhave idāṃ eva esa bhikkhu vikattheti“⁵, pubbe pi vikattheti yevā“ ti vatvā imaṃ dhammaṃ desanaṃ āharitvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakāṃ samodhānesi. „Tadā Bhīmaseno vikatthitabhikkhu ahoṣi, Culladhanuggahapaṇḍito pana ahaṃ evā“ ti. Bhīmasenajātakaṃ. Varāṇasagga aṭṭhamo.

¹ Ck nāha aham. C^o tāha aham. ² C^o vama. ³ C^o idan. ⁴ Ck -vaṇṇaṃ jadhārā. C^o -vaṇṇajadhārā. ⁵ both MSS. vikatthoti.

9 APĀYIMHAVAGGA.

1. Surāpānajātaka.

Apāyimha anaccimhā ti. Idam Satthā Kosambiyam upanissāya Ghositārāme viharanto Sāgatatttheram ārabba kathesi. Bhagavati hi Sāvatthiyam vassam vasitvā cārikagamanena¹ Bhaddavatikaṃ nāma nigamaṃ sampatte gopālakā pasupālakā kassakā pathāvino ca Satthāram disvā vanditvā „mā bhante Bhagavā ambatittham agamāsi, ambatitthe jaṭila² same ambatitthako nāma nāgo āsiviso³ ghorraviso Bhagavantam vihettheyyā⁴“ ti vārayimsu. Bhagavā tesaṃ katham asuṇanto viya tesu yāva tatiyam vārayamānesu⁵ pi agamāsi yeva. Tatra sudam Bhagavati Bhaddavatikāya avidūre aññatarasmim vanasaṇḍe viharante tena samayena buddhupaṭṭhāko Sāgato nāma thero puthujanikāya iddhiyā samanno⁶ gato tam assamaṃ upasamkamitvā tassa nāgarājassa vasanaṭṭhāne tiṇsantharakaṃ paṇṇāpetvā⁷ pallamkena nisīdi. Nāgo makkham asahamāno⁸ dhūmayi. Thero pi dhūmayi. Nāgo pajjali. Thero pi pajjali. Nāgassa tejo theram na bādhati. Therassa tejo nāgam bādhati. Evaṃ so khaṇena tam nāgarājānam dametvā saraṇesu ca silesu ca patitṭhapetvā Satthu santikaṃ agamāsi. Satthāpi Bhaddavatikāyaṃ yathābhirantaṃ viharitvā Kosambim agamāsi. Sāgatatttherena nāgassa damitabhāvo sakalajanapadam patthari. Kosambinagaravāsino Satthu paccuggamanam katvā Satthāram vanditvā Sāgatatttherassa santikaṃ gantvā vanditvā ekamantaṃ ṭhitā evam āhamsu: „bhante yaṃ tumhākaṃ dullabham tam vadeyyāthā⁹“ ti⁶ tad eva mayam paṭiyādessāmā⁷“ ti. Thero tūphī⁸ ahoṣi. Chabbaggiyā paṇāhamsu: „āvuso pabbijitānaṃ nāma kāpotikā surā dullabhā⁹“ e⁷ eva manāpā ca, sace tumhe therassa pasannaṃ kāpotikaṃ suram⁷ paṭiyādetthā⁸“ ti. Te „ādhū⁹“ ti sampañjichitvā Satthāram svātānāya nimantetvā nagaram pavisitvā „attano attano gehe therassa dasvāmā⁹“ ti kāpotikaṃ pasannaṃ paṭiyādetvā theram nimantetvā ghare ghare pasannaṃ adamsu. Thero pivitvā surāmadamatto nagaratonikkhamanto dvārantare pati, vippalapamāno nipajji. Satthā katabhattakicco nagarā nikkhamanto theram tenākārena nipannaṃ disvā „gaṇḍhatha bhikkhave Sāgatan⁹“ ti gāhāpetvā āramāṃ

¹ Ck catigamanena. ² both MSS. asī-. ³ both MSS. vāriya-. ⁴ C⁹ paṇṇāpetvā. ⁵ Ck agamāno. ⁶ so both MSS. ⁷ both MSS. pasannaṃ kāpotika suram.

agamāsi. Bhikkhū therassa sīsam Tathāgatassa pādamūle katvā taṃ nīpajjāpesuṃ. So parivattitvā pāde tathāgatābhīmukhe katvā nīpajji. Satthā bhikkhū paṭipuechi: „kin nu kho bhikkhave yaṃ pubbe Sāgatassa mayi gāraṇaṃ taṃ idāni¹ atthīti“. „N² atthi bhante“ ti. „Bhikkhave ambatitthakaṃ nāgarājānaṃ ko daṃṣeṭhi“. „Sāgato bhante“ ti. „Kiṃ paṇ³ etarahi Sāgato udakadeḍḍubhakam² pi daṃṣeṭuṃ sakkuṇeyyā“ ti. „No h⁴ etam bhante“. „Api nu bhikkhave evarūpaṃ pātuṃ yuttaṃ yaṃ pivitvā evaṃ visaṇṇī⁵ hontīti“. „Ayuttaṃ bhante“ ti. Atha kho Bhagavā therāṃ garahitvā bhikkhū āmantetvā „surāmerayapāne pācittiyaṃ“ ti sikkhāpadaṃ paṇāpetvā utthāyāsanaṃ gaṇḍhakuṭṭim³ pāvisi. Dhammasabhāyaṃ sannipatitā bhikkhū surāpānassa aṇaṇṇaṃ kathayimsu: „yāva mahādosā c⁴ etam āvuso surāpānaṃ nāma tāva paṇāsaṃpannaṃ nāma iddhiṃantaṃ Sāgataṃ yathā Satthu guṇaṃ mattaṃ pi na jānāti tathā akāśīti“. Satthā āgantvā „kāya nu ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāma“⁵ ti vutte „na bhikkhave idān¹ eva surāṃ pivitvā pabbajitā visaṇṇīno honti, pubbe pi ahesuṃ yevā“² ti vatvā atītaṃ āhara⁴:

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto Kāsiraṭṭhe udiccabrāhmaṇakule nibbattitvā vayappatto isipabbajjaṃ pabbajitvā abhiññā ca samāpattiyo ca uppādetvā jhānakīlaṃ kiṇanto Himavantapadese vasati pañcahi antevāsikasatehi parivuto. Atha naṃ vassānasamaye sampatte antevāsikā āhamsu: „ācariya manussapathaṃ gantvā loṇambilaṃ sevitvā āgacchāmā“¹ ti. „Avuso, ahaṃ idh² eva vasissāmi, tūṃhe pana gantvā sarīraṃ santappetvā vassaṃ vītināmetvā āgacchathā“³ ti. Te „sādhū“⁴ ti ācariyaṃ vanditvā Bārāṇasīṃ gantvā rājuyyāne vasitvā punadivase bahidvāragāme yeva bhikkhāya caritvā suhitā hutvā⁵ punadivase nagaraṃ pavisiṃsu. Manussā sampiyāyamaṇā bhikkhaṃ ādaṃsu, katipāhaccayena ca raṇṇo ārocesuṃ: „deva Himavantato pañcasatā isayo āgantvā uyyāne vasanti ghoratapaṃ parimāritindriyā sīlavanto“ ti. Rājā tesāṃ guṇe sutvā uyyānaṃ gantvā vanditvā katapaṭisaṇthāro

¹ C^o idāni. ² C^o -deḍḍu-. ³ C^k -kuṭṭim. ⁴ C^k -rī. ⁵ C^k omits hutvā.

vassānaṃ catumāsani¹ tatth' eva vasaṇatthāya paṭiññāni gahetvā nimantesi. Te tato paṭṭhāya rājagehe yeva bhuñjitvā uyyāne vasanti. Ath' ekadivasani nagare surānakkhattaṃ nāma ahoṣi. Rājā „pabbajitānaṃ surā dullabhā“ ti bahuni uttamaṃ suraṃ dāpesi. Tāpasā suraṃ pivitvā uyyānaṃ gantvā surāmadamattā hutvā ekacce utṭhāya naccimṣu ekacce gāyimsu ekacce naccitvā gāyitvā khāriyādīni avattharivā niddāyitvā² surāmade chinne pabujjhivā taṃ³ attano vipakāraṃ sutvā disvā „na ambehi pabbajitasārappaṃ katan“ ti roditvā paridevitvā „mayāṃ ācariyena vinābhūtattā evarūpaṃ pāpaṃ karimhā“ ti taṃ khaṇaṃ yeva uyyānaṃ pahāya Himavantaṃ gantvā paṭisaṃmitaparikkhārā ācariyaṃ vanditvā nisīditvā „kin nu kho tātā manussapathe bhikkhāya akilamamānā sukhaṃ vasittha samaggavāsaṃ ca pana vasitthā“⁴ ti pucchitā „ācariya sukhaṃ vasimha, api ca kho mayāṃ apātabbayuttakaṃ pivitvā visaññibhūtā satim paṭṭhāpetum asakkontā gāyimha c' eva naccimhā“⁵ ti etam atthaṃ ārocentā imaṃ gāthaṃ samuṭṭhāpetvā āhaṃsu:

Apāyimha anaccimha agāyimha rudimha ca,
visaññakaraṇiṃ pītva⁶ ditthā nāhumha vānarā ti. 80.

Tattha apāyimhā⁷ ti suraṃ pivimha, anaccimha ti taṃ pivitvā⁸ hatthapāde lālentā naccimha, agāyimhā⁹ ti mukhaṃ vivaritvā¹⁰ āyatakena sareṇa gāyimha, rudimha ca¹¹ ti puna vipattisārino evarūpaṃ nāma ambehi katan ti rodimha ditthā nāhumha vānarā ti evarūpaṃ saññāvināsanato visaññikaraṇiṃ suraṃ pivitva etad eva sādhu yaṃ vānara nāhumha¹² ti, evaṃ te attano agamam kathesun.

Bodhisatto „garusaṃvāsarahitānaṃ nāma evarūpaṃ hoti yevā“ ti te tāpase garahitvā „puna evarūpaṃ mā karitthā“¹³ ti tesāṃ ovādaṃ datvā aparihinajjhāno Brahmaloḷa-parāyano ahoṣi.

¹ C' catu-. ² both MSS. niddāyitvā. ³ C' nam. ⁴ both MSS. vasitvā.

⁵ so both MSS. instead of naccimha ca. ⁶ C' pītthā, C' pītva. ⁷ C' pivitthā.

⁸ C' vivaritthā.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātakam samodhānesi:
 -- ito paṭṭhāya hi „anusandhiṃ ghaṭetvā“ ti idaṃ pi na vakkhāma —
 „Tadā isigaṇo Buddhaparisā ahoṣi, gaṇasatthā pana aham evā“ ti.
 Surāpānājātakam.

2. Mittavindajātakā.

Atikkamma ramaṇakan ti. Idaṃ Satthā Jetavane viha-
 ranto ekaṃ dubbacabhikkhum ārabhha kathesi. Imassa pana
 Jātakassa Kassapasammāsambuddha-kālikam vatthum Dasanipāte Mahā-
 mittavindakajātake āvibhavissati.

Tadā pana Bodhisatto imaṃ gātham āha:

Atikkamma ramaṇakan¹ sadāmatthaṃ ca dūbhakan
 sv-āsi pāsānamāsīno² yasmā jīvaṃ na mokkhasīti. 81.

Tattha ramaṇakan¹ ti tasmim kāle phalikkassa nāmaṃ, phalikapāsādaṃ⁴
 ca atikkanto sīti dīpeti, sadāmatthaṃ ca 'ti rajatassa nāmaṃ, rajatapāsādaṃ ca
 atikkanto sīti dīpeti, dūbhakan ti manino nāmaṃ, manipāsādaṃ ca atikkanto
 sīti dīpeti, sv-āsi so si tvaṃ, pāsānamāsīno ti, uracakkam nāma pāsāna-
 mayam vā hoti manimayam vā, tam pana pāsānamayam, so ca tena āsīno abhi-
 nivivṭho ajjhottaro⁵, tasmā pāsānena āsīnattā⁶ pāsānāsīno ti vuttam, pāsānam vā āsīno tam
 uracakkam āsajja pāpunivāṭṭho ti ttho, yasmā jīvaṃ na mokkhasīti
 yasmā uracakkā yāva te pāpam na khīyati tāva jīvanto yeva na mucissasi tam
 āsīno sīti

Imaṃ gātham vatvā Bodhisatto attano devaṭṭhānam⁷ yeva
 gato. Mittavindako pi uracakkam ukkhipitvā mahādukkham
 anubhavamāno pāpakamme parikkhīṇe yathākamman gato.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātakam samodhānesi:
 „Tadā Mittavindako dubbacabhikkhu ahoṣi, devarājā pana aham evā“
 ti. Mittavindajātakam.

¹ C^k ramaṇakam. ² both MSS. pāsānamā-. ³ C^k ramaṇakam. ⁴ C^k phalikkassa
 nāmaṃ phalikkassa phalikapadaṃ. ⁵ C^k ajjhe-. ⁶ C^v āsīnattā, C^k āsīnantā.

⁷ C^k devasanaṭṭhānam, C^v devatthana. ⁸ C^k omits tadā.

3. Kāḷakaṇṇijātaka.

Mitto have sattapadena hotīti. Idam Satthā Jetavane viharanto ekam Anāthapiṇḍikassa mittam ārabha kathesi. So kira Anāthapiṇḍikena saddhim sahapamsukilīto ekācariyass' eva santike uggahitasippo nāmena Kāḷakaṇṇī¹ nāma. So gacchante² kāle duggato hutvā jīvitum asakkonto seṭṭhino santikam agamāsi. So tam samasāsetvā paribbayaṃ datvā attano kuṭumbam paṭicchāpesi. So seṭṭhino upakārako hutvā sabbakicceṇi karoti. Tam seṭṭhissa santikam āgatakāle „tiṭṭha Kāḷakaṇṇi, nisīda Kāḷakaṇṇi"³, bhuñja Kāḷakaṇṇi"⁴ vadanti. Ath' ekadivasam seṭṭhino mittāmacce seṭṭhim upasamkamitvā evam āhuṃsu: „mahāseṭṭhi, mā etam tava santike kari. 'tiṭṭha Kāḷakaṇṇi, nisīda Kāḷakaṇṇi'⁵, bhuñja Kāḷakaṇṇi" hi iminā saddena yakkho pi palāyeyya. na c' esa tayā samāno, duggato durupeto⁶, kiṃ te iminā" ti. Anāthapiṇḍiko „nāmanā nāma vohāramattaṃ, na tam paṇḍitā pamāṇam karonti. sutamaṅgalikena⁷ nāma bhavitum na vaṭṭati, na sakkā mayā nāmamattaṃ nissāya sahapamsukilītam⁸ sahāyam paricajjitun"⁹ ti tesam vacanam anādāya ekadivasam attano bhogagāmaṃ gacchanto tam geharakkhakam katvā agamāsi. Corā „seṭṭhi kira gāmakam gato, geham assa vilumpissāmā"¹⁰ ti nānavudhabatthā rattibhāge āgantvā geham parivāresum. Itaro pi corānam nēva āgamanam āsamkamāno aniddāyanto va nisīdi. So corānam āgatabhāvam natvā manusse pabodhetum „tvam samkham dhama, tvam ālāṅgam"¹¹ vādehīti"¹² mahāsamajjam karonto viya sakalanivesanam ekasaddam kāresi. Corā „suṇṇam geham"¹³ ti dussutaṃ amhehi, idh' eva mahāseṭṭhīti"¹⁴ pāsānamuggarādini tatth' eva chaḍḍetvā palāyimsu. Punadivase manussā tattha tattha chaḍḍite pāsānamuggarādayo disvā samvegappattā hutvā „sace aḷḷa evarūpo buddhisampanno gharavicārako nābhavissa corehi yathāruceyā pavisitvā sabbageham viluttaṃ assa. imam dāhamittaṃ nissāya seṭṭhino vadḍhi jātā"¹⁵ ti tam pasamsitvā seṭṭhissa bhogagāmato āgatakāle sabbam tam paṇḍitīm ārocayimsu. Atha ne seṭṭhi avoca: „tumhe evarūpaṃ mama geharakkhakam mittam nikkadḍhāpetha. sac' āyam tumhākam vacanena mayā nikkadḍhito assa aḷḷa me kuṭumbam kiñci nābhavissa. nāmanā nāma appamāṇam hitacittam eva pamāṇam"¹⁶ ti tassa uttaritam paribbayaṃ datvā „utthi dāni me idam kathāpā-

¹ C^k kālakanm, C^r kālakanm. ² C^k -nto. ³ C^k kala-. ⁴ C^k durū-. ⁵ C^r -maṅga-

⁶ C^r -kilītam, C^k -kilīkam. ⁷ so both MSS instead of ālāṅgam?

bhatan¹ ti Satthu santikaṃ gantvā ādito paṭṭhāya taṃ pavattiṃ ārocesi. Satthā „na kho gahapati idān’ eva Kālakarṇi¹ mitto attano mittassa gharakuṭumbaṃ rakkhati, pubbe pi rakkhī yevā²” ’ti vatvā tena yācito atītaṃ āhāri:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto mahāyaso seṭṭhi ahoṣi. Tassa Kālakarṇi nāma mitto ti sabbaṃ paccuppannasadisam eva. Bodhisatto bhoga-gāmato āgato taṃ pavattiṃ sutvā „sace mayā tumhākaṃ vacanena evarūpo mitto nikkadḍhito assa ajja me kuṭumbaṃ kiñci nābhavissā³” ’ti vatvā imaṃ gātham āha:

Mitto have sattapadena hoti,
sahāyo pana dvādasakena hoti,
māsaddhamāsenā ca nāti hoti,
tatuttariṃ attasamo pi hoti,
so ’haṃ kathaṃ attasukhassa hetu
cirasatthunaṃ² Kālakarṇiṃ jaheyyan ti. 82.

Tattha have ti nipātamattam, mettāyatīti mitto, mettīm paccupaṭṭhāpeti³ sinehaṃ karotīti attho, so pan’ esa sattapadena hoti ekato sattapadavīti hāragamanamattena hotīti attho, sahāyo pana dvādasakena hotīti sabbakiccānaṃ ekato karanavasena sabbiriyāpathesu saha⁴ gacchaṭīti sahāyo, so pan’ esa dvādasakena hoti dvādasāhaṃ ekato nivāsenā hotīti attho, māsaddhamāsenā ’ti māsenā vā addhamāsenā vā, nāti hotīti nātisamo hoti, tatuttariṃ ti tato uttariṃ ekato vāsenā attasamo pi hoti eva, jaheyyan ti evarūpaṃ sahāyaṃ kathaṃ jaheyyan ti mittarase gūṇaṃ kathesi. Tato paṭṭhāya puna koci tass’ antare vuttā nāma nāhoṣi⁵

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharītvā jātakaṃ samodhānesi:
„Tadā Kālakarṇi⁶ Anando ahoṣi. Bārāṇasiseṭṭhi pana ahaṃ evā⁷” ’ti. Kālakarṇijātakaṃ.

¹ C¹ kāla-. ² so both MSS instead of ciravuttham? ³ C¹ -ttāpeti ⁴ C¹ sahā.

⁵ C¹ nahosi ⁶ C¹ kalakarni. C² kalakarni.

4. Atthassadvārajātaka.

Arogyam icche paramañ ca lābhan ti. Idam Satthā Jetavane viharanto ekañ atthakusalañ puttañ ārabha kathesi. Sāvatthiyañ hi ekassa mahāvibhavassa seṭṭhino putto jātiyā sattavasso paññavā atthakusalo. So ekadivasañ pitarañ upasaṅkamitvā atthassa dvārapañhañ nāma pucchi. So tañ na jānāti. Ath' assa etad ahoṣi: „ayañ pañho atisukhumo. ṭhapetvā sabbaññū-Buddhañ añño uparibhavaggena heṭṭhā avēcinā paricchinne lokasannivāse etañ pañhañ kathetum samattho nāma n' atthāti“ so puttañ ādāya bahumālāgandhavilepanaṃ¹ gāhāpetvā Jetavanañ gantvā Satthārañ pūjetvā vanditvā ekamantañ nisimbo Bhagavantañ etad avoca: „ayañ bhante dārako paññavā atthakusalo mañ atthassa dvārapañhañ nāma pucchi. ahañ² tañ pañhañ ajānanto tumbākam santikañ āgato. sādhu me Bhagavā tañ pañhañ kathetū“ ti. Satthā „pubbe p' āhañ upāsaka iminā kumārakena tañ pañhañ puṭṭho mayā c' assa³ kathito. tadā nañ⁴ esa jānāti, idāni pana bhavasamkhepagatattā na sallakkhetī“ vatvā tena yācito atītañ āhāri:

Atīte Bāraṇasiyañ Brahmaḍatte rajjañ kārente Bodhisatto mahāvibhavo seṭṭhi ahoṣi. Ath' assa putto sattavassiko jātiyā paññavā atthakusalo. So ekadivasañ pitarañ upasaṅkamitvā „tāta atthassa dvārañ nāma kin“ ti atthassa dvārapañhañ pucchi. Ath' assa pitā tañ pañhañ kathento imañ gātham āha:

Arogyam icche paramañ ca lābham.

sīlañ ca vuddhānumatañ sutañ ca

dhammānuyattī ca alīnatā ca

atthassa dvārā pamukhā cha⁵ ete ti. 83.

Tattha arogyam icche paramañ ca lābhan ti ekaṃ nipātamattañ, tāta pathamaṃ eva ārogyasamkhātaṃ paramaṃ labham iccheyyā ti imaṃ atthañ dipento evaṃ āha, tattha arogyam nāma sammasa ca cittassa ca ārogyabhāvo anāturatā, saññe hi rogaturā⁶ n' eva aladdham bhoga-lābham uppādetum sakkoti

¹ both MSS. bahū-   ² Ck ahañ.

³ Ck vassa.

⁴ Ck na

⁵ so both MSS.

⁶ both MSS. rogaturāte.

na laddham paribhuñjitum. anāturo pana ubhayam p' etam sakkotitī, citte ca kilesāture n' eva aladdham jhānādilābham uppādetum sakkoti na laddham puna samāpattivasena paribhuñjitum ti, etasmim anārogye sati aladdho pi lābho na labbhati laddho pi niratthako hoti, asati pan' etasmim aladdho pi lābho labbhati laddho pi sātthako hotīti ārogyam paramo lābho nāma. tam sabbapathamam icchitabbam, idam ekam atthassa dvāraṇ ti ayam ettha attho. sīlam eā 'ti ācārasīlam, iminā lokuttaracārittam dasseti, vuddhānumatan ti gūnavuddhānam paṇḍitānam anumataim. iminā nānasampannānam¹ garūnam ovādaṁ dasseti, sutaṁ eā ti kāraṇanissitam sutam, iminā imasmim loke atthanissitam bāhusaccaṁ dasseti, dhammānūvattī eā ti tividhassa sucaritadhammassa anuvattanam, iminā dūcearitadhammam vajjetvā sucaritadhammānūvattanabhāvaṁ dasseti, alīnatā eā ti cittassa alīnatā ahicatā. iminā cittassa asaṁkocaṁ² paṇītabhāvaṁ uttamabhāvaṁ dasseti, atthassa dvārā pamukkhā cha³ ete ti attho nāma vadhi, tassa vadhisamkhātassa lokiyalokuttarassa⁴ atthassa ete pamukkhā uttamā cha dvārā upāyā adhigamanukkhānti

Evam Bodhisatto puttassa atthadvārapaṇḍam kathesi. So tato paṭṭhāya tesu chasu dhammesu vatti. Bodhisatto pi dānādini puṇṇāni katvā yathākammaṁ gato.

Satthā imam dhammadesanam āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā putto va paccuppanno putto. mahāseṭṭhi pana aham evā" 'ti. Atthassadvārajātakaṁ.

5. Kimpakkajātaka.

Āyatim⁵ dosam nāṇāyā 'ti. Idam Satthā Jetavane viharanto ekam ukkaṇṭhita bhikkhum ārabba kathesi. Aññataro kira kulaputto Buddhasāsane uram datvā pabbajito. Ekadivasam Sāvattihīyam piṇḍāya caranto ekam alaṁkātaitthim disvā ukkaṇṭhi. Atha nam ācariyupajjhāyā Satthu santikaṁ ānayimso. Satthā „saccaṁ kira tvaṁ bhikkhu ukkaṇṭhito" ti pucchitvā „saccaṁ" ti vutte „pañca kāmagaṇā nāma" etc bhikkhu paribhogakāle ramaṇīyā, so pana nesam paribhogo" mirayādisu paṭisandhidāyakattā kimpakkaphalaparibhogasadiṣo⁷ hoti, kimpakkaphalam nāma vaṇṇagandharasasampannam, khāditaṁ pana antāni khaṇḍetvā jīvitakkhayam pāpeti. pubbe bahujanā tassa dosam

¹ Ck nāna- ² Cc asaṁkoca ³ so both MSS. ⁴ both MSS -rassi. ⁵ Ck āyatī Cc ayatī. ⁶ both MSS paribhogo ⁷ both MSS -sadiṣa.

adissvā vaṇṇagandharasesu bajjhītvā tam phalaṃ paribhuñjītvā jīvitak-khayaṃ pāpuṇiṃsū“¹ 'ti vatvā atītaṃ āhāri:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahma datte rajjaṃ kārente Bodhisatto satthavāho hutvā pañcahi sakaṭasatehi pubbantā aparantaṃ² gacchanto aṭavimukhaṃ patvā manusse sannipātetvā „imissā aṭaviyā visarukkā nāma atthi, mā kho maṃ anāpucchā pubbe akhādītapubbāni phalāni khādītthā“³ 'ti ovaḍi. Manussā aṭaviṃ atikkamītvā aṭavimukhe ekaṃ kimpakkarukkhaṃ phala-bhāranamitasākhaṃ addasaṃsu, tassa khandhasākhaṃ pattaphalāni saṇṭhānavañṇarasagandhehi ambasadisāṃ⁴ eva. Tesu ekacce vaṇṇagandharasesu bandhītvā ambaphalasaññāya phalāni khādīṃsu, ekacce „satthavāhaṃ pucchītvā khādissāmā“⁵ 'ti gahetvā aṭṭhaṃsu. Bodhisatto taṃ ṭhānaṃ patvā gahetvā ṭhite² phalāni chaḍḍāpetvā ye khādamānā aṭṭhaṃsu te vamaṇaṃ kāretvā tesāṃ bhesajjaṃ adāsi. Tesu ekacce ārogā jātā, paṭhamam eva khādītvā ṭhitā pana jīvitakkhayaṃ pattā. Bodhisatto pi icchi-taṭṭhānaṃ sotthīnā gantvā jābhaṃ labhītvā puna sakaṭṭhānam eva āgantvā dānādīni puñṇāni katvā yathākammaṃ gato.

Satthā taṃ¹ vatthuaṃ kathetvā abhi-ambuddho hutvā imaṃ gāthaṃ āha:

Āyatim dosāṃ nāññāya yo kāme patisevati

vipākante hananti naṃ kimpakkam iva bhakkhitaṃ ti. 84.

Tattha āyatim dosam nāññāyā ti anāgate dosam nāññāya ajānītvā ti atho, yo kāme patisevatīti yo vatthukāme ca kilesakāme ca patisevatī. vipākante hananti naṃ ti te kālā⁴ naṃ purisaṃ attano vipākasamkhāte ante nirayādisu uppannaṃ nānappakāreṇa dukkheṇa saṃyojyamānā⁵ hananti, kathaṃ: kimpakkam iva bhakkhitaṃ yathā paribhogakāle vaṇṇagandharasa-sampattiyā manāpam kimpakkaphalaṃ anāgataṃ dosam adissvā bhakkhitaṃ ante hanati jīvitakkhayaṃ pāpetīti.

Evam paribhogakāle manāpāpi kāmā vipākakāle hanantīti desanaṃ yathānusaṃdhiṃ pāpetvā saccāni pakāsesi. Ukkāṇṭhitabhikkhu sotā-

¹ both MSS. parantā ² both MSS. ṭhita. ³ C¹ naṃ ⁴ so both MSS. instead of kama ⁵ C¹ -yojya-

pattiphalam¹ pāpuṇi, sesaparisāya pi keci sotāpannā keci sakadāgāmino keci anāgāmino keci arahanto ahesum. Satthāpi imaṃ dhamma-desanam āharitvā jātakam sāmodhānesi: „Tadā parisā Buddhaparisā ahoṣi, satthavāho pana aham evā“² ti. Kimpakkajāṭakam.

6. Sīlavīmaṃsanajāṭaka.

Sīlam kir' eva kalyāṇan ti. Idam Satthā Jetavane viharanto ekaṃ sīlavīmaṃsakam² brāhmaṇam ārabha kathesi. So kira Kosalarājānam nissāya jīvati tisaraṇagato akhaṇḍapañcasīlo tiṇṇam vedānam pāragū. Rājā „ayam sīlavā“ ti tassa atirekasammānam karoti. So cintesi: „ayam rājā mayham aṇṇabrāhmaṇehi³ atirekasammānam karoti, ativiya maṃ garuṃ katvā passati, kin nu kho esa mama jātigottakulapadesasippasampattim⁴ nissāya imaṃ sammānam karoti udāhu sīlasampattim, vīmaṃsissāmi tāvā“⁵ ti so ekadivasaṃ rājupatthānam gantvā gharaṃ gacchanto ekassa heraññi-kassa phalakato anāpucchitvā ekaṃ kahāpaṇam gahetvā agamāsi. Heraññiko brāhmaṇe garubhāvena kiñci avatvā va nisīdi. Punadivase dve kahāpaṇe gaṇhi. Heraññiko tath' eva adhiyāsesi. Tatiyadivase kahāpaṇamuṭṭhiṃ aggahesi. Atha naṃ heraññiko „ajja te tatiyo divaso rājakuṭumbaṃ vilumpantassā“⁶ ti „rājakuṭumbaṃ vilumpakacoro me gahito“ ti tikkhattum viravi. Atha naṃ manussā ito c' ito cā-gantvā „ciran dāni tvaṃ sīlavā⁵ viya vicarīti“ dve tayo pahāre datvā bandhitvā rañño dassetum. Rājā vippatīsārī hutvā „kasmā brāhmaṇa evarūpaṃ dussīlakammaṃ karosīti“⁶ vatvā „gacchatha, tassa rājāṇam⁷ karothā“⁸ ti āha. Brāhmaṇo „nāham mahārāja coro“ ti āha. „Atha kasmā rājakuṭumbakassa phalakato kahāpaṇe gaṇhīti“. „Etaṃ mayā tayi mama sammānam karonte“⁹ kin nu kho rājā mama jātiādini nissāya atisammānam karoti udāhu sīlam nissāya⁹ ti vīmaṃsanatthāya kataṃ, idāni pana mayā ekamsena nātam, yathā sīlam eva nissāya tayā mama sammāno kato na jātiyādini tathā⁹ hi me idāni rājāṇam¹⁰ kāresīti, sv-āham iminā kāraṇena 'imasmim loke sīlam eva uttamaṃ sīlam pamukhan' ti sannitthānam gato, imassa panāham sīlassa anuc-

¹ C^v -phalam corr. to -phale. ² C^v -ka. ³ C^k aṇṇambrā-. ⁴ both MSS. -sippam-. ⁵ both MSS. sīlavā. ⁶ both MSS. karobhīti. ⁷ C^v rājānam, C^k rājā. ⁸ C^k tayimānāṃ karonto corr. to taya-, C^v tayi mama sammāna karonto. ⁹ C^v yathā ¹⁰ both MSS. rājānam

chavikaṃ karonto gehe ðhito kilese paribhuñjanto na sakkhissāmi kātum, ajj' eva Jetavanam gantvā Satthu santike pabbajissāmi, pabbajjāṃ me dehīti" vatvā rājānaṃ anujānāpetvā jetavanābhimukho pāyāsi. Atha naṃ nātisuhajjabandhavā sannipādetvā nivāretum asakkontā¹ nivattiṃsu. So Satthu santikaṃ gantvā pabbajjāṃ yācītvā pabbajjāṃ ca upasampadaṃ ca labhītvā avissaṭṭhakammanto vipassanaṃ vadḍhētvā arahattaṃ patvā Satthāraṃ upasāṃkamitvā „bhante mayhaṃ pabbajjā matthakaṃ pattā" ti aññaṃ vyākāsi. Tassa taṃ aññavyākaraṇaṃ² bhikkhusaṃghe pākaṭaṃ jātaṃ. Ath' ekadivasaṃ dhammasabbhāyaṃ sannipatitā bhikkhū „āvuso asuko nāma rañño upaṭṭhākabrāhmaṇo attano sīlaṃ vīmaṃsitvā rājānaṃ āpucchitvā arahatte³ paṭiṭṭhito" ti tassa guṇaṃ kathayamānā nisīdiṃsu. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā" ti pucchitvā „imāya nāma" 'ti vutte „na bhikkhave idāni ayam eva brāhmaṇo attano sīlaṃ vīmaṃsitvā pabbajitvā attano paṭiṭṭhaṃ akāsi, pubbe pi paṇḍitā attano sīlaṃ vīmaṃsitvā pabbajitvā attano paṭiṭṭhaṃ karīṃsū 'ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahma datte rajjaṃ kārente Bodhisatto tassa purohito ahoṣi⁴ dānādimmutto sīlajjhāsayo akhaṇḍapañcasīlo. Rājā sesabrāhmaṇehi atirekaṃ tassa samānaṃ karotīti sabbaṃ purimasadisam eva. Bodhisatte pana bandhitvā rañño santikaṃ nīyamāne⁵ ahigunḍikā antaravīthiyaṃ sappamāṃ kilāpentā⁶ naṃ naṃguttṛhe gaṇhanti gīvāya gaṇhanti gale veḥenti. Bodhisatto te disvā „mā tātā etaṃ sappamāṃ naṃguttṛhe gaṇhatha, mā gīvāya⁷, mā gale veḥetha, ayam⁸ hi vo ḍasitvā jīvitakkhayaṃ pāpeyyā" 'ti āha. Ahigunḍikā⁹ „brāhmaṇa sappo sīlavā ācārasampanno, tādiso dussīlo na hoti, tvaṃ pana attano dussīlatāya anācārena 'rājakuṭumbavilumpakacoro' ti bandhitvā nīyāsi¹⁰" āhaṃsu. So cintesi: „sappāpi tāva aḍasantā aviheṭṭhēntā sīlavanto ti nāmaṃ labhanti, kim aṅga¹¹ pana manussabhūtā, sīlaṃ yeva imasmiṃ loke uttamaṃ,

¹ C^v -to ² C^k aññaṃ-. ³ both MSS. arahante. ⁴ C^k purohito. ⁵ C^v niyya-.
⁶ both MSS. kilā-. ⁷ both MSS. gīvāya. ⁸ so both MSS. ⁹ C^k adds āha,
C^v a. ¹⁰ C^k niyyā-. ¹¹ C^k kimahaṃ.

n' atthi tato uttaritaran" ti. Atha nañ netvā rañño dassesum. Rājā „kim idam tātā" ti pucchi. „Rājakuṭumbavilumpakacoro devā" ti. „Tena hi 'ssa rājānañ karoṭhā" ti. Brāhmaṇo „nāhañ mahārāja coro" ti āha. „Atha kasmā kahāpaṇe aggahesīti" ca vutto purimanayen' eva sabbañ ārocento „sv-āhañ iminā kāraṇena 'imasmiñ loke sīlam eva uttamañ sīlañ pāmukkhān' ti sannitṭhānañ gato" ti vatvā „tiṭṭhatu tāva idam, āsīviso tāva aḍasanto aviheṭṭhento sīlavā ti vattabbamattañ labhati, imināpi kāraṇena sīlam eva uttamañ sīlañ pavaranā" ti sīlañ vaṇṇento imañ¹ gāthañ āha:

Sīlañ kir' eva kalyāṇaṃ, sīlañ loke anuttaraṃ,
passa: ghoraviso nāgo sīlavā² ti na haññatīti. 85.

Tattha sīlañ kir' evā 'ti kāyavācācitteti avitikkamanasāṃkhātā³ ācāra-sīlam eva, kirā ti anussavavasena vadati, kalyāṇan ti sundaratarāṃ, anuttaran ti jeṭṭhakaṃ sabbaguṇadāyakaṃ, passā 'ti attanā dīṭṭhakāraṇaṃ abhimukhañ karonto katheti, sīlavā ti na haññatīti ghoraviso pi samāno aḍasana-aviheṭṭhanamattakena sīlavā ti pasamsaṃ labhati, na haññati na vihaññatīti, imināpi kāraṇena sīlam eva uttamañ ti.

Evam Bodhisatto imāya gāthāya⁴ rañño dhammañ desetvā kāme pahāya isipabbajjañ pabbajitvā Himavantāṃ pavisitvā pañca abhiññā atṭha samāpattiyo nibbattetvā Brahmalo-
parāyano⁵ ahosi.

Satthā imañ dhammaḍeṣanañ āharitvā jātakaṃ samodhānesi:
„Tadā rājaparisaṃ Buddhaparisaṃ ahosi, purohito pana aham evā" ti
Sīlavīmaṃsana-jātakaṃ.

7. Maṅgalajātaka.

Yassa maṅgalā sanūhatā ti. Idam Satthā Veḷuvane viharanto ekaṃ sāṭakalakkaṇabrāhmaṇaṃ ārabba kathesi.

¹ C^k omits imañ. ² both MSS. sīlavā. ³ C^v vitikkamanasāṃkhātā, C^k kāyavācācintetivītikkanasākhātā. ⁴ C^v gāthāya. ⁵ C^k -ṇo.

Rājagahavāsiko kir' eko brāhmaṇo kotūhalaṃaṅgaliko tīsu ratanesu appasanno micchādītthi aḍḍho mahaddhano mahābhogo. Tassa samugge ṭhapitaṃ sātakayugam̐ mūsikā khādi. Ath' assa sīsam̐ nahāyitvā „sātake āharathā“ 'ti vuttakāle mūsikāya khādītabhāvaṃ ārocayimsu. So cintesi: „sace idaṃ mūsikadaṭṭham̐ sātakayugam̐ imasmiṃ gehe bhavissati mahāvināso bhavissati, idaṃ hi avamaṅgalam̐ kālakaṇṇisadisam̐, puttadhītānam̐ pi dāsakammakarādīnam̐ vā¹ na sakkā dātuṃ, yo hi idaṃ gaṇhissati sabbassa mahāvināso bhavissati, āmakasusāne chaḍḍāpessāmi, na kho pana sakkā dāsādīnam̐ hatthe dātuṃ, te hi ettha lobham̐ uppādetvā idaṃ gahetvā vināsam̐ pāpuṇeyyūṃ², puttassa taṃ hatthe dassāmiti“ so puttaṃ pakkosāpetvā taṃ atthaṃ ārocetvā „tvam̐ pi naṃ tāta hatthena aḥusitvā daṇḍakena gahetvā āmakasusāne chaḍḍetvā sasīsam̐ nahāyitvā ehīti“ pesesi. Satthāpi kho taṃ divasam̐ paccūsasamaṃye veneyyabandhave olokeno imesam̐ pitāputtānam̐ sotāpattiphalassa upanissayam̐ disvā nigavāṭṭhiṃ gahetvā nigaluddako viya gantvā āmakasusānadvāre nisīdi chabbāṇṇabuddharaṃsiyo vissajjento. Māṇavo pitu vacanam̐ sampaticchitvā agārasappam̐ viya taṃ³ yugasātakam̐ yatthikoṭiyā gahetvā āmakasusānadvāram̐ pāpuṇi. Atha naṃ Satthā „kim̐ karosi māṇava“ 'ti āha. „Bho Gotama, idaṃ sātakayugam̐ mūsikādaṭṭham̐ kālakaṇṇisadisam̐ halāhalavisūpamam̐⁴ mama pitā 'aṇño etaṃ chaḍḍento lobham̐ uppādetvā gaṇheyyā“ 'ti bhayena maṃ pahīni⁵, aham̐ etaṃ 'chaḍḍetvā sīsam̐ nahāyissāmiti' ādāva⁶ gato 'mhi bho Gotamā“ 'ti. „Tena chaḍḍehīti“. Māṇavo chaḍḍesi. Satthā „amhākaṃ dāni vaṭṭatīti“ tassa sammukhā va avamaṅgalam̐ „bho Gotama, etaṃ kālakaṇṇisadisam̐, mā gaṇhi mā gaṇhīti“ tasmiṃ vārayamāne⁷ yeva gahetvā veḷuvanaḃbhimukho pāyāsi. Māṇavo vegena gantvā pitu ārocesi: „tāta mayā āmakasusāne chaḍḍitaṃ sātakayugam̐ samaṇo Gotamo 'amhākaṃ vaṭṭatīti' mayā vāriyamāno pi gahetvā Veḷuvanam̐ gato“ ti. Brāhmaṇo cintesi: „taṃ sātakayugam̐ avamaṅgalam̐ kālakaṇṇisadisam̐, taṃ valaṇṇento samaṇo pi Gotamo nassissati, tato amhākaṃ garahā bhavissati, samaṇassa Gotamassa aṇṇe⁸ bahusātake datvā taṃ chaḍḍāpessāmiti“ so bahusātake⁹ gāhāpetvā¹⁰ puttena saddhiṃ Veḷuvanam̐ gantvā Satthāram̐ disvā ekamantaṃ ṭhito evam̐ āha: „saccaṃ kira te bho Gotama āmakasu-

¹ so both MSS. instead of pi? ² both MSS. -neyyam. ³ C^k nam. ⁴ C^v halāhala-, C^k halāhala-. ⁵ C^k vāhiṇi, C^v vahini corr. topahini. ⁶ both MSS. āha

⁷ C^k vāriyamāne ⁸ both MSS. aṇṇo. ⁹ C^v bahū-. ¹⁰ C^v bāhā-.

sānā sātākayugam gahitan“ ti. „Saccam brāhmaṇā“ 'ti. „Bho Gotama taṃ sātākayugam avamaṅgalaṃ, tumhe taṃ paribhuñjamānā nassissatha, sakalavihāro pi nassissati, sace vo nivāsanaṃ vā pārupanaṃ vā na-ppahoti ime sātāke gahetvā taṃ chaḍḍāpethā“ 'ti. Atha nam Satthā „mayam brāhmaṇa pabbajitā nāma, amhākaṃ āmakasusāne antaravithiyam saṃkāraṭṭhāne¹ nahānatitthe mahāmagge ti evarūpesu ṭhānesu chaḍḍitā vā patitā vā pilotikā vaṭṭati. tvam pana na idān' eva pubbe pi evamladdhiko yevā“ 'ti tena yācito atītaṃ āhari:

Atīte Magadharatṭhe Rājagahanagare dhammiko Magadharājā rajjam kāresi. Tadā Bodhisatto ekasmiṃ udiccabrahmaṇakule nibbattitvā viññūtaṃ patto isipabbajjam pabbajitvā abhiññā ca samāpattiyo ca nibbattetvā² Himavante vasamāno ekasmiṃ kāle Himavantato nikkhamitvā Rājagahanagare³ rājuyyānam patvā tattha vasitvā dutiyadivase bhikkhācārathāya nagaram pāvisi. Rājā taṃ disvā pakkosāpetvā pāsāde nisīdāpetvā bhojetvā uyyāne yeva vasanatthāya paṭiññaṃ gaṇhi. Bodhisatto rañño nivesane bhuñjitvā uyyāne vasati. Tasmiṃ kāle Rājagahanagare³ Dussalakkhaṇabrāhmaṇo nāma ahosi. Tassa samugge ṭhapitaṃ sātākayugan ti sabbaṃ purimasadisam eva. Māṇave pana susānaṃ gacchante Bodhisatto paṭhamataram gantvā susānadvāre nisīditvā tena chaḍḍitaṃ sātākayugam gahetvā uyyānam agamāsi. Māṇavo gantvā pitu ārocesi. Pitā „rājakulūpako⁴ tāpaso nasseyyā“ 'ti⁵ Bodhisattassa santikaṃ gantvā „tāpasa tayā gahitasātāke chaḍḍehi, mā nassīti“ āha. Tāpaso „amhākaṃ susāne chaḍḍitapilotikā vaṭṭati, na mayam kotūhalamaṅgalikā, kotūhalamaṅgalaṃ nām' etaṃ na Buddhapaccekaḥ bodhabodhisatthehi vaṇṇitaṃ, tasmā paṇḍitena kotūhalamaṅgalikena na bhavitabban“ ti brāhmaṇassa dhammaṃ desesi. Brāhmaṇo dhammaṃ sutvā diṭṭhim bhinditvā Bodhisattaṃ saraṇaṃ gato. Bodhisatto pi aparihīnājjhāno Brahmaloḥa - parāyano ahosi.

¹ C^v saṃkāraṭṭhe. ² both MSS. nibbattitvā. ³ C^k -gahā-. ⁴ C^k -lupako.

⁵ both MSS. nasseyyāsīti

Satthāpi imañ atītañ āharitvā abhisambuddho hutvā brāhmaṇassa dhammañ desento imañ gātham āha :

Yassa maṅgalā samūhatā
uppādā supinā ca lakkhaṇā ca
sa maṅgaladosavītivatto
yugayogādhigato na jātu-m-etīti. 86.

Tattha yassa maṅgalā samūhatā ti yassa arahato khīṇāsavassa dīṭṭhamaṅgalañ sutamaṅgalañ mutamaṅgalañ ti ete maṅgalā samuccinnā, uppādā supinā ca¹ lakkhaṇā cā 'ti evarūpo candaggāho bhavissati evarūpo suriyaggāho bhavissati evarūpo nakkhattaggāho bhavissati evarūpo ukkāpāto bhavissati evarūpo disūdāho bhavissatīti ime pañca mahāuppādā, nānappakārakā supinā, subhagalakkhaṇaṇā dubbhagalakkhaṇaṇā itthilakkhaṇaṇā purisalakkhaṇaṇā dāsallakkhaṇaṇā dāsillakkhaṇaṇā asillakkhaṇaṇā usabhalakkhaṇaṇā āvudhalakkhaṇaṇā vatthalakkhaṇaṇā ti evamādīkāni lakkhaṇāni, ime ca dīṭṭhiṭṭhānā² yassa samūhatā na etehi uppādādīhi attano maṅgalañ vā avamaṅgalañ vā pacceti, sa maṅgaladosavītivatto ti so khīṇāsavo sabbamaṅgaladosavītivatto atikkanto pajahitvā ṭhito, yugayogādhigato na jātūmeti kodho ca upanāho ca makkho ca palāso³ cā 'ti ādinā nayena dve dve ekato āgatakilesā yugā nāma, kāmāyogo bhavāyogo dīṭṭhiyogo avijjāyogo ti ime saṁsāre⁴ yojanabhāvato cattāro yogā nāma, te yuge ca yogā cā 'ti yugayoge adhigato abhibhavitvā gato⁵ vītivatto samatikkanto khīṇāsavo bhikkhu, na jātūmetīti puna paṭisandhivasena ekaṁsen' eva imañ lokañ na eti na gacchati.

Evam Satthā imāya gāthāya brāhmaṇassa dhammañ desetvā puna saccāni pakāsesi. Saccapariyosāne brāhmaṇo saddhim puttena sotāpattiphale patiṭṭhahi. Satthā jātakam samodhānesi: „Tadā ete va⁶ pitāputtā ahesum, tāpaso pana aham evā“ 'ti. Maṅgalajātakaṁ.

8. Sārambhajātaka.

Kalyāṇim eva muñceyyā 'ti. Idam Satthā Sāvattthiyaṁ viharanto omasavādasikkhāpadaṁ ārabba kathesi. Dve pi vatthūni heṭṭhā Nandivīsālajātake vuttasadisān' eva. Imasmiṁ pana jātake

¹ both MSS. omit ca. ² C^k dīṭṭhadīṭṭhānā, C^v divadīṭṭhiṭṭhāna corr. to dīṭṭhiṭṭhānā. ³ so both MSS. instead of palāpo? ⁴ C^k saṁsāre. ⁵ C^k omits gato. ⁶ C^v ca.

Bodhisatto Gandhāraraṭṭhe Takkasilāyaṃ aṇṇatarassa brāhmaṇassa Sārambho nāma balivaddo ahosi. Satthā idam atītavatthum ka-thetvā abhisambuddho hutvā imaṃ gātham āha:

Kalyāṇim eva muñceyya, na hi muñceyya pāpikaṃ,
mokkho kalyāṇiyā sādhu, mutvā tapati pāpikaṃ ti. 87.

Tattha kalyāṇimeva¹ muñceyyā 'ti catudosavinimuttakalyāṇiṃ suu-daraṃ anavajjaṃ vācam eva muñceyya vissajjeyya katheyya, na hi muñceyya pāpikaṃ ti pāpikaṃ lāmikaṃ 'paresaṃ appiyaṃ amanāpaṃ na muñceyya na katheyya, mokkho kalyāṇiyā sādhu 'ti kalyāṇavācāya vissajjanam eva imasmiṃ loke sādhu sundaraṃ bhaddakaṃ, mutvā tapati pāpikaṃ ti pāpikaṃ pharusam vācam muñcivā vissajjetvā kathetvā so puggalo tapati socati kilamati.

Evaṃ Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi:
„Tadā brāhmaṇo Anando ahosi, brāhmaṇi Uppalavaṇṇā, Sārambho pana aham evā“ ti. Sārambhajātakaṃ.

9. Kuhakajātaka.

Vācā va² kira te āsīti. Idam Satthā Jetavane viharanto ekaṃ kuhakaṃ ārabha kathesi. Kuhanavatthum Uddālajātaka āvibhavissati.

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente ekaṃ gāmaṃ upanissāya eko kūṭajaṭilakuhakatāpaso³ vasati. Eko kuṭimbiko tassa araṇṇe paṇṇasālaṃ kāretvā tattha naṃ vāsento attano gehe paṇītāhārena paṭijaggati. So taṃ kūṭa-jaṭilaṃ „silavā eso“ ti saddahitvā corabhayena suvaṇṇanikkha-sataṃ tassa paṇṇasālaṃ netvā bhūmigataṃ katvā „idam olokeyyāsi bhante“ ti āha. Atha naṃ tāpaso „pabbajitānaṃ nāma āvuso evarūpaṃ kathetuṃ na vaṭṭati, amhākaṃ parasan-take lobho nāma n' atthīti“ āha. So „sādhu bhante“ ti tassa vacanaṃ saddahitvā pakkāmi. Duṭṭhatāpaso „sakkā ettakena

¹ C^k kalyāṇināme, C^v kalyāṇināmeva. ² C^k vācāya. ³ C^v -jaṭilamku-.

jīvitun“ ti katipāhaṃ atikkamētvā taṃ suvaṇṇaṃ gahetvā antarāmagge ekasmiṃ ṭhāne ṭhapetvā āgantvā paṇṇasālāya eva vasitvā punadivase tassa gehe bhattakiccaṃ katvā evaṃ āha: „āvuso mayaṃ tumhe nissāya ciraṃ vasimha, aticiram hi ekasmiṃ ṭhāne vasantānaṃ manussehi saddhiṃ saṃsaggo hoti, saṃsaggo ca nāma pabbajitānaṃ malaṃ, tasmā gacchāṃ' ahan“ ti vatvā tena punappuna yāciyamāno pi nivattitum na icchi. Atha naṃ so „evaṃ sante gacchatha bhante“ ti yāva gāmadvāraṃ anugantvā nivatti. Tāpaso thokaṃ gantvā „imaṃ kuṭumbikaṃ¹ mayā vañcetum vaṭṭatīti“ cintetvā jaṭānaṃ antare tiṇaṃ ṭhapetvā paṭinivatti. Kuṭumbiko „kiṃ bhante nivattitthā“² 'ti pucchi. „Avuso tumbhākaṃ gehacchadanato me jaṭāsu ekatiṇaṃ laggaṃ, adinnadānaṃ ca nāma pabbajitānaṃ na vaṭṭati, taṃ ādāya āgato 'mhi“³. Kuṭumbiko „chaddetvā gacchatha bhante“ ti vatvā „tiṇasālākaṃ nāma 'parasantakaṃ na gaṇhati, aho kukkuccako me ayyo“ ti pasāditvā vanditvā uyyojesi. Tadā pana Bodhisattena bhaṇḍatthāya paccantaṃ gacchantena tasmīṃ nivesane nivāso gahito hoti. So tāpasassa vacanaṃ sutvā va „addhā iminā dutṭhatāpasena imassa kiñci bhaṭaṃ bhavissatīti“⁴ kuṭumbikaṃ pucchi: „atthi⁵ pana te samma kiñci etassa tāpasassa santike nikkhittan⁶“ ti. „Atthi samma suvaṇṇanikkhasatan“ ti. „Tena hi gaccha, taṃ⁷ upadhārehīti“⁸. So paṇṇasālaṃ gantvā adisvā vegenāgantvā „n' atthi sammā“⁹ 'ti āha. „Na te suvaṇṇaṃ aññena gahitaṃ, ten' eva kuhakatāpasena gahitaṃ, ehi taṃ anubandhitvā gaṇhāmā“¹⁰ 'ti vegenā gantvā kūtātāpasānaṃ gaṇhitvā hatthehi ca pādehi ca pothetvā suvaṇṇaṃ āharāpetvā gaṇhiṃsu. Bodhisatto suvaṇṇaṃ disvā „nikkhasataṃ haramāno asajjitvā¹¹ tiṇamatte satto sīti“¹² vatvā naṃ¹³ garahanto imaṃ gāthaṃ āha:

Vācā va⁷ kira te āsi saṇhā sakhilabhāṇino,

tiṇamatte asajjittho⁶ no ca nikkhasataṃ haran ti. 88.

¹ C^v kutim-. ² C^k atthina. ³ C^k nikkhittikan. ⁴ C^k thaṃ. ⁵ C^k asajjhitvā.

⁶ C^v tvam. ⁷ C^k ya. ⁸ both MSS. -tthe.

Tattha vācā va kira te āsī sanhā sakhilabbhānino ti pabbajitānaṃ tiṇamattam pi adinnaṃ ādātum na vattatīti evaṃ sakhilāṃ muduvacanaṃ vadantassa vācā eva kira te sanhā āsī, vacanamattam evam addhā ahoṣīti attho. tinamatte asajjittho ti kūṭajaṭila¹ ekissā tinasalokāya kukkucceṃ kuru-māno tvaṃ satto āsatto laggo ahoṣi, no ca nikkhasataṃ haraṃ ti imaṃ pana nikkhasataṃ haranto asatto nillaggo va jāto sīti.

Evaṃ Bodhisatto taṃ garahitvā „mā su puna kūṭajaṭila evarūpam akāsīti“ ovādaṃ datvā yathākammaṃ gato.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā „na bhikkhave idān' eva esa bhikkhu kuhako, pubbe pi kuhako yevā“ 'ti vatvā jātakam samodhānesi: „Tadā kūṭatāpaso kuhakabhikkhu ahoṣi, paṇḍitapuriso pana aham evā“ 'ti. Kuhakajātakam.

10. Akataññūjātaka.

Yo pubbe katakālyāṇo ti. Idam Satthā Jetavane viharanto Anāthapiṇḍikam ārabba kathesi. Tassa² kir' eko paccantavāsiko seṭṭhi adiṭṭhasahāyo ahoṣi. So ekadā paccante uṭṭhānakabhāṇassa pañca sakataṣatāni pūretvā kamantikamanusse āha: „gacchatha bho, imaṃ bhaṇḍam Sāvattihim netvā amhākam sahāyassa Anāthapiṇḍikamahāseṭṭhissa paccakkhena vikkīṇitvā paṭibhaṇḍam āharathā“ 'ti. Te „sādhū“ 'ti tassa vacanaṃ sampaṭicchitvā Sāvattihim gantvā mahāseṭṭhim disvā paṇṇākāraṃ datvā taṃ pavattim ārocesum. Mahāseṭṭhi „svāgataṃ vo“ ti tesam āvāsaṃ ca paribbayaṃ ca dāpetvā sahāyassa sukhaṃ pucchitvā bhaṇḍam vikkīṇitvā paṭibhaṇḍam³ dāpesi. Te paccantaṃ gantvā taṃ atthaṃ attano seṭṭhissa ārocesum. Aparabhāge Anāthapiṇḍiko tath' eva pañca sakataṣatāni tattha pesesi. Mānussa tattha gantvā paṇṇākāraṃ ādāya paccantavāsikaseṭṭhim passimsu. So „kuto āgacchatha“ 'ti pucchitvā „Sāvattitho, tumkākam sahāyassa Anāthapiṇḍikassa santikā“ ti vutte „Anāthapiṇḍiko ti kasaci purisassa nāmaṃ bhavissatīti“ parihāsaṃ katvā paṇṇākāraṃ gahe-tvā „gacchatha tume“ ti uyyojesi, n' eva nivāsaṃ na paribbayaṃ dāpesi. Te sayam eva bhaṇḍam vikkīṇitvā paṭibhaṇḍam ādāya Sāvattihim āgantvā seṭṭhissa taṃ pavattim ārocesum. Atha so paccanta-

¹ both MSS. -jaṭilam. ² C^k nassa. ³ C^k pati-, C^v pani-. ⁴ C^k vāsi.

vāsi¹ puna pi ekavāraṃ tath' eva pañca sakaṭasatāni Sāvattim pe-
sesi. Manussā paṇṇākāraṃ ādāya mahāsetthim passimsu. Te pana
disvā Anāthapiṇḍikassa gehe manussā „mayam sāmi etesaṃ nivāsaṃ
ca bhattaṃ ca paribbayaṃ ca jānissāmā“² 'ti vatvā tesam sakaṭāni
bahinagare tathārūpe² thāne mocāpetvā „tumhe idha vasatha, amhā-
kam vo ghare yāgubhattaṃ ca paribbayaṃ ca bhavissatīti“³ gantvā
dāsakammakare sannipādetvā majjhimayāmasamantare pañca sakaṭasa-
tāni vilumpitvā nivāsanapārūpanāni pi tesam³ acchinditvā goṇe palāpe-
tvā sakaṭāni vicakkāni katvā bhūmiyaṃ ṭhapetvā cakkāni pi gaṇhitvā
va agamaṃsu. Paccantavāsino nivāsanamattassāpi sāmikā ahutvā
bhītā vegena palāyitvā paccantam gatā. Setthimanussāpi tam pavattim
mahāsetthino ārocesum. So „atthi dān' idaṃ kathāpābhatan“⁴ ti
Satthu santikaṃ gantvā ādito paṭṭhāya sabbaṃ tam pavattim ārocesi.
„Na kho gahapati so paccantavāsi⁴ idān' eva evaṃsilo, pubbe pi
evaṃsilako va ahoṣīti“⁵ vatvā tena yācito atitāṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente
Bodhisatto Bārāṇasiyaṃ mahāvibhavo setthi ahoṣi. Tass'
eko paccantavāsiko setthi adiṭṭhasahāyo sahāyo⁴ ti sabbaṃ
atītavatthum paccuppannavatthusadisam eva. Bodhisatto pana
attano manussehi „ajja amhehi idan nāma katan“⁵ ti ārocito⁵
„paṭhamam attano kataṃ upakāraṃ ajānantā pacchāpi evarūpaṃ
labhanti yevā“⁶ 'ti vatvā sampattapariśāya dhammaṃ desento
imaṃ gāthaṃ āha:

Yo pubbe katakalyāṇo katattho nāvabujjhati

pacchā kicce samuppanne kattāraṃ nādhigacchatīti. 89.

Tatrāyaṃ pindaṭṭho: khattiyādisu yo koci puriso pubbe paṭhamataraṃ
aññena katakalyāṇo katūpakāro katattho nipphāditakicco hutvā tam parena
attani kataṃ kalyāṇaṃ c'eva na jānāti so pacchā attano kicce samuppanne tassa
kiccassa kattāraṃ nādhigacchatīti na labhatīti.

Evam Bodhisatto imāya gāthāya dhammaṃ desetvā dānā-
dīni puñṇāni katvā yathākammaṃ gato.

¹ Ck -vāsi. ² Ck yathārūpe. ³ Cv nesari. ⁴ so both MSS. ⁵ both MSS. -te.

Satthā imam dhammadesanam āharitvā jātakaṃ samodhānesi:
 „Tadā paccantavāsī¹ idāni paccantavāsī yeva, Bārāṇasiseṭṭhi pana aham
 evā“² ti. Akataññūjātakaṃ. Apāyimhavaggo navamo.

10. LITTA VAGGA.

1. Littajātaka.

Littam paramena tejasā ti. Idam Satthā Jetavane viharanto apaccavekkhitaparibhogam ārabba katesi. Tasmim kira kāle bhikkhū cīvarādini labhitvā yebhuyyena apaccavekkhitvā paribhuñjanti. Te cattāro paccaye apaccavekkhitvā paribhuñjamānā yebhuyyena nirayatiracchānayanito na muñcanti. Satthā taṃ kārāṇaṃ ñatvā² bhikkhūnam anekapariyāyena dhammakathaṃ kathetvā apaccavekkhitaparibhoge³ ādinavam⁴ kathetvā „bhikkhave bhikkhunā nāma cattāro paccaye labhitvā apaccavekkhitvā paribhuñjitum na vattati“, tasmā ito paṭṭhāya paccavekkhitvā paribhuñjeyyāthā“⁵ ti paccavekkhānavidhim dassento „idha bhikkhave bhikkhu paṭisaṃkhā yoniso cīvaram paṭisevati sītassa paṭighātāyā“⁶ ti ādinā nayena tantim ṭhapetvā „bhikkhave cattāro paccaye evam paccavekkhitvā paribhuñjitum vaṭṭati, apaccavekkhitaparibhogo nāma halāhalavisaparibhogasadiṣo, porāṇakā hi apaccavekkhitvā dosaṃ ajānitvā viṣaṃ paribhuñjitvā vipākante mahādukkhaṃ anubhavimsū“⁷ ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadatte rajjaṃ kārente Bodhisatto aññatarasmim mahābhogakule nibbattitvā vayappatto akkhadhutto ahosi. Athāpaṇo kūṭakkhadhutto Bodhisattena saddhim kiṇanto attano jaye vattamāne keḷimaṇḍalam⁸ na bhindati parājayakāle⁹ pana akkhaṃ mukhe pakkhipitvā „akkho naṭṭho“¹⁰ ti keḷimaṇḍalam¹¹ bhinditvā pakkamati. Bodhi-

¹ so both MSS. ² C^v katvā. ³ C^k -bhogena. ⁴ both MSS. ādinava. ⁵ C^v vaddhati. ⁶ both MSS. -maṇḍalaṇi. ⁷ both MSS. parājakāle. ⁸ C^v -ṇaṇi.

satto tassa kāraṇaṃ ñatvā „hotu jānissām' ettha pan"¹ ti akkhe
 ādāya attano ghare halāhalavisena rajetvā² punappuna sukkhā-
 petvā te ādāya tassa santikaṃ gantvā „ehi samma, akkhehi
 kilāmā³ 'ti āha. So „sādhu sammā“ 'ti keḷimaṇḍalaṃ⁴ sajjetvā
 tena saddhiṃ kilanto attano parājayakāle ekaṃ mukhe pakkhipi.
 Atha naṃ Bodhisatto tathā karontaṃ disvā „gilāhi tāva, pacchā
 'idan nāma tan' ti jānissasīti“ codetuṃ imaṃ gātham āha:

Littaṃ paramena tejasā
 gilam akkhaṃ puriso na bujjhati,
 gila re gila⁵ pāpadhuttaka⁶,
 pacchā te kaṭukaṃ⁷ bhavissatīti. 90.

Tattha littaṃ⁸ makkhitaṃ rañjitaṃ. paramena tejasā ti uttamatejasā-
 paṇṇena halāhalavisena, gilam ti gilanto, akkham ti gulakaṃ⁹, na bujjhatīti
 ayam me gilato idan nāma karissatīti na jānāti, gila re ti gilāhi are, gilā 'ti
 puna pi codento vadati, pacchā te kaṭukaṃ¹⁰ bhavissatīti imasmiṃ te
 akkhe galite etaṃ visam tikhiṇaṃ bhavissatīti attho.

Bodhisattassa kathentass' eva kathentass' eva¹⁰ visavegena
 mucchito akkhini parivattetvā khandhaṃ nāmetvā pati. Bodhi-
 satto „idāni 'ssa jīvitadānaṃ dātuṃ vaṭṭatīti“¹¹ osadhaparibhā-
 vitaṃ vamanayogaṃ datvā vamevā sappimadhusakkharādayo
 khādāpetvā ārogaṃ¹² katvā „puna evarūpaṃ mā kāsīti“ ovaditvā
 dānādini puñṇāni katvā yathākammaṃ gato.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā „bhikkhave apaccavekkhi-
 taparibhogo nāma apaccavekkhitvā katavisaparibhogasadiṣo hotīti“ vaṭṭā
 jātakam samodhānesi: „Tadā paṇḍitadhutto aham eva ahoṣiṃ“.

Kūradhutto pan' ettha na kathiyati, yathā c' ettha evaṃ sabbattha yo pana
 imasmiṃ kāle na paññāyati so na kathiyaty- eva 'ti. Littaajātakam.

¹ C^k pat, read pattan (Trenckner). ² so both MSS. ³ both MSS. kilāmā.
⁴ both MSS. -maṇḍalaṃ. ⁵ C^k omits gila. ⁶ C^k pāpadhutta. ⁷ C^v -kam.
⁸ C^k litthan. ⁹ C^k gu-. ¹⁰ so both MSS. ¹¹ C^v vaddhatīti. ¹² C^v arogaṃ.

2. Mahāsārajātaka.

Ukkatṭhe sūram icchantīti. Idam Satthā Jetavane viharanto āyasmantam Anandaṃ ārabha kathesi. Ekasmiṃ samaye Kosalarāṇo itthiyo cintayīṃsu: „Buddhuppādo nāma dullabho, tathā manussapaṭilābho paripuṇṇāyatanā ca, mayaṃ ca imaṃ ca¹ dullabham khaṇasamavāyaṃ labhivāpi attano ruciya vihāraṃ gantvā dhammaṃ vā sotuṃ pūjaṃ vā kātuṃ dānaṃ vā dātuṃ na labhāma, mañjūsāya pakkhittā² viya vasāma, raṇṇo kathetvā amhākaṃ dhammaṃ desetuṃ anucchavikaṃ ekaṃ bhikkhuṃ pakkosāpetvā tassa santike dhammaṃ sossāma, tato yaṃ sakkhissāma taṃ gaṇhissāma, dānādīni puṇṇāni karissāma, evaṃ no ayaṃ khaṇapaṭilābho saphalo bhavissatīti“ tā sabbāpi rājānaṃ upasamkamitvā attanā cintitakāraṇaṃ kathayīṃsu. Rājā „sādhū“ ‘ti sampaṭicchhi. Ath’ ekadivasaṃ uyyānakīlaṃ kīlītukāmo uyyānapālaṃ pakkosāpetvā „uyyānaṃ sodhehitī“ āha. Uyyānapālo uyyānaṃ sodhento Satthāraṃ aṇṇatarasmiṃ rukkkhamūle nisinnaṃ disvā raṇṇo santikaṃ gantvā „suddhaṃ deva uyyānaṃ, api c’ettha aṇṇatarasmiṃ rukkkhamūle Bhagavā nisinno“ ti āha. Rājā „sādhu samma, Satthu santike dhammam pi sossāmā“ ‘ti alaṃkatarathaṃ abhiruyha uyyānaṃ gantvā Satthu santikaṃ agamāsi. Tasmīṃ ca samaye Chattapāṇi nāma³ eko anāgāmiupāsako Satthu santike dhammaṃ suṇamāno nisinno hoti. Rājā taṃ disvā āsaṃkamāno muhuttaṃ tathavā puna „sac’ āyaṃ pāpako bhaveyya na Satthu santike nisīditvā dhammaṃ suṇeyya, apāpakena iminā bhavitabbaṃ“ ti cintetvā Satthāraṃ upasamkamitvā vanditvā ekamantaṃ nisīdi. Upāsako Buddhagāra-vena raṇṇo paccuṭṭhānaṃ vā vandanaṃ vā na akāsi, tena assa rājā anattamano ahoṣi. Satthā tassa anattamanabhāvaṃ ūtvā upāsakassa guṇaṃ kathesi: „ayaṃ mahārāja upāsako bahussuto āgatāgamo kāmesu vitarāgo“ ti. Rājā „na iminā orakena bhavitabbaṃ yassa Satthā guṇaṃ vaṇṇetīti“ cintetvā „upāsaka vadeyyāsi yena te attho“ ti āha. Upāsako „sādhū“ ‘ti sampaṭicchhi. Rājā Satthu santike dhammaṃ sutvā Satthāraṃ padakkhiṇaṃ katvā pakkāmi. So ekadivasaṃ upāsakaṃ bhuttaṭpātarāsaṃ chattaṃ adāya Jetavanaṃ gacchantāṃ disvā pakkosāpetvā evaṃ āha: „tvam kira upāsaka bahussuto, amhākaṃ ca itthiyo dhammaṃ sotukāmā c’ eva uggahetukāmā ca, sādhu vat’ assa sace tāsāṃ dhammaṃ vāceyyāsīti“. „Deva gihīnaṃ³ nāma

¹ so both MSS. ² C^v pakkhittāni. ³ C^v gihītaṃ.

rājantepure dhammaṃ desetum vā vācetum vā na patirūpaṃ, ayyānaṃ eva patirūpan“ ti. Rājā „saccaṃ esa¹ vadatīti“ taṃ uyyojetvā itthiyo pakkosūpetvā „bhadde ahaṃ tumhākaṃ dhammadesanattāhāya ca dhammaṃ vācanattāhāya ca Satthu santikaṃ gantvā ekaṃ bhikkhuṃ yācāmi, asītiyā mahāsāvakesu kataraṃ yācāmiti“ āha. Tā sabbā mantetvā dhammabhaṇḍāgāriyaṃ Ānandattheraṃ eva rocesuṃ. Rājā Satthu santikaṃ gantvā vanditvā ekamantaṃ nisinno evaṃ āha: „bhante, amhākaṃ gehe itthiyo Ānandattherassa santike dhammaṃ sotuṃ ca uggaṇḥituṃ ca icchanti, sādhu vat’ assa sace amhākaṃ gehe dhammaṃ deseyya c’ eva vāceyyāsiti². Satthā „sādhū“ ’ti sampatīcchitvā therāṃ āṇāpesi. Tato paṭṭhāya raṇṇo itthiyo therassa santike dhammaṃ suṇanti c’ eva uggaṇḥanti ca. Ath’ ekadivasaṃ raṇṇo cūlāmaṇi naṭṭho. Rājā tassa naṭṭhabhāvaṃ sutvā amacce āṇāpesi: „sabbe antovaḷaṇjanamanusse gahetvā cūlāmaṇiṃ āharāpethā“ ti. Amaccā mātugāme ādiṃ katvā cūlāmaṇiṃ paripucchantā adisvā mahājanaṃ kilamenti. Taṃ divasaṃ Ānandatthero rājanivesanaṃ pavīṭṭho. Yathā tā itthiyo pubbe therāṃ disvā va haṭṭhatuṭṭhā dhammaṃ suṇanti ca uggaṇḥanti ca tathā akatvā sabbā domanassappattā va ahesuṃ. Tato therena „kasmā tumhe ajja evarūpā jātā“ ’ti pucchitā evaṃ āhaṃsu: „bhante ‘raṇṇo cūlāmaṇiṃ pariyesāma’ ’ti amaccā mātugāme upādāya antovaḷaṇjanake kilamenti, na jānāma kassa kiṃ bhavissa, ten’ amha domanassappattā“ ti. Thero „mā cintethā“ ’ti tā samassāsetvā raṇṇo santikaṃ gantvā paṇṇattāsane nisīditvā „maṇi kira te mahārāja naṭṭho“ ti pucchi. „Āma bhante“ ti. „Asakkhi pana taṃ āharāpetun“ ti. „Bhante sabbaṃ antojanaṃ gahetvā kilamento pi na sakkomi āharāpetun“ ti. „Mahārāja mahājanaṃ akilametvā va āharāpūpāyo atthiti“. „Kataro bhante“ ti. „Piṇḍadānaṃ mahārājā“ ’ti. „Katarapiṇḍadānaṃ bhante“ ti. „Mahārāja yattakesu āsāṃkā atthi te gaṇetvā ekekassa ekekaṃ pilālapiṇḍaṃ³ vā mattikāpiṇḍaṃ vā datvā ‘imaṃ paccūsakāle āharitvā asukaṭṭhāne nāma pātethā“ ti vattabbaṃ, yena gahito bhavissati so tasmīṃ pakkhipitvā āharissati, sace paṭhamadivase yeva ‘pātentī icc-etaṃ kusalaṃ, noce pātentī dutiyadivase pi tatiyadivase pi tath’ eva kātappaṃ, evaṃ mahājano ca na kilanissati maṇiṃ ca labhissasīti⁴“ evaṃ vatvā thero agamāsi. Rājā vuttanāyen’ eva taṃ divase dāpesi, n’ eva maṇiṃ āharisṃsu.

¹ Ck evasa. ² so both MSS. instead of vāceyya cā ’ti? ³ so both MSS. instead of palala-? ⁴ both MSS. -ssatīti.

Thero tatiyadvase āgantvā „kiṃ mahārāja pātito maṇīti“ pucchi. „Na pāteṇi bhante“ ti. „Tena hi mahārāja mahātalasmiṃ¹ ñeva paṭicchannaṭṭhāne mahācātiṃ ṭhapāpetvā udakassa pūrāpetvā sāṇiṃ parikkhipāpetvā ‘sabbe antovaḷaṇjanamanussā ca itthiyo ca uttarāsaṇḡgam katvā ekako anto sāṇiṃ pavisitvā hatthaṃ dhovitvā āgacchatū’² ‘ti vadehīti“ thero imaṃ upāyaṃ ācikkhitvā pakkāmi. Rājā tathā kāresi. Maṇicoro cintesi: „dhammabhaṇḍāgāriko imaṃ adhikaraṇaṃ³ ādāya maṇiṃ adassetvā na osakkissatīti aṭṭhānam etaṃ pātetuṃ dāni vattatīti“ maṇiṃ paṭicchannaṃ katvā ādāya anto sāṇiṃ pavisitvā cāṭiyaṃ⁴ pātetvā⁵ nikkhami. Sabbesaṃ nikkhantakāle udakaṃ chaḍḍetvā maṇiṃ addasaṃsu. Rājā „theraṃ nissāya mahājanaṃ akilametvā va me maṇi laddho“ ti tussi. Antovaḷaṇjanamanussāpi „theraṃ nissāya mahāduk-khato mutt’ amhā“⁶ ‘ti tussimsu. „Therassānubhāvena raṇṇo cūḷamaṇi laddho“ ti therassānubhāvo sakalanagare c’ eva bhikkhusaṃghe ca pākaṭo jāto. Dhammasabhāyaṃ sannisinnā bhikkhū therassa guṇaṃ vaṇṇayimsu: „āruso Ānandatthero attano bahussutatāya paṇḍiccena upāyaku-salatāya mahājanaṃ akilametvā upāyen’ eva raṇṇo maṇiṃ dassesīti“. Satthā āgantvā „kāya nu ‘ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā’⁷ ti pucchitvā „imāya nāmā“⁸ ‘ti vutte „na bhikkhave idāni Ānanden’ eva⁹ parahatthagatāṃ bhaṇḍaṃ dassitaṃ, pubbe pi paṇḍitā mahājanaṃ akilametvā upāyen’ eva tiracchānahatthagatabhaṇḍakaṃ dassayimsū“¹⁰ ‘ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmaḍatte rajjaṃ kārente Bodhisatto sabbasippe nipphattiṃ patto tass’ eva amacco ahoṣi. Ath’ ekadivasāṃ rājā mahantena parivārena uyyānaṃ gantvā vanantarāni vicaritvā udakakīḷaṃ kīḷitukāmo maṇḡgala-pokkharāṇiṃ otaritvā itthāgāraṃ pi pakkosi. Itthiyo attano sīsūpagagivūpagādīni ābharaṇāni omuñcitvā uttarāsaṇḡge pakkhipitvā samuggapitṭhesu ṭhapetvā dāsiyo paṭicchāpetvā pokkharāṇiṃ otarimsu. Ath’ ekā uyyānamakkaṭi¹¹ sakkhantare nisinnā devīm piḷandhanāni¹² omuñcitvā uttarāsaṇḡge pakkhipitvā samuggapitṭhesu ṭhapayamānaṃ¹³ disvā tassā muttāhāraṃ piḷandhitukāmā¹⁴ hutvā

¹ C^v madātalasmiṃ. ² C^v adhikāra-. ³ both MSS. cātiṃ. ⁴ C^k pāpetvā.

⁵ C^k ānandoneva, C^v ānandovenava corr. to -doneva. ⁶ so both MSS. ⁷ both MSS. ṭhapiya-.

dāsiyā pamādaṃ olokayamānā nisīdi. Dāsī pi rakkhamānā taḥaṃ taḥaṃ olokadhāmā¹ nisinnā yeva pacalāyitum ārabhi. Makkaṭṭi² tassā pamādabhāvaṃ ñatvā vātavegena otaritvā mahā-muttāhāraṃ gīvāya paṭimuñcitvā vātavegena uppatitvā sākhan-tare nisiditvā aññasaṃ makkaṭṭinaṃ dassanabhayena ekasmiṃ susiratthāne ṭhapetvā upasantūpasantā³ viya taṃ rakkhamānā nisīdi. Sāpi kho dāsī pabujjhivā muttāhāraṃ apassantī kampa-mānā aññaṃ upāyaṃ adisvā „puriso deviyā muttāhāraṃ gahe-tvā palāto“⁴ ti mahāviraṃ viravi. Ārakkhamanussā tato tato sannipatitvā tassā vacanaṃ sutvā rañño ārocayimsu. Rājā „coraṃ gaṇhathā“⁵ ti āha. Purisā uyyānā nikkhamitvā „coraṃ gaṇhathā“⁶ ti ito c' ito olokenti. Ath' eko jānapado balikāraka-puriso taṃ saddaṃ sutvā kampamāno palāyi. Taṃ disvā purisā „ayaṃ coro bhavissatīti“⁷ anubandhitvā taṃ gahetvā pothetvā „are dutṭhacora evaṃ mahāsāraṃ nāma piḷandhanaṃ“⁸ ava-harissasīti⁹ parihasimsu. So cintesi: „sac' āhaṃ 'na gaṇhā-mīti' vakkhāmi ajja me jīvitam n' atthi, pothentā yeva maṃ māressanti, sampatīcchāmi naṃ“¹⁰ ti so „āma sāmi gahitaṃ me“ ti. Atha naṃ¹¹ bandhitvā rañño santikaṃ nayimsu. Rājāpi naṃ pucchi: „gahitaṃ te mahāsārapīḷandhanan“¹² ti. „Āma devā“¹³ ti. „Idāni naṃ kahan“¹⁴ ti. „Deva mayā mahāsāraṃ nāma mañcapīṭham pi na dīṭṭhapubbaṃ, seṭṭhi pana maṃ mahāsārapīḷandhanaṃ¹⁵ gaṇhāpesi, so 'haṃ gahetvā va tassa adāsim, so naṃ jānātīti“. Rājā seṭṭhiṃ pakkosāpetvā „gahitaṃ te imassa hatthato mahāsārapīḷandhanan“¹⁶ ti pucchi. „Āma devā“¹⁷ ti. „Kahan tan“¹⁸ ti. „Purohitassa me dinnan“¹⁹ ti. Purohitaṃ pi pakkosāpetvā tath' eva pucchi. So pi sam-patīcchitvā „gandhabbassa me dinnan“²⁰ ti āha. Taṃ pi pakko-sāpetvā „purohitassa te hatthato mahāsārapīḷandhanaṃ²¹ gahitaṃ“²² ti pucchi. „Āma devā“²³ ti. „Kahan“²⁴ ti. „Kilesavasena me

so both MSS instead of olokayamānā? ² Ck -ti. ³ Cv upasantu-. ⁴ Ck palayato. ⁵ so both MSS. ⁶ both MSS. -rissāsīti. ⁷ both MSS. tan? ⁸ Ck taṃ.

vaṇṇadāsiyā dinnan“ ti. Tam pi pakkosāpetvā pucchi. Sā „na gaṇhāmīti“ āha. Ne¹ pañca jane pucchantānaṃ suriyo atthaṃ gato. Rājā „idāni vikālo jāto, sve jānissāmā“² 'ti pañca jane amaccānaṃ datvā nagaraṃ pāvisi. Bodhisatto cintesi: „idaṃ piḷandhanaṃ³ antovaḷaṇṇe natṭhaṃ, ayaṇ⁴ ca gahapatiko bahivaḷaṇṇe, dvāre pi balavaārakkho, tasmā antovaḷaṇṇanakānaṃ pi taṃ gahetvā palāyituṃ na sakkā, evaṃ n' eva bahivaḷaṇṇanakānaṃ na anto uyyāne vaḷaṇṇanakānaṃ gahaṇūpāyo dissati, iminā duggatamanussena 'setṭhissa me dinnan' ti kathentena attano mokkhatthāya kathitaṃ bhavissati, setṭhināpi 'purohitassa me dinnan' ti kathentena 'ekato hutvā nittharissāmā' ti cintetvā kathitaṃ bhavissati, purohitenāpi 'gandhabbassa me dinnan' ti kathentena 'bandhanāgāre⁵ gandhabbaṃ nissāya sukhena vasissāmā' ti cintetvā kathitaṃ, gandhabbenāpi 'vaṇṇadāsiyā me dinnan' ti kathentena 'anukkaṇṭhito gamissāmīti' cintetvā kathitaṃ bhavissati, imehi pañcahi pi acorehi bhavitabbaṃ, uyyāne makkaṭā bahū, piḷandhanena¹ ekissā makkaṭiyā hatthe ārūhena bhavitabban“ ti so rājānaṃ upasaṃkamitvā „mahārāja, core amhākaṃ niyyādetha, mayaṃ taṃ kiccaṃ sodhessāmā“ ti āha. Rājā „sādhu paṇḍita, sodhehīti“ tassa niyyādesi. Bodhisatto attano dāsapurise pakkositvā „te pañca jane ekasmiṃ nēva thāne vasāpetvā samantā ārakkhaṃ katvā kaṇṇaṃ datvā yaṇ te aññamaññaṃ kathenti taṃ mayhaṃ ārocethā“² 'ti vatvā pakkāmi. Te tathā akāṃsu. Tato manus-sānaṃ sannisinnavelāya setṭhi taṃ gahapatikaṃ āha: „are duṭṭhagahapatika, tayā ahaṃ mayā tvaṃ kahaṃ diṭṭhapubbo, kadā te³ mayhaṃ piḷandhanaṃ⁴ dinnan“ ti āha. „Sāmi mahāsetṭhi, ahaṃ mahāsāraṃ nāma rukkhasārāpādakāṃ mañcapīṭhakam pi na jānāmi, taṃ nissāya pana mokkhaṃ labhis-sāmīti evaṃ avacaṃ, mā me kujjha sāmīti“⁵. Purohito pi

¹ so both MSS. ² C^o ayaṇ. ³ C^h -nāgārena ⁴ both MSS gavi- ⁵ both MSS. ne.

seṭṭhiṃ āha: „mahāseṭṭhi tvaṃ iminā attano adinnakam eva mayhaṃ kathaṃ adāsīti“. „Mayam pi dve issarā amhākaṃ ekato hutvā ṭhitakāle kammaṃ khippaṃ nippajjissatīti¹ kathesin“ ti. Gandhabbo pi purohitam āha: „brāhmaṇa kadā tayā mayhaṃ piḷandhanaṃ² dinnan“. „Ahaṃ ‘taṃ nissāya vasanaṭṭhāne sukhāṃ vasissāmīti’ kathesin“ ti. Vaṇṇadāsī pi gandhabbam āha: „are duṭṭhagandhabba, ahaṃ kadā tava santikaṃ gatapubbā tvaṃ vā mama santikaṃ āgatapubbo, kadā mayhaṃ piḷandhanaṃ² dinnan“ ti. „Bhagini³, kimkāraṇā kujjhasi, ‘amhesu pañcasu ekato vasantesu gharāvāso bhavissati, anukkaṇṭhamānā sukhāṃ vasissāmā’⁴ ti kathesin“ ti. Bodhisatto payojitamanussānaṃ santikā naṃ kathaṃ sutvā tesam tatvato acorabhāvaṃ űatvā „makkaṭiyā gahitapiḷandhanaṃ² upāyen’ eva pāṭessāmīti“ bheṇḍumayāni bahūni piḷandhanāni² kāretvā uyyāne makkaṭiyo gāhāpetvā hatthapādagīvāsu bheṇḍupiḷandhanāni² piḷandhāpetvā² vissajjesi. Itarā makkaṭi piḷandhanaṃ² rakkhamānā⁴ uyyāne eva nisīdi. Bodhisatto manusse āṇāpesi: „gacchatha tumhe, uyyāne sabbamakkaṭiyo upadhāretha, yassā taṃ piḷandhanaṃ² passatha taṃ uttāsetvā piḷandhanaṃ² gaṇhathā“⁵ ti. Tāpi kho makkaṭiyo „piḷandhanaṃ⁴ no laddhan“ ti tuṭṭha-hatṭhā uyyāne vicarantiyo tassā santikaṃ gantvā „passatha amhākaṃ piḷandhanan²“ ti āhaṃsu. Sā makkhaṃ asahamānā „kiṃ iminā bheṇḍupiḷandhanenā²“ ti muttāhāraṃ piḷandhitvā² nikkhami. Atha naṃ te purisā disvā piḷandhanaṃ² chaḍḍāpetvā āharitvā Bodhisattassa adāṃsu. So taṃ ādāya raṇṇo dassetvā „idaṃ te deva piḷandhanaṃ², te panca pi acorā, idaṃ pana uyyāne makkaṭiyā ābhatan“⁵ ti āha. „Kathaṃ pana te paṇḍita makkaṭiyā hatthani ārūḷhabbhāvo űāto, kathaṃ te gahitan“ ti. So sabbaṃ ācikkhi. Rājā tuṭṭhamānaso „saṃ-

¹ both MSS. -ssasīti. ² so both MSS. ³ both MSS. -ṇi. ⁴ C^k -ṇā, C^v -naṃ.

⁵ C^k makkaṭiyā ne makkaṭiyā ābhatan.

gāmasīsādisu nāma sūrādayo icchitabbā hontīti“ Bodhisattassa
thutim karonto imam gātham āha:

Ukkatthe sūram icchanti mantīsu akutūhalam
piyañ ca annapānamhi atthe jāte ca paṇḍitan ti. 91.

Tattha ukkatthe ti upakatthe ubhato bülhe¹ saṅgāme sampahāre
vattamāne ti attho, sūram icchantīti asaniyāpi matthake patamānāya
apalāyinaṃ sūram icchanti, tasmim khane evarūpo saṅgāmayodho patthetabbo
hoti, mantīsu akutūhalan ti kattabbākatabbani kiccaṃ sammantanakāle
uppanne mantīsu yo akutūhalo avikinnavāco mantam na bhindati tam icchanti,
tādiso tesu thānesu patthetabbo hoti, piyañ ca annapānamhīti madhure
annapāne paccupattihite saha² paribhuñjanatthūya piyapuggalaṃ patthenti,
tādiso tasmim kāle patthetabbo hotīti³, atthe jāte va³ paṇḍitan ti attha-
gambhīre dhammagambhīre kismiñcid eva kūrane vā pañhe vā uppanne paṇḍi-
tam vicakkhanam icchanti, tathārūpo hi tasmim samaye patthetabbo hotīti.

Evam rājā Bodhisattam vaṇṇetvā thometvā ghanavassam
vassanto mahāmegho viya sattahi ratanehi pūjetvā tass' ovāde
thatvā dānādīni puññāni katvā yathākamman gato.

Satthāpi imam dhammadesanam āharitvā therassa guṇam kathetvā
jātakam samodhānesi: „Tadā rājā Ānando ahosi, paṇḍitaamacco pana
aham evā“ ti. Mahāsārajātakam.

3. Vissāsabhojanajātaka.

Na vissase avissatthe ti. Idam Satthā Jetavane vi-
haranto vissāsabhojanam ārabha kathesi. Tasmim hi kira
samaye yebhuyyena bhikkhū „mātaraṃ no dinnam, pitarā no dinnam,
bhātaraṃ bhaginiyā cullamātaraṃ cullapitarā matulena matulāniyā dinnam,
amhākam gihikāle⁴ pi ete dātum yuttarūpā cā“ ti nātīhi dinne cat-
tāro paccaye vissatthā hutvā apaccavekkhitvā paribhuñjanti. Satthā
tam kāraṇam nātvā „bhikkhūnam dhammadesanam kātum vaṭṭatīti“
bhikkhū⁵ sannipātāpetvā „bhikkhave bhikkhunā nāma nātīhi pi

¹ C^o bülho. ² C^k sahā. ³ so both MSS. ⁴ both MSS. gihī-. ⁵ both MSS. bhikkhu.

aññātihi pi dinnake cattāro paccaye paccavekkhitvā va paribhogo kātabbo, apaccavekkhitaparibhogam katvā hi kalam kurumāno bhikkhu yakkhapa-taattabhāvato na muccati, apaccavekkhitaparibhogo nām' esa visa-paribhogasadiso, visam hi vissāsikena dinnakam pi avissāsikena dinnakam pi māreti yeva, pubbe pi vissāsena dinnavisam paribhuñjitvā jīvitakkhayam pattā¹ ti vatvā atitam āhari:

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente Bodhisatto mahāvibhavo seṭṭhi ahoṣi. Tass' eko gopālako kiṭṭhasambādhasamaye² gāvo gahetvā araṇṇam pavisitvā tattha gopallikam katvā rakkhanto vasati³ seṭṭhino ca kālena kalam gorasam āharati³. Ath' assa gopallikāya avidūre siho nivāsam gaṇhi. Gāvīnam sīhasantāsenā milātānam khīram mandam ahoṣi. Atha nam ekadivasam sappim ādāya āgataṃ seṭṭhi pucchi: „kin nu kho samma gopālaka mandam sappīti“. So tam kāraṇam ācikkhi. „Atthi pana samma tassa⁴ sīhassa katthaci paṭibaddho“ ti. „Atthi 'ssa sāmi ekāya migamātukāya saddhim saṃsaggo“ ti. „Sakkā pana tam gāhāpetun“ ti. „Sakkā sāmīti“. „Tena hi tam gahetvā tassā nalāṭato paṭṭhāya sarīre lomāni visena punappuna rajitvā sukkhāpetvā dve tayo divase atikkamitvā tam migamātukam vissajjehi, so tassā sinehena sarīram lehitvā jīvitakkhayam pāpuṇissati, ath' assa cammanakhadāṭhā⁵ c' eva vasaṇ ca gahetvā āgaccheyyā-sīti“ halāhalavisam datvā uyyojesi. Gopālako jālam khipitvā upāyena tam migamātukam gaṇhitvā tathā akāsi. Siho tam disvā va balavasinehena tassā sarīram lehitvā jīvitakkhayam pāpuṇi. Gopālako pi cammādīni gahetvā Bodhisattassa santi-kam agamāsi. Bodhisatto tam kāraṇam űatvā „paresu sineho nāma na katabbo, evam balasampanno pi siho migarājā kilesavasena saṃsaggaṃ nissāya migamātukāya sarīram lehento visaparibhogam katvā jīvitakkhayam patto“ ti vatvā sampatta-parisāya dhammam desento imam gātham āha:

¹ Ck tittha-. ² C' vasiti ³ C' ahanti ⁴ Ck nassa ⁵ both MSS. -nakhā-.

Na vissase avissatthe, vissatthe pi na vissase,
vissāsā bhayam anveti sihaṃ va migamātukā ti. 92.

Tatrāyaṃ saṃkhepattho: yo pubbe sahāyo attani avissattho ahosi tasmīṃ avissatthe yo pubbe pi nibbhayo attani vissāsiko yeva tasmīṃ vissatthe pi na vissase n' eva vissāsaṃ kareyya, kiṃkāraṇā: vissāsā bhayam anveti yo hi mitte pi amitte pi vissāso tato bhayam eva āgacchati, kathaṃ: sihaṃ va migamātukā yathā mittasanthavavasena katavissāsāya migamātukāya santikā sihassa bhayaṃ anveti upagataṃ sampattan ti attho, yathā ca¹ vissāsavaseṇa sihaṃ migamātukā anvetā upagatā ti attho.

Evam Bodhisatto sampattaparisāya dhammaṃ desetvā dānādini puññāni katvā yathākammaṃ gato.

Satthā imaṃ dhammaḍḍesaṇaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi:
„Tadā seṭṭhi² aham eva ahosiṃ“ ti. Vissāsabhōjanajātakaṃ.

4. Lomahaṃsajātaka.

Sotatto soṣīto ti. Idaṃ Satthā Vesāliyaṃ upanissāya Pāṭikārāme viharanto Sunakkhattaṃ ārabha kathesi. Ekasmiṃ hi samaye Sunakkhatto Satthu upatṭhāko³ hutvā pattacivaraṃ ādāya vicaramāno Korakkhattiyassa dhammaṃ rocento Dasabalassa pattacivaraṃ niyyādetvā Korakkhattiyaṃ nissāya tassa Kālakaṇṇaka-asura-yoniyāṃ nibbattakāle gihī hutvā „n' atthi samaṇassa Gotamassa uttarimanussadhammo alamariyaṇāpadassanaviseso, takkapariyāhataṃ⁴ samaṇo Gotamo dhammaṃ deseti vīmaṇsānucaritaṃ sayamapaṭibhānaṃ⁵, yassa ca khv-āssa atthāya dhammo desito so na niyyāti takkarassa⁶ sammādukkhakkhayāyā“ ti Vesāliyaṃ tiṇṇaṃ pākārānaṃ antare vicaranto Satthu avaṇṇaṃ bhāsati. Athāyasmā Sāriputto piṇḍāya caranto tass' evaṃ avaṇṇaṃ bhāsantassa sutvā piṇḍapāṭapaṭikkanto tam atthaṃ Bhagavato ārocesi. Bhagavā „kodhano Sāriputta Sunakkhatto moghapuriso, kodhavasena⁷ evaṃ āha, kodhavasenaṇi 'so na' niyyāti takkarassa⁸ sammādukkhakkhayāyā" ti vadanto ajānitvāpi mayham guṇaṃ eva bhāsati, na kho pana so moghapuriso mayhaṃ

¹ both MSS. cā. ² C^v mahāseṭṭhi. ³ both MSS. upatṭhāno. ⁴ C^k -yābhatam.

⁵ C^k pāṭi-. ⁶ C^k niyyānitakkarassa, C^v tiyyātitakkarassa. ⁷ both MSS. omit na.

⁸ C^k niyyānitakkarassa, C^v niyyātinakka-.

guṇaṃ jānāti, mayhaṃ hi Sāriputta cha abhiññā nāma atthi, ayam pi me uttarimanussadhammo va, dasa balāni atthi, catuvesārajjanāṇaṃ atthi, catuyoniparicchedakañāṇaṃ atthi, pañcagatiparicchedakañāṇaṃ atthi, ayam pi me uttarimanussadhammo va, evaṃ uttarimanussadhammasamannāgataṃ pana maṃ yo evaṃ vadeyya 'n' atthi samaṇassa Gotamassa uttarimanussadhammo' ti so taṃ vācaṃ appahāya taṃ cittaṃ appahāya taṃ diṭṭhiṃ apaṭinissajjitvā yathābhataṃ nikkhitto evaṃ niraye“ ti evaṃ attano vijjamaṇaṃ uttarimanussadhammassa guṇaṃ kathetvā „Sunakkhatto kira Sāriputta Korakkhattiyassa dukkarakārikāya micchātape pasanno, micchātape pasīdanto na pana mayi eva pasīditum vaṭṭati, ahaṃ ito ekanavutikappamatthake 'atthi nu kho ettha sāro' ti bāhirakamicchātapaṃ vimaṃsanto caturaṅgasamannāgataṃ brahmacariyavāsaṃ vasiṃ, tapassī sudam homi paramatapassī, lūkho sudam homi paramalūkho, jegucchī sudam homi paramajigucchī, pavivitto sudam homi paramavivitto“ ti vatvā therena yācito atitāṃ āhari:

Atīte ekanavutikappamatthake Bodhisatto „bāhirakatapaṃ vimaṃsissāmīti“ ājivikapabbajjaṃ pabbajitvā acelako ahosi rajojalliko, pavivitto ahosi ekavihārī, manusse disvā migo viya palāyi, mahāvikaṭabhojano ahosi macchakagomayādīni¹ paribhuñji. Appamādavihāratthāya araṇṇe ekasmiṃ bhīṃsanake vanasaṇḍe vihāsi, tasmīṃ viharanto² himavātasamaye antaraṭṭhake³ rattim vanasaṇḍā nikkhamitvā abbhokāse viharitvā suriye uggate vanasaṇḍaṃ pavisati, so yathā rattim abbhokāse himodakena tinta tath' eva divā vanasaṇḍato paggharantehi udakabindūhi temayi, evaṃ ahorattaṃ sītadukkaṃ anubhoti. Gimhānaṃ pana pacchime māse divā abbhokāse viharitvā rattim vanasaṇḍaṃ pavisati, so yathā divā abbhokāse ātapena pari-lāhappatto tath' eva rattim nivāte vanasaṇḍe parilāhaṃ pāpuṇāti, sarīrā sedadhārā⁴ muccanti. Ath' assa pubbe assutapubbā ayam gāthā paṭibhāsi:

Sotatto⁴ sosīto eko bhīṃsanake vane

naggo na c' aggim āsīno esanāpasuto munīti. 93.

¹ C^v vacchaka- ² both MSS. -te. ³ so both MSS. ⁴ add ahaṃ?

Tattha sotatto ti suriyasautūpena sutatto, sosīto ti himodakena susīto
 sutthū tinto, eko bhīmsanake vane ti yattha pavittānaṃ yebhuyyena lomāni
 bhīmsanti tathārūpe bhīmsanake vanasaṇḍe eko adutiyo va ahosin ti dīpeti,
 naggo na caggimāsīno ti naggo ca na ca aggim āsīno ti, tathā sītena
 pīliyamāno pi n'eva nivāsanaṃ¹ pārupanaṃ² vā ādiyiṃ na aggim āgama nīdīn
 ti dīpeti, esanāpasuto ti abrahmacariye pi tasmiṃ brahmacariyaṇṇi hutvā
 brahmacariyaṃ c' ev' etam esanā ca gavesanā ca upāyo brahmalokassā³ 'ti evaṃ
 tāya brahmacariyesanāya pasuto anuyutto ussukkaṃ āpanno ahosin ti dasseti,
 muniṭi muni² kho esa monatthāya paṭipanno, evaṃ lokena sambhāvito ahosin
 ti dīpeti.

Evaṃ caturaṅgasamannāgataṃ pana brahmacariyaṃ caritvā
 Bodhisatto maraṇakāle upaṭṭhitaṃ nirayanimittaṃ disvā „idaṃ
 vata samādānaṃ niratthakan“ ti ñatvā taṃ khaṇaṃ ñeva taṃ
 laddhiṃ bhinditvā sammādiṭṭhiṃ gahe tvā devaloke nibbatti.

Satthā imaṃ dhammadeśanaṃ ābaritvā jātakaṃ samodhānesi:
 „ahaṃ tena samayena so ājīviko ahosin“ ti. Lomahaṃsajātakaṃ.

5. Mahāsudassanajātaka.

Aniccā vata saṃkhārā ti. Idaṃ Satthā parinibbānamañce
 nipanno Ānandattherassa „mā Bhagavā imasmiṃ khuddakanaga-
 rake“ ti vacanaṃ ārabha kathesi. „Tathāgate Jetavane viharante
 Sāriputtatthero kattikapuṇṇamāya Nālagāmake jāto varake² parinibbāyi,
 Mahāmoggallāno kattikamāsass' eva kāḷapakkhe addhamāsiyaṃ, evaṃ
 parinibbute aggasāvaka yuge aham pi Kusinārāyaṃ parinibbāyissāmīti“
 anupubbena cārikaṃ caramāno tattha gantvā yamakasālānaṃ antare
 uttarasīsake mañcake anuṭṭhānaseyyāya nipajji. Atha naṃ āyasmā
 Ānandatthero „mā bhante Bhagavā imasmiṃ khuddakanagarake visame
 ujjāṃgalanagarake sākānagarake⁴ parinibbāyi, aññesaṃ ca³ Rājagahādī-
 naṃ mahānagarānaṃ aññatarasmiṃ Bhagavā parinibbāyatū“ 'ti yāci.
 Satthā „mā Ānanda imaṃ khuddakanagarakaṃ ujjāṃgalanagarakaṃ⁵
 sākānagarakan ti vadehi, ahaṃ pubbe Sudassanacakkavattirājakāle
 imasmiṃ nagare vasiṃ, tadā dvādasayojanikena ratanapākāreṇa parikkhit-

¹ both MSS. nivāsana. ² C^k -pārū-. ³ so both MSS. ⁴ C^k uchchaṃgala-, C^v has
 has added sākānagarake, C^k omits this. ⁵ C^k uchch-.

taṃ mahānagaraṃ ahoṣiṭi¹ vatvā therena yācito atītaṃ āharanto Mahāsudassanaṃ uttaṃ kathesi.

Tadā pana Mahāsudassanaṃ¹ dhammapāsādā otaritvā avidūre sattaratanamaye nālapane² paññattasmim kappiyamañcake dakkhinena passena anuttānaseyyāya nipannaṃ disvā „imāni te deva caturāsītinagarasahassāni Kusāvātīrājadhāni-pamukhāni, ettha chandaṃ karohiṭi“ Subhaddādeviyā vutte Mahāsudassano „mā devi evaṃ avaca, atha kho ‘ettha chandaṃ vinehi mā apekhaṃ akāśiṭi’ evaṃ maṃ ovaḍā“ ‘ti vatvā „kiṃkāraṇā devā“ ‘ti pucchito „ajjāhaṃ kālakiriyaṃ karissāmīti“. Atha naṃ devī rudamānā akkhīni puñchitvā kicchena kasirena tathā vatvā rodi paridevi, sesāpi caturāsītisahassā itthiyo rodimsu paridevimsu, amaccādisu pi eko adhivāsetum nāsakkihi, sabbe pi rodimsu. Bodhisatto alabhaṇo³ „mā saddam akattha“⁴, sabbe nivāretvā devīm āmantetvā „mā tvaṃ devi rodi mā paridevi, tilaphalamatto pi hi saṃkhāro nicco nāma n’ atthi, sabbe aniccā bhedanadhammā evā“ ‘ti vatvā devīm ovaḍanto imaṃ gātham āha:

Aniccā vata saṃkhārā uppāḍavayadhammino,
uppajjitvā nirujjhanti, tesāṃ vūpasamo sukho ti. 94.

Tattha aniccā vata saṃkhārā ti bhaddo Subhaddādevi yattakā⁵ kehici paccayehi samāgantvā katū khaṇḍhāyatanādayo saṃkhārā sabbe te aniccā yeva nāma, etesu hi rūpaṃ aniccaṃ viññānaṃ aniccaṃ cakkhuṃ aniccaṃ dhammā aniccā, yaṃ kiñci savimānakaavimānakaṃ⁶ ratanaṃ sabbaṃ taṃ aniccaṃ eva iti aniccā vata saṃkhārā ti ganha, kasmā: uppāḍavayadhammino sabbe h’ ete uppāḍadhammino e’eva vāyadhammino ca uppajjanabhijjana-sabhāvā yeva tasmā aniccā ti veditabbā, yasmā ca aniccā tasmā uppajjitvā va nirujjhanti, uppajjitvā thitīṃ patvāpi⁷ nirujjhanti yeva, sabbe h’ ete nibbatta-maṇā uppajjanti nāma bhijjamāna nirujjhanti nāma, tesāṃ uppāde sati yeva thitī⁸ nāma hoti, thitīyā sati yeva bhaṅgo nāma hoti, na hi anuppannassa thitī

¹ both MSS. -no. ² C^v tāmlavane. ³ so both MSS. instead of “alam bhane?

C^v akatthaṃ, read: akatthā ‘ti? ⁵ C^k yatthakā. ⁶ C^k savimānaka ⁷ C^v va-tvāpi. ⁸ C^v yiti.

nāma, thītaṃ abhejjanakaṃ nāma atthi, iti sabbe pi saṃkhārā tīni lakkhaṇāni patvā tattha tatth' eva nirujjhanti, tasmā sabbe p' ime aniccā khaṇikā ittarā addhuvā pabhaṅguno¹ calitā samīritā² anaddhaniyā pāyātā tāvakālikā nissārā tāvakālikatṭhena māyāmarīciphenaśadisā³, tesu⁴ bhaddhe Subhaddādevi kasmā⁵ sukhasaṇṇaṃ uppādesi, evaṃ pana gaṇha: tesāṃ⁶ vūpasamo sukho sabbavaṭṭavūpasamanato⁷ tesāṃ vūpasamo nāma nibbānaṃ, tad ev' ekaṃ ekaṃ, tato sukhaṃ nāma n' atthitī.

Evam Mahāsudassano amatamahānibbānena desanākūṭaṃ gaheṭvā avasesassāpi mahājanassa „dānaṃ detha sīlaṃ rakkhatha uposathakammaṃ karoṭhā“ 'ti ovādaṃ datvā devalokaparāyano ahosi.

Satthā imaṃ dhammadeśanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā Subhaddādevī Rāhulamātā ahosi, pariṇāyakaratanāṃ Rāhulo, sesaparīsā Buddhapurīsā, Mahāsudassano pana aham evā“ 'ti. Mahāsudassana-jātakaṃ.

6. Telapattajātaka.

Samatittikaṃ anavasesakaṃ ti. Idaṃ Satthā Sumbharatthe Desakaṃ nāma nigamaṃ nissāya aṇṇatarasmiṃ vanasaṇḍe viharanto Janapadakalyāṇisuttaṃ ārabba kathesi. Tatra hi Bhagavā „seyyathāpi bhikkhave 'Janapadakalyāṇi Janapadakalyāṇitī' kho bhikkhave mahājanakāyo sannipāteyya, sā kho pan' assa Janapadakalyāṇi paramapāsāvinī gīte⁸ 'Janapadakalyāṇi naccati gāyatitī' kho bhikkhave bhiyyosomattāya mahājanakāyo sannipāteyya, atha puriso āgaccheyya jīvitukāmo amaritukāmo sukhakāmo dukkhapaṭikkūlo, tam enaṃ evaṃ vadeyyuṃ 'ayan te ambho purisa samatittiyo telapatto antarena ca maṇāsamayaṃ antarena ca Janapadakalyāṇiyā hāretabbo⁹, puriso ca taṃ ukkhittāsiko piṭṭhito piṭṭhito anubandhissati, yatth' eva naṃ¹⁰ thokam pi chaḍḍessasi tatth' eva te siraṃ pāteṣṣatīti', taṃ¹¹ kim maṇṇatha bhikkhave, api nu so puriso amuṃ telapattaṃ amanasikaritvā bahiddhā pamādaṃ āhareyyā" ti, „no h' etaṃ bhante“, „upamā kho nū-āyaṃ bhik-

¹ Ck pabhaṅguno. ² both MSS. smī-. ³ Ck -phena-, Cv -pena-. ⁴ Ck nesu.

⁵ Cv tasmā. ⁶ Ck nesāṃ. ⁷ both MSS sabbavaddhāvū-. ⁸ Ck -sāvitṭhite?

⁹ both MSS. hāroṭabbo. ¹⁰ so both MSS. ¹¹ Ck omits taṃ.

khavē katā atthassa viññāpanāya, ayaṃ ettha attho: samatittiyo telapatto ti kho bhikkhave kāyagatāy' etaṃ satiyā adhivacanaṃ, tasmātiha bhikkhave evaṃ sikkhitabbaṃ: kāyagatā no sati bhāvitā bhavissati susamāradhā, evaṃ hi vo bhikkhave sikkhitabbaṃ" ti imaṃ Janapadakalyāṇisuttaṃ sātthaṃ sayyañjanaṃ kathesi.

Tatrāyaṃ saṃkhepattho: Janapadakalyāṇīti janapadambī kalyāṇī uttamā chasarīradosarahitā pañcakalyāṇasamannāgatā, sā hi yasmā nātīdighā nātīrassā nātīkisā nātīthūlā nātīkālī¹ nāccodātā atikkantā mānusaṃ vannaṃ appattā devavannaṃ tasmā chasarīradosarahitā, chavikalyāṇaṃ māṃsakalyāṇaṃ nahārukalyāṇaṃ atthikalyāṇaṃ vayakalyāṇaṃ ti imehi pana pañcahi kalyāṇehi samannāgatā pañcakalyāṇasamannāgatā nāma, tassā hi āgantukobhāsakiccaṃ nāma n' atthi, attano sarīrobhāsen' eva dvādasahatthe thāne ālokaṃ karoti, piyaṅgu-samā² vā hoti suvannasamā² vā, ayaṃ assā chavikalyāṇatā, cattāro pan' assā hatthapādā mukhapariyosānaṃ ca lākhāparikkammakatā viya pavālarattakambalasadisāṃ hoti, ayaṃ assā māṃsakalyāṇatā, vīsatinakhapattāni māṃsato amuttatthāne lākhārasapūritāni viya muttatthāne khīradhārasadisāni, ayaṃ assā nahārukalyāṇatā, dvattīṃsa dantā suphassitā sudhotavajirapantī viya khāyanti, ayaṃ assā atthikal-yāṇatā, vīsativassasatikāpi pana samānā soḷasavassuddesikā viya hoti nibbalipalitā, ayaṃ assā vayakalyāṇatā, paramapāsāvinīti ettha pana pasavanaṃ pasavo pavattatīti attho pasāvo yeva pasāvo paramo pasāvo paramapāsāvo so assā atthīti paramapāsāvinī, nacce ca gīte ca uttamapavatti³ setthakiriyā⁴, uttamam eva naccāṃ naccatī⁵ gītaṃ ca gāyatīti vuttaṃ hoti, aha puriso āgaccheyyā ti na attano ruciya āgaccheyya, ayaṃ pan' ettha adhippāyo: ath' eva mahājana-majjhe Janapadakalyāṇīyā naccamānāya sādhu sādhu ti sādhu karesu aṅgulipoṭha-nena⁶ celukkhepesu ca vattamānesu taṃ pavattim sutvā rājābandhanāgārate ekaṃ purisaṃ jakkosāpetvā nigalāni bhinditvā samatittikaṃ suparipunṇaṃ telapattaṃ tassa hatthe datvā ubho hi hatthehi dalhaṃ gāhāpetvā ekaṃ asibatthaṃ purisaṃ ānāpesi: etaṃ gahe tvā Janapadakalyāṇīyā samajjattāṇaṃ gaccha, yatth' eva c' esa pamādaṃ āgama ekaṃ pi telabindum chaḍḍeti tatth' ev' assa sīsaṃ chindā⁷ ti, so puriso asim ukkhipitvā taṃ tājento⁸ tattha nesi, so maranabhayena tājito jīvitakāmatāya pamādavaseṇa taṃ amanasikatvā sakim pi akkhīni ummāle-tvā taṃ Janapadakalyāṇīni na olokesi, evaṃ bhūtapubbaṃ ev' etaṃ vatthuṃ, sutte pana⁹ parikkappavaseṇ' etaṃ vuttaṃ ti veditabbaṃ, upama kho my-āyaṇ ti ettha pana telapattassa tāva kāyagatāsatiyā opammasaṃsandanaṃ katam eva, ettha pana rājā viya kammaṃ datthabbaṃ asi viya kilesā ukkhittāsikapuriso viya māro telapattahatthapuriso viya kāyagatāsati bhāvako vipassakayogāvācāro.

¹ both MSS. -kalī.² both MSS. -sāmā.³ C^k uttamipavatti.⁴ C^k se-⁵ C^k -tī.⁶ C^k -potha-.⁷ both MSS. chinda.⁸ C^k tājanto.⁹ C^k na.

Iti Bhagavā „kāyagatāsatiṃ bhāvetukāmena bhikkhunā telapatta-hatthena tena purisena viya satim avissajjetvā appamattena kāyagatā-sati bhāvetabbā“ ti imam suttaṃ āharitvā dassesi. Bhikkhū imam suttaṃ ca atthaṃ ca sutvā evam āhaṃsu: „dukkaraṃ bhante tena purisena kataṃ tathārūpaṃ Janapadakalyāṇiṃ anoloketvā telapattam ādāya gacchantenā“¹ ti. Satthā „na bhikkhave tena dukkaraṃ kataṃ sukaraṃ ev’ etaṃ, kasmā: ukkhittāsikena purisena santajjetvā nīyamānatāya, yam pana pubbe paṇḍitā appamādena satim avissajjetvā abhisamkhaṭam² dibbarūpaṃ pi indriyāni bhinditvā anoloketvā va gantvā rajjaṃ pāpuṇṇiṃsu etaṃ dukkaraṃ“ ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadatte rajjaṃ kārente Bodhisatto tassa rañño puttasaṭṭassa sabbakaniṭṭho hutvā nibbattitvā anupubbena viññūtaṃ pāpuṇi. Tadā ca rañño gehe paccekabuddhābhuñjanti. Bodhisatto tesaṃ veyyāvaccam karoti. So ekadivasam cintesi: „mama bahū³ bhātaro, lacchāmi nu kho ahaṃ imasmiṃ nagare kulasantakaṃ rajjaṃ udāhu no“ ti. Ath’ assa etad ahoṣi: „paccekasambuddhe pucchitvā jānissāmīti“ so dutiyadivase paccekabuddhesu āgatesu dhammakarakaṃ ādāya pāṇiyaṃ parissāvetvā pāde dhovitvā makkhetvā tesaṃ antare khajjakaṃ khādītva nisinnakāle vanditvā ekamantaṃ nisinno tam atthaṃ pucchi. Atha naṃ te avocum: „kumāra, na tvaṃ imasmiṃ nagare rajjaṃ labhissasi, ito pana vīsaṃyojanasatamatthake Gandhāraraṭṭhe Takkaṣilānagaraṃ nāma atthi, tattha gantum sakkonto ito sattame divase rajjaṃ lacchasi, antarāmagge pana mahāvattaniataviyaṃ paripantho atthi, taṃ ataviṃ pariharitvā gacchantassa yojanasatiko maggo hoti, ujukaṃ gacchantassa paññāsa yojanāni, so hi amanussakantāro nāma, tattha yakkhiniyo antarāmagge gāme ca sālāyo ca māpe-tvā uparisuvaṇṇatārakavicittavitānaṃ mahārahaseyyaṃ³ pañña-petvā nānāvīraḃge paṭṭasāṇiyo parikkhipitvā³ dibbalaṃkārehi attabhāvaṃ maṇḍetvā sālāsu nisīditvā gacchante purise madhurāhi

¹ both MSS. -kaṭam. ² C^v bahu. ³ C^v mahārahaṃ seyya, C^k mahārahasseyyam.

³ C^k pakkhipitvā.

vācāhi saṃgaṇhitvā 'kilantarūpā viya paññāyatha, idhāgantvā
 nisīditvā pāṇīyaṃ pivitvā gacchathā' 'ti pakkosivā āgatānaṃ
 āsanāni datvā attano rūpalīhāya vilāsehi palobhetvā kilesavasike
 katvā attanā saddhiṃ ajjhācāre kate tatth' eva te lohiteṇa
 paggharanteṇa khāditvā jīvitakkhayaṃ pāpentī, rūpagocarasaṭṭaṃ
 rūpen' eva gaṇhanti saddagocaraṃ madhureṇa gītavāditasaddena
 ghānagocaraṃ dibbagandhehi jivhāgocaraṃ¹ dibbena nānagga-
 rasabhojanena poṭṭhabbagocaraṃ ubhatolohitakūpadhānehi dib-
 basayanehi, sace indriyāni bhinditvā tā anoloketvā satim
 paccupaṭṭhapetvā gamissasi sattame divase tattha rajjaṃ laccha-
 sīti². Bodhisatto „hotu bhante, tumhākaṃ ovādaṃ gahetvā
 kiṃ etā olokessāmīti“ paccekabuddhehi parittaṃ kārāpetvā
 parittavālikaṃ c' eva parittasuttakaṃ ca ādāya paccekabuddhe
 ca mātāpitāro ca vanditvā nivesanaṃ gantvā attano purise āha:
 „ahaṃ Takkaṣilāyaṃ rajjaṃ gahetuṃ gacchāmi, tumhe idh' eva
 tiṭṭhathā“ 'ti. Atha naṃ pañca janā āhaṃsu: „mayam pi
 āgacchāmā“ 'ti. „Na sakkā tumhehi āgantuṃ, antarāmagge
 kira yakkhiniyo rūpādigocare manusse evaṇ c' evaṇ ca rūpādīhi
 palobhetvā gaṇhanti, mahā paripantho, ahaṃ pana attānaṃ
 takketvā gacchāmīti³. „Kiṃ pana deva mayaṃ tumhehi saddhiṃ
 gacchantā attano piyāni rūpādīni olokessāma, mayaṃ hi tath'
 eva gamissāmā“ 'ti. Bodhisatto „tena hi appamattā hothā“
 'ti te pañca jane ādāya maggaṃ paṭipajji. Yakkhiniyo gāmā-
 dīni māpetvā nisīdimsu. Tesu rūpagocararo puriso tā yakkhiniyo
 oloketvā rūpārammaṇo paṭibaddho thokaṃ ohīyi. Bodhisatto
 „kiṃ bho thokaṃ ohīyasīti“ āha. „Deva, pādā me rujanti,
 thokaṃ sālāya nisīditvā āgacchāmīti⁴. „Ambho etā yakkhiniyo
 mā kho patthesīti⁵. „Yaṃ hotu taṃ hotu³, na sakkomi devā“
 'ti. „Tena hi paññāyissasīti“ itare cattāro ādāya agamāsi.
 So pi rūpagocarako tāsāṃ santikaṃ agamāsi. Tā⁴ attanā

¹ Ck divhā. ² Ck ohīya-, Cv ohīyya-. ³ Ck na hotu. ⁴ Ck nā.

saddhim ajjhācāre kate tam tatth' eva jīvitakkhayaṃ pāpetvā purato gantvā aññaṃ sālaṃ māpetvā nānāturiyāni gahetvā gāyamānā nisīdīmsu. Tattha saddagocarako ohīyi¹. Tam pi khāditvā purato gantvā nānappakāre gandhakaraṇḍe pūretvā āpanaṃ² pasāretvā³ nisīdīmsu. Tattha gandhagocarako ohīyi⁴. Tam pi khāditvā purato gantvā nānaggarasānaṃ dibbabhojanānaṃ bhājanāni pūretvā odanikāpanaṃ pasāretvā nisīdīmsu. Tattha rasagocarako ohīyi. Tam pi khāditvā purato gantvā dibbasayanāni paññāpetvā⁵ nisīdīmsu. Tattha poṭṭhabbagocarako ohīyi⁶. Tam pi khādiṃsu. Bodhisatto ekako va ahosi. Ath' ekā yakkhinī „atikharamanto vatāyaṃ, ahaṃ tam khāditvā nivattissā-mīti“ Bodhisattassa pacchato pacchato agamāsi. Ataviyā parabhāge vanakammikādayo yakkhiniṃ disvā „ayaṃ te purato gacchanto puriso kiṃ hotīti“ pucchiṃsu. „Komārasāmiyo me ayyā“⁷ ti. „Ambho, ayaṃ evaṃ sukhumāla pupphadāmasadisā suvaṇṇavaṇṇā⁸ kumārīkā attano kulaṃ chaḍḍetvā bhavantaṃ⁹ takketvā nikkhantā¹⁰, kasmā etaṃ akilametvā ādāya na gaccha-sīti“. „N' esā ayyā⁷ mayhaṃ pajāpati, yakkhinī esā, etāya me pañca manussā khādītā“. „Ayyā⁷ purisā nāma kuddhakāle attano pajāpatiyo yakkhiniyo pi karonti petiyo pīti“. Sā gacchamānā gabbhinīvaṇṇaṃ¹¹ dassetvā puna sakiṃ vijātavaṇṇaṃ katvā puttāṃ amkenādāya Bodhisattaṃ anubandhi. Dīṭṭhadīṭṭhā purimanayaṇ' eva pucchanti. Bodhisatto pi tath' eva vatvā gacchanto Takkasilaṃ pāpuṇi. Sā puttāṃ antarādhāpetvā ekikā va anubandhi. Bodhisatto nagaradvāraṃ gantvā ekissā sāṭṭhāya nisīdi. Sā Bodhisattassa tejena pavisitum asakkonti¹² dibbarūpaṃ māpetvā sāladvāre aṭṭhāsi. Tasmim samaye Takkasilato rājā uyyānaṃ gacchanto tam disvā paṭibaddhacitto hutvā „gacch' imissā sassāmikabhāvaṃ vā assāmikabhāvaṃ vā

¹ Ck ohīyi, Cv ohīyya. ² both MSS. āpanaṃ. ³ Ck sārāpetvā ⁴ both MSS. ohīyi. ⁵ Cv pañña-. ⁶ Ck ohīyi. ⁷ both MSS. ayyo. ⁸ Ck -vaṇṇaku-. ⁹ Ck bhagavaṇaṃ. ¹⁰ both MSS. -nto. ¹¹ Cv gabbhinī-. ¹² both MSS. -ti

jānāhīti“ manussaṃ pesesi. So taṃ upasaṃkamitvā „sassāmi-kāsīti“ pucchi. „Ama ayya me sālāya nisinno sāmiko“ ti. Bodhisatto „n’ esā mayhaṃ pajāpatī¹, yakkhiṇī² esā, etāya me pañca manussā khādītā“ ti āha. „Sāmi, purisā nāma ayya³ kuddhakāle² yaṃ icchanti taṃ vadentīti“ āha. So ubhinnaṃ pi vacanaṃ rañño ārocesi. Rājā „assāmikabhaṇḍaṃ nāma rājasantakaṃ hotīti“ yakkhiṇiṃ pakkosāpetvā ekahatthi-piṭṭhe nisidāpetvā nagaraṃ padakkhiṇaṃ katvā pāsādaṃ abhiruyha taṃ aggamaheṣiṭṭhāne ṭhapesi. So nahātānuvillito⁴ sāyamāsaṃ bhuñjivā sirisayanaṃ abhirūhi. Sāpi yakkhiṇī⁵ attano upakappanakaṃ āhāraṃ āharitvā alaṃkatapaṭṭiyattā siri-sayane raññā saddhiṃ nipajjivā rañño rativasena suhasamappi-tassa nipanna-kāle ekena passena parivattitvā parodi. Atha naṃ rājā „kiṃ bhadde rodasīti“ pucchi. „Deva, ahaṃ tum-hehi magge disvā ānītā, tumhākaṃ ca gehe bahuṭṭhiyo, sāhaṃ⁶ sapattīnaṃ antare vasamānā kathāya uppanāya ‘ko tuyhaṃ mātaraṃ vā pitaraṃ vā gottāṃ vā jātīṃ vā jānāti, tvaṃ antarā-magge disvā ānītā nāmā⁷’ ti sise gahevā nippīliyamānā viya maṃku bhavissāmi, sace tumhe sakalarajje issariyaṃ ca āṇaṃ ca mayhaṃ dadeyyātha koci mayhaṃ cittaṃ kopetvā kathetuṃ na sakkhissatīti“. „Bhadde, mayhaṃ sakalaraṭṭhavāsino na kiñci honti, nāhaṃ etesaṃ sāmiko, ye pana rājānaṃ kopetvā akat-tabbaṃ karonti tesāṃ⁸ ñevāhaṃ sāmiko ti iminā kāraṇena na sakkā tuyhaṃ sakalaraṭṭhe issariyaṃ ca āṇaṃ ca dātun“ ti. „Tena hi deva sace raṭṭhe vā nagare vā āṇaṃ dātuṃ na sak-kosi antonivesane antovaḷaṇṇanakānaṃ upari mama vasaṃ vattanatthāya⁹ āṇaṃ detha devā“ ti. Rājā dibbapottṭhabbena baddho tassā vacanaṃ atikkamituṃ asakkonto „sādhū bhadde antovaḷaṇṇanake tuyhaṃ āṇaṃ dammi, tvaṃ ete attano vase

¹ Ck -ti. ² Cv -ni. ³ both MSS. ayyo. ⁴ both MSS. -lutto. ⁵ Cv -ni.

⁶ Ck sāha. ⁷ Cv nāmakaṃ ⁸ Cv nesaṃ. ⁹ Ck vatthana-.

vattāpehīti“ āha. Sā „sādhū“ 'ti sampatiṇṇhitvā rañño niddam okkantakāle yakkhanagaram gantvā yakkhe pakkosivā attanā rājānam jīvitakkhayaṃ pāpetvā aṭṭhimattaṃ sesetvā sabbana-hārucammamaṃsalohitaṃ khādi. Avasesayakkhā mahādvārato paṭṭhāya antonivesane kukkuṭakukkure ādiṃ katvā sabbe khādīvā aṭṭhi¹ sese akaṃsu. Punadivase dvāraṃ yathāpihitam eva disvā manussā pharasūhi kavāṭāni kottetvā² anto pavisitvā sabbam nivesanaṃ aṭṭhikaparipuṇṇaṃ disvā „saccaṃ vata so puriso āha: ‘nāyaṃ mayhaṃ pajāpatīti³ yakkhinī esā’ ti, rājā pana kiñci ajānitvā va taṃ gehe attano bhariyaṃ akāsi, sā yakkhe pakkosivā sabbam janaṃ khādīvā gatā bhavissatīti“ āhaṃsu. Bodhisatto pi taṃ divasaṃ tassā yeva sālāyaṃ parittavālikaṃ sīse pakkhipitvā parittasuttaṃ parikkhipitvā khaggaṃ gahetvā ṭhitako va aruṇaṃ utṭhapesi. Manussā sakalanivesanaṃ sodhetvā haritupattaṃ katvā upari gandhehi vilimpitvā⁴ pupphāni vikiritvā pupphadāmāni osāretvā dhūpaṃ datvā puna mālā bandhitvā sammantayimāsu⁵: „bho yo so puriso dibbarūpaṃ māpetvā pacchato āgacchantiṃ yakkhinaṃ indriyāni bhanditvā olokanamattam pi na akāsi so ativiya uḷārasatto dhitimā nāṇasampanno, tādise purise rajjaṃ anusāsante sabbam raṭṭhaṃ sukhitaṃ bhavissati, taṃ rājānaṃ karomā“ 'ti. Atha sabbe amaccā ca nāgarā ca ekacchandā hutvā Bodhisattaṃ upasaṃkamitvā „deva tumhe imaṃ rajjaṃ kārethā“ 'ti nagaraṃ pavesetvā ratanarāsimaṃ ṭhapetvā abhi-siñcitvā Takkasilarājānaṃ akaṃsu. So cattāri agatigamanāni vajjetvā dasarājadhamme akopetvā dhammena rajjaṃ kārento dānādini puñṇāni katvā yathākammaṃ gato.

Satthā imaṃ atītaṃ āharitvā abhisambuddho hutvā imaṃ gātham āha:

¹ both MSS. aṭṭhi. ² C^v koṭetvā. ³ so both MSS. ⁴ C^v vilumpitvā, C^k vilimpitvā corr to vilampitvā? ⁵ C^v sammattayimāsu.

Samatittikaṃ anavasesakaṃ
telapattaṃ yathā parihareyya
evaṃ sacittam anurakkhe
patthayāno disaṃ agatapubban ti. 95.

Tattha samatittikan ti antomukhavuddhilekhaṃ¹ pāpetvā samabharitaṃ²,
anavasesakan ti anavasiñcanakaṃ aparissavanakaṃ katvā, telapattan ti
pakkhittatilatelapattaṃ, parihareyyā 'ti hareyya ādāya gaccheyya, evaṃ
sacittam anurakkhe ti taṃ telabharitaṃ pattaṃ viya attauo cittaṃ
kāyagatāsatiyā gocare³ c' eva sampayuttaṃ satiā cā 'ti ubhinnaṃ antare pakkhi-
pitvā yathā muhuttam pi bahiddhā gocare na vikkhipati yathā⁴ pandito yogāva-
caro rakkheyya gopāyeyya, kiṃkāraṇā: etassa hi⁵

Dunniggahassa lahuno yatthakāmanipātino
cittassa damatho sādhu, cittaṃ dantaṃ sukhāvahaṃ, (Dhp. v. 35.)

tas mā

Suddasāṃ sunipunaṃ yatthakāmanipātinaṃ
cittaṃ rakkhetha medhāvī, cittaṃ guttaṃ sukhāvahaṃ (Dhp v. 36.)

idaṃ hi

Dūraṃgamaṃ ekacaraṃ asariraṃ guhāsayaṃ
ye cittaṃ saññamessanti mokkhanti Mārabandhana, (Dhp v. 37)

itarassa pana

Anavatṭhitacittassa saddhammaṃ avijānato
pariplavapasādassa paññā na paripūrati, (Dhp. v. 38.)

cirakammaṭṭhānasahāyassa pana

Anavassutacittassa ananvāhatacetaso
puññāpāpapahīnassa n' atthi jāgarato bhayaṃ, (Dhp. v. 39)

tas mā⁶ etaṃ

Phandanāṃ capalāṃ cittaṃ dūrakkhaṃ dunnivārayaṃ
ujum karoti medhāvī usukāro va tejanāṃ, (Dhp. v. 33.)

¹ Ck -vaddhilekham, Cv vuddhilokham corr to -vaddhilokham. ² both MSS. samaharitaṃ. ³ so both MSS ⁴ so both MSS. instead of tathā? ⁵ Cv omits hi ⁶ Cv etasmā.

evaṃ ujum karonto sacittam anurakkhe, patthayāno disaṃ agatapubban
ti imasmiṇi kāyagatāsatikammatthāne kammaṃ ārabhitvā anamatagge saṃsāre
agatapubbadisariṃ patthento pihento¹ vuttanayen' eva sakaṃ cittaṃ rakkheyyā
'ti attho, kā paṇ' esā disā:

[Mātāpitā pubba disā ācariyā dakkhiṇā disā]²
puttadārā disā pacchā mittamaeṭṭi ca uttarā
Dāsakammakara heṭṭhā uddham samanabrāhmaṇa.
etā disā namasseyya alamatto kule gihiti,

ettha tāva puttadārādayo disā ti vuttā³.

Disā catasso vidisā catasso
uddham adho, dāsa disā imāyo⁴,
katamāṃ disaṃ titthati nāgarājā
yam addasā supine chabbisānaṃ ti.

ettha puratthimādibhedā disā va disā ti vuttā,

Agārino annadapānavatthadā
avhāyikā nam⁵ pi disaṃ vadanti.
esā disā paramā setaketu
yam patvā dukkhī sukhino bhavantīti.

ettha nibbānaṃ disaṃ ti vuttam, idhāpi tad eva adhippetam. taṃ⁶ hi khayam
virāgaṃ ti ādhi⁷ dissati avadissati, tasmā disā ti vuccati. anamatagge pana sam-
sāre kenaci bālaputhujjanena supine pi agatapubbātāya⁸ agatapubba disā nāma
'ti vuttam, taṃ patthayantena kāyagatāsatiyā yogo karaṇiyo ti

Evam Satthā nibbānena desanākūṭaṃ gahetvā jātaṃ samo-
dhānesi: „Tadā rājaparisā Buddhaparisū. rajjaṃ pattakumāro pana
aham evā“ 'ti. Telapattajātakaṃ.

7. Nāmasiddhijātaka.

Jīvakaṃ ca mataṃ disvā ti. Idam Satthā Jetavane
viharanto ekaṃ nāmasiddhikaṃ bhikkhuṃ ārabha kathesi. Eko
kira kulaputto nāmena Pāpako nāma sāsane uraṇi datvā pabbajito.

¹ C^k jahento. C^v jabhento, B^p pihayanto ² supplied from B^p not in C^k C^v
³ C^k puttāṃ, C^v puttā, B^p veditabbā ⁴ C^k C^v tālmayo ⁵ C^v nam ⁶ so B^p
C^k C^v tam ⁷ so both C^k and C^v ⁸ both C^k and C^v -pubbanitaya

Bhikkhūhi „eh’ āvuso Pāpaka. tiṭṭhāvuso Pāpakā“¹ ‘ti vuccamāno cintesi: „loke pāpaka² nāma lāmakam kālakaṇṇibhūtam vuccati. aññam maṅgalapaṭisaṃyuttam nāmam āharāpessāmīti“ so ācariyupajjhāye upasāṃkamitvā „bhante mayham nāmam³ avamaṅgalam. aññam me nāmam karothā“⁴ ‘ti āha. Atha nan te evam āham’su: „āvuso nāmam nāma paṇṇattimattam, nāmena kāci atthasiddhi nāma n’ atthi, attano nāmen’ eva santuṭṭho hobiti“. So punappuna yāci eva. Tassāyam nāmasiddhikabhāvo saṃghe⁵ pākaṭo jāto. ‘Ath’ ekadivasam dhamma-sabbhāyam sannisinā bhikkhū katham samuṭṭhāpesum: „āvuso asuko kira bhikkhu nāmasiddhiko maṅgalam nāmam⁶ āharāpetīti“. Satthā dhamma-abham āgantvā „kāya nu ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinā“⁷ ti pucchitvā „imāya nāmā“⁸ ‘ti vutte „na bhikkhave idān’ eva pubbe pi so nāmasiddhiko yevā“⁹ ‘ti vatvā atitam āhari:

Atīte Takkaśilāyam Bodhisatto disāpāmokkho ācariyo hutvā pañca mānavakasatāni mante vācesi. Tass’ eko mānavo Pāpako nāma nāmena. So „ehi Pāpaka, yāhi Pāpakā“¹⁰ ‘ti vuccamāno cintetvā „mayham nāmam avamaṅgalam, aññam āharāpessāmīti“ ācariyam upasāṃkamitvā „ācariya mayham nāmam avamaṅgalam. aññam nāmam karothā“¹¹ ‘ti āha. Atha nam ācariyo avoca: „gaccha tāta, janapadacārikam caritvā attano abhirucitam ekam maṅgalam nāmam gahetvā ehi, āgatassa¹² te nāmam parivattetvā aññam nāmam karissāmīti“. So „sādhū“¹³ ‘ti pātheyyam gahetvā nikkhanto gāmena gāmam caranto ekam nagaram pāpuṇi. Tattha c’ eko puriso kālakato Jīvako nāma nāmena. So tam nātijanena ālāhanam niyamānam¹⁴ disvā „kiṇṇāmako nām’ esa puriso“¹⁵ ti pucchi. „Jīvako nāmā“¹⁶ ‘ti. „Jīvako pi maratīti“. „Jīvako pi marati, Ajīvako pi marati, nāmam nāma paṇṇattimattam. tvam bālo maññe“¹⁷ ti. So tam katham sutvā nāme majjhatto hutvā antonagaram pāvisi. Ath’ ekam dāsim bhatim adadamānam¹⁸ sāmikā dvāre nisīdāpetvā rajjuyā paharanti, tassā ca Dhanapālīti nāmam hoti. So

¹ C^k nāma. ² C^v saṃghe. ³ C^k nama. ⁴ so BP; C^k and C^v āhatassa’ ⁵ both C^k and C^v niyya-. ⁶ both C^k and C^v addamanam

antaravīthiyā gacchanto taṃ pothiyamānaṃ disvā „kasmā imaṃ pothethā“ 'ti pucchi. „Bhataṃ dātuṃ na sakkotīti“. „Kiṃ pan' assā nāmaṃ“ ti. „Dhanapālī nāmā“ 'ti. „Nāmena Dhana-pālī¹ samānāpi bhatimattaṃ dātuṃ na sakkotīti“. „Dhana-pāliyo pi Adhanapāliyo pi duggatā honti, nāmaṃ nāma paṇṇattimattaṃ, tvaṃ bālo maññe“ ti. So nāme majjhattataro hutvā nagarā nikkhamma maggaṃ paṭipanno antarāmagge maggamūlhaṃ purisaṃ disvā „ayyo kiṃ karonto vicarasīti“ pucchi. „Maggamūlho 'mhi sāmīti“. „Kiṃ pana te nāmaṃ“ ti. „Panthako nāmā“ 'ti. Panthakāpi maggamūlhā hontīti“. „Panthako pi Apanthako pi maggamūlho hoti, nāmaṃ nāma paṇṇattimattaṃ², tvaṃ pana bālo maññe“ ti. So nāme atimajjhatto hutvā Bodhisattassa santikaṃ gantvā „kiṃ tāta nāmaṃ rocetvā āgato sīti“ vutte „ācariya Jīvākāpi nāma maranti Ajīvākāpi. Dhana-pāliyo pi duggatā honti Adhanapāliyo pi, Panthakāpi maggamūlhā honti Apanthakāpi, nāmaṃ nāma paṇṇattimattaṃ, nāmena siddhi³ n'atthi, kammeṃ eva⁴ siddhi³, alaṃ mayhaṃ aññena⁵ nāmena, tad eva me nāmaṃ hotū“ 'ti āha. Bodhisatto tena dīṭṭhaṃ ca kataṃ ca saṃsandetvā imaṃ gātham āha:

Jīvakaṃ ca mataṃ disvā Dhanapālīṃ ca duggataṃ

Panthakaṃ ca vane mūlhaṃ Pāpako punar āgato ti. 96.

Tattha punarāgato ti imāni tīni kārāṇāni disvā puna āgato. rakāro sandhivasena vutto.

¹ Satthā imaṃ atītaṃ āharitvā „na bhikkhave idāṃ' eva pubbe p esa nāmasiddhiko yevā“ 'ti vatvā jātakam amodhānesi: „Tadā nāmasiddhiko idāni pi nāmasiddhiko yeva, ācariyaparisā Buddhaparisā, ācariyo pana aham evā“ 'ti. Nāmasiddhijātakaṃ.

¹ both C^k and C^v -li. ² C^v paṇṇatti- ³ both C^k and C^v siddhiṃ. ⁴ C^k kaṃeva-neva ⁵ both C^k and C^v aññe.

8. Kūṭavāṇijajātakā.

Sādhukho¹ paṇḍito nāmā² ti. Idam Satthā Jetavane viharanto ekaṃ kūṭavāṇijaṃ ārabba kathesi. Sāvattiyaṃ hi dve janā ekato vaṇijaṃ karontā bhaṇḍaṃ sakateṇādāya janapadaṃ gantvā³ laddhalābhā paccāgamiṃsu. Kūṭavāṇijo cintesi: „ayaṃ bahū divase dubbhojanena dukkhaseyyāya kilanto idāni attano ghare nānaggarasehi yāvadatthaṃ subhojanaṃ bhuñjitvā ajirakena marissati, athāhaṃ imaṃ bhaṇḍaṃ tayo koṭṭhāse katvā ekaṃ tassa dārakānaṃ dassāmi dve koṭṭhāse attano gahessāmīti“⁴ so „ajja bhājessāma sve bhājessāmā“⁵ ti bhaṇḍaṃ bhājetuṃ na icchi. Atha naṃ paṇḍitavāṇijo akāmakāṃ nippīletvā bhājāpetvā vihāraṃ gantvā Satthāraṃ vanditvā katapaṭisaṇṭhāro „atipapaṇḍo kato, idhāgantvāpi cirena Buddhupaṭṭhānaṃ āgato sīti“⁶ vutto³ tam⁴ pavattim Bhagavato ārocesi. Satthā „na kho so gahapati upāsaka dān⁷ eva kūṭavāṇijo. pubbe pi kūṭavāṇijo yeva, idāni pana taṃ vañcetukāmo jāto, pubbe paṇḍite pi vañcetum ussahīti“⁸ vatvā tena yācīto atitāṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto Bārāṇasiyaṃ vāṇijakule nibbatti, nāmagahaṇa-divase c⁹ assa Paṇḍito ti nāmaṃ akaṃsu. So vayappatto aññena vāṇijena saddhim ekato hutvā vaṇijaṃ karoti, tassa Atipaṇḍito ti nāmaṃ ahosi. Te Bārāṇasito pañcahi sakata-satehi bhaṇḍaṃ ādāya janapadaṃ gantvā vaṇijaṃ katvā laddhalābhā puna Bārāṇasiṃ āgamiṃsu. Atha nesaṃ bhaṇḍaṃ bhājanakāle¹⁰ Atipaṇḍito āha: „mayā dve koṭṭhāsā laddhabbā“ ti. „Kiṃkāraṇā“¹¹. „Tvam Paṇḍito aham Atipaṇḍito, Paṇḍito ekaṃ laddhum arahati Atipaṇḍito dve“ ti. „Nanu amhākāṃ dvinnam pi bhaṇḍamūlaṃ pi goṇādayo pi samasamā yeva, tvam kasmā dve koṭṭhāse laddhum arahasīti“¹². „Atipaṇḍitabhāvenā“¹³ ti. Evaṃ te kathaṃ vadḍhetvā kalahaṃ akaṃsu. Tato Atipaṇḍito „atthi¹⁴ eko upāyo“¹⁵ ti cintetvā attano pitaraṃ ekasmiṃ

¹ both C^k and C^v ko   ² C^k sve bhājessāma u added later.   ³ C^v vutte.   ⁴ C^k tap

⁵ C^v bhājanamkāle.   ⁶ so both C^k and C^v, and B^v also

susirarukkhe pavesetvā „tvam amhesu āgatesu ‘Atipaṇḍito dve koṭṭhāse laddhuṃ arahatīti’ vadeyyāsīti“ vatvā Bodhisattam upasamkamitvā „samma mayham dvinnam koṭṭhāsānam yuttabhāvam vā’ esā rukkhadevatā jānāti, ehi tam pucchissāmā“ ‘ti nam patthento „ayye rukkhadevate amhākam aṭṭam’ pacchindā“ ‘ti āha. Ath’ assa pitā saram parivattetvā „tena hi kathethā“ ‘ti āha. „Ayye, ayaṃ Paṇḍito aham Atipaṇḍito, amhehi ekato vohāro kato, tattha kena kiṃ laddhabban“ ti. „Paṇḍitena eko koṭṭhāso Atipaṇḍitena dve laddhabbā“ ti. Bodhisatto evam vinicchitam aṭṭam’ sutvā „idāni devatābhāvam vā adevatābhāvam vā jānissāmīti“ palālam āharitvā susiram pūretvā aggim adāsi. Atipaṇḍitassa pitā jālāya puṭṭhakāle³ addhajjhāmena sarīrena upari āruyha sākham gahetvā olambanto bhūmiyam patitvā imam gātham āha:

Sādhu kho Paṇḍito nāma, n’ atth’ eva Atipaṇḍito,

Atipaṇḍitena puttana man’ amhi upakūlito ti. 97.

Tattha sādhu kho Paṇḍito nāmā ti imasmim loke paṇḍiccena saman-nāgato kāranākāraṇānū⁴ puggalo sādhu sobhano, Atipaṇḍito ti nāmamattena Atipaṇḍito kūṭapuriso na tv-eva varam. manamhi upakūlito ti thoken’ amhi jhāmo, addhajjhāmakō va mutto ti attho

Te ubho pi majjhe bhinditvā samam nēva koṭṭhāsam gaṇhitvā yathākammaṃ gatā.

Satthā „pubbe pi esa kūṭavāṇijo vā“ ‘ti imam atītam āharitvā jātakam samodhānesi: „Tadā kūṭavāṇijo paccuppanne pi kūṭavāṇijo vā,⁵ paṇḍitavāṇijo pana aham evā“ ‘ti. Kūṭavāṇijajātakam.

•

9. Parosahassajātaka.

Parosahassam pi samāgatānan ti. Idam Satthā Jeta-vane viharanto puthujjanapucchakam pañham⁶ ārabha

¹ so both C^k and C^v; add ayuttabhāvam vā ² both C^k and C^v addham ³ so both C^k and C^v. ⁴ C^v -naññu ⁵ C^k omits pañham,

kathesi. Vatthum Sarabhaṅgaajātake āvibhavissati. Ekasmim pana samaye bhikkhū dhamma-abhāyaṃ sanuipatitā „āvuso Dasabalena saṁkhittena kathitāṃ dhammasenāpati Sāriputto vitthārena vyākāśīti“ therassa guṇakathāya nisīdimāsu. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave Sāriputto idān' eva mayā saṁkhittena bhāsitaṃ vitthārena vyākāroti. pubbe pi vyākāsi yevā“ 'ti vatvā atītaṃ āhāri:

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahmadatte rajjaṃ kārente Bodhisatto udiccabrāmanakule nibbattitvā Takkaśilāyaṃ sabbasippāni uggaṇhitvā kāme pahāya isipabbajjaṃ pabbajitvā pañcābhiññā attha samāpattiyo nibbattetvā Himavante vihāsi. Parivāro pi 'ssa pañca tāpasasatāni ahesum. Ath' assa jeṭṭhantevāsiko¹ vassārattasamaye² upaddhaṃ isigaṇaṃ ādāya loṇaṃ bilasevanatthāya manussapathaṃ agamāsi. Tadā Bodhisattassa kālakiriyasamayo jāto. Atha naṃ antevāsikā „kataro vo guṇo laddho“ ti adhigamaṃ pucchimāsu. So „n' atthi kiñcīti“ vatvā Ābhassarabrahmaloke³ nibbatti. Bodhisattā⁴ hi rūpasamāpattilābhino hutvāpi abhabbatthānantā Āruppe na nibbattanti. Antevāsikā⁵ „ācariyassa adhigamo n' atthīti“ ālāhane sakkāraṃ na kariimāsu. Jeṭṭhantevāsiko āgantvā „kahaṃ ācariyo“ ti pucchitvā „kālakato“ ti sutvā „api ācariyaṃ adhigamaṃ pucchitthā“ 'ti. „Āma pucchimhā“ 'ti. „Kiṃ kathesīti“. „N' atthi kiñcīti" tena vuttan ti ath' assa amhehi sakkāro na kato“ ti āhaṃsu. Jeṭṭhantevāsiko „tunhe ācariyassa vacanatthaṃ na jānittha, ākiñcaññāyatanasamāpattilo⁶ ācariyo“ ti āha. Te tasmiṃ punappuna kathente pi na saddahiṃsu. Bodhisatto taṃ kāraṇaṃ ñātvā „andhabālā, mama jeṭṭhantevāsikassa na saddahanti, imaṃ tesam kāraṇaṃ pākaṇaṃ karissāmīti“ Brahmaloḷā āgantvā assamapadamatthake mahantenānubhāvenākāse thatvā antevāsikassa paññānubhāvaṃ vaṇṇento imaṃ gātham āha:

¹ so BP, Ck -tevāsi, C' -tevāvāsi ² Ck vāsasāratta-?, C' vassāta-, BP vassārattassa-
³ C' abhassara-. ⁴ both Ck and C' -sattam ⁵ C' -vāsi ⁶ both Ck and C' -ttilā

Parosahassam pi samāgatānaṃ
 kandeyyun te vassasataṃ apaññā,
 eko va seyyo puriso sapañño
 yo bhāsitassa vijānāti atthan ti. 98.

Tattha parosahassam pīti atirekasahassam pi, samāgatānaṃ ti saunipatitānaṃ bhāsitassa atthaṃ jānitum asakkontānaṃ¹ bālānaṃ, kandeyyun te vassasataṃ apaññā ti te evaṃ samāgatā apaññā ime bālātapasā² viya vassasatam pi vassasahassam pi rodeyyuṃ parideveyyuṃ. rodamānāpi pana atthaṃ vā kāraṇam vā n' eva jāneyyun ti dīpeti, eko va seyyo puriso sapañño ti evarūpānaṃ bālānaṃ parosahassato pi eko paṇḍitapuriso va seyyo varataro ti attho, kīdiso sapañño ti yo bhāsitassa³ vijānāti atthaṃ ayaṃ jettantevāsiko viyā⁴ ti.

Evaṃ Mahāsatto ākāse thito va dhammaṃ desetvā tāpasagānaṃ bujjhāpetvā Brahmālokaṃ eva gato. Te pi tāpasā jīvita-pariyosāne Brahmāloka-parāyanā ahesuṃ.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā jettantevāsiko Sāriputto ahosi, Mahābrahmā pana aham evā⁵ ti. Parosahassajātakaṃ.

10. Asātarūpajātaka.

Asātaṃ satarūpenā⁶ ti. Idam Satthā Kuṇḍiyanagaram upanissāya Kuṇḍadhānavane viharanto Koliyārājadhītaram Suppavāsaṃ upāsikaṃ ārabba kathesi. Sā hi tasmiṃ samaye sattavasāni kucchinā gabbhaṃ pariharitvā sattāhaṃ mūlhagabbhā ahosi, adhimattā vedanā vattiṃsu. Sā evaṃ adhimattavedanābhittunnāpi¹ „Sammāsambuddho vata so Bhagavā yo evarūpassa dukkhassa pahānāya dhammaṃ deseti. supaṭipanno vata tassa Bhagavato sāvakaśaṃgho yo evarūpassa dukkhassa pahānāya paṭipanno, susukhaṃ vata nibbānaṃ yatth' evarūpadukkhā n' atthīti² imehi tihi vitakkehi adhivāsesi. Sā sāmikaṃ pakkosivā taṃ ca attano pavattiṃ vandanasāsanaṃ ca ārocetum Satthu santikaṃ pesesi. Satthā vandanasāsanaṃ sutvā³ va

¹ C^k asakkontotānaṃ, C^v asakkontonānaṃ ² C^k bālā-. ³ corr. in accordance with BP; C^k bhāsīteyyuṃ parideveyyuṃ rodamānāpi pana atthaṃ vāssa. C^v bhāsīteyyuṃ parideveyyuṃ rodamānāpi pana atthaṃ vyassa. ⁴ both C^k and C^v adhimattā-. ⁵ C^k yutvā.

„sukhinī¹ hotu Suppavāsā Koliyadhītā, sukhinī² ārogā³ ārogam puttam vijāyatū“ ti āha. Sahavacanā va Bhagavato Suppavāsā Koliyadhītā⁴ sukhinī ārogā ārogam⁵ va⁶ puttam vijāyi. Ath' assā sāmiko geham grantvā nam vijātām disvā „acchariyam vata bho“ ti ativiya⁷ Tathāgata-sānubhāvena acchariyabbhutatittajāto ahoṣi. Suppavāsāpi puttam vijāyitvā sattāham buddhapamukhassa saṃghassa dānam dātukāmā puna nimantanatthāya tam pesesi. Tena kho pana samayena Mahā-moggallānassa upaṭṭhākena buddhapamukho saṃgho nimantito hoti. Satthā Suppavāsāya dānassa okāsadānatthāya therassa⁸ santikam pesetvā tam aṇṇam pāpetvā sattāham tassā dānam paṭiggaheṣi saddhim bhikkhusaṃghena. Sattame pana divase Suppavāsā puttam Sīvalikumāram⁹ maṇḍetvā Satthāraṇ c' eva bhikkhusaṃghaṇ ca vandāpesi. Tasmiṃ paṭipāṭiyā Sāriputtattherassa santikam nīte thero tena saddhim „kacci te Sīvali“¹⁰ khamanīyan¹¹ ti paṭisanthāram¹² akāsi¹³. So „kuto me bhante sukham. Sv-āham sattavassāni lohitakumbhiyam¹⁴ vasin“ ti therena saddhim evarūpaṃ katham kathesi. Suppavāsā tassa vacanam sutvā „sattāhajāto me putto anubuddhena dhammasenāpatinā saddhim mantetiti“ somanassappattā ahoṣi. Satthā „api nu Suppavāse aṇṇe pi evarūpe putte icchasitī“ āha. „Sace bhante evarūpe aṇṇe satta putte labheyyam iccheyyam evāhan“¹⁵ ti. Satthā udānam udānetvā anumodanam katvā pakkāmi¹⁶. Sīvalikumāro¹⁷ pi kho sattavassikakāle yeva sāsaṇe uram datvā pabbajitvā paripuṇṇavasso upasampadam labhitvā puṇṇavā lābheggappatto hutvā paṭhavim unnādetvā¹⁸ arahattam patvā puṇṇavantānam antare etadaggaṭṭhānam pāpuṇi. Ath' ekadivasam bhikkhū dhammasabhāyam sannipatitvā „āvuso Sīvalithero¹⁹ nāma evarūpo mahāpuṇṇo patthitapatthano pacchi-mabharikasatto sattavassāni lohitakumbhiyam²⁰ sattāham mūlhagabbhabhāvam āpajji. aho mātāputtā mahantaṃ dukkham anubhaviṃsu. kin nu kho kammam akaṃsū“ ti katham samuṭṭhāpesum²¹. Satthā āgantvā „kāya nu ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pučchi- tvā „imāya nāmā“ ti vutte „bhikkhave Sīvalino²² mahāpuṇṇavato ca

¹ Ck sunī. Cp sunī corr to sukhinī ² Ck -ni ³ Ck omits ārogā. ⁴ Cp koli-
⁵ Cp arogā arogam. ⁶ Cp omits va ⁷ so Bp, both Ck and Cp aviya? ⁸ so Bp;
Ck Cp therantassa. ⁹ so Bp, both Ck and Cp silavaku- ¹⁰ Ck sivali. ¹¹ Ck -nīyan,
Cp -nīyan ¹² Cp -thāpam ¹³ Ck akāsito, Cp akā ¹⁴ both MSS lohakumbhi-
yam ¹⁵ Ck iccheyyam mevahan Cp icchayamevahan ¹⁶ Ck -mī ¹⁷ Ck sivali-
¹⁸ Cp unnāpetvā ¹⁹ add sasitva etc. infra ²⁰ Cp -tthāpesum ²¹ Ck sivalino, Cp sivalito

sattavassāni lohitakumbhiyaṃ nivāso va¹ sattāhaṃ mūlhagabbhabhā-rappatti ca² attano katakammamūlakā va, Suppavāsāya pi satta-vassāni kucchinaṃ gabbhapariharaṇadukkhaṃ ca sattāhaṃ mūlhagabbha-dukkhaṃ ca attanā katakammamūlakam evā³ 'ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadatte rajjaṃ kārente Bodhisatto tassa aggamaheṣiyā kucchismiṃ paṭisandhiṃ gaṇhitvā vayappatto Takkaṣilāyaṃ sabbasippāni uggaṇhitvā pitu accayena dhammena rajjaṃ kāresi. Tasmīṃ samaye Kosala-rājā mahantena balena āgantvā Bārāṇasiṃ gaḥetvā taṃ rājā-naṃ māretvā tass' eva aggamaheṣiṃ attano aggamaheṣiṃ akāsi. Bārāṇasirañño pana putto pitu maraṇakāle niddhamana-dvārena palāyitvā balaṃ saṃharitvā⁴ Bārāṇasiṃ āgantvā avi-dūre nisīditvā tassa rañño paṇṇam pesesi „rajjaṃ vā detu yuddhaṃ vā“ ti. So „yuddhaṃ demīti“ paṭipaṇṇaṃ pesesi. Rājakumārassa pana mātā taṃ sāsanaṃ sutvā „yuddhena kam-maṃ n' atthi, sabbadisāsu sañcāraṃ pacchinditvā Bārāṇasina-garaṃ parivāretu⁵, tato dārūdakabhattaparikkhayaena⁶ kilanta-manussaṃ nagaraṃ vinā va yuddhena gaṇhissatīti“ paṇṇaṃ pesesi. So mātu sāsanaṃ sutvā sattadivasāni sañcāraṃ pac-chinditvā nagaraṃ rundhi. Nāgarā sañcāraṃ alabhamānā sat-tame divase tassa rañño sīsaṃ gaḥetvā kumārassa adamsu. Kumāro nagaraṃ pavisitvā rajjaṃ gaḥetvā pariyoṣāne yathā-kammaṃ gato⁷.

So etarahi satta divasāni sañcāraṃ pacchinditvā nagaraṃ rundhi-tvā⁸ gaḥitakammaṇissandena sattavassāni lohitakumbhiyaṃ vasitvā sattāhaṃ mūlhagabbhabhāvaṃ āpajji. yaṃ pana so Padumuttara-pāda-mūle „lābhinaṃ⁹ aggo bhaveyyaṃ“ ti māhādānaṃ datvā patthanaṃ akāsi yaṃ ca Vipassikāle¹⁰ nāgarehi saddhiṃ saḥassagghanakaṃ¹¹

¹ so both C^k and C^v instead of ca? ² C^k adds attī ca. ³ both C^k and C^v saharitvā. ⁴ so BP; both C^k and C^v parivāretum. ⁵ C^k dārud-, C^v dārūdaka-bhattabhatta-. ⁶ C^k yathākamma gaḥetvā to. ⁷ C^v rūnditvāna. ⁸ C^k lābhinaṃ, C^v lābhinaṃ. ⁹ C^v vipassī-. ¹⁰ so both C^k and C^v.

gulādadhiṃ datvā patthanam akāsi tassānubhāvena lābhīnam¹ aggo jāto. Suppavāsāpi² „nagaram rundhitvā gaṇha tātā“³ ti pesita-bhāvena sattavassāni kucchinaṃ gabbhaṃ pariharitvā sattāhaṃ mūlha-gabbhā jāta. Satthā imam atītam āharitvā abhisambuddho hutvā imam gātham āha:

Asātam sātārūpena piyarūpena appiyam
dukkham sukhasa rūpena pamattam ativattatīti. 99.

Tattha asātam sātārūpenā ti amadburam eva madhurapaṭirūpakena. pamattam ativattatīti, asātam appiyam dukkham ti evam⁴ ti vidham pi etena sātārūpādinaṃ ākārena sativippavāsavasena pamattapuggalaṃ ativattati abhibhavati ajjhottharatīti attho Idam Bhagavatā yaṃ ca te⁵ mātāputtā iminā gabbhapaṭi-ranagabbhavāsasamkhātena asātādinaṃ pubbe nagararundhanasātādipaṭirūpakena ajjhotthaṇṇa yaṃ ca⁶ idāni sā upāsikā puna pi sattakkhattuni evarūpam asātam appiyam dukkham pemavatthubhūtena⁷ puttasaṃkhātena sātādipaṭirūpakena ajjhotthaṇṇa hutvā tathā avacanam sabbam pi sandhāya vuttan ti veditabban ti.

Satthā imam dhammadesanam āharitvā jātakam samodhānesi: „Tadā nagaram rundhitvā raḍḍam patakumāro Sīvali⁸ ahosi, mātā Suppavāsā, pitā pana Bārāṇasirājā aham evā“⁹ ti. Asātārūpa-jātakam. Littavaggo⁶ dasamo. Majjhimaṇṇāsako niṭṭhito.

11. PAROSATAVAGGA.

1. Parosaṭṭajātaka.

Parosataṃ ve pi samāgatānaṃ
jḥāyeyyun te vassasataṃ apaṇṇā,
eko va seyyo puriso sapaṇṇo¹
yo bhāsitaṃ vijānāti atthan ti. 100.

¹ C^v lābhīnam. ² so BP, both C^k and C^v -vāsātipi. ³ so BP; both C^k and C^v etam. ⁴ BP yaṇiyena, C^k samate, C^v saṇcate. ⁵ C^k C^v ya ca, BP yaṇiyena.

⁶ so BP; both C^k and C^v pemavatthū. ⁷ C^k -lī. ⁸ both C^k and C^v alitta-

⁹ C^v sapaṇṇo

Idaṃ jātakam vatthuto¹ ca veyyākaranato ca samodhānato ca Parosahassa-jātaka-sadisam eva, kevalaṃ h' ettha jhāyeyyun² ti padamattam eva viśeso³ Tass' attho: vassasatam pi apaññā jhāyeyyūṃ olokeyyūṃ upadhāreyyum, evaṃ oloketāpi pana atthaṃ vā kāraṇaṃ vā na passanti, tasmā yo bhāsītassa atthaṃ jānāti so eko va sapañño seyyo ti. Parosatajātakaṃ.

2. Paṇṇikajātaka.

Yo dukkhapuṭṭhāya⁴ bhaveyya tāṇan ti⁵. Idaṃ Satthā Jetavane viharanto ekaṃ paṇṇikaṃ upāsakaṃ ārabha kathesi. So kira Sāvatti-vāsi⁶ upāsako nānappakārāni mūlapaṇṇādini ca lābhu-kumbhaṇḍāni ca vikkiṇitvā jīvikaṃ kappeti. Tass' ekā dhītā abhirūpā pāsādikā ācārasīlasampannā hirottappasamannāgatā kevalaṃ niccappahasitamukhā. Tassā samānakulesu vāreyyatthāya āgatesu so cintesi: „imissā⁷ vāreyyaṃ vattati ayaṃ ca niccappahasitamukhā, kumārikadhamme pana asati kumārikāya parakulaṃ gatāya mātā-pitunnaṃ garahā hoti, 'atthi nu kho imissā⁷ kumārikadhammo n' atthi' vīmaṃsissāmi naṃ“ ti so ekadivasaṃ dhītaraṃ pacchimaṃ gāhāpetvā araṇṇe⁸ paṇṇatthāya araṇṇaṃ gantvā vīmaṃsanaśavasena kilesaniissito⁹ viya hutvā rahassakathaṃ kathetvā taṃ hatthe gaṇhi. Sā gahitamattā va rodanti¹⁰ kandanti¹⁰ „ayuttaṃ etaṃ tāta, udakato aggipātubhāvasadisam, mā evarūpaṃ karoṭhā“ ti āha. „Ammā mayā vīmaṃsanatthāya tvaṃ hatthe gahitā, vadehi: atthi dāni te kumārikadhammo“ ti. „Āmā tāta atthi, mayā hi lobhavasena na koci puriso olokitapubbo“ ti. So dhītaraṃ assāsetvā gharaṃ netvā maṅgalaṃ¹¹ katvā parakulaṃ pesetvā „Satthāraṃ vandissāmi“ gandhamālādihatto Jetavanaṃ gantvā Satthāraṃ vanditvā pūjetvā ekamantaṃ nisīdi „cirassāgato sīti“ ca vutte taṃ atthaṃ Bhagavato ārocesi. Satthā „upāsaka kumārikā ciram paṭṭhāya¹² ācārasīlasampannā va. tvaṃ pana na Mān' eva evaṃ vīmaṃsasi, pubbe pi vīmaṃsi yevā“ ti vatvā tena yācito atitāṃ āhari:

Atite Bārāṇasīyaṃ Brahmaḍatte rajjaṃ kārente

¹ C^k vatthuno, C^v vatthuto? ² both C^k and C^v jhāyeyyun. ³ C^v viśeso. ⁴ so both C^k and C^v. ⁵ C^k tānti, C^k tānanti. ⁶ both C^k and C^v -vāsi. ⁷ both C^k and C^v imissā. ⁸ so B^p, both C^k and C^v araṇṇaṃ. ⁹ C^v vīmaṃsanañca-sekilenissito. ¹⁰ C^v -ti. ¹¹ C^v maṅga-. ¹² so both C^k and C^v; B^p cirarattāya

Bodhisatto araṇṇe rukkhadevatā hutvā nibbatti. Ath' eko Bārāṇasiyaṃ pannikaupāsako ti vatthum paccuppannasadisam eva. Tena sā vīmaṃsanatthāya hatthe gahitā dhītā parideva-mānā imaṃ gātham āha :

Yo dukkhapuṭṭhāya¹ bhaveyya tānaṃ²
so me pitā dūbhi vane karoti,
sā kassa kandāmi vanassa majjhe,
yo tāyitā so sahasā karotīti. 101.

Tattha yo 'dukkhapuṭṭhāya' bhaveyya tānaṃ³ ti kāyikacetasihehi dukkhehi puṭṭhāya¹ tāyitā paritṭāyitā patitthā bhaveyya, so me pitā dūbhi vane karotīti yo mayhaṃ dukkhaparitṭāyako pitā⁴ va⁵ imasmim thāne evarū-pam mittadūbhikammaṃ karoti attano jātāya dhītari⁶ vitikkamaṃ kattum¹ maññatīti attho. kassa kandāmiti kassa rodāmi ko me patitthā bhavissatīti dīpeti, yo tāyitā so sahasā karotīti yo mayham tāyitā rakkhitā avassayo bhavitum arahati so pitā yeva sāhasiyakammaṃ karotīti attho

Atha naṃ pitā assāsetvā „amma rakkhitattāsīti“⁷ pucchi, „āma tāta rakkhito“⁸ me attā“⁹ ti. So taṃ gharaṃ netvā maṃ-galaṃ katvā parakulaṃ pesesi.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṃ samodhānesi: (Saccapariyosāne upāsako sotāpatti-phale patiṭṭhahi) „Tadā pitā etarahi pitā. dhītā va dhītā. taṃ kāraṇaṃ paccakkhato diṭṭharukkhadevatā pana aham evā“¹⁰ ti. Paṇṇikajātakaṃ.

3. Verijātaka.

Yattha veri¹ṃ nvisatīti¹⁰. Idam Satthā Jetavane viha-ranto Anāthapiṇḍikaṃ ārabha kathesi. Anāthapiṇḍiko kira bhogagāmaṃ¹¹ gantvā āgacchanto antarāmagge core disvā „antarāmagge vasitum na yuttaṃ, Sāvatthim eva gamissāmiti“¹² vegena goṇe pājetvā

¹ so both C^k and C^v. ² both C^k and C^v tānaṃ ³ C^k tānaṃ ⁴ C^v pitāya ⁵ C^v vaṃ ⁶ so BP, both C^k and C^v dhitarim ⁷ both C^k and C^v rakkhittāsīti; BP rakkhitā asi. ⁸ C^v C^v BP rakkhitā. ⁹ both C^k and C^v veri. ¹⁰ C^k nīti ¹¹ C^k bhogāmaṃ, C^v bhogāmaṃ corr to bhoggagāmaṃ.

Sāvattim eva āgantvā punadivase vihāraṃ gato Satthu etau atthaṃ ārocesi. Satthā „pubbe pi gahapati paṇḍitā antarāmagge core disvā antarā avilambamānā attano vasanaṭṭhānam eva gamimsū“ ti vatvā tena yācito atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto mahāvibhavo seṭṭhi hutvā ekaṃ gāmaṃ niman-tanaṃ bhuñjanatthāya gantvā pacchā gacchanto antarāmagge core disvā antarāmagge avasitvā va vegena¹ pājento attano gehaṃ eva āgantvā nānaggarasehi bluñjitvā mahāsayaṇe nisinno „corānaṃ hatthato muccitvā nibbhayaṭṭhānaṃ attano gehaṃ āgato 'mhīti“ udānavasena imaṃ gāthaṃ āha:

Yattha verī² nivisati³ na vase tattha paṇḍito,
ekarattaṃ dirattaṃ vā dukkhaṃ vasati verisū⁴ ti. 102.

Tattha verīti veracetanāsamaṅgipuggalo, nivisatīti⁴ patitthāti, na vase tattha paṇḍito ti so veripuggalo yasmiṃ thāne patitthito hutva vasati tattha paṇḍito paṇḍitena samannāgato na vaseyya, kiṃkāraṇā ti⁵ ekarattaṃ dirattaṃ vā dukkhaṃ vasati verisū⁶ verinaṃ hi antare vasanto⁷ ekāhaṃ dvīhaṃ pi dukkhaṃ eva vasatīti attho.

Evam Bodhisatto udānaṃ udānetvā dānādīni puñṇāni katvā yathākammaṃ gato.

Satthā imaṃ dhammaḍḍesaṇaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi:
„Tadā ahaṃ eva Bārāṇasīseṭṭhi ahoṣin“ ti. Verijātakaṃ.

4. Mittavindajātaka.

Catubbhi aṭṭhajjhagamā ti. Idaṃ Satthā Jetavane viharanto ekaṃ dubbacabhikkhuṃ ārabba katheṣi. Vatthuṃ⁸ hetthā Mittavindajātake vuttanayen⁹ eva vitthāretabbaṃ. Idaṃ pana jātakaṃ Kassapabuddha-kālīkaṃ.

¹ add gone. ² K*) veri. ³ K nivisati. ⁴ K nivisatīti ⁵ omit ti? ⁶ read verisu 'ti? ⁷ K vasatto ⁸ K vatthu

* Ck is now the only MS. at hand, therefore marked K

Tasmiñ hi kāle uracakkam ukkhipitvā niraye paccamāno eko nerayiko satto „bhante kin nu kho pāpam akāsin“ ti Bodhisattaṃ pucchi. Bodhisatto „tayā idaṇ c’ idaṇ ca pāpakkammaṃ katan“ ti vatvā imaṃ gātham āha:

‘Catubbhi atṭh’ ajjhagamā atṭhāhi pi¹ ca soḷasa
soḷasāhi ca battiṃsā, atriechaṃ cakkam āsado,
icchāhatassa posassa cakkam² bhamati matthake ti. 103.

Tattha catubbhi atthajjhagamā ti samuddantare catasso vimānapetiyo labhitvā tāhi³ asantuṭṭho atriechatāya parato gantvā aparā atthādhigato sīti attho, sesapadadvayehi es’ eva nayo, atriechaṃ cakkam āsado ti evaṃ sakalābhena asantuṭṭho atriechaṃ atra atra icchanto parato parato lābhaṃ patthento idāni cakkam āsado ti idaṃ uracakkam patto si. tassa te etaṃ icchāhatassa tanhāya hatassa upāhatassa tava cakkam bhamati matthake pāsānacakkam⁴ ayacakkam ti imesu dvīsu khuradhāraṃ ayacakkam tassa matthake punappuna patanavasena bhamantaṃ disvā evam āha.

Vatvā ca pana attano devalokam eva gato. So pi niraya-satto attano pāpe khīṇe yathākammaṃ gato.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā Mittavindako dubbacabhikkhu aho si, devaputto pana aham evā“ ti. Mittavindajātakaṃ.

5. Dubbalakaṭṭhajātaka.

Bahum petaṃ vane kaṭṭhan ti. Idaṃ Satthā Jetavane viharanto ekaṃ uttastabhikkhum¹ ārabha kathesi. So kira Sāvatti-vāsī² eko kulaputto dhammadesanaṃ sutvā pabbajitvā maraṇabhīruko aho si, rattitṭhānadivātṭhānesu³ vātassa vā vijantassa⁴ sukkhadanḍakāssa vā patantassa⁵ pakkhicatuppadānaṃ vā saddaṃ sutvā maraṇabhayaṭṭajjito mahārayaṃ ravanto palāyati. Tassa hi „maritabbaṃ mayā“ ti satimattam pi n’ atthi, sace hi so „ahaṃ marissāmi“ jāneyya na maraṇato bhāyeyya. maraṇasatikammaṭṭhānassa⁶ pana abhāyitattā va

¹ cfr. the Mittavindajātaka below; K omits pi, BP ceva instead of pica. ² K cākka ³ so BP; K sītāhi. ⁴ K -na-. ⁵ K uttasanabhikkhum ⁶ K -vāsī. ⁷ K rattitṭhā-. ⁸ K vijantassa, BP bhijjantassa ⁹ K panantassa ¹⁰ K maraṇa-.

bhāyati. Tassa so maraṇabhīrukabhāvo bhikkhusaṅghe pākaṭo jāto. Ath' ekadivasam dhammasabbhāyam bhikkhū katham samuṭṭhāpesum „āvuso, asuko nāma bhikkhu maraṇabhīruko¹ maraṇam bhāyati, bhikkhunā nāma 'avassam mayā maritabban' ti maraṇasatikammaṭṭhānam bhāvetum vaṭṭatīti". Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinā" ti pucchitvā „imāya nāmā" ti vutte tam bhikkhum pakkosāpetvā „saccam kira tvaṃ maraṇabhīruko" ti pucchitvā „saccam bhante" ti vutte „bhikkhave mā etassa bhikkhuno anattamanā hotha, nāyam idān' eva maraṇabhīruko. pubbe pi maraṇabhīruko yevā" 'ti vatvā atitān āhari:

Atīte Bārāṇasīyam Brahmadaṭṭe rajjam kārente Bodhisatto Himavante rukkhadevatā hutvā nibbatti. Tasmim kāle Bārāṇasīrajā attano maṅgalahatthim ānañjakāraṇam sikkhāpetum hatthācariyaṇam adāsi. Tam ālāne² niccalam bandhitvā tomarahatthā manussā parivāretvā³ ānañjakāraṇam kārenti. So tam kāraṇam kāriyamāno vedanā adhivāsetum asakkonto ālānam bhinditvā manusse palāpetvā Himavantaṃ pāvisi. Manussā tam gahetum asakkontā nivattiṃsu. So tattha maraṇabhīruko¹ ahoṣi, vātasaddāni⁴ sutvā kampamāno maraṇabhaya-tajjito soḍaṃ vidhunitvā vegena palāyati, ālāne⁵ bandhitvā ānañjakāraṇakālo⁶ viy' assa hoti, kāyassādaṃ vā cittassādaṃ vā alabhanto kampamāno vicarati. Rukkhadevatā naṃ disvā khandhaviṭape ṭhatvā imaṃ gātham āha:

Bahum p' etaṃ vane kaṭṭham vāto bhañjati dubbalaṃ,
tassa ce bhāyasī nāga kiso nūna bhavissasīti. 104.

• Ayaṃ piṇḍattho: yaṃ etaṃ dubbalaṭṭham puratthimādibhedo vāto bhañjati imasmiṃ vane bahuni sulabham⁷ tattha tattha samvijjati, sace tvaṃ tassa bhāyasī evaṃ sante niccaṃ bhūto maṃsalohitakkhāyaṃ patvā kiso nūna bhavissasīti, imasmiṃ paṇa vane tava bhayaṃ nāma n' atthi, tasmā ito patthāya mā bhāyīti.

¹ K maraṇā. ² K ālāne. ³ K pariveritvā ⁴ K vānasaddāni ⁵ K ālāne ⁶ K -kāraṇakālo ⁷ K sulabham

Evam devatā tassa ovādam adāsi. So pi tato patṭhāya nibbhayo ahoṣi.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā saccāni pakāsetvā jāta-
kaṃ samodhānesi: (Saccapariyosāne so bhikkhu sotāpatti-phale paṭi-
ṭṭhaṃ) „Tadā nāgo ayaṃ bhikkhu ahoṣi, rukkhadevatā ahaṃ eva“
'ti. Dubbalakaṭṭhajātakaṃ.

6. Udañcanijātaka.

Sukhaṃ vata maṃ jīvantān ti. Idaṃ Satthā Jetavane viharanto thullakumārikapalobhanaṃ ārabbha kathesi. Vat-
thum Terasanipāte Cullanāradakassapajātake¹ āvibhavissati. Taṃ pana
bhikkhuṃ Satthā „saccaṃ kira tvaṃ bhikkhu ukkaṇṭhito“ ti pucchi-
tvā „saccaṃ Bhagavā“ ti vutte „kattha te cittaṃ paṭibaddhaṃ² ti
pucchi. So „ekissā thullakumārikāyā“ ti āha. Atha naṃ Satthā
„ayaṃ te bhikkhu anattakārikā, pubbe pi tvaṃ etaṃ nissāya sīla-
vyasanaṃ patvā kaṇṇipanto vicaramāno paṇḍite nissāya sukhaṃ labhīti“
vatvā atitāṃ āhari:

Atite Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente
ti atitavattum pi Cullanāradakassapajātake yeva āvibhavissati.
Tadā pana Bodhisatto sāyaṃ phale ādāya āgantvā paṇṇa-
sālaṃ vivaritvā puttaṃ Cullatāpasāṃ etad avoca: „tāta tvaṃ
aññesu divasesu dārūni³ āharasi pāṇiyaṃ paribhojanīyaṃ
āharasi⁴ aggim karosi, ajja pana ekam pi akatvā kasmā dum-
mukho pajjhāyānto nipanno sīti“. „Tāta, tumhesu phalāphalat-
thāya gatesu ekā itthi āgantvā maṃ palobhetvā⁵ ādāya gaṇṭum
āraddhā, ahaṃ pana 'tumhehi visajjito gamissāmīti' na gacchim,
asukkaṭṭhāne pana taṃ nissidāpetvā āgato 'mhi, idāni gacchāmi'
āhaṃ tātā“ 'ti. Bodhisatto „na sakkā etaṃ nivattetun“ ti
natvā „tena hi tāta gaccha, esā pana taṃ netvā yadā maccha-

¹ K cullakassapanāradajātake. ² K patibandhaṇ. ³ K dārūni. ⁴ K āharasi.

⁵ K palohetvā.

mañsādini vā khāditukāmā¹ bhavissati sappiloṇataṇḍulādihi vā pan' assā attho² bhavissati tadā 'idañ c' idaṇ cāharā' 'ti taṃ kilamessati³, tadā mayhaṃ gaṇaṃ saritvā palāyitvā idh' eva āgaccheyyāsīti⁴ visajjesi. So tāya saddhiṃ manussapathaṃ agamāsi. Atha naṃ sā attano vasaṃ gametvā „mañsaṃ āhara, macchaṃ āharā“ ti yena yena atthikā hoti taṃ taṃ āharāpeti. Tadā so „ayaṃ maṃ attano dāsaṃ viya kammaka- raṃ viya katvā pīletīti“ palāyitvā pitu santikaṃ āgantvā pita- raṃ vanditvā ʒhitako va imaṃ gātham āha:

Sukhaṃ vata maṃ jīvantaṃ pacamānā udañcanī⁴
cori jāyappavādena telaṃ loṇaṃ ca yācatīti. 105.

Tattha sukhaṃ vata maṃ jīvantaṃ ti tāta tumhākaṃ santike maṃ sukhaṃ jīvantaṃ, pacamānā ti tāpayamānā pīlayamānā yaṃ yaṃ khāditukāmā hoti taṃ taṃ pacamānā, udakaṃ añcanti etāyā 'ti udañcanī, cāṭito vā kūpato vā udakaṃ ussiñcaṇaghatikāy' etaṃ⁵ nāmaṃ, sā pana udañcanī viya, udakaṃ viya ghaṭikā yen' atthikā hoti taṃ taṃ ākaḍḍhati yevā ti attho, cori jāyappavā- denā 'ti bhariyā ti nāmena ekā cori maṃ madhuravacanena upalāpetvā tattha netvā telaṃ loṇaṃ ca yaṃ ca aññaṃ pi icchati taṃ sabbaṃ yācati dāsaṃ viya kammakaraṃ viya katvā āharāpetīti tassā agunaṃ kathesi.

Atha naṃ Bodhisatto assāsetvā „hotu tāta“, ehi tvaṃ mettaṃ bhāvehi karuṇaṃ bhāvehīti⁶ cattāro brahmavihāre ācikkhi kasiṇaparikkamaṃ ācikkhi. So nacirass' eva abhiññā ca samāpattiyo ca nibbattetvā⁷ brahmavihāre bhāvetvā saddhiṃ pitarā Brahmaloke nibbatti.

• Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā saccāni pakāsetvā jāta- kaṃ samodhānesi: (Saccapariyosāne so bhikkhu sotāpattiphale patiṭ- ṭhaṃ) „Tadā thullakumārikā va etarahi⁸ thullakumārikā Cullatāpaso ukkaṇṭhitabhikkhu ahoṣi. pitā pana ahaṃ evā“ 'ti. Udañcāni- jātakaṃ.

¹ K khāditukāmā. ² K atthā. ³ K kilamissati. ⁴ K udañcani. ⁵ K -ghaṭikā- yotam. ⁶ so B; K tātāti ⁷ K nibbattitvā

7. Sālittakajātaka.

Sādhu kho¹ sippakam nāmā² ti. Idam Satthā Jetavane viharanto ekaṃ haṃsapaharaṇakam bhikkhum ārabha kathesi. So kir' eko Sāvattvivāsikulaputto sālittakasippe³ nipphattiṃ patto (sālittakasippan⁴ ti sakkharākhīpanasippan vuccati) ekadivasam dhammāṃ sutvā sāsane uraṃ datvā pabbajitvā upasampadam labhi. Na pana sikkhākāmo na paṭipattisāro ahosi. So ekadivasam ekaṃ daharabhikkhum ādāya Aciravatiṃ gantvā nahāyitvā nadītīre atthāsi. Tasmiṃ samaye dve setahamāsā ākāseṇa gacchanti. So taṃ daharam āha: „imam pacchimahaṃsam sakkharāya akkhiṃhi paharitvā pādāmūle pātemīti“. Itaro „katham pātesasi, na sakkhissasi paharituṃ“ ti āha. Itaro „tiṭṭhatu tāv' assa orato akkhiṃ parato akkhiṃhi taṃ paharāmīti“. „Idāni pana tvaṃ asantaṃ kathesīti“. „Tena hi upadhārehīti“ ekaṃ tiyaṃsam sakkharam gahetvā aṅguliyaṃ yantetvā tassa haṃsassa pacchato khipi. Sā run ti saddam akāsi. Haṃso „parissayena bhavitabban“ ti nivattitvā saddam sotum ārabhi. Itaro tasmiṃ khaṇe ekaṃ vattasakkharam⁵ gahetvā tassa nivattitvā oloken tassa parabhaḡe akkhiṃ pahari. Sakkharā itaram pi akkhiṃ vini vijjhītvā gatā. Haṃso mahāravam ravanto pādāmūle yeva pati. Tato bhikkhū āgantvā garahitvā „ananucchavikaṃ te katan“ ti Satthu santikam netvā „bhante iminā idam nāma katan“ ti taṃ attham ārocesum. Satthā taṃ bhikkhum garahitvā „na bhikkhave idān' ev' esa etasmiṃ sippe kusalo. pubbe pi kusalo va ahoṣīti“ vatvā atītam āhari:

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahmadatte rajjaṃ kārente Bodhisatto tassa amacco ahosi. Tasmiṃ kāle raṇṇo purohito atimukharo hoti bahubhāṇī⁶, tasmiṃ⁷ kathetum āradde aññe okāsam eva na labhanti. Rājā cintesi: „kadā nu tcho etassa vacanupacchedakam kañci labhissāmīti“. So tato paṭṭhāya tathārūpaṃ ekaṃ upadhārento vicarati. Tasmiṃ kāle Bārāṇasīyaṃ eko piṭhasappi⁸ sakkharākhīpanasippe nipphattiṃ patto hoti. Gāmadārakā naṃ rathakam āropetvā kaḍḍhamānā

7. Cfr. Dh. p. 415. ¹ K ko. ² so K; B² sālītaka- ³ B² tiyanga. ⁴ K vaddha-sakkharam. ⁵ K -bham ⁶ K kasmīn. ⁷ K -sappi.

- Bārāṇasīnagaradvāramūle eko viṭapasampanno mahānigrodho atthi - tattha ānetvā samparivāretva kākaṇikādini¹ datvā „hatthirūpakaṃ kara assarūpakaṃ karā“² ti vadanti. So sak-kharā khipitvā khipitvā nigrodhapañṇesu nānārūpāni dasseti. Sabbāni pattāni chiddāvichiddān³ eva ahesuṃ. Atha rājā uyyānaṃ gacchanto taṃ ṭhānaṃ pāpuṃi. Ussāraṇabhayena sabbe dārakā palāyīṃsu, pīṭhasappī⁴ tatth⁵ eva nipajji. Rājā nigrodhamūlam patvā rathe nisinno pattānaṃ chiddatāya chāyaṃ kabarakabaraṃ disvā ullovento sabbesaṃ pattānaṃ chiddabhāvaṃ disvā „ken⁶ etānīti“⁷ pucchi. „Pīṭhasappinā devā“⁸ ti. Rājā „imaṃ nissāya brāhmaṇassa vacanacchedaṃ kātuṃ sakkā bhavissatīti“⁹ cintetvā „kahaṃ pīṭhasappīti“¹⁰ pucchi. Vicinantā mūlantare nipannaṃ disvā „ayaṃ devā“¹¹ ti āhaṃsu. Rājā naṃ pakkosāpetvā parisāṃ ussāretvā pucchi: „amhākaṃ santike eko mukhara-brāhmaṇo atthi, sakkhissasi taṃ nissaddaṃ kātuṃ“¹² ti. „Nālimattā ajalaṇḍikā labhanto sakkhissāmi devā“¹³ ti. Rājā pīṭhasappiṃ gharaṃ netvā antosāṇiyaṃ nisidāpetvā sāṇiyaṃ chiddaṃ kāretvā brāhmaṇassa chiddābhimukhaṃ āsanaṃ paññāpetvā nālimattā sukkhā ajalaṇḍikā pīṭhasappissa santike ṭhapāpetvā brāhmaṇaṃ upatṭhānakāle āgataṃ tasmiṃ āsane nisidāpetvā kathaṃ samuṭṭhāpesi. Brāhmaṇo aññesaṃ okāsaṃ¹⁴ adatvā raññā¹⁵ saddhiṃ kathetuṃ ārabhi. Ath¹⁶ assa so pīṭhasappī¹⁷ sāṇicchiddena¹⁸ ekekaṃ ajalaṇḍikaṃ makkhikaṃ¹⁹ pavesento²⁰ viya tāluta-lamhi²¹ yeva pāteti. Brāhmaṇo āgatāgataṃ nāliyaṃ telāṃ pavesento viya gilati. Sabbā parikkhayaṃ gamiṃsu. Tassa tā nālimattā²² ajalaṇḍikā kucchim paviṭṭhā aḍḍhālhakamattā ahesuṃ. Rājā parikkhīṇabhāvaṃ ṇatvā āha: „ācariya²³ tumhe atī mukharatāya nālimattā ajalaṇḍikā gilantā kiñci na jānittha, ito dāni uttarim jirāpetuṃ²⁴ na sakkhissatha, gacchatha piyaṅgūdakaṃ pivitvā chaddhetvā attānaṃ ārogaṃ karoṭhā“²⁵ ti. Brāhmaṇo tato

¹ so Bp; K kākanani-? ² K -sappi ³ so Bp; K omits okāsaṃ ⁴ K raniñāya. ⁵ K sāni-chi-. ⁶ Bp pacchiyāṃ ⁷ so Bp; K pavisento ⁸ tāluta-lamhi. ⁹ K nā nālimattā ¹⁰ K jirā-

paṭṭhāya pihitamukho viya hutvā kathentānam pi saddhiṃ akathanasilo ahosi. Rājā „iminā me kaṇṇasukhaṃ¹ katan“ ti pīṭhasappissa satasahassuttḥānake² catusu disāsu cattāro gāme adāsi. Bodhisatto rājānaṃ upasaṃkamitvā „deva sippaṃ nāma loke paṇḍitehi uggaṇhitabbaṃ, pīṭhasappinā sālittakamattenāpi³ ayaṃ sampatti⁴ laddhā“ ti vatvā imaṃ gātham āha:

Sādhū kho sippakaṃ nāma api yādisa kīdisaṃ,
passa khañjappahārena laddhā gāma catuddisā ti. 106.

Tattha passa khañjappahārenā 'ti passa mahārāja iminā nāma khañjassa pīṭhasappino ajalandikāpahārena catuddisā cattāro gāma laddhā. aññesam pi sippānaṃ ko aññesaṃsapaṇḍito ti sippagunaṃ kathesi.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā pīṭhasappi⁵ ayaṃ bhikkhu ahosi. rājā Ānando, paṇḍitāmacco pana aham evā“ 'ti. Sālittakajātakaṃ⁶.

8. Bāhiyajātaka.

Sikkheyya sikkhitabbānīti. Idam Sātthā Vesāliyaṃ upanissāya Mahāvane kūṭāgārasālāyaṃ viharanto ekaṃ Licchaviṃ ārabha kathesi. So kira Licchavirājā saddho pasanno buddhapamukham bhikkhusamghaṃ nimantetvā attano nivesane mahādānaṃ parattesi. Bhariyā paṇḍitaṃ assa thūlaṅgapaccaṅgā uddhumātakanimittasadisā anākaṃpasampannā ahosi. Satthā bhuttakiccāvasāne anumodanaṃ katvā vihāraṃ gantvā bhikkhūnaṃ ovādaṃ datvā gandhakuṭiṃ pavasi. Bhikkhū dhammasabhāyaṃ kathāṃ samuttḥāpesuṃ. „āvuso, tassa nāma Licchavirañño tāva abhirūpassa tādīsā bhariyā thūlaṅgapaccaṅgā⁷ anākaṃpasampannā. kathāṃ so tāya saddhiṃ abhiramatīti“. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāma“ 'ti vutte „na bhikkhave esa idāṃ eva, pubbe pi thūlasarirāya eva itthiyā saddhiṃ abhiramīti“ vatvā tehi yācito atītaṃ āhari.

¹ K kanha-. ² so K, B' -hassuthānesu ³ K sāli- ⁴ K sampattin, ⁵ K -sappi. ⁶ K sālīkaja-, B' sālītakaja-

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmaḍatte rajjaṃ kārente
 Bodhisatto tassa amacco ahosi. Ath' ekā janapaditthī thūla-
 sarīrā anākappasampannā bhatim kurumānā rājaṅgaṇassa
 avidūrena¹ gacchamānā sarīraḷaṇjapīlītā hutvā nivatthasāṭa-
 kena sarīraṃ paṭicchādetvā nisīditvā sarīraḷaṇjaṃ muñcivā
 khippam eva utthāsi. Tasmim khaṇe Bārāṇasīrājā vātapānena
 rājaṅgaṇaṃ olokento taṃ disvā cintesi: „ayaṃ evarūpe
 aṅgaṇaṭṭhāne sarīraḷaṇjaṃ muñcamānā hirottappaṃ appahāya
 nivāsaneṃ eva paṭicchannā hutvā sarīrapīḷaṃ² mocetvā khippaṃ
 utthitā, imāya nīroḡāya³ bhavitabbaṃ, etissā vatthu visadaṃ
 bhavissati, visade pana vatthusmim eko putto labbhamāno visado
 puññavā bhavissati, imaṃ mayā aggamaheṣim kātuṃ vaṭṭatitī“
 so tassā apariggahītabhāvaṃ ṇatvā ānāpetvā aggamaheṣiṭṭhānaṃ
 adāsi. Sā tassa piyā ahosi manāpā. Nacirass' eva ekam
 puttaṃ vijāyi. So pan' assā putto⁴ cakkavattirājā ahosi. Bodhi-
 satto tassā⁵ sampattim disvā tathārūpāṃ vacanokāsaṃ labhitvā
 „deva sikkhitabbayuttakaṃ nāma sippakaṃ“ kasmā na sikkhitab-
 baṃ, yatra hi nāmāyaṃ mahāpuññā hirottappaṃ appahāya
 paṭicchannenākārena sarīraḷaṇjaṃ kurumānā tumhe ārādhetvā
 evarūpaṃ sampattim pattā“ ti vatvā sikkhitabbayuttakānaṃ
 vaṇṇaṃ kathento imaṃ gātham āha:

Sikkheyya sikkhitabbāni, santi sacchandino janā,
 bāhiyāpi⁷ suhannena⁸ rājānaṃ abhirādhayīti. 107.

Tattha santi sacchandino ti tesu tesu sippesu sacchandī janā atthi yeva?
 bāhiyā ti bahiṇapade jātā saṃvaddhā itthī. suhannena⁹ ti hirottappaṃ
 appahāya paṭicchannākārena hannaṃ suhannaṃ nāma tena suhannena¹⁰, rājā-
 naṃ abhirādhayīti devaṃ abhirādhetvā imaṃ sampattim pattā ti

Evam Mahāsatto sikkhitabbayuttakānaṃ guṇaṃ kathesi.

¹ K -dūrena ² K -pīlāṃ, B^p sarīraḷaṇjaṃ ³ K nīroḡāya ⁴ K yutto ⁵ K tassāya

⁶ K sikkhitabbayuttakaṃ nāma sippikaṃ, B^p sikkhitabbayuttakaṃ sippaṃ nāma
 sikkhitabbaṃ. ⁷ K bāhiyāhi, B^p bāhirāpi ⁸ B suhannena, ⁹ B suhannena

¹⁰ B channaṃ suhannaṃ... suhannena.

Satthā imam dhammadesanam āharitvā jātakam samodhānesi: „Tadā jayampatikā etarahi jayampatikā va. paṇḍitāmacco pana aham evā” ti. Bāhiyajātakam.

9. Kuṇḍakapūvajātaka.

Yathanno puriso hotīti. Idam Satthā Sāvattthiyam viharanto mahāduggatam ārabba kathesi. Sāvattthiyam hi kadāci ekam eva kulam buddhapamukhassa saṅghassa dānam deti, kadāci tīṇi cattāri ekato hutvā. kadāci gaṇabandhanena, kadāci vithisabhāgena. kadāci sakalanagaram chandakam saṃharitvā. tadā pana vithibhattam nāma ahosi. Atha manussā „buddhapamukhassa saṅghassa yāgum”¹ datvā khajjakam āharathā” ti āhamsu. Tadā pan’ eko paresam bhatikārako duggatamanusso tassā vithiyam vasamāno cintesi: „aham yāgum dātum na sakkhissāmi. khajjakam pana dassāmīti”² saṅham kuṇḍakam”³ vaṭṭāpetvā⁴ udakena temetvā akkapaṇṇena⁵ veṭhetvā kukkuḷe pacitvā „idam Buddhassa dassāmīti”⁶ tam ādāya gantvā Satthu purato ṭhito „khajjakam āharathā” ti ekasmiṃ vacane vuttamatte sabba-paṭhamam gantvā tam pūvam Satthu patte patiṭṭhāpesi. Satthā aṇṇehi diyyamānam khajjakam agahetvā tam eva pūvakhajjakam paribhuñji. Tasmim ōeva pana khaṇe „Sammasambuddhena kira mahāduggatassa kuṇḍakhajjakam ajigucchitvā paribhuttan” ti sakalanagaram ekakolāhalam ahosi. Rājarājamahāmattādāyo antamaso dovārike upādāya sabbe va sannipatitvā Satthāram vanditvā mahāduggatam upasamkamitvā „handa bhojanam gahetvā dve satāni gahetvā pañca satāni gahetvā anihākam pattim dehīti”⁷ vadimsu. So⁸ „Satthāram paṭipuechitvā jānissāmīti”⁹ Satthu santikam gantvā tam attham ārocesi. Satthā „dhanam gahetvā”¹⁰ sabbasattānam pattim dehīti” āha. So dhanam gahetum ārabhi. Manussā diguṇacatugguṇaattṭhaguṇādivasena¹¹ dadantā nava hiraṇṇakoṭṭiyo adamsu. Satthā anumodanam katvā vihāram gantvā bhikkhūhi vatte¹² dassite sugatovadam datvā gandhakuṭim pāvisi. Rājā saṅghasamaye mahāduggatam pakkosāpetvā seṭṭhiṭṭhānena pūjesi. Bhikkhū dhammasabhāyam katham sanuṭṭhāpesuṃ: „āvuso Satthā mahāduggatena dinnam kuṇḍakapūvam ajigucchanto amataṃ viya paribhuñji. mahāduggato pi bahum dhanā ca

¹ K yāgu. ² K sanham sanhakundakam. B^p sanham kundakam. ³ K vaddhāpetvā, B vaddhāpetvā. ⁴ so B^p; K akkamapannena. ⁵ K omits so ⁶ adds vā. ⁷ K diguṇacatugguṇe-. ⁸ K vante

seṭṭhiṭṭhānaṃ ca labhivā mahāsampattiṃ patto“ ti. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ ti vutte „na bhikkhave idāni mayā ajigucchantena tassa kuṇḍakapūvo paribhutto. pubbe rukkhadevatāpi hutvā paribhutto yeva. ta-dāpi c' esa maṃ nissāya seṭṭhiṭṭhānaṃ alatth' evā“ 'ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadatte rajjaṃ kārente Bodhisatto ekasmiṃ eraṇḍarukkhe rukkhadevatā hutvā nibbatti. Tadā tasmīṃ gāmake manussā devatāmaṃgalikā honti. Ath' ekasmiṃ chaṇe sampatte manussā attano rukkhadevatānaṃ balikammaṃ akaṃsu. Ath' eko duggatamanusso te manusse rukkhadevatā paṭijaggante disvā ekam eraṇḍarukkhaṃ paṭijaggi. Te manussā attano attano devatānaṃ nānappakārāni mālāgan-dhavigāṇāni c' eva khajjabhojjakāni ca ādāya gacchiṃsu. So pana kuṇḍakapūvaṃ c' eva uḷumkena ca udakaṃ ādāya gantvā eraṇḍarukkhassa avidūre ṭhatvā cintesi: „devatā nāma dibba-khajjakāni khādanti, mayhaṃ devatā imaṃ kuṇḍakapūvaṃ na khādissati, kiṃ iminā kāraṇena¹ nāsemi, ahaṃ eva naṃ khādissā-mīti“ tato nivatti. Bodhisatto khandhaviṭṭhe ṭhatvā „bho purisa² sace tvaṃ issaro bhavyeyyāsi mayhaṃ madhurakhajja-kam dadeyyāsi, tvaṃ pana duggato, ahaṃ tava pūvaṃ na khā-ditvā aññaṃ kiṃ khādissāmi³, mā me kotṭhāsaṃ nāsehitī“ vatvā imaṃ gātham āha:

Yathanno puriso hoti tathannā tassa devatā,

āhar' etaṃ kaṇaṃpūvaṃ⁴, mā me bhāgaṃ vināsayā 'ti. 108.

● Tattha yathanno ti yathārupabhojano, tathannā ti tassa devatāpi ta-thārupabhojanā va honti, āharetāṃ kaṇaṃpūvaṃ ti etaṃ kuṇḍakena pakkapūvaṃ ānehi, mayhaṃ bhāgaṃ mā vināsehitī

So nivattitvā Bodhisattaṃ oloketvā balikammam akāsi. Bodhisatto tato ojaṃ paribhuñjītvā „purisa tvaṃ kiṃmatthaṃ maṃ paṭijaggasīti“ āha. „Duggato 'mhi sāmi, taṃ nissāya duggatabhāvato muñcitukāmatāya paṭijaggāmīti“. „Bho purisa

¹ so BP; K kiñcanākāraṇena. ² K purisa. ³ K khādissā ⁴ K kaṇaṃ.

mā cintayi, tayā kataññussa katavedino pūjā katā, imaṃ eraṇ-
ḍaṃ parikkhipitvā nidhikumbhiyo gīvāya gīvaṃ āhacca t̥hitā,
tvaṃ rañño ācikkhitvā sakatehi dhaṃaṃ āharitvā rājaṃgaṇe
rasin̄ kārehi, rājā te tussitvā seṭṭhiṭṭhānaṃ dassat̥ti“ vatvā
Bodhisatto antaradhāyi. So tathā akāsi. Rājā tassa seṭṭhiṭ-
ṭhānaṃ adāsi. Iti so Bodhisattaṃ nissāya mahāsampattiṃ
patvā yathākammaṃ gato.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi:
„Tadā duggato va etarahi duggato. eraṇḍarukkhadevatā pana aham
evā“ 'ti Kuṇḍakapūvajātakaṃ¹.

10. Sabbasaṃhārakapaṇha.

Sabbasaṃhārako natth̥iti. Ayaṃ Sabbasaṃhārakapaṇho
sabbākārena Ummaggajātaka āvibhavissat̥ti. Sabbasaṃhāraka-
paṇho n̥t̥hito. Parosatavaggo² ekādasamo.

12. HAMŚIVAGGA.

1. Gadrabhapaṇha.

Hamsi tvam evam maññasit̥ti¹. Ayaṃ pi Gadrabhapaṇho
Ummaggajātaka yeva āvibhavissati. Gadrabhapaṇho n̥t̥hito.

2. Amarādevīpaṇha.

Yena sattubilaṅgā cā¹ 'ti. Ayaṃ Amarādevīpaṇho² n̄ma
tatth' eva āvibhavissati. Amarādevīpaṇho n̥t̥hito³.

3. Sigālajātaka.

Saddahāsi sigālāssā 'ti. Idaṃ Satthā Veluvane viharanto
Devadattaṃ ārabha kathesi. Tasmiṃ samaye bhikkhū dhammasa-

¹ so Bp; K kuṇḍapūva- ² both Bp and K parosahassavaggo ³ K hamsi tvam maññasit̥ti, Bp basituvam eva paññasit̥ti ⁴ K yā. ⁵ K amara-. ⁶ K omits amarā-... n̥t̥hito; B chaṇṇapathapaṇho dutiyo n̥t̥hito

bhāyaṃ sannipatitvā „āvuso Devadattena pañca bhikkhusatāni ādāya Gayāsīsam gantvā 'yaṃ samaṇo Gotamo karoti'¹ na so dhammo, yaṃ ahaṃ karomi ayam eva dhammo' ti te bhikkhū attano laddhiṃ gāhāpetvā ṭhānappattaṃ musāvādaṃ katvā saṃghaṃ bhinditvā ekasīmāya dve uposathā katā' ti Devadattassa aḡuṇakathaṃ kathentā nisīdiṃsu. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā' ti pucchitvā „imāya nāma' ti vutte „na bhikkhave Devadatto idān' eva musāvādī'², pubbe pi musāvādī yevā' ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Boḍhisatto susānavane rukkhadevatā hutvā nibbatti. Tadā Bārāṇasīyaṃ nakkhattaṃ ghuṭṭhaṃ. Manussā „yakkhabalikamaṃ karomā' ti tesu tesu caccararacchādīṭṭhānesu macchamaṃsādīni³ vippakiritvā kapālakesu bahusuraṃ⁴ ṭhapaṃsu. Ath' eko sigālo aḍḍharattasamaye niddhamanena⁵ nagaraṃ pavisitvā macchamaṃsaṃ khādītva suraṃ pivitvā punnāgacchantare⁶ pavisitvā yāva aruṇuggamanā niddaṃ okkami. So pabujjhitvā ālokaṃ disvā „idāni nikkhamituṃ na sakkā' ti maggasaṃpāṇaṃ gantvā adissamaṇo nipajjitvā⁷ aññe va manusse disvāpi kiñci avatvā ekaṃ brāhmaṇaṃ mukhadhovanatthāya gacchantaṃ disvā cintesi: „brāhmaṇa dhanalolā honti, imaṃ dhanena palobhetvā yathā maṃ upacacchantare katvā uttarāsaṃge⁸ nagarā niharati' tathā karissāmīti' so manussabhāsāya „brāhmaṇa' ti āha. So nivattitvā „ko maṃ pakkosatīti' āha. „Ahaṃ brāhmaṇa' ti. „Kiṃkāraṇa' ti. „Brāhmaṇa, mayhaṃ dve kahāpaṇasatāni atthi, sace maṃ upacacchantare katvā uttarāsaṃgena paṭicchedtvā yathā na koci passati tathā nagarā nikkhametuṃ sakkosi tuyhaṃ te kahāpaṇe dassāmīti'. Brāhmaṇo dhanalobhena „sādhū' ti sampatiṇṇhitvā taṃ tathā katvā ādāya nagarā nikkhamitvā thokaṃ agamāsi. Atha naṃ sigālo pucchi: „katarāṃ ṭhānaṃ brāhmaṇa' ti. „Asukaṃ nāma' ti. „Aññaṃ thokaṃ ṭhānaṃ gacchā' ti evaṃ punappuna vadento mahāsusānaṃ patvā

¹ K kārōti. ² K -vādi. ³ K macchamāsādīni. ⁴ K bahūsūraṃ. ⁵ K niddhamane. ⁶ K punnāgacchantareṃ. ⁷ K nippajjitvā. ⁸ K -saṃgo. ⁹ K niharati.

„idha mañ otārehīti“ āha. Tattha nañ otāresi. Sigālo „tena hi brāhmaṇa uttarisāṭakam pattharā“ 'ti āha. So dhanalobhena patthari. Atha nañ „imañ rukkhamūlañ khañhīti“ paṭhavi-khanane yojetvā brāhmaṇassa uttarisāṭakam abhiruyha catusu kañnesu majjhe cā 'ti pañcasu ṭhānesu sarīranissandañ pātetvā makkhetvā¹ c' eva temetvā ca susānavanañ pāvisi. Bodhisatto rukkhaṭṭape ṭhatvā imañ gātham āha:

Saddahāsi sigālassa surāpītassa brāhmaṇa,
sippikānañ satam n'atthi kuto kaṇsasatā duve ti. 109.

Tattha saddahāsīti saddahasi, ayam eva vā pātho. saddhīm² yāyasīti attho. sippikānañ satam natthīti etassa hi sippikāsatañ pi n'atthi, kuto kaṇsa-satā duve ti dve kaḥāpanasatāni pañ' assa kuto yevā 'ti.

Bodhisatto imañ gātham vatvā „gaccha brāhmaṇa tava saṭakam dhovetvā nahāyitvā attano kammañ karohīti“ vatvā antaradhāyi. Brāhmaṇo tathā katvā „vañcito vat' amhīti“ domanassapatto pakkāmi.

Satthā imañ dhammadesanañ āharitvā jātakam samodhānesi: „Tadāpi sigālo Devadatto ahosi, rukkhadavatā pana aham evā“ 'ti. Sigāla-jātakam.

4. Mitacintijātakam.

Bahucintī appacintī cā 'ti. Idañ Satthā Jetavane viharanto dve mahallakathere ārabha kathesi. Te kira janapade ekasmiñ³ araṇṇavāse vassañ vasitvā „Satthu dassanattāya gacchissāmā“ 'ti pātheyyañ sajjetvā „ajja gacchāma. sva gacchāmā“ 'ti māsañ atikkamitvā puna pātheyyañ sajjetva tath' eva māsañ puna māsañ ti evaṃ attano kusītabhāvena c' eva nivāsanaṭṭhāne ca apekkhāya tayo māse atikkamitvā tato nikkhamma Jetavanañ gantvā sabhāgaṭṭhāne pattacivaram paṭisāmetvā Satthārañ passiṃsu. Atha te bhikkhū pucchīṃsu: „cirañ vo āvuso Buddhupaṭṭhānañ akaronānañ. kasmā evaṃ cirāyitthā“ 'ti. Te tam atthañ ārocesuṃ. Atha tesam so

¹ K cakkhetvā, B pakkhitvā. ² so BP, K patti ³ K kasmiṃ.

ālasiyakusītabhāvo bhikkhusaṃghe pākaṭo jāto. Dhammasabhāyam pi tesam bhikkhūnam eva ālasiyabhāvaṃ nissāya katham samuṭṭhāpesuṃ. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte te pakkosāpetvā „saccaṃ kira tumhe bhikkhave alasā kusitā“ ti pucchitvā „saccaṃ bhante“ ti vutte „na bhikkhave idān' eva te alasā. pubbe pi alasā c' eva nivāsanaṭṭhāne ca sālayā sāpekhā“ ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasīyāṃ Brahmadaṭṭe rajjam kārente Bārāṇasīnadiyaṃ tayo¹ macchā ahesuṃ, Bahucintī Appacintī Mitacintī tesam² nāmāni. Te araṇṇato manussapathaṃ āgamiṃsu. Tattha Mitacintī itare dve evam āha: „ayaṃ manussapatho nāma sāsamko sappatibhaya, kevaṭṭā nānappakārāni jālakuminādīni khipitvā macche gaṇhanti, mayaṃ araṇṇam eva gacchāmā“ 'ti. Itare dve janā³ alasatāya c' eva āmisagiddhatāya ca „ajja gacchāma, sve gacchāmā“ 'ti tayo māse atikkāmesuṃ. Atha kevaṭṭā nadiyaṃ jalam khipiṃsu. Bahucintī ca Appacintī ca gocaraṃ gaṇhantā purato gacchanti, te attano andhabālatāya jālaganthaṃ⁴ asallakkhetvā jālakucchim eva pavisiṃsu. Mitacintī pacchato āgacchanto jālaganthaṃ⁴ sallakkhetvā tesaṃ ca jālakucchim pavitṭhabhāvaṃ ṇatvā „imesaṃ kusītānaṃ andhabālānaṃ jīvitaḍānaṃ dassamīti“ cintetvā bahipassena jālakucchiṭṭhānaṃ gantvā jālakucchim phāletvā nikkhanto sadiso hutva udakaṃ āloṇto⁵ jālassa purato patitvā puna jālakucchim pavisitvā pacchimabhāgena phāletvā nikkhantasadiso udakaṃ āloṇto⁵ pacchimabhāge pati. Kevaṭṭā „macchā jalam phāletvā gatā“ ti⁶ maññamānā jālakoṭiyaṃ gahetvā ukkhipiṃsu. Te dve pi macchā jālato muñcitvā udae patiṃsu. Iti tēhi Mitacintiṃ nissāya jīvitaṃ laddhaṃ.

Satthā imaṃ atītaṃ āharitvā abhisambuddho hutvā imaṃ gāthāṃ āha:

¹ K tayo tayo. ² K appacintī tesam. ³ K janā. ⁴ K -gandharū. ⁵ K aloṇto

Bahucinti Appacintī ca ubho jāle abajjhare,
Mitacintī amocesi, ubho tattha samāgatā ti. 110.

Tattha Bahucintitī bahucintanāya¹ vitakkabahulatāya evaṃ laddhanāmo², itaresu pi dvīsu ayam eva nayo³, ubho tattha samāgatā ti Mitacintīm nis-sāya laddhajīvītā tattha udake puna ubho pi jānā⁴ Mitacintinā saddhim samāgatā ti attho.

Evaṃ Satthā imaṃ dhammadesanam āharitvā saccāni pakāsetvā jātakam samodhānesi: (Saccapariyosāne mahallakabhikkhū sotāpatti-phale patiṭṭhabhimsu) „Tadā Bahucinti⁵ ca Appacintī⁶ ca ime dve ahesuṃ. Mitacintī pana aham evā⁷“ ti. Mitacintijātakaṃ.

5. Anusāsikajātaka.

Yāyaññam anusāsatīti. Idam Satthā Jetavane viharanto ekaṃ anusāsikabhikkhunim⁸ ārabba kathesi. Sā kira Sāvatti-vāsini ekā kuladhītā pabbajitvā upasampannakālato paṭṭhāya samaṇadhamme ananuyuttā āmisagiddhā hutvā yattha aññā bhikkhuniyo na gacchanti tādise nagarassa ekadesa⁹ piṇḍāya carati. Athi¹⁰ assā manussā paṇīta-piṇḍapātaṃ denti. Sā rasatapāhāya bajjhivā „sace imasmim padese aññā bhikkhuniyo piṇḍāya carissanti mayhaṃ lābho parihāyissati. yathā etaṃ padesaṃ aññā nāgacchanti evaṃ mayā kātum vaṭṭatīti“ cintetvā bhikkhuniupassayaṃ¹¹ gantvā „ayye asukaṭṭhāne caṇḍo hatthi caṇḍo asso caṇḍo kukkuro carati, saparissayaṭṭhānam“, mā tattha piṇḍāya caritthā¹²“ ti bhikkhuniyo anusāsati. Tassā sutvā ekā bhikkhunī pi¹³ taṃ padesaṃ gīvaṃ parivattetvā na olokesi. Tassā ekasmim divase tasmim padese piṇḍāya carantiyā vegen¹⁴ ekaṃ gehaṃ pavisantiyā caṇḍo meṇḍako paharivā ūraṭṭhikaṃ bhindi. Manussā vegena upadhāritvā dvidhā bhinnam ūraṭṭhikaṃ ekato bandhitvā taṃ bhikkhunim mañceṇḍā-dāya¹⁵ bhikkhuniupassayaṃ nayimsu. Bhikkhuniyo „ayaṃ aññā bhikkhuniyo¹⁶ anusāsitvā sayam¹⁷ tasmim padese caranti¹⁸“ ūrum bhindāpetvā āgatā¹⁹ ti parihāsaṃ akaṃsu. Tam pi tāya katakāraṇaṃ nacirass²⁰ eva bhikkhusaṃghe pākataṃ ahoṣi. Athi²¹ ekadivasam dhammasabhāyaṃ

¹ K abahu-. ² K laddhā-. ³ K tayo. ⁴ K jānā. ⁵ K -ti. ⁶ K anusāsaka-
⁷ K ekadesase. ⁸ K -upassasam. ⁹ add atthi? ¹⁰ K pi. ¹¹ so BP; K va-
dvenā dāya ¹² K repeats ayam aññā bhikkhuniyo ¹³ K caranti.

bhikkhū „āvuso anusāsikā¹ bhikkhunī aññam anusāsivā sayam tas-
mim padese caramānā caṇḍena meṇḍakena ūrum bhindāpesīti“ tassā
aguṇakathaṃ kathesum. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave
etarahi kathāya sannisinā“² ti pucchitvā „imāya nāmā“³ 'ti vutte „na
bhikkhave idān' eva, pubbe p' esā anusāsati yeva, sayam pana na
vattati, niccakāle dukkham eva anubhavatīti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente Bo-
dhisatto araññe sakūṇayoniyam nibbattitvā vayappatto sa-
kuṇajetthako hutvā anekasakuṇasataparivāro Himavantaṃ pavisi.
Tassa tattha vasanakāle ekā caṇḍā sakūṇikā mahāvattani-
maggaṃ gantvā gocaraṃ gaṇhati. Sā tattha sakatehi patitāni
vihimuggabijādini labhitvā „yathā dāni imaṃ padesaṃ aññe
sakūṇā nāgacchanti tathā karissāmīti“ cintetvā sakūṇasaṃ-
ghassa ovādaṃ deti: „mahāvattanimahāmaggo nāma sappāṭi-
bhayo, hatthiassādayo c' eva caṇḍaṇayuttayānādini ca sañ-
caranti², sahasā uppatitum na sakkā hoti, na tattha gantabban“
ti. Sakūṇasaṃgho tassā Anusāsikā t' eva nāmaṃ akāsi. Sā eka-
divasaṃ vattanimahāmagge carantī³ mahāmagge vegena āgac-
chantassa yānassa saddaṃ sutvā nivattitvā oloketvā „dūre tāvā“
ti carati yeva. Atha naṃ yānaṃ vātavegena sīgham eva sam-
pāpuni. Sā utthātum nāsakkhi, cakkam bhinditvā gataṃ⁴.
Sakuṇajetthako sakūṇe samānento taṃ adisvā „Anusāsikā na
dissati, upadhāretha na“ ti āha. Sakūṇā upadhārentā taṃ
mahāmagge dvedhā chinnaṃ⁵ disvā sakuṇajetthakassa ārocesum.
Sakuṇajetthako „sā aññā⁶ sakūṇikā vāretvā sayam tattha cara-
mānā dvedhā chinnā⁷ kirā“⁸ 'ti vatvā imaṃ gātham āha:

Yā-y-aññam anusāsati sayam loluppacārini

sāyam vipakkhikā seti hatā cakkena sālikā ti. 111.

¹ K anusāsikam corr. to -ka. ² K sañcanti. ³ K -ti ⁴ K gatā ⁵ K
cchinnam ⁶ K aññe. ⁷ K cchinnā.

Tattha yāyaññam anusāsati ti yakāro¹ padasandhikaro, yā aññe anusāsati ti attho, sayam loluppacārini ti attanā loluppacārini samānā, sāyaṃ vipakkhikā setiti sā eva savihatapakkhā hutvā mahāmagge sayati, hatā cakkhena sālīkā ti yānarakkena hatā sālīkā sakunīkā ti

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Anusāsikā sakunīkā ayaṃ anusāsikabhikkhuni āhosi, sakunajetthako pana aham evā“² ti. Anusāsikajātakaṃ³.

6. Dubbacajātaka.

Atikaram akarācariyā ti. Idaṃ Satthā Jetavane viharanto ekaṃ dubbacabhikkhuṃ ārabba kathesi. Tassa vatthuṃ Navanipāte Gijjhajātaka āvibhavissati. Satthā pana taṃ bhikkhuṃ āmantetvā „bhikkhu na tvaṃ idān“ eva dubbaco, pubbe pi dubbaco dubbacabhāvena ca paṇḍitānaṃ ovādaṃ akaronto sattippahārena⁴ jivitakkhayaṃ patto sīti“⁵ vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadatte rajjaṃ kārente Bodhisatto laṃghananātaka yoniyaṃ⁶ paṭisandhiṃ gahetvā vayappatto paññavā upāyakusalo ahosi. So ekassa naṭassa saṅṭike sattiṃ laṃghanasippaṃ sikkhitvā ācariyena saddhiṃ sippaṃ dassento vicarati. Ācariyo pan' assa catunnaṃ nēva sattīnaṃ laṃghanasippaṃ jānāti na pañcannaṃ. So ekadivasaṃ ekasmiṃ gāmake sippaṃ dassento surāmadamatto pañca sattiyo⁷ „laṃghissāmīti“⁸ paṭipāṭiyā ṭhapesi. Atha naṃ Bodhisatto āha: „ācariya tvaṃ pañca sattī laṃghanasippaṃ na jānāsi, ekaṃ sattiṃ hara, sace laṃghissasi pañcamāya sattiyā viddho marāssasīti“⁹. So suṭṭhumattatāya „tvam pi mayhaṃ pamāṇaṃ na jānāsīti“ tassa vacanaṃ anādiyitvā catasso laṃghetvā pañcamāya sattiyā daṇḍake madhukapupphaṃ viya āvuto parideva-māno nipajji. Atha naṃ Bodhisatto „paṇḍitānaṃ vacanaṃ akatvā imaṃ vyasanaṃ patto sīti“ imaṃ gātham āha:

¹ K yakāro. ² K anusasiyā-. ³ K santippa-. ⁴ K laṃghanataka-. ⁵ K santiye.

Atikaram akarācariya, mayhaṃ p' etaṃ na ruccati,
catutthe laṃghayitvāna¹ pañcamāy' asi² āvuto ti. 112.

Tattha atikaramakarācariyā 'ti ācariya ajja tvaṃ atikaraṃ akara, at-
tano kāraṇato atirekakaraṇaṃ akariti attho, mayhaṃ petaṃ na ruccatīti
mayhaṃ antevāsikassa pi samānassa³ etaṃ⁴ tava karaṇaṃ na ruccati, tena te
ahaṃ pathamaṃ⁵ eva kathesiṃ ti dīpeti. catutthe laṃghayitvāna ti ca-
tutthe sattitthale apatitvā attānaṃ laṃghitvā, pañcamāyasi² āvuto ti paṇ-
ditānaṃ vacanaṃ aganhanto idāni pañcamāya sattiyā āvuto sīti.

Idaṃ vatvā ācariyaṃ sattito apanetvā kattabbayuttakaṃ
akāsi.

Satthā imaṃ atītaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā ācariyo
ayaṃ dubbaco ahoṣi. antevāsiko pana ahaṃ evā“ 'ti. Dubbaca-
jātakaṃ.

7. Tittirajātaka.

Accuggatā atibalatā ti, Idaṃ Satthā Jetavane viharanto
Kokālikaṃ ārabha kathesi. Tassa vatthuṃ Terasanipāte Takkā-
riyajātake āvibhavissati. Satthāpi⁶ „na bhikkhave Kokāliko idān' eva
attano vācaṃ nissāya naṭṭho. pubbe pi nassi yevā“ 'ti vatvā atītaṃ
āhari:

Atīte Bārāṇāsīyaṃ Brahmadatte rajjaṃ kārente Bo-
dhisatto udiccabrāhmaṇakule nibbattitvā vayapatto Tak-
kaṣilāyaṃ sabbasippāni uggaṇhitvā kāme pahāya isipabbajjaṃ
pabbajitvā pañcābhiññā aṭṭha samāpattiyo nibbattesī. Hima-
vanta⁷ padese sabbo isigaṇo sannipatitvā taṃ ovādācariyaṃ katvā
parivāresi. So pañcannaṃ isisatānaṃ ovādācariyo hutvā jhāna-
kīlāya⁸ kīlanto⁹ Himavante vasati. Tadā eko paṇḍurogatāpaso
kuttārīṃ⁹ gahetvā katthaṃ phāleti. Ath' eko mukharatāpaso
tassa santike nisīditvā „idha pahāraṃ dehi, idha pahāraṃ

¹ K laṃghitvā. ² so BP; K pañcamāyasmiṃ. ³ K samātassa pi. ⁴ K eka taṃ
K patham ⁵ K satthāpa ⁶ K -kīlāya ⁷ K kīl-. ⁸ K kuttārīṃ

dehīti“ taṁ tāpasam rosesi. So kujjhitvā „na dāni¹ me tvaṁ dāruḥphālanakasippaṁ sikkhāpanakaācariyo“ ti tiṇhaṁ kuṭhāriṁ ukkhipitvā ekappahāren’ eva jīvitaḥkhayaṁ pāpesi. Bodhisatto tassa sarīraḥkeccam kāresi. Tadā assamato āvidure ekasmiṁ vammikapāde tittiro vasati. So sāyapātāṁ vammikamatthake ṭhatvā mahāvassitaṁ vassi. Taṁ sutvā eko luddako „tittirena bhavitabban“ ti saddasaññāya gantvā taṁ vadhitvā ādāya gato. Bodhisatto tassa saddaṁ asuṇanto „asukatṭhāne tittiro vasati, kin nu kho tassa saddo na sūyatīti“ tāpase pucchi. Te tassa taṁ atthaṁ ārocesuṁ. So ubho pi tāni kāraṇāni saṁsandetvā isiḡaṇamajjhe imaṁ gātham āha:

Accuggatā atibalatā ativelaṁ pabhāsītā
vācā hanati dummedhaṁ tittiraṁ vātivassitaṁ ti. 113.

Tattha accuggatā ti atuggatā, atibalatā ti punappunabhāsanena atibalasabhāvā. ativelaṁ pabhāsītā ti atikkantavelā pamānāṭikkamena³ bhāsītā, tittiraṁ vātivassitaṁ ti yathā tittiraṁ ativassitaṁ hani tathā evarūpā vācā dummedhaṁ bālapuggalaṁ hanatīti.

Evam Bodhisatto cattāro brahmavihāre bhāvetvā Brahmaloḥa-parāyano⁴ āhosi.

Satthāpi „na bhikkhave Kokāliḥo idān’ eva attano vacanaṁ nis-sāya naṭṭho, pubbe pi nassi yevā“ ’ti imaṁ dhammadeṣanaṁ āharitvā jātaḥam samodhānesi: „Tadā dubbacatāpaso Kokāliḥo ahoṣi. isiḡaṇo Buddhapaṛisā. gaṇasatthā pana aham evā“ ’ti. Tittirajātaḥam.

8. Vaṭṭakajātaḥam.

Nācintayanto puriso ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto Uttaraseṭṭhiputtaṁ ārabba kathesi. Sāvattiyaṁ kira Uttaraseṭṭhi nāma ahoṣi mahāvibhavo. Tassa bhariyāya kucchiyaṁ eko puṇṇāvā satto Brahmaloḥa cavitvā paṭisandhiṁ gaḥetvā vayappatto abhirūpo

¹ K dāti. ² K sūyyatīti. ³ K pamānā- ⁴ K -ṇo.

ahosi brahmayanṇi. Ath' ekadivasam Sāvathhiyam kattikachane nakkhatte ghuṭṭhe sabbo loko nakkhattanissito¹ ahosi. Tassa saḥāyakā aññe seṭṭhiputtā sapajāpatikā ahesum. Uttaraseṭṭhiputtassa pana dīgharattaṃ Brahmaloke vasitattā kilesesu cittaṃ na allīyati. Ath' assa saḥāyakā „Uttaraseṭṭhiputtassāpi ekam itthim ānetvā nakkhattam kilissāmā²“ ti sammantayivā tam upasamkamitvā „samma imasmiṃ nagare kattikarattivārachano³ ghuṭṭho, tuyham pi ekam itthim ānetvā nakkhattam kilissāmā⁴“ ti āhamsu, „na mam' attho itthiyā“ ti ca vutte pi punappuna nibbandhitvā sampatiṇṇāpetvā ekam vaṇṇadāsīm sabbālamkārapatimaṇḍitam katvā tassa gharam netvā „tvam seṭṭhiputtassa santikam gacchā“ ti sayanigharam pesetvā nikkhamimsu. Tam sayanigharam pavittham pi seṭṭhi n' eva oloketi nālapati. Sā cintesi: „ayam evam⁵ rūpaggappattam uttamavilāsasampannam mam n' eva oloketi nālapati, idāni nam attano itthikuttalīlaya olokāpessāmīti“ itthilīlhe dassenti⁶ pahaṭṭhākārena aggadante vivaritvā sitam akāsi. Seṭṭhiputto oloketvā dantaṭṭhike nimittam gaṇhi. Aṭṭhikasaṇṇam uppajji. Sakalam pi tam sariram aṭṭhikasamkhalikā viya paṇṇāyi. So tassā paribbayaṃ datvā „gacchā“ ti uyyojesi. Tam tassa gharā otiṇṇam eko issaro antaravithiyam disvā paribbayaṃ datvā attano gharam nesi. Sattāhe⁷ vītivatte nakkhattam ositam. Vaṇṇadāsīyā mātā dhītu āgamanam adisvā seṭṭhiputtānam santikam gantvā „kham sā“ ti pucchi. Te Uttaraseṭṭhiputtassa gharam gantva „kham sā“ ti pucchimsu. „Tam kham yeva tassā paribbayaṃ datvā uyyojesi“ ti. Ath' assa mātā āha: „dhītaram na passāmi, dhītaram me samānethā“ ti Uttaraseṭṭhiputtam ādāya raṇṇo santikam agamāsi. Rājā attam vinicchinto „ime te seṭṭhiputtā vaṇṇadāsīm ānetvā adamsū“ ti pucchi. „Ama devā“ ti. „Idāni sā kham“ ti. „Na jānāmi, tam kham nēva nam uyyojesi“ ti. „Idāni tam samānetum sakkosīti“. Na sakkoni devā⁸ ti. Rājā „sace samānetum na sakkoti rājānam assa karoṭhā⁹“ ti āha. Atha nam pacchā bāham bandhitvā „rājānam⁹ karissāmā“ ti gahetvā pakkamimsu. „Seṭṭhiputtam kira vaṇṇadāsīm samānetum asakkontaṃ rājānam kāretiti“ sakalanagaram ekakolāhalaṃ ahosi. Mahājano ure hatthe ṭhapetvā „kin nām' etaṃ sāmi, attano te ananucchavikam laddhan“ ti paridevati, seṭṭhiputtassa¹⁰ pacchato pacchato paridevanto gacchati. Seṭṭhiputto cintesi: „idam mayham

¹ K - nissito. ² K kil-. ³ K -chano. ⁴ K kil- K ⁵ K eva. ⁶ K -ti. ⁷ K sattābhe. ⁸ K karethā. ⁹ K rājānam. ¹⁰ B seṭṭhi pi puttassa.

evarūpaṃ dukkhaṃ agāre vasaṇabhāvena uppannaṃ, sace ito muñcis-sāmi mahā-Gotama-sammāsambuddhassa santike pabbajissāmi¹. Sāpi kho vaṇṇadāsī² taṃ kolāhalasaddaṃ sutvā „kimsaddo nāṃ³ eso“ ti pucchitvā taṃ pavattiṃ sutvā vegena otaritvā „ussaratha ussaratha sāmi⁴“, maṃ rājapurisānaṃ daṭṭhuṃ dethā“ ‘ti attānaṃ dassesi. Rājapurisā naṃ disvā mātaraṃ paṭicchāpetva seṭṭhiputtaṃ muñcivā pakka-mimsu. So saḥāyaparivuto nadim̐ gantvā sīsaṃ nahāyivā gehaṃ gantvā bhuttapātaraṃ mātāpitāro pabbajjaṃ anujānāpetvā cīvarasātake ādāya mahantena parivārena Satthu santikaṃ gantvā vanditvā pabbaj-jaṃ yācitvā pabbajjaṃ ca upasampadaṃ ca labhitvā avissatṭhaka-kammaṭṭhāno vipassanaṃ vadḍhetvā nacirass⁵ eva arahatte patiṭṭhāsi. Ath⁶ ekadivasam dhammasabhāyaṃ sannipatitā bhikkhū „āvuso Uttara-seṭṭhiputto attano bhaye uppanne sāsanaṃ guṇaṃ jānitvā imamahā dukkhā muccamāno pabbajissāmi“ cintevā tena sucintitena mutto c⁷ eva pabbajito ca aggaphale ca patiṭṭhito“ ti tassa guṇakathaṃ ka-thesuṃ. Satthā āgantvā „kāya nu ‘ttha bhikkhave etarahi kaṭhāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ ‘ti vutte „na bhikkhave Uttaraseṭṭhiputto va attano bhaye uppanne ‘iminā upāyena imamahā dukkhā muñcissāmi“ cinto maraṇabhayā mutto. atīte paṇḍitāpi attano bhaye uppanne ‘iminā upāyena imamahā dukkhā muccissāmā“ ‘ti cintevā maraṇabhayadukkhato muccimsu yevā“ ‘ti vatvā⁸ atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmaḍatte rajjaṃ kareṇte Bodhisatto cutipaṭisandhivasena parivattento vaṭṭakayoni-yaṃ nibbatti. Tadā eko vaṭṭakaluddako araṇṇe bahū vaṭṭake āharitvā gehe ṭhapetvā gocaraṃ datvā mūle gahetvā āgatānaṃ hatthe vaṭṭake vikkīṇanto jīvikaṃ kappeti. So ekadivasam bahūhi vaṭṭakehi Bodhisattam pi gahetvā ānesi⁴. Bodhisatto cintesī: „sac¹ āhaṃ iminā dinnagocaraṃ pāṇīyaṃ ca paribhuñjis-sāmi ayaṃ maṃ gahetvā āgatānaṃ manussānaṃ dassati, sace pana na paribhuñjissāmi ahaṃ milāyissāmi, atha maṃ milātaṃ disvā manussā na gaṇhissanti, evaṃ me sotthi bhavissati, imaṃ upāyaṃ karissāmi“ so tathā karonto milāyivā aṭṭhicammamatto ahoṣi. Manussā naṃ disvā na gaṇhiṃsu. Luddako Bodhisattam

¹ K vanda-si. ² K sāmikaṃ corr. to sāmim, B² sāmi ³ K omits vatvā ⁴ K ānesi.

ṭhapetvā sesesu parikkhīnesu pacchīm nīharitvā dvāre ṭhapetvā Bodhisattaṃ hatthatale katvā „kiṃkato nu kho ayaṃ vaṭṭako“¹ ti oloketuṃ āraddho. Ath' assa pamattabhāvaṃ ñatvā Bodhisatto pakkhe² pasāretvā uppatitvā araṇṇaṃ eva gato. Vaṭṭakā taṃ disvā „kin nu kho na paññāyasi, kahaṃ gato sīti“³ pucchitvā „luddakena gahito 'mhīti“⁴ vutte⁵ „kin ti katvā mutto sīti“ pucchimsu. Bodhisatto „ahan tena dinnagocaraṃ agahetvā¹ pāniyaṃ apivitvā upāyacintāya mutto“ ti vatvā imaṃ gātham āha:

Nācintayanto puriso visesaṃ adhigacchati,

cintitassa phalaṃ passa, mutto 'smi vadhabandhanā ti. 114.

Tattha ayaṃ pindaṭṭho: puriso dukkhaṃ patvā iminā nāma upāyena imambhā dukkhā muceissāmiti acintayanto attano dukkhā makkhasariṃkhātāṃ visesaṃ nādhigacchati, idāni pana mayā cintitakamassa phalaṃ passa, ten' eva upāyena mutto 'smi vadhabandhanā, maraṇato ca bandhanato ca mutto ahaṃ ti.

Evam Bodhisatto attanā katakārāṇaṃ ācikkhi.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā maraṇamuttavattako ahaṃ evā“¹ ti. Vaṭṭakajātakaṃ.

9. Akālarāvijātaka.

Amātāpitarisaṃvaddho ti. Idaṃ Satthā Jetavane viharanto akālarāviṃ bhikkhūṃ ārabba katesi. So kira Sāvattvivāsikulaputto sāsane pabbajitvā vattaṃ vā sikkhaṃ vā na uggaṇhi. So „imasmim kāle mayā vattaṃ kātappaṃ imasmim kāle upaṭṭhātabbaṃ imasmim kāle sajjhāyitabbaṃ“ ti na jānāti, pathamayāme pi majjhīmayāme pi pacchimayāme pi pabuddhapabuddhakkaṇe yeva mahāsaddaṃ karoti, bhikkhū niddaṃ na labhanti. Dhammasabhāyaṃ bhikkhū „āvuso asukabhikkhu evarūpe ratanasāsane pabbajitvā vattaṃ vā sikkhaṃ vā kālāṃ vā akālāṃ vā na jānātīti“ tassa aggaṇakathaṃ katesuṃ. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imaya nāmā“¹ ti vutte „na bhikkhave idān' ev' esa akālarāvi², pubbe pi akālarāvi yeva, kālākālāṃ ajānanabhāvena gīvāya valitāya jīvitakkhayaṃ patto“ ti vatvā atitāṃ āhari:

¹ K vaṭṭake ² K pakke. ³ K vutto ⁴ K āgahetvā. ⁵ K -vi.

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rājjaṃ kārente Bodhisatto udiccabrāhmaṇakule nibbattitvā vayappatto sabbasippe pāraṃ gantvā Bārāṇasiyaṃ disāpāṃmokkho ācariyo hutvā pañcasate māṇave¹ sippaṃ vācesī. Tesāṃ māṇavānaṃ eko kālārāvikkukkuṭo atthi. Te tassa vassitasaddena utthāya sippaṃ sikkhanti. So kālaṃ akāsi. Te aññaṃ kukkuṭaṃ pariyesantā caranti. Ath' eko māṇavako² susāṇavane³ dārūni uddharanto ekaṃ kukkuṭaṃ disvā ānetvā pañjare ṭhapetvā paṭijaggati. So susāne vaḍḍhitattā „asukavelāya nāma vassitabban“ ti ajānanto kadāci atirattin vassati kadāci aruṇuggamane. Māṇavā tassa atirattin vassanakāle sippaṃ sikkhantā yāva aruṇuggamanā sikkhituṃ na sakkonti, niddāyamānā gahitaṭṭhānaṃ pi na passanti, atipabhāte vassitakāle sajjhāyassa okāsaṃ eva na labhanti. Māṇavā „ayaṃ atirattin vā vassati atipabhāte vā, imaṃ nissāya amhākaṃ sippaṃ na niṭṭhāyissatīti“ taṃ gahetvā gīvaṃ valetvā jīvitaṭṭhayaṃ pāpetvā „akālārāvikkukkuṭo amhehi ghātito“ ti ācariyassa kathesunī. Ācariyo ovādaṃ gahetvā „avaḍḍhitabhāvena maraṇaṃ patto“ ti vatvā imaṃ gātham āha:

Amatāpitarisaṃvaddho anācariyakule vasaṃ

nāyaṃ kālaṃ akālaṃ vā abhijānāti kukkuṭo ti. 115.

Tattha amatāpitarisaṃvaddho ti matāpitiro nissāya tesāṃ ovādaṃ agahetvā saṃvaddho, anācariyakule vasaṃ ti ācariyakule pi avasamāno ācariyasikkhāpadaṃ⁴ kañci⁵ nissāya avasitattā ti attho, kālaṃ akālaṃ vā ti imasmiṃ kāle vassitabban⁷ imasmiṃ kāle na vassitabban ti evaṃ vassitabba-yuttakālaṃ vā akālaṃ vā esa kukkuṭo na jānāti, ajānanabhāvena ca jīvitaṭṭhayaṃ patto ti.

Idaṃ kāraṇaṃ daṣṣetvā Bodhisatto yāvatāyukaṃ ṭhatvā yathākammaṃ gato.

Satthā imaṃ dhammaḍḍesaṇaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā akālārāvikkukkuṭo ayaṃ bhikkhu ahoṣi. antevāsikā Buddhapaṇisā, ācariyo pana ahaṃ evā“ ti. Akālārāvijātakaṃ.

¹ K māṇave. ² K māna-. ³ K suyāna-. ⁴ K ghatino. ⁵ Bp -sikkhāpadaṃ

⁶ both K and Bp kiñci ⁷ K -tabbanti corr. to -tabban.

10. Bandhanamokkhajātaka.

Abaddhā tattha bajjhantīti. Idam Satthā Jetavane viharanto Cīncamāṇavikā¹ ārabba kathesi. Tassā vatthum Dvādasanipāte Mahāpadumajātake āvibhaviṣṣati. Tadā pana Satthā „na bhikkhave Cīncamāṇavikā idān' eva mañ abhūtena abbhācikkhati, pubbe pi abbhācikkhatīti“ vatvā atītañ āhari:

Atīte Bārāṇasiyañ Brahmadatte rajjañ kārente Bodhisatto purohitassa gehe vayappatto pitu accayena nass' eva purohito ahosi. Tena aggamaheṣiyā varo dinno: bhoti² bhadde yañ icchasi³ tañ vadeyyāsi⁴ti. Sā evaṃ āha: mayhañ añño varo nāma na dullabho, ito pana te paṭṭhāya aññā⁵ itthi⁵ kilesavasena na oloketabbā⁶ ti. So paṭikkhipitvā punappuna nippīliyamāno tassā vacanañ atikkamituñ asakkonto sampañic-chitvā tato paṭṭhāya soḷasasu nāṭakisahassesu kilesavasena ekittim pi na olokesi. Ath' assa paccanto kuppi. Paccante ṭhitayodhā corehi saddhim dve tayo saṃgāme katvā „ito uttarim mayam na sakkomā“ ti-pannañ pesesim. Rājā tattha gantukāmo balakāyañ saṃharitvā tañ pakkositvā „bhadde aham paccantañ gacchāmi, tattha nānappakārāni yuddhāni honti, jayaparājayo pi anibaddho, tādisesu ṭhānesu mātuḡāmo dupparihāro, tvañ idh' eva nivattāhīti“ āhā. Sā „na sakkā deva mayā nivattitun“ ti punappuna raññā paṭikkhittā āha: „tena hi ekekañ yojanañ gantvā mayhañ sukhadukkhañ jānanatthañ ekekañ manussañ peseyyāthā“ ti. Rājā „sādhū“ ti sampañic-chitvā Bodhisattañ nagare ṭhapetvā mahantena balakāyena nikkaḡhamitvā gacchanto yojane yojane ekekañ purisañ „amhākañ ārogyañ ārocetvā deviyā sukhadukkhañ jānitvā āgacchā“ ti pesesi. Sā āgatañ purisañ „rājā tañ kimatthañ pesesi“ti pucchitvā „tumhākañ sukhadukkhañ jānanatthāyā“ ti vutte „tena hi ehīti“ tena saddhim asaddhammañ paṭisevati. Rājā dvattiṃsajojanamaggañ⁶ gacchanto dvattiṃsa jane⁷ pesesi.

¹ K -na-. ² K hoti. ³ K icchati. ⁴ K aññam. ⁵ K itthim. ⁶ so BP; K dvattiṃsa-mayo-. ⁷ K janam.

Sā sabbehi pi tehi saddhiṃ tath' eva akāsi. Rājā paccantaṃ vūpasametvā janapadaṃ samassāsetvā puna āgacchanto pi tath' eva dvattiṃsa jane pesesi. Sā tehi pi saddhiṃ vipatipajji yeva. Rājā āgantvā jayakkhandhāvāratthāne tathvā „nagaraṃ paṭijaggāpetū“¹ 'ti Bodhisattassa paṇṇaṃ pesesi. Bodhisatto sakalanagaraṃ paṭijaggāpetvā rājanivesanaṃ¹ paṭijaggāpento deviyā vasanaṭṭhānaṃ agamāsi. Sā Bodhisattassa rūpaggapattaṃ kāyaṃ disvā saṇṭhātuṃ asakkonti „ehi brāhmaṇa, sayanaṃ abhirūhā“² 'ti āha. Bodhisatto „mā evaṃ avaca, rājāpi garu, akusalam² pi bhāyāmi, na sakkā mayā evaṃ kātun“³ ti āha. „Catusaṭṭhiyā pādamūlikānaṃ n' eva rājā garu na akusalam bhāyanti, tav' eva rājā garu tvaṃ yeva ca akusalam bhāyasīti“⁴. „Āma, sace tesam pi evaṃ bhaveyya na evarūpaṃ kareyyuṃ, ahaṃ pana jānamāno evarūpaṃ sāhasiyakammaṃ³ na karissāmīti“⁴. „Kiṃ bahuṃ vippalapasi, sace me vacanaṃ na karosi sīsaṃ te chindāpessāmīti“⁴. „Tiṭṭhatu, ekasmiṃ attabhāve sīsaṃ attabhāvasatasahasasā pi sīse chindante⁵, na sakkā mayā evarūpaṃ kātun“⁴ ti. Sā „hotu jānissāmīti“⁴ Bodhisattaṃ tājjetvā⁶ attano gabbhaṃ pavisitvā sarīre nakhavalaññaṃ dassetvā telena gattāni abbhañjetvā kilīṭṭhadhātukaṃ⁷ vatthaṃ nivāsetvā gilānālayaṃ katvā dāsiyo ānapesi: „rañña 'kahaṃ devīti' vutte 'gilānā' ti katheyyāthā“⁴ 'ti āha. Bodhisatto pi rañño paṭipathaṃ agamāsi. Rājā nagaraṃ padakkhiṇaṃ katvā pāsādaṃ abhiruyha devīṃ apassanto „kahaṃ devīti“ pucchi. „Gilānā devā“⁴ 'ti. So sirigabbhaṃ pavisitvā tassā piṭṭhiṃ parimajjanto „kiṃ te bhadde aphāsukaṃ“⁴ ti pucchi. Sā tuṇhī ahosi, tatiyavāre rājānaṃ oloketvā „tvam pi mahārāja jīvasi nāma, mādisāpi itthiyo sassāmikā yeva nāmā“⁴ 'ti. „Kiṃ etaṃ bhadde“⁴ ti. „Tumhehi nagaraṃ rakkhanatthāya tṭhapito purohito 'nivesanaṃ paṭijaggāmīti' idhāgantvā attano vacanaṃ

¹ K rājā-. ² K akulasam. ³ K sāhasiya-. ⁴ so both K and B¹ instead of chindantu? ⁵ so B²; K tājjetvāna. ⁷ K kilīṭṭhā-.

akaronitiṃ mañi paharitvā attano manaṃ pūretvā gato“ ti. Rājā aggimhi pakkhittaloṇasakkharā viya kodhena taṭataṭāyanto sirigabbhā nikkhamitvā dovārikapādamulikādayo pakkosivā „gacchatha bhane, purohitam pacchābāham bandhitvā vajjhabhāvappattaṃ katvā nagarā niharitvā āghātanam netvā sisam assa chindathā“¹ ti. Te vegena gantvā tam pacchābāham bandhitvā vajjhabherim vādāpesum. Bodhisatto cintesi: „addhā tāya duṭṭhadeviyā rājā puretaram paribhinno, ajja dān' āham attano balen' eva attānam mocessāmīti“ so te purise āha: „bho tumhe mañi mārentā rañño dassetvā va mārethā“² ti. „Kiṃkāraṇā“ ti. „Aham rājakammiko, bahum me kammaṃ katham, bahūni mahānidhānāni³ jānāmi, rājakuṭumbam mayā vicāritam, sace mañi rañño na dassessatha bahum dhanam nassissati, mayā rañño sāpateyye⁴ ācikkhite pacchā kātabbam karoṭhā“⁵ ti. Te tam rañño dassayimsu. Rājā tam disvā ca⁶ „kasmā bho brāhmaṇa mayi lajjam na akāsi, kasmā te evarūpaṃ pāpakammaṃ katan“ ti āha. „Mahārāja, aham sotthiyakule jāto, mayā kunthakipillakamatto pi pāṇātipāto na katapubbo, tiṇasalakamattam⁷ pi adinnam nādinnaṃ pubbam, lobhavasena paresam itthi akkhāni ummiletvāpi na olokitapubbā, hassavasena⁸pi musā na bhāsitaṃ pubbā, kusaggenāpi majjam na pītaṃ pubbam, aham tumhesu niraparādho, sā pana bālā lobhavasena mañi hatthe gahetvā mayā paṭikhittā mañi tajjetvā attanā katapāpam uttānam katvā mama ācikkhitvā antogabbham pavitṭhā, aham niraparādho, paṇṇam gahetvā pana āgatā catusaṭṭhi janā⁹ sāparādhā, te pakkosivā ‘tassā vo vacanam katham na katan’ ti pucchā devā“ ti. Rājā te catusaṭṭhi jane bandhāpetvā devim pakkosāpetvā „tāyā etehi saddhim paṇṇam katham na katan“ ti pucchi, „katham devā“¹⁰ ti vutte tam pacchābāham bandhāpetvā „imesam¹¹ catusaṭṭhijanānam¹² sīsāni chindathā“¹³ ti āṇāpesi¹⁴. Atha

¹ K -niccānāni. ² K sāpeteyya. ³ Bp va. ⁴ K tina-. ⁵ Bp hasitabhāvenāpi.

⁶ K jānā. ⁷ K ime. ⁸ K -jānānam. ⁹ K ānapesi.

naṃ Bodhisatto āha: „n' atthi mahārāja etesaṃ doso, devī attano ruciṃ kārāpesi, niraparādhā ete, tasmā tesāṃ khamatha, tassāpi doso n' atthi, itthiyo nāma methunadhammena atittā, jātisabhāvo hi esa, etāsaṃ bhavitabbayuttakam eva hoti, tasmā etissāpi khamathā“ 'ti nānappakārena rājānaṃ saññāpetvā te catusaṭṭhi pi jane taṃ ca bālaṃ mocāpetvā sabbesaṃ yathā-sakāni thānāni dāpesi. Evaṃ te sabbe mocetvā patitṭhāpetvā Bodhisatto rājānaṃ upasaṃkamitvā „mahārāja, andhabālānaṃ¹ nāma avatthukena vacanena abandhitabbayuttakā paṇḍitā pacchā-bāhaṃ baddhā, paṇḍitānaṃ kāraṇayuttena vacanena pacchābāhaṃ baddhāpi muttā, evaṃ bālā nāma abandhitabbayuttake pi bandhāpenti² paṇḍitā baddhāpi³ mocentīti“ vatvā imaṃ gātham āha:

Abaddhā tattha bajjhanti yattha bālā pabhāsare,
baddhāpi tattha muccanti yattha dhīrā pabhāsare ti. 116.

Tattha abaddhā ti abandhitabbayuttā, pabhāsare ti pabhāsanti vadanti kathenti

Evaṃ Mahāsatto imāya gāthāya rañño dhammaṃ desetvā „mayā imaṃ dukkhaṃ agāre vasanabhāvena laddhaṃ, idāni me agārena kiccaṃ n' atthi, pabbajjaṃ me anujāna devā“ 'ti pabbajjaṃ anujānāpetvā assumukhaṃ nātijaṇaṃ mahantaṃ ca vibhavaṃ pahāya isipabbajjaṃ pabbajitvā Himavante vasanto abhiññā ca samāpattiyo ca nibbattetvā Brahmaloḷa-parāyano ahoṣi.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātakam samodhāesi: „Tadā duṭṭhadevī Ciṇṇamāṇavikā ahoṣi, rājā Ānando, purohito pana aham evā“ 'ti. Bandhanaṃ okkha jātakam. Haṃsivaggo⁴ dvādasamo.

¹ K balānaṃ ² K baddhāpenti. ³ Bp bandhāpi. ⁴ Bp hasitavaggo

13. KUSANĀLIVAGGA.

1. Kusanālijātaka.

Kare sarikkho ti. Idam Satthā Jetavane vibaranto Anāthapiṇḍikassa nicchayamittam ārabha kathesi. Anāthapiṇḍikassa hi mittasuhajjānātibandhavā „mahāseṭṭhi, ayaṃ tayā jātigottadhana-dhaññādihi n' eva sadiso na uttaritaro, kasmā etena saddhim santhavaṃ karosi, mā karohīti“ punappuna nivāresuṃ. Anāthapiṇḍiko pana „mittasanthavo nāma hīnehi pi samehi pi atirekehi pi kattabbo yevā“ 'ti tesam vacanam agahetvā bhogagāmaṃ gacchanto tam kuṭumbarak-khakaṃ¹ katvā agamāsīti sabbam Kālakaṇṇivattumhi vuttanāyen' eva veditabbam, idha pana Anāthapiṇḍikena attano gharapavattiyā ārocitāya Satthā „gahapati, mitto nāma khuddako n' atthi, mittadhammam rak-khitum samatthabhāvo c' ettha pamāṇaṃ², mitto nāma attanā samo pi hīno pi viṣiṭṭho gahetabbo. sabbe pi hi te attano pattam bhāram³ nittharanti yeva, idāni tāva tvaṃ attano nicchayamittam nissāya kuṭumbassa sāmiko jāto. porāṇa pana nicchayamittam nissāya vimānasāmikā jātā“ 'ti vatvā tena yācito atitam āhari:

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente Bodhisatto rañño uyyāne kusanāligacche devatā hutvā nibbatti. Tasmiṃ ñeva pana uyyāne maṅgalasilam nissāya ujugatakkhandho parimaṇḍalasākhāviṭāpasampanno⁴ rañño santikā laddhasammāno rucarukkho⁵ atthi, mukkhako ti pi vuccati. Tasmiṃ eko mahesakkhadevarājā nibatti. Bodhisattassa tena saddhim mittasanthavo ahosi. Tadā rājā ekasmiṃ ekatthambhāke pāsāde vasati, tassa so thambho cali, ath' assa calita-bhāvaṃ rañño ārocesuṃ. Rājā vaddhakī⁶ pakkosāpetvā „tātā⁷, mama ekatthambhakassa⁸ maṅgalapāsādassa thambho calito, ekaṃ sārathambham āharitvā tam niccalam karoṭhā“ 'ti āha. Te „sādhu devā“ 'ti rañño vacanam sampañicchitvā tadanuc-

¹ K -rakkhamkam. ² K -nam. ³ Bp pattabhāram. ⁴ K parimaṇḍasākhā-. ⁵ Bp maṅgalarukkho ⁶ K vaddhakim. ⁷ both K and Bp tāta. ⁸ Bp ekathambhassa

chavikam rukkhāṃ pariyesamāno aññattha adisvā uyyānaṃ pavisitvā taṃ mukkhakarukkhāṃ¹ disvā rañño santikāṃ āgantvā „kiṃ tāta dīṭṭho vo tadanucchaviko rukkho“ ti vutte „dīṭṭho deva, api ca kho naṃ chindituṃ na visahāmā“ 'ti āhaṃsu. „Kiṃkāraṇā“ ti. Mayāṃ hi aññattha rukkhāṃ apassantā uyyānaṃ pavisimhā, tatrāpi ṭhapetvā maṅgalarukkhāṃ aññaṃ na passāma, iti taṃ maṅgalarukkhātāya chindituṃ na visahāmā“ 'ti. „Gacchatha, chinditvā pāsādaṃ thiraṃ karotha, mayāṃ aññaṃ maṅgalarukkhāṃ karissāmā“ 'ti. Te „sādhū“ 'ti balikammaṃ gahetvā uyyānaṃ gantvā „sve chindissāmā“ 'ti rukkhassa balikammaṃ katvā nikkhamiṃsu. Rukkhadevatā taṃ kāraṇaṃ ñatvā „sve mayhaṃ vimānaṃ nāsessanti, dārake gahetvā kuhiṃ gamissāmīti“ gantabbatṭhānaṃ apassanti² puttake gīvāya gahetvā parodi. Tassā sandiṭṭhasambhattā vanadevatā³ āgantvā „kiṃ etan“ ti pucchitvā taṃ kāraṇaṃ sutvā sayam pi vaḍḍhakīnaṃ paṭikkhipanaupāyaṃ apassantiyo⁴ taṃ parissajitvā rodituṃ ārabhiṃsu. Tasmīṃ samaye Bodhisatto „rukkhadevataṃ⁵ passissāmīti“ tattha gantvā taṃ kāraṇaṃ sutvā „hotu, mā cintayittha, ahaṃ rukkhāṃ chindituṃ na dassāmi, sve vaḍḍhakīnaṃ āgatakāle mama kāraṇaṃ paśṣathā“ 'ti tāva devatā samassāsetvā punadivase vaḍḍhakīnaṃ āgatavelāya kakaṇṭakavesaṃ gahetvā vaḍḍhakīnaṃ purato gantvā maṅgalarukkhassa mūlanītarāṃ pavisitvā taṃ rukkhāṃ susiraṃ viya katvā rukkhamajjhena abhirūhitvā khandhamatthakena nikkhamitvā sīsaṃ kampayamāno⁶ nipajji. Mahāvaḍḍhakī naṃ kakaṇṭakaṃ disvā rukkhāṃ hatthena paharitvā „susirarukkho eso nissāro, hiyyo anupadhāretvā va balikammaṃ karimhā“ 'ti ekaghanāṃ mahārukkhāṃ garahitvā⁷ pakkāmi. Rukkhadevatā Bodhisattaṃ nissāya vimānassa sāmini jātā. Tassā paṭisanthāratthāya san-

¹ K mukkarukkhāṃ, B^p sumukkhakaru-. ² K -ti. ³ B^p rukkhadevatā, K rukkhadevatā vanadevatā ⁴ K upasantiyo. ⁵ so B^p; K -devatā. ⁶ both K and B^p kampamāno.

diṭṭhasambhattā¹ bahū devatā sannipatiṃsu. Rukkhadevatā
 „vimānam me laddhan“ ti tuṭṭhacittā tāsāṃ devatānaṃ majjhe
 Bodhisattassa guṇaṃ kathayamānā „bho devate, mayaṃ mahe-
 sakkhā hutvāpi dandhapaññatāya imaṃ upāyaṃ na jānimha,
 kusanāḷidevatā pana attano nāṇasampattiyaṃ amhe vimānasāmike
 akāsi, mitto nāma sadiso pi adhiko pi hīno pi kattabbo
 va, sabbe pi hi attano thāmena sahāyānaṃ uppannaṃ dukkhaṃ
 nittharivā sukhe patiṭṭhāpenti yevā“ ti mittadhammaṃ vaṇṇa-
 yitvā imaṃ gātham āha:

Kare sarikkho athavāpi seṭṭho
 nihīnako cāpi kareyya eko,
 kareyyun te vyasane uttamattham
 yathā ahaṃ² kusanāḷi³ rucāyan ti. 117.

Tattha kare sarikkho ti jātiādīhi sadiso pi mittadhammaṃ kareyya,
 athavāpi seṭṭho ti jātiādīhi seṭṭho adhiko pi kareyya, nihīnako cāpi ka-
 reyya eko ti eko jātiādīhi hīno pi mittadhammaṃ kareyy' eva, tasmā sabbe
 pi⁴ ete mittā katabbā yevā 'ti dīpeti, kiṃkāraṇā: kareyyun te vyasane
 uttamattham sabbe p' ete sahāyakassa vyasane uppanne attano attano patta-
 bhāraṃ⁵ vahaṃānā uttamattham kareyyun, kāyikacetasikadukkhato taṃ sahāyakaṃ
 moceyyun evā 'ti attho, tasmā hīno pi mitto katabbo yeva pag eva itare, tat-
 t' idaṃ opammaṃ: yathā ahaṃ kusanāḷi rucāyaṃ yathā ahaṃ rucāyaṃ nib-
 battadevatā ayaṃ ca kusanāḷidevatā appesakkhā mittasanthavaṃ karitvā, tat-
 t' rāp' āham mahesakkhāpi samānā attano uppannaṃ dukkhaṃ bālatāya anupāyakusala-
 tāya haritunā nāsakkhim, imaṃ⁶ pana appesakkham pi samānaṃ paṇḍitaṃ devataṃ
 nissāya dukkhato mutto 'mhi.

„Tasmā aññehi pi dukkhā muccitukāmehi pi samavisitṭha-
 bhāvaṃ⁷ anoloketvā hīno pi paṇḍito mitto katabbo“ ti rucādevatā
 imāya gāthāya devasaṅghassa dhammaṃ desetvā yāvātāyukaṃ
 ṭhatvā saddhiṃ kusanāḷidevatāya yathākkammaṃ gatā.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi:
 „Tadā rucādevatā Anando aho si, kusanāḷidevatā pana ahaṃ evā“ ti.
 Kusanāḷijātakaṃ.

¹ so BP; K sanditṭhā-. ² so both K and BP instead of ayam? ³ K -nāli. ⁴ so BP; K hi. ⁵ K paṇṇabhāraṃ. ⁶ so BP; K idaṃ. ⁷ so BP; K samaṃ-.

2. Dummedhajātaka.

Yasaṃ laddhāna dummedho ti. Idaṃ Satthā Veḷuvane viharanto Devadattaṃ ārabha kathesi. Dhammasabhāyam hi bhikkhū „āvuso Devadatto Tathāgatassa puṇṇacandasassirikaṃ mukhaṃ asītianuvyañjanadvattiṃsamahāpurisalakkhaṇapatimaṇḍitaṃ byāmappa-bhāparikkhittaṃ āveḷāveḷāya yamakayamakabhūtā ghanabuddharasmiyo vissajjentaṃ paramasobhaggappattaṃ attabhāvaṃ ca oloketvā cittaṃ pasādetuṃ na sakkoti, usūyaṃ eva karoti, ‘Buddhā nāma evarūpena sīlena samādhinā paṇṇāya vimuttiyā vimuttiñāṇadassanena samannāgatā’ ‘ti vuccamāne¹ vaṇṇaṃ sahituṃ na sakkoti, usūyaṃ² eva karotiti’ Devadattassa aguṇaṃ kathesuṃ. Satthā āgantvā „kāya nu ’ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā’ ti pucchitvā „imāya nāmā’ ti vutte „na bhikkhave idān’ eva Devadatto mama vaṇṇe bhaṇṇamāne’ usūyaṃ karoti, pubbe pi akāsi yevā’ ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Magadharatthe Rājagahanagare ekasmiṃ Magadharāje rajjaṃ kārente Bodhisatto hatthiyoniyaṃ nibbatitvā sabbaseto ahosi heṭṭhā vaṇṇitasadisāya⁴ rūpasampattiyaṃ samannāgato. Atha naṃ „lakkhaṇasampanno’ ayan’ ti so rājā maṃgalahatthiṃ⁶ akāsi. Ath’ ekasmiṃ chaṇḍadivase sakalanagaram’ devanagaraṃ viya alaṃkaritvā sabbālaṃkārapatimaṇḍitaṃ maṃgalahatthiṃ abhirūhitva mahautena rājānubhāvena nagaraṃ padakkhiṇaṃ akāsi. Mahājano tattha tattha ṭhatvā maṃgalahatthiṃ rūpaggappattaṃ sarīraṃ disvā „aho rūpaṃ aho gati aho līlā’ aho lakkhaṇasampatti, evarūpo nāma sabbasetavāraṇo cakkavattiraṇṇo anucchaviko’ ti maṃgalahatthiṃ eva vaṇṇeti. Rājā maṃgalahatthiṃ vaṇṇaṃ sutvā sahituṃ asakkonto usūyaṃ uppādetvā „ajj’ eva taṃ pabbatapapātā pādetvā jīvitakkhayaṃ pāpessāmīti’ hatthācariyaṃ pakkosāpetvā „kin ti katvā tayā ayaṃ nāgo sikkhāpito’ ti āha. „Susikkhāpito devā’ ti. „Na susikkhito, dussikkhito’ ti. „Susikkhito devā’ ti. „Yadi

¹ K -ne. ² K usuyyav. ³ K -no ⁴ K vaṇṇita-. ⁵ K lakkhaṇā-. ⁶ K -hatthi

⁷ K līlā.

susikkhito sakkhissasi taṃ Vepullapabbatamatthakaṃ āropetun¹ ti. „Ama devā“ 'ti. „Tena hi ehīti“ sayam² otaritvā hatthācariyaṃ āropetvā pabbatapādaṃ gantvā hatthācariyena hatthipiṭṭhe nisīditvā va hatthimhi³ Vepullapabbatamatthakaṃ āropite⁴, sayam pi amaccagaṇaparivuto pabbatamatthakaṃ abhirūhitvā hatthiṃ papātābhimukhaṃ karetvā „tvam 'mayā esa susikkhito' ti vadesi, tihi yeva tāva naṃ pādehi ṭhapehīti“ āha. Hatthācariyo piṭṭhiyaṃ nisīditvā va „bho tihi pādehi tiṭṭhā“ 'ti hatthissa paṇṇikāya saññaṃ adāsi. Puna rājā „dvīhi purimapādehi ṭhapehīti“ āha. Mahāsatto dve pacchimapāde ukkhipitvā purimapādehi aṭṭhāsi, „pacchimapādehi yevā“ 'ti vutte pi dve purimapāde ukkhipitvā pacchimapādehi aṭṭhāsi. „ekenā“ 'ti vutte pi tayo pāde ukkhipitvā eken⁵ eva aṭṭhāsi. Ath' assa apatanabbhāvaṃ űatvā „sace pahosi ākāseṇa ṭhapehīti“ āha. Acariyo cintesi: „sakalajambudīpe iminā sadiso susikkhitahatthi nāma n' atthi, nissamsayaṃ pana naṃ esa papāte pādetvā māretukāmo bhavissatīti“ so tassa kaṇṇamūle mantesi: „tāta, ayaṃ rājā taṃ pādetvā māretukāmo, na tvam etassa anucchaviko, sace te ākāseṇa gantuṃ balaṃ atthi maṃ yathānisinnaṃ yeva ādāya vehāsaṃ abbhuggantvā Bārāṇasim⁶ gacchā“ ti. Puññiddhiyā samannāgato Mahāsatto taṃ khaṇaṃ űeva ākāse aṭṭhāsi. Hatthācariyo „mahārāja, ayaṃ hatthi puññiddhiyā samannāgato na tādisassa mandapuññassa dubbuddhino anucchaviko, paṇḍitassa puññasampannassa rañño anucchaviko, tādisā nāma mandapuññā evarūpaṃ vāhanaṃ labhitvā tassa guṇaṃ ajaṇantā taṃ c' eva' vāhanaṃ avasesaṃ ca yasasampattiṃ nāsenti yevā“ 'ti vatvā hatthikkhandhe nisinno va imaṃ gātham āha:

Yasaṃ laddhāna dummedho anattthaṃ carati attano,
attano ca paresaṃ ca himsāya paṭipajjatīti. 118.

¹ so BP: K yaṃ   ² so BP, K hatthimpi   ³ K āropito   ⁴ K -nasiyaṃ.   ⁵ K ce

Tatrāyaṃ saṃkhepattho: mahārāja tādiso dummedho nippaṇño puggalo parivārasampattiṃ labhivā attano anattamaṃ carati, kinikāraṇā: so hi yasamadamatto kattabbaṃ ajānanto attano paresaṃ ca himsāya paṭipajjati, himsā vuccati kilamanāṃ dukkhuppādanāṃ, tadatthāya evaṃ pajjatitī.

Evaṃ imāya gāthāya raṇño dhammaṃ desetvā „tiṭṭha dāni tvan“ ti¹ ākāse uppatitvā² Bārāṇasim³ gantvā rājaṃgaṇe ākāse aṭṭhāsi. Sakalanagaraṃ saṃkhubhivā „amhākaṃ raṇño ākā-sena varavāraṇo āgantvā rājaṃgaṇe ʈhito“ ti ekakoḷāhalaṃ ahoṣi. Vegena raṇño pi ārocesuṃ. Rājā nikkhamitvā „sace mayhaṃ upabhogatthāya āgato si bhūmiyaṃ patitṭhāhīti“ āha. Bodhisatto bhūmiyaṃ patitṭhāsi. Ācariyo otarivā rājānaṃ vanditvā „kuto āgato si tātā“ ’ti vutte „Rājagahato“ ti vatvā sabbaṃ pavattiṃ ārocesi. Rājā „manāpan te tāta kataṃ idhāgacchan-tenā“ ti haṭṭhatutṭho nagaraṃ sajjāpetvā vāraṇaṃ maṃgala-hatthitṭhāne ʈhapetvā sakalarajjaṃ tayo koṭṭhāse katvā ekaṃ Bodhisattassa adāsi ekaṃ ācariyassa, ekaṃ attanā aggaheṣi. Bodhisattassa āgatakālato paṭṭhāy’ eva pana raṇño sakala-Jambūḍīpe rajjaṃ hatthagatam eva jātāni. So Jambūḍīpe aggarājā hutvā dānādīni puñṇāni katvā yathākammaṃ agamāsi.

Satthā imaṃ dhammadesenaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā Magadharājā Devadatto ahoṣi, Bārāṇasīrājā Sāriputto. hatthā-cariyo Ānando, hatthi pana aham evā“ ’ti. Dummedhajātakaṃ.

3. Naṅgalisajātaka.

Asabbatthagāmiyācan ti. Idam Satthā Jetavane viha-ranto Lāludāyittheraṃ ārabba kathesi. So kira dhammaṃ kathento „imasmim ʈhāne idaṃ kathetabbaṃ, imasmim ʈhāne idaṃ na kathetabbaṃ“ ti yuttāyuttaṃ na jānāti, maṃgale avamaṃgalaṃ vadanto „tirokuḍḍesu tiṭṭhanti sandhisimghāṭakesu cā“⁴ ti imaṃ avamaṃgalyaṃ anumodanaṃ kathesi, avamaṃgallesu anumodanaṃ karonto „bahū devā manussā ca maṃgalāni acintayun“⁵ ti vatvā „evarūpānaṃ maṃgalānaṃ

¹ add: vutte? ² K uppatitvā. ³ K -nasīyāni. ⁴ cfr. Childers’ Khudd. Pāṭha p. 11 ⁵ cfr Childers’ Kh. P. p. 5.

sataṃ pi sahaṣṣaṃ pi kātum samatthā hothā“ 'ti vadati. Ath' ekadivasaṃ dhammasabhāyaṃ bhikkhū „āvuso Lāludāyi yuttāyuttaṃ na jānāti. sabbattha abhāsitaḥḥavācam' bhāsati“ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave Lāludāyi idān' eva dandhapaṛisaḥḥakano kathento yuttāyuttaṃ na jānāti. pubbe pi eva-rūpo ahoṣi. niccalālako yeva hi eso“ ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmaḥḥadatte rajjaṃ kārente Bodhisatto brāhmaṇamahāsāṛakule nibbattitvā vayappatto Takkaṣilāyaṃ sabbasippāni uggaṇhitvā Bārāṇasiyaṃ disāpā-mokkho ācariyo hutvā pañcamāṇavakasaṭāni² sippaṃ vācesī. Tadā tesu māṇavesu eko dandhapaṛisaḥḥakano lālamāṇavo dham-mantevāsiko hutvā sippaṃ uggaṇhāti, dandhabhāvena pana uggaṇhitum na sakkoti, Bodhisattassa pana upakāro hoti, dāso viya sabbakiccāni karoti. Ath' ekadivasaṃ Bodhisatto sāya-māsaṃ bhuñjitvā sayane sunipanno taṃ māṇavaṃ hatthapāda-piṭṭhiparikammāni katvā gacchantāṃ āha: „tāta mañcapāde upatthambhetvā yāhīti“. Māṇavo ekaṃ pādaṃ upatthambhetvā ekassa upatthambhanaṃ alabhanto attano ūrumhi ṭhapetvā rattim khepesi. Bodhisatto paccūsaṣaṣame ye utthāya taṃ disvā „kim tāta nisinno sīti“ pucchi. „Ācariya mañcapādassa upattham-bhanaṃ alabhitvā ūrumhi ṭhapetvā nisinno 'mhīti“. Bodhisatto saṃviggamānaṣo hutva „ayaṃ ativiya mayhaṃ upakāro, etta-kānaṃ pana māṇavakānaṃ³ antare ayaṃ eva dandho, sippaṃ sikkhitum na sakkoti, kathaṃ nu kho ahaṃ imaṃ paṇḍitaṃ kareyyaṃ“ ti cintesi. Ath' assa etad ahoṣi: “atth' eko upāyo, ahaṃ imaṃ māṇavaṃ dāruatthāya⁴ paṇṇatthāya gantvā āgataṃ 'ajja te kim diṭṭhaṃ kim katan' ti pucchissāmi, 'imaṃ nāma ajja mayā diṭṭhaṃ idaṃ katan' ti ācikkhissati, atha naṃ 'tayā diṭṭhaṃ ca kataṃ ca kīdisaṃ' ti pucchissāmi, so 'evārūpaṃ

¹ K adds sabbattha   ² K -māṇava-.   ³ K māṇava-.   ⁴ K dāruhatthāya.

nāmā' 'ti upamāya ca kāraṇena ca kathessati, iti nam navam navam upamañ ca kāraṇaṇ ca kathāpetvā iminā upāyena paṇ-
 ditañ karissāmīti¹“ so tañ pakkosivā „tāta māṇava ito paṭ-
 ṭhāya dāruatthāya paṇṇatthāya vā gataṭṭhāne yañ te tattha
 diṭṭhañ vā bhuttañ vā pitañ vā khāditañ vā hoti tañ
 āgantvā mayhañ āroceyyāsīti“ āha. So „sādhū“ 'ti paṭisunitvā
 ekadivasam māṇavehi saddhiñ dāruatthāya araṇṇaṇ gato tattha
 sappam disvā āgantvā „ācariya sappo me diṭṭho“ ti ārocesi.
 „Sappo nāma tāta kīdiso hotīti“. „Seyyathāpi naṅgalisā“²
 ti. So „sādhū tāta, manāpā te upamā āhaṭā, sappā nāma
 naṅgalisasadisā³ va hontī“. Atha Bodhisatto „manāvakena
 manāpa upamā āhaṭā, sakkhissāmi nañ paṇḍitañ kātun“ ti
 cintesi. Māṇavo puna ekadivasam araṇṇe hatthiñ disvā „hatthi
 me ācariya diṭṭho“ ti āha. „Hatthi nāma tāta kīdiso“ ti.
 „Seyyathāpi naṅgalisā“ ti. Bodhisatto „hatthissa soṇḍā naṅ-
 galisasadisā hoti, dantādayo evarūpā, ayañ pana bālatāya vi-
 bhajitvā⁴ kathetuñ asakkonto soṇḍam sandhāya kathesi, maññe“
 ti tuṇhī ahosi. Ath' ekadivasam nimantane ucchuñ labhivā
 „ācariya ajja mayam ucchuñ khādimhā“ ti, „ucchu⁵ nāma
 kīdiso“ ti vutte „seyyathāpi naṅgalisā“ ti āha. Ācariyo „thokañ
 patirūpakāraṇaṇ kathesīti“ tuṇhī jāto. Pun' ekadivasam ni-
 mantane ekacce māṇavā⁶ gulañ dadhinā bhuñjiṇsu ekacce
 khīrena. So āgantvā „ācariya ajja mayam dadhinā khīrena ca
 bhuñjimhā“ ti vatvā „dadhikhīrañ nāma kīdisaṇ⁷ hotīti“ vutte
 „seyyathāpi naṅgalisā“ ti āha. Ācariyo „ayañ māṇavo⁸ 'sappo
 naṅgalisasadisō' ti kathento tāva sukathitañ kathesi, 'hatthī⁹
 naṅgalisasadisō' ti katheptenāpi⁹ soṇḍam sandhāya lesena ka-
 thitañ, 'ucchuñ naṅgalisasadisān' ti kathane pi leso atthi,
 dadhikhīraṇi pana niccañ paṇḍarāṇi pakkhittabhājanasaṇṭhānāni,

¹ so Bp; K -ssāmīti. ² K nangalasisasadisō. ³ K nangalisīsadisā. ⁴ K vihajitvā.

⁵ K ucchu. ⁶ K māna-. ⁷ K kīdiso, Bp kiñdisaṇ. ⁸ K hatthiñ. ⁹ K ka-
 thento nāma pi corr. to kathentenāpi

idha sabbena sabbāṃ upamaṃ na kathesi, na sakkā imaṃ lālakam sikkhāpetun¹ ti vatvā imaṃ gātham āha:

Asabbatthagāmiṃ vācam bālo sabbattha bhāsati,
nāyaṃ dadhiṃ vedi na naṅgalisaṃ,
dadhim p' ayaṃ¹ maññati naṅgalisaṃ ti. 119.

Tatrāyaṃ saṃkhepattho: yā vācā opammavasena sabbattha na gacchati taṃ asabbatthagāmiṃvācam² bālo dandhapuggalo sabbattha bhāsati, „dadhī nāma kiḷisaṃ“ ti puṭṭho „seyyathāpi naṅgalisaṃ“ ti vadat' eva. evaṃ vadanto nāyaṃ³ dadhiṃ vedi na naṅgalisaṃ, kiṃkāraṇā: yasmā dadhim p' ayaṃ⁴ maññati⁵ naṅgalisaṃ yasmā ayaṃ dadhim pi naṅgalisaṃ eva maññati⁵, athavā dadhiti dadhim eva payaṃ ti khīraṃ, dadhiṃ ca payaṃ ca dadhipayaṃ⁶, yasmā dadhikhīraṃ pi ayaṃ naṅgalisaṃ eva maññati⁵, tādīso cāyaṃ⁷ bālo kiṃ imiṃ ti antevāsīnaṃ gātham kathetvā paribbayaṃ datvā taṃ uyyojesi.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā lālamāṇavo Lāḷudāyi ahosi, disāpāmokkhācariyo pana aham eva“¹ ti. Naṅgalisajātakaṃ.

4. Ambajātaka.

Vāyametheva puriso ti. Idaṃ Satthā Jetavane viharanto ekaṃ vattasampannaṃ brāhmaṇaṃ ārabha kathesi. So kira Sāvattthivāsikulaputto sāsane uraṃ datvā pabbajitvā vattasampanno ahosi, ācariyupajjhāyavattāni pāṇiyaparibhojanīyauposathāgārajantāgharādivattāni⁸ ca sādhukaṃ karoti, cuddasasu mahāvattesu asitikhandhakavattesu ca paripūrakārī⁹ yeva ahosi, vihāraṃ sammajjati. pariveṇaṃ¹⁰ vikkamamālakaṃ¹¹ vihāramaggaṃ sammajjati, manussānaṃ pāṇīyaṃ deti. Manussā tassa vattasampattiyaṃ pasīditvā pañcasatamattāni dhūvabhaddāni¹² adamsu. Mahālābhasakkāro uppajji. Taṃ nissāya bahunnaṃ phāsuvihāro jāto. Ath' ekadivasam dhammasabbhāyaṃ bhikkhū kathaṃ samuṭṭhāpesum: „āvuso asuko nāma bhikkhu attano vattasampattiyaṃ mahantaṃ lābhasakkāraṃ nibbatesi, taṃ ekaṃ nissāya bahunnaṃ phāsuvihāro jāto“ ti. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha

¹ both K and B^p dadhippayāṃ. ² so B^p; K -gāmīvāmīvācam. ³ K tāyaṃ.

⁴ K dadhippayāṃ, B^p dadhīpi. ⁵ K maññeti. ⁶ so B^p; K dadhippayāṃ. ⁷ K cāya. ⁸ K -janīyaṃuposathāgārajannāgharā-. ⁹ K -rī. ¹⁰ K -naṃ. ¹¹ K vikkamālakaṃ, B^p vitikamālakaṃ. ¹² B^p dhūva-; K dhura-.

bhikkhave etarahi kathāya sannisinā¹ ti pucchitvā „imāya nāmā“² 'ti rutte „na bhikkhave idān³ eva pubbe p⁴ āyaṃ bhikkhu vattasampanno, pubbe p⁵ etaṃ ekaṃ nissāya pañca isisatāni phalāphalattthāya āgantvā eten⁶ eva ānītaphalāphalehi yāpesun⁷ ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto udiccabrāhmaṇakule nibbattitvā vayappatto¹ isipabbajjaṃ pabbajitvā pañcasataisiparivāro pabbatapāde vihāsi. Tadā Himavante caṇḍo nidāgho ahosi, tattha tattha pāṇiyāni² chijjimsu, tiracchānā pāṇīyaṃ alabhamānā kilamanti. Atha tesu tāpasesu eko tāpaso tesāṃ pipāsādukkhaṃ disvā ekaṃ rukkhaṃ chinditvā donim³ katvā pāṇīyaṃ ussīncitvā donim⁴ pūretvā tesāṃ pāṇīyaṃ adāsi. Bahūsu sannipatitvā pāṇīyaṃ pivantesu tāpasassa phalāphalattthāya gamanokāso na hosi, so nirāhāro pi pāṇīyaṃ deti yeva. Migagaṇā cintesum: „ayaṃ amhākaṃ pāṇīyaṃ dento phalāphalattthāya gantum okāsaṃ na labhati, nirāhārātāya ativiya kilamati, handa mayaṃ kathikaṃ⁵ karomā“⁶ 'ti te kathikaṃ⁷ akaṃsu: „īto paṭṭhāya pāṇīyaṃ pivanatthāya āgacchantena attano balānurūpena phalaṃ gahetvā va āgantabban“⁸ ti. Tato⁹ paṭṭhāya ekeko tiracchāno attano balānurūpena madhuramadhurāni ambajambupanasādini gahetvā āgacchati, ekassa attthāya ābhataṃ phalāphalaṃ aḍḍhateyya-sakaṭabharappamāṇaṃ ahosi, pañcasatā tāpasā tad eva paribhuñjanti, atirekaṃ chaḍḍiyittha¹⁰. Bodhisatto taṃ disvā „ekaṃ nāma vattasampannaṃ nissāya ettakānaṃ tāpasānaṃ phalāphalattthāya āgantvā yāpanaṃ uppannaṃ. viriyaṃ nāma kātābbam evā“¹¹ 'ti vatvā imaṃ gātham āha:

Vāyameth' eva puriso, na nibbindeyya paṇḍito, (Cfr. supra p. 268.)
vāyāmassa phalaṃ passa: bhuttā¹² ambā anītihaṃ¹³ ti. 120.

Tatrāyaṃ samkhepattho: paṇḍito attano vattapūranādike kammamhi vāyameth' eva na ukkaṇṭheyya. kimkāraṇā: vāyāmassa nipphalatāya abhāvato iti

¹ K vayappatto. ² K pāṇiyati. ³ K doni. ⁴ K donim. ⁵ K katikaṃ. ⁶ K tenato.

⁷ both K and B chaḍḍiyittha. ⁸ K bhutta. ⁹ B anītiha.

Mahāsatto „vāyāmo nāma saphalo va hotiti“ isiganāṃ ālapanto vāyāmassa phalaṃ passā 'ti āha, kīdisaṃ: bhuttā ambā anītihaṃ¹ tattha ambā ti desanāṃmattaṃ², tehi pana nānappakārāṇi phalāphalāni ābhatāni, tesu sampannatarūnaṃ ussanatarānaṃ vā vasena ambū ti vuttaṃ, imehi yeva³ pañcabi isisatehi sayāṃ araṇṇiṃ gantvā ekassa atthāya anītā ambū bhuttā, idaṃ vāyāmassa phalaṃ, taṃ ca kho pana anītihaṃ, iti ha āsa iti ha āsā 'ti evaṃ itihītiheṇa⁴ gahetabbāṃ na hoti, paccakkham eva taṃ phalaṃ passā 'ti.

Evaṃ Mahāsatto isigaṇassa ovādaṃ adāsi.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā vattasampanno tāpaso ayaṃ bhikkhu ahosi, gaṇasatthā pana aham evā“ 'ti. Ambajāṭakaṃ.

5. Kaṭāhakajāṭaka.

Bahum pi so vikattheyyā 'ti. Idaṃ Satthā Jetavane viharanto ekaṃ vikatthikam⁵ bhikkhum ārabba kathesi. Tassa vatthum heṭṭhākathitasadisam eva.

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmaḍatte rajjaṃ kārente Bodhisatto mahāvibhavo seṭṭhi ahosi. Tassa bhariyā puttāṃ vijāyi. Dāsi⁶ pi 'ssa taṃ divasaṃ yeva puttāṃ vijāyi. Te ekato vadḍhiṃsu. Seṭṭhiputte⁷ lekhaṃ sikkhante va⁸ dāso pi 'ssa phalakaṃ vahaṃāno gantvā ten' eva saddhiṃ lekhaṃ sikkhi. Dve tayo vohāre akāsi. So anukkamena vacanakusalo yuvā abhirūpo ahosi nāmena Kaṭāhako nāma. So seṭṭhighare bhaṇḍā-gārikakammaṃ karonto cintesi: „na maṃ ime sabbakālaṃ bhaṇḍā-gārikakammaṃ⁹ kāressanti, kiñcid eva dosaṃ disvā tāletvā¹⁰ bandhitvā lakkhaṇena amketvā dāsaparibhogena pi paribhūñjisanti, paccante kho pana seṭṭhissa sahāyako seṭṭhi atthi, yaṃ nūnāhaṃ seṭṭhissa vacanen' eva lekhaṃ ādāya tattha gantvā 'ahaṃ seṭṭhiputto' ti vatvā taṃ seṭṭhiṃ vañcetvā tassa dhīta-raṃ gahetvā sukhaṃ vaseyyaṃ“ ti so sayam eva paṇṇaṃ

¹ Bp; anītiā, K nītihaṃ. ² K desanāṃmattaṃ, Bp desanāsīsamattaṃ. ³ so Bp; K ye ime. ⁴ so K; Bp anītiṃ itī ha āsā itī evaṃ itīheṇa; read...evaṃ itīho, itīheṇa? ⁵ K vikatthakam, Bp vikatthitaṃ. ⁶ K dāsi. ⁷ K -putto. ⁸ K ca. ⁹ K -gārikammaṃ. ¹⁰ K tāletvā.

gahetvā „aham asukaṃ nāma mama puttāṃ tava santikaṃ
 paṇiṇiṃ, āvāhavivāhasambandho nāma mayhaṃ tayā tuyhaṃ ca
 mayā¹ saddhiṃ patirūpo, tasmā tvaṃ imassa dārakassa attano
 dhītaraṃ datvā etaṃ tatth' eva vasāpehi, aham pi okāsaṃ
 labhivā āgamiṣṣāmīti“² likhivā seṭṭhiss' eva muddikāya lañjetvā
 yathāruciṃ paribbayaṃ c' eva gandhavatthādini ca gahetvā pac-
 cantāṃ gantvā seṭṭhiṃ vanditvā atṭhāsi. Atha naṃ seṭṭhi „kuto
 āgato si tātā“³ 'ti pucchi. „Bārāṇasito“⁴. „Kassa putto“⁵ ti².
 „Bārāṇasiseṭṭhissā“⁶ 'ti. „Ken' atthenāgato sīti“⁷. Tasmīṃ
 khane Kaṭāhako „idaṃ disvā jānissatha“⁸ 'ti paṇṇaṃ adāsi.
 Seṭṭhi paṇṇaṃ vācetvā „idān' ahaṃ jīvāmi nāmā“⁹ 'ti tuṭṭha-
 citto³ dhītaraṃ datvā paṭiṭṭhāpesi. Tassa parivāro mahanto
 ahosi. So yāgukhajjakādisu vā vatthagandhādīsu vā upanītesu
 „evam pi nāma yāguṃ pacanti⁴ evaṃ khajjakaṃ evaṃ bhattaṃ,
 aho paccantavāsikā nāmā“⁵ 'ti yāguādini garahati⁵, „ime pac-
 cantavāsibhāven' eva sātāke valetuṃ⁶ na jānanti, gandhe piṇ-
 situṃ pupphāni ganthituṃ⁷ na jānantīti“⁸ vatthakammantikādayo
 garahati. Bodhisatto pi dāsaṃ apassanto „Kaṭāhako na dissati,
 kahaṃ gato, pariyesatha naṃ“⁹ ti samantā manusse payojesi.
 Tesu eko tattha gantvā taṃ disvā sañjānitvā attānaṃ¹⁰ ajanā-
 petvā⁹ gantvā Bodhisattassa ārocesi. Bodhisatto taṃ pavattiṃ
 sutvā „ayuttaṃ¹⁰ tena kataṃ, gantvā gahetvā āgacchissāmīti“¹¹
 rājānaṃ apucchitvā mahantena parivārena nikkhami. „Seṭṭhi
 kira paccantaṃ gacchatīti“¹² sabbattha pākato jāto. Kaṭāhako
 „seṭṭhi kira āgacchatīti“¹³ sutvā cintesi: „na so aññena kāraṇena
 āgacchati, maṃ nissāy' ev' assa āgamanena bhavitabbaṃ, sāce
 paṇāhaṃ palāyissāmi puṇa āgantūṃ na sakkā bhavissati, atthi
 paṇ' esa upāyo: sāmikassa pi¹¹ pathaṃ gantvā dāsakammaṃ
 katvā taṃ eva ārādhessāmīti“¹². So tato paṭṭhāya parisamajje
 evaṃ bhāsati: „Aññe bāla-manussā attano bālabhāvena mātā-

¹ K adds ca ² K tīti ³ K tuṭṭhamitto. ⁴ K pavanti. ⁵ K garahāti. ⁶ BP va-
 lañcetūṃ. ⁷ both K and BP gandhitūṃ. ⁸ K attā ⁹ K ajanā- ¹⁰ K āyuntaṃ. ¹¹ K ppi.

pitunnāni guṇāni ajānantā tesāni bhojanavelāya apacitikammaṇi
 akatvā teli saddhiṇi yeva bhuñjanti, mayaṇi pana mātāpitunnāni
 bhojanakāle paṭiggahaṇi upanema khelasarakāni upanema bhāja-
 nāni¹ upanema pāṇiyam pi vijāni² pi gahetvā upanittihānā³
 'ti yāva sarīravalañjanakāle udakakalasaṇi ādāya paṭicchannaṭ-
 ṭhānagamanā sabbāni dāsehi sāmikāṇāni kattabbakiccaṇi pakāsesi.
 So evaṇi parisāni uggaṇhāpetvā Bodhisattassa paccantasamīpaṇi
 āgatakāle sasuraṇi avoca: „tāta mama kira pitā tumhākaṇi
 dassanattihāya āgacchati, tumhe khādanīyabhojanīyaṇi paṭiyādā-
 petha, ahaṇi paṇṇākāraṇi gahetvā paṭipathaṇi gacchāmīti“. So
 „sādhū tātā“ 'ti sampaṭicchi. Kaṭāhako bahū³ paṇṇākāraṇi
 ādāya mahantena parivārena gantvā Bodhisattaṇi vanditvā paṇṇā-
 kāraṇi adāsi. Bodhisatto pi paṇṇākāraṇi gahetvā tena saddhiṇi
 paṭisanthāraṇi katvā pātarāsakāle khandhāvāraṇi nivāsetvā sarī-
 ravalañjanattihāya paṭicchannaṭṭhānaṇi pāvisi. Kaṭāhako attāno
 parivāraṇi nivāsetvā kalasaṇi ādāya Bodhisattassa santikaṇi
 gantvā udakakiccapariyosāne pādesu patitvā „sāmi ahaṇi tum-
 hākaṇi yattakaṇi icchatha tattakaṇi dhaṇāni dassāmi, mā me
 yasaṇi antaradhāpayitthā“ 'ti āha. Bodhisatto tassa vattasam-
 padāya pasāditvā „mā bhāyi, n' atthi te mama santikā antarāyo“
 ti samassāsetvā paccantanagaraṇi pāvisi. Mahanto sakkāro ahosi.
 Kaṭāhako pi 'ssa nirantaṇi dāseṇa kattabbakiccaṇi karoti.
 Atha naṇi ekāya velāya sukhānisinnaṇi paccantasetthi āha:
 „mahāsetthi mayā tumhākaṇi paṇṇāni disvā tumhākaṇi puttassa
 dārikā dinnā“ ti. Bodhisatto Kaṭāhakaṇi puttāni eva katvā
 anūcchavikaṇi piyavacanaṇi vatvā setthiṇi tosesi. 'Tato paṭṭhāya
 Kaṭāhakassa mukhaṇi ulloketuṇi samattho nāma nāhosi. Ath'
 ekadivasaṇi Mahāsatto setthidhītaṇi pakkosivā „ehi amma,
 sīse me ūkā vicinā“ 'ti vatvā taṇi āgantvā ūkā gahetvā ṭhitaṇi
 piyavacanaṇi vatvā kathesi: „kacci⁴ te mama putto sukhadukkhe

¹ K hājanāni. ² K bhājanim. ³ K bahū. ⁴ so BP; K acci.

appamatto, ubho janā sammodamānā samaggavāsāni vasathā“
 ‘ti pucchi. „Tāta, seṭṭhiputtassa añño doso n’ atthi, kevalam
 āhāraṃ garahatīti“. „Amma, niccakāle p’ esa dukkhasīlo va,
 api ca ahaṃ tassa mukhabandhanamantaṃ dassāmi, taṃ tvaṃ
 sādhukaṃ uggaṇḥitvā mama puttassa bhojanakāle garahantassa
 uggaḥitaniyāmena’ eva purato tathavā vadeyyāsīti“ gātham uggaṇḥā-
 petvā katipāhaṃ vasitvā Bārāṇasim eva agamāsi. Kaṭāhako pi
 bahum khādanīyabhojanīyaṃ¹ ādāya anumaggaṃ gantvā bahum
 dhanam datvā vanditvā nivatti. Bodhisattassa gatakālato paṭ-
 ṭhāya atirekamānī ahoṣi. So ekadivasaṃ seṭṭhidhītāya nāga-
 garasabhojanaṃ upanetvā kaṭacchum² ādāya parivisantiyā
 bhattaṃ garahitum ārabhi. Seṭṭhidhītā Bodhisattassa santike
 uggaḥitaniyāmena imam gātham āha:

Bahum pi so vikattheyya (Cfr. Upham, Mahāv. 3,301.)
 aññaṃ janapadaṃ gato,
 anvāgantvāna³ dūseyya⁴,
 bhuñja bhoge Kaṭāhaka ‘ti. 121.

Tattha bahum pi so vikattheyya aññaṃ janapadaṃ gato ti yo
 attano jātibhūmito aññaṃ janapadaṃ gato hoti yatth’ assa jātiṃ na jānanti so
 bahum pi vikattheyya vamaṇavacanaṃ vaṇeṇavacanaṃ vadeyya, anvāgantvā-
 na⁵ dūseyya ‘ti imaṃ tava vāraṃ sāmikassa paṭipathaṃ gantvā dāsakiccassa
 katattā kasāhi paharitvā piṭṭhicaṇumuppiṭṭanato ca lakkhanahananato ca mutto si,
 sace anācāraṃ karosi puna aññasmim āgamanavāre⁶ tava sāmiko anvāgantvāna
 dūseyya imaṃ gehaṃ anu āgantvā kasāhi ghotehi⁷ c’ eva⁸ lakkhanahananena ca
 tam jātippakāsanena ca dūseyya upahaneyya, tasmā imaṃ anācāraṃ pahāya
 bhuñja bhoge Kaṭāhaka mā pacchā attano dāsabhāvaṃ pākataṃ karetvā
 vipparisārī ahoṣīti, ayam ettha seṭṭhino adhippāyo, seṭṭhidhītā pana etam atṭhaṃ
 ajānanti⁹ uggaḥitaniyāmena vyañjanaṃ eva payirudāhasi

Kaṭāhako „addhā seṭṭhinā mama nāmaṃ ācikkhitvā etissā
 sabbaṃ kathitaṃ bhavissatīti“ tato paṭṭhāya puna bhattaṃ
 garahitum na visahi, nihīnamāno yathāladdhaṃ bhuñjitvā yathā-
 kammaṃ gato.

¹ K khādanibhojanīyaṃ. ² K kaṭacchum. ³ K anavāgantvā. ⁴ K dusseyya.

⁵ K anvāgantva. ⁶ K -vārena ⁷ so K; Bṛ ghattehi. ⁸ K meva, B ca. ⁹ K -ti

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi:
 „Tadā Kaṭāhako vikatthanabhikkhu ahoṣi. Bārāṇasi-seṭṭhū pana ahaṃ
 evā“¹ ti. Kaṭāhakajātakaṃ.

6. Asilakkhaṇajātaka.

Tathevekassa kalyāṇaṃ ti. Idaṃ Satthā Jetavane viharanto Kosalarañño asilakkhaṇapāṭhaka brāhmaṇaṃ ārabhha kathesi. So kira kammārehi rañño aśīnaṃ āhaṭakāle aśiṃ upasiṃghitvā asilakkhaṇaṃ udāharati. So yesaṃ hatthato lābhaṃ labhati tesāṃ „asi lakkhāsaṃpanno maṃgalasaṃyutto“² ti vadati, yesaṃ hatthato na labhati tesāṃ aśiṃ „avalakkhaṇo“³ ti garahati. Ath' eko kammāro aśiṃ katvā koṣiyaṃ sukhumaṃ maricacuṇṇaṃ pakkhīpitvā rañño aśiṃ āhari. Rājā brāhmaṇaṃ pakkosūpetvā „asiṃ vīmaṃsā“⁴ ti āha. Brāhmaṇassa aśiṃ ākaddhitvā upasiṃghantassa maricacuṇṇāni nāsaṃ parisitvā khipitukāmataṃ uppādesuṃ. Tassa khipantassa nāsikā asidhārāya paṭihaṭṭā dvidhā chijji¹. Tass' eva nāsikāya chinnabhāvo bhikkhusaṃghe pākaṭo jāto. Ath' ekadivasaṃ dhamma-abhāyaṃ bhikkhū kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ: „āvuso rañño kira asilakkhaṇapāṭhako asilakkhaṇaṃ paṭhanto nāsikaṃ chindāpesīti“. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“² ti pucchitvā „imāya nāmā“³ ti vutte „na bhikkhave idān" eva so brāhmaṇo aśiṃ upasiṃghanto nāsikāchedaṃ⁴ patto. pubbe pi patto yevā“⁵ ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadatte rajjaṃ kārente tassa asilakkhaṇapāṭhako brāhmaṇo ahoṣi. Sabbam paccuppannavatthusadisam eva. Rājā pana tassa¹ vejje datvā nāsikakoṭiṃ phāsukaṃ kārāpetvā lākhāya paṭināsikam kārētvā puna taṃ upaṭṭhākam eva akāsi. Bārāṇasirañño pana putto n' atthi, ekā dhītā c' eva bhāgiṇeyyo ca ahesuṃ. So pi ubho pi te attano santike yeva vaḍḍhāpesi. Te ekato vaḍḍhitā aññamaññaṃ paṭibaddhacittā ahesuṃ. Rājāpi amacce pakkosivā „mayhaṃ bhāgiṇeyyo imassa rajjassa sāmiko va, dhītaraṃ etass' eva datvā abhisekam assa karomīti“² vatvā puna

¹ K cchijji. ² K -chedaṃ

cintesi: „mayham bhāgineyyo sabbathāpi nātako yeva, etassa aññaṃ rājadhītaraṃ ānetvā abhisekaṃ katvā dhītaraṃ aññaṃ sa rañño dassāmi, evaṃ no nātakā bahū bhavissanti, dvinnam¹ pi rājūnaṃ² mayam eva sāmikā bhavissāmā“ ti so amaccehi saddhiṃ sammantetvā „ubho p’ ete visuṃ kātuṃ vaṭṭatīti“ bhāgineyyaṃ aññaṃ nivesane dhītaraṃ aññaṃ vāsesi. Te soḷasika-vassuddesikabhāvaṃ patvā ativiya paṭibaddhacittā ahesuṃ. Rājakumāro „kena nu kho upāyena mātuladhītaraṃ rājagehā niharāpetuṃ sakkā bhaveyyā“ ’ti cinto „atth’ eso upāyo“ ti mahāikkhaṇikaṃ pakkosāpetvā tassā saḥassabhaṇḍikaṃ datvā „kiṃ mayā kattabban“ ti vutte „amma tayā karontiyā anipphatti nāma n’ atthi, kiñcid eva kāraṇaṃ vatvā yathā mama mātulo rājadhītaraṃ antogehā niharāpeti tathā karohīti“ āha. „Sādhu sāmī³, ahaṃ rājānaṃ upasaṃkamitvā evaṃ vakkhāmi: ‘deva rājadhītāya upari kālakaṇṇī⁴ atthi, ettakaṃ⁵ kālāṃ nivattitvā olovento pi n’ atthi, ahaṃ rājadhītaraṃ asukadvase nāma rathaṃ ārope tvā bahū⁶ āvudhahatthe purise ādāya⁷ mahantena parivārena susānaṃ gantvā maṇḍalapitṭhikāya heṭṭhāmañce matamanussaṃ nipajjāpetvā uparimañce rājadhītaraṃ ṭhapetvā⁸ gandhodaka-ghaṭānaṃ aṭṭhuttarasatena nahāpetvā kālakaṇṇiṃ pavāhessāmīti’ evaṃ vatvā rājadhītaraṃ susānaṃ nessāmi, tvaṃ amhakaṃ tattha gamanadvase amhehi puretaram eva thokaṃ marica-cuṇṇam ādāya āvudhahatthehi attano manussehi parivuto rathaṃ āruya susānaṃ gantvā rathaṃ susānavāre ekadese ṭhapetvā āvudhahatthe manusse susānavanaṃ pesetvā sayāṃ susāne maṇḍalapitṭhikaṃ gantvā mataka⁹ viya paṭikujjo hutvā nipajja, ahaṃ tattha āgantvā tava¹⁰ upari mañcakaṃ attharitvā rājadhītaraṃ ukkhipitvā ṭhapessāmi, tvaṃ tasmiṃ khaṇe marica-cuṇṇaṃ nāsikāya pakkhipitvā dve tayo vāre khippeyyāsi, tayā

¹ so Bp; K dinnam. ² Bp rājānaṃ. ³ K sāmī. ⁴ K -ṇṇi. ⁵ so Bp; K etta.
⁶ K bahu. ⁷ K ādāya. ⁸ K ṭhapetthā. ⁹ K mataka. ¹⁰ K nava.

khīpitakāle mayam¹ rājadhītaram pahāya palāyissāma², athāgan-
tvā rājadhītaram sīsam nahāpetvā sayam pi sīsam nahāyitvā tam
ādāya attano nivesanam gaccheyyāsi³. So „sādhu, sundaro
upāyo“ ti sampaticchi. Sāpi gantvā rañño tam attham ārocesi,
rājā sampaticchi. Rājadhītāya pi tam antaram ācikkhi, sāpi
sampaticchi. Sā nikkhamanadivase kumārassa saññaṃ datvā
mahantena parivārena susānam gacchanti⁴ ārakkhamanussānam
bhayajananattham⁵ āha: „mayā rājadhītāya mañce t̐pita-kāle
het̐hāmañce matapuriso khīpissati khīpitvā va het̐hāmañcā
nikkhamitvā yam paṭhamam passissati tam eva gahessati, appa-
mattā bhavēyyāthā“⁶ ti. Rājakumāro puretaram gantvā vutta-
nayan⁷ eva⁸ tattha nipajji. Mahāikkhanikā rājadhītaram
ukkhīpitvā maṇḍalapiṭṭhikaṭṭhānam gacchanti⁹ „mā bhāyīti“
saññāpetvā mañce t̐hapesi. Tasmim khāne kumāro marica-
cunnam nāsāya pakkhīpitvā khīpi. Tena khīpitamatte yeva
mahāikkhanikā rājadhītaram pahāya mahāravam ravamānā
sabbapaṭhamam palāyi. Tassā palātakālato paṭṭhāya eko pi
t̐hātum⁷ samatto nāma na hosi, gahitagahitāni āyudhāni chaḍḍe-
tvā sabbe palāyimsu. Kumāro yathāsamantitam⁶ sabbam
katvā rājadhītaram ādāya attano nivesanam agamāsi. Ikkhanikā
gantvā tam kāraṇam rañño ārocesi. Rājā „pakatiyāpi sā mayā
tass’ ev’ atthāya puṭṭhā, pāyāse chaḍḍitasappim viya jātan“ ti
sampaticchitvā aparabhāge bhāgineyyassa rajjam datvā dhītaram
mahādevim kāresi. So tāya saddhim samaggavāsam vasamāno
dhammena rajjam kāresi. Asilakkhanapāṭhako tass’ eva
upaṭṭhako ahosi Tass’ ekadivasam rājupaṭṭhānam āgan-
tvā paṭisuriyam t̐hatvā upaṭṭhahantaṣsa lakkhā vilīyi, paṭi-
nāsikā bhūmiyam pati, so lajjāya adhomukho at̐thāsi. Atha
nam rājā parihasanto „ācariya, mā cintayittha, khīpitam
nāma ekassa kalyāṇam hoti ekassa pāpakam, tumhehi khīpitena

¹ so Bp; K mayā. ² so Bp; K ssāmi. ³ K -ti. ⁴ K -janana-. ⁵ K -nayeve.

⁶ K -ti. ⁷ K t̐hātum. ⁸ so Bp; K -tikam.

nāsā¹ chijjiyittha², mayam pana mātuladhītaram labhitvā rajjam pāpuṇimhā³ 'ti vatvā imam gātham āha :

Tath' eva³ kassa kalyāṇam, tath' eva³ kassa pāpakam,
tasmā sabbam na kalyāṇam, sabbam vāpi⁴ na pāpakan ti. 122.

Tattha tatheva³ kassā 'ti tad ev' ekassa, ayam eva vā pāṭho, dutiyapade es' eva nayo.

Iti so imāya gāthāya tam kāraṇam āharitvā dānādīni puñ-
ṇāni katvā yathākamman gato.

Satthā imāya desanāya lokasammatānam kalyāṇapāpakānam ane-
kaṃsīkabhāvaṃ pakāsetvā jātakam samodhānesi: „Tadā asilakkhaṇa-
pāṭhako etarahi asilakkhaṇapāṭhako, bhāgineyyo rājā pana aham evā
'ti, Asilakkhaṇajātakam.

7. Kalaṇḍukajātaka.

Te desā tāni vatthūnīti. Idam Satthā Jetavane viharanto
ekam vikatthikam bhikkhum ārabha kathesi. Tattha dve pi
vatthūni Kaṭṭhaka-sadisān' eva.

Idha pana esa Bārāṇasīsetṭhino dāso Kalaṇḍuko nāma
ahosi. Tassa palāyitvā paccantasetṭhino dhītaram gahetvā
mahantena parivārena vasanakāle Bārāṇasīsetṭhi pariyesāpetvāpi
tassa gataṭṭhānam ajānanto „gaccha, Kalaṇḍukam pāriesā“
'ti attano puttam sukapotakam pesesi. Sukapotako ca ito c'
ito caranto nam nagaram saṃpāpuṇi. Tasmiṃ ca kāle Kala-
ṇḍuko nadikīlam kīlitukāmo bahuṃ mālāgandhavilepanā c'eva
khādanīyabhojanīyāni⁵ ca gāhāpetvā nadiṃ gantvā setṭhidhi-
tāya saddhiṃ nāvam āruya udaye kīlati, tasmiṃ ca dese nadi-
kīlam⁵ kīlantā⁶ issarajātikā tikhīnabhesajjaparivāritam khīram
pivanti, tena tesam pi divasabhāgam pi udaye kīlantānam⁶ sītam

¹ both K and Bp nāsām ² Bp chijjayittha ³ Bp tad eva ⁴ Bp sabbañcāpi.

⁵ K -niyabhojanīyāni ⁶ K -kīl-.

na bādhati. Ayaṃ pana Kalaṇḍuko khīraṇaṇḍusaṃ¹ gahetvā mukhaṃ vikkhāletvā taṃ khīraṃ nuṭṭhubhati, nuṭṭhubhanto² pi uduke anuṭṭhubitvā seṭṭhidhītāya sīse nuṭṭhubhati³. Sukapotako pi naditīraṃ gantvā ekissā udumbarasākhāya nisīditvā olokeno Kalaṇḍukaṃ⁴ sañjānitvā seṭṭhidhītāya sīse nuṭṭhubhantaṃ disvā „are Kalaṇḍuka dāsa, attano jātiṃ ca vasanaṭṭhānaṃ ca anus-sara, khīraṇaṇḍusaṃ¹ gahetvā mukhaṃ vikkhāletvā jātisampan-nāya sukhasaddhāya seṭṭhidhītāya sīse mā nuṭṭhubha, attano pamāṇaṃ jānāhīti“⁵ vatvā imaṃ gāthaṃ āha:

Te desā tāni vatthūni, ahaṃ ca vanagocaro⁶,
anuvicca kho taṃ gaṇheyyuṃ, pipa⁶ khīraṃ Kalaṇḍukā 'ti. 123.

Tattha te desā tāni vatthūnīti mātukucchiṃ sandhāya vadati, ayaṃ ettha adhippāyo: yattha te vasitaṃ na te khattiyadhītādīnaṃ kucchidesā, yattha vasi patitthito tāni na khattiyadhītādīnaṃ kucchivatthūni, atha kho dāsikucchi-yaṃ tvaṃ vasi c' eva patitthito cā ti, ahaṃ ca vanagocaro⁷ tirac-chānagato pi etam atthaṃ jānāmiti dīpeti, anuvicca kho taṃ gaṇheyyuṃ ti evaṃ añācāraṃ caramānaṃ⁸ mayā gantvā ārocite anuvicca jānitvā tava sāmikā tāletvā c' eva lakkhanahanaṃ⁹ ca katvā taṃ gaṇheyyuṃ gahetvā gamissanti. tasmā attano pamāṇaṃ ūtvā seṭṭhidhītāya sīse anuṭṭhubhitvā¹⁰ pipa⁶ khīraṃ Kalaṇḍukā 'ti taṃ nāmena ālapati.

Kalaṇḍuko pi sukapotakaṃ sañjānitvā „maṃ pākataṃ kareyyā“ 'ti bhayena „ehi sāmi, kadā āgato sīti“ āha¹¹. Suko „na esa maṃ hitakāmatāya pakkosati, gīvaṃ pana me valetvā māretukāmo“ ti ūtvā va „na me tayā attho“ ti tato uppatitvā Bārāṇasīṃ gantvā yathādittthaṃ seṭṭhino vitthārena kathesi. Seṭṭhi¹² „Ayuttan tena katan“ ti vatvā tassa āṇaṃ kāretvā Bārāṇasīṃ eva ānetvā dāsaparibhogena paribhuñji.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā Kalaṇḍuko ayaṃ bhikkhu ahosi. Bārāṇasiseṭṭhi pana aham evā“ 'ti. Kalaṇḍukajātakaṃ.

¹ K - gaṇḍusaṃ, Bp - kaṇḍusaṃ. ² K nuṭṭhū- ³ K kal- ⁴ K pamāṇaṃ na jānā-hīti, Bp pamāṇanaṃ na jānāti and pamāṇaṃ jānāhi. ⁵ K pana-. ⁶ Bp pipa. ⁷ add ti? ⁸ so Bp; K - nā. ⁹ K lakkhanahanaṃ. ¹⁰ K - tthuhitvā. ¹¹ K āgatosīahaṃ. ¹² K omits seṭṭhi.

8. Biḷārajātaka.

Yo ve dhammadhajaṃ katvā ti. Idam Satthā Jetavane viharanto ekaṃ kuhakabhikkhuṃ ārabha kathesi. Tadā hi Satthā tassa kuhakabhāve ārocite „na bhikkhave idān' eva, pubbe p' esa kuhako yevā“ 'ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto mūsikāyoniyaṃ paṭisandhiṃ gahetvā buddhiṃ anvāya mahāsarīro sūkaracchāpakasadiṣo hutvā anekasatamūsikā-parivāro araṇṇe viharati. Ath' eko¹ sigālo ito c' ito ca vicaranto taṃ mūsikāyūthaṃ disvā „imā mūsikā vañcetvā khādissā-mīti“ cintetvā mūsikānaṃ āsayassa avidūre suriyābhimukho vātaṃ pivanto ekena pādena aṭṭhāsi. Bodhisatto gocarāya² caramāno taṃ disvā „sīlavā eko bhavissatīti“ tassa santikaṃ gantvā „bhante tvaṃ ko nāmā“ 'ti pucchi. „Dhammiko nāmā“ 'ti. „Cattāro pāde bhūmiyaṃ aṭṭhapetvā kasmā eken' eva ṭhito sīti“. „Mayi³ cattāro pāde paṭhaviyaṃ ṭhapente⁴ paṭhavī⁵ vahiṭṭuṃ na sakkoti, tasmā eken' eva tiṭṭhāmīti“. „Mukhaṃ vivaritvā kasmā ṭhito sīti“. „Mayaṃ aññaṃ na bhakkhayāma, vātaṃ eva bhakkhayāmā“ 'ti. „Atha kasmā suriyābhimukho pi tiṭṭhasīti“. „Suriyaṃ namassāmīti“. Bodhisatto tassa vacanaṃ sutvā „sīlavā eko bhavissatīti“ tato paṭṭhāya mūsikāgaṇeṇa saddhiṃ sāyapātaṃ tassa upaṭṭhānaṃ gacchati. Ath' assa upaṭṭhānaṃ katvā gamanakāle sigālo sabbapacchimaṃ mūsikaṃ gahetvā maṃsaṃ khādītva ajjhoharītva mukhaṃ puñchitvā⁶ tiṭṭhati. Anupubbena mūsikagaṇo tanuko jāto. Mūsikā „pubbe amhākaṃ ayaṃ āsayo na-ppahoti, nīrantarā tiṭṭhāma, idāni sithilā, evaṃ pi āsayo na pūrat' eva, kiṃ nu kho etan“ ti Bodhisattassa taṃ pavattiṃ ārocayīṃsu. Bodhisatto „kena nu kho kāraṇeṇa mūsikā tanuttaṃ gatā“ ti cinto sigāle āsannaṃ ṭhapetvā

¹ K atha gekā corr. to athakā. ² so BP; K go. ³ both K and BP mayā. ⁴ BP ṭhapento ⁵ K -vi. ⁶ K pucchitvā.

„vīmaṁsissāmi nan“ ti upaṭṭhānakāle sesamūsikā purato katvā sayam pacchato ahosi. Sigālo tassa upari pakkhandi. Bodhisatto attano gaṇhanatthāya pakkhantaṁ disvā nivattitvā „bho sigāla, idan te vatasamādānaṁ na¹ dhammasudhammatāya, paesaṁ pana vihiṁsanatthāya dhammadhajaṁ katvā carasitī“ vatvā imaṁ gātham āha:

Yo ve dhammadhajaṁ katvā nigūḷho pāpam ācare
vissāsayitvā bhūtāni bilāraṁ nāma taṁ vatan ti. 124.

Yo ve ti khattiyadisu yo kocid eva dhammadhajaṁ katvā² dasakusala-kammāpathadhammaṁ dhajaṁ karitvā taṁ karonto³ viya ussāpetvā dassento pīti attho, vissāsayitvā ti sīlavā ayaṁ ti saṇḍāya saṇjātavissāsāni katvā, bilāraṁ nāma taṁ vatan ti taṁ evaṁ dhammadhajaṁ katvā raho pāpāni karontas⁴ eva vataṁ⁴ kerātikavataṁ nāma hotīti attho

Mūsikarājā kathento⁵ yeva uppatitvā tassa⁶ gīvāya patitvā hanukassa heṭṭhā antogalanāliyaṁ⁷ ḍasitvā gala-nāliṁ phāletvā jivitakkhayaṁ pāpesi. Mūsikagaṇo nivattitvā sigālaṁ murumurā ti khādītva agamāsi. Paṭhamam āgatā va kir⁸ assa maṁsaṁ labhiṁsu, pacchā āgatā na labhiṁsu. Tato paṭṭhāya mūsikagaṇo nibbhayo jāto.

Satthā imaṁ dhammadesanaṁ āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā sigālo kuhakabhikkhu ahosi, mūsikarājā pana aham evā“⁹ ti. Bilārajātakaṁ.

9. Aggikajātaka.

• Nāyaṁ sikkhā puññahetū¹ ti. Idam Satthā Jetavane viharanto kuhakaṁ ũeva ārabbha kathesi.

Atītasmiṁ hi Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto mūsikarājā hutvā araṇṇe vasati. Ath² eko sigālo davadāhe utṭhite palāyitum asakkonto ekasmiṁ rukkhe

¹ K ta ² K karitvā corr. to katvā ³ K kāronto corr. to karonto. ⁴ K taṁ

⁵ K kathento kathento ⁶ K tassatha ⁷ K -nāliyaṁ ⁸ Bp bilāravatajā-.

sisaṃ āhacca aṭṭhāsi. Tassa sakalasarīre lomāni jhāyimsu. Rukkhe āhacca ṭhitatṭhāne pana matthake cūlā¹ viya thokāni lomāni aṭṭhamisu. So ekadivasam soṇḍiyaṃ pāṇiyaṃ pivanto chāyaṃ olokeno cūlaṃ disvā „uppannaṃ dāni me bhaṇḍamūlan ti“ araṇṇe vicaranto taṃ musikādarim disvā „imā mūsikā vañ-cetvā khādissāmīti“ heṭṭhā vuttanayen' eva avidūre aṭṭhāsi. Atha naṃ Bodhisatto gocarāya caranto disvā „sīlavā“ ti saññāya upasaṃkamitvā „tvaṃ ko nāmā“ 'ti pucchi. „Ahaṃ Aggika-Bhāradvāja nāmā“ 'ti. Atha „kasmā āgato sīti“. „Tumhākaṃ rakkhanatthāyā“ 'ti. „Kin ti katvā amhe rakkhissasīti“. „Ahaṃ aṅguṭṭhagaṇanaṃ jānāmi, tumhākaṃ pāto va nikkhamitvā gocarāya gamanakāle ettakāni gaṇetvā paccāgamanakāle pi gaṇes-sāmi, evaṃ sāyaṃ pātaṃ gaṇento rakkhissāmīti“. „Tena hi rakkha mātulā“ 'ti. So „sādhū“ 'ti sampatiucchitvā nikkhamanakāle „eko dve tayo“ ti gaṇetvā paccāgamanakāle tath' eva gaṇetvā sabbapacchimam gaṇetvā khādati. Sesam purimasadisam eva, idha pana mūsikarājā nivattitvā ṭhito „bho Aggika-Bhāradvāja, nāyaṃ tava dhammasudhammatāya matthake cūlā ṭhapitā, kucchikāraṇā pana ṭhapitā“ ti vatvā imam gātham āha:

Nāyaṃ sikkhā puññahetu, ghāsaṇetu ayaṃ sikkhā,
n' aṅguṭṭhigaṇanaṃ² yāti, alan te hotu Aggikā 'ti. 125.

Tattha naṅguṭṭhigaṇanaṃ³ yātīti, aṅguṭṭhigaṇanā⁴ ti aṅguṭṭhagaṇanā⁵ vuccati, ayaṃ mūsikagano aṅguṭṭhagaṇanaṃ na gacchati na upeti na pūreti, parikkhayaṃ gacchatīti attho, alan te hotu Aggikā 'ti sigālaṃ nāmena ālapanto āha, ettāvatā⁶ te alaṃ hotu. na itoparaṃ mūsikā khādissasi, ambehi vā tehi⁷ vā saddhim samvāso alaṃ hotu, na mayaṃ idāni tayā saddhim vasissāmā 'ti attho, sesam purimasadisam eva.

Satthā imam dhammadesanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi:
„Tadāpi sigālo ayaṃ bhikkhu ahosi, mūsikarājā pana aham evā“ 'ti. Aggikajātakaṃ.

¹ K cūlā ² BP naṅguṭṭha-. ³ BP naṅguṭṭha-. ⁴ BP naṅguṭṭhagaṇanaṃ, K naṅguṭṭhigaṇanā. ⁵ K aṅguṭṭhigaṇanā, BP naṅguṭṭhagaṇanaṃ ⁶ K ettovātā ⁷ so BP; K tayāhi

10. Kosiyajātaka.

Yathā vācā va¹ bhuñjassū 'ti. Idam Satthā Jetavane viharanto ekaṃ Sāvatthiyaṃ mātugāmaṃ ārabha kathesi. Sā kir' ekassa saddhassa pasannassa upāsakabrāhmaṇassa brāhmaṇī dussilā pāpa-dhammā rattim aticaritvā² divā kiñci kammaṃ akatvā gilānālayaṃ dassetvā nitthanamāhā³ nipajjati. Atha naṃ brāhmaṇo „kin te bhadde aphāsukan“ ti pucchi. „Vātā me vijjhantīti“. „Atha kiṃ laddhuṃ vaṭṭatīti“. Siniddhamadhurāṇi paṇītāni yāgubhattatelādīnīti“. Brāhmaṇo yaṃ yaṃ sā icchati taṃ taṃ āharitvā dāti, dāso viya sabbakiccāni karoti. Sā pana brāhmaṇassa gehaṃ pavittakāle nipajjati, bahinik-khantakāle jārehi saddhiṃ vītināmeti. Atha brāhmaṇo „imissā sarīre vijjhanavātānaṃ pariyaṇto na paññāyati“ ekadivasam gandhamālādīni ādāya Jetavanaṃ gantvā Satthāraṃ pūjetvā ekamantaṃ nisīditvā „kiṃ brāhmaṇa na paññāyasīti“ vutte „bhante brāhmaṇiṇyā kira me sarīre vātā vijjhanti, sv-āhaṃ tassā sappitelādīni c' eva⁴ paṇītabhojanāni ca pariyesaṇi. sarīraṃ assā⁵ ghaṇaṃ vippasannacchaviraṇṇaṃ⁶ jātaṃ. vātārogassa pana pariyaṇto na paññāyati, ahaṃ taṃ paṭijagganto va idhāgamassa okāsaṃ na labhāmīti“. Satthā brāhmaṇiṇyā pāpabhāvaṃ ūtvā „brāhmaṇa 'evaṃ nipannassa⁷ mātugāmassa roge avūpasante⁸ idaṃ c' idaṃ ca bhesajjaṃ kātuṃ vaṭṭatīti⁹ pubbe pi te paṇḍitehi kathitaṃ bhavaṣaṃkhepagatattā pana na sallakkhesīti“ vatvā tena yācito atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto brāhmaṇa mahāsārakule nibbattitvā Takkasilāyaṃ sabbasippāni uggaṇhitvā Bārāṇasiyaṃ disāpāmoḁkho ācariyo ahoṣi, rājadhānīsu⁹ khattiyakumārā ca brāhmaṇakumārā ca yebluuyena¹⁰ tass' eva santike sippaṃ uggaṇhanti. Ath' eko janapadavāsibrahmaṇo Bodhisattassa santike tayo vede aṭṭhārasa¹¹ ca vijjaṭṭhānāni¹² uggaṇhetvā Bārāṇasiyaṃ űeva kuṭumbaṃ saṇṭhapetvā divase divase dvattikkhattuṃ Bodhisattassa santikaṃ

¹ K ya. ² K ticaritvā ³ K nitthanā- corr. to nitthana-. ⁴ K ce. ⁵ K -sarīrav. ⁶ K cippa-. ⁷ K nipp-. ⁸ K avūpasampanne. ⁹ K -dhānīsaṭe, B rājadhānīsu. ¹⁰ K yebhuṇṇeyyena. ¹¹ K -sā. ¹² K adds ca.

āgacchati. Tassa brāhmaṇi dussilā ahoṣi pāpadhammā. Sabbaṃ paccuppannavatthusadisam eva. Bodhisatto pana¹ „iminā kāraṇena ovādagamanāya okāsaṃ na labhāmīti“ vutte „sāmikā² imaṃ vañcetvā nipajjatīti“ ñatvā „tassā rogānucchavikam bhesajjaṃ ācikkhiṣṣāmīti“ cintetvā āha: „tāta, tvaṃ ito paṭṭhāya tassā sappikhīrarasādīni mā adāsi, gomutte pana pañca vaṇṇāni³ phalādīni ca pakkhipitvā⁴ navatambalohabhājane pakkhipitvā lohagandhaṃ gāhāpetvā rajjuṃ⁵ vā yottaṃ vā rukkhatalaṃ⁶ vā gahetvā ‘idaṃ te rogassa anucchavikam bhesajjaṃ, idaṃ vā piva⁷ upaṭṭhāya⁸ vā tayā bhuttassa bhattassa anucchavikam kammaṃ karohīti’ vatvā imaṃ gātham vadeyyāsi, sace bhesajjaṃ na pivati atha naṃ rajjuyā vā yottena⁹ vā latāya vā katihici pahārehi¹⁰ paharitvā kesesu gahetvā ākaḍḍhitvā kapparena potheyyāsīti taṃ khaṇaṃ ñeva uṭṭhāya kammaṃ karissatīti¹¹“. So „sādhū“ ‘ti sampaṭicchitvā vuttaniyāmen’ eva bhesajjaṃ katvā „bhadde imaṃ bhesajjaṃ pivā“ ‘ti āha. „Kena idaṃ ācikkhitaṃ“ ti. Ācariyena bhadde“ ti. „Apanehi taṃ, na pivissāmīti“. Māṇavo „na tvaṃ attano ruciyā pivissasīti“¹² rajjuṃ³ gahetvā „attano rogassa anucchavikam bhesajjaṃ vā piva yāgubhattānucchavikam kammaṃ vā¹³ karohīti“ vatvā imaṃ gātham āha:

Yathā vācā va¹² bhuñjassu, yathā bhuttaṃ ca vyāhara,
ubhayaṃ te na sameti vācā bhuttaṃ ca Kosiye ti. 126.

Tattha yathā vācā va¹² bhuñjassu ‘ti yathā te vācā tathā va bhuñjassu, vātā me vijjhanatīti vācāya anucchavikam eva katvā bhuñjassu ‘ti attho, yathā-vācāni vā ‘ti pi pāṭho yujjati, yathāvācāyā ‘ti pi pathanti, sabbattha ayam ev’ ettha attho, yathā bhuttaṃ ca vyāharā ti yaṃ te bhuttaṃ tassa anuc-

¹ so Bp; K pannaṃ. ² Bp sā mānavikā. ³ so Bp; K vannaṃ. ⁴ Bp adds kottatvā va. ⁵ K rajju. ⁶ K rukkhatalaṃ. ⁷ K pi. ⁸ K yotenana. ⁹ Bp kaḍḍhitapahārehi, K kacitipahāre. ¹⁰ K karissatīti corr to karissati. ¹¹ K -ssāsīti.

¹² Bp ca.

chavikam eva vyāhara. ārog' amhiti¹ vatvā gehe kattabbakammaṃ karohiti attho, yathābhūtañ² cā 'ti pi pātho, athavā ārog' amhiti¹ yathābhūtam eva vatvā kammaṃ karohiti attho, ubhayan te na sameti vācā bhuttañ ca Kosiye ti yā ca te ayam vācā³ vātā maṃ vijjhantīti yañ ca te idaṃ paṇītabhojanaṃ⁴ bhuttaṃ, idaṃ ubhayam pi tuyham na sameti, tasmā utthāya kammaṃ karohi, Kosiye ti naṃ gottena ālapati.

Evam vutte Kosiyabrāhmaṇī bhītā ācariyena ussukkam āpannakālato paṭṭhāya⁵ „na sakkā mayā esa vañcetum“ ti utthāya kammaṃ akāsi. „Acariyena me dussīlabhāvo ñāto, na dāni⁶ sakkā ito paṭṭhāya pana evarūpaṃ kātun“ ti ācariye gāravena pāpakammato pi viramivā⁷ silavatī ahoṣi.

Sāpi brāhmaṇī „Sambuddhena kir' amhi nātā“⁸ ti Satthari gāravena na puna anācāraṃ⁹ akāsi.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā jayampatikā pana idāni jayampatikā. ācariyo pana aham evā' ti. Kosiyajātakaṃ. Kusanāḷivaggo terasamo.

14. ASAMPADĀNAVAGGA.

1. Asampadānājātaka.

Asampadānenitaritarassā 'ti. Idaṃ Satthā Veḷuvane viharanto Devadattaṃ ārabba kathesi. Tasmiṃ hi kāle bhikkhū dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ: „āvuso Devadatto akataññū Tathāgataṃ guṇaṃ na jānātīti“. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāma“ ti vutte „na bhikkhave idān' eva Devadatto akataññū, pubbe pi akataññū yevā“ ti vatvā atītaṃ āhari:

¹ K ārogambhīti. ² K -bhuttañ. ³ K adds ti. ⁴ K adds idaṃ. ⁵ Bp ācariyena sutakālato paṭṭhāya ⁶ K dāsini corr. to dāni. ⁷ K viracitvā. ⁸ K ñāto ⁹ K -cārim.

Atīte Magadharatthe Rājagahe ekasmiṇi Magadharaññe rajjam kārente Bodhisatto tass' eva seṭṭhi ahoṣi asitikoṭivibhavo Saṅkhasetṭhīti nāmena. Bārāṇasiyaṃ Piliyasetṭhi nāma asitikoṭivibhavo va ahoṣi. Te aññamaññaṃ saḥāyā ahesum. Tesu Bārāṇasiyaṃ Piliyasetṭhissa kenacid eva kāraṇena mahantaṃ bhayaṃ uppajji, sabbaṃ sāpateyyaṃ parihāyi. So daliddo appaṭisaraṇo hutvā bhariyaṃ ādāya Saṅkhasetṭhiṃ pacayaṃ katvā Bārāṇasito nikkhamitvā padasā va Rājagaham patvā Saṅkhasetṭhissa nivesanaṃ agamāsi. So taṃ disvā va „saḥāyo me āgato“ ti parissajitvā sakkārasammānaṃ kāretvā katipāhaṃ vītināmetvā ekadivaṣaṃ „kiṃ samma ken' atthena āgato sīti“ pucchi. „Bhayaṃ me samma uppannaṃ, sabbaṃ dhaṇaṃ parikkhīṇaṃ, upatthambho me hohīti“. „Sādhu samma, mā bhāyīti“ bhaṇḍāgāraṃ vivarāpetvā cattālisa hiraññaḥkoṭiyo dāpetvā sesaṃ pi paricchadaparivāraṃ sabbaṃ attano santakaṃ saviññāṇakaṃ aviññāṇakaṃ majjhe bhinditvā upaḍḍham² eva adāsi. So taṃ vibhavaṃ ādāya puna Bārāṇasiṃ gantvā nivāsaṃ kappesi. Aparabhāge Saṅkhasetṭhissāpi tādisaṃ bhayaṃ uppajji. So attano paṭisaraṇaṃ upadhārento „saḥāyassa me mahā upakāro kato, upaḍḍhavibhavo³ dinno, na so maṃ disvā pariccajissati, tassa santikaṃ gamissāmīti“ cintetvā bhariyaṃ ādāya padasā va Bārāṇasiṃ gantvā bhariyaṃ āha: „bhadde tava mayā saddhiṃ antaravithiyā gamanaṃ nāma na yuttaṃ, mayā pesita-yaṇaṃ āruyha mahantena parivārena pacchā āgamissasi, yāva yaṇaṃ pesemi tāva etth' eva hohīti“ vatvā taṃ sālāyaṃ ṭhape-
tvā sayāṃ nagaraṃ pavisitvā seṭṭhissa gharāṃ gantvā „Rājagahanagaraṭo tumhākaṃ saḥāyo Saṅkhasetṭhi nāma āgato“ ti ārocāpesi. So⁴ „āgacchatū“ ti pakkosāpetvā taṃ disvā n' eva āsanaṃ vuṭṭhāsi na paṭisanthāraṃ akāsi, kevalaṃ „kimatthaṃ āgato sīti“ pucchi. „Tumhākaṃ dassanatthaṃ āgato 'mhīti“.

¹ K bhāyi. ² so B^p; K upattham. ³ so B^p; K upattha-. ⁴ B^p so pi, K yo.

⁵ so B^p, K agacchantū

„Nivāso kahaṃ gaḥito“ ti. „Na tāva nivāsanaṭṭhānaṃ atthi, setṭhigharaṇiṃ¹ pi sālāya ṭhapetvā va āgato 'mhīti“. „Tumhākaṃ idha nivāsanaṭṭhānaṃ n' atthi, nivāpaṇi² gaḥetvā ekasmiṃ ṭhāne pacāpetvā³ bhuñjitvā gacchatha, puna amhe mā passitthā“ 'ti vatvā „mayhaṃ sahāyassa dasante bandhitvā ekaṃ bahalapalāpatumbhaṃ dehīti“ dāsaṃ āṇāpesi⁴. Tam divasaṃ kira so rattakasālināṃ sakaṭasahassamattaṃ opunāpetvā koṭṭhāgāraṇi⁵ pūrāpesi, cattālisakoṭidhanaṃ gaḥetvā āgato akataññū mahācoro sahāyassa tumbamatte palāpe dāpesi. Dāso pacchiyaṃ ekaṃ palāpatumbhaṃ⁶ pakkhiṇāpetvā Bodhisattassa santikaṃ agamāsi. Bodhisatto cintesi: „ayaṃ asappuriso mama santikā cattālisakoṭidhanavibhavaṃ labhitvā idāni palāpatumbhaṃ dāpesi, gaṇhāmi nu kho, mā gaṇhāmīti“. Ath' assa etad ahoṣi: „ayaṃ tāva akataññū mittadūbhi⁷ katavināsaḥbhāvena⁸ mayā saddhiṃ mittabhāvaṃ bhindi, sac' āhaṃ⁹ etena dinnāṃ palāpatumbhaṃ lāma-kattā na gaṇhissāmi ahaṃ pi mittabhāvaṃ bhindissāmi, andhabālā¹⁰ parittakaṃ laddhaṃ agaṇhantā mittabhāvaṃ vināseṃti, ahaṃ pana etena dinnāṃ palāpatumbhaṃ mama vasena mittabhāvaṃ patiṭṭhāpessāmīti“ so palāpatumbhaṃ dasante bandhivā pāsādā oruḥṣa sālāṃ agamāsi. Atha naṃ bhariyā „kin te ayya laddhaṃ“ ti pucchi. „Bhadde amhākaṃ sahāyo Piliya-setṭhi palāpatumbhaṃ datvā amhe ajj' eva vissajjesīti“. Sā „ayya, kimatthaṃ aggahesi, kiṃ etaṃ cattālisakoṭidhanassa anucchavikaṃ“ ti rodituṃ ārabhi. Bodhisatto „bhadde, mā¹¹ rodi, ahaṃ tena saddhiṃ mittabhāvabhedanabhayaṇa mama vasena mittabhāvaṃ ṭhapetuṃ¹² gaṇhiṃ, tvaṃ kiṃkāraṇā socasīti“ vatvā imaṃ gāthaṃ āha:

Asampadānen' itaritarassa
bālassa mittāni kalibhavanti,

¹ K -naṃ. ² so BP; K nivāsaṃ. ³ so BP; K ekasmiṃ ṭhapetvā. ⁴ K dānāpesi. ⁵ K koddhāgāraṇi. ⁶ K palāpatumbhaṃ. ⁷ K -dubhi, BP -dubbhi. ⁸ BP katavināsa-.
⁹ K svāhaṃ. ¹⁰ K -la. ¹¹ K na. ¹² K -tam.

tasmā harāmi bhusaṃ aḍḍhamānaṃ,
mā me mitti' jīyittha', sassaṭāyaṇ ti. 127.

Tattha asampadānenā 'ti asampadānena. saralopena saddhim, agahanenā 'ti attho, itarītarassā 'ti yassa kassaci lāmakālāmakassāpi, bālassa mittāni kalibbhavantīti dandhassa apaññassa mittāni malināni³ kālakappaṇṇisadisāni honti, bhijjantīti attho, tasmā harāmi bhusaṃ aḍḍhamānaṃ ti tena kāra-nenāhaṃ sahāyena dinnam ekam⁴ palāpatumbam harāmi gaphāmiti dasseti, mānaṃ⁵ ti atthannam⁶ nālīnam nāman, catunnam aḍḍhamānaṃ, catasso nāliyo tumbo nāma⁷, tena vuttam palāpatumbam ti, mā me mitti jīyittha⁸ sassa-ṭāyaṇ ti mama sahāyena saddhim metti mā bhijjittha. sassaṭā va ayaṃ hotū 'ti attho.

Evam vutte pi setṭhibhariyā rodāt eva. Tasmiṃ khaṇe Saṅkhasetṭhinā Piliyasetṭhissa dinno kammantadāso sāladvā-rena āgacchanto setṭhibhariyāya rodanassa⁹ saddaṃ¹⁰ sutvā sālaṃ pavisitvā attano sāmike disvā pādesu patitvā roditvā kanditvā „kimatthaṃ idhāgat' attha sāmīti“ pucchi. Setṭhi sabbaṃ ārocesi. Kammantadāso „hotu sāmī, mā cintetthā“¹¹ 'ti ubho pi assāsetvā attano gehaṃ netvā gandhodakena nahāpetvā bhojetvā „sāmikā vo āgatā“ ti sesesan nipātetvā dassetvā kati-pāhaṃ vītināmetvā sabbe dāse gahetvā rājaṅgaṇaṃ gantvā uparavaṃ akāmsu¹². Rājā pakkosāpetvā „kiṃ etan“ ti pucchi. Te sabbaṃ taṃ pavattim rañño ārocesuṃ. Rājā tesāṃ vaca-naṃ sutvā ubho pi setṭhi¹³ pakkosāpetvā Saṅkhasetṭhiṃ pucchi: „saccaṃ kira tayā mahāsetṭhi Piliyasetṭhissa cattālīsakoṭṭidhanaṃ dinnam“ ti. „Mahārāja mama sahāyassa maṃ takketvā“¹⁴ Rāja-gahaṃ āgacchantassa na kevalaṃ dhanam sabbaṃ vibhava-jātāṃ saviññāṇakāṃ¹⁵ aviññāṇakāṃ dve koṭṭhāse katvā samabhāgaṃ adāsīn“ ti. Rājā „saccam“¹⁶ etan“ ti Piliyasetṭhiṃ pucchi. „Āma devā“ 'ti. „Tayā paṇ' assa taṃ nēva takketvā āgatassa atthi koci sakkāro vā sammāno vā kato“ ti. So tuṇhi ahoṣi. „Api pana te etassa palāpatumbamattaṃ dasante pakkhipāpetvā

¹ K mitta, Bp miti (metri causa?) ² K riyittha, Bp jiyatha. ³ K malinani.
⁴ K eka. ⁵ K mānen. ⁶ K atthantam. ⁷ K nā. ⁸ K citti jiyittha? Bp miti jiyatha. ⁹ K rodātassa ¹⁰ K dadam. ¹¹ K cintettha. ¹² read akāsi? ¹³ K setthi ¹⁴ K take katva ¹⁵ K -ka ¹⁶ K paccam

dāpitaṃ atthīti“. Tam pi sutvā tuṇhī yeva ahosi. Rājā „kiṃ kātābbaṃ“ ti amaccehi saddhiṃ mantetvā taṃ paribhāsivā „gacchatha, Piliyasetṭhiṃ ghaṛe sabbaṃ vibhavaṃ Saṃkhasetṭhiṃ dethā“ ti āha. Bodhisatto „mahārāja, mayhaṃ parasantakena¹ attho n’ atthi, mayā dinnamattam eva pana dāpethā“ ti. Rājā Bodhisatassa santakaṃ dāpeti. Bodhisatto sabbaṃ attanā dinnavibhavaṃ patilabhitvā dāsapaṇṇasāparivuto Rājagaham eva gantvā kuṭumbaṃ saṇṭhapetvā dānādāni puññāni katvā yathākammaṃ gato.

Satthā imaṃ dhammaḍḍesaṃ āharitvā jātaṃ samodhānesi: „Tadā Piliyasetṭhi Devadatto ahosi. Saṃkhasetṭhi pana aham evā“ ti. Asampadānājātakaṃ.

2. Pañcagarujātaka.

Kusalūpadese dhitiyā dalhāyā ti. Idaṃ Satthā Jeta-vane viharanto Ajapālanigrodhe Māraddhītānaṃ palobhanasuttantaṃ ārabba kāthesi. Bhagavatā hi ādito paṭṭhāya

Daddallamānā āgañchum² Tanhā³ ca Aratī Ragā.

tā tattha panūdi⁴ Satthā tūlaṃ bhaṭṭhaṃ va māluta⁵ ti.

evaṃ yāva pariyoṣānā tassa suttantaṃ kathitakāle dhammasabhāyaṃ saṇṇipatitā bhikkhū kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ: „āvuso. Sammāsambuddho Māraddhītaro anekasatāni dibbarūpāni māpetvā palobhanatthāya upasāṃkamantā akkhīni pi ummiletvā na oloke-si. Aho Buddhabalaṃ nāma acchariyaṃ“ ti. Satthā āgantvā „kāya nu ttha bhikkhave etarahi kathāya saṇṇissinnā“ ti pucchitvā „imāya nāma ti vutte. Na bhikkhave idāpi mayhaṃ sabbāsava khēpetvā sabbaññūtaṃ pattassa Māraddhītānaṃ anolokanāya nāma na⁶ acchariyam, ahaṃ hi pubbe bodhiṃ pariyesamāno saṃkilesakāle pi abhisankhataṃ dibbarūpaṃ, pi indriyāni bhinditvā kilesa-vasena anoloketvā va gantvā mahārājjaṃ pāpuṇiṃ“ ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahmaḍḍatte rajjaṃ kārente Bo-dhisatto bhātikasatassa kaṇiṭṭho ahoṣīti sabbaṃ heṭṭhā⁷

¹ K parasattakena ² Bp āgañchum. ³ so Bp; K tanhāya. ⁴ Bp panūdi.

⁵ K māluko. ⁶ so both K and Bp. ⁷ see Jāt 96

Takkasilajātake vuttanayen' eva vitthāretabbam. Tadā pana Takksilanagaravāsihi bahinagare sālāya Bodhisattam upasamkamitvā yācitvā rajjam paṭicchāpetvā abhiseke kate Takksilanagaravāsino nagaram devanagaram viya rājabhavanañ ca Indabhavanam viya alamkarimsu. Tadā pana Bodhisatto nagaram pavisitvā rājabhavane pāsāde mahātale samussāpitasetacchattam¹ ratanavarapallanikam āruya devarājalilhāya nisīdi, amaccā ca brāhmaṇagahapatikādayo khattiyakumārā ca sabbālamkārapati-maṇḍitā parivāretvā atthamisu, devaccharapaṭibhāgā soḷasasahassā nāṭakittiho naccagītavāditakusalā uttamavilāsasampannā naccagītavāditāni² payojesum, gītavāditasaddena rājabhavanam meghatthanitapūrito mahāsamuddakucchi³ viya ekaninnādam ahosi. Bodhisatto attano sirisobhaggam olokayamāno cintesi: „sac' āham tāsam yakkhinīnam abhisamkhatam dibbarūpam olokessam jīvitaikkhayaṃ patto abhavissam, imam sirisobhaggam na olokessam, Paccekabuddhānam pana ovāde ṭhitabhāvena idam mayā pattan“ ti. evaṃ ca pana cintetvā udānam udānento imam gātham āha:

Kusalūpadese dhitiyā dalhāya ca
avatthitattābhayabhīrutāya ca
na rakkhasīnam vasam āgamimha,
sa sotthibhāvo mahatā bhayena me ti. 128.

Tattha kusulūpadese ti kusalanam upadese Paccekabuddhānam ovāde ti attho, dhitiyā dalhāya ca ti dalhāya dhitiyā yasathirena abbhocchinnanīrantaraviriya⁴ cā ti attho, avatthitattābhayabhīrutāya cā ti abhayabhīrutāya avatthitattāya⁵ ca, tattha bhayaṃ ti cittuttāsamattam parittabhayaṃ, bhīrutā ti sarīrakampanappattam⁶ mahābhayaṃ, idam ubhayaṃ pi Mahāsattassa yakkhīniyo nam etā manussakhādikā ti bheravārammanam disvā nāhosi, tenāha: avatthitattā bhayabhīrutāya cā ti. bhayabhīrutāya abhāven' eva bheravārammanam disvāpi anivattana-bhāvenā ti attho, na rakkhasīnam vasam āgamimhā ti yakkhakantāre tāsam rakkhasīnam vasam na āgamimhā, yasma ambākam kusulūpadese dhiti ca dalhā abosi bhayabhīrutābhāvena ca anivattanasabhāvā abumhā tasmā rakkhasīnam

¹ K -sesacchattam   ² K -vādināti?   ³ K -kucchin   ⁴ K abboech-   ⁵ K avattita-.

⁶ K sarīramkam-.

vasaṃ na agamimhā ti vuttanī hoti, sa sotthibbhāvo mahatā bhayena me ti so me ayaṃ ajja mahatā bhayena rakkhasiṇaṃ santikā pattabbena dukkhado-manassena sotthibbhāvo khemabhāvo pīrisomanassabhāvo yeva jāto ti attho¹.

Evam Mahāsatto imāya gāthāya dhammaṃ desetvā dhammena rajjam karetvā dānādīni puññāni katvā yathākammaṃ gato.

Satthā imaṃ dhammaḍḍesaṇaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Ahaṃ tena samayena Takkaṣilaṃ gantvā rajjam pattakumāro ahoṣin². ti. Pañcagarujātakaṃ³.

3. Ghatāsanajātaka.

Khemaṃ yahiṃ ti. Idaṃ Satthā Jetavane viharanto aññataraṃ bhikkhuṃ ārabba kathesi. So hi bhikkhu Satthu santike kammaṭṭhānaṃ gahetvā paccanta: gantvā ekaṃ gāmaṃ upanissāya araññasenaṣane vassaṃ upagañchi. Tassa paṭhamamāse yeva piṇḍāya pavitṭhassa paṇṇasālā jhāyittha. So vasaṇaṭṭhānābhāvena kilamanto upaṭṭhākaṇaṃ⁴ ācikkhi. Te „hotu bhante. paṇṇasālaṃ karissāma tāvā“⁵ ti ādīni vadantā temāsaṃ vītināmesuṃ. So senāsana-sappāyābhāvena kammaṭṭhānaṃ matthakaṃ pāpetuṃ nāsakkhi. So nimittamattam pi anuppādetvā vutthavaṃ so Jetavanaṃ gantvā Satthāraṃ vanditvā ekamantaṃ nisīdi. Satthā tena saddhiṃ paṭisanthāraṃ katvā „kin nu kho te bhikkhu kammaṭṭhānaṃ sappāyaṃ jātaṃ“ ti puechi. So ādito paṭṭhāya sappāyāsappāyaṃ kathesi. Satthā⁵ „pubbe pi kho bhikkhū tiracchānāpi attano sappāyāsappāyaṃ ūtvā sappāyakāle vasi tvā asappāyakāle vasaṇaṭṭhānaṃ pahāya aññattha agamaṃsu. tvaṃ kasmā attano sappāyāsappāyaṃ na aññāsīti“ vatvā tena yācito atītaṃ āhāri:

• Atite Bārāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭe rajjam kārente Bodhisatto sakunayoniyaṃ nibbattitvā viññūtaṃ patvā so-bhaggapatto sakunārājā hutvā ekasmiṃ araññāyatane jātassara-tīre sākhaṇḍīpapasampannaṃ bahalapattapalāsaṃ mahārukkhaṃ upanissāya saparivāro vāsaṃ kappesi. Bahū sakunā tassa

¹ so Bp; K omits attho. ² Bp bhirukajātakaṃ dutiyaṃ. ³ so Bp; K upaṭṭhānānaṃ. ⁴ K tāvapaṃatāvā. ⁵ so Bp; K omits satthā.

rukkhassa udakamatthake¹ patthaṭasākḥāsu vasantā sarira-
valaṇḍhaṃ udaye pāṭenti. Tasmiṃ ca jātassare Caṇḍo nāgarājā
vasati, tassa etad ahoṣi: „ime sakunā mayhaṃ nivāse jātassare
sariravalaṇḍhaṃ pāṭenti, yaṃ nūna udakato aggiṃ utthāpetvā
rukkhaṃ jhāpetvā ete palāpeyyaṃ“ ti so kuddhamānaso rattibhāge
sabbesaṃ² sakunānaṃ sannipatitvā rukkhasākḥāsu nipannakāle
paṭhamāṃ tāva uddhanāropitaṃ³ viya udakaṃ pakkatthāpetvā⁴
dutiyaavāre dhūmaṃ utthāpetvā tatiyaavāre tālakkhandhappamāṇaṃ
jālaṃ utthāpesi. Bodhisatto udakato jālaṃ utthahamānaṃ disvā
„bho sakunā, agginā ādittaṃ nāma udakena nibbāpenti, idāni
pana udakaṃ eva ādittaṃ, na sakkā amhehi idha yasitum,
aññattha gamissāmā“⁵ ti vatvā gātham āha:

Khemaṃ yaḥiṃ tattha arī udīrito:

udakassa majjhe jalate⁶ ghatāsano,

na ajja vāso mahiyā mahīruhe.

disā bhajavho, saraṇ' ajja no bhayaṃ ti. 129.

Tattha khemaṃ yaḥiṃ tattha arī udīrito ti yasmiṃ udakapitthe
khemabhāvo nibbhayabhāvo tasmīṃ sattu paṭṭhiko sapatto⁶ utthito. udakassā
'ti jalassa, ghatāsano ti aggi, so ghatam asanāti tasmā ghatāsano ti vuccati.
na ajja vāso ti ajja no vāso n' atthi, mahiyā mahīruhe ti⁷ mahīruho vuccati
rukkho tasmīṃ imissā mahiyā jāte⁸ rukkhe" ti attho. disā bhajavho ti disā
bhajatha gaḥṭṭha, saraṇajja no bhayaṃ ti ajj' amhākaṃ saraṇato va bhayaṃ
jātaṃ, paṭisaraṇatthānato¹⁰ bhayaṃ uppannaṃ ti attho

Evam vatvā Bodhisatto attano vacanakare sakune ādāya
uppatitvā aññattha gato. Bodhisattassa pana vacanaṃ agahetvā
ṭhitasakunā jīvitakkhayaṃ pattā.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṃ
samodhānesi: (Saccapariyoṣāṇe so bhikkhu arahatte paṭiṭṭhāsi) „Tadā
Bodhisattassa vacanakarā sakunā Buddhaparisa, sakunārājā pana aham
evā“ ti. Ghatāsānajaṭakam.

¹ K adds mama ² K sabbe. ³ Bp uddhane ropitaṃ ⁴ Bp pakkutthāpetvā.

⁵ K jalato. ⁶ K sampatto ⁷ K omits mahīruhe ti ⁸ K te, Bp jāto. ⁹ Bp
rukkho ¹⁰ K pati-.

4. Jhānasodhanajātaka.

Ye saññino ti. Idam Satthā Jetavane viharanto Saṃkassa-nagaradvāre attanā saṃkhittena pucchitapaṇhassa Dhammasenā-patino vitthāravyākaraṇaṃ ārabba kathesi. Tatr' idam atīta-vatthum:

Atīte kira Brahmadatte Bārāṇasiyaṃ -pe- Bodhisatto araṇṇāyatane kālaṃ karonto „n' eva -saññi- nāsaññīti“¹ āha -pe-. Tāpasā jeṭṭhantevāsikassa kathaṃ na gaṇhiṃsu. Bodhisatto Abhassarato āgantvā ākāse ṭhatvā imaṃ gātham āha:

Ye saññino te pi duggatā,
ye pi asaññino te pi duggatā,
etaṃ ubhayam vivajjaya²,
taṃ samāpattisukhaṃ anaṅgaṇaṃ ti. 130.

Tattha ye saññino ti ṭhapetvā n' eva -saññi- nāsaññāyatanalābhino³ avasese⁴ acittakasatte dasseti, te pi duggatā ti tassā samāpattiya alābhatō te pi duggatā nāma, ye pi asaññino ti asaññābhava nibbatte acittakasatte dasseti, te pi duggatā ti te pi imissā yeva samāpattiya alābhatō duggatā yeva nāma, etaṃ ubhayam pi vivajjaya² ti etaṃ ubhayam pi saññibhāvaṃ ca asaññibhāvaṃ ca vivajjaya pajahā ti antevāsikaṃ ovadi, taṃ samāpattisukhaṃ anaṅgaṇaṃ ti taṃ n' eva -saññi- nāsaññāyatanalābhino sattaṭṭhena sukhaṃ ti saṃkhaṃ gataṃ jhānasukhaṃ anaṅgaṇaṃ ti niddosaṃ. balavacittakaggatāsabhāvena pi taṃ anaṅgaṇaṃ nāma jātāṃ

Evam Bodhisatto dhammaṃ desetvā antevāsikassa guṇaṃ kathetvā Brahmālokaṃ eva agamāsi. Tadā sesā tāpasā jeṭṭhantevāsikassa saddahiṃsu.

•

Satthā imaṃ dhammadeśanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā jeṭṭhantevāsiko Sāriputto ahosi, Mahābrahmā pana aham evā“⁵ ti. Jhānasodhanajātakaṃ.

¹ so BP; K neva saññīti. ² K vivajjiya. ³ K nevasaññi-. ⁴ so BP; K avase.

5. Candābhajātaka.

Candābhan ti. Idam pi Satthā Jetavane viharanto Samkassanagaradvāre therassa paṇhavyākaraṇaṃ ārabha kathesi.

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmaḍatte rajjaṃ kārente Bodhisatto araṇṇāyatane kālaṃ karonto antevāsikehi pucchito candābhaṃ suriyābhaṃ ti vatvā Abhassaresu nibbatta. Tāpasā jeṭṭhantevāsikassa na saddahiṃsu. Bodhisatto āgantvā ākāse tṛhito imaṃ gātham āha:

Candābhaṃ suriyābhaṃ ca yo dha paṇṇāya bhāvati¹
avitakkena jhānena hoti ābhassarūpaḥ ti. 131.

Tattha candābhan ti odātakasiṇaṃ dasseti, suriyābhan ti pītakasiṇaṃ, yo dha paṇṇāya bhāvati² yo puggalo idha sattaloke idam kasinadvayaṃ paṇṇāya bhāvati¹ ārammaṇaṃ katvā anupavisati tattha vā paṭiṭṭhahati, athavā candābhaṃ suriyābhaṃ ca yo dha paṇṇāya bhāvati² yattakaṃ tṛhānaṃ candābhā³ ca suriyābhā³ ca paṭṭhatā tattake tṛhāne² paṭibhāgaṃ kasinaṃ vadhetvā taṃ ārammaṇaṃ katvā jhānaṃ nibbattento ubhayam p' etaṃ paṇṇāya bhāvati¹ nāma, tasmā ayam p' ettha attho yeva, avitakkena jhānena hoti ābhassarūpaḥ ti so puggalo tathā katvā paṭiladdhena dutiyena jhānena ābhassarabrahmalokūpago⁴ hoti.

Evam Bodhisatto tāpase bodhetvā jeṭṭhantevāsikassa guṇaṃ kathetvā Brahmaloḥkam eva gato.

Satthā imaṃ dhammaḍesanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā jeṭṭhantevāsiko Sāriputto. Mahābrahmā pana ahaṃ evā“ ti. Candābhajātakaṃ.

6. Suvannahamsajātaka.

Yaṃ laddhaṃ tena tuṭṭhabban ti. Idam Satthā Jetavane viharanto Thullanandam¹ bhikkhuniṃ ārabhā kathesi. Sāvattiyaṃ hi aññataro upāsako bhikkhuniṣaṅghaṃ lasunena pavāretva khetṭapālaṃ āṇāpesi²: „sace bhikkhuniyo āgacchanti ekekāya bhikkhuniyā dve tayo gaṇḍikā dehiti“. Tato paṭṭhāya bhikkhuniyo tassa

¹ so K; Bp gādhati. ² so K; Bp gādhati. ³ K -bhaṃ ⁴ so Bp; K ābhassarūpabra-.

⁵ K ānā-.

geham pi khettaṃ pi lasunatthāya gacchanti. Ath' ekasmiṃ ussavadivase tassa gehe lasunaṃ parikkhayaṃ agamāsi. Thullanandā bhikkhunī saparivārā¹ gehaṃ gantvā „lasunenāvuso attho“ ti vatvā „n' atth' ayye“. yathābhattaṃ lasunaṃ parikkhīṇaṃ. khettaṃ gacchathā“ 'ti vuttā khettaṃ gantvā na mattaṃ jānitvā lasunaṃ āharāpesi. Khettapālo ujjhāyi „kathaṃ hi nāma bhikkhuniyo na mattaṃ jānitvā lasunaṃ harāpessanti“ tassa vacanaṃ² sutvā yā tā bhikkhuniyo appicchā³ tāpi tāsaṃ vacanaṃ⁴ sutvā bhikkhū pi ujjhāyimsu⁵, ujjhāyitvā ca pana Bhagavato etam atthaṃ ārocesuṃ. Bhagavā Thullanandaṃ bhikkhuniṃ garahitvā „bhikkhave mahiccho puggalo nāma vijjātamātuyāpi appiyo hoti amanāpo. appasanne pasādetuṃ pasannānaṃ⁶ vā bhiyyosomattāya pasādaṃ janetuṃ anuppannaṃ lābhaṃ uppādetuṃ uppannaṃ vā pana thiraṃ kātuṃ na sakkoti. appiccho pana appasanne pasādetuṃ pasannānaṃ bhiyyosomattāya pasādaṃ janetuṃ anuppannaṃ lābhaṃ uppādetuṃ uppannaṃ vā pana thiraṃ kātuṃ sakkotīti“ ādinā nayena bhikkhūnaṃ tadanuccharikaṃ dhammaṃ kathetvā „na bhikkhave Thullanandā idān' eva mahicchā. pubbe pi mahicchā yevā“ 'ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahmadatte rājjaṃ kārente Bodhisatto aññatarabrāhmaṇakule nibbatti. Tassa vayappattassa samajātikā kulā pajāpatiṃ āharimsu. Tassā Nandā⁷ ti tisso dhītaro ahesuṃ. Tāsu parakulaṃ āgatāsu yeva Bodhisatto kālaṃ katvā suvaṇṇamahamsayoniyaṃ nibbatti jātissaraṃ nāṇaṃ c' assa uppajji. So vayappatto hutvā suvaṇṇapattasañchannaṃ sobhaggappattaṃ mahantaṃ attabhāvaṃ disvā „kuto nu kho cavitvā ahaṃ idhūpapanno“ ti āvajjento „manussalokato“ ti ṇatvā puna „kathan nu me brāhmaṇī ca dhītaro ca jīvantīti“ upadhārento „paresaṃ bhatīṃ katvā kicchena jīvantīti“ ṇatvā cinṇesi: „mayhaṃ sarīre sovaṇṇamayāni pattāni koṭṭanaghaṭṭanasabhāvāni“, ito ekekaṃ pattāni dassāmi, tena me pajāpatī ca dhītaro ca sukhāṃ jīvissantīti“ so tattha gantvā piṭṭhavaṃsakotiyaṃ⁸ niliyi. Brāhmaṇī ca dhītaro ca Bodhisattaṃ disvā

¹ K -vāro. ² K natthejye. ³ so B^p, K omits vacanam. ⁴ K appiccha. ⁵ B^p ujjhāyantaṃ tassa vacanaṃ sutvā yā tā bh. appicchā tāpi ujjhāyanti tassa vacanaṃ sutvā bhikkhū pi u. ⁶ K pasannaṃ. ⁷ B^p adds Nandavatī Sundarīnandā.

⁸ K -bhāvātī. ⁹ so B^p; K piṭṭhīmvamsa-.

„kuto āgato sāmīti“ pucchimsu. „Ahaṃ tumbhākaṃ pitā, kālaṃ katvā suvaṇṇaḥamsayoniyaṃ nibbattiṃ, tumhe daṭṭhum āgato, ito paṭṭhāya tumbhākaṃ paresaṃ bhatin katvā dukkhajīvikāya jīvanakiccaṃ n' atthi, ahaṃ vo ekekaṃ pattam dassāmi, taṃ vikkīṇitvā sukhena jīvathā“ 'ti ekaṃ pattam datvā agamāsi. So eten' eva niyāmena antarantarā āgantvā ekekaṃ pattam deti. Brāhmaṇiyo adḍhā sukhita' ahesuṃ. Ath' ekadivasam sā brāhmaṇi dhītarō āmantesi: „ammā tiracchānānaṃ nāma cittaṃ dujjānaṃ, kadāci vo pitā idha nāgaccheyya, idāni 'ssa āgata-kāle sabbāni pattāni luṇcitvā gaṇhāmā“ 'ti. Tā „evaṃ no pitā kilamissatīti“ na sampatīcchimsu. Brāhmaṇi pana mahicchatāya puna ekadivasam suvaṇṇarājahaṃsassa āgatakāle „ehi tāva sāmīti“ vatvā taṃ attano santikaṃ upagataṃ ubho hi hatthehi gahetvā sabbapattāni luṇci. Tāni pana Bodhisattassa ruciṃ vinā balakkārena gahitattā sabbāni bakapattasadisāni ahesuṃ. Bodhisatto pakkhe pasāretvā gantuṃ nāsakkhi. Atha naṃ sā mahācāṭiṃyā pakkhipitvā posesi. Tassa puna utṭhahantāni pattāni setāni sampajjimsu. So sañjātapakkho uppatitvā attano vasanatṭhānam eva gantvā na puna agamāsīti.

Satthā imaṃ atītaṃ āharitvā „na bhikkhāve Thullanandā idān' eva mahicchā, pubbe pi mahicchā yeva mahicchatāya ca pana suvaṇṇamahā² parihīnā. idāni pana attano mahicchatāya eva lasunamahāpi³ parihāyissati, tasmā ito paṭṭhāya lasunaṃ khādituṃ na labhissati⁴, yathā ca Thullanandā evaṃ taṃ nissāya sesabhikkhuniyo pi, tasmā bahuṃ⁵ labhitvāpi pamāṇam eva jānitabbam. appaṃ labhitvā pana yathāladdhen' eva santoso kātabbo, uttarim na patthetabban“ ti vatvā imaṃ gātham āha:

Yaṃ laddhaṃ tena utṭhabbam, atilobho hi pāpako,
haṃsarājaṃ gahetvāna¹ suvaṇṇā parihāyathā 'ti. 132.

Tattha utṭhabban ti tussitabbam

Idaṃ pana vatvā Satthā anekapariyāyena garahitvā „yā pana bhikkhunī lasunaṃ khādeyya pācittiyaṃ“ ti sikkhāpadaṃ paṇāpetvā

¹ K sukhina ² K suvaṇṇamahā. ³ K lasunamahāpi. ⁴ so Bp; K labhati ⁵ K bahu.

jātakam samodhānesi: „Tadā brāhmaṇī ayaṃ Thullanandā ahoṣi. tisso dhītaro idāni tisso yeva bhaginiyo. suvaṇṇarājahaṃso pana aham evā“¹ ti. Suvaṇṇahaṃsajātakam.

7. Babbujātaka.

Yatth' eko labhate¹ babbū 'ti. Idam Satthā Jetavane viharanto Kāṇamātāsikkhāpadaṃ ārabba kathesi. Sāvattiyaṃ hi Kāṇamātā nāma dhītuvasena pākata² nāma upāsikā ahoṣi sotāpannā ariyasāvaka. Sā dhītaraṃ kāṇaṃ aṇṇatarasmiṃ gāmake samānājātiyassa purisassa adāsi. Kāṇa kenacid eva karaṇiyena mātu gharāṃ agamāsi. Ath' ssā sāmiko katipāhaccayena dūtam pāhesi: „āgacchatu kāṇā, icchāmi kāṇāya āgamanan³“ ti. Kāṇā dūtassa vacanaṃ sutvā „amma gamissāmiti“⁴ mātaraṃ pucchi. Kāṇamātā „ettakaṃ kālāṃ vasiyā kathaṃ tucchahatthā va gamissasīti“⁵ pūvaṃ paci. Tasmiṃ khaṇe eko piṇḍacāriko bhikkhu tassā nivesanaṃ agamāsi. Upāsikā taṃ nisidāpetvā pattapūraṃ pūvaṃ dāpesi. So nikkhamitvā aṇṇassa ācikkhi, tassa pi tath' eva dāpesi. So pi nikkhamitvā aṇṇassa ācikkhi. tassāpi tath' evā 'ti evaṃ catunnaṃ janānaṃ dāpesi. Yathāpaṭiyattaṃ pūvaṃ parikkhayaṃ agamāsi. Kāṇāya gamanaṃ na sampajji. Ath' assā sāmiko dutiyaṃ pi tatiyaṃ pi dūtam pāhesi. Tatiyaṃ pāhento va „sace kāṇā nāgacchati ahaṃ aṇṇaṃ pajāpatim ānessāmiti“⁶ pāhesi. Tayo vāre ten' eva upāyena gamanaṃ na sampajji. Kāṇāya sāmiko aṇṇaṃ pajāpatim⁷ ānesi. Kāṇā taṃ pavattiṃ sutvā rodamaṇā atthāsi. Satthā taṃ karaṇaṃ natvā pubbaṇhasamayaṃ nivāsetvā pattacivaram ādāya Kāṇamātāya nivesanaṃ gantvā paṇṇattāsāne nisīditvā Kāṇamātaraṃ pucchi: „kissa kāṇāyaṃ⁸ rodatīti“ „iminā nāma karaṇena“⁹ 'ti ca sutvā Kāṇamātaraṃ samassāsetvā dhammakathaṃ kathetvā utthāyāsanā vihāraṃ agamāsi. Atha tesāṃ catunnaṃ bhikkhūnaṃ tayo vāre yathāpaṭiyattaṃ pūvaṃ gahetvā kāṇāya⁶ gamanassa upacchinna-bhāvo⁷ bhikkhusaṃghe pākato jāto. Ath' ekadivasaṃ bhikkhū dhammasabhāyaṃ kathaṃ samutthāpesuṃ: „āvuso catuhi nāma bhikkhūhi tayo vāre Kāṇamātāya pakkapūvaṃ khāditvā kāṇāgamanantarāyaṃ katvā sāmikena pariccattaṃ dhītaraṃ nissāya mahāupāsikāya domanassaṃ uppāditaṃ“ ti. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etaraṃ

¹ so Bp; K labhati. ² K pātaka corr. to pakata. ³ K āgan. ⁴ K patiṃ ⁵ K kissā karaṇāya, Bp kissa ayaṃ kāṇā ⁶ K karaṇāya. ⁷ so Bp; K ucchinnā-

kathāya sammisinnā¹ ti pucchitvā „imāya nāmā²“ ti vutte „na bhikkhave idān³“ eva cattāro bhikkhū Kāṇamātāya santakaṃ khādītva tassā domanassam uppādesum. pubbe pi uppādesum yevā⁴ ti vatvā atitāṃ āhari:

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto pāsāṇakotṭakakule¹ nibbattitvā vayappatto pariyodātasippo² ahosi. Kāsiraṭṭhe ekasmiṃ nīgame eko mahāvibhavo seṭṭhi ahosi. Tassa nidhānagatā yeva cattālīsa hiraṇṇakoṭiyo ahesum. Atha assa bhariyā kālāṃ katvā dhanasinehena gantvā dhanapiṭṭhiyaṃ mūsikā hutvā nibbatti. Evaṃ anukkamena sabbam pi taṃ kulāṃ abbatthaṃ agamāsi. Evaṃ so ucchijji. So gāmo pi chaḍḍito apanṇattikabhāvaṃ agamāsi. Tadā Bodhisatto tasmiṃ purāṇagāmaṭṭhāne pāsāṇe uppāṭetvā koṭṭeti³. Atha sā mūsikā gocarāya caramānā Bodhisattaṃ punappuna passantī uppannasinehā hutvā cintesi: „mayhaṃ dhanāṃ bahum⁴, nikkāraṇena nassissati⁵, iminā saddhiṃ ekato hutvā imaṃ dhanāṃ khādissāmīti“ ekadivasāṃ ekaṃ kahāpaṇaṃ mukhena ḍasitvā Bodhisattassa santikaṃ agamāsi. So taṃ disvā piyavācāya samālapanto⁶ „kin nu kho amma kahāpaṇaṃ gahetvā āgatāsīti“ āha. „Tāta imaṃ gahetvā attanāpi paribhuñja, mayham pi maṃsaṃ āharā“ ti. So „sādhū“ ti sampaticchitvā kahāpaṇaṃ adāya gharaṃ gantvā ekena māsakena maṃsaṃ kiṇitvā āharitvā tassā adāsi. Sā taṃ gahetvā attano nivāsanaṭṭhānaṃ gantvā yathāruciya khādi. Tato paṭṭhāya iminā va niyāmena divase divase Bodhisattassa kahāpaṇaṃ deti. So pi 'ssā maṃsaṃ āharati. Atha ekadivasāṃ taṃ mūsikaṃ biḷāro aggahesi. Atha naṃ sā evaṃ āha: „samma mā maṃ māresīti“. „Kimkāraṇā, ahaṃ hi chāto maṃsaṃ khādītukāmo, na sakkā mayā na māretun“ ti. „Kiṃ pana ekadivasam eva maṃsaṃ khādītukāmo c' asi udāhu niccakālan“ ti. „Labhamāno niccam pi khādītukāmo 'mhīti“. „Yadi evaṃ ahan te niccakālaṃ maṃsaṃ dassāmīti“

¹ K -koddhaka-. ² K -sippa. ³ K koddheti. ⁴ K bahu. ⁵ so BP; K sati. ⁶ so BP K -pento. ⁷ so K; BP dassam.

vissajjehi man¹ ti. Atha nam bilāro „tena hi appamatto hohīti“ vissajjesi. Tato paṭṭhāya attano ābhatamamsaṃ dve koṭṭhāse katvā ekaṃ bilārassa deti ekaṃ sayam khādanti. Atha nam ekadivasam añño bilāro aggahesi, tam pi tath' eva saññāpetvā attānaṃ vissajjāpesi. Tato paṭṭhāya tayo koṭṭhāse katvā khādanti. Puna añño aggahesi, tam pi tath' eva saññāpetvā attānaṃ mocesi. Tato paṭṭhāya cattāro koṭṭhāse katvā khādanti. Puna añño aggahesi, tam pi tath' eva saññāpetvā attānaṃ mocesi. Tato paṭṭhāya pañca koṭṭhāse katvā khādanti. Sā pañcamam koṭṭhāsaṃ khādamānā appāhāratāya¹ kilantā kiśā ahoṣi appamamsalohitā. Bodhisatto tam disvā „amma kasmā milātāsīti“ vatvā „iminā nāma kāraṇena“ ti vutte „tvaṃ ettha kaṃ kālāṃ kasmā mayhaṃ nācikkhi, aham ettha kattabbaṃ jānissāmīti“ tam samassāsetvā suddhaphalikapāsāṇena guhaṃ katvā āharitvā „amma tvaṃ imaṃ guhaṃ pavisitvā nipajjitvā āgatāgatānaṃ pharusāhi vācāhi santajjeyyāsīti“ āha. Sā guhaṃ pavisitvā nipajji². Ath' eko bilāro āgantvā „dehi me maṃsaṃ“ ti āha. Atha nam mūsikā „are duṭṭha bilāra, kin te ahaṃ maṃsahārikā³, attano puttānaṃ maṃsaṃ khādā“ ti tajjesi. Bilāro phalikaguhāya nippannabhāvaṃ ajānanto kopavasena „mūsikaṃ gaṇhissāmīti“ sahasā pakkhanditvā hadayena phalikaguhāyaṃ⁵ pahari⁶, tāvad ev' assa⁷ hadayaṃ bhijji, akkhīni nikkhamanākārappattāni jātāni. So tatth' eva jīvitakkhayaṃ patvā ekamantaṃ paṭicchannaṭṭhāne papati. Eten' upāyena aparō pi aparō pīti⁶ cattāro pi janā jīvitakkhayaṃ pāpuṇṇisu. Tato paṭṭhāya mūsikā nibbhaya hutvā Bodhisattassa devasikaṃ dve tayo kahāpaṇe deti. Evaṃ anukkamena sabbam pi dhanāṃ Bodhisattass' eva adāsi. Te ubho pi yāvajīvaṃ mettīm abhinditvā yathākammaṃ gatā.

Satthā imaṃ atītaṃ āharitvā abhisambuddho hutvā imaṃ gātham āba:

¹ K appahā-. ² K nippajji. ³ K maṃsaṃhā-. ⁴ K khāda ⁵ so Bp; K -ya
⁶ so Bp; K pahara ⁷ K tavassa, Bp tāvad eva assa. ⁸ K pi

Yatth' eko labhate babbu dutiyo tattha jāyati
tatiyo ca catuttho ca, idan te babbukā bilān ti¹. 133.

Tattha yatthā 'ti yasmiṃ thāne, babbū ti bilāro, dutiyo tattha jāyati
tīti yattha eko mūsikam vā maṃsaṃ vā labhati dutiyo pi tattha bilāro jāyati
upparjati, tathā tatiyo ca catuttho ca, evan te tadā cattāro bilāra ahesuṃ, hutvā
ca pana divase divase maṃsaṃ khādantā te babbukā idan phalikaṃmayān bilān
udarena paharivā sabbe pi jīvitakkhayaṃ pattā ti.

Evam Satthā dhammaṃ desetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā
cattāro bilāra cattāro bhikkhū ahesuṃ, mūsikā Kāṇamātā, pāsāṇa-
koṭṭakamaṇikāro² aham evā“ 'ti. Babbujātakaṃ.

8. Godhajātaka.

Kim te jaṭāhi dummedhā 'ti. Idan Satthā Jetavane vi-
haranto ekaṃ kuhakaṃ ārabha kathesi. Paccuppannavatthum heṭ-
ṭhākathitasadisam eva.

Atīte pana Bārāṇasiyāṃ Brāhmadatte rajjāṃ kārente
Bodhisatto godhayoniyāṃ paṭisandhiṃ gaṇhi. Tadā eko
pañcābhiniṇṇo uggatapo tāpaso ekaṃ paccantagāmaṃ nissāya
araññāyatane paṇṇasālāya vasati. Gāmaṃvāsino sakkaccaṃ tā-
pasāṃ upaṭṭhahanti. Bodhisatto tassa caṃkamanakoṭiyāṃ
ekasmiṃ vammike vasati, vasanto ca pana divase divase dve
tayo vāre tāpasāṃ upasaṃkamitvā dhammūpasāṃhitaṃ atthū-
pasāṃhitaṃ ca vacanaṃ sutvā tāpasāṃ vanditvā vasanaṭṭhānam
eva gacchati. Aparabhāge tāpaso gāmaṃvāsino āpucchitvā pak-
kāmi, pakkante ca pana tasmiṃ silavatasampanne tāpase añño
kūṭatāpaso āgantvā tasmiṃ assamapade vāsaṃ kappesi. Bo-
dhisatto „ayam pi silavā“ ti sallakkhetvā purimanayen' eva
tassa santikaṃ agamāsi. Ath' ekadivasāṃ nidāghasamaye akāla-
samaye meghavaṭṭe³ vammikehi makkhikā nikkhamiṃsu. Tāsaṃ
khādanatthaṃ godhā āhiṇḍiṃsu. Gāmaṃvāsino nikkhamitvā bahū

¹ so both K and B. ² K pasānakoddhaka- ³ K -vaddhe

godhā¹ gahetvā siniddhasambhārayuttam² ambilānambilaṃ
 godhamainsaṃ sampādetvā tāpasassa adaṃsu. Tāpaso godha-
 mainsaṃ khāditvā rasatanhāya baddho „idaṃ mainsaṃ atima-
 dhuraṃ, kissa³ mainsaṃ nāma etan“ ti pucchitvā „godhamainsaṃ“
 ti sutvā „mama santikaṃ mahāgodho āgacchati, taṃ māretvā
 mainsaṃ khādissāmīti“ cintetvā pacanabhājanaṃ ca sappiloṇādāni
 ca āharāpetvā ekamante ṭhapetvā muggaraṃ ādāya kāsāyena
 paṭicchādetvā paṇṇasāladvāre Bodhisattassa āgamanam oloka-
 yamāno upasantūpasanto viya hutvā nisīdi. Bodhisatto „sā-
 yaṇhasamaye tāpasassa santikaṃ gacchissāmīti“ nikkhamitvā
 upasaṃkamanto va tassa indriyavikāraṃ disvā cintesi: „nāyaṃ
 tāpaso, aññesu divāsesu nisīdauākārena nisiṇṇo, ajj’ esa maṃ
 olokeno pi duṭṭhindriyo hutvā oloketi, parigaṇhissāmi naṃ“ ti
 so tāpasassa hetthā vāte ṭhatvā godhamainsagandham ghāyitvā
 „iminā kūṭatāpasena ajja godhamainsaṃ khāditam bhavissati,
 tena rasatanhāya baddho ajja maṃ attano santikaṃ upasaṃka-
 mantam muggarena paharitvā mainsaṃ pacitvā khādītukāmo
 bhavissatīti“ tassa santikaṃ anupagantvā ca⁴ paṭikkamitvā vi-
 carati. Tāpaso Bodhisattassa anāgamanabhāvaṃ ñatvā „iminā
 ‘ayaṃ nāma māretukāmo’ ti ñātaṃ bhavissati, tena kāraṇena
 nāgacchati, anāgacchantassāpi kuto muttiti“ muggaraṃ nīharitvā
 khipi. So tassa aggaṇaṅguṭṭham eva āsādesi. Bodhisatto ve-
 gena vammikaṃ⁵ pavisitvā aññena chiddena sīsaṃ ukkhipitvā
 „ambho⁶ kūṭajāṭila, ahaṃ tava santikaṃ upasaṃkamanto ‘silavā’
 ti saññāya upasaṃkamam, idāni pana te mayā kūṭabhāvo ñāto,
 tādisassa mahācorassa kiṃ iminā pabbajjālīṅgenā⁷“ ti vatvā
 taṃ garahanto imam gātham āha: •

Kin te jaṭāhi dummedha, kin te ajinasāṭiyā, (Dhp. v. 394.)
 abbhantaran te gahanam, bāhiraṃ parimajjasīti. 134.

¹ BP godhe. ² so BP, K siniddham-. ³ BP kassa ⁴ BP omits ca. ⁵ K vammikena, BP dhammikaṃ. ⁶ K ambho ⁷ K -līṅgenā.

Tattha kin te jarāhi dummedhā¹ ti ambho² dummedha nippaṇṇa. etā pabbajitena dhāretabbā jatā, pabbajjagūparahitassa kin te tāhi³ jaṭhūti attho, kin te ajinasātiyā⁴ ti ajinasātiyā⁵ anucchavikassa⁶ samivarassa abhāvakālate patthāya kin te ajinasāriyā, abbhantaran te gahanāni ti tava abbhantaraṇi hadayaṇi rāgadosamohagahanena gahanāni paṭicchannaṇi, bāhiraṇi parimajja-sīti so tvaṃ abbhantare gahane⁷ nahānādīhi⁸ c' eva lūṅgagahaṇena ca bāhiraṇi parimajjasi, taṃ parimajjanto kaṇṭhikapūritalābu viya visapūritacātī viya āsīvisa-pūritavammiko viya gūthapūritacittagato viya ca bahimaṭṭho⁹ va hosi, kin tayā corena idha vasantaṇi, siḅhaṇi ito palāyāhi, no ce palāyasi gāmaṇasīnaṇi te ācik-khivā niggaṇaṇi kārāpeṇassāmiti.

Evam Bodhisatto kūṭatāpasam tājjetvā vammikam eva pāvisi. Kūṭatāpaso pi tato pakkāmi.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātakam samodhānesi: „Tadā kūṭatāpaso ayaṃ kuhako ahosi, purimo silavantatāpaso Sāri-putto, godho pana aham evā“ ti. Godhajātakaṃ.

9. Ubhatobhaṭṭhajātaka.

Akkhī¹ bhinnā paṭo nattho ti. Idam Satthā Veluvane viharanto Devadattaṃ ārabha kathesi. Tadā kira dhammasabhāyaṃ bhikkhū kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ: „āvuso seyyathāpi nāma chavālātāṃ² ubhato padittaṃ majjhe gūthagatāṃ n' evāraṇṇe kaṭṭhatthaṃ pharati na gāme kaṭṭhatthaṃ pharati evam evaṃ Devadatto evarūpe niyyānika-sāsane pabbajitvā ubhato bhaṭṭho ubhato paribāhiro jāto gihiparibhogā ca parihīno sāmānāntaṃ³ ca na paripūretīti“. Satthā āgantvā „kāya nu ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinuā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ ti vutte „na bhikkhave Devadatto idān' eva ubhato paribhaṭṭho hoti, atīte pi paribhaṭṭho ahosi yevā“ ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Barāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārēnte Bodhisatto rukkhadevātā hutvā nibbatti. Tadā ekasmiṃ gāmake bālisikā vasanti. Ath' eko bālisiko⁴ balisaṃ⁵ ādāya dāharena puttana saddhiṃ yasmiṃ sobbhe pakatīyāpi bālisikā⁶ macche gaṇhanti tattha tattha gantvā balisaṃ⁷ khīpi. Baliso⁸

¹ K amho. ² K nāhi. ³ K -yāya. ⁴ K anacch-. ⁵ so K; Bp gahanāni. ⁶ K nagahā-, Bp nbā-. ⁷ so Bp; K bahiddho. ⁸ K akkhi. ⁹ so K, Bp chavālātāṃ.

¹⁰ so Bp; K sāmānāntaṃ. ¹¹ bāli-. ¹² K baḷi-.

udakapaṭicchanne ekasmiṃ khānukē¹ laggi. Bālisiko taṃ ākaḍḍhituṃ asakkonto cintesi: „ayaṃ baliso mahāmacche laggo bhavissati, puttakaṃ mātu santikaṃ pesetvā paṭivissakehi saddhiṃ kalahaṃ kārāpemi, evaṃ ito na koci koṭṭhāsaṃ paccāsimissatīti“ so puttaṃ āha: „gaccha tāta, mahāmacchaṃ no laddhabhāvaṃ mātu ācikkhā² ti, paṭivissakehi saddhiṃ kalahaṃ karohīti“ so puttaṃ pesetvā balisaṃ ākaḍḍhituṃ asakkonto rajjuchedanabhayena uttarisāṭakaṃ thale ṭhapetvā udakaṃ otaritvā macchalobhena macchaṃ upadhārento khānukēhi paharitvā dve akkhī bhindi. Thale ṭhapitasāṭakaṃ pi 'ssa coro hari. So vedanāmatto hutvā hatthena akkhīni uppīliyamāno gahetvā udakā uttaritvā kampamāno sāṭakaṃ pariyesati. Sāpi 'ssa bhariyā kalahaṃ katvā „kassaci apaccāsiṃsanabhāvaṃ karissāmīti“ ekasmiṃ yeva kaṇṇe tālapaṇṇaṃ pilandhitva ekaṃ akkhiṃ ukkhalimasiyā aūjetvā kukkuraṃ aṃkenādāya paṭivissakagharāṃ agamāsi. Atha naṃ ekā sabāyikā evaṃ āha: „ekasmiṃ yeva te kaṇṇe tālapaṇṇaṃ pilandhanaṃ, ekaṃ akkhiṃ aūjitaṃ, piyaputtaṃ viya kukkuraṃ aṃkenādāya gharato gharaṃ gacchasi, kiṃ ummattikāsi³ jātā“ ti. „Nāhaṃ ummattikā, tvaṃ pana maṃ akāraṇena akkosasi paribhāsasi, idāni taṃ gāmabhojakassa santikaṃ gantvā aṭṭha kahāpaṇe daṇḍāpessāmīti“⁴ evaṃ kalahaṃ katvā ubho pi gāmabhojakassa santikaṃ agamiṃsu. Kalahe visodhiyamāne tassā yeva matthake daṇḍo pati. Atha naṃ bandhitvā „daṇḍaṃ dehīti“ pothetuṃ⁵ ārabhiṃsu. Rukkhadevatā gāme tassā imaṃ pavattiṃ araṇṇe c' assā patino taṃ vyāsanāṃ disvā khandhantare ṭhitā „bho purisa, tuyhaṃ udaye pi kamanto paduṭṭho thale pi, ubhato bhaṭṭho jāto“ ti vatvā imaṃ gāthāṃ āha:

Akkhi⁶ bhinnā⁷ paṭo natṭho sakhigehe ca bhaṇḍanaṃ,
ubhato paduṭṭho kamanto⁸ udakamhi thalamhi cā' ti. 135.

¹ K khānukē. ² K -kāyi. ³ K daṇḍāpessāmīti, B^p dandē karissāmi iti. ⁴ K poṭṭhetuṃ. ⁵ both K and B^p akkhi. ⁶ so K; B^p bhinno. ⁷ K padutthakamanto, B^p padutthakamantā.

Tattha sakhigehe ca bhandanan ti, sakhī sahāyikī, tassā gehe tava bhariyāya bhandanam katam, bhandanam katvī bandhītvā pothetvā danḍam dāriyyati¹, ubhato padutttho ti evam tava dvīsu pi thānesu kamantā paduttthā yeva bhinnā yeva, kataresu dvīsu: udakamhi thalamhi cā 'ti akkhibhedena patanāsena ca udake kamantā paduttthā sakhigehe bhandanena thale kamantā paduttthā ti.

Satthā imam dhammadesanam āharitvā jātakam samodhānesi: „Tadā bālīsiko² Devadatto ahoṣi, rukkhadevatā pana aham evā“ 'ti. Ubbha-
to bhaṭṭhajātakam.

10. Kākajātaka.

Niccama ubbiggahadayā ti. Idam Satthā Jetavane viharanto nātattthacariyam ārabba kathesi. Paccuppannavatthum Drvāḍasanipāte Bhaddasālajātake āvibhavissati.

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente Bodhisatto kākayoniam nibbatti. Ath' ekadivasam rañño purohito bahinagare nadiyam nahāyitvā gandhehi vilimpitvā³ mālam pilandhitvā⁴ varavatthanivattho nagaram pāvisi. Nagaradvāratoraṇe dve kākā nisinnā honti. Tesu eko ekam āha: „samma aham imassa brāhmaṇassa matthake sarīravalañjam pātesā mīti“. Itaro „mā te etaṃ rucci, ayaṃ brāhmaṇo issaro, issarajanena ca saddhim veram nāma pāpakam, ayaṃ hi kuddho sabbe pi kāke vināseyyā“ 'ti. „Na sakkā mayā na kātun“ ti. „Tena hi paññāyissatīti“ vatvā itaro kāko palāyi. So toraṇassa hetthābhāgam sampatte brāhmaṇe olambakam cārento⁵ viya tassa matthake vaccam pātesi. Brāhmaṇo kujjhītvā kākesu veram bandhi. Tasmiṃ kāle ekā bhatiyā vihiḷkottikadāsī⁶ vihiṃ gelladvāre ātape pattharītvā rakkhantī⁷ nisinnā va niddam okkami. Tassā pamādam nātvā eko dīghalomako eḷako āgantvā vihiṃ khādi. Sā pabujjhītvā taṃ disvā palāpesi. Eḷako dutiyam pi tatiyam pi tassā tath' eva niddāyanakāle āgantvā vihiṃ khādi.

¹ so K; Bp dāpessati and dāpiyati. ² K bālī-. ³ so Bp; K gandhe vilumpitvā.

⁴ K pil-. ⁵ so K; Bp olampanam karonto ⁶ K -koddhika-, Bp vihiḷkottika-.

⁷ K -ti.

Sāpi tikkhattum palāpetvā cintesi: „ayaṃ punappuna khādanto upaḍḍhavīhiṃ khādissati, bahu¹ me chedo bhavissati, idāni 'ssa puna anāgamanakāraṇaṃ karissāmīti“ sā alātaṃ gahetvā niddāyamānā viya nisīditvā vihiṃ khādanatthāya eḷake sampatte utthāya alātena eḷakaṃ pahari. Lomāni aggim agañhiṃsu². So sarire jhāyante „aggiṃ nibbāpessāmīti“ vegena gantvā hatthi-sālāya samīpe ekissā tiṇakuṭiyā sarīraṃ ghaṃsi³. Sā pajjali, tato utthitajālā⁴ hatthisālāni gaṇhi. Hatthisālāsu jhāyantisu⁵ hatthipittḥāni jhāyimsu, bahū hatthī vaṇitasarīrā ahesuṃ. Vejjā hatthī āroge kātum asakkontā rañño ārocesuṃ. Rājā purohitaṃ āha: „ācariya hatthivejjā hatthī tikicchitum na sakkonti, api kiñci bhesajjaṃ na jānāsīti“. „Jānāmi mahārājā“ 'ti. „Kim laddhum vaṭṭatīti“. „Kākavasā mahārājā“ 'ti. Rājā „tena hi kāke māretvā vasaṃ āharathā“ 'ti āha. Tato paṭṭhāya kāke māretvā vasaṃ alabhivā tattha tatth' eva rāsiṃ karonti. Kākānaṃ mahābhayaṃ uppajji. Tadā Bodhisatto asītisahassaparivāro mahāsūsānavane vasati. Eko kāko gantvā kākānaṃ uppannaṃ bhayaṃ Bodhisattassa ārocesi. So cintesi: „ṭhapetvā maṃ añño mayhaṃ nātakānaṃ uppannaṃ bhayaṃ haritum samattho nāma n' atthi, harissāmi naṃ“ ti dasa pāramiyo āvajjetvā mettāpāramiṃ purecārikaṃ katvā ekavegeṇ' eva pakkhanditvā vivata mahāvātapaṇena pavisitvā rañño āsanassa heṭṭhā pāvīsi. Atha naṃ eko manusso gahetukāmo ahosi. Rājā⁶ rājāsanaṃ pavittḥo „mā gaṇhīti“ vāresi. Mahāsatto thokam vissamitvā mettāpāramiṃ āvajjetvā⁷ heṭṭhāsanaṃ nikkhamitvā rājānaṃ āha: „mahārāja raññā nāma chandādivasena⁸ agantvā⁹ rajjaṃ kāretum vaṭṭatīti, yaṃ yaṃ kammaṃ kattabbaṃ hoti sabbhaṃ nisamma upadhāretvā kātum vaṭṭati, yaṃ ca kayiramānaṃ nippajjati tad eva kātum vaṭṭati na itaraṃ, sace rājāno yaṃ kayiramānaṃ na nippajjati taṃ karonti mahājanassa maraṇabhaya-pariyoṣānaṃ mahābhayaṃ

¹ so BP; K bahu. ² so K; BP aggi gaṇhiṃsu. ³ so BP, K ghāsi. ⁴ K -jāla.

⁵ K -tisū. ⁶ K omits rājā. ⁷ K āvajjitvā ⁸ so BP; K echandādivasena.

⁹ K āgantvā, BP āgantvā corr to agantvā.

uppajjati, purohito veravasiko hutvā musāvādani akāsi, kākānaṃ vasā nāma n' atthīti¹. Taṃ sutvā rājā pasannacitto Bodhisattassa kañcanabhaddapīṭhaṃ dāpetvā tattha nisinnassa pakkhan-tarāṇi satapākasahassapākatelehi makkhāpetvā kañcanataṭṭake rājārahaṃ subhojanaṃ dāpetvā pāṇīyaṃ pāyetvā suhitaṃ vigata-darathaṃ Mahāsattaṃ etad avoca: „paṇḍita tvaṃ 'kākānaṃ vasā nāma n' atthīti' vadasi, kena kāraṇena nesaṃ vasā na hotīti². Bodhisatto „iminā va' kāraṇena“ 'ti sakalanivesanaṃ ekaravaṃ katvā dhammaṃ desento imaṃ gāthaṃ āha:

Niccaṃ ubbiggahadayā sabbalokavihesakā,
tasmā tesāṃ vasā n' atthi kākān' asmāka nātinan ti. 136.

Tatrāyaṃ samkhepattho: mahārāja, kākū nāma niccaṃ ubbiggamānasā bha-yappattā ca viharanti, sabbalokassa ca vihesakā khattiyādayo manusse pi itthi-purise pi kumārakumārīkādayo pi vihethentā kilamantā ca vicaranti, tasmā imehi dvīhi kāraṇehi nesaṃ ambhakaṃ nātinan kākānaṃ vasā nāma n' atthi, atīte pi abhūtapubbā, anāgate pi na bhavissanti.

Evam Mahāsatto imaṃ kāraṇaṃ uttānaṃ katvā „mahārāja raññā nāma anisamma anupadhāretvā kammaṃ na kātabbau“ ti rājānaṃ bodhesi. Rājā tussitvā Bodhisattassa² rajjena pūjesi. Bodhisatto rajjaṃ rañño yeva paṭidatvā rājānaṃ pañcasu sīlesu paṭiṭṭhāpetvā sabbasattānaṃ abhayaṃ yāci. Rājā dhammade-sanaṃ sutvā sabbasattānaṃ abhayaṃ datvā kākānaṃ nibaddhaṃ dānaṃ paṭṭhapesi, divase divase taṇḍulammanassa² bhattaṃ pacitvā nānaggarasehi omadditvā kākānaṃ dānaṃ diyyati, Mahāsattassa pana rājabhojanaṃ eva diyyittha.

Satthā imaṃ dhammadēsaṃ āharitvā jātakāṃ samodhānesi:
„Tadā Bārāṇasīrājā Anando ahośi, kākarājā pana ahaṃ evā“ 'ti.
Kākajātakaṃ. Asampadānavaggo cuddasamo.

¹ K ca ² so both K and Bp : K -nassa, Bp -ambanassa.

15. KAKAṆṬAKAVAGGA.

1. Godhajātaka.

Na pāpajanasaṃsevīti. Idam Satthā Veḷuvane viharanto vipakkhaseviṃ bhikkhum ārabba kathesi. Paccuppannavatthum¹ Mahilāmukhajātake kathitasadisam eva.

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadatte rajjaṃ kārente Bodhisatto godhayoniyaṃ paṭisandhiṃ gaṇhi. So vayapatto naditīre mahābile anakagodhasataparivāro vāsaṃ kappesi. Tassa putto godhapilliko² ekena kakaṇṭakena saddhiṃ santhavaṃ katvā tena saddhiṃ sammodamāno viharanto kakaṇṭakaṃ „parissajissāmīti“ avattharati. Tassa tena saddhiṃ vissāsaṃ godharājassa ārocesuṃ. Godharājā puttakaṃ pakkosāpetvā „tāta, tvaṃ aṭṭhāne vissāsaṃ karosi, kakaṇṭakā nāma nīcajātikā, tehi saddhiṃ vissāso na kattaḃbo, sace tvaṃ tena saddhiṃ vissāsaṃ karissasi taṃ kakaṇṭakaṃ nissāya sabbam p' etaṃ godhakulaṃ vināsaṃ pāpuṇissati, ito paṭṭhāya etena saddhiṃ vissāsaṃ mā kāsīti“ āha. So karoti yeva. Bodhisatto punappuna kathento pi tassa tena saddhiṃ vissāsaṃ vāretuṃ asakkonto „ath' assa ambhakaṃ etaṃ kakaṇṭakaṃ nissāya bhayaṃ uppajjissati, tasmīṃ uppanne palāyanamaggaṃ sampādetuṃ vaṭṭatīti“ ekena passen' eva vāṭabalaṃ kārāpesi. Putto pi 'ssa anukkamena mahāsarīro ahosi, kakaṇṭako pana purimappamāṇo yeva. Itaro kakaṇṭakaṃ „parissajissāmīti“ antaranārā avattharati yeva, kakaṇṭakassa pabbatakūṭena avattharaṇakālo viya hoti. So kilamanto cintesi: „sace ayaṃ aññān³ katipayāni divasāni maṃ evaṃ parissajissati jīvitam me n' atthi, ekena luddakena saddhiṃ ekato hutvā imaṃ godhakulaṃ vināsesāmi“⁴. Ath' ekadivasaṃ nidāghe⁵ meghe vaṭṭe⁶ vammikā⁷ makkhikā uṭṭhahiṃsu. Tato tato

¹ K -vatthu. ² so K; B^p godhakippilliko ³ so B^p; K nidāgha. ⁴ K vaddhe. B^p vutthe. ⁵ so B^p; K -ka.

godh¹ nikkhamitvā makkhikāyo khādanti. Eko godhaluddako godhābilaṃ¹ bhindananthāya kuddālaṃ gahetvā sunakhehi saddhiṃ araṇṇaṃ pāvisi. Kakaṇṭako taṃ disvā „ajja attano manorathanṃ pūressumīti“ upasamkamitvā avidūre nipajjitvā² „bho purisa, kasmā araṇṇe carasīti“ pucchī. So „godhānaṃ atthāyā“³ ti. „Ahaṃ anekasātānaṃ godhānaṃ āsayāṃ jānāmi, aggiṃ ca palālaṃ ca ādāya ehīti“ tattha netvā „imasmiṃ ṭhāne palālaṃ pakkhipitvā aggiṃ katvā dhūmaṃ katvā samantā sunakhe ṭhapetvā sayāṃ mahāmuggaraṃ gahetvā nikkhantanikkhantā godhā paharitvā māretvā rāsiṃ karohīti“ evaṃ ca pana vatvā „ajja paccamittassa piṭṭhiṃ passissamīti“ ekasmiṃ ṭhāne sīsaṃ ukkhipitvā nipajji. Luddako pi palāladhūmaṃ akāsi. Dhūmo bilaṃ pāvisi⁴. Godhā dhūmandhā⁴ mraṇabhayatajjitā nikkhantā palāyitum āradhā. Luddako nikkhantanikkhantaṃ paharitvā māresi. Tassa hatthato muttā sunakhā gaṇhiṃsu. Godhānaṃ mahāvīnaṃ uppajji. Bodhisatto „kakaṇṭakaṃ nissāya bhayaṃ uppannaṃ“ ti ṇatvā „pāpapurisasamsaggo nāma nā kattabbo, pāpe nissāya hi sukhaṃ nāma n’ atthi, ekassa pāpakakaṇṭakassa vasena ettakānaṃ godhānaṃ vīnaṃ jāto“ ti vātabilena palāyanto imaṃ gātham āha:

Na pāpajanasamsevī accantasukham edhati,
godhākulaṃ kakaṇṭo⁵ va kaliṃ pāpeti attānaṃ ti. 137.

Tatrāyaṃ saṃkhepattho: pāpajanasamsevī puggalo accantasukhaṃ niran-taraṃ sukhaṃ nāma na edhati na patilabhati, yathā kiṃ: godhākulaṃ ka-kaṇṭo⁵ va yathā kakaṇṭato godhākulaṃ sukhaṃ na labhi evaṃ pāpajanasamsevī sukhaṃ na labhati, pāpajanaṃ sevanto ekanten’ eva kaliṃ pāpeti attānaṃ, kali⁶ vuccati vīnaṃ, ekanten’ eva kaliṃ pāpasevī⁷ attānaṃ ca aṇṇe ca attanā saddhiṃ vasante vīnaṃ pāpetīti. Pāliyaṃ pana phalaṃ⁸ pāpetīti li-khanti, taṃ vyañjanaṃ Atthakathāya n’ atthi, attho pi ’ssa na yujjati, tasmā yathāvuttam eva gahetabbam⁹.

¹ K godhābilaṃ, Bp godhabilam ² K nipajji, Bp nippajjitvā. ³ K pāvisi, Bp pāvisi. ⁴ K dhūmadhā, Bp dhūmantā. ⁵ so K instead of kakaṇṭo? Bp godhākulaṃ kakaṇṭako ⁶ K kaliṃ. ⁷ K -vi. ⁸ Bp kulīṇ ⁹ -tabbā.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi:
 „Tadā kakaṇṭako Devadatto ahosi, Bodhisattaputto anovādakagodhapil-
 lako¹ vipakkhasevī bhikkhu. godharājā pana aham evā“² ti. Godha-
 jātakaṃ.

2. Sigāla-jātaka.

Etam hi te² durājānaṃ ti. Idam Satthā Veḷuvane viha-
 ranto Devadattassa vadhāya parisakkanam ārabha kathesi.
 Dhammasabhāyaṃ bhikkhūnaṃ katham sutvā Satthā „na bhikkhave
 Devadatto idāṃ eva mayham vadhāya parisakkati, pubbe pi parisakkati
 yeva, na ca maṃ māretuṃ asakki. sayam³ eva pana kilanto“⁴ ti vatvā
 atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadatte rajjaṃ kārente Bo-
 dhisatto sigālayoniyaṃ nibbattitvā sigālarājā hutvā sigāla-
 gaṇaparivuto susānavane vihāsi. Tena samayena Rājagahe ussavo
 ahosi. Yebhuyyena manussā suraṃ pivanti, surāchaṇo yeva
 kira so. Ath' ettha sambahulā dhuttā bahum suraṃ ca maṃsaṃ
 ca āharāpetvā maṇḍitapasādhitā gāyitvā suraṃ pivanti maṃsaṃ
 khādanti, tesam paṭhamayāmāvasāne maṃsaṃ khiyi surā pana⁴ ba-
 hukā va, ath' eko „maṃsakhaṇḍam dehīti“ āha „maṃsaṃ khiṇaṃ,
 n' atthīti“⁵ ca vutte „mayi tīhite maṃsakkhayo nāma n' atthīti“⁶
 vatvā „āmakasusāne matāmanussamaṃsaṃ khādanatthāya āgata-
 sigāle⁷ māretvā maṃsaṃ āharissāmīti“⁸ muggaraṃ gahetvā nid-
 dhamanamaggena nagarā nikkhamitvā susānaṃ gantvā muggaraṃ
 gahetvā mataka viya uttāno va nipajji. Tasmiṃ khaṇe Bodhi-
 satto sigālagagaṇaparivuto tattha gato tam disvā „nāyaṃ mataka“
 ti nātvāpi „sutthutaraṃ upaparikkhissāmīti“⁹ assa adhovāte gantvā
 sariragandhaṃ ghāyitvā tattato c' assa⁹ amatakabhāvaṃ nātvā
 „lajjāpetvā⁹ naṃ uyyojessāmīti“¹⁰ gantvā muggarakoṭiyaṃ dāsi-
 tvā ākaḍḍhi. Dhutto muggaraṃ na vijahi. Upasaṃkamantaṃ¹⁰

¹ BP -godhakippiliko. ² K omits te ³ K ssayam ⁴ so BP; K pāna ⁵ BP
 omits natthīti, K natthi ⁶ so BP; K atthīti ⁷ BP -sigālaṃ. ⁸ K vassa
⁹ so BP; K -pessāmi. ¹⁰ K -kamaṇṭamaṃ.

pi na olovento pana gāḷhatarāṃ aggahesi. Bodhisatto paṭik-kamitvā „bho purisa sace tvaṃ matakō bhavēyyāsi na mayi¹ muggaraṃ ākaḍḍhante gāḷhatarāṃ gaṇheyyāsi, iminā kāraṇena tava matakabhāvo vā amatakabhāvo vā dujjāno²“ ti vatvā imaṃ gātham āha:

Etam hi te³ durājānaṃ yaṃ sesi matasāyikaṃ⁴
yassa te kaḍḍhamānassa hatthā⁵ daṇḍo na muccatīti. 138.

Tattha etaṃ hi te⁶ durājānaṃ ti etaṃ kāraṇaṃ tava duviññeyyaṃ, yaṃ sesi matasāyikaṃ ti yena kāraṇena tvaṃ matasāyikaṃ sesi matakō viya hutvā sayasi, yassa te⁷ kaḍḍhamānassa⁸ ti yassa tava daṇḍakotiyaṃ gabetvā kaḍḍhiyamānassa hatthato daṇḍo na muccati, so pana tvaṃ tattato matakō⁹ nāma na hosīti¹⁰.

Evam vutte so dhutto „ayaṃ mama amatakabhāvaṃ jānā-tīti“ utthāya daṇḍaṃ khipi. Daṇḍo virajjhi. Dhutto „gaccha, viraddho dāni si mayā“ ti. Bodhisatto nivattitvā „bho purisa, maṃ virajjhanto pi tvaṃ attha mahāniraye soḷasa ussadaniraye aviraddho yevāsīti“ vatvā pakkāmi. Dhutto kiñci alabbhitvā susānā nikkhamitvā parikhāyaṃ nahāyitvā āgata maggen' eva nagaraṃ pāvisi.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātakam samodhānesi: „Tadā dhutto Devadatto ahosi, sigālārājā pana aham evā“ ti. Sigālajātakaṃ.

3. Virocanaajātaka.

Lasī ca te nipphalitā¹¹ ti. Idam Satthā Veluvane viha-ranto Devadattassa Gayāsīse Sugatālayadassitabhāvaṃ āraḷbha katesi. Devadatto hi antarāhitajhāno lābhasakkāraparihīno „atth' esa upāyo“ ti cintetvā Satthāraṃ pañca vatthūni yācitvā alabbhamāno dvinnāṃ agga-sāvakaṇāṃ saddhivihārike adhunā pabbajite dhammavina-yamhi akovide pañcasate bhikkhū gahetvā Gayāsīsaṃ gantvā saṃghaṃ bhinditvā ekasīmāya āveṇisaṃghakammāni akāsi. Satthā tesāṃ bhik-khūnaṃ nāṇapariṇāpakaḷāṇaṃ natvā dve agga-sāvake pesesi. Te disvā

¹ K ti masi   ² so both K and Bp.   ³ K omits te.   ⁴ K -sāyitāṃ.   ⁵ K hattha.
⁶ K omits te   ⁷ K ne.   ⁸ so Bp; K matāmatakō.   ⁹ Bp hoti iti attho   ¹⁰ K -lita.

Devadatto tuṭṭhamano rattim dhammaṃ desayamāno „Buddhalīlhaṃ karissāmīti“ Sugatālayaṃ dassento „vigatathīnamiddho kho āvuso Sāriputta bhikkhusaṃgho. paṭibhātu naṃ bhikkhūnaṃ dhammīkathā¹, piṭṭhī² me āgilāyati³. tam ahaṃ āyamissāmīti“ vatvā niddaṃ upagato. Dve aggasāvakaḥ tesāṃ bhikkhūnaṃ dhammaṃ desetvā maggaphalehi pabodhetvā sabbe ādāya Veḷuvanaṃ eva paccāgamiṃsu. Kokāliko vihāraṃ tucchāṃ disvā Devadattassa santikaṃ gantvā „āvuso Devadatta paṇisaṃ te bhinditvā dve aggasāvakaḥ vihāraṃ tucchāṃ katvā gatā. tvaṃ pana niddāyasi⁴ yevā“⁵ ti vatvā uttarāsaṃgamassa apanetvā bhittiyaṃ piṭṭhikaṇṭhakaṃ passanto⁶ viya paṇhikāya naṃ hadaye pahari, tāvad ev’ assa mukhato lohitaṃ uggañchi. tato paṭṭhāya gilāno ahosi. Satthā therāṃ pucchi: „Sāriputta tumhākaṃ gatakāle Devadatto kiṃ akāsīti“. „Bhante Devadatto amhe disvā „Buddhalīlhaṃ karissāmīti“ Sugatālayaṃ dassetvā mahāvīnāsaṃ patto“ ti. Satthā „na kho Sāriputta Devadatto idān’ eva mama anukaronto vīnāsaṃ patto, pubbe pi patto yevā“⁷ ti vatvā therena yācito atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭe rājjaṃ kārente Bodhisatto kesarasiṃho hutvā Himavantapadesa Kañcana-
guhāyaṃ vāsaṃ kappesi. So ekadivaṃsaṃ Kañcanaguhāya⁸ nikkhamitvā vijambhitvā⁹ catuddisaṃ oloketvā sīhanādaṃ naditvā gocarāya pakkanto. Mahāmahisaṃ vadhitvā varamaṃsaṃ khādītva ekaṃ saraṃ otaritvā maṇivaṇṇassa udakassa kucchiṃ puretvā guhaṃ sandhāya pāyāsi. Ath’ eko sigālo gocarapasuto sahasā va sīhaṃ disvā palāyituṃ asakkonto sīhassa purato pādesu patitvā nipajji „kiṃ jambukā“¹⁰ ti ca vutte „ahaṃ sāmi pāde upaṭṭhatukāmo“¹¹ ti āha. Sīho „sādhū, ehi maṃ upaṭṭhaha. varamaṃsaṃ khādāpessāmīti“¹² vatvā sigālaṃ ādāya Kañcanaguhāṃ agamāsi. Sigālo tato paṭṭhāya sīhaviḥāsaṃ¹³ khādati. So katipāhassa eva thullasarīro ahosi. Atha naṃ ekadivaṃsaṃ guhāyaṃ nipannako va sīho āha: „acccha jambuka, pabbata-sikhare ṭhatvā pabbatapāde¹⁴ sañcarantesu hatthiassamahisādisu

¹ so K; Bp paṭibhātu tvaṃ bhikkhūnaṃ dhammakatāya paṭibhātī; read: paṭibhātu tesāṃ bhikkhūnaṃ dhammakathā? ² K piṭṭhiṃ, Bp piṭṭhi. ³ K āgilāyati. Bp gilānāti. ⁴ K -sī. ⁵ so K; Bp bhittiyaṃ vikkandakaṃ piṇṇanto. ⁶ K -hāyaṃ. ⁷ K vijambhitvā. ⁸ so Bp; K -ghāsadaṃ. ⁹ K -pādesu.

yassa maṁsaṁ¹ khāditukāmo si taṁ oloketvā āgantvā 'asuka-
maṁsaṁ khāditukāmo 'mhīti' vatvā maṁ vanditvā 'viroca sā-
mīti' vada, ahaṁ taṁ vadhitvā maṁsaṁ khāditvā tuyham pi
dassāmīti². Sigālo pabbatasikharaṁ abhirūhitvā nānappakāre
mige oloketvā yass' eva maṁsaṁ khāditukāmo hoti Kañcana-
guhaṁ pavisitvā taṁ eva sīhassa ārocetvā pādesu patitvā „vi-
roca sāmīti³“ vadati. Sīho vegena pakkhanditvā sace pi
mattavaravāraṇo hoti tatth' eva naṁ jīvitakkhāyaṁ pāpetvā
sayam pi varamaṁsaṁ khādati sigālassāpi deti. Sigālo kucchi-
pūraṁ maṁsaṁ khāditvā guhaṁ pavisitvā niddāyati. So gac-
chante gacchante kāle mānaṁ vaḍḍhesi: „aham pi catuppādo
va, kiṁkāraṇā divase divase parehi posiyamāno viharāmi, ito
paṭṭhāya aham pi hatthiādayo paharitvā maṁsaṁ khādissāmīti,
sīho pi migarājā 'viroca sāmīti' vuttam eva padaṁ nissāya
vāraṇe vadheti, aham pi sīhena 'viroca jambukā' 'ti maṁ va-
dāpetvā ekaṁ varavāraṇaṁ vadhitvā maṁsaṁ khādissāmīti⁴“ so
sīhaṁ upasaṁkamitvā etad avoca: „sāmi mayā dīgharattaṁ
tumhehi vadhitavaravāraṇānaṁ⁵ maṁsaṁ khāditaṁ, aham pi
ekaṁ vāraṇaṁ paharitvā maṁsaṁ khāditukāmo tumhehi nipā-
natṭhāne Kañcanaguḥāyaṁ nipajjissāmi, tumhe pabbatapāde
vicarantaṁ varavāraṇaṁ oloketvā mama santikaṁ āgantvā 'vi-
roca jambukā' 'ti vadetha, ettakamattam pi maccheraṁ mā
karitthā⁶“ ti. Atha naṁ sīho āha: „jambuka vāraṇe vadhituṁ
samatto sīhakule uppanno, vāraṇaṁ paharitvā maṁsaṁ khā-
danasamatto sigālo nāma loke n' atthi, mā te etaṁ rucci,
mayā vadhitavaravāraṇānaṁ nēva maṁsaṁ khāditvā vasaṁsū⁷
'ti. So evaṁ vutte pi oṇamituṁ na icchi, punappuna yāci yeva.
Sīho taṁ nivāretuṁ asakkonto sampajjicchitvā „tena hi mama
vasanatṭhānaṁ pavisitvā nipajjā⁸“ 'ti jambukaṁ Kañcanaguḥāyaṁ
nipajjāpetvā pabbatapāde mattavāraṇaṁ oloketvā guhādvāraṁ
gantvā „viroca jambukā⁹“ 'ti āha. Sigālo Kañcanaguḥāya³

¹ K maṁsā   ² K vadhitvāvara-.   ³ K -guḥāyaṁ.

nikkhamitvā vijambhitvā¹ catuddisaṃ oloketvā tikkhattuṃ vassitvā „mattavaravāraṇassa kumbhe patissāmīti“ virajjhित्वा pādamūle pati. Vāraṇo dakkhiṇapādaṃ ukkhipitvā tassa sīsaṃ akkami, sīsattḥīni cuṇṇavicuṇṇāni ahesuṃ. Ath' assa sarīraṃ vāraṇo pādena saṃgharitvā rāsīṃ katvā upari laṇḍaṃ² pādetvā koṇcanādaṃ nadanto araṇṇaṃ pāvīsi. Bodhisatto imaṃ pavatītiṃ disvā „idāni viroca jambukā“ 'ti vatvā imaṃ gātham āha:

Lasī ca te nipphalitā³ matthako ca vidālito,
sabbā te phāsukā bhaggā, ajja kho tvaṃ virocasīti. 139.

Tattha lasīti matthaluṅgā, nipphalitā ' ti nikkhantā.

Bodhisatto imaṃ gāthaṃ vatvā yāvatāyukaṃ thatvā yathā-kammaṃ gato.

Satthā imaṃ desanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā sigālo Devadatto ahoṣi, sīho pana aham evā“ 'ti. Virocana-jātakaṃ.

4. Naṅguṭṭhajātaka.

Baḥum petam asabbhi jātavedā 'ti. Idam Satthā Jetavane viharanto ājīvīkānaṃ⁴ micchātapaṃ ārabba kathesi. Tadā kira ājīvīkā⁴ Jetavanapitṭhiyaṃ nānappakāraṃ micchātapaṃ caranti. Sambahulā bhikkhū tesam ukkuṭṭikappadhānavaggulivatakaṇṭakappasayaapaṇcatapanādibhedamicchātapaṃ⁵ disvā Bhagavantaṃ pucchimsu: „atthi nu kho bhante imaṃ micchātapaṃ nissāya kāci vadḍhīti.“ Satthā „na bhikkhave evarūpaṃ micchātapaṃ nissāya kusalaṃ vā vadḍhi⁶ vā atthi, pubbe paṇḍitā 'evarūpaṃ tapaṃ nissāya kusalaṃ vā vadḍhi⁶ vā bhavissatīti' saṇṇāya jātaggim gahetvā araṇṇaṃ pavisitvā aggijuhanādivasena kiñci⁷ vadḍhim apassanā aggim udakena nibbāpetvā kasiṇaparikkammaṃ katvā abhiññā ca samāpattiyo ca⁸ nibbattetvā Brahmaloḥa-parāyaṇā ahesuṃ“ ti vatvā atītaṃ āhari:

¹ K vijambhitvā ² soBP; K laddham ³ K -litā ⁴ BP ājīva-. ⁵ K -ppadhānavaggulivatakaṇṭakappasayaapaṇcatapanāpānādi-; BP -ppatthānavaggulivatakaṇṭakappasayanapaṇcatapanādibhedam-. ⁶ K vadḍhim. ⁷ so both K og BP.

⁸ K omits ca.

Attīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto udiṇṇabrahmaṇakule nibbatti. Tassa jātadivase mātāpitāro jātaggiṃ gahetvā ṭhapesuṃ. Atha naṃ soḷasavassakāle etad avocuṃ: „mayā te putta jātadivase¹ aggiṃ gaṇhimha, sace si agāraṃ ajjhāvasitukāmo tayo vede uggaṇha, atha Brahmaloṇaṃ gantukāmo aggiṃ gahetvā araṇṇaṃ pavisitvā aggiṃ paricaranto Mahābrahmāṇaṃ ārādhetvā Brahmaloṇa-pārāyano hohīti“. So „na mayhaṃ agārena attho“ ti aggiṃ gahetvā araṇṇaṃ pavisitvā assamaṇapadaṃ māpetvā aggiṃ paricaranto araṇṇe vihaṃsi. So ekadivasaṃ paccantaḡāmake godakkhiṇaṃ labhitvā taṃ goṇaṃ assamaṇapadaṃ netvā cintesi: „Aggiṃ² Bhagavantaṃ gomaṃsaṃ khādāpessāmi“. Ath' assa etad ahoṣi: „idha loṇaṃ n' atthi, Aggi Bhagavā loṇaṃ khādituṃ na sakkhissati, gāmato loṇaṃ āharitvā Aggiṃ² Bhagavantaṃ salaṇakaṃ khādāpessāmi“. So taṃ tatth' eva bandhitvā loṇatthāya gāmaṃ agamaṃsi. Tasmiṃ gate sambahulā luddakā taṃ ṭhānaṃ āgatā goṇaṃ disvā vadhitvā maṃsaṃ pacitvā khāditvā naṅguṭṭhaṃ ca jaṃghaṃ³ ca cammaṃ ca tatth' eva chaḍḍetvā avasesamaṃsaṃ ādāya agamaṃsu. Brāhmaṇo āgantvā naṅguṭṭhādimittaṃ ca disvā cintesi: „ayaṃ Aggi Bhagavā attano santakam pi rakkhituṃ na sakkoti, maṃ kadā rakkhissati, iminā Agginā parihaṇṇena niratthakena bhavitabbaṃ, n' atthi itonidānaṃ kusalaṃ vā vaḍḍhi⁴ vā“ ti so aggiparicariyāya vigatacchando „hambho⁵ Aggi Bhagavā, tvaṃ attano pi santakam rakkhituṃ asakkonto maṃ kadā rakkhissasi, maṃsaṃ n' atthi, ettakena pi tussāhīti naṅguṭṭhādini aggiṃhi pakkhipanto imaṃ gātham āha:

Baḥuṃ p' etaṃ asabbhi Jātaveda
yaṃ taṃ vāladhinābhipūjayāma,

¹ K putta. ² K aggi. ³ so both K and Bp. ⁴ K vaḍḍhiṃ. ⁵ K hambho.

maṇṣārahassa n' atth'¹ ajja maṇṣaṃ.

naṅguṭṭham pi bhavaṃ paṭiggahātū 'ti. 140.

Tattha bahum p' etan ti ettakam pi bahum, asabbhīti asappurisa asādhujātika, jātavedā 'ti aggi hī jātamatto va vediyati nāyati pākato hoti tasmā jātavedo ti vuccati, yaṃ taṃ vāladhinābhipūjayāmā ti yaṃ ajja mayāṃ attano pi santakaṃ rakkhituṃ asamatthaṃ Bhagavantāṃ vāladhinā abhipūjayāma etam² pi te bahum evā 'ti dasseti, maṇṣārahassa 'ti maṇṣārahassa tuyhaṃ n' atthi ajja maṇṣaṃ, naṅguṭṭham pi bhavaṃ paṭiggahātū 'ti attano santakaṃ rakkhituṃ asakkonto bhavaṃ iminā sajaṃghacammaṃ naṅguṭṭham pi patiganhatū 'ti.

Evam vatvā Mahāsatto aggiṃ udakena nibbāpetvā isipabbajjaṃ pabbajjivā abhiññā ca samāpattiyo ca nibbattetvā Brahma-loka-parāyano ahoṣi.

Satthā imaṃ dhammadeśanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „nibbutaggi tāpaso aham eva tena samayenā“ 'ti. Naṅguṭṭhajātakaṃ.

5. Rādhajātaka.

Na tvaṃ Rādha vijānāsīti. Idaṃ Satthā Jetavane viharanto purāṇadutiyaikāpalobhanaṃ³ ārabha kathesi. Paccuppannavatthum Indriyajātake āvibhavisati. Satthā pana taṃ bhikkhum āmantetvā „bhikkhu, mātugāmo nāma arakkhiyo, ārakkhaṃ ṭhapetvā rakkhantāpi naṃ rakkhituṃ na sakkonti, tvaṃ pi pubbe etam ārakkhaṃ ṭhapetvā rakkhanto pi rakkhituṃ nāsakkhi, idāni kathaṃ rakkhissasīti“ vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmaḍatte rajjaṃ kārente Bodhisatto sukayoniyaṃ nibbatti. Kāsiraṭṭhe eko brāhmaṇo Bodhisattaṃ ca kaniṭṭhabhātaraṃ c' assa puttattṭhāne ṭhapetvā posesi. Tesu Bodhisattassa Poṭṭhapādo ti nāmaṃ ahoṣi, itarassa Rādho ti. Tassa pana brāhmaṇassa bhariyā anācārī hoti dus-silā. So vohāratthāya gacchanto ubho pi bhātaro āha: „tātā sace vo mātā brāhmaṇi anācāraṃ ācarati vāreyyātha naṃ“ ti. Bodhisatto āha: „sādhu tātā, vāretuṃ sakkontā vāreyyāma,

¹ so both K and BP; read n' atthi² ² K evam. ³ K -dūtīkāpalobhanaṃ.

asakkontā tuṇhī bhavissāmā“¹ ti. Evaṃ brāhmaṇo brāhmaṇiṃ² sukānaṃ niyyādetvā volhāratthāya gato. Tassa gatadivasato paṭṭhāya brāhmaṇi aticaritum āradhā, pavisantānaṃ ca nikkhamantānaṃ ca anto n³ atthi. Tassā kiriyaṃ disvā Rādho Bodhisattam āha: „bhātika, amhākaṃ pitā ‘sace vo mātā anācāraṃ ācarati vāreyyāthā’³ ti vatvā gato, idāni c’ esā³ anācāraṃ ācarati, vārema nan“ ti. Bodhisatto „tāta, tvaṃ attano avyattatāya bālabbhāven³ evaṃ vadesi, mātugāmaṃ nāma ukkhipitvā carantāpi rakkhितum na sakkonti, yaṃ kammaṃ kātum na sakkā na tam³ kātum vaṭṭatīti“³ vatvā imaṃ gātham āha:

Na tvaṃ Rādha vijānāsi adḍharatte anāgate,
avyāyataṃ vilapasi, virattā Kosiyāyane ti. 141.

Tattha na tvaṃ Rādha vijānāsi adḍharatte anāgate ti tāta Rādha tvaṃ na jānāsi adḍharatte anāgate paṭhamayāme yeva ettakā janā āgatā idāni ko jānāti kittakāpi āgamissanti, avyāyatam vilapasīti tvaṃ avyattavilāpaṃ vilapasi, virattā kosiyāyane ti mātā no kosiyāyaṃ brāhmaṇi virattā amhākaṃ pitari nippemā jātā, sac³ assā tasmiṃ sineho vā pemaṃ vā bhaveyya na evarūpaṃ anācāraṃ kareyyā³ ti imaṃ attham eteḃi vyañjanehi pakāsesi.

Evaṃ pakāsetvā ca pana brāhmaṇiyā saddhiṃ Rādhassa vattum nādāsi. Sāpi yāva brāhmaṇassa anāgamanā yathāruciya vicari. Brāhmaṇo āgantvā Poṭṭhapādaṃ pucchi: „tāta kīdisi te mātā“ ti. Bodhisatto brāhmaṇassa sabbaṃ yathābhūtaṃ kathetvā „kin te tāta evarūpāya dussilāya“³ ti ca vatvā „tāta amhehi mātuyā dosassa kathitakālato paṭṭhāya na sakkā idha vasitum“ ti brāhmaṇassa pāde vanditvā saddhiṃ Rādhena uppatitvā araṇṇaṃ agamāsi.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā cattāri saccāni pakāsesi. Saccapariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotāpattiṭṭhale patitṭhahi. „Tadā pana brāhmaṇo brāhmaṇi ca ete yeva dve janā ahesum. Rādho pan-Ānando, Poṭṭhapādo pana aham evā“³ ti. Rādhajātakaṃ.

¹ K - ṭi. ² K vesa ³ K kataṃ.

6. Kākajātaka.

Api nū hanukā santā ti. Idam Satthā Jetavane viharanto sambahule mahallake bhikkhū ārabha kathesi. Te kira gihikāle¹ Sāvathiyam kuṭumbikā aḍḍhā mahaddhanā aññamaññaṃ sahāyakā ekato hutvā puññāni karontā Satthu dhammadeśanam sutvā „mayam² mahallakā, kin no gharāvāsena, Satthu santike ramaṇiye Buddhasāsane pabbajitvā dukkhass’ antam karissāmā” ti sabbam sapatteyyam puttadhītādīnam datvā assumukham nātisaṃgham pahāya Satthāram pabbajam yācitvā pabbajimsu, pabbajitvā ca pana pabbajjānurūpaṃ samaṇadhammam na karimsu, mahallakabhāvena dhammam pi na pariyaṇimsu, gihikāle viya³ pabbajitakāle pi vihārapariyante paṇṇasālā karetvā ekako⁴ ya vasiṃsu. piṇḍāya carantāpi aññattha agantvā yebhuyyena attano puttadārass’ eva geham gantvā bhuñjimsu. Tesu ekassa purāṇadutiyikā sabbesam pi mahallakatherānam upakārā ahoṣi, tasmā sesāpi attanā laddham āhāram gahetvā tassā yeva gehe nisīditvā bhuñjanti, sāpi tesam yathāsannihitam sūpavyañjanam deti. Sā aññatarena ābādhena phuṭṭhā⁵ kalam akāsi. Atha te mahallakatherā vihāram gantvā aññamaññaṃ gīvāsu gahetvā „madhurahattharasā upāsikā kālakatā” ti vihārapaccante rodantā vicarimsu. Tesam saddam sutvā ito c’ ito ca bhikkhū sannipatitvā „āvuso kasmā rodathā” ti pucchimsu. Te „amhākaṃ sahāyassa purāṇadutiyikā madhurahattharasā kālakatā, amhākaṃ ativiya upakārā, idāni kuto tathārūpaṃ labhissāma, iminā kāraṇena rodimhā” ti āhaṃsu. Tesam tam vippekāram disvā bhikkhū dhammasabhāyam katham samuṭṭhāpesum: „āvuso iminā nāma kāraṇena mahallakatherā aññamaññaṃ gīvāya gahetvā vihārapaccante rodantā vicarantīti”. Satthā āgantvā „kāya nu ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinā” ti pucchitvā „imāya nāmā” ti vutte „na bhikkhave idān’ eva te tassā kālakiriya rodantā vicaranti, pubbe p’ ete imam kākayoniyam nibbattitvā samudde matam nissāya ‘samuddaudakam ussīcitvā’⁶ etam niharissāmā” ti vāyamantā paṇḍite nissāya jīvitam labhimsu” ti vatvā atitam āhari:

Atite Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente Bo-
dhisatto samudde devatā hutvā nibbatti. Ath’ eko kākō at-
tano bhariyam kākim ādāya gocaram pariyesamāno samuddatiram

¹ K gihī-. ² K mayham. ³ so Bp; K gihikāle pi. ⁴ so both K and Bp instead of ekato? ⁵ so Bp; K phuṭṭhā. ⁶ K ussīlitvā.

agamāsi. Tasmiṃ kāle manussā samuddatīre khīrapāyāsamacchamaṃsasurādīhi nāgabalikammaṃ katvā pakkamiṃsu. Kāko balikammaṭṭhānaṃ gantvā khīradīni¹ disvā saddhiṃ kākīyā khīrapāyāsamacchamaṃsādīni paribhuñjitvā bahū suraṃ pivi. Te ubho pi surāmadamattā² „samuddakīlaṃ kiḷissāmā“ ti velante nisīditvā nahāyitum ārabhiṃsu. Ath' ekā ūmi āgantvā kākīṃ gahetvā samuddaṃ pavesesi. Tam eko maccho maṃsaṃ khādītva ajjho hari. Kāko „bhariyā me matā“ ti rodī paridevi. Ath' assa paridevanasaddaṃ sutvā bahū³ kākā sannipatitvā „kiṃkāraṇā rodasīti“ pucchīṃsu. „Sahāyikā vo velante nahāyamānā ūmiyā haṭṭā“ ti te sabbe pi ekaṛavaṃ ravantā rodīṃsu. Atha nesaṃ etad aho si: „imaṃ samuddūdakaṃ nāma amhākaṃ kiṃ pahoti, udakaṃ ussīcītvā samuddaṃ tucchaṃ katvā sahāyikaṃ nīharissāmā“ ti te mukhaṃ pūretvā pūretvā udakaṃ bahi chaḍḍenti, loṇūdakena ca gale sussamāne utthāy' utthāya thalaṃ gantvā vissamanti. Te hanūsu kilantesu mukhesu sukkhantesu akkhīsu rattesu niddakīlantā⁴ hutvā aññamaññaṃ āmantetvā „ambho⁵ mayāṃ samuddaudakaṃ gahetvā bahi pātema, gahita-gahitaṭṭhānaṃ puna udakena pūrati⁶, samuddaṃ tucchaṃ kātum na sakkhissāmā“ ti vatvā imaṃ gāthaṃ āhaṃsu:

Api nū hanukā santā, mukhaṃ ca parisussati,
oramāma na pārema⁷, pūrat⁸ eva mahodadhīti. 142.

Tattha api nū hanukā santā ti api no hanukā santā ti, api amhākaṃ hanukā kilantā, oramāma na pārema⁸ ti mayāṃ attano balena mahāsamudda-udakaṃ ākaḍḍhema osārema. tucchaṃ pana naṃ kātum na sakkoma, ayaṃ hi pūrat⁹ eva mahodadhīti.

Evaṃ ca pana vatvā sabbe pi te kākā „tassā kākīyā evarūpaṃ nāma tuṇḍaṃ aho si evarūpāni vaṭṭakkhīni¹⁰ evarūpaṃ chavisanṭhānaṃ evarūpo madhurasaddo, sā no imaṃ corasamuddaṃ nissāya natṭhā“ ti bahūṃ vippalapīṃsu¹¹. Te evaṃ

¹ K birādīni. ² so Bp; K surāmandamattā. ³ K bahu. ⁴ so Bp; K dina-kīlantā. ⁵ so Bp; K amho. ⁶ K pūreti. ⁷ Bp harema. ⁸ Bp haremā. ⁹ K pūreteva. ¹⁰ K vaddhakkhīni. ¹¹ K -laviṃsu.

vippalapaṃāne samudde¹ devatā bheravarūpaṃ dassetvā palāpesi.
Evam tesam sotthi ahosi.

Satthā imam dhammadesanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi:
„Tadā kākī ayaṃ purāṇadutiyaṃ ahosi. kāko mahallakattthero. sesa-
kākā mahallakatttherā. samuddadevatā pana aham evā“² ti. Kāka-
jātakaṃ.

7. Puppharattajātaka.

Na idam dukkhaṃ adum dukkhan ti. Idam Satthā Je-
tavane viharanto ekaṃ ukkaṇṭhitabhikkhuṃ ārabbhā kathesi.
So hi Bhagavatā „saccaṃ kira tvaṃ bhikkhu ukkaṇṭhito“ ti vutte
„saccaṃ“ ti vatvā „kena ukkaṇṭhāpito sīti“ ca puṭṭho „purāṇadutiya-
kāyā“³ ti vatvā „madhurahattharasikā bhante sā itthi. na sakkomi
tam vinā vasitun“ ti āha. Atha nam Satthā „esā te bhikkhu anatta-
kārikā. pubbe pi tvaṃ etaṃ nissāya sūle uttāsito, etaṃ ñeva parideva-
māno kalam katvā niraye nibbatto. idāni taṃ kasmā puna patthesīti“
vatvā atītam āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadatte rajjaṃ kārente
Bodhisatto ākāsaṭṭhadevatā ahosi. Atha Bārāṇasiyaṃ
kattikarattivārachaṇo sampatto hoti, nagaraṃ devanagaraṃ viya
alamkarimsu, sabbo jano chaṇakīlānissito ahosi. Ekassa pana
duggatamanussassa ekaṃ eva ghanasāṭakayugaṃ ahosi, so taṃ
sudhotam² dhovāpetvā obhañjāpetvā satavalikaṃ saḥassavalikaṃ
kāretvā ṭhapesi. Atha nam bhariyā evam āha: „icchāmi¹ ahaṃ
sāmi kusumbharattam nivāsetvā ekaṃ pārūpitvā tava kaṇṭhe laggā
kattikarattivāraṃ caritun“ ti. „Bhadde, kuto amhākaṃ daliddā-
nam kusumbham, suddhavattham nivāsetvā kilāhīti“. „Kusum-
bharattam alabhamānā chaṇakīlam na kilāssāma, tvaṃ aññaṃ
itthim gahetvā kilāssū“³ ti. „Bhadde, kiṃ maṃ pīlesi, kuto amhā-
kaṃ kusumbhan“ ti. „Sāmi, purisassa icchāya sati kiṃ nāma n'
atthi, nanu rañño kusumbhavatthusmim bahuṃ kusumbhan“ ti.

¹ B^p samudda. ² B^p suṭṭhū and sudhotam; K suddhotam.

„Bhadde, taṃ tñānaṃ rakkhasapariggahītapokkharāṇīsadisam, balavā rakkhā, na sakkā upasamkamitum, mā te etaṃ rucci, yathāladdhen' eva tussassū“¹ ti. „Sāmi rattibhāge andhakāre sati purisassa agamanīyaṭṭhānaṃ nāma n' atthīti“. Iti so tāya punappuna kathentiya kilesavasena vacanaṃ gahetvā „hotu bhadde, mā cintayitthā“² ti taṃ samassāsetvā rattibhāge jīvitam pariccajivā nagarā nikkhamitvā rañño kusumbhavatthum gantvā vatim madditvā antovatthum pāvisi. Ārakkhamanussā vati-saddam sutvā „coro“ ti parivāretvā gahetvā paribhāsivā koṭṭe-tvā³ bandhi. Pabhātāya rattiyā rañño dassesum, rājā „gaccha-tha, naṃ sūle uttāsethā“⁴ ti āha. Atha naṃ pacchābāham bandhitvā vajjabheriyā vajjamānāya nagarā nikkhamitvā sūle uttāsesum. Balavavedanā vattanti, kākā sīse niliyitvā kaṇa-yaggasādisehi tuṇḍehi akkhīni vijjhanti. So tathārūpam pi dukkham amanasikarivā tam eva itthim anussarivā „tāya nāmāpi⁵ ghanapuppharattanivatthāya kaṇthe āsattabāhuyugalāya sad-dhim kattikarattivārato parihīno“⁶ ti cintetvā imam gātham āha:

Na idam dukkham adum dukkham yaṃ maṃ tudati vāyaso
yaṃ sāmā puppharattena kattikam nānubhossatīti. 143.

Tattha na idam dukkham adum dukkham yaṃ maṃ tudati vāyaso ti yaṃ ca idam sūle lagganapaccayam kāyīkacetasikadukkham yaṃ ca lohamayehi viya tuṇḍehi vāyaso tudati idam sabbam pi mayham na dukkham, adum dukkham, etaṃ yeva pana me dukkham ti attho, katarāhi: yaṃ sāmā puppharattena kattikam nānubhossati yaṃ sā piyaṅgusāmā mama bhariyā ekam kusumbharattam nivāsetvā ekam pārupitvā evam ghanapuppharattena vattha-yugena acchannā maṃ kaṇthe gahetvā kattikarattivārāhi nānubhavissatīti imam mayham dukkham, etaṃ eva hi maṃ bādhātīti.

So evam mātugāmaṃ ārabha vippalapanto yeva kalam katvā niraye nibbatti.

Satthā imam dhammadesanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā jayampatikā idāni jayampatikā, taṃ kāraṇaṃ paccakkham katvā tñita-ākāsatthadevatā pana aham evā“⁷ ti. Puppharattajātakaṃ.

¹ K koddhetva. ² K nāmam pi. ³ K parihīnā, B² parihīno.

8. Sigāḷajātaka.

Nāhaṃ punaṃ na ca punaṃ ti. Idaṃ Satthā Jetavane viharanto kilesaniggahaṃ ārabba kathesi. Sāvattiyaṃ kira pañca-satamattā sahāyaka mahāvibhavā seṭṭhiputtā Satthu dhamma-desanaṃ sutvā sāsane uraṃ datvā pabbajitva Jetavane antokoṭisanthāre viharāṃsu. Ath' ekadivasaṃ tesaṃ aḍḍharatta-samaye kilesanissito saṃkappo uppajji. Te ukkaṇṭhitvā attanā jahitakile-se puna gaṇhituṃ cittaṃ uppādayiṃsu. Atha Satthā aḍḍharattasamanantare sabbaññūtañānapadaṇḍāpikaṃ ukkhi-pitvā „katarāya nu kho ratiyā Jetavane bhikkhū viharantitī“ ajjhā-sayaṃ olokeno tesaṃ bhikkhūnaṃ abbhantare kāmarāga-saṃkappassa uppannabhāvaṃ aṇṇāsi. Satthā ca nāma ekaputtikā itthi attano puttaṃ viya ekacakkhuko puriso cakkhuṃ viya attano sāvake rakkhati, pubbaṇḍādisu yasmiṃ yasmiṃ samaye tesaṃ kilesā uppajjanti te tesaṃ kilese tatoparaṃ vaḍḍhituṃ adatvā tasmiṃ tasmiṃ yeva samaye niggaṇ-hāti, ten' assa etad ahoṣi: „ayaṃ cakkavattirāṇṇo antonagare yeva corānaṃ uppannakālo viya vattati, idān' eva nesaṃ dhamma-desanaṃ kathetvā¹ te kilese niggaṇhitvā arahattaṃ dassāmitī“ so surabhigandha-kuṭito nikkhamitvā madhurassarena „Anandā“² ti āyasmantaṃ dhamma-bhaṇḍāgārikaṃ Anandattheraṃ āmantesi. Thero „kiṃ bhante“ ti āganvā vanditvā aṭṭhāsi. „Ananda yattakā bhikkhū antokoṭisanthāre viharanti sabbe va gandhakuṭipariveṇe saṇṇipātehitī“. Evaṃ kir' assa ahoṣi: „sac' āhaṃ te yeva pañcasatā bhikkhū pakkosaṃpessāmi Satthāraṃ no abbhantare kilesānaṃ uppannabhāvo nāto' ti saṃviggamānasā dhamma-desanaṃ paṭicchituṃ na sakkhissantitī“. tasmā „sabbe saṇṇipātehitī“ āha. Thero „sādhu bhante“ ti avāpuraṇaṃ ādāya pariveṇena parive-ṇaṃ āhiṇḍitvā sabbe bhikkhū gandhakuṭipariveṇe saṇṇipāteṭvā Buddhā-sanaṃ pañṇāpesi. Satthā pallaṃke ābhujitvā² ujum kāyaṃ paṇidhāya silāpāthaviyaṃ patitṭhahamāno Sineru viya pañṇattabuddhāsane nisīdi āvelāvelāyamakayamakā chabbannabuddharasmiyo vissajjento, tāpi ras-miyo pātimattā chattamattā kūtāgāraḥpechimattā chijjitvā chijjitvā gaganatalaṃ vijjullatā viya saṃcarāṃsu. Aṇṇavakucchiṃ khobhetvā bāla-suriyuggamanakālo viya ahoṣi. Bhikkhusaṃgho pi Satthāraṃ vanditvā garucittaṃ paccupaṭṭhapetvā rattakambalasāṇiṃ parikkhipanto viya parivāretvā nisīdi. Satthā brahma-saraṃ nicchārento bhikkhū

¹ so B^u; K katvā. ² K ābhujitvā

āmantetvā „na bhikkhave bhikkhunā nāma kāmavitakkaṃ vyāpāda-
vitakkaṃ vihiṃsāvitakkaṃ ti ime tayo akusalavitakke vitakketuṃ
vaṭṭati. antouppannakilesa hi parittako ti nātum na vaṭṭati, kilesa
nāma paccāmittasadiṣo, paccāmitto ca khuddako nāma n' atthi,
okāsaṃ labhivā vināsaṃ eva pāpeti, evaṃ evaṃ appamattak_o
pi kilesa uppajjitvā vaḍḍhituṃ labhanto mahāvināsaṃ pāpeti, kilesa
nāma esa halāhalavisūpamo uppāditacchavikaṇḍunibho¹ āsivisapaṭi-
bhāgo asaniaggisadiṣo allīyituṃ na yutto, āsamikitaḥḥo, uppannuppanna-
khaṇe yeva paṭisaṃkhānabalena bhāvanabalena yathā muhuttam pi
hadaye aṭṭhātvā paduminipattā udabindūni viya vivaṭṭati evaṃ pajahi-
tabbo, porāṇakapaṇḍitāpi appamattakam pi kilesaṃ garaḥitvā yathā
puna abbhantare n' uppajjati evaṃ niggaṇḥimsū“ ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bo-
dhisatto sigālayoniyāṃ paṭisaṇḍhiṃ gahetvā araṇṇe nadītīre
nivāsaṃ kappesi. Ath' eko jarahatthi Gaṅgātīre kālam akāsi.
Sigālo gocarapasuto taṃ sarīraṃ disvā „mahā me gocaro up-
panno“ ti gantvā soṇḍe ḍasi, naṅgalisāya daṭṭhakālo viya ahoṣi.
So „n' atth' ettha khāditabbayuttakan“ ti dante ḍasi, aṭṭhimhi
daṭṭhakālo viya ahoṣi. Kaṇṇe ḍasi, suppakotiyāṃ daṭṭhakālo viya
ahoṣi. Udare ḍasi, kusūle daṭṭhakālo viya ahoṣi. Pāde ḍasi, uduk-
khale daṭṭhakālo viya ahoṣi. Naṅgutṭhe ḍasi, musale daṭṭhakālo
viya ahoṣi. „Etthāpi n' atthi khāditabbayuttakan“ ti sabbattha
assādaṃ alabhanto vaccamaḅḅe ḍasi, mudupūve daṭṭhakālo viya
ahoṣi. So „laddhaṃ dāni me imasmiṃ sarīre muduṃ khādi-
tabbayuttaṭṭhānaṃ“ ti tato patthāya khādanto antokucchiṃ
pavisitvā vakkahadayādīni khāditvā pipāsitaḅḅe lohitaṃ pivitvā
nipajjitakāle udaraṃ pattharivā nipajjati. Ath' assa etad ahoṣi:
„idaṃ hatthisarīraṃ maḅḅaṃ nivāsasukhatāya gehasadiṣaṃ,
khāditukāmatāya sati pahūtamāsaṃ, kiṃ dāni me aññattha
kamman“ ti so aññattha agantvā hatthikucchiyaṃ yeva maṃsaṃ
khāditvā vasati. Gacchante gacchante kāle nidāghavāṭasaṃ-
phassena² c' eva suriyarasmisantāpena ca taṃ kuṇapaṃ

¹ Bz uppāditacchavikaṇḍusadiṣo, K uppātinatacchavikaṇḍunibho. ² K -phasse.

sussitvā valiyo gaṇhi. Sigāḷassa pavitṭhadvāraṃ pihitaṃ. Antokucchi andhakāro ahosi. Sigāḷassa lokantarikanivāso viya jāto. Kuṇape sussante maṃsam pi sussi. Lohitam pi pacchijji. So nikkhamanadvāraṃ alabhanto bhayappatto hutvā sandhāvanto ito c' ito ca paharitvā nikkhamanadvāraṃ pariyesamāno vicarati. Evaṃ tasmiṃ ukkhaliyaṃ piṭṭhapīṇḍi viya antokucchiyaṃ sijjamāne¹ katipāhaccayena mahāmegho pāvassi. Atha naṃ kuṇapaṃ temitvā utthāya pakatisaṇṭhānena aṭṭhāsi. Vacca-maggo vivaṭo hutvā tārakā viya paññāyi. Sigālo taṃ chiddaṃ disvā „idāni me jīvitam laddhaṃ“ ti yāva hatthisisā paṭikkamitvā vegena pakkhanditvā vaccamaggaṃ sīsena paharitvā nikkhami. Tassa sambhinnasarīrattā² sabbalomāni vaccamagge alliyinsu. So tālakkhandhasadisena nillomena sarīrena ubbigga-citto muhuttaṃ dhāvitvā nivattitvā nisinno sarīraṃ oloketvā „idaṃ dukkhaṃ mayhaṃ na aññena kataṃ, lobhaheṭu lobhakarāṇā³ lobhaṃ nissāya mayā etaṃ kataṃ, ito dāni paṭṭhāya na lobhavasiko bhavissāmi, puna hatthisarīraṃ nāma na pavisis-sāmīti“ saṃviggahadāyo hutvā imaṃ gātham āha:

Nāhaṃ punaṃ na ca punaṃ na cāpi apunappunaṃ

hatthibondiṃ pavekkhāmi, tathā hi bhayatajjito ti. 144.

Tattha na cāpi apunappunaṃ ti akūro nipātamatto. Ayam paṇ' etissā sakalāya pi gāthāy' attho: ahaṃ hi ito puna tato ca punaṃ ti vuttavārato puna tato pi ca⁴ punappunaṃ vāraṇasarīrasaṃkhātāṃ hatthibondiṃ na pavekkhāmi, kiṃkāraṇa: tathā hi bhayatajjito tathā hi ahaṃ imasmiṃ yeva pavesane bhayatajjito, maraṇabhayaṇa santāsaṃ saṃvegaṃ āpīdīto ti.

• Evaṃ ca pana vatvā tato ca palāyitvā puna taṃ vā aññaṃ vā hatthisarīraṃ pi nivattitvā na olokesi, tato paṭṭhāya na lobhavasiko ahosi. •

Satthā imaṃ dhammadeśanaṃ āharitvā „bhikkhave⁵ antouppannakilesassa nāma vadḍhituṃ adatvā tattha tatth' eva niggaṇḥituṃ

¹ K sijjamāno. ² K saṃsiṇna- corr. to saṃjīna- over the line and to saṃbhinna- under the line, B saṃbhinna- and saṃchīna-. ³ so B_p; K pāṇalo-.

⁴ so K; B_p iti vuttam tato puna tato pi ca ⁵ K na bhikkhave.

vaṭṭatīti¹ vatvā saccāni pakāsetvā jātakaṃ samodhānesi: (Saccapariyo-āne pañcasatāpi te bhikkhū arahatte paṭiṭṭhabhimsu, avasesesu keci sotāpannā keci sakadāgāmino keci anāgāmino ahesuṃ) „Tadā sigālo aham eva ahoṣin“ ti. Sigāla-jātakaṃ.

9. Ekapaṇṇajātaka.

Ekapaṇṇo ayaṃ rukkho ti. Idam Satthā Vesāliyaṃ upaniṣṣāya mahāvane kūṭāgārasālāyaṃ viharanto vesālīkaṃ duṭṭha-Licchavikumārakaṃ ārabha kathesi. Tasmiṃ hi kāle Vesālīnagaram gāvutagāvutantare tīhi pakārehi parikkhittam tīsu ṭhānesu gopurattā-lakayuttam¹ paramasobhaggappattam. Tattha niccakālāṃ rajjāṃ kāretvā vasantānaṃ yeva rājūnaṃ sattasahassāni sattasatāni satta ca rājāno honti, tattakā yeva uparājāno tattakā senāpatino tattakā bhaṇḍāgārikā. Tesāṃ rājakumārānaṃ antare eko duṭṭha-Licchavikumāro nāma ahoṣi kodhano caṇḍo pharuso daṇḍena saddhūṃ nāsiviso viya niccaṃ pajjalito. Kodhena tassa purato dve tīpi vacanāni kathetum samattho nāma n² atthi, tam n² eva mātāpitaro na nātayo na mittasuhajjā sikkhāpetum nāsakkhimsu². Ath' assa mātāpitunnaṃ etad ahoṣi: „ayaṃ kumāro atipharuso sāhasiko, ṭhapetvā Sammāsambuddhaṃ añño imaṃ vinetum samattho nāma n² atthi, Buddhaveneyyena bhavitabban² ti te naṃ ādāya Satthu santikaṃ gantvā vanditvā „bhante ayaṃ kumāro caṇḍo pharuso kodhena pajjalati, imassa ovādaṃ dethā“ ti. Satthā tam kumāraṃ ovadi: „kumāra imesu nāma sattesu caṇḍena pharusena sāhasikena viheṭhakajātikena na bhavitabban², pharusavāco nāma vijāta-mātuyāpi pituno pi puttassa pi bhātubhaginīnaṃ pi pajāpatiyāpi mittabandhavānaṃ appiyo hoti amanāpo, dasitum āgacchanto sappo viya aṭaviyaṃ uṭṭhitacoro viya khādītum āgacchanto yakkho viya ca ubbejaniyo³ hutvā dutiyakaccittavāre⁴ nirayādisu nibbattati, diṭṭhe yeva ca dhamme kodhano puggalo maṇḍitapaśādhito⁵ pi dubbaṇṇo va hoti, puṇṇacandasassirikam pi 'ssa mukhaṃ jālābhihatapadumaṃ viya malag-gahitakañcanādāsamaṇḍalaṃ vīya virūpaṃ hoti, duddasikaṃ kodhaṃ nissāya hi sattā satthaṃ ādāya attanā va attānaṃ paharanti visam khādanti rajjuyā ubbandhanti papātā patanti, evaṃ kodhavasena kālāṃ katvā nirayādisu uppajjanti, viheṭhakajātiyāpi diṭṭhe yeva dhamme

¹ K gopuraddhalaka-. ² B' na sakkh-. ³ K -niyo ⁴ so K; B' dutiyacittavāre. ⁵ K -pasādhito

garahaṃ patvā kāyassa bhedaṃ nirayādisu uppajjanti. puna manussattaṃ labhivā jātakālato paṭṭhāya rogabahulā va honti¹, cakkhurogo sota-rogo ti ādisu ca rogesu ekato paṭṭhāya ekasmiṃ patanti. rogena apari-muttā va hutvā nīcedukkhita va honti. tasmā sabbasatte-su metta-cittena hitacittena bhavitabbam, evarūpo hi puggalo nirayādibhayaena parimuccatīti². So kumāro ovādam labhivā ekovāden' eva nihata-māno danto nibbisevano mettacitto muducitto ahosi. akkosantam pi paharantam pi nivattitvā na olokesi, uddhaṭadātho viya sappo alac-chinno viya kakkāṭako³ chinnavisāṇo viya ca usabho ahosi. Tassa tam pavattim natvā bhikkhū dhammasabhāyaṃ katham samuṭṭhāpesum: „āvuso duṭṭha-Licchavikumāraṃ suciram pi ovaditvā n' eva mātāpitāro na nātimitādayo dametuṃ sakkhimsu. Sammāsambuddho pana ekovāden' eva dametvā nibbisevanaṃ katvā mattavaravāraṇaṃ viya samug-gahitānaṃ cha⁴ kāraṇaṃ akāsi, yāva subhāsitaṃ idaṃ 'hatthidamakena bhikkhave hatthidammo sārīto, ekaṃ yeva disaṃ dhāvati puratthimaṃ vā pacchimam vā uttaram vā dakkhiṇam vā, assadamakena -pe-, go-damakena -pe- dakkhiṇam vā, Tathāgatenā bhikkhave arahatā Sammā-sambuddhena purisadammo sārīto, atṭha disā vidhāvati, rūpī rūpāni passati. ayam eva tādiso⁵ -pe-, so vuccati yoggācariyānaṃ⁶ anuttaro purisadammasārathī⁷, na hi āvuso Sammāsambuddhena sadiso purisa-dammasārathī⁷ nāma atthīti⁸. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhik-khave etarahi kathāya sannisinā⁹ ti pucchitvā „imāya nāmā¹⁰ ti vutte „na bhikkhave idān' ev' esa mayā ekovāden' eva damito. pubbe p' ahaṃ imaṃ ekovāden' eva dāmesin¹¹ ti ratvā atītaṃ āhāri:

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto udiccabrāhmaṇakule nibbattitvā vayappatto Takkaṣilāyaṃ tayo vede sabbasippāni ca uggaṇhitvā kañci kālāṃ gharāvāsaṃ vasitvā mātāpitunnaṃ accayena isipabbajjaṃ pabba-jitvā abhiññā ca samāpattiyo ca¹² nibbattetvā Himavante vāsaṃ kappesi. Tattha ciraṃ vasitvā loṇambilasevanatthāya jana-padaṃ āgantvā Bārāṇasīyaṃ patvā rājuyyāne vasitvā punadivase sunivattho supāruto tāpasākappasampanno bhikkhāya nagaraṃ

¹ K vā hoti, B² ca honti. ² K na parimuccatīti, B² muccati iti. ³ so B²; K kakkāṭako. ⁴ so K; B² samuggahitānaṃ. ⁵ K kādīsā. ⁶ B² yogāvacarācari-.

⁷ K -thī. ⁸ K omits ca.

pavisitvā rājadvāram pāpuṇi. Rājā sīhapañjarena¹ oloken-to tam disvā iriyāpathe pasīditvā „ayaṃ tāpaso santindriyo santa-mānaso yugamattadaso² padavāre padavāre sahasatthavikam iṭhapento viya sīhavijambhitena āgacchati, sace santadhammo nāṃ³ eko atthi imassa ten³ abbhantarena bhavitabban“ ti cinte-tvā ekaṃ amaccaṃ olokesi. So „kiṃ karomi devā“³ 'ti āha. „Etaṃ tāpasaṃ ānehīti“. So „sādhū devā 'ti Bodhisattaṃ upasaṃkamitva vanditvā hatthato bhikkhābhājanaṃ gahetvā „kiṃ mahāpuñṇā“³ 'ti vutte „bhante rājā pakkosati“³ āha. Bodhisatto „na mayaṃ rājakulūpagā, hemavatakā nāṃ³ amhā“³ 'ti āha. Amacco gantvā tam atthaṃ rañño ārocesi. Rājā „añño amhākaṃ kulūpako n³ atthi, ānehi naṃ“³ ti āha. Amacco gantvā Bodhisattaṃ vanditvā yācitvā rājanivesanaṃ pavesesi. Rājā Bodhisattaṃ vanditvā samussitasetacchatte kañcanapallāṃke nisīdāpetvā attano paṭiyattaṃ nānaggarasabhojanaṃ bhojetvā „bhante kuhiṃ vasathā“³ 'ti pucchi. „Hemavatakā mayaṃ mahā-rājā“³ ti. „Idāni kahaṃ gacchathā“³ 'ti. „Vassārattānurūpaṃ senāsaṇaṃ upadhārema mahārājā“³ 'ti. „Tena hi bhante amhākaṃ ñeva uyyāne vasathā“³ 'ti paṭiñṇaṃ gahetvā sayam pi bhuñjitvā Bodhisattaṃ ādāya uyyānaṃ gantvā paṇṇasālāṃ māpetvā rattitṭhānadivāṭhānāni³ kāretvā pabbajitaparikkhāre datvā uyyāna-pālāṃ paṭicchāpetvā nagaraṃ pāvisi. Tato paṭṭhāya Bodhisatto uyyāne vasati. Rājāpi 'ssa divase divase dvatikkhattuṃ upaṭṭhānaṃ gacchati. Tassa pana rañño duṭṭhakumāro nāma putto ahosi caṇḍo pharuso, n³ eva rājā dametuṃ asakkhi na sesāṇā-takā. Amaccāpi brāhmaṇagahapatikāpi ekato hutvā „sāmi, mā evaṃ kari, evaṃ kātuṃ na labbhā“³ ti kujjhितvā kathentāpi kathaṃ gāhāpetum na sakkhiṃsu. Rājā cintesi: „iṭhapetvā mama ayyaṃ silavantaṃ tāpasaṃ añño imaṃ kumāraṃ dametuṃ samattho nāma n³ atthi, so yeva naṃ damessati“³ so kumāraṃ ādāya Bodhisattassa santikaṃ gantvā „bhante ayaṃ kumāro caṇḍo

¹ K sīhapañjarena. ² Bp -dasso. ³ both K and Bp -divāṭṭhā-.

pharuso, mayam imam dametum na sakkoma, tumhe tam ekena upāyena sikkhāpethā“ 'ti kumāram Bodhisattassa niyyādetvā pakkāmi. Bodhisatto kumāram gahetvā uyyāne vicaranto ekato ekena ekato ekenā 'ti dvīhi yeva pattehi ekam nimbapotakam disvā kumāram āha: „kumāra etassa tāva rukkhassa potakassa paṇṇam khāditvā rasam jānāhīti“. So tassa ekam paṇṇam samkhāditvā rasam űatvā dhīti saha khelena bhūmiyam nuṭṭhubhi¹, „kiṁ etaṁ kumārā“ 'ti vutte „bhante idān' ev' esa rukkho halāhalavisūpamo, vadḍhanto pana bahū manusse māressatīti“ nimbapotakam uppāṭetvā hatthehi parimadditvā imam gātham āha:

Ekapanno ayaṁ rukkho na bhūmyā caturaṅgulo
phalena visakappena, mahāyam kim bhavissatīti. 145.

Tattha ekapaṇṇo ti ubhosu passesu ekekapanno, na bhūmyā caturaṅgulo ti bhūmito caturaṅgulamattam pi na vadḍhito, phalenā ti palāsena, visakappenā ti halāhalavisasadisena, evaṁ khuddako² pi samāno evarūpena tittakena paṇṇena samannāgato ti attho, mahāyam kiṁ bhavissatīti yadā paṇāyam vuddhippatto mahā bhavissati tadā kiṁ nāma bhavissati, addhā manussamārapako³ bhavissatīti evaṁ uppāṭetvā madditvā chaḍḍesi⁴ ti āha

Atha nam Bodhisatto etad avoca: „kumāra tvaṁ imam nimbapotakam 'idān' eva evaṁ tittako, mahallakakāle kuto imam nissāya vadḍhīti' uppāṭetvā madditvā chaḍḍesi⁵, yathā tvaṁ etasmiṁ paṭipajji evaṁ eva tvaṁ⁶ raṭṭhavāsino pi 'ayam kumāro daharakāle yeva evaṁ caṇḍo pharuso, mahallakakāle rajjam paṭvā kiṁ nāma karissati, kuto ambhākam etaṁ nissāya vadḍhīti' tava kulasantakam rajjam adatvā nimbapotakam viya tam⁶ uppāṭetvā raṭṭhā pabbājanīyakammaṁ⁶ karissanti, tasmā nimbarrukkhapaṭibhāgataṁ hitvā ito paṭṭhāya khantimettānuddayasampanno hohīti“. So tato paṭṭhāya nihata māno nibbisevano khantimettānuddayasampanno hutvā Bodhisattassa ovāde ṭhatvā

¹ K nuṭṭhabhi, B nuṭṭhubhi. ² so Bp; K khuddakena. ³ K manussā-. ⁴ K chaḍḍhesin. Bp chaṭṭesi. ⁵ K chaḍḍhesi, Bp chaṭṭesi. ⁶ so both K and Bp.

pitū accayena rajjaṃ patvā dānādīni puñṇakanimāni katvā yathā-kammaṃ agamāsi.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā „na bhikkhave idān' ev' esa duṭṭha-Licchavikumāro mayā daṃito. pubbe pi ahaṃ etaṃ dāmesi yevā“ 'ti vatvā jātakāṃ samodhānesi. „Tadā duṭṭhakumāro ayaṃ Licchavikumāro ahosi, rājā Anando, ovādaḍāyakatāpaso pana aham evā“ 'ti. Ekapaṇṇajātakaṃ.

10. Sañjīvajātaka.

Asantaṃ yo paggaṇhātīti. Idaṃ Satthā Veḷuvane viharanto Ajātasattussa rañño asantapaggahaṃ ārabha kathesi. So hi Buddhānaṃ paṭikaṇṭakabhūte dussīle pāpadhamme Devadatte paśiditvā taṃ asantaṃ asappurisaṃ paggayha „tassa sakkāraṃ karissāmi“ bahuṃ dhanam pariccajitvā Gayāsīse vihāraṃ kāretvā tass' eva vacanaṃ gahetvā pitaraṃ dhammarājānaṃ sotāpaṇṇaṃ ariyasāva-kaṃ ghātetvā attano sotāpattimagga-ssa upanissayaṃ clunditvā mahāvināsaṃ patto. So hi „Devadatto paṭhavipaviṭṭho“ 'ti sutva „kacci nu kho maṃ pi paṭhavi gileyyā“ 'ti bhūtasito rajjasukhaṃ na labhati. sayane assādaṃ na vindati, tibbakāraṇābhītunno¹ hatthipoto viya kampamāno vicarati. So paṭhaviṃ phalaṃānaṃ viya avicijjānaṃ nikkhamantaṃ viya paṭhaviyā attānaṃ giliyamānaṃ viya ādittāya loha-paṭhaviyā uttānakaṃ nippajjāpetvā ayaṣūlehi koṭṭiyamānaṃ viya ca samanupassi. Ten' etassa² pahaṭakukkuṭassēva muhuttam pi kampamānassa avatthāpaṃ nāma na hosi. Sammāsambuddhaṃ passitukāmo khamāpetukāmo paṇhaṃ pucchitukāmo ahosi. attano aparādhamaḥanta-tāya upasaṃkamitum na sakkoti. Ath' assa Rājagahanagare³ katti-karattivāre sampatte devanagaram viya nagare alaṃkate mahāṭale amaccagaṇaparivutassa kañcanāsane nisinnassa Jīvakaṃ⁴ Komārabhaccaṃ⁵ avidūre nisinnaṃ di-⁶vā etad aho-⁷i: „Jīvakaṃ¹ gahetvā Sammāsambuddhaṃ passissāmi, na kho pana sakkā mayā ujukam eva vattum: 'ahaṃ samma Jīvaka sayāṃ gantum na sakkomi, ehi maṃ Satthu santikaṃ nehi'“ pariyāyena pana rattisampadaṃ vaṇṇetvā⁶ 'kan'⁷ nu kho ajja

¹ K -tunno. ² K tetetassa ³ K -nagare. ⁴ K jīvakaṃ. ⁵ K -bhandam.

⁶ K vaṇṇetvā. ⁷ K kin.

mayam samaṇaṃ vā brāhmaṇaṃ vā payirupāseyyāma yaṃ no payiru-
pāsantānaṃ¹ cittaṃ paśideyyā' 'ti vakkhāmi. taṃ sutvā amaccā attano
Satthārānaṃ vaṇṇaṃ kathessanti. Jīvako pi Sammāsambuddhasa vaṇṇaṃ
kathessati, atha naṃ gahetvā Satthu santikaṃ gacchissāmīti'' so pañ-
cahi padehi rattiṃ vaṇṇesi.

„Lakkhaṇā vata bho dosinā ratti,
abhirūpā vata bho dosinā ratti,
dassanīyā² vata bho dosinā ratti.
pāsādikā vata bho dosinā ratti,
ramaṇīyā² vata bho dosinā ratti.

kaṃ nu khv-aḷḷa mayham³ samaṇaṃ vā brāhmaṇaṃ vā payirupāsato
cittaṃ paśideyyā'' 'ti. Ath' eko amacco Purāṇassa Kassapassa vaṇṇaṃ
kathesi eko Makkhaligosālassa eko Ajitakesakambalassa eko Kakudha-
kaccāyanassa eko Sañjayabelatṭhiputtassa eko Nāthaputtanigaṇṭhassa
'ti. Rājā tesam katham sutvā tuṇhī ahosi. So hi Jīvakass' eva mahā-
amaccassa katham paccāsiṃsati. Jīvako pi „raṇṇo maṃ ārabha ka-
thithe yeva jāniṣāmīti'' avidūre tuṇhī nisīdi. Atha naṃ rājā āha:
„tvam pana samma Jīvaka kiṃ tuṇhīti''. Tasmiṃ khaṇe Jīvako utṭhā-
yāsanaṃ yena Bhagavā ten' añjalim paṇāmetvā „eso deva araham
Sammāsambuddho amhākaṃ ambavane viharati saddhim aḍḍhatelasehi
bhikkhusatehi, taṃ ca pana Bhagavantaṃ evaṃ kalyāṇo kittisaddo
abbhuggato'' ti nava arahādiguṇe vatvā jātito patṭhāya pubbanimittā-
dibhedam Bhagavato ānubhavam pakāsetvā „taṃ Bhagavantaṃ devo
payirupāsatu, dhammaṃ suṇātu. pañham pucchatu'' 'ti āha. Rājā
sampuṇṇamanoratho hutvā „tena hi samma Jīvaka hatthiyānāni kappā-
pehīti'' yānāni kappāpetvā mahantena rājānubhāvena Jīvakambavaṇaṃ
gantvā gandhamaṇḍalamālehi⁴ bhikkhusaṃghaparivutaṃ Tathāgataṃ
disvā santavīcimajjhe mahaṇṇavam viya niccalaṃ bhikkhusaṃghaṃ
ito⁵ ito ca anuviloketvā „evarūpā nāma me parisaṃ na diṭṭhapubbā''
ti iriyāpathe yeva paśiditvā saṃghassa añjalim paggaṇhitvā thutim
katvā Bhagavantaṃ vanditvā ekamantaṃ⁶ nisinna sāmāññaphalapaṇham
pucchi. Ath' assa Bhagavā dvīhi bhāṇavārehi patimaṇḍetvā Sāmāñña-
phalasuttantaṃ kathesi. So suttapariyosāne attamano Bhagavantaṃ
khamāpetvā utṭhāyāsanaṃ padakkhiṇaṃ katvā pakkāmi. Satthā acira-
pakkantassa raṇṇo bhikkhū āmantetvā „khat' āyaṃ bhikkhave rājā,

¹ so P; K -pāsento. ² K -niyyā. ³ K mayam ⁴ K -mālehi.

sac' āyaṃ bhikkhave rājā issariyakāraṇā pīṭaraṃ dhammikaṃ dhamma-rājānaṃ jīvītā na voropessatha imasmiṃ yeva āsane virajāṃ vītamaṇi dhammacakkhuṃ uppajjissatha, Devadattam pana nissāya asantaṃ paggaḥaṃ katvā sotāpattiṃ phalā parihiṇo¹ ti āha. Punadivase bhikkhū dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ: „āvuso Ajātasattu kira asantaṃ¹ paggaḥaṃ katvā dussīlaṃ pāpakammaṃ Devadattam nissāya pitu-ghātakammasa katattā sotāpattiṃ phalā parihiṇo Devadattena nāsito rājā“ ti. Satthā āgantvā „kāyaṃ nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāma“ 'ti vutte „na bhikkhave Ajātasattu idāṃ' eva asantaṃ¹ paggaḥaṃ katvā mahāvīnāsaṃ patto, pubbe p' esa asantapaggahen' eva attānaṃ nāsesīti“ vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rājjaṃ kārente Bodhisatto mahāvibhave brāhmaṇakule nibbattitvā vāyapatto Takkaṣilaṃ gantvā sabbasippāni uggaṇhitvā Bārāṇasiyaṃ disāpāmoḁkko ācariyo hutvā pañcamāṇavakasatāni sippaṃ vāceti. Tesu māṇavesu Saṅjīvo nāma māṇavo atthi. Bodhisatto tassa matakutṭhāpanamantaṃ adāsi. So utṭhāpanamantaṃ eva gahe-tvā paṭibāhanamantaṃ pana agahetvā² ekadivasaṃ māṇavehi sad-dhiṃ dāruatthāya araṇṇaṃ gantvā ekaṃ matavyagghaṃ disvā māṇave āha: „bho imaṃ matavyagghaṃ utṭhāpessāmīti“. Mā-ṇavā „na sakkhissasīti“ āhaṃsu. „Passantānaṃ nēva vo utṭhā-pessāmīti“. „Sace māṇava³ sakkosi utṭhāpēhīti“ evaṃ ca pana vatvā te māṇavā rukkhāṃ abhirūhiṃsu. Saṅjīvo mantaṃ pari-vattetvā matavyagghaṃ sakkharāya pahari. Vyaggho utṭhāya vegenāgantvā Saṅjīvaṃ galaṇāliyaṃ dāsivā jīvitaṁ kkhayaṃ pāpe-tvā tatth' eva pati. Saṅjīvo pi tatth' eva pati. Ubho pi ekaṭ-ṭhāne yeva matā nipajjiṃsu. Māṇavā dāruṃ⁴ ādāya gantvā taṃ pavattim ācariyassa ārocesuṃ⁵. Acariyo māṇave āmantetvā „tātā asantapaggahakāraṇā nāma ayuttaṭṭhāne sakkārasammānaṃ karonto evarūpaṃ dukkhaṃ paṭilabhatī⁶ yevā“ 'ti vatvā imaṃ gātham āha:

¹ so Bp; K asanta. ² so Bp; K gahetvā. ³ K -vā. ⁴ K dārū, Bp dārūni.

⁵ K ārocesi ⁶ K -labhanti.

Asantaṃ yo paggaṇhāti asantaṃ c' ūpasevati¹
tam eva ghāsaṃ kurute vyaggho Sañjīviko yathā ti. 146.

Tattha asantaṃ ti tīhi duccaritehi samannāgataṃ dussīlaṃ pāpadhammaṃ, yo paggaṇhāti ti yaṃ khattiyādisu yo koci evarūpaṃ dussīlaṃ pabbajitaṃ vā cīvarādisampadānena gabaṭṭhaṃ vā uparajjasenāpatiṭṭhānādisampadānena paggaṇhāti sakkārasammānaṃ karotīti attho, asantaṃ c' ūpasevatīti¹ yo ca evarūpaṃ asantaṃ dussīlaṃ upasevati bhajati payirupāsati, tam eva ghāsaṃ kurute ti tam eva asantaṃ sampaggahantaṃ yo dussīlo pāpappuggalo ghasati saṃkhādāti vināsaṃ pāpeti, kathaṃ: vyaggho Sañjīviko yathā ti yathā Sañjīvena mānavaṃ mantāṃ parivattetvā matavyaggho Sañjīviko² jīvitasampadānena sampaggahito attano jīvitadāyakaṃ³ Sañjīvaṃ eva jīvitā voropetvā tatth' eva pātesi evaṃ añño pi yo asantasampaggahaṃ karoti so dussīlo taṃ attano sampaggahaṃ eva vināseti, evaṃ asantasampaggāhikā vināsaṃ pāpuṇantīti.

Bodhisatto imāya gāthāya mānavānaṃ dhammaṃ desetvā dānādīni puñṇāni katvā yathākammaṃ gato.

Satthāpi imaṃ dhammadeśanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi:
„Tadā matavyagghupatṭhāko mānavo Ajātasattu ahoṣi, disāpāṃmokkho ācariyo pana ahaṃ eva“ 'ti. Sañjīvajātakaṃ. Kakaṇṭakavaggo pannarasamo. Ekanipātaṃnaṃ niṭṭhitaṃ.

¹ so BP; K vūpa-. ² K jīviko. ³ K jīvitadāyakaṃ.

Get to - B. 7. 10. 1. 1.
Get to - 1. 1. 1. 1.

N.C.
S. 1. 1. 1. 1.
21/21/21

Central Archaeological Library,
NEW DELHI. 9297

Call No. K325, Div/C.N.

Author— Cowell, E.B.

Title— ^T_A Divyavajana.

Borrower No.	Date of Issue	Date of Return
K. M. Sivastava	23-2-83	23-2-83